

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

นางสมจินตนา จิรายุกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

PROPOSED EDUCATIONAL PROVISION STRATEGIES FOR
RAJABHAT UNIVERSITIES TO ENHANCE
COMMUNITY'S ECONOMIC STRENGTHS

Mrs.Somjintana Jirayukul

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education
Department of Educational Policy, Management and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2011
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
ของชุมชน

โดย

นางสมจินตนา จิรายุกุล

สาขาวิชา

พัฒนศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรศรี มาติลโกวิท

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร.อมรวิเศษ นาครทรรพ

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรศรี มาติลโกวิท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.อมรวิเศษ นาครทรรพ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.เฟื่องอรุณ ปรีดีดิถ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.เป็รื่อง กิจรัตน์ภร)

สมจินตนา จิรายุกุล : การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน(PROPOSED EDUCATIONAL PROVISION STRATEGIES FOR RAJABHAT UNIVERSITIES TO ENHANCE COMMUNITY'S ECONOMIC STRENGTHS)

อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดร.จรรยาศรี มาดิลกโกวิท,อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: อ.ดร.อมรวิเศษ นาคทรพรพ, 550 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ(1) ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน (2) เพื่อวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน(3) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน และ(4) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมและมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ(1) ขั้นตอนการศึกษาลักษณะการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการศึกษเอกสารและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (2) ขั้นตอนวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา โดยการสำรวจข้อมูลความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (3) ขั้นตอนวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออมและสวัสดิการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและ(4)ขั้นตอนนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดย SWOT analysis ยก่างยุทธศาสตร์และตรวจสอบโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีนโยบายเป็นไปตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การวิจัยและบริการทางวิชาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสนองโครงการพระราชดำริ มีการจัดกิจกรรมและมีเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน สถาบันการศึกษาและองค์กรในท้องถิ่น ปัจจัยส่งเสริม ปัจจัยภายใน ความพร้อมของสถานที่ อุปกรณ์ บุคลากรและการส่งเสริมของผู้บริหาร ปัจจัยภายนอก มีความใกล้ชิดชุมชน มีเครือข่ายความร่วมมือ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค อาทิเช่น งบประมาณจำกัด คณาจารย์มีภาระงานสอนมาก และขั้นตอนระบบการทำงานไม่เอื้อลงพื้นที่ชุมชน

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับชุมชน มีองค์กรชุมชน กลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาคีเครือข่ายการพัฒนาและการจัดทำแผนชุมชนระดับดี ระดับครัวเรือน มีสัมมาชีพ การว่างงานต่ำ รายได้มากกว่ารายจ่าย มีความเหลื่อมล้ำของรายได้ในชุมชนเมืองและชุมชนกึ่งเมืองมากกว่าชุมชนชนบทที่ยึดแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนที่เป็นกลุ่มอนุรักษ์

กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ด้านการผลิต มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต มีกิจกรรมการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีฐานการเรียนรู้ทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชน ด้านการบริโภคมีกระบวนการเรียนรู้การบริโภคตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการตลาดมีองค์ความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนขาดองค์ความรู้ในการวางแผนการตลาดและช่องทางการตลาด ด้านการลงทุนขาดองค์ความรู้ในการลงทุนวิสาหกิจชุมชน/ธุรกิจชุมชน ก้าวหน้า การออมมีกระบวนการเรียนรู้การออมโดยกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การศึกษาเรียนรู้และการดูงาน ด้านสวัสดิการมีกระบวนการเรียนรู้ต่อยอดจากกลุ่มออมทรัพย์และการจัดสวัสดิการของภาครัฐ

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนประกอบด้วยยุทธศาสตร์หลัก 5 ยุทธศาสตร์คือ 1)ยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อการผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน 2)พลิกโฉมการวิจัยสู่การวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง 3)การเชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน4) การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ 5)เปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการระดับท้องถิ่นมุ่งเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง

ภาคิวิธานนโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่ออนินิต.....
 สาขาวิชา พัฒนศึกษา..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา 2554..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5084252027 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS : COMMUNITY'S ECONOMIC STRENGTHS/ EDUCATIONAL PROVISION STRATEGIES

SOMJINTANA JIRAYUKUL: PROPOSED EDUCATIONAL PROVISION STRATEGIES FOR RAJABHAT UNIVERSITIES TO ENHANCE COMMUNITY'S ECONOMIC STRENGTHS. ADVISOR : ASSOC.PROF. CHAROONSRI MADILOGKOWIT,PhD., CO-ADVISOR : AMORNWICH NAKORNTHAP,Ph.D., 550 pp.

This study's objectives are: 1) to study the state of educational management and Rajaphat Universities' conditional factors for supporting the strength of surrounding communities' economy; 2) to analyze the strength of surrounding communities' economy; 3) to analyze learning process regarding communities' economic activities; and 4) to propose strategies for educational management for Rajaphat Universities to support the strength of surrounding communities' economy. The research samples include Pibulsongkram Rajabhat University, Phuket Rajabhat University, Chandrakasem Rajabhat University, and Sakon Nakhon Rajabhat University. The research procedure is divided into four steps including; 1) studying the state of educational management and Rajaphat Universities' conditional factors for supporting the strength of surrounding communities' economy by reviewing relating documents and qualitative research; 2) analyzing the strength of the samples' surrounding communities' economy, by surveying data regarding the strength of surrounding communities' economy and the economic strength of households; 3) analyzing learning process regarding communities' economic activities, including production, consumption, marketing, investment, saving and welfare, by in-depth interviews; and 4) proposing strategies by SWOT analysis, making a draft, and having it examined by experts in focus group.

The research's findings suggest that the state of educational management for supporting the strength of surrounding communities' economy, is promulgating policies to fulfill Rajaphat Universities' philosophy of local development. The findings concerning the economic strength of studied communities indicate that at the communities' level, their economic strengths, local organizations, groups of communities' producing members, groups of saving for production, community enterprises, local wisdom, network for development, and community development plan are good. At the households' level, the findings are that unemployment rate is low; income is more than expenditures, income distributions are more unbalanced in urban and semi-urban, than rural ones with believe in the self-sufficiency economy philosophy and conservative ones.

The findings regarding learning process suggest that, for production, there are local wisdom and knowledge, learning activities from visiting learning sites, and places for exchanging knowledge. There are learning processes for consumption in accordance with the self-sufficiency economy philosophy. For marketing, there is knowledge base from exchanging knowledge within communities, but lack of knowledge base in planning for marketing and distribution. For investment, there is lack of knowledge base in investment in community enterprises. For saving, there are learning processes for saving by saving groups in communities. For welfare, there are learning processes to extend knowledge from governmental saving groups and welfare provision.

Proposed strategies for Rajaphat Universities' educational management to support the economic strength of communities include five major ones. They are; 1) increasing the strength of participating network for producing graduates to work in local economy; 2) developing research that supports the economic strength of communities; 3) providing academic service and innovation to support the local economic strength; 4) locally managing knowledge concerning the economic value of local art and culture; and 5) promoting paradigm shift to the one that is oriented toward an increase in the strength of local economic communities.

Department : Educational Policy,Management and Leadership..... Student's Signature.....

Field of Study : Development Education..... Advisor's Signature.....

Academic Year : 2011..... Co-advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี จากความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์.ดร.จรรยาตรี มาติลลโกวิท อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ อาจารย์ ดร.อมรวิชัย นาครทรรพ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่คอยให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่การวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยขอ กราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์ ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เป็รื่อง กิจรัตน์ภร และอาจารย์ ดร.เฟื่องอรุณ ปรีดีติลล กกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาพัฒนศึกษาทุกท่าน ที่กรุณาให้คำปรึกษาและ สั่งสอนวิทยาการความรู้ต่างๆตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร คณาจารย์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา รวมทั้งผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ผู้วิจัยลงศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีทุกท่านที่ให้โอกาสในการลา ศึกษาต่อ ให้ทุนอุดหนุนตลอดการศึกษา รวมทั้งการให้คำแนะนำช่วยเหลือจนสำเร็จการศึกษา

กราบขอบพระคุณกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนทุน วิจัย “90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ซึ่งผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะมีส่วนสร้างคุณประโยชน์ ทางวิชาการและการพัฒนาต่อไป

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ ดร.นิธิภัทร บาลศิริ ที่ช่วยเหลือแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณ และคุณสุชีรา ศักดิ์เทวินทร์ ที่ช่วยจัดพิมพ์ ตรวจสอบและช่วยเหลือตลอด กระบวนการวิจัย ขอขอบคุณพี่ น้องและเพื่อนสาขาวิชาพัฒนศึกษา ทั้งรุ่น 16 และรุ่นอื่นๆ ที่คอย ช่วยเหลือเป็นกำลังใจตลอดการศึกษาและดำเนินการวิจัย รวมทั้งครอบครัว สามีและลูกๆที่ ช่วยเหลือในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และเป็น กำลังใจตลอดมา

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ด
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน.....	13
2.1.1 ความสำคัญและความหมายของเศรษฐกิจชุมชน.....	14
2.1.2 แนวคิดของเศรษฐกิจชุมชน.....	18
2.1.3 ลักษณะและระบบของเศรษฐกิจชุมชน.....	28
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	42
2.2.1 การส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งทางของเศรษฐกิจชุมชน.....	43
2.2.2 องค์ประกอบของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ.....	52
2.2.3 ดัชนีชี้วัดและการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ.....	55
2.2.4 กรณีตัวอย่างความสำเร็จของเศรษฐกิจชุมชน.....	62

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน.....	66
2.3.1 ความหมายและลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน.....	66
2.3.2 ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน.....	77
2.3.3 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน.....	79
2.3.4 เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน.....	82
2.3.5 ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจของชุมชน.....	83
2.4 บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่น.....	86
2.4.1 ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อ การพัฒนาท้องถิ่น.....	86
2.4.2 ภารกิจและแนวทางดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะ สถาบันอุดมศึกษา.....	95
2.5 แนวคิดและการศึกษายุทธศาสตร์.....	100
2.5.1 ความหมายของยุทธศาสตร์.....	100
2.5.2 แนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์.....	101
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	102
2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน.....	102
2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ.....	109
2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ชุมชน.....	110
3. วิธีดำเนินการวิจัย	115
3.1 ขั้นตอนการวิจัย	115
3.2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	115
ขั้นตอนที่ 1.....	117
ขั้นตอนที่ 2.....	123
ขั้นตอนที่ 3.....	125
ขั้นตอนที่ 4.....	127

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	132
ตอนที่ 1 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูล สงคราม.....	133
ตอนที่ 2 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกีต.....	171
ตอนที่ 3 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทระเกษม.....	204
ตอนที่ 4 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	235
ตอนที่ 5 สรุป: สังเคราะห์ภาพรวมสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัย เงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่งในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	272
5. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	285
ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	288
กรณีศึกษาที่ 1ชุมชนบ้านนางอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร.....	289
กรณีศึกษาที่ 2ชุมชนบ้านป่าคดลก อำเภอถกลาง จังหวัดภูเกีต.....	308
กรณีศึกษาที่ 3ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก...	330
กรณีศึกษาที่ 4ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร...	348
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน..	367
กรณีศึกษาที่ 1ชุมชนบ้านนางอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร.....	368
กรณีศึกษาที่ 2ชุมชนบ้านป่าคดลก อำเภอถกลาง จังหวัดภูเกีต.....	377
กรณีศึกษาที่ 3ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก...	385
กรณีศึกษาที่ 4ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร.....	386

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ส่วนที่ 3 สรุปสังเคราะห์ภาพรวมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและ กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนของชุมชนที่เป็น กรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง.....	394
6. การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	402
ส่วนที่ 1 วิเคราะห์จากการศึกษาผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ.....	403
ส่วนที่ 2 วิเคราะห์จากผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและ กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	415
ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ.....	423
ส่วนที่ 4 การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ.....	425
4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามของ มหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	425
4.2 การวิเคราะห์และนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ ชุมชน.....	441
7. สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	483
ตอนที่ 1 สรุปผลการวิจัย.....	484
ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัย.....	505
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ.....	517

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
รายการอ้างอิง.....	519
ภาคผนวก.....	527
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	550

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม.....	55
2-2	องค์ประกอบชุมชนเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ.....	58
3-1	มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมินรอบสอง การจัดการศึกษามี คุณภาพ ดีมากและดีแบ่งตามภาค.....	117
3-2	ผลการประเมินรอบสองของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมิน คุณภาพระดับดี และมีผลการประเมินในแต่ละมาตรฐานอยู่ในระดับดีมากหรือ ดี(กรณีไม่มีผลการประเมินที่ได้ระดับดีมาก).....	119
3-3	ตัวอย่างรายชื่อเอกสารที่ศึกษาและแหล่งข้อมูล.....	121
3-4	สรุปวิธีดำเนินการวิจัย.....	130
4-1	ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และคำ สำคัญที่เชื่อมโยงสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน.....	136
4-2	ข้อมูลหลักสูตรสาขาวิชาในการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงครามที่เชื่อมโยงกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน.....	139
4-3	แสดงเครือข่ายการเรียนรู้ของคณะต่างๆในมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน.....	145
4-4	สรุปสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.....	152
4-5	สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม ปีการศึกษา 2552	159
4-6	สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.....	169
4-7	ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และความ เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน.....	174
4-8	แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะ ระดับการศึกษา หลักสูตร สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	178
4-9	ข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูเก็ต ปีการศึกษา 2552	189

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4-10	สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ปีการศึกษา 2552	194
4-11	สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.....	202
4-12	ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และคำสำคัญที่เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น.....	207
4-13	แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะระดับการศึกษา หลักสูตร/สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับการบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน.....	210
4-14	สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2552	220
4-15	สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2552	225
4-16	สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.....	232
4-17	ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์/กลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครที่เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น	238
4-18	ตารางที่ 4-19 แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะ ระดับการศึกษา หลักสูตร สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับการบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน	243
4-19	สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีการศึกษา 2552	256
4-20	สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีการศึกษา 2553	262
4-21	สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	270
4-22	สรุปปัจจัยเงื่อนไขด้านการเรียนการสอน	274
4-23	สรุปปัจจัยเงื่อนไขด้านการวิจัย.....	275
4.24	ปัจจัยเงื่อนไขด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของ.....	276
4.25	ปัจจัยเงื่อนไขด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม.....	277

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5-1	สรุปผลการเลือกศึกษาชุมชนตามพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่เป็นกรณีศึกษา.....	286
5-2	กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร.....	292
5-3	แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านนางอย.....	294
5-4	จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านนางอย.....	297
5-5	อายุผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านนางอย.....	297
5-6	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านนางอย.....	298
5-7	สถานภาพในครอบครัวของชุมชนบ้านนางอย.....	298
5-8	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนบ้านนางอย.....	298
5-9	การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านนางอย.....	299
5-10	รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)ของชุมชนบ้านนางอย.....	299
5-11	รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน)ของชุมชนบ้านนางอย.....	300
5-12	ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน (ค่าเช่าที่ดิน ต่อปี)ของชุมชนบ้านนางอย....	300
5-13	ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน ของชุมชนบ้านนางอย.....	300
5-14	เปรียบเทียบรายได้อับกับรายจ่ายของครัวเรือนของชุมชนบ้านนางอย.....	302
5-15	การออมของครัวเรือนของชุมชนบ้านนางอย.....	302
5-16	วัตถุประสงค์การออมของชุมชนบ้านนางอย.....	304
5-17	หนี้สินจากการกู้ยืม ของชุมชนบ้านนางอย.....	304
5-18	วัตถุประสงค์การกู้เงินของชุมชนบ้านนางอย.....	304
5-19	แหล่งการกู้ยืมเงินของชุมชนบ้านนางอย.....	305
5-20	การมีหลักประกันและความปลอดภัยของชุมชนบ้านนางอย.....	305
5-21	ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงาน ของชุมชนบ้านนางอย.....	306
5-22	แสดงการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ ของชุมชนบ้านนางอย.....	307
5-23	กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต.....	312
5-24	แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	314
5-25	จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	319
5-26	อายุผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	320

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5-27	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	320
5-28	สถานภาพในครอบครัวของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	320
5-29	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	321
5-30	การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านป่าคลอก.....	321
5-31	รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)ของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	322
5-32	รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน) ของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	323
5-33	ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือนของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	323
5-34	เปรียบเทียบรายได้อับกับรายจ่ายของครัวเรือนของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	324
5-35	การออมของครัวเรือน ของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	325
5-36	วัตถุประสงค์การออมของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	326
5-37	หนี้สินจากการกู้ยืมของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	326
5-38	วัตถุประสงค์การกู้เงินของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	326
5-39	แหล่งการกู้ยืมเงินของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	327
5-40	การมีหลักประกันและความปลอดภัยของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	327
5-41	ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงาน ของชุมชนบ้านป่าคลอก.....	327
5-42	สัมประสิทธิ์จีพีของชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต.....	328
5-43	กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก.....	333
5-44	แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	334
5-45	จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	337
5-46	อายุผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	338
5-47	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	338
5-48	สถานภาพในครอบครัวของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	338
5-49	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	338
5-50	การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านพยอมใต้ จ.พิษณุโลก.....	339
5-51	รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	340
5-52	รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน)ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	341
5-53	ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน.....	341

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5-54	เปรียบเทียบรายได้อัตกับรายจ่ายของครัวเรือน	342
5-55	การออมของครัวเรือน ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	343
5-56	วัตถุประสงค์การออมของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	343
5-57	หนี้สินจากการกู้ยืมของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	344
5-58	วัตถุประสงค์การกู้เงินของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	344
5-59	แหล่งการกู้ยืมเงินของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	344
5-60	การมีหลักประกันและความปลอดภัยของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	345
5-61	ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงานของชุมชนบ้านบางพยอมใต้.....	345
5-62	สัมประสิทธิ์จีพีของชุมชนบ้านพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก.....	346
5-63	กลุ่มองค์กรในชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ.....	351
5-64	แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนประดิษฐ์โทรการเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร.....	353
5-65	จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	357
5-66	อายุผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	358
5-67	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	358
5-68	สถานภาพในครอบครัวของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	358
5-69	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	358
5-70	การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	359
5-71	รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)ของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	360
5-72	รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน) ของชุมชนประดิษฐ์โทรการ	360
5-73	ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือนของชุมชนประดิษฐ์โทรการ	361
5-74	เปรียบเทียบรายได้อัตกับรายจ่ายของครัวเรือนของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	362
5-75	การออมของครัวเรือน ของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	362
5-76	วัตถุประสงค์การออมของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	363
5-77	หนี้สินจากการกู้ยืมของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	363
5-78	วัตถุประสงค์การกู้เงินของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	363
5-79	แหล่งการกู้ยืมเงินของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	364

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5-80	การมีหลักประกันและความปลอดภัยของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	364
5-81	ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบนันตรายจากการทำงานของ ชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	364
5-82	สัมประสิทธิ์จีพีของชุมชนประดิษฐ์โทรการ กรุงเทพมหานคร.....	365
5-83	การวิเคราะห์พลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร.....	368
5-84	การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านป่าคดลอก จังหวัดภูเก็ต	377
5-85	การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก	385
5-86	การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร.....	390
5-87	สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง	394
5-88	ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา.....	396
6-1	สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ ชุมชนโดยรวมของประเทศและแนวทางการส่งเสริม.....	417
6-2	สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและความต้องการ/แนวทางการ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	421
6-3	สรุปยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและ ผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ.....	424
6-4	สรุป(ร่าง)ยุทธศาสตร์หลักและยุทธศาสตร์เสริมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏใน การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน	461

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
2-1	เบญจฉันท์ของชุมชน.....	24
2-2	ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ.....	54
2-3	เส้นกราฟโลเร็นซ์.....	56
2-4	แนวการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของธุรกิจชุมชน.....	59
2-5	การเรียนรู้	69
2-6	ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ	107
3-2	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	128
4-1	ความเชื่อมโยงของประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ด้านการวิจัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจของชุมชน.....	187
5-1	ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านนางอย และการส่งเสริมของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.....	291
5-2	กราฟโลเร็นซ์แสดงการกระจายของรายได้.....	307
5-3	ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าคอกและการส่งเสริมจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.....	311
5-4	แสดงกราฟโลเร็นซ์ ของชุมชนบ้านป่าคอก.....	329
5-5	ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตชุมชนบ้านบางพยอมใต้และการส่งเสริมจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.....	332
5-6	แสดงกราฟเส้นโลเร็นซ์ของชุมชนบ้านนางพะยอมใต้.....	347
5-7	ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนประดิษฐ์โทรการและการส่งเสริม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.....	350
5-8	แสดงกราฟโลเร็นซ์ของชุมชนประดิษฐ์โทรการ.....	366
5-9	กรอบแนวคิดในการศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	367
5-10	สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านนางอย สกลนคร	376
5-11	สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านป่าคอก จังหวัด ภูเก็ต.....	384
5-12	สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก.....	389

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
5-13	สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนประดิษฐ์โถกรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร.....	393
6-1	สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน: ด้านการเรียนการสอน.....	446
6-2	สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : ด้านการวิจัย.....	451
6-3	สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : ด้านการบริการทางวิชาการ....	456
6-4	สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน: ด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม.....	460
6-5	สรุปยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอน.....	467
6-6	สรุปยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย.....	471
6-7	สรุปยุทธศาสตร์ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม.....	474
6-8	สรุปยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม.....	477
6-9	ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปฏิบัติการ.....	479
6-10	การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน.....	481

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

แนวทางการพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่าประเทศไทยมีการพัฒนาบนพื้นฐาน ยุทธศาสตร์การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ และอุดมการณ์การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ซึ่งเน้นค่านิยมในเรื่องการแข่งขัน(competitive) การพัฒนาอุตสาหกรรม(industrialization) และการทำให้เป็นเมือง (urbanization) เป็นวิธีการพัฒนาที่เป็นวิถีทางเดียวของการพัฒนาของทั้งโลก ซึ่งแนวโน้มการพัฒนาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา มีลักษณะของการพัฒนาที่มุ่งสู่ความทันสมัยเป็นหลัก โดยมีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักเป็นกรอบแนวคิดของการพัฒนา เป็นทฤษฎีที่มีพื้นฐานอยู่กับแนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม เป็นกระบวนการที่มุ่งบรรลุเป้าหมายในเชิงปริมาณหรือความเติบโตทางวัตถุ การแสวงหาความมั่งคั่งสูงสุด แสวงหากำไรสูงสุด (profit maximization) และแสวงหาความพอใจสูงสุดจากการบริโภค

จากการพัฒนาสังคมไทยไปสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรม ตามแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยม ปรากฏในทุกมิติของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเทคโนโลยี เกษตรกรรม อุตสาหกรรม นิเวศวิทยา และการติดต่อสัมพันธ์กันของคนในสังคม เกิดความแตกต่างกันมากขึ้นระหว่างสังคมเมืองและชนบท มีการถ่ายโอนทรัพยากรออกจากชุมชนหมู่บ้าน เพื่อเลี้ยงดูเมืองและเพื่อส่งออกไปต่างประเทศ ผลประโยชน์ ผลได้ส่วนใหญ่ของการพัฒนา ตกเป็นของคนเพียงกลุ่มเดียว ความเจริญกระจุกตัว ขณะที่ทรัพยากรถูกทำลาย การพัฒนาประเทศไทยก่อให้เกิดภาพซ้อนภาคธุรกิจ คือภาคการค้าและอุตสาหกรรม หรือเศรษฐกิจนายทุน เป็นภาคที่เจริญร่ำรวย ส่วนใหญ่มาจากการเอารัดเอาเปรียบภาคเกษตรกรรมหรือภาคเศรษฐกิจชุมชน หรือจากการใช้แรงงานชาวบ้านราคาถูก แต่ภาคธุรกิจเจ้าของส่วนใหญ่เป็นนายทุนต่างประเทศ เทคโนโลยีส่วนสำคัญเป็นของต่างชาติ แทบจะถือไม่ได้ว่าเป็นส่วนที่แท้จริงของเศรษฐกิจไทย อีกภาคหนึ่งเป็นภาคที่ยากจนแต่ภาคนี้เป็นส่วนแท้ของประเทศ เป็นของประชาชนไทย เป็นภาคที่ส่งวัตถุดิบ สินค้าเกษตรและแรงงานให้ภาคการค้าและอุตสาหกรรม ดังนั้นการพัฒนาในแนวทางทุนนิยมแบบที่ผ่านมา ไม่น่าจะเป็นแนวทางที่พึงปรารถนาที่สุดของประเทศ เพราะเป็นการพัฒนาเพียงส่วนเดียวละทิ้งส่วนสำคัญของประเทศคือส่วนชนบทอันประกอบด้วยประชาชนส่วนใหญ่ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2550 :

ผลของการพัฒนาดังกล่าว มีผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายผลการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน ปัญหาความยากจนและ ปัญหาการกระจายรายได้ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยติดต่อกันมาตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 11 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แม้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสนใจพัฒนาส่วนที่เป็นเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศมากขึ้น ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 จนถึงฉบับที่ 11 ฉบับปัจจุบัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 11 จากข้อมูลรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2542) พบว่า การกระจายรายได้ที่วัดจากรายได้ของครัวเรือน(Household income) ในปี พ.ศ.2542 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 คนจนสุด ร้อยละ 20 มีสัดส่วนรายได้ลดลงจากร้อยละ 4.2 เป็น 3.8 ในขณะที่คนรวยสุด ร้อยละ 20 มีรายได้สูงขึ้น ร้อยละ 56.5 เป็น 58.5 แสดงให้เห็นว่ารายได้ไม่ได้ถูกกระจายไปสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่กระจุกตัวอยู่ที่คนส่วนน้อย ซึ่งการพัฒนาในช่วงต่อมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จนถึงปัจจุบันคือ ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการกระจายรายได้ยังคงอยู่ และนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยประสบอยู่จากวิกฤติเศรษฐกิจโลก

จากข้อมูลรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ.2550 ซึ่งเผยแพร่ในเอกสารประกอบการประชุมประจำปี พ.ศ.2550 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2550:(5-24)) รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย พบว่า คนไทยเพียงหนึ่งในห้ามีรายได้รวมกันมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้รวมของทั้งประเทศ ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนห่างกันมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบช่องว่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนที่มีรายได้สูงที่สุด และกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุด เท่ากับ 14.66 เท่า โดยคนจนสุดร้อยละ 20 ของประชากร มีสัดส่วนรายได้เพียงร้อยละ 3.84 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ ขณะที่คนรวยสุดร้อยละ 20 ของประชากรหรือคิดเป็นหนึ่งในห้าของประชากรทั้งประเทศ มีรายได้ถึงร้อยละ 56.9 ซึ่งเป็นรายได้รวมกันมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้รวมทั้งประเทศ ขณะที่ คนส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ของประเทศมีส่วนแบ่งรายได้เพียงหนึ่งในสี่ของรายได้ทั้งหมด จากข้อมูลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11(พ.ศ.2555-2559) (2555 : 5) ช่องว่างของกลุ่มรวยสุดกับกลุ่มจนสุดยังแตกต่างกัน 22.8 เท่า

จากรายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : (4-4) – (4-5)) ดังกล่าวยังพบว่า ผลการพิจารณาความอยู่เย็นเป็นสุขด้านความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนในช่วงปี พ.ศ.2544-2549 พบว่า

(1) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัญหาของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ระดับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวมยังคงค่อนข้างต่ำ และเกือบไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบระหว่างดัชนีร้อยละ 54.32 ในปี พ.ศ.2544 กับร้อยละ 54.58 ในปี พ.ศ.2549 โดยปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชนอยู่ที่การพึ่งตนเองได้น้อย โดยเฉพาะการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงขององค์กรชุมชนมีแนวโน้มลดลงจากค่าดัชนีร้อยละ 52.59 ในปี พ.ศ. 2544 เป็นร้อยละ 36.70 ในปี พ.ศ.2549 ขณะที่การจัดการความรู้และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสังคมแม้ว่ายังอยู่ในระดับต่ำ แต่มีการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆมากขึ้น

(2) ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านความเข้มแข็งทางการเงินขององค์กรชุมชนลดลง ขณะที่การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเพิ่มขึ้นค่อนข้างช้า จากข้อมูลพบว่า เสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชน ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พบว่า เสถียรภาพทางการเงินโดยรวมในระดับมั่นคงดีมากและมั่นคงดี มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 36.81 ในปี พ.ศ.2544 เหลือเพียงร้อยละ 25.69 ในปี พ.ศ.2549 อันเนื่องมาจากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรประสบปัญหาการดำเนินงานค่อนข้างมาก ส่วนกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มลดลงด้วยเช่นเดียวกัน และยังมีสัดส่วนหนี้สินต่อทุนโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น

(3) การจัดการความรู้ในชุมชนแม้ว่ายังอยู่ในระดับต่ำ แต่การเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ มากขึ้นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือการสร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ให้เกิดขึ้นในองค์กรชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนได้มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ผ่าน “ศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ของชุมชนหรือศูนย์สาธิตของหมู่บ้าน” เพื่อการพัฒนาชุมชน และพัฒนาอาชีพ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเรื่องต่างๆ ที่ผ่านมามีความสำคัญกับ “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” ทั้งสิ้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีการเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านหรือศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.8 ในปี พ.ศ.2544 เป็นร้อยละ 28.59 ของหมู่บ้านทั้งหมด ในปี พ.ศ.2549

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าแนวทางการลดปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้จะเป็นเป้าหมายหนึ่งที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกือบทุกฉบับ รวมทั้งนโยบายของภาครัฐที่หันมาแก้ปัญหาและส่งเสริมเศรษฐกิจภาคชนบทหรือชุมชนมากขึ้นก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วยังไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างจริงจัง จากข้อมูลข้างต้นที่ชี้ว่าการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนยังอยู่ระดับต่ำ ประกอบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่จากวิกฤติเศรษฐกิจโลก ประเทศไทยมีการพึ่งพิงการลงทุนจากต่างประเทศและรายได้จากการส่งออก ทำให้ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจไทยปัจจุบัน แนวโน้มการว่างงานสูงขึ้น โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เกิดความคิดว่า ทุกฝ่ายควรหันมาส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งเป็นเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ที่เป็นเศรษฐกิจระดับฐานราก เพราะเศรษฐกิจชุมชนคือเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจแท้ ของประเทศ ดังที่

ประเวศ วะสี(2550 :12)ได้กล่าวไว้ใน เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางการพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคมว่า

... อาคารที่พื้นฐานหรือฐานรากไม่แข็งแรง ย่อมทรุดหรือพังทลายลงฉันใด สังคมที่พื้นฐานหรือฐานรากไม่แข็งแรง ย่อมทรุดหรือพังทลายลงฉันนั้น สังคมไทยเป็นสังคมที่สนใจเฉพาะข้างบน ละเลยปล่อยให้ข้างล่างอ่อนแอ เมื่อข้างล่างอ่อนแอ และข้างบนไม่ถูกต้อง สังคมทั้งสังคมจึงวิกฤติและปั่นป่วน อันเป็นอาการของการทรุดตัวหรือพังทลายของสังคม **ทางรอดของสังคมไทยจึงควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐาน หรือที่ฐานรากของสังคม** เมื่อพื้นฐานหรือฐานรากของสังคมเข้มแข็ง สังคมข้างบนก็เติบโตได้มากและมั่นคง... เศรษฐกิจพื้นฐานสัมพันธ์อยู่กับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม หรืออีกนัยหนึ่งเป็น **เศรษฐกิจที่แท้...ที่เชื่อมโยงชีวิต จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม** อย่างเป็นดุลยภาพ...

โดยภาพรวมชุมชนชนบทของไทยยังคงอยู่ในสภาพการณ์ที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบต่อผู้ที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมและการบริการในกระบวนการพัฒนา แต่ชุมชนโดยทั่วไปก็ไม่ได้ยอมกับสภาพการณ์ดังกล่าวโดยปราศจากการต่อสู้ และหาทางปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต และวิถีการผลิต การบริโภค ในชุมชนท้องถิ่นนั้น แน่นนอนว่ายังมีชุมชนจำนวนหนึ่งที่ยังอยู่ในภาวะที่ยากลำบากและพึ่งตนเองไม่ได้ และยังมีชุมชนจำนวนหนึ่งที่กำลังอยู่ระหว่างพลิกฟื้นความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของตนเองขึ้น เพื่อลดความยากจน ภาวะหนี้สิน และเรียกคืนศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่นกลับคืนมา และมีชุมชนอีกจำนวนหนึ่งที่สามารถพลิกฟื้นตนเองขึ้นมาอย่างมีศักดิ์ศรี มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ซึ่ง

สามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ แต่อย่างไรก็ตามการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนขึ้นมาได้นั้น สิ่งสำคัญและมีความจำเป็นที่สุด คือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชุมชนเกิด “พลังการเรียนรู้” และระบบความรู้ที่ใช้นี้มิใช่เพียงความรู้เดิมที่สามารถสนองตอบความต้องการของชุมชนในยุคก่อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีการค้าเท่านั้น แต่เป็นระบบความรู้ที่มีการบูรณาการ โดยนำความรู้สมัยใหม่กับความรู้ที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังที่ เสรี พงศ์พิศ (2550 : 66) ได้กล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องเป็นเศรษฐกิจชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานความรู้ ไม่ใช่ฐานเงินหรือฐานอำนาจอย่างที่รัฐใช้อยู่

จากความสำคัญในเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเอง รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง

การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งสร้างระบบบำเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ

จากสภาพของเศรษฐกิจปัจจุบันในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ประเทศต้องการให้การศึกษามีส่วนช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหา ความรู้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (knowledge – driven economy) หรือเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) เศรษฐกิจชุมชนในฐานะของเศรษฐกิจที่มีความสำคัญที่จะต้องหนุนเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน “มหาวิทยาลัยราชภัฏ” ในฐานะสถาบันการศึกษาที่เป็น “คลังสมอง” ของท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน จากโรงเรียนฝึกหัดครู จนถึงความเป็นมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน มีภารกิจหน้าที่ตามบทบาทของสถาบันการศึกษาต่อสังคม และก่อตั้งขึ้นตามปรัชญาการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้

เขตชุมชนมีปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา ดังนั้นภารกิจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ทั้งตามภารกิจ บทบาทหน้าที่และตามสภาพที่ท้องถิ่นคาดหวังจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาวิจัยว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏควรมียุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างไร ภายใต้กรอบภารกิจการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยมียุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่มีการกำหนดเป้าหมาย และแนวทาง มาตรการ การดำเนินงานรองรับอย่างชัดเจน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง บรรลุตามปรัชญาการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

1.2 คำถามการวิจัย

(1) สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนมีสภาพอย่างไรและมีปัจจัย เงื่อนไขใดบ้าง

(2) ชุมชนในเขตพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีสภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ใด

(3) ชุมชนในเขตพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรมทาง เศรษฐกิจอย่างไร มีความต้องการให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างไร

(4) มหาวิทยาลัยราชภัฏควรมียุทธศาสตร์การจัดการศึกษาอย่างไรในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีแนวทางหรือมาตรการอย่างไรเพื่อให้การดำเนินงาน บรรลุเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

(1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

(2) เพื่อวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

(3) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

(4) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการวิจัยดังนี้

(1) การศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตามกรอบภารกิจการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในครั้ง นี้ ศึกษากรอบภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

(2) ประเด็นในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนเฉพาะในส่วนของการเรียนรู้นักกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออมและสวัสดิการ และวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยศึกษาชุมชนในจังหวัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาตั้งอยู่ การวิเคราะห์สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเท่านั้น โดยไม่ประเมินหรือวัดระดับความเข้มแข็งของชุมชน

(3) การเลือกพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่เป็นกรณีศึกษา ใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา รอบสอง (พ.ศ.2549-2553) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) พิจารณาทั้งผลการประเมินคุณภาพในภาพรวมและระดับมาตรฐาน มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่มีผลการประเมิน ดีที่สุด ภาคละ 1 แห่ง 4 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 4 แห่ง

(4) การเลือกพื้นที่ “ชุมชน” เป็นชุมชนในเขตใกล้พื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏและได้รับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจจากมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และการเสนอโดยผู้ให้ข้อมูลของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1) แนวคิดของเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษาสรุปได้ว่าเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจของครอบครัวและ

ชุมชน เพื่อชุมชน ที่เกิดจากการร่วมแรง ร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ในการผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออม และสวัสดิการ(เสรี พงศ์พิศ,2549) ที่มุ่งให้เกิด การรวมกลุ่มของคนในชุมชนต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าและบริการ มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ เช่น วิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชนโดยใช้ทุนทั้งหมดที่เป็นตัวเงินและไม่เป็น ตัวเงิน คือ ทุนของชุมชน ได้แก่ทุนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรของ ชุมชนเป็นฐานในการผลิต โดยยึดหลักการของความพอเพียงและความสมดุล การเรียนรู้และการ พึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเป็นฐานรากที่มั่นคงของสังคม โดยมี “พลังท้องถิ่น”เป็น ฐานที่สำคัญของพลังและศักยภาพของท้องถิ่นประกอบด้วย4ฐานสำคัญ(สีลาภรณ์ บัวสาย,2548) คือ ฐานทรัพยากร เครือข่ายทางสังคม ระบบความรู้ และระบบคุณค่าและความเชื่อ ช่วยหนุนเสริม กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

2) แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ประยุกต์ใช้ดัชนีวัดความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10(พ.ศ.2550-2554) ดัชนีวัดความอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกันในสังคมไทย โดยปรับใช้เฉพาะดัชนีชี้วัดที่สามารถวัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับ ชุมชนหมู่บ้าน ได้แก่ ความมีสัมมาชีพ วัดที่อัตราการว่างงาน รายได้ที่พอเพียง และแรงงานที่ ได้รับสวัสดิการ ส่วนความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจวัดจากการกระจายรายได้ นอกจากนี้ยังมีตัวชี้วัด ที่สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจใช้ในการประเมินความเข้มแข็งของชุมชนในทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยดัชนีชี้วัดในด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา และ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ ชุมชนและท้องถิ่น สัดส่วนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็งต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทั้งหมด จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ สัดส่วนผู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน จำนวนภาคีเครือข่าย การพัฒนา การจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดีต่อการจัดทำแผนทั้งหมด สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่ หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด ซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถใช้ในการวัดในเชิง ปริมาณความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาต่อไป

3) แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นหัวใจของการพัฒนา

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ การสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องสร้างเศรษฐกิจชุมชนบนฐานความรู้ โดยมีขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ที่ เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลาย และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตามความพร้อมของชุมชน มีองค์ประกอบหรือกลไกของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ใช้แนวคิดของ สীลาภรณ์ นาครทรรพ(2539)และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(ม.ป.ป.)ที่ประกอบด้วย เนื้อหาองค์ความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ โดยผ่านวิธีการหรือช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆและจากการปฏิบัติ มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

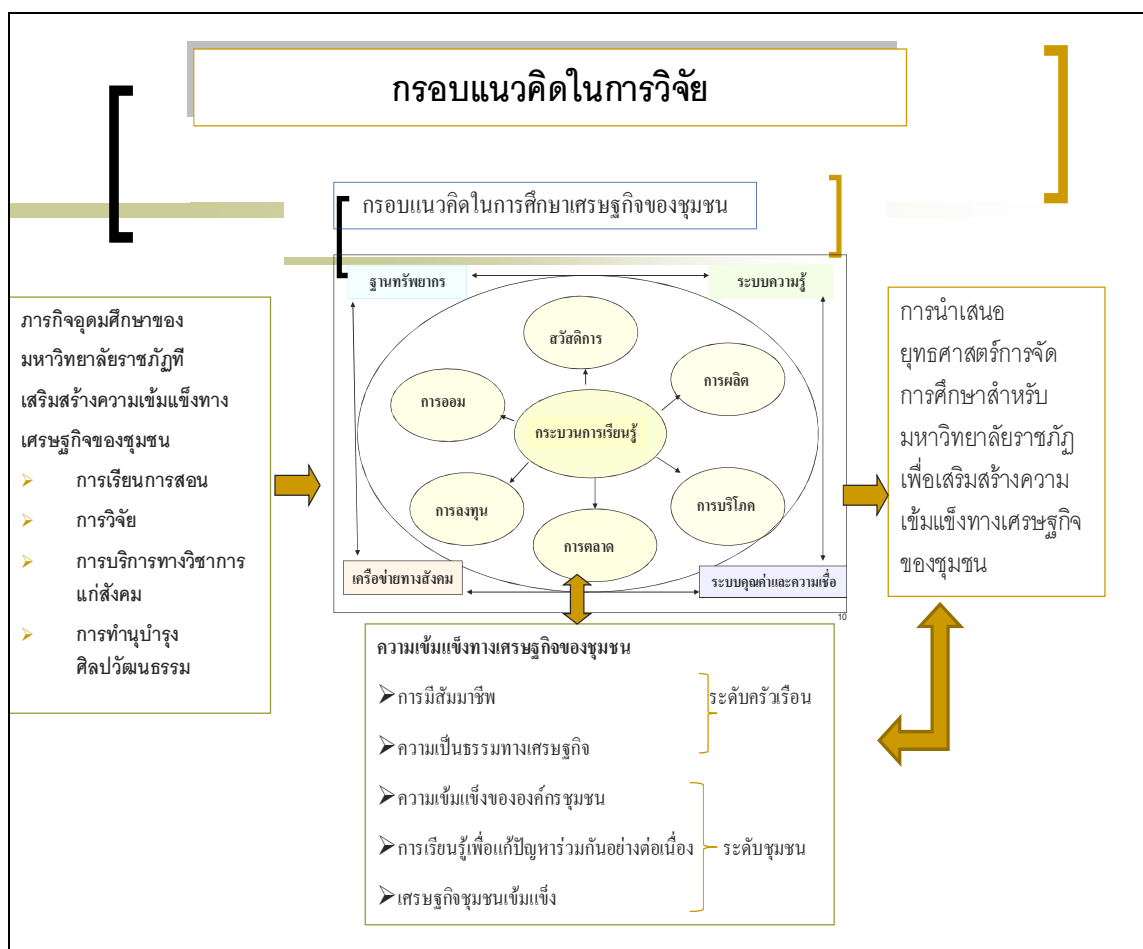
4. แนวคิดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาและภารกิจอุดมศึกษา

สรุปผลจากการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏสรุปได้ว่ายุทธศาสตร์การจัดการศึกษา หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย และแนวทาง มาตรการ การดำเนินงานต่างๆ ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การสอน การวิจัย และการบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม(สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ,2548) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการสรรหาแนวทางต่างๆ ในการระดมและจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ การกำหนดวิถีทางหรือแนวทางปฏิบัติ (means) เพื่อเป็นเครื่องมือที่มุ่งสู่การบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีภารกิจด้านการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศมาตั้งแต่อดีตที่ก่อตั้งเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ จนกระทั่งได้ปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน มีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 โดยมีปรัชญาของการก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากการสังเคราะห์ประมวลผลจากการศึกษา โดยสรุปแนวคิดที่สำคัญทั้งหมดข้างต้นทำให้เห็นความเชื่อมโยงของการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยสร้างให้เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะคลังสมองของท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในภารกิจนี้ และจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่ชัดเจนเพื่อบรรลุเป้าหมาย จากแนวคิดดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏ หมายถึง สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ตั้งตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นจำนวน 40 แห่งที่ตั้งอยู่ทั่วประเทศ

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย แนวทางและมาตรการการดำเนินงานต่างๆ ตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ชุมชน หมายถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่ทั้งในเขตเมือง และชนบท ในจังหวัดที่เป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชน เพื่อชุมชน ที่เกิดจากการร่วมแรง ร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งมีองค์ประกอบหรือกลไกที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ของชุมชน ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 6 ด้านคือ การผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออม และสวัสดิการ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในการผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออมและสวัสดิการ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ชุมชนเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ หมายถึง ชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับชุมชน โดยพิจารณา ความเข้มแข็งขององค์การชุมชน มีการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง และเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง และความเข้มแข็งระดับครัวเรือนโดยพิจารณาจากควมมีสัมมาชีพ ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

สภาพการจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไข หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จและปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค ในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสามารถใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจอุดมศึกษาและสอดคล้องกับปรัชญาการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

(2) ผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทำให้ทราบสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้ทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

(3) ผลการวิจัยที่ได้ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนมีประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 40 แห่ง ทั่วประเทศ เพื่อนำไปขยายผลในทางปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของประเทศให้มีความเข้มแข็งในภาพรวมต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

2.1.1 ความสำคัญและความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

2.1.2 แนวคิดของเศรษฐกิจชุมชน

2.1.3 ลักษณะและระบบของเศรษฐกิจชุมชน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.2.1 การส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.2.2 องค์ประกอบของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ

2.2.3 ดัชนีชี้วัดและการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

2.2.4 กรณีตัวอย่างความสำเร็จของเศรษฐกิจชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.3.1 ความหมายและลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.3.2 ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.3.3 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.3.4 เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน

2.3.5 ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.4 บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่น

2.4.1 ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

2.4.2 ภารกิจและแนวทางดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะสถาบันอุดมศึกษา

2.5 แนวคิดและการศึกษายุทธศาสตร์

2.5.1 ความหมายของยุทธศาสตร์

2.5.2 แนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

2.1.1 ความสำคัญและความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

ความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน

จากการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา การต่อสู้ระหว่างสองแนวคิด คือระหว่างการพัฒนาตามคำแนะนำของนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักหรือแนวทางทุนนิยม และแนวทางเศรษฐศาสตร์ชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจชุมชนและ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการต่อสู้ทางความคิดและนโยบายที่สำคัญที่สุดในประเทศไทย สาเหตุที่มีการต่อสู้ระหว่างสองแนวคิดคือ (1) เนื่องจากการพัฒนาประเทศไทยตามแนวทางทุนนิยม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ เกิดความแตกต่างในรายได้ระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างข้าราชการกับชนชั้นกรรมาชีพข้างหนึ่ง กับชนชั้นชาวนาอีกข้างหนึ่ง ความร่ำรวย จึงกระจุกตัวอยู่กับคนกลุ่มเดียว ในขณะที่ประเทศไทยประชากรกว่าครึ่งหนึ่งยังอาศัยอยู่ในชนบท (2) สาขาเศรษฐกิจทุนนิยมถูกครอบงำจากต่างชาติ โดยการลงทุนและเทคโนโลยีจากต่างชาติ (3) เศรษฐกิจทุนนิยมทำให้เกิดปัญหาสังคมและความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม (4) เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ต่างประเทศถอนเงินลงทุน การพัฒนาแบบทุนนิยมก็จะชะงักงัน ประชาชนเริ่มไม่เชื่อการพัฒนาในแนวทางที่ผ่านมา เกิดความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้าน พัฒนาภาคเกษตรกรรมแทนอุตสาหกรรม ผลิตเพื่อสนองความต้องการภายในประเทศ แทนผลิตเพื่อส่งออก คือ แนวทางของเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียง

(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2550 : 1-2)

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา(2550) ได้ให้ทัศนะและเหตุผลของการที่ การพัฒนาหันมาให้ความสนใจแนวทางของเศรษฐกิจชุมชนว่า เศรษฐกิจชุมชนมีความสำคัญ คือ หนึ่ง เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจของชาวไทยเราแท้ๆ เป็นภาพที่ซ่อนอยู่ข้างล่างของภาพความเจริญที่รุ่งเรืองข้างบน สอง เศรษฐกิจของชุมชน เป็นเศรษฐกิจของชาวบ้าน ที่นอกจากมิติทางเศรษฐกิจแล้ว ต้องคิดแบบ

องค์รวม ซึ่งแตกต่างจากเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่คิดเป็นเรื่องกำไร ที่ภาษาเศรษฐศาสตร์เรียกว่า profit maximization สาม เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่กระจายไม่กระจุกตัวเหมือนเศรษฐกิจทุน ถ้าเป็นแนวเศรษฐกิจชุมชน ความเจริญจะกระจายการติดต่อจะเป็นแนวนอน

การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศ โดยเฉพาะเศรษฐกิจระดับฐานราก ซึ่งถือได้ว่าเป็นฐานที่มั่นหรือที่หลบภัยในยามที่ประเทศชาติต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นคือ เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจชุมชนมีความสำคัญเพราะเศรษฐกิจชุมชนเป็นภาคการผลิตที่แท้จริง สามารถผลิตปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้คน ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนจะทำให้มั่นคงในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต การที่จะทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งได้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงตนเองให้สอดคล้องกับกลไกตลาด โดยการสร้างวิถีทางที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม ที่เหมาะสมกับ วิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเอง เพื่อจะได้หลบเลี่ยงเอาตัวรอดจากกระแสทุนนิยมทั้งในระดับชาติและระดับโลก (ศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2550 : 74-75)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจชุมชนมีความสำคัญ เพราะระบบเศรษฐกิจไทยประกอบด้วยเศรษฐกิจ 2 ระบบ คือ ระบบเศรษฐกิจชุมชนและระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การดำรงอยู่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นไปตามกระแสเศรษฐกิจโลกที่เราประสบอยู่ แต่ระบบเศรษฐกิจชุมชนดำรงอยู่เป็นชีวิตการทำมาหากินของชาวไทยจำนวนมากที่สุด คิดในแง่ของจำนวนชีวิตผู้คนชาวไทยใหญ่กว่าระบบทุน ดำรงอยู่ทุกภาคของประเทศไทยโดยเฉพาะในชนบท การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศจะต้องเริ่มที่ชุมชนในชนบทหรือภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาคต่อไป

ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

คำว่า “เศรษฐกิจชุมชน” (community economy) มีผู้ให้นิยามความหมายไว้อย่างหลากหลาย ทั้งในแง่แนวคิดและแนวปฏิบัติ และมีคำที่ใช้ในนัยที่เหมือนกันและที่ใกล้เคียงกัน เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจฐานราก เศรษฐกิจวัฒนธรรม เศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น ซึ่งการให้ความหมายในบริบทต่างๆ นั้น มุ่งเน้นถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ดังนั้นวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ประเวศ วะสี (2550: 28) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นการบูรณาการของชุมชน ทุกอย่างมีความเชื่อมโยงกันทั้งหมด เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเมือง การเรียนรู้ ไม่มีอะไรแยกจากกัน เศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นชุมชน หรือเป็น

เศรษฐกิจพื้นฐาน โดยเน้นเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทำนุบำรุงพื้นฐานของตัวเองให้เข้มแข็งทั้งสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของสังคม ซึ่งหมายถึงชุมชน โดยเศรษฐกิจชุมชนนั้นทำหน้าที่เชื่อมโยงให้ผู้คนในสังคมหันมามองแบบมีขั้วมิติมาปฏิบัติ ไม่มองแบบสุดโต่งซึ่งจะเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ และไม่มีอะไรขัดแย้งกัน ไม่ได้มองแยกว่าเป็นทุนนิยมหรือไม่อันนั้นจะเป็นแบบแยกส่วน ดังนั้น เศรษฐกิจชุมชน จึงหมายถึงการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมได้รับประโยชน์เพื่อการอยู่ร่วมกัน และเศรษฐกิจชุมชนยังมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวเชื่อมกับเรื่องของประชาสังคม และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่เพิ่มพูนขึ้นไป

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2547: 191) ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ใน บทความเรื่อง “เศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชุมชน” ว่า “เศรษฐกิจชุมชน” ก็คือ ระบบการผลิต การแลกเปลี่ยน และการวิภาคของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยระบบเศรษฐกิจชุมชนมิใช่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่สนับสนุนให้ผู้เป็นเจ้าของ “ทุน” แสวงหาประโยชน์สูงสุดเพื่อตนเอง แต่ขณะเดียวกันก็มีใช้ระบบเศรษฐกิจที่ควบคุมโดยรัฐและบงการจากรัฐ “เศรษฐกิจชุมชน” เป็นระบบที่สมาชิกของชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ โดยมุ่งให้บรรลุถึง “ความพอเพียง” “ความเป็นธรรม” และ “ความสงบสุข” ภายในชุมชน

จากความหมายข้างต้น ยังมีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายไว้สอดคล้องกัน และเพิ่มนัยที่แตกต่างกันของเศรษฐกิจชุมชน กับเศรษฐกิจทุนนิยม กิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชน และทุนของชุมชน อาทิเช่น

เสรี พงศ์พิศ (2546: 75) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน ว่าเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบการจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยเฉพาะในด้านการผลิต การบริโภค การจัดสรร แบ่งปันทรัพยากรและรายได้ การจัดการทรัพยากรและทุนชุมชนให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงพึ่งตนเองได้ และเป็นฐานรากสำหรับเศรษฐกิจมหภาคในฐานะระบบเล็กกับระบบใหญ่ที่สัมพันธ์กันอย่างเกื้อหนุนและพึ่งพาอาศัยกัน เศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องเป็นระบบซึ่งองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ล้วนเชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (interaction) เกื้อกูลกัน ทำให้ลดต้นทุน ลดพลังงาน ลดแรงงาน ก่อให้เกิดผลไม่เพียงบวก แต่เป็นทวีคูณ (synergy)

ศิริพร ยอดกมลศาสตร์(2550: 77-78) เขียนไว้ในบทความ เรื่อง “เงิน” ไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยให้นัยของเศรษฐกิจชุมชนว่า เศรษฐกิจชุมชน คือ เศรษฐกิจเพื่อสังคม เศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจทุนนิยมมีข้อต่างที่สำคัญ คือ เป้าหมายของการดำเนินงาน กล่าวคือ ขณะที่เศรษฐกิจทุนนิยมใช้เงินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมาย

ในการบรรลุความสำเร็จทางเศรษฐกิจ แต่ เศรษฐกิจชุมชนใช้เงินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือ(means) ในการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจสังคมของชุมชน(ends) เศรษฐกิจชุมชนจึงมิได้หมายความว่าความถึงการลงทุนของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ในชุมชน หากแต่หมายความว่าเฉพาะการประกอบการโดยสมาชิก ที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพด้านสังคม คือ การยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแสดงผล แบ่งทุกข์แบ่งสุขกัน เศรษฐกิจชุมชนคือเครื่องมือในการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมส่วนอื่นๆได้ต่อยอดจากฐานที่เข้มแข็งนั้น

จากนิยามข้างต้นสอดคล้องกับการให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนของนักเศรษฐศาสตร์และนักวิชาการต่างประเทศ คำว่า “เศรษฐกิจ” แปลความมาจากคำว่า economy ที่แปลว่าประหยัด แต่ในทางวิชาการเศรษฐศาสตร์ คำว่า เศรษฐกิจ มีความหมายโดยนัยที่ครอบคลุมถึงการผลิตสินค้า (production) การกระจายสินค้าหรือการค้าขาย (distribution) การบริโภคสินค้า (consumption) การกระจายรายได้หรือการจัดสรรค่าตอบแทน เช่น ค่าจ้าง กำไร และค่าเช่า เรียกว่า การวิภาคกรรม(income distribution) และการค้าขายระหว่างประเทศที่ต้องผ่านระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราหรือการปริวรรตเงินตรา(foreign exchange) ดังนั้นเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วย กิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อและการบริโภคของชุมชน และกิจกรรมที่ก่อให้เกิด ค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรของชุมชน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542: 88)หากกล่าวโดยอิงคำจำกัดความของ Lionel Robbins เศรษฐกิจชุมชนก็คือพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน Robbins เห็นว่าความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด แต่ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นโลกนี้มีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นมนุษย์จึงต้องแสวงหาความรู้ต่างๆเพื่อทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นเพียงพอกับความต้องการอันไม่จำกัดของมนุษย์(S.E.Stiegeler and Glyn Thomas(ed.), 1976: 112)

ส่วน ชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์ (2542: 49) ได้วิเคราะห์และให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจชุมชน” ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจเช่น การผลิต การแปรรูป การค้าการบริการ การบริโภค และการบริหารซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติและเห็นได้ชัดเจน ลักษณะนามธรรม คือ ความเป็นชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวเชื่อม และยังมีมองอีกว่าเศรษฐกิจชุมชน คือ การรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ และร่วมได้รับประโยชน์เพื่อการอยู่ร่วมกัน

โดยเน้นในเรื่องการใช้พื้นฐานการผลิต กำลังทรัพย์ กำลังคนที่มีอยู่ก่อนเป็นลำดับแรก มีการพิจารณาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ดึงภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และ ความหลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ ก่อนที่จะต้องนำปัจจัยภายนอกเข้ามาในชุมชน และเน้นการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพราะจะทำให้ผลที่ได้รับนั้นตรงกับความต้องการและในขณะเดียวกันก็ เสริมการมีส่วนร่วมจากภายนอกเพื่อเป็นภาคี และเมื่อเกิดความร่วมมือจากหลายฝ่ายมากขึ้น ก็จะก่อให้เกิดการขยายความร่วมมือออกมาในรูปแบบเครือข่าย

ส่วนหน่วยงานในภาครัฐ เช่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2541: 98) ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้สองนัย คือ ความหมายเชิงวิชาการ คือ การผลิต การแปรรูป การบริโภค การค้าและการบริการ ที่อยู่ในรูปวัตถุดิบและไม่ใช่ตัวเงิน ที่ผู้อยู่ในกระบวนการมุ่งหวังผลกำไรในรูปตัวเงินแต่ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความพึงพอใจที่แม้ว่าจะได้เงินเล็กน้อยแต่ตนเอง ครอบครัวและชุมชน ดำรงอยู่อย่างรู้จักสามัคคีโดยมีกลุ่ม หรือองค์กรที่เป็นนิติบุคคล ไม่เป็นนิติบุคคลและองค์การการเมืองระดับล่างสุด(อบต.)ที่เกี่ยวข้อง ความหมายเชิงปฏิบัติ คือ การผลิต การแปรรูป การบริโภค การบริการ การค้าการบริการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน และการบริหารที่เป็นการตัดสินใจดำเนินการของชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2539, อ้างถึงใน วรุณี โรมรัตน์พันธ์, 2546: 76) ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นการจัดการการผลิต การแปรรูป การตลาด การบริโภค การออมและการลงทุนซ้ำ เพื่อให้ครอบครัว องค์กรและชุมชนได้รับผลประโยชน์

จากแนวคิดของภาคราชการจะเห็นได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และกรมการพัฒนาชุมชน ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจชุมชนออกเป็น 2 ประเด็น กล่าวคือ ประเด็นแรก ได้มองเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในมิติของกระบวนการผลิตชุมชน ส่วนอีกประเด็นหนึ่ง มองเศรษฐกิจชุมชนในมิติของกระบวนการพัฒนาคน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สอดคล้องเพิ่มเติมมากับแนวคิดของหน่วยงานและบุคคลดังกล่าวข้างต้นได้แก่ เรื่องของการกระจายผลประโยชน์ของชุมชน และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน

ในส่วนของงานวิจัย จากคำแถลงของชุดโครงการวิจัย “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย” ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา และทีมวิจัย (2546) ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า “เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่มีครอบครัว และชุมชน เป็นหน่วยการผลิต เป็นการผลิตบนพื้นฐานของภูมิปัญญาทุนทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก การขายผลผลิตเป็นการขายเพื่อให้ได้มาดำรงชีวิตในครอบครัวและเป็นการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นในกระบวนการผลิตเพื่อทดแทนขนาดครอบครัวที่ขยายตัวและการขาดแคลนที่ดินทำกิน”

จากความหมายของเศรษฐกิจชุมชนตามคำนิยามของนักวิชาการ และ หน่วยงานภาครัฐดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกัน ผู้ศึกษาจึงประมวล สรุปความหมายของเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง เศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชน เพื่อชุมชน ที่เกิดจากการร่วมแรง ร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ในการผลิต การบริโภค การกระจายสินค้าและการจัดสรรผลตอบแทน ที่มุ่งให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าและบริการ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางสังคม และทรัพยากรของชุมชนเป็นฐานในการผลิต โดยยึดหลักการของความพอเพียงและความสมดุล การเรียนรู้และการพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเป็นฐานรากที่มั่นคงของสังคม

2.1.2 แนวคิดของเศรษฐกิจชุมชน

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในสังคมไทยมีที่มาหลายทาง ส่วนหนึ่งมาจากแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบสหกรณ์และแนวคิดเกษตรแบบผสมผสาน แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง และส่วนหนึ่งมาจากรากฐานทางพุทธศาสนา โดยเริ่มจากเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เศรษฐศาสตร์แนวเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกันทั้งในความเป็นมา หลักคิดตามแนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ ในที่นี้จะนำเสนอแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของเศรษฐกิจชุมชนดังกล่าวตามลำดับ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง

สำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักเศรษฐศาสตร์ไทยที่มีความสนใจและศึกษาเรื่องของเศรษฐกิจชุมชนอย่างลึกซึ้ง โดยเริ่มจากการค้นคว้าเรื่องประวัติศาสตร์หมู่บ้านไทย และได้นำเสนองานทางด้านวิชาการและแนวคิดทางเศรษฐกิจและการเมือง ได้สรุปรูปแบบของประสบการณ์ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและประกอบขึ้นเป็นระบบ เป็นคำอธิบายสนับสนุนความเป็นไปได้ ในการพัฒนาแนวเศรษฐกิจชุมชน โดยได้เสนอไว้ในหนังสือ แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนชาวนา(2541)และหนังสือ แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม (2544) ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้พัฒนาขึ้นในประเทศที่มีการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจชุมชน อาศัยสร้างจากประสบการณ์ของประเทศของตัวนักทฤษฎีเอง ประกอบด้วยทฤษฎีและแนวคิดต่อไปนี้

แนวคิดอนาธิปไตยนิยม(anarchism)ทฤษฎีสำนึกองค์กรการผลิตของชาวนาของ A.V.Chayanov(1888-1937)ในรัสเซียแนวคิดของมหาตมะ คานธี(1867-1948)ในอินเดีย

ทฤษฎีสองระบบของ J.K.Boeke(1884-1956) คหบดีทฤษฎี นาถสุภาและคณะ(2546) ได้ใช้ทฤษฎีดังกล่าวอธิบายว่าทำไมเศรษฐกิจชุมชนของชาวนาขนาดย่อมจึงดำรงอยู่ได้ โดยมีรายละเอียดแต่ละแนวคิดดังนี้

แนวคิดอนาธิปไตยนิยม (anarchism) เป็นลัทธิอนาธิปไตยของตะวันตก เป็นทฤษฎีทางการเมืองที่เน้นความสำคัญด้านเสรีภาพของปัจเจกชน มองว่าอำนาจรัฐทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย ระบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ หรือการให้บทบาทของรัฐเหนือประชาชาติเป็นความชั่วร้าย ควรยกเลิกระบบทุนนิยมและทรัพย์สินส่วนบุคคล(private property) และแทนที่ด้วย ความร่วมมือแบบอาสาสมัคร (voluntary cooperation) ซึ่ง คหบดีทฤษฎี นาถสุภา ได้พยายามศึกษา และทำความเข้าใจในบริบทของชุมชนหมู่บ้านไทย และได้เสนอแนวคิด “ทฤษฎีอนาธิปไตยนิยมไทย” ซึ่งไม่เหมือนทฤษฎีตะวันตกที่เน้นปัจเจกชน แต่ทฤษฎีอนาธิปไตยนิยมไทยเน้นชุมชน การทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างอิสระ มีการบริหารจัดการด้วยตนเอง ทั้งในด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างทางการเมือง โดยมีวัฒนธรรมชุมชนเชื่อมร้อยโครงสร้างและสถาบันทางสังคม ซึ่งแนวคิดทฤษฎีอนาธิปไตยนิยมไทยหรือลัทธิอนาธิปไตยชุมชน นับเป็นทฤษฎีที่เป็นมิติใหม่ทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่นำมาใช้ในการศึกษาชุมชน และอธิบายการดำรงอยู่ และความคงทนข้ามกาลเวลาของเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย(คหบดีทฤษฎี นาถสุภา, 2550: (3)-(10))

ทฤษฎีสำนึกองค์กรการผลิตของชาวนา เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายว่าทำไมเศรษฐกิจชุมชนของชาวนาขนาดย่อมจึงดำรงอยู่ได้ ทฤษฎีสำนึกองค์กรการผลิตของชาวนาของ A.V.Chayanov(1888-1937)นักเศรษฐศาสตร์ชาวรัสเซีย อธิบายว่า เศรษฐกิจชาวนาเป็นวิถีการผลิตของตัวเอง อยู่ได้ด้วยตัวเอง พึ่งตนเองได้ เพราะเป็นเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องอยู่กับธรรมชาติ และองค์ประกอบทางชีวะของครอบครัวคือแรงงานในครัวเรือน มากกว่าจะเกี่ยวข้องกับสังคม หรือต้องพึ่งสังคม ชาวนาปกติครอบครองที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอยู่แล้วคือมีปัจจัยการผลิตและมีแรงงานในครอบครัวอยู่แล้ว การตลาดเป็นเพียงแหล่งเพิ่มรายได้เพิ่มเติม เศรษฐกิจชาวนาเป็นระบบเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่ง อยู่คู่ขนานกับระบบศักดินาก็ได้ระบบทุนนิยมก็ได้ เส้นทางอนาคตของระบบเศรษฐกิจชุมชนชาวนาตามข้อเสนอของชายนอฟ คือการทำเครือข่ายระหว่างชุมชนหมู่บ้านประกอบขึ้นเป็นระบบสหกรณ์ รวมการขายผลผลิตการเกษตร ปรับปรุงเทคนิคการผลิตทางการเกษตร จัดระบบสินเชื่อ และจัดให้มีกองทุนสหกรณ์ และตั้งศูนย์ชี้แนะทางการเกษตร สร้างกิจการแปรรูปวัตถุดิบการเกษตร และตั้งอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องในชนบท สร้างโกดังสาธารณะ พัฒนาไฟฟ้า ถนน และชลประทานในท้องถิ่นฯฯ (คหบดีทฤษฎี นาถสุภา, 2544: 30-32)

แนวคิดของมหาตมะ คานธี (1867-1948) ในอินเดีย คานธีได้เสนอแนวคิด **ชุมชนในอุดมคติ** จากจินตนาการที่ทำให้ “ชุมชน” เป็นคำตอบที่สมบูรณ์ “คานธี” ได้จินตนาการ และเสนอแนะอย่างเป็นระบบ และเรียกจินตนาการของเขาว่า หมู่บ้านเสวราช (Village Swaraj) คือ หมู่บ้านในประเทศอินเดียที่มีความสมบูรณ์พร้อม (complete republic) ในตัวเอง เป็นหน่วย เศรษฐกิจ การเมือง สังคม ที่อิสระ ฟังตนเองได้ด้านอาหาร การศึกษา การปกครอง การสาธารณสุข และการดูแลชุมชน (Gandhi, 1962: 31 อ้างถึงใน ฌรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2549: 49-58) คานธีได้แนะนำปฏิบัติไว้ 12 ประการ ที่นักชุมชนนิยมควรศึกษาและพิจารณาคือ

หลักการที่ 1 มนุษย์เป็นสิ่งสูงสุดและสำคัญที่สุด (supremacy of Man) หลักการที่ 2 ร่างกายกับแรงงาน (body-labour) หลักการที่ 3 ความเท่าเทียม (equality) หลักการที่ 4 ความเป็น ผู้พิทักษ์ (trusteeship) ชุมชนและสมาชิกของหมู่บ้านจะต้องมีความเป็นผู้พิทักษ์สิทธิ์ หลักการที่ 5 การกระจายอำนาจ (decentralization) หลักการที่ 6 เสวเทศี (swadeshi) คือ การสร้างความคิด จิตวิญญาณ (spirit) ที่ยึดมั่นในส่วนรวมและความยั่งยืน หลักการที่ 7 ความพอเพียงในตัวเอง (self sufficiency) หลักการที่ 8 ความร่วมมือ (co-operation) หลักการที่ 9 สัตยาเคราะห์ (Satyagraha) เป็นหลักการที่ยึดมั่นในสันติวิธี หลักการที่ 10 ความเสมอภาคในการนับถือศาสนา (equality of religion) ทุกศาสนามีฐานะเท่าเทียมและสอนให้เป็นคนดี หลักการที่ 11 ปัญญาภิราช (Panchayat Raj) ในลักษณะของสามัคคีธรรม หลักการที่ 12 ไน ทาลิม (Nai Talim) หรือหลักการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติ ชุมชนต้องเรียนรู้ทั้ง กาย ใจ และจิตวิญญาณ (body mind and spirit)

การสร้างเศรษฐกิจชุมชน และสวัสดิการชุมชน ให้เป็นจริง จึงต้องมีแนวคิดบูรณา การอย่างหมู่บ้านเสวราช ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การเป็นผู้พิทักษ์ และการ ตระหนักในศักดิ์ศรี จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับชุมชนที่อยู่ภายใต้โครงกรอบของระบบทุนนิยม ดังนั้นแนวคิดของคานธีใช้ในการศึกษาเศรษฐกิจชุมชนได้ตามแนวชุมชนในอุดมคติ

(ฌรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2549: 49-60)

ทฤษฎีสองระบบของ J.K.Boeke (1884-1956) ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2550) ได้ศึกษาทฤษฎีที่อธิบายถึงการปะทะหรือการดำรงอยู่คู่กันของเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนกับ เศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่ง J.K.Boeke นักเศรษฐศาสตร์ชาวดัตช์ ได้เขียนไว้ในบทความ “Dualistic Economics” (1930) ต่อมา รั้งสรรค์ ณะพรพันธ์ แปลว่า “เศรษฐกิจทวิลักษณ์” โดยโบเค มีความเห็นว่าในประเทศแห่งเอเชียตะวันออก มีการปะทะกันของระบบสังคมสองระบบที่แตกต่าง กันมาก อยู่ต่างลำดับขั้นของการพัฒนา ระบบทุนนิยมตะวันตกปะทะกับระบบก่อนทุนนิยมโดยไม่สามารถทำลายหรือดูดกลืนระบบก่อนทุนนิยมได้ สภาวะมีสองระบบไม่ใช่สภาวะชั่วคราวที่เกิดขึ้น

จากการเข้ามาติดต่อกันใกล้ขึ้นของระบบตะวันตก แต่เป็นสถานะที่ดำรงอยู่ต่อไป ระบบก่อนทุนนิยมเป็นระบบที่มีกำเนิดของตัวเองเป็นตัวของตัวเองอยู่ก่อนแล้ว คือระบบเศรษฐกิจหมู่บ้าน ระบบเศรษฐกิจหมู่บ้านนี้ปรากฏในประเทศอินเดีย จีน ญี่ปุ่นและรัสเซีย ไม่ใช่ปรากฏในประเทศอาณานิคมเท่านั้น ระบบเศรษฐกิจหมู่บ้านมีความต้องการจำกัด ผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ ครอบครัวยุเป็นหน่วยการผลิต การแลกเปลี่ยนมีจำกัด ไม่มีจิตใจค้ากำไร หรืออยากแข่งขัน

โดยสรุปทฤษฎีสองระบบมีประเด็นที่ชัดเจนอยู่ 3 เรื่อง ที่สามารถใช้ในการอธิบายเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน(1) เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านเป็นอีกระบบเศรษฐกิจหนึ่งต่างหากไปจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มีกำเนิดและประวัติความเป็นมาของตัวเอง มีกลไกของตัวเอง อีกทั้งเป็นเศรษฐกิจของทั้งเขตและทั้งประเทศ ไม่ใช่เศรษฐกิจเฉพาะของท้องถิ่นเชื่อมโยงกันด้วยทั้งกลไกเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ลักษณะความเป็นสองระบบครอบคลุมทั้งประเทศ(2) การศึกษาการติดต่อและปะทะระหว่างระบบเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไม่ได้โดดเดี่ยวและปฏิสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งเท่านั้น ระบบเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอยู่คู่กับระบบทุนนิยม ทฤษฎีสองระบบให้ภาพว่านอกจากมีสองระบบแยกต่างหากแล้ว ทั้งสองระบบยังอยู่ในเวลาและสถานที่เดียวกัน ยิ่งในปัจจุบันการติดต่อและแรงปะทะมีความเข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ยิ่งต้องศึกษาเรื่องนี้อย่างมาก (3) เศรษฐกิจสองระบบไม่ใช่ปรากฏการณ์ชั่วคราว แต่จะดำรงอยู่เป็นเวลานาน วิชาเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปและวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เราไปว่า ประเทศกำลังพัฒนากำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน กำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญ กำลังก้าวขึ้นไป จำเวญทางเศรษฐกิจ จะกลายเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ขณะที่ผู้คนของประเทศอยู่ในระบบชนบท ทฤษฎีสองระบบให้แนวคิดที่ว่า เราต้องมองเศรษฐกิจไทยแยกเป็นสองระบบก่อน แล้วจึงมองต่อไปว่าระบบทั้งสองมาติดต่อปะทะกันอย่างไร

(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544: 34-38)

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และทีมวิจัย(2546) ประกอบด้วยนักวิชาการ รวมทั้งสิ้น 27 คน ได้ใช้เป็นกรอบแนวคิดทฤษฎีในการศึกษาวิจัย ในชุดโครงการ “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย” โดยมีคำถามการวิจัยว่า เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทยได้เปลี่ยนแปลงมาอย่างไรในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร ทำอย่างไรเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทยจะมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและพัฒนาต่อไป ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบสำคัญ 3 ข้อ คือ (1)เศรษฐกิจไทยประกอบด้วยเศรษฐกิจสองระบบ คือ ระบบเศรษฐกิจชุมชนและระบบทุนลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจชุมชนคือครอบครัว ชุมชนเป็นหน่วยการผลิต เป้าหมายของการผลิตคือการดำรงอยู่ การรักษาตัวให้อยู่รอดของ

ครอบครัวและชุมชน ให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้ในครอบครัวและผลิตซ้ำครอบครัวและชุมชนได้ การผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เพื่อขายเพื่อเอาเงินมาซื้อสินค้าเพื่อดำรงชีวิตในครอบครัว(2) การแปรรูป(transformation) ของเศรษฐกิจไทย จากระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจทุนเป็นกระบวนการที่มีความหนืดตัวสูงมาก คือเป็นไปทีละเล็กละน้อย ใช้เวลานานมากและยังมีข้อจำกัด เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในอดีต ลักษณะชุมชนหมู่บ้านที่ให้ความมั่นคง และลักษณะพิเศษของรัฐและระบบทุนนิยมไทยที่ไม่เข้าไปจัดการการผลิตในชนบท เพียงเรียกส่วนเกินออกจากหมู่บ้าน (3) เส้นทางของชาติที่สอดคล้องกับความจริงและความมุ่งหวังของชาวไทย ควรเป็นเส้นทางที่ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนมีบทบาทนำ เพราะชุมชนเป็นแกนของสังคมและวัฒนธรรมไทย เป็นสถาบันหรือเป็นระบบชีวิตของผู้คนชาวไทยจำนวนมากที่สุด

ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีและผลการวิจัยดังกล่าวทำให้เป็นพื้นฐานความคิดความเข้าใจ ความเป็นชุมชนหมู่บ้านของไทยมากขึ้นและเป็นฐานคิดในการศึกษาวิจัยเศรษฐกิจชุมชนในบริบทต่างๆต่อไป

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ตามแนวทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มีบรรดานักคิดที่สำคัญหลายท่าน ได้แก่ E.F.Schumacher พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต) นพ.ประเวศ วะสี เป็นต้น จึงขอเสนอแนวคิดของแต่ละท่านดังนี้

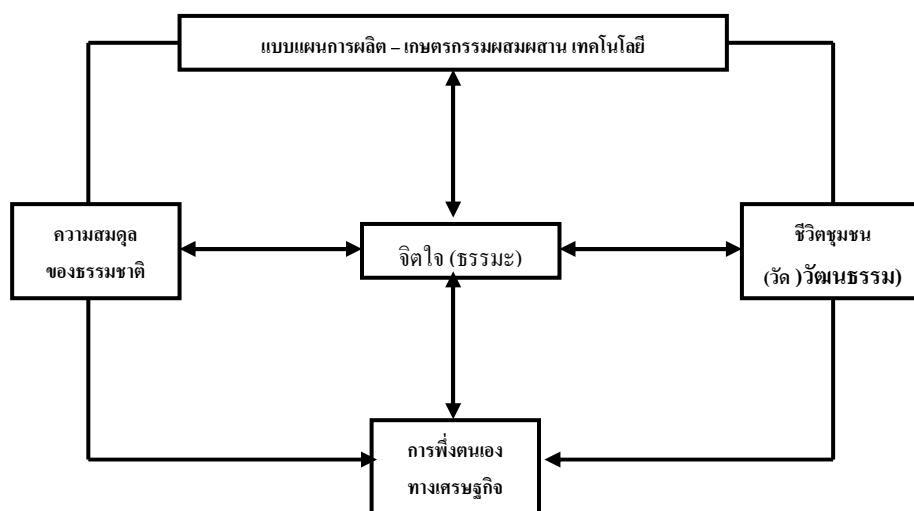
E.F.Schumacher ได้เสนอแนวคิดในหนังสือ Small is beautiful ซึ่งมีความหมายที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเศรษฐกิจในระดับชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีการกล่าวถึง Buddhist Economics หรือ พุทธเศรษฐศาสตร์เป็นครั้งแรก เขาได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง หรือ “สัมมาปฏิบัติ”(right livelihood)ของบุคคลว่าเป็นไปได้เมื่อปฏิบัติตามมรรคองค์แปด(Buddha's Noble Eightfold Path) หรือหนทางสายกลาง(มัชฌิมาปฏิปทา)ทำให้มีความตื่นตัวและสนใจกันอย่างกว้างขวางในเรื่องของพระพุทธศาสนาในด้านที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ โดยข้อเสนอแนะชี้ให้เห็นถึงจุดอันเป็นหัวใจหรือหัวใจของการพัฒนาในโลกว่าศาสตร์และวิชาการทั้งหลายทั้งปวง โดยเฉพาะวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์นั้น มาถึงจุดจุดตันและมีแนวโน้มว่า ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของโลกและชีวิตได้สำเร็จ จึงน่าจะคิดทบทวนแนวความคิดและหาหนทางใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาวิกฤติของโลกและชีวิตนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่อมาได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน จากการประมวลแนวคิดของชูมาเคอร์เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนสรุปได้ 3 ประการ คือ เป็นองค์กรขนาดกลาง(intermediate size) ใช้

เทคโนโลยีขนาดกลาง(intermediate technology)และมีการพึ่งตนเอง (self-dependency) ซึ่งใน ส่วนขององค์กรขนาดกลางและเทคโนโลยีเป็นไปตามเงื่อนไขของสภาพภูมิศาสตร์ และสภาวะแวดล้อมของท้องถิ่น หมายถึงวัฒนธรรม ประเพณี ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมด้วย (เสรี ลีลาชัย, 2548: 132)

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต) (2538: 35-36) กล่าวถึง เศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่า เป็น เศรษฐศาสตร์สายกลางหรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา เนื่องเพราะระบบชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ เรียกว่า มรรค นั้น มีชื่ออยู่ชั้วว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือความถูกต้องและความพอดี ความเป็น มัชฌิมาปฏิปทา คือ ความเป็นกลางความพอดีนั่นเอง โดยในทรรศนะดังกล่าวได้เสนอความเห็น ให้พิจารณาว่าความเจริญทางเศรษฐกิจ (economic growth) หรือความมั่งคั่ง (wealth) นั้นมีอยู่ และเป็นไปเพื่ออะไรกันแน่ ถ้าหากเป็นไปได้มิใช่เพื่อการเพิ่มพูนคุณภาพแห่งชีวิตของประชาชนแล้ว ก็ไม่น่าจะถือได้ว่า เป็นการเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งที่แท้จริง นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก ยังมอง ว่าพุทธศาสนา เป็นรากฐานของการ “พัฒนาที่ยั่งยืน” และเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เป็นแนวคิดเชิง อนุรักษ์และสร้างสรรค์ตามครรลองแห่งชีวิตที่ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน โดยนัยนี้ หมายถึง การ ไม่เบียดเบียนทั้งมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ โดยการนำมาใช้อย่างสิ้นเปลือง หรือการทำลาย มนุษย์ โดยการลดหรือลดรอนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ทำให้เป็นเสมือนสินค้าและการบริการ เพื่อสนองตอบต่อกิเลสของผู้คน

ประเวศ วะสี ได้พัฒนาแนวคิดจากเรื่อง ธัมมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาส และพัฒนา ความคิดต่อในงานเขียน อีกหลายเล่ม เช่น “พุทธธรรมกับสังคม(2526) “พุทธเกษตรกรรมกับสันติ สุขของสังคมไทย”(2531) และ “ธัมมิกสังคม” (2537) ท่านได้เสนอแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง และ แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่เน้นสร้างความเข้มแข็งจากฐานล่าง ประเวศ วะสี เรียกว่า เป็น เศรษฐกิจแบบบูรณาการ ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จิตใจ สิ่งแวดล้อม และ การเมือง การดำเนินวิถีเศรษฐกิจแนวนี้ จะช่วยให้ความเป็นปากปลับคืนมา ครอบคลุมรอบคู่ และ ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงชุมชนจะต้องอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไปพร้อมกับการสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจที่ฐานล่างและการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปด้วย และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นั้น สังคมชนบทจะพัฒนาและยั่งยืนอยู่ได้นั้น จะต้องมืองค์ประกอบ 3 ประการ คือ องค์กรชุมชน ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน (เสรี ลีลาชัย, 2548: 131) นอกจากนี้ ประเวศ วะ สี (2530: 33 - 35) ได้เสนอว่า ชุมชนชนบทที่จะพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตามแนวพุทธเกษตร จะต้องมืองค์ประกอบ 5 อย่าง หรือ เเบบจขันธ์ของชุมชนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันดังภาพ

แผนภาพที่ 2- 1 เบื้องหลังของชุมชน

ที่มา: ประเวศ วะสี (2530: 33)

- (1) จิตใจที่มีธรรมะ มีความขยันหมั่นเพียร ไม่กลัวลำบาก ไม่โลภมาก มีสันโดษธรรม ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย จะกำหนดแบบแผนการผลิต และทำให้เกิดสมดุลทางเศรษฐกิจ
- (2) แบบแผนการผลิต เป็นแบบแผนการผลิตเพื่อกินเอง ใช้เอง ทำให้ต้องทำหลายอย่าง เป็นเกษตรกรรมผสมผสาน ซึ่งทำให้มีกินมีใช้ครบ และธรรมชาติแวดล้อมมีความสมดุล
- (3) ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อมเกิดขึ้นเพราะแบบแผนการผลิตที่คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อมและขึ้นกับจิตใจมนุษย์ที่ไม่โลภมากและการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ
- (4) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ การผลิตเพื่อกินเอง ใช้เอง ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อมกับพฤติกรรมไม่ฟุ่มเฟือยทำให้เศรษฐกิจสมดุล มีเวลา และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
- (5) ชีวิตชุมชน ระบบชีวิตมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว มีอาหารการกินเหลือเพื่อมีเวลาที่จะช่วยเหลือสังสรรค์กัน จึงเกิดเป็นวัฒนธรรมของชุมชนขึ้น คือมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการช่วยเหลือกัน มีสถาบันครอบครัวที่มั่นคง มีการนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ มีวัดเป็นสถาบันของชุมชนที่ช่วยพัฒนาจิตใจ เป็นศูนย์กลางของการศึกษา การสาธารณสุข ทางศิลปวัฒนธรรมเป็นสถาบันสังคมสงเคราะห์ และเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ วิถีชีวิตเกษตรกรรมชนิดนี้ จึงเรียกว่า พุทธเกษตรกรรม ซึ่งมีลักษณะสำคัญ มุ่งเน้นความเจริญงอกงามของชีวิตด้านใน ไม่เน้นความมั่นคงทางวัตถุ ร่วมมือกับธรรมชาติ อาศัยสมดุลในระบบนิเวศน์ ไม่ใช่ทุน เน้นแรงงานและทรัพยากรท้องถิ่นที่หาง่าย ใช้เนื้อที่พอประมาณ ไม่ใหญ่โตจนต้องพึ่งพิงเครื่องจักร หรือจ้างคนมาดูแล

ลักษณะดังกล่าวสรุปรวบยอดที่หลักประการสุดท้ายคือ การพึ่งตนเองในเบื้องต้นคือการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ สามารถยังชีพได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง ไม่ฝืดเคืองยากไร้หรือเป็นหนี้ชั้นต่อมาก็คือ การพึ่งตนเองทางสติปัญญา สามารถที่จะดำเนินชีวิต โดยอาศัยวิจารณญาณของตนเองอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงไม่ถูกผู้อื่นครอบงำ มิได้กำหนดหรือมีชีวิตขึ้นอยู่กับวัตถุธรรมแต่ฝ่ายเดียว หากแต่สามารถมีความสุขจากภาวะภายในนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นเกษตรกรรมที่เป็นสัมมาปฏิบัติ หากยังเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธเกษตรกรรมเลยทีเดียว

จากแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ที่นักวิชาการข้างต้นได้ศึกษา อธิบายและให้แนวทางไว้สามารถนำมาเป็นกรอบคิดในการศึกษาเศรษฐกิจชุมชน โดยอธิบายถึง การดำเนินชีวิต ตามแนวสัมมาปฏิบัติ และมัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง ความไม่โลภ การไม่ทำลายทุนและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ องค์กรชุมชน ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางเดียวกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไว้ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทาน เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยมีเงื่อนไข 2 ประการ คือมีความรู้และมีคุณธรรม

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) วิเคราะห์ไว้ใน ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด ว่า ทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสัมมาทฤษฎีที่อยู่เหนือระนาบแนวความคิดในทฤษฎีของการพัฒนาต่าง ๆ ที่ขาดและบกพร่องทางจริยธรรม โดยเห็นว่า มิติทางจริยธรรมของทฤษฎีใหม่และแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีอยู่ในพุทธปรัชญาแล้ว เพียงแต่ยังไม่มีผู้ได้นำมาจัดระบบและนำมาเสนออย่างเป็นรูปธรรมแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ สามารถนำมาศึกษาการทำเกษตรของชุมชน และการพัฒนาตามลำดับขั้นเป็นเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเชื่อมโยงจากระดับเล็กสุดในไร่นาเกษตรกร ไปจนถึงระดับชุมชนและระดับสังคมการจัดการบนพื้นฐานข้อมูล เพื่อความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ และเป้าหมายสุดท้ายคือ ทรัพยากรต้องยั่งยืน คุ่มค่า อนุรักษ์และพัฒนา ซึ่งได้มีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ฟึ่งตนเอง คือ พอเพียงในระดับครอบครัว สมดุลพอดี พออยู่ พอกิน เน้นผลิตให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือน สามารถเลี้ยงตัวเองได้ มีชีวิตที่ประหยัด

ขั้นที่ 2 ฟึ่งพากัน ร่วมมือกัน คือ พอเพียงในระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มหรือสหกรณ์ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ร่วมมือในการพัฒนาการผลิต การตลาด คุณภาพชีวิต ดูแลสวัสดิการ การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม มีการทำงานร่วมกัน ร่วมปรึกษาหารือ ร่วมแก้ปัญหา ทำให้คนในชุมชนรู้จักการให้และการรับ

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับองค์กรอื่นๆภายนอกชุมชน คือ พอเพียงในระดับประเทศ มีปริมาณการผลิตมากขึ้น สามารถป้อนออกสู่ตลาดสากล เป็นการร่วมมือที่เป็นพันธมิตรกับเอกชน และภาครัฐบาลอย่างเสมอภาค พร้อมทั้งจะเข้าสู่สภาพการแข่งขันในระดับประเทศและระหว่างประเทศได้

มีงานวิจัยที่ศึกษาเศรษฐกิจชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างแนวทางเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียง จากรายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเสนอ และบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดย อภิชาติ พันธเสนและคณะ(2551) พบว่า งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนมีผลงานหลายชิ้นที่โดดเด่น คืองานในชุด “โครงการเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย” เช่นงานของยศ สันตสมบัติ(2546) เรื่อง “พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา:เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม”นอกจากนี้ยังมีงานของ สมคิด พรหมจ้อยและคณะ(2549)เรื่อง “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้:ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งงานของสมคิด พรหมจ้อย มีความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจพอเพียง และเห็นว่า เศรษฐกิจชุมชนฟึ่งตนเอง คือเศรษฐกิจพอเพียง (อภิชาติ พันธเสน, 2551: 43)

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนฟึ่งตนเอง

แนวคิดนี้แตกต่างจากปรัชญาของระบบเศรษฐกิจตลาดหรือเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (market economy) ที่ให้ผู้ผลิตฝากความหวังไว้กับ “กลไกราคา” ว่า “อุปสงค์” และ “อุปทาน” ในตลาดจะทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาโดยไม่มีอคติ เศรษฐกิจชุมชนฟึ่งตนเองถือเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ตนนั้นแหละเป็นที่ฟึ่งแห่งตน” เป็นที่ตั้ง

ตามแนวคิดนี้เห็นว่า คนจำเป็นต้องบริโภค เพราะฉะนั้นพื้นฐานสำคัญที่สุดของคนก็คือการผลิต (production) การผลิตจึงเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญที่สุดของคน การค้า การแลกเปลี่ยน หรือการตลาด (marketing) มีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่สำคัญเป็นอันดับถัดมา ดังนั้นแนวคิดนี้ จึงเห็นว่าก่อนอื่นจะต้องให้เกษตรกรผู้ผลิตฟึ่งตนเองให้ได้ ชุมชนต้องฟึ่งตนเองให้

ได้และทำยที่สุดสังคมและประเทศจึงจะพึ่งตนเองได้ การพึ่งตนเองนั้นไม่จำเป็นต้องพึ่งตนเองให้ได้ทั้งหมดร้อยเปอร์เซ็นต์เกษตรกรอาจเริ่มต้นพึ่งตนเองจากร้อยละ10 เป็นร้อยละ20 แล้วค่อยๆยกระดับขึ้นไปแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการค้าหรือการแลกเปลี่ยน (marketing) ในตลาด แต่แนวคิดนี้เห็นว่า หากเกษตรกรเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพียงเพราะจุดมุ่งหมายจะนำไปขายเพื่อเอาเงินไปซื้อสินค้ามาบริโภคในไม่ช้าเกษตรกรก็จะเป็นหนี้สิน หมดความเป็นตัวของตัวเองและแม้แต่จะรักษาสถาบันครอบครัวของตัวเองเอาไว้มิให้แตกสลาย ก็ยากที่จะรักษาเอาไว้ได้สาเหตุก็เพราะว่าราคาปัจจัยการผลิตพืชผลและสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพของเกษตรกรถูกกำหนดจากกลไกราคาทั้งหมด และค่อนข้างชัดเจนว่าเป็นเพราะโดยทั่วไปราคาของปัจจัยการผลิตจะเพิ่มขึ้นเร็วกว่าราคาของพืชผลของเกษตรกรที่นำออกสู่ตลาดนอกจากนี้เป็นเพราะว่าเกษตรกรก้าวเข้าสู่ขั้นตอนของการค้า การแลกเปลี่ยนในตลาด โดยที่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองในเรื่องปากท้องได้ ในทางตรงกันข้ามหากเกษตรกรสามารถทำการผลิตอาหารเอาไว้กินในครอบครัวอย่างพอเพียง เกษตรกรจะเป็นฝ่ายกำหนดต่อตลาดว่าจะนำผลผลิตส่วนที่เหลือจากการบริโภคอะไรบ้างและจำนวนเท่าใดออกขายในตลาด ผลผลิตส่วนเกินทั้งหมดที่ออกสู่ตลาดคือ “กำไร” ของเกษตรกร โดยที่ระยะนี้เกษตรกรจะกลายเป็น “ผู้กำหนด” หรือ “ตัวกระทำ”(actor) ต่อตลาด

แนวคิดเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองยอมรับสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนชาวบ้านที่ปรารถนาจะก้าวพ้นจากระดับการผลิตเพียงเพื่อพออยู่พอกิน ไปสู่ระดับการเปลี่ยนให้เป็นที่เจ้าของทุนและผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจเอง แนวคิดนี้เสนอว่าวัตถุดิบแรงงาน พักชะ ทุนและยุทธศาสตร์ทางธุรกิจ จะต้องอยู่ภายใต้การตัดสินใจด้วยตนเองของสมาชิกชุมชน (self-determination) แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองไม่ได้ปฏิเสธเสรีภาพของเกษตรกร แต่ละคนที่ จะเข้าไปซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากับเศรษฐกิจตลาด แต่การรวมตัวของกลุ่มก้อนของชาวบ้านเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นและจะขาดเสียมิได้ หากชุมชนขาดการรวมตัว เศรษฐกิจตลาดจะทำลายชุมชน แต่ในที่สุดเศรษฐกิจตลาดจะปั่นป่วนเพราะกำลังซื้อของคนในประเทศไม่เพียงพอ ในทางตรงข้ามหากชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนจะสนับสนุนค่าจุนระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ ให้เข้มแข็งตามไปด้วย เพราะชุมชนมีกำลังซื้ออย่างเพียงพอ

ระบบเศรษฐกิจตลาดเน้นการแข่งขัน ความมีประสิทธิภาพสูงสุดของการผลิต เพื่อให้ผู้ประกอบการที่แข็งแกร่งที่สุดเท่านั้นสามารถอยู่ในตลาดและรับ “กำไร” เป็นสิ่งตอบแทนไป ส่วนผู้บริโภค “ความพึงพอใจสูงสุด” ในการบริโภคเป็นความสำคัญสูงสุด นั่นคือแนวคิดของเศรษฐกิจตลาดอยู่ที่ “วัตถุ” ซึ่งเป็นทั้ง “กำไร” ของผู้ประกอบการและ “ความพึงพอใจในการบริโภค” ของ

ผู้บริโภค ดัชนีวัดความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศชาติภายใต้ระบบนี้คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ที่วัดออกมาในรูปมูลค่าของ “เงิน” ทั้งสิ้น

ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง (self-reliance economy) ของชุมชนใช้คุณธรรม และวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเป็นแกนกลางในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สัจจะ การทำความดี ความมีเมตตา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสมานฉันท์ เป็นทั้งการประพฤติปฏิบัติทางด้านสังคม และเป็นนิติการทำธุรกิจของชุมชนในเวลาเดียวกัน การทำธุรกิจของภาคเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ไม่ได้แบ่งแยกความสมเหตุสมผล ในการทำธุรกิจออกจากคุณงามความดีและ ความสมานฉันท์ของชุมชน ในแง่ที่เราอาจเรียกระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองตามคุณลักษณะที่ว่า “ระบบเศรษฐกิจที่ถูกกำกับด้วยคุณธรรม” (moral economy) ก็ได้ (สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2541: 22-25)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน มีหลายแนวคิด แต่ทุกแนวคิดมีความเชื่อมโยงกันในการศึกษาเศรษฐกิจชุมชน จึงมีแนวทางศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดเหล่านี้ในการอธิบายโดยบูรณาการร่วมกัน ซึ่งมีงานวิจัยที่ใช้แนวคิดเหล่านี้ศึกษาอยู่อย่างหลากหลาย เช่น การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยใช้ทฤษฎีใหม่ ซึ่งเชื่อมโยงกับเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ และเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง นอกจากนี้ งานวิจัย การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่มีอยู่จำนวนมาก ที่อธิบายเศรษฐกิจชุมชนในแง่พัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้าน การดำรงอยู่ การปรับตัวในกระแสการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

2.1.3 ลักษณะและระบบของเศรษฐกิจชุมชน

ลักษณะของเศรษฐกิจชุมชน

ประเวศ วะสี (2541:38) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนในฐานะที่เป็นตัวเชื่อมกับเรื่องประชาสังคม และเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยลักษณะสำคัญ 5 ประการของเศรษฐกิจชุมชน คือ (1) เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล (2) มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน (3) มีความเป็นบูรณาการ เชื่อมโยง สังคม วัฒนธรรม สุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ศิลธรรม และจิตใจ (4) อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง (พื้นฐานวัฒนธรรมไทย) (5) มีการจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ

จากลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงความเป็นชุมชน บูรณาการของชุมชน อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเองและความสามัคคี ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นทุนทางสังคมที่แฝงตัวอยู่ในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ จากปรัชญาและวิถีการปฏิบัติสำหรับแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนจะต้องอาศัยพื้นฐานของหลักการที่มีลักษณะสำคัญ

ดังต่อไปนี้ (วรวิมล โธมัส, 2546: 78) ผู้ผลิตจะต้องหวังพึ่งตนเองให้มากที่สุดก่อน โดยเน้น การทำการเกษตรที่คำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรท้องถิ่น ให้เพียงพอต่อครอบครัวเหลือแล้ว จึงขาย จะทำให้ผู้ผลิตกำหนดราคาเองได้ เน้นการรวมกลุ่มระดับชาวบ้านในระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล การรวมกลุ่มในระยะยาว เพราะทุกคนเข้ามาร่วมตัดสินใจ กำหนดแนวทางเอง รัฐเป็นเพียง ผู้คอยสนับสนุนทำให้เกิดการเป็นกลุ่มก้อน รวมทั้งยังก่อให้เกิดการมีเสถียรภาพในภาพรวมของ ประเทศด้วย ใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นแกนในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเท่ากับ ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่ถูกกำหนดด้วยคุณธรรม (moral economy)

จุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนคือ ชุมชนหมู่บ้านต้องมีความสามัคคีร่วมมือกันสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน แล้วจึงค่อยโยงชุมชนหมู่บ้านและเครือข่ายเข้ากับกิจกรรมในเมืองหรือในระดับ ที่สูงขึ้น ในลักษณะของความร่วมมือเป็นเครือข่ายหรือในรูปแบบอื่น ๆ และเนื่องจากเศรษฐกิจ ชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่อยู่ข้างล่างของโครงสร้างระดับชาติ ดังนั้น การขยายตัวของเศรษฐกิจชุมชน เป็นเศรษฐกิจชุมชนออกนอกปริมณฑลตัวเอง จึงมีการเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ เชิงอำนาจใหม่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งระบบสังคมทั้งหมด เช่น ระบบ ความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีชีวิต การแก้ไขปัญหาที่รากฐาน ฯลฯ แต่เศรษฐกิจชุมชนไม่ได้ปฏิเสธ เศรษฐกิจชาติและไม่ต้องการที่จะเข้ามาแทนที่เศรษฐกิจในระดับชาติ หากแต่ต้องการให้ระบบ เศรษฐกิจทั้งสองสามารถดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพและเกื้อกูลกันและกัน ด้วยแนวคิด เศรษฐกิจชุมชนมีความมุ่งหมายว่า จะเป็นส่วนหนึ่งนำไปสู่วิถีชีวิตที่สันติและเป็นธรรม

จะเห็นได้ว่า ลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนอยู่ที่การสร้างค่านิยมร่วมของสมาชิกใน ชุมชนในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดถือในเรื่องของวัฒนธรรม คุณธรรม อาทิ เรื่องสัจจะ เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความดี มีเมตตา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่ง เหล่านี้จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือแบ่งปันและเกิดการกระจายทรัพยากรในชุมชน ทำให้ทุกฝ่าย ได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ระบบของเศรษฐกิจชุมชน

ระบบของเศรษฐกิจชุมชนที่กล่าวถึงในที่นี้ เกี่ยวข้องกับ องค์ประกอบ หลักคิด และ ความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคตลอดจนรูปแบบและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ของเศรษฐกิจชุมชน ดังต่อไปนี้

1) องค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชน

จากแนวคิด และความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน วรวิมล โธมัส (2546: 81-82) สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจชุมชน ไว้ดังต่อไปนี้

(1) เป็นระบบเศรษฐกิจแบบฐานรากของโครงสร้างระบบเศรษฐกิจของชาติ เน้นการพึ่งพิงตนเอง ทางสายกลาง ไม่มองสุดโต่ง การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และเทคโนโลยีพื้นบ้าน เน้นเศรษฐกิจที่ค้ำยันถึงพื้นฐานของตัวเองให้เข้มแข็ง ทั้งสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจของสังคม

(2) ครอบคลุมเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกของครอบครัวยุคใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ไม่ต้องจ้างซื้อสะสมและค้าขาย เป็นการพึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตนเองและพึ่งกันเองในชุมชนก่อน และสามารถพัฒนาการขยายในขั้นตอนที่สูงขึ้น โดยขายในตลาดใกล้ตัว ตลาดภูมิภาค ตลาดในประเทศ

(3) เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทำให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา พร้อมทั้งสร้างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี

(4) เป็นการพัฒนาอย่างบูรณาการ เนื่องจากทุกสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เช่น การพัฒนาสติปัญญา -ร่างกาย จิตใจ (คน) และเศรษฐกิจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม (ปัจจัยภายนอก) ต้องกระทำไปพร้อมๆ กัน

(5) เป็นระบบเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย อยู่บนเอกลักษณ์/วัฒนธรรมที่เป็นของชุมชนเอง และเป็นแกนกลางในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยสัจจะ ความดี ความมีเมตตา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการยึดหลักคำสอนของศาสนาของประชาชนในชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจที่ถูกกำกับด้วยคุณธรรม (moral economy)

(6) เป็นการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมได้รับประโยชน์เพื่อการอยู่ร่วมกัน ซึ่งอยู่ในรูปที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน และให้ความสำคัญในฐานะเป็นตัวเชื่อมกับเรื่องประชาสังคมและเศรษฐกิจพอเพียงด้วย

(7) เป็นการประกอบสัมมาชีพของชาวบ้านที่เน้นการร่วมมือกันในกลุ่มกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องการเกษตร และนอกภาคการเกษตรในระดับครอบครัว เพื่อความพอกินพอใช้ จากนั้นกิจกรรมลักษณะกลุ่มอาจขยายตัวสู่ระดับชุมชน

(8) สามารถพัฒนาตนเองได้ เพราะมีความเข้มแข็งโดยธรรมชาติเป็นทุน ร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแล้วจึงค่อยโยงชุมชนหมู่บ้านและเครือข่ายเข้ากับกิจกรรมในเมืองหรือในระดับที่สูงขึ้น

(9) องค์การชุมชนเป็นหัวใจของวิธีการและกลไกการพัฒนา รวมทั้งการสร้างเครือข่ายขององค์กรชุมชน ขยายหน้าทีไปสู่การแปรรูปผลผลิตเกษตรกรรม การค้าและกิจกรรมรากฐานของท้องถิ่นอาจเรียกว่า สหกรณ์ โยงชุมชนหมู่บ้านและเครือข่ายเข้าด้วยกันกับโรงงานและกิจกรรมในเมือง มีวัฒนธรรมชุมชนร้อยรัดทั้งระบบเศรษฐกิจชุมชนและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้าไว้ด้วยกัน

(10) เครือข่ายของชุมชนจะต้องรวมกันในระดับชาติ เป็นการบูรณาการทุกส่วนในสังคมเพื่อให้เกิดพลังของประชาคม (civil society) ประเทศจะมีลักษณะเป็นเนื้อเดียวกันยิ่งขึ้น มีความเจริญกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ละพื้นที่การปกครอง มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีชาวบ้านมีประชาชนเป็นสถาบันพื้นฐาน

(11) แนวคิดเศรษฐกิจพึ่งตนเองยอมรับ สนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนชาวบ้านที่ปรารถนาจะก้าวพ้นจากระดับการผลิตเพียงเพื่อพออยู่พอกิน ไปสู่ระดับการเปลี่ยนให้เป็นเจ้าของทุนและหรือผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจเอง ภายใต้การตัดสินใจด้วยตนเองของสมาชิกชุมชน (self-determination)

(12) เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการค้า หรือการแลกเปลี่ยนในตลาดหากเกษตรกรสามารถทำการผลิตได้พอเพียง เกษตรกรเป็น “ผู้กำหนด” (actor) ต่อตลาด ไม่ใช่ตลาดเป็นตัวกำหนดหรือตัวกระทำต่อเกษตรกรดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(13) สามารถประสานกับระบบเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกและเชื่อมต่อกัน (articulation) ได้ เศรษฐกิจชุมชนไม่ได้ปฏิเสธการค้าส่งออก แต่ต้องการเปลี่ยนความสัมพันธ์การร่วมมือกันผลิตและขายจากเดิมความสัมพันธ์เป็นแบบปัจเจกชนก็ให้ปรับเปลี่ยนไปเป็นแบบกลุ่ม (collectivism) กับปัจเจกชน (individualism) แทน

เสรี พงศ์พิศ (2546: 81) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเศรษฐกิจชุมชนว่า กิจกรรมต่างๆ ในวิถีชุมชนล้วนสัมพันธ์กันแบบบูรณาการโดยธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน พิธีกรรมและจารีตประเพณี อย่างไรก็ตามก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจในทัศนวิธานการอาจแยกออกเป็นระบบย่อยที่สัมพันธ์กันและเกื้อกูลกันในระบบเศรษฐกิจของชุมชน เปรียบเทียบพืช สัตว์ ดิน น้ำ แร่ธาตุ อันเป็นความหลากหลายทางชีวภาพในสิ่งที่เรียกว่า “ป่า” ระบบเศรษฐกิจชุมชนประกอบด้วยองค์ประกอบ ซึ่งเป็น ระบบย่อย คือ

(1) ระบบทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ทุนธรรมชาติของชุมชนระบบวิถียังชีพ การผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองและการจัดการส่วนเกิน การเกษตรผสมผสาน หัตถกรรม การค้าขายภายในชุมชน

(2) ระบบการจัดสรรและแบ่งปันทรัพยากรและรายได้ ทั้งในระหว่างสมาชิกชุมชนและกับหน่วยงาน บุคคลภายนอก ทั้งของรัฐหรือเอกชน

(3) ระบบสุขภาพ การดูแลสุขภาพตนเองในวิถีการกิน การอยู่ การทำงาน ซึ่งเป็นทั้งการป้องกันและรักษา

(4) ระบบทุน การสะสม การออมทุนที่เป็นเงิน ผลผลิต ทรัพยากร เพื่อเป็นต้นทุน เป็นทุนหมุนเวียน และเป็นฐานสวัสดิการ

(5) ระบบสวัสดิการ การจัดการให้เกิดความมั่นคงในด้านต่างๆ วันขึ้นและวันหน้า

(6) ระบบวิสาหกิจชุมชน การจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิต การแปรรูป การบริโภค การตลาด อย่างเป็นระบบและแบบผลึกพลัง (synergy)

2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคมทำให้มีความจำเป็นจะต้องผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภค ดังนั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมอันเป็นพื้นฐานที่มีบทบาททำให้ความต้องการดังกล่าวนี้ได้รับการตอบสนองและทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตตลอดจนอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้ผลจากการทำงานของระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในรูปของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ นั้นทำให้มนุษย์ได้รับอย่างน้อยที่สุดคือ ปัจจัยสี่อันเป็นเงื่อนไขสำหรับการดำรงชีวิตให้อยู่รอด ดังนั้นระบบเศรษฐกิจจึงเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เป็นโครงสร้างหลักของสังคมซึ่งมนุษย์ทุกๆ คนจำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องด้วยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ นอกจากนั้นระบบเศรษฐกิจยังเชื่อมโยงกับระบบสังคมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมือง การปกครอง ระบบเครือญาติและครอบครัว ระบบคุณค่า ระบบศาสนา ระบบการศึกษา ฯลฯ จนอาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลกระทบต่อสืบเนื่องไปถึงโครงสร้างสังคมโดยรวมหรือพัฒนาการทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

เสรี พงศ์พิศ (2549:113-115) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึง การจัดการทรัพยากรและทุนของชุมชนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเศรษฐกิจชุมชน มีลักษณะและเป้าหมายที่สำคัญ 6 ประการคือ

(1) **การผลิต** เศรษฐกิจชุมชน มีการผลิตตั้งแต่การผลิตขั้นพื้นฐานไปถึงการแปรรูป การดำเนินการเป็นกลุ่มร่วมกันเป็นวิสาหกิจชุมชน

(2) **การบริโภค** การบริโภคมาจากการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นหรือการบริโภคในชุมชน และส่งออกส่วนที่เหลือไปนอกชุมชนผลิตและแปรรูปเพื่อทดแทนการนำเข้าจากนอกชุมชนเท่าที่จะทำได้

(3) **การตลาด** การจัดการการผลิตให้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนและของตลาด สามารถแยกแยะผลผลิตที่เหมาะสมสำหรับตลาดแต่ละประเภท

(4) **การลงทุน** เน้นที่การทำวิสาหกิจชุมชน โดยการระดมทุนจากสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ

(5) **การออม** การออมรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นทุนและสวัสดิการในชุมชน

(6) **สวัสดิการ** การจัดการให้เกิดความมั่นคง อย่างน้อยความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ด้วยปัจจัยที่เกิดจากการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชน ทำให้อยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีมีโอกาสเรียนรู้ และพัฒนาตนเองการจัดสวัสดิการชุมชน

ระบบความสัมพันธ์หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ นั้นไม่ว่าจะเป็นในสังคมที่เป็นระบบเศรษฐกิจแบบใดหรือในยุคสมัยใดจะมีลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกัน คือ (อรสุดา เจริญรัต, 2543: 11-17)

(1) **การผลิต (production)** การผลิต หมายถึง กระบวนการรวบรวมปัจจัยการผลิต(input)อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน วัตถุดิบ และเทคโนโลยีต่างๆมาผ่านกระบวนการ การผลิตเพื่อผลิตเป็นสินค้าหรือบริการ(output)ซึ่งในทางปฏิบัติ การผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งอาจมีวิธีการผลิตได้หลายวิธี ซึ่งวิธีการผลิตแต่ละวิธีจะมีการใช้เทคนิคและส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกันไป แต่วิธีการผลิตที่ถือว่ามีประสิทธิภาพสูงสุดก็คือ วิธีการผลิตที่เสียต้นทุนต่ำสุด หรือได้รับผลผลิตสูงสุดจากการปัจจัยการผลิตจำนวนจำกัด (รัตนา สายคณิต และชลลดา จามรกุล, 2537: 57)

การผลิต ในมุมมองของเศรษฐศาสตร์นั้น มองว่าปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ทุกสังคมต้องประสบ ได้แก่ปัญหาที่จะต้องตัดสินใจว่าจะทำการผลิตสินค้าและบริการอะไร เป็นจำนวนเท่าใด ผลิตอย่างไรและผลิตเพื่อใครสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นก็สืบเนื่องมาจากทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการผลิตมีอยู่จำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัดจึงทำให้เกิดสภาพของการขาดแคลนทรัพยากร หรือการมีทรัพยากรที่ไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับความต้องการของมนุษย์ โดยตั้งสมมุติฐานว่าสิ่งที่จูงใจให้ทำการผลิตคือต้องการกำไรสูงสุด(หรือทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด)ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายของการผลิตเป็นไปในลักษณะการผลิตในเชิงอุตสาหกรรม คือการผลิตเป็นจำนวนมาก(mass production)เพื่ออาศัยความได้เปรียบในเรื่องของการประหยัด

จากขนาด(economies of scale)ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งในการลดต้นทุนต่อหน่วยได้ ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพการผลิต(productivity)พิจารณาได้จากการแบ่งแยกการทำงานตามความชำนาญพิเศษเฉพาะอย่าง(specialization)โดยมีลักษณะเน้นใช้เทคโนโลยีและทุนในระดับสูง และเน้นการแข่งขัน

จากผลการวิจัยของอรสุดา เจริญรัตน์(2543)ที่ศึกษาเรื่อง การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยพบว่า สิ่งที่น่าสนใจให้ทำการผลิตในเศรษฐกิจแบบทุนนิยมคือการผลิตในลักษณะเพื่อจะได้มีต้นทุนต่ำจากการประหยัดจากขนาด(economy of scale)และสนองความต้องการสูงสุดนั้น แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป้าหมาย การผลิต ของเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่การผลิตแบบ mass production แต่เป็นการผลิตตามปัจจัยการผลิตที่ชุมชนมี และไม่เกินกำลังของตนเอง โดยผลิตเพื่อพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกและเมื่อเหลือจึงนำออกขายและขายในท้องถิ่นที่ไม่ห่างไกลมากนัก เพื่อที่ต้นทุนของการผลิตจะไม่สูงเกินไปเพราะไม่มีค่าขนส่งเป็นตัวเพิ่มต้นทุน ราคาของผลผลิตก็จะเป็นไปแบบพอเหมาะพอควร ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้ซื้อจนเกินไป และโดยที่ชีวิตใน ชุมชน นั้นการรวมกลุ่มเป็นวิถีของชุมชนมีวิถีที่เป็นปัจเจก ดังนั้น ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนามาสู่เศรษฐกิจชุมชนนั้นจึงต้องการทำอะไรที่พอเพียงในระดับหนึ่งเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรคสิ่งที่ดีงามแก่ชุมชนต่อไป

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศรี จินะวงศ์ (2544) ที่ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชน ที่ใช้แนวทางพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ได้อธิบายว่าโดยที่สถานะของเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบันอยู่ภายใต้โครงสร้างของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การที่จะมีพื้นที่ยืนอยู่ได้ในโครงสร้างนี้จึงจำเป็นที่จะต้องปรับตัวที่จะเรียนรู้และประสานองค์ประกอบในการดำเนินกิจกรรมในการผลิตทั้งจากองค์ความรู้เดิมและองค์ความรู้ใหม่ องค์ความรู้ที่ค้นพบในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่พัฒนามาจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นหลัก โดยมีได้ละเลยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันก็มีความสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตใจเพราะมีความพอเพียง ไม่มีการสะสมส่วนเกินในการผลิตเกินความจำเป็น การตัดสินใจในการผลิตก็ได้มีเรื่องต้นทุนกำไรเป็นตัวชี้ขาด ซึ่งในเรื่องของกระบวนการการผลิตของเศรษฐกิจในปัจจุบันก็สามารถใช้องค์ความรู้เดิมของชาวบ้านมาพัฒนาได้ โดยอาจจะนำองค์ความรู้ใหม่มาช่วยในเรื่องการจัดการทรัพยากร เช่น การวิจัยสภาพของดิน การจัดหาแหล่งน้ำ การวิจัยพันธุ์พืช เป็นต้น และหากมีผลผลิตเหลือก็นำออกสู่ตลาดเพื่อขายด้วย ซึ่งในขั้นตอนนี้ก็อาจจะมีการแข่งขันจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการ การ

บรรจุ การตลาด การบริหาร การเงิน เป็นต้น โดยใช้หลักการบางอย่างตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้าอะไร เป็นจำนวนเท่าใด ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร ก็ยังคงต้องพิจารณาจาก demand และ supply ของสินค้า พิจารณาจากข้อได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบที่ชุมชนมีอยู่ คือดูว่าชุมชนมี advantage comparative ในด้านใด เช่น เรื่องวัตถุดิบ ค่าขนส่ง ซึ่งในกระบวนการนำ ผลผลิตออกสู่ตลาดในลักษณะเช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ในการช่วยเหลือจัดการ

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายกิจกรรมการผลิตนั้น มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ แรงงาน การจัดการและทุน รวมทั้งเทคโนโลยีและประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มีความเป็นพลวัต สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา และกระบวนการผลิตของเศรษฐกิจชุมชนดังกล่าวสอดคล้องแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง

(2) **การบริโภค (consumption)** การบริโภค คือ การใช้ผลผลิตและบริการบำบัดหรือตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งพบว่าแบบแผนการบริโภคนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับค่านิยมซึ่งเชื่อมโยงไปถึงระบบคุณค่า และโลกทัศน์ของสังคมนั้นด้วย โดยสมาชิกของแต่ละสังคมจะมีลักษณะการบริโภคที่แตกต่างกันไปตามค่านิยมพื้นฐาน ในบางสังคมซึ่งมีค่านิยมเกี่ยวกับเรื่องการประหยัด และการออม เช่น สังคมอเมริกันซึ่งถือว่าเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือการแสวงหาและการสะสมทรัพย์เพื่อทำให้ตนเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยการมีกินมีใช้ในยามชรา ไม่ได้มุ่งหวังที่จะสะสมทรัพย์ไว้ให้ลูกหลาน แม้จะมีมรดกให้บ้างก็จะเป็นส่วนที่เหลือจากที่ตนเองใช้จ่ายบริโภคเพียงพอแล้ว ดังนั้นการประหยัดและการออมทรัพย์ในสังคมอเมริกัน จึงถือว่าเป็นความมีระเบียบที่คนจะต้องรู้จักประมาณการใช้จ่ายให้พอเพียงไม่ประมาท ซึ่งจะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตนั่นปลายคือ เป็นผู้มั่งคั่งและมีทรัพย์สินและครอบครัวสุขสบาย อันถือว่าเป็นความสำเร็จสูงสุดของชีวิตของคนอเมริกัน คล้ายคลึงกันกับสังคมจีน ที่มีค่านิยมในเรื่องความประหยัดและการเก็บออมทรัพย์เช่นกัน แต่สังคมจีนมีเหตุผลอธิบายพฤติกรรมความประหยัดและการเก็บออมที่แตกต่างไปจากสังคมอเมริกันเพราะคนจีนมีโลกทัศน์ที่เห็นว่า หากมีทรัพย์ให้คนอื่นเห็นจะเป็นสิ่งที่มีศักดิ์ศรี ดังนั้นคนจีนจึงทำงานหนักเพื่อสะสมทรัพย์ไว้ เพื่อแสดงฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีของตนและตระกูลตนให้คนอื่นยอมรับเคารพยกย่อง ดังนั้น พฤติกรรมการบริโภคและการออมของคนจีนจึงต่างจากคนอเมริกัน ตรงที่คนจีนทำงานเพื่อสะสมทรัพย์ไว้ โดยไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บไว้บริโภคในวัยชราเช่นเดียวกับคนอเมริกัน นอกจากนั้นคนจีนยังได้มีการมอบทรัพย์สินที่สะสมไว้ให้แก่ลูกหลานที่ได้อบรมสั่งสอนให้มีแบบแผนการบริโภค การทำงานและการออมเช่นเดียวกับบรรพบุรุษ ดังนั้นจึงทำให้ทรัพย์สินของคนจีนเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ พฤติกรรมการบริโภคและการใช้จ่ายเงินของคนจีน จะ

ขึ้นอยู่กับความต้องการแสดงออกในการมีทรัพย์สินและการถือฤกษ์ยามที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ อันมีผลมาจากความผูกพันในวงศ์ตระกูลที่สืบเนื่องมาจากความเคารพในบรรพบุรุษสายเลือดเดียวกัน

ในทางตรงกันข้าม สำหรับสังคมอิตาเลียน หรือสเปนรวมทั้งชนเผ่าฮาวายจะเป็นสังคมที่มีแบบแผนการบริโภคที่แตกต่างอย่างมากจากสังคมชาวจีน ทั้งนี้เพราะคนในสังคมเหล่านี้มองว่าเมื่อต้องทำงานหนัก ก็ควรจะนำทรัพย์สินเหล่านั้นมาใช้แสวงหาความสุข ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคส่วนตัวหรือแจกจ่ายช่วยเหลือคนอื่น ดังนั้น สังคมที่มีลักษณะค่านิยมเช่นนี้ จึงมีแบบแผนการบริโภคที่เน้นหนักไปในการบริโภคอาหาร การจับจ่ายใช้สอยต่างๆ เป็นส่วนใหญ่สำหรับสังคมไทย เนื่องจากเป็นสังคมที่มีค่านิยมพื้นฐานในเรื่องของความสนุกสนาน ความสะดวกสบายไม่อดทนต่อการทำงานหนักและความยากลำบาก แต่กลับมีความภูมิใจที่ได้ทรัพย์สินมาโดยไม่ต้องเหนื่อยยากทำงาน ดังนั้นจึงทำให้มีแบบแผนการบริโภคที่ไม่เน้นความประหยัด และการอดออมมากนักขาดระเบียบในการบริโภคมีระดับการบริโภคสูง แต่ระดับการผลิตน้อยไม่สมดุลกัน (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2530: 62 ; นิยพวรรณ วรรณศิริ, 2536: 82-85 อ้างถึงในอรสุดา เจริญรัต, 2543)

(3) การตลาด ตลาดที่สำคัญที่สุดคือ ชุมชนเอง เพราะชุมชนต้องบริโภคจำนวนหนึ่งที่แน่นอน ในวันนี้ชุมชนต้องเริ่มต้นเรียนรู้ถึง ศักยภาพของตลาดของตนเอง และต้องเรียนรู้ว่า ถ้าผลิตแล้วไม่กินเอง ใช้เอง การจะไปเรียกร้องให้คนอื่นหันมากินมาใช้ย่อมเป็นการยาก

เสรี พงศ์พิศ (2552) ได้อธิบายตลาดของวิสาหกิจชุมชนว่ามี 3 ประเภท คือ 1)ตลาดพอเพียง คือ ตลาดที่ชุมชนผลิตเพื่อบริโภคเอง ตลาดในชุมชน ทำกิน ใช้เอง เหลือขายในท้องถิ่น 2)ตลาดผูกพัน เป็นตลาดที่มีการตกลงกันว่าซื้อขายเป็นจำนวนเท่าไร ภายในเมื่อไร ตลาดผูกพันทำให้วิสาหกิจมีความแน่นอนทางการตลาด 3)ตลาดแข่งขัน คือตลาดภายนอกที่มีสินค้าบริการจำนวนมาก ต้องแข่งขันสูง มีมาตรฐานของสินค้า ผู้ผลิตต้องมั่นใจในสินค้า

(4)การลงทุน

การลงทุนของธุรกิจชุมชน หมายความว่าถึงการนำทุนของชุมชนที่มีทั้งทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากร ทุนทางปัญญา และทุนอื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาของธุรกิจชุมชนที่ก้าวหน้าขึ้น เช่น จากวิสาหกิจชุมชนพื้นฐานสู่ วิสาหกิจก้าวหน้า ดังนั้นนักวิชาการได้อธิบายทุนของชุมชนหลายแนวคิด ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2549: 116) ได้ให้หลักคิดว่าด้วยเศรษฐกิจชุมชนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและทุนของชุมชน เพิ่มเติมไว้ ดังนี้ “เศรษฐกิจพอเพียง” เศรษฐกิจชุมชนเริ่มจากการจัดการทรัพยากรและทุนเพื่อให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างน้อยในขั้นพื้นฐาน มีการ

จัดการให้เกิดการเกื้อกูลกันในกลุ่มชนและเครือข่ายให้อยู่ได้อย่างเพียงพอ และจัดการส่วนที่เหลือ และผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อนำไปสู่ตลาดภายนอก การพึ่งตนเองในเศรษฐกิจชุมชนไม่ได้หมายถึงการสร้างระบบปิด ผลิตเพื่อกินเพื่อใช้เองอย่างเดียว แต่หมายถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรและทุนของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างมีคุณภาพ ซึ่งวัดได้ด้วยเกณฑ์ “ความสุข” (GDH) และเกณฑ์ตัวเลขทางเศรษฐกิจ (GDP) และสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจมหภาค “ศักยภาพ” ชุมชนมีใคร่ความรู้ ทรัพยากร”ไม่ได้“โง่จนเจ็บ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพของตนเอง ไม่มีความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน) “ทุนชุมชน” ชุมชนมีทุนสำคัญอย่างน้อย 3 อย่าง คือ) ทุนทรัพยากรอันเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ ทุนความรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทุนทางสังคมหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน พึ่งพาอาศัยกัน รวมถึงจารีต ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม ถ้าจัดการอย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นฐานเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างพอเพียงและยั่งยืนได้ “ระบบ” เป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ในลักษณะเกี่ยวเนื่องกัน (cluster) แบบฉีกพลังที่ให้ผลทวีคูณ (synergy) เกิดการเกื้อกูลกัน เสริมเติมกันให้สมบูรณ์ ทำให้ประหยัดแรงงาน พลังงาน ทุน ทรัพยากร และทำให้เกิดประสิทธิภาพแบบทวีคูณ (1 + 1 + 1 ไม่ใช่ 3 แต่อาจเป็น 10, 20, 30)

“การเรียนรู้และการจัดการ” หัวใจของระบบเศรษฐกิจชุมชน คือการเรียนรู้และการจัดการ การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือเรียนรู้จากประสบการณ์ ความรู้ที่มีพลังเกิดจาก “ข้างใน” เป็นการ “ระเบิดจากข้างใน” ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวชุมชนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และจัดการชีวิตของตนเองได้ ถ้าหากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมด้วยวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ในเรื่องนี้สอดคล้องกับแนวคิดของศิริพร ยอดกมลศาสตร์ (2550: 80-85) ที่ได้เสนอว่าปัจจัยในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้นและเข้มแข็ง ต้องสร้างพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก คือ ทุน ทุนของชุมชนมีขอบเขตและความหมายที่ค่อนข้างกว้าง ทั้งทุนที่เป็นเงินตรา และทุนที่ไม่ใช่เงิน ซึ่งทุนที่ไม่ใช่เงินตรา ได้แก่ ทุนโภคทรัพย์ คือผลผลิตที่ชาวบ้านสร้างขึ้นจากผสมผสานของ ฐานธรรมชาติ ความรู้ และแรงงาน เช่น ที่ดินซึ่งเป็นเรือกสวนไร่ นา ไร่ควาย หรืออาจอยู่ในรูปกองทุน เช่น กองทุนพืช ธนาคารข้าว โค กระบือ เป็นต้น ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม คือ ชุดความรู้ ประสบการณ์ที่ชุมชนสร้างสรรคขึ้น และสั่งสมกันมา เพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปความเชื่ออาถรรพ์ ความเชื่อถือและไว้ใจกัน ความเสียสละ

ความสุขจิต ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นส่วนสำคัญในการร้อยรัดสังคมชุมชนเข้าด้วยกัน ทั้งในระดับ จิตวิญญาณของคน เครือญาติ ชุมชน รวมทั้งเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ

ซึ่งความหมายของทุนทางสังคมนี้ Robert D.Putnum (1993: 83) ได้ให้ความหมายว่าเป็นส่วนที่เอื้อประโยชน์ต่อทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในประเด็นของความสัมพันธ์กันทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจกันและกัน ที่ส่งผลให้เกิดความสะดวกต่อการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ทุนทางปัญญา คือ การเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติของชาวบ้าน โดยนำความรู้ในชุมชนและนอกชุมชนมาสังเคราะห์เป็นปัญญาและการจัดการ เพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และระหว่าง ชุมชนกับโลกภายนอก เป็นไปอย่างรักษาสมดุล เพื่อความยั่งยืน ความรู้ ชุมชนมีความรู้อยู่มากมาย ความรู้เหล่านั้นมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งมีทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินชีวิต และเป็นความรู้ที่มีชีวิต มีจิตวิญญาณ มีคุณค่าและความสวยงาม ที่สำคัญคือ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ชุมชนต้องยอมรับว่า ในปัจจุบันความรู้ของชุมชนยังมีไม่เพียงพอที่จะทำความเข้าใจกับโลกของระบบทุนนิยม ที่สลับซับซ้อน ชุมชนจึงต้องอาศัยความคิดจากคนนอกชุมชน และต้องพยายามจัดการความรู้เหล่านั้นให้สัมพันธ์ระหว่างวิถีชุมชนแบบใหม่กับโลกทุนนิยม

(5) การออมและสวัสดิการ

ระบบการออมในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในรูปของกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ ที่ตั้งขึ้นจากการรวมกลุ่มในชุมชน เพื่อให้มีเงินทุนหมุนเวียนในกิจกรรมของชุมชนทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมทางสังคม โดยกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน อาทิ เช่นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์วันละบาท กลุ่มออมทรัพย์เครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น

พรพนทิพย์ เพชรมากและคณะ(2549:14-15)ได้ให้ความหมายของสวัสดิการไว้ในเอกสารเก่าปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: ชุมชนท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้อะไรบ้าง.เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี 2549 ดังนี้

สวัสดิการชุมชนหมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชน มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดแก่เจ็บตาย หัวใจของการเกื้อกูลจัดสวัสดิการชุมชน คือ การพึ่งตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน “ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี”ผลของการจัดสวัสดิการชุมชน คือ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ความรู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีความสุขทั้งทางกายและทางใจ การจัดสวัสดิการ บนฐานทุนต่างๆของชุมชน เช่น องค์การการเงิน กลุ่มออมทรัพย์บางประเภท เช่นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ได้จัดตั้งขึ้นเป้าหมายเพื่อจัดสวัสดิการโดยเฉพาะ นำผลกำไรจากองค์การการเงินมาจัดสวัสดิการ การสร้างวินัยการออม เพื่อให้ได้สวัสดิการ การเชื่อมโยงบูรณาการกองทุนภายในชุมชน นำดอกผลมาเป็นสวัสดิการ วิสาหกิจชุมชน การผลิตเพื่อลดการพึ่งพาภายนอก เพิ่มมูลค่าผลผลิต ใช้ผลกำไร มาจัดสวัสดิการ และการจัดสวัสดิการบนฐานทรัพยากร เช่น ชุมชนเป็นผู้จัดการป่า แหล่งน้ำ พื้นฟูทรัพยากรทำให้มีความมั่นคงทางอาหาร

สรุปได้ว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของทุกระบบเศรษฐกิจประกอบด้วย การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรผลผลิต ซึ่งในระบบเศรษฐกิจชุมชน จะเป็นเศรษฐกิจที่มีการบูรณาการ โดยมีการจัดการทรัพยากรและทุนของชุมชน ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ประกอบด้วย การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการ ภายใต้วิถีของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศักยภาพของชุมชน ระบบการจัดการทรัพยากร การเรียนรู้ของชุมชน รวมทั้งทุนของชุมชน ซึ่งมีได้ประกอบด้วยทุนในรูปตัวเงินอย่างเดียวแต่ประกอบด้วย ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม และทุนทางปัญญา ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไปสู่ความสำเร็จ

ความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาค

เสรี พงศ์พิศ (2550: 16) ได้อธิบายความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคไว้ดังนี้

(1) เศรษฐกิจชุมชนมี 2 ลักษณะ คือ พื้นฐาน และก้าวหน้า เศรษฐกิจชุมชนพื้นฐานคือ การดำเนินการผลิต การแปรรูป การจัดการทุนของชุมชนเพื่อให้พึ่งตนเองและพอเพียง เศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้า คือการดำเนินการผลิตและแปรรูปที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจตลาดโดยตรง การปลูกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ การประกอบวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) เช่น อุตสาหกรรมในครัวเรือน การผลิตงานศิลปะ งานช่างฝีมือ งานหัตถกรรม โรงงานเล็กๆ เป็นต้น ที่มุ่งตลาดกว้างจนถึงการส่งออก

(2) ระบบเศรษฐกิจมหภาคต้องเกื้อหนุนระบบเศรษฐกิจชุมชน เปรียบเหมือนการส่งเสริมการปลูกข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา และพืชเศรษฐกิจต่างๆ จะต้องไม่ทำลาย “ป่าธรรมชาติ” ให้คงความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อเกื้อหนุนนิเวศโดยรวมให้เกิดความสมบูรณ์ในระบบใหญ่ ทำให้คนอยู่ได้ พืช สัตว์ สิ่งมีชีวิตและสรรพสิ่งอยู่รวมกันได้

(3) ระบบเศรษฐกิจชุมชนก็เช่นเดียวกับป้าธรรมชาติ มีความหลากหลายในกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนดำเนินการเพื่อให้อยู่รอด แต่ละแห่งล้วนแตกต่างกันในกิจกรรมตามศักยภาพของตนเอง ถ้าให้ชุมชนหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจหมดก็เท่ากับทำให้ประเทศมีระบบเศรษฐกิจเดียวที่รวมศูนย์และครอบงำทุกส่วน ก็จะทำลายความหลากหลายของระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งอยู่บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ความรู้ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในลักษณะเครือข่ายทางสังคม

(4) ขณะที่เศรษฐกิจตลาด (market economy) เน้นการแข่งขันและกำไร เศรษฐกิจชุมชนเน้นความร่วมมือและความพอเพียงโดยไม่ได้ปฏิเสธตลาดเสรีและไม่ได้ปฏิเสธกำไร เพียงแต่จัดให้เกิดความสมดุลระหว่างกำไรกับความพอเพียง

สรุปได้ว่าเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจมหภาคมีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลกัน เศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้ามีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจตลาดมากขึ้นโดยเศรษฐกิจตลาดเน้นการแข่งขันและกำไร แต่เศรษฐกิจชุมชนเน้นฐานธรรมชาติและ ความพอเพียงแต่ไม่ได้ปฏิเสธตลาดเสรีและไม่ได้ปฏิเสธกำไร

เศรษฐกิจชุมชนที่ได้มีการพัฒนาให้มีความก้าวหน้ามากขึ้นจะมีใช่เพียงแค่การผลิต การแปรรูปและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนเท่านั้น แต่เศรษฐกิจชุมชนที่มีการพัฒนาให้ก้าวหน้าดังกล่าวจะสามารถต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนในชุมชนที่ทำการผลิตสินค้ากับพ่อค้าคนกลางหรือหน่วยงานในภาคบริการที่จัดระบบการค้าขายได้ กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ เศรษฐกิจชุมชนที่มีการพัฒนาให้ก้าวหน้าไปเป็น วิสาหกิจชุมชน และธุรกิจชุมชนจะมีการดำเนินงานที่แตกต่างไปจากเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจแบบยังชีพที่มีการแลกเปลี่ยนเฉพาะภายในชุมชน โดยเศรษฐกิจชุมชนที่แปรเปลี่ยนไปเป็นธุรกิจชุมชนจะมีการขยายตัวออกสู่ชุมชน และสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจกระแสหลักได้ ซึ่งดำเนินการในรูปแบบธุรกิจชุมชนโดยผ่านการดำเนินงานจากกลุ่ม/องค์กรชุมชน หรือเครือข่าย ก็ถือเป็นลักษณะของเศรษฐกิจชุมชนได้รูปแบบหนึ่งเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีความชัดเจนในรูปแบบของธุรกิจชุมชน และวิสาหกิจชุมชน ที่ถือเป็นเศรษฐกิจชุมชนรูปแบบหนึ่งอาจจะต้องพิจารณาเกณฑ์ต่าง ๆ ประกอบไปด้วย การดำเนินเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบ **ธุรกิจชุมชน** ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้ (วรวิมล โรมรัตนพันธ์, 2546: 80-81)

(1) ธุรกิจชุมชนนั้นสามารถสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนได้ และประชาชน/ชุมชนได้รับประโยชน์ ทั้งในรูปของผลกำไรที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน เช่น สวัสดิการชุมชน กลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

(2) การค้าขายแลกเปลี่ยนกับภายนอกชุมชน ทั้งองค์ธุรกิจ หรือประชาชนทั่วไป ไม่ใช่ทำการค้าขายในระดับปัจเจกชน แต่จะต้องดำเนินการผ่านกลุ่ม/เครือข่าย

(3) ประชาชน/กลุ่มองค์ธุรกิจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีอำนาจการต่อรองในด้านการผลิต แลกเปลี่ยน ค่าขาย คือเป็นผู้กำหนดรูปแบบผลิตภัณฑ์ (product) และสามารถเป็นผู้กำหนดราคาสินค้า ทั้งตลาดภายในชุมชนและตลาดนอกชุมชน

(4) วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตนั้นเป็นทรัพยากรที่หาได้ในชุมชนให้ได้มากที่สุด และถ้าเป็นวัตถุดิบจากภายนอกชุมชนนั้นจะต้องพิจารณาถึงประโยชน์ที่คนในชุมชนนั้นได้รับด้วย

(5) แรงงานที่ใช้ในการผลิตนั้นต้องใช้แรงงานในชุมชนเป็นหลัก

(6) ทุนที่ใช้ในการดำเนินงานสามารถระดมทุนได้จากภายในชุมชนเอง คือพึ่งพาทุน (เงิน) ในชุมชนเองเป็นหลัก

(7) เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนในการดำเนินการ และสมาชิกในชุมชนสามารถเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันได้

(8) สมาชิกสามารถเรียนรู้จากการดำเนินธุรกิจชุมชน และธุรกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถในการพัฒนาสมาชิกและชุมชนนั้นได้

(9) การดำเนินธุรกิจชุมชนจะต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเสื่อมโทรมลงจะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและความเป็นชุมชน คือต้องยึดหลักของความพอเพียง ความมีเหตุผล

ลักษณะและความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนในรูปธุรกิจดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นการเน้นที่กระบวนการผลิตที่อยู่ในระดับชุมชน เน้นความเอื้ออาทร ความสามัคคีกันในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันของชุมชน และมีการขยายเป็นองค์กร เป็นเครือข่ายส่วนความสำคัญนั้น ได้แก่ การที่ระบบเศรษฐกิจในระดับชุมชนสามารถขยายผลการดำเนินการไปสู่การเป็นธุรกิจชุมชน หรือในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถเชื่อมต่อกับเศรษฐกิจในระดับชาติได้โดยตรงถ้าระบบเศรษฐกิจชุมชนมีการพัฒนาจนได้รูปแบบและมาตรฐานที่ดี ก็สามารถพัฒนาต่อไปและขยายเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้ โดยทางอ้อมถ้าระบบหมุนเวียนของเศรษฐกิจชุมชนสามารถพัฒนาให้คนในท้องถิ่นพึ่งพาตนเองได้ มีพลังอำนาจในการผลิตและการออมสูงขึ้น ก็เท่ากับว่าไปหนุนเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจในกระแสหลักหรือการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชาติได้ เพราะจะทำให้เกิดการผลิตและการลงทุนที่ไม่ต้องอาศัยทุนจากภายนอกเหมือนอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต

การดำเนินเศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้า อาจอยู่ในรูปของ**วิสาหกิจชุมชน** ที่ดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน ซึ่งโดยความหมายกว้างๆของวิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของชุมชน (SMCE-Small and Micro Community Enterprise) เพื่อการจัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งตนเอง โดยมีสมาชิกอย่างน้อย 5 คน ขึ้นไป และมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่อย่างน้อย 7 ประการ (เสรี พงศ์พิศ, 2550: 121-122) ประกอบด้วย(1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ(2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน (3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน (4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล (5) มี การดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบ(6) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ (7) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนมีสิ่งที่แตกต่างกันจากธุรกิจชุมชนและอุตสาหกรรมชุมชนอยู่บ้าง ตรงที่อุตสาหกรรมชุมชนเน้นที่กระบวนการผลิต การแปรรูป ส่วนธุรกิจชุมชนเน้นที่การบริหารจัดการ มุ่งสู่ตลาดและมุ่งกำไร ส่วนวิสาหกิจชุมชนเน้นความร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้พึ่งตนเองได้ ทั้งอุตสาหกรรมชุมชนและธุรกิจชุมชนมักจะดำเนินกิจกรรมเป็นเรื่องๆอย่างๆ วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบที่มีความหลากหลาย กิจกรรมเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เสริมกันแบบบูรณาการ ถ้าเปรียบอุตสาหกรรมชุมชนและธุรกิจชุมชนกับการทำการเกษตรก็คล้ายกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ขณะที่วิสาหกิจชุมชนคล้ายกับการทำเกษตรผสมผสานหรือวนเกษตร

สรุปได้ว่าเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจมหภาคมีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลกัน เศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้ามีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจตลาดมากขึ้นโดยเศรษฐกิจตลาดเน้นการแข่งขันและกำไร แต่เศรษฐกิจชุมชนเน้นฐานธรรมาภิบาลและความพอเพียงแต่ไม่ได้ปฏิเสธตลาดเสรีและไม่ได้ปฏิเสธกำไร เศรษฐกิจชุมชนที่ได้มีการพัฒนาให้มีความก้าวหน้ามากขึ้นจะมีไม่เพียงแต่การผลิตการแปรรูปและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนเท่านั้น แต่เศรษฐกิจชุมชน ที่มีการพัฒนาให้ก้าวหน้าในรูปของธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนหรือ อุตสาหกรรมชุมชนดังกล่าวจะสามารถต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนในชุมชนที่ทำการผลิตสินค้ากับพ่อค้าคนกลางหรือหน่วยงานในภาคบริการที่จัดระบบการค้าขายได้ โดยเศรษฐกิจชุมชนที่แปรเปลี่ยนไปเป็นธุรกิจชุมชนจะมีการขยายตัวออกสู่นอกชุมชน และสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจมหภาคหรือเศรษฐกิจกระแสหลักได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่ามีการส่งเสริม

และพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) จนถึงปัจจุบัน และมีองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ และ ดัชนีชี้วัดและการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกรณีตัวอย่างความสำเร็จของเศรษฐกิจชุมชน

2.2.1 การส่งเสริม และพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

แนวคิดการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จากเป้าหมายของเศรษฐกิจชุมชนที่จะเป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่วิถีชีวิตที่สันติและเป็นธรรมที่มีการเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกันนั้น จำเป็นต้องมีวิธีการและการพัฒนาในรูปแบบที่เหมาะสม พร้อมทั้งสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยอาศัยทุนต่าง ๆ ที่ชุมชน มีอยู่เช่น ทุนทรัพยากรในชุมชน ทุนทางสังคม ทุนการสนับสนุนจากภาครัฐ และทุนทางด้านแนวคิด ภูมิปัญญาที่แต่ละชุมชนมีอยู่ ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงจำเป็นเพราะจะเป็นการเชื่อมและหนุนเสริมให้เศรษฐกิจในระดับชาติเป็นไปอย่างสมดุล

การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในสังคมไทยนั้น ได้มีการกล่าวถึงอย่างมากมาย และมีข้อเสนออย่างหลากหลาย จากมุมมองของนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น

ชัยอนันต์ สมุทวณิช(2541) ได้เสนอวิธีการและกลไกเพื่อให้ประเทศไทยพัฒนาไปในแนวทางเศรษฐกิจวัฒนธรรม โดยมุ่งส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันชุมชนและหมู่บ้านเป็นหัวใจของวิธีการและกลไกการพัฒนา รวมทั้งการสร้างเครือข่ายสถาบันชุมชนโดยขยายหน้าที่ไปสู่การแปรรูปผลผลิตเกษตรกรรม การค้าและกิจกรรมรากฐานของท้องถิ่นอาจเรียกว่า สหกรณ์ ที่เชื่อมโยงชุมชนหมู่บ้านและเครือข่ายเข้าด้วยกันกับโรงงานและกิจกรรมในเมืองเมื่อชุมชนและเครือข่ายเข้มแข็งขึ้นก็อาจทำให้ระบบทุนนิยมยอมรับพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยชุมชนจะประกอบเป็นประเทศชาติในลักษณะใหม่ คือ มีวัฒนธรรมชุมชนร้อยรัดทั้งระบบเศรษฐกิจชุมชนและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้าไว้ด้วยกัน แทนการเชื่อมโยงหมู่บ้านกับเมืองโดยการบังคับบัญชาของอำนาจรัฐและอำนาจเงินที่ปรากฏในปัจจุบัน

การพยายามทำให้ชุมชนหมู่บ้านพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง และให้หลายครอบครัวหลายหมู่บ้านใช้วิธีการผลิตเพื่อจุดหมายให้เลี้ยงตัวเองได้ แล้วค่อยคิดขยายเป็นขั้นตอนไป โดยอาจเริ่มจากการใช้แรงงานของครอบครัวตนเองอย่างเข้มข้น หรือสร้างความเพียงพอให้ได้จากทรัพยากรที่อยู่ใกล้ตัว ช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกันในชุมชน ชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย และเครือข่ายชุมชนควรรวมตัวตั้งเป็นสหกรณ์และองค์กรปกครองหรือองค์กรทางเศรษฐกิจส่วนท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่

แทนนายทุน และในบางกรณีก็เข้าทำกิจการที่เคยทำโดยรัฐด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะมีบรรลู่เป้าหมาย คือ ความพอเพียงและความรุ่งเรืองของท้องถิ่น

พิทยา ว่องกุล (2543:20-22) กล่าวถึง การแสวงหาทางออกจากวิกฤตการณ์ว่าจำเป็น ต้องปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการพัฒนามาสู่การมุ่งเสริมสร้างฐานของเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นให้ มีความเข้มแข็งและปลอดภัยจากอิทธิพลการครอบงำจากอำนาจเศรษฐกิจการเมือง ทั้งภายในและ ภายนอก ภายใต้ยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา โดยเน้นเศรษฐกิจพึ่งตนเองจากภาคชนบทก่อน และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายฐานเศรษฐกิจชุมชนที่หลากหลาย แล้วมีการจัดการอย่างครบวงจร เมื่อฐานเศรษฐกิจระดับฐานล่างเข้มแข็งจะส่งผลให้เศรษฐกิจระดับชาติกลับคืนมาสู่การพัฒนาที่ สมดุล

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม(2544:104) ได้เสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ เศรษฐกิจท้องถิ่นเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งถือเป็นเศรษฐกิจฐานราก โดยแนวทางที่ได้เสนอนั้น ได้เน้นว่า ควรให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนและองค์กรชุมชนในระดับท้องถิ่น และสนับสนุน การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างองค์กรชุมชนท้องถิ่นด้วยกัน และหรือระหว่างองค์กรท้องถิ่นกับ ส่วนกลาง ซึ่งการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายดังกล่าวจะสามารถสร้างกิจกรรมทางธุรกิจ/ประกอบ กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพ และมีความยั่งยืนมากขึ้น ในลักษณะดังกล่าว จะ เกิดการเกื้อกูลกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ อาทิ องค์กรท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งกว่าจะสามารถช่วย ดูแลองค์กรท้องถิ่นที่มีความแข็งแรงน้อยกว่า นอกจากนั้น เครือข่ายองค์กรฯ ดังกล่าว จะสามารถ ช่วยกันดูแลความผาสุก ความสันติสุข รวมทั้งความเจริญมั่นคงในทุก ๆ มิติของท้องถิ่น ซึ่งจะเห็น ได้ว่า ไม่ใช่เฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่จะรวมถึงด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ความเข้มแข็งขององค์กรท้องถิ่นเป็นระบบดูแลตนเอง และ เกื้อกูลซึ่งกันและกันทำให้เกิดความเจริญมั่นคงในทุก ๆ ด้าน และจะกลายเป็นฐานรากที่เข้มแข็ง มั่นคงของสังคม ไม่ใช่เป็นรากฐานที่อ่อนแอเช่นปัจจุบัน

นอกจากนี้ เสรี พงศ์พิศ (2548) ได้เสนอยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชน (ชุมชนมั่นคง สังคม มั่นคง) ดังนี้

(1) ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของชุมชน ส่งเสริมการทำแผนแม่บทชุมชนโดยวิธีการ “ประชาพิชัย” และบูรณาการแผนแม่บทชุมชนกับแผนของ อบต./เทศบาล สร้างนักวิจัยชุมชนและ นักวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่องเพื่อการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมการจัดการ ทุกขั้นตอน พัฒนาคุณภาพการผลิต การตลาดโดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากมืออาชีพ

ส่งเสริมต้นแบบการเรียนรู้ (ตำบลต้นแบบ) ขึ้นมาให้ได้อย่างน้อยจังหวัดละ 1 ตำบล โดยหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกับ อบต. และภาคีอื่น

(2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน เชื่อมโยงเศรษฐกิจครอบครัว ชุมชน เครือข่าย ให้เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กิจกรรมต่างๆ ล้วนเกี่ยวเนื่องกัน (cluster) แบบฉันทิตถ์ให้ผลทวีคูณ (synergy) สร้างระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ของหุ้นส่วนสังคม (social partners) ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ส่งเสริมแผนการผลิต การบริโภค การผลิตทดแทนการนำเข้าจากนอกชุมชน รวมถึงการส่งออกไปนอกชุมชน ส่งเสริมการสร้าง “ตลาดผูกพัน” และตลาดแลกเปลี่ยนในระดับท้องถิ่นและระหว่างจังหวัด และการนำเข้าสู่ตลาดใหญ่ สร้างความเข้มแข็งให้กองทุนชุมชนและกองทุนสวัสดิการชุมชน หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งทุนสมทบ ไปจนถึงการส่งเสริมให้เกิดสถาบันการเงินของท้องถิ่นในระดับตำบลและเครือข่าย เพื่อการออม การลงทุน และเพื่อสวัสดิการชุมชน สร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนต้นแบบอย่างน้อยขั้นพื้นฐานในระดับตำบล ระดับท้องถิ่น (ระหว่างตำบล) และในระดับจังหวัดทุกจังหวัด ซึ่งมีทั้งเครือข่ายระหว่างชุมชน ตำบลและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน ตำบล กับประชาสังคมในเมือง ในภาครัฐและภาคเอกชนที่สัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันในทุกขั้นตอนการผลิต การบริโภค การตลาด

(3) ยุทธศาสตร์การประสานความคิด ข้อมูล และแผน จัดทำเค้าโครงเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดนโยบายยุทธศาสตร์ แผนงาน เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจร่วมกันจัดสัมมนาสำหรับผู้ว่า รองผู้ว่า ปลัดจังหวัด นายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ทำความเข้าใจร่วมกันเรื่องเศรษฐกิจชุมชนแผนแม่บทชุมชน และวิสาหกิจชุมชน ทั้งโดยผ่านหลักสูตรที่ดำเนินการอยู่ (วิทยาลัยการปกครอง) และที่จัดขึ้นมาโดยเฉพาะ จัดสัมมนาและการฝึกอบรมเรื่องเศรษฐกิจชุมชน แผนแม่บทชุมชน วิสาหกิจชุมชนให้กับ อบต. เพื่อประสานความคิด ข้อมูลแผน และเพื่อให้ อบต. ร่วมมือกับคณะทำงานแม่บทชุมชนในตำบล ทั้งนี้โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินการอยู่ จัดฝึกอบรมการทำแผนแม่บทชุมชนด้วยวิธีการทำประชาพิชญ์ให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการต่างๆ ให้ดำเนินการส่งเสริมในพื้นที่ร่วมกับภาคีอื่นๆ และให้ อบต. เป็นผู้ดำเนินการเองในระยะยาว

(4) ยุทธศาสตร์การพัฒนานโยบายและกระจายความรู้สู่สังคม ติดตามและมีส่วนร่วมในกระบวนการออก พ.ร.บ. วิสาหกิจชุมชน ปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ของกระทรวงมหาดไทย เพื่อสนับสนุนการทำแผนแม่บทชุมชน วิสาหกิจชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน จัดทำเอกสารหนังสือ และวิดีโอเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจชุมชนรวมทั้งกรอบการส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนสำหรับข้าราชการทุกระดับ รวมทั้งข้าราชการการเมือง พัฒนาแผนการผลิตสื่อ ทั้งหนังสือ สิ่งพิมพ์ วิชชุ

และโทรทัศน์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่แนวคิดและประสบการณ์ของเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้นจะต้องเริ่มต้นที่ชุมชน และกระบวนการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก อาศัยฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเมื่อมีการผลิตการตลาดในระดับที่พึ่งพาตนเองได้แล้ว จึงขยายการผลิต กระบวนการไปสู่องค์กรเครือข่ายในระดับที่สูงขึ้นไป และพัฒนาเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจในกระแสหลักหรือในระดับประเทศ โดยการพิจารณาอย่างรอบคอบกับความเหมาะสม ทั้งในด้าน วัตถุดิบ ทุนทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีที่ใช้ในกระบวนการผลิต และระบบการจัดการที่เหมาะสม ทั้งในรูปแบบขององค์กร ชุมชน เครือข่าย สหกรณ์ หรือบริษัทร่วมทุน ที่เป็นภาคีกับทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ธุรกิจเอกชน ทั้งในแง่ของการลงทุนและการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งนี้กระบวนการผลิต และระบบการจัดการดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความร่วมมือ ความเอื้ออาทร และการเป็นหุ้นส่วนแห่งความสำเร็จร่วมกันของชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ผลจากการสัมมนาแนวทางการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศไทย (2546) พบว่า แนวทางการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจชุมชน สามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วนที่สำคัญคือ การดำเนินงานโดยภาครัฐ และโดยชุมชน

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยภาครัฐ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้นำแนวคิดมาจากแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนา โดยมีนโยบายที่สำคัญในการพัฒนา ได้แก่ สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพคนจากการพัฒนาชุมชนของตนเอง สร้างโอกาสการพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการปฏิรูปโครงสร้างในการพัฒนาชนบทและเมือง สำหรับในส่วนของนโยบายรัฐบาล

แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เน้นความสำคัญใน 3 เรื่องหลัก คือ การเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และการสร้างโอกาสสำหรับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ประกอบด้วย โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย ธนาคารประชาชน

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ การพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน การเสริมสร้างผู้ประกอบการรายใหม่ และการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยชุมชน

บทบาทของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน สามารถทำได้โดยการสร้างความเข้มแข็งทางการคิดหรือปัญญาของชุมชน ดังต่อไปนี้ (1) ปรับกระบวนการคิดของชุมชน เน้นเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง ใช้ทุนทางปัญญาในชุมชน (2) การสร้างจิตสำนึกชุมชน (3) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (4) เกิดความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อค้นหาประเด็นปัญหาและรากเหง้าของชุมชน แล้วนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาและสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนด้วยตนเอง โดยกระบวนการวางแผนชุมชน เริ่มจากการสำรวจข้อมูลชุมชนโดยชุมชน (รายได้ รายจ่าย ทรัพย์สิน หนี้สิน ฯลฯ) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาประเด็นปัญหาและสาเหตุ กำหนดแนวทาง/กิจกรรมแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การปฏิบัติ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2545-2549) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน การจัดองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน การปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชน การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล และการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

จากรายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เอกสารประกอบการประชุมประจำปี พ.ศ. 2550 (2550: (4-4)-(4-5)) ผลการพิจารณาความอยู่เย็นเป็นสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2544-2549 พบว่า

(1) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจยังคงเป็นปัญหาของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ระดับการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยภาพรวมยังคงค่อนข้างต่ำ และเกือบไม่

เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบระหว่างดัชนีร้อยละ 54.32 ในปี พ.ศ. 2544 กับร้อยละ 54.58 ในปี พ.ศ. 2549 โดยปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชนอยู่ที่การพึ่งตนเองได้น้อย โดยเฉพาะการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงขององค์กรชุมชนมีแนวโน้มลดลงจากค่าดัชนีร้อยละ 52.59 ในปี พ.ศ. 2544 เป็นร้อยละ 36.70 ในปีพ.ศ.2549 ขณะที่การจัดการความรู้และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสังคมแม้ว่ายังอยู่ในระดับต่ำ แต่มีการเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหามากขึ้น

(2) ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านความเข้มแข็งทางการเงินขององค์กรชุมชนลดลง ขณะที่การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเพิ่มขึ้นค่อนข้างช้า จากข้อมูลพบว่า เสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรชุมชน ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พบว่า เสถียรภาพทางการเงินโดยรวมในระดับมั่นคงดีมากและมั่นคงดี มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 36.81 ในปี พ.ศ. 2544 เหลือเพียงร้อยละ 25.69 ในปี พ.ศ.2549 อันเนื่องมาจากการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรประสบปัญหาการดำเนินงานค่อนข้างมาก ส่วนกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มลดลงด้วยเช่นเดียวกัน และยังมีสัดส่วนหนี้สินต่อทุนโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น

(3) การจัดการความรู้ในชุมชนแม้ว่ายังอยู่ในระดับต่ำ แต่การเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหามากขึ้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ การสร้าง “กระบวนการเรียนรู้” ให้เกิดขึ้นในองค์กรชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนได้มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ผ่าน “ศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ของชุมชนหรือศูนย์สาธิตของหมู่บ้าน” เพื่อการพัฒนาชุมชน และพัฒนาอาชีพ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในเรื่องต่างๆ ที่ผ่านมามีความสำคัญกับ “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” ทั้งสิ้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีการเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านหรือศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.8 ในปี พ.ศ. 2544 เป็นร้อยละ 28.59 ของหมู่บ้านทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2549

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนด ไว้ดังนี้

จากเอกสารประกอบการประชุมประจำปี พ.ศ. 2550 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนา ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนด ไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในภูมิภาคและชนบทในกระบวนการพัฒนา เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนสามารถสนองตอบต่อการกระจายการพัฒนาได้อย่างเต็มที่และ

ทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนาในอนาคตจะเน้นที่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในภูมิภาคและชนบทให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงเป็นตัวนำ และเป็นฐานในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในอนาคต ทั้งนี้ภาครัฐกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชน จำเป็นจะต้องเข้ามาเสริมบทบาทของภาครัฐซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาเดิม ซึ่งเป็นการผนึกกำลังในการพัฒนาและนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีแนวทางหลักดังนี้

(1) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบทเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคม

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในเบื้องต้นในการตอบสนองต่อการเข้าร่วมสนับสนุนการพัฒนาของทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยยกระดับความรู้ความสามารถในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาของชุมชนและมีแนวทางดังนี้

การเตรียมความพร้อมของชุมชน เสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการและทักษะที่หลากหลาย พร้อมกับพัฒนาความเป็นผู้นำและความเข้มแข็งของกลุ่มต่างๆในชุมชน โดยจัดการฝึกอบรมด้วยวิทยากรทั้งจากชาวบ้านและภายนอกให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกัน จัดสรรงบประมาณสนับสนุนองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนทุกรูปแบบ ส่งเสริมให้องค์กรชุมชนเป็นตัวกลางในการรับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากรัฐ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำงาน ควบคุม และติดตามผลร่วมกัน

การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ โดยการกระจายข้อมูลข่าวสาร และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของครอบครัวและชุมชน สนับสนุนชุมชนให้มีการริเริ่มทำธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง ภายใต้ความร่วมมือของภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนรวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้านธุรกิจระหว่างชุมชน ส่งเสริมบทบาทของสตรีให้มีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานพัฒนาของชุมชนในทุกด้านมากขึ้น

การสนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน ขยายการดำเนินงานกองทุนพัฒนาชนบท เพื่อสนับสนุนการออมทรัพย์ในระดับชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนในรูปแบบต่างๆ และพัฒนาเครือข่ายกองทุนในระดับชุมชน เช่น กองทุนสวัสดิการในชุมชน กองทุนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองทุนด้านค้ำคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาอาชีพเสริม เป็นต้น โดย

การให้ความรู้ด้านบริหารจัดการกองทุนและด้านอื่นๆที่จำเป็นให้มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหารกองทุนให้มากขึ้น

การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชน และชุมชนในชนบท ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อมวลชน และสร้างเครือข่ายการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสื่อสาร เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ภายใต้ความร่วมมือขององค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น รับรองวิทยฐานะการเรียนรู้ของชุมชน ในรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียนชุมชน วิทยาลัยชุมชน มหาวิทยาลัยชาวบ้าน โดยรัฐให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสม เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการเลือกประกอบอาชีพและการดำรงชีพผ่านสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลราคาสินค้า ข้อมูลด้านบริการทางสังคม เป็นต้น

(2) การเพิ่มบทบาทของภาครัฐเพื่อสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมและโอกาสในการพัฒนามากขึ้น

การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจขององค์กรชุมชน ใช้มาตรการทางการคลัง โดยการปรับปรุงระบบภาษีให้ส่งเสริมและสนับสนุนการระดมทุนเพื่อพัฒนาองค์กรชุมชน ส่งเสริมกิจการสหกรณ์ให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง รวมทั้งรับรองสถานภาพของกลุ่มต่างๆ ที่ดำเนินการโดยใช้หลักสหกรณ์เพื่อให้มีสถานภาพที่สามารถเอื้อประโยชน์ด้านภาษีต่อภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น การฝึกอบรม สนับสนุนมาตรการทางภาษีเพื่อจูงใจธุรกิจขนาดใหญ่ให้ทำธุรกิจกับองค์กรชุมชนในลักษณะที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการ การตลาด และการแข่งขันของชุมชนให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้สถาบันการเงินทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการพัฒนาให้แก่องค์กรชุมชนมากขึ้น สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันการเงินระดับชาติ ในลักษณะธนาคารเพื่อพัฒนาองค์กรชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนทั้งด้านการพัฒนาองค์กรและด้านสินเชื่อ เพื่อการพัฒนาให้แก่องค์กรชุมชน โดยมีการร่วมมือประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการเงินอื่นๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอื่นๆ ที่จะร่วมสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของสถาบันและกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ

สนับสนุนหลักสูตรการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบที่สอดคล้องกับศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งจัดระบบการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคนิควิชาการของสถาบันและกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จให้แพร่หลาย เพิ่มโอกาสการทำธุรกิจของสถาบันเกษตรกรโดยการฝึกอบรมด้านบริหารจัดการ สนับสนุนข่าวสารด้านการตลาดและเพิ่มสินเชื่อระยะยาวผ่าน

สถาบันเกษตรกร สนับสนุนความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจของสถาบันเกษตรกรโดยการแก้กฎหมายที่จำเป็น

(3) การส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนและภาคธุรกิจเอกชนให้เกื้อกูลกิจกรรมของชุมชน

การสนับสนุนธุรกิจเอกชนให้เข้าร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามความพร้อม ความถนัดและความสมัครใจของแต่ละองค์กรธุรกิจ สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจและเศรษฐกิจในระดับหมู่บ้านโดยการสนับสนุนการร่วมทุนระหว่างชุมชนและธุรกิจเอกชน และการหาตลาดสำหรับสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นส่งเสริมชุมชนให้มีอาชีพนอกภาคเกษตรในหมู่บ้าน โดยเฉพาะธุรกิจประเภทรับเหมาช่วงงาน เช่น การทอผ้า การผลิตชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ถ่ายทอดความรู้และทักษะในเชิงธุรกิจ เช่น การผลิต การตลาด การบัญชี การเงิน และการจัดการทั่วไป เพื่อวางรากฐานความคิดเชิงธุรกิจโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง สร้างสิ่งจูงใจด้านมาตรการการเงินและการคลังให้ธุรกิจเอกชนเข้ามาช่วยฝึกอบรมฝีมือแรงงาน การผลิต การจำหน่าย และการจัดการตลาดอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการในทุกขั้นตอนและสามารถพัฒนาให้เป็นธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของได้ในที่สุด รมรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชนในการปรับแนวความคิดการบริหารธุรกิจจากการมุ่งเน้นกำไรไปสู่การลงทุนเพื่อพัฒนาสังคมควบคู่กันไปด้วย

โดยสรุปการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนหรือเศรษฐกิจฐานรากมีมาอย่างต่อเนื่อง ที่ปรากฏในแผนชัดเจน ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และต่อเนื่องมาถึงฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังเสนอมาข้างต้นโดยมีแนวทางการพัฒนาและนโยบายรัฐบาล กำหนดไว้ อย่างชัดเจนดังเช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไว้ คือ สร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน เร่งพัฒนาปรับปรุงองค์กรชุมชน วิสาหกิจชุมชน และระบบสหกรณ์บนพื้นฐานศักยภาพความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เครือข่ายการผลิตและบริการในการลงทุน สร้างอาชีพ และรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรม ตลอดจนการสนับสนุนกลไกและเครือข่ายในการจัดการสร้างจิตสำนึกการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการ

ยังชีพ และการใช้ประโยชน์ของชุมชนอย่างเป็นธรรม ส่วนในทางปฏิบัตินั้นก็มีความหมายของรัฐบาลแต่ละสมัยที่เสนอโครงการต่างๆรองรับยุทธศาสตร์ชาติในแผนพัฒนาดังกล่าว

โครงการไทยเข้มแข็ง 2555 ยุทธศาสตร์ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจไทย

นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี กล่าวถึงที่มาของการวางยุทธศาสตร์ปรับ

โครงสร้างเศรษฐกิจไทยด้วยการประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศพบว่า ไทยมีจุดอ่อนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคนและเทคโนโลยี ในขณะที่จุดเด่นอยู่ตรงภาคการเกษตรมีศักยภาพสูง ไทยนับเป็นประเทศที่เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของโลกในระดับต้น ๆ อีกทั้งยังสามารถนำไปผลิตพลังงานทดแทนได้อีกด้วย แต่ปัญหาของภาคการเกษตรไทยคือยังนำผลิตผลทางการเกษตรไปใช้ได้น้อยแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2555 จึงจัดสรรงบประมาณกว่า 1.4 ล้านล้านบาทเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจไทยดังนี้ ภาคการเกษตร คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 20% จะนำไปใช้แก้ปัญหาผลผลิตต่อไร่ต่ำ ด้วยการจัดสรรโครงการขนาดกลางและเล็กเพิ่มพื้นที่รับน้ำจากระบบชลประทานภาคการขนส่ง คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 40% เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตใช้วัตถุดิบให้เกิดประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม เพิ่มความสามารถในการเข้าถึงตลาด ด้วยระบบขนส่งคมนาคมและโลจิสติกส์ที่ดี ภาคสังคม คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 20% ในการสร้างคนที่มีคุณภาพในโครงการเรียนฟรี เพิ่มความคิดสร้างสรรค์ รวมไปถึงระบบสาธารณสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552 : ออนไลน์)

ดังนั้นจะเห็นว่าจากนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจระดับฐานรากยังคงมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจัดสรรวงเงินเพิ่มเติมจากโครงการที่มีการดำเนินการมาจากรัฐบาลที่ผ่านมาและมีการจัดตั้งกองทุนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานรวมทั้งปฏิบัติการไทยเข้มแข็งที่สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจทุกระดับดังกล่าว

2.2.2 องค์ประกอบของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ความสำเร็จของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจเปรียบได้กับการสร้างความเข้มแข็งของร่างกายมนุษย์ คือต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันให้สามารถต้านโรคมภัยไข้เจ็บและปรับร่างกายให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ และกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม(วีณา เดชะพนาดร, 2548: 74-76)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบ และขอบเขตความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในภาพรวมการพัฒนาเศรษฐกิจทุกระบบเศรษฐกิจของประเทศไว้ดังนี้

(1) **การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ** หมายถึงการที่ระบบเศรษฐกิจสามารถพึ่งตนเองในภาคการผลิตต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยปัจจัยการผลิตทั้งเงินทุน เทคโนโลยี และวัตถุดิบ ในประเทศอย่างเหมาะสม รวมทั้งการสร้างสมดุลระหว่างตลาดภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศอย่างเต็มที่ ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยพัฒนาบนพื้นฐานที่มั่นคงและลดผลกระทบที่อาจเกิดจากเศรษฐกิจภายนอกประเทศ

การพึ่งตนเองด้านการผลิตจะใช้ตัวชี้วัด แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่เกิดจากการผลิตทางการเกษตรขณะที่การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตจะนับจากการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนจากต่างประเทศ และดุลการค้า จะเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงความเข้มแข็งของเศรษฐกิจไทยในการพึ่งตนเองทั้งในด้านการผลิตและด้านการตลาด

(2) **ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ** คือ การสร้างขีดความสามารถของระบบเศรษฐกิจในการรองรับหรือจัดการหรือลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกประเทศ เพื่อให้มีความเข้มแข็งและช่วยเสริมสร้างความมีเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการสร้างภูมิคุ้มกันควรดำเนินไปพร้อมๆ กันทั้งด้านการค้าระหว่างประเทศ และด้านขีดความสามารถในการหารายได้ของภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับที่จะรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจไว้ได้

ดังนั้นระดับของภูมิคุ้มกันจึงสามารถวัดได้จากระดับการเปิดประเทศอันแสดงถึงความเสี่ยงของการพึ่งพิงการค้าระหว่างประเทศ ดุลการค้าคลั่งที่แสดงฐานะการเงินของรัฐบาล และหนี้ต่างประเทศซึ่งแสดงถึงความเชื่อถือในฐานะการเงินของประเทศ

(3) **การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก** การแสดงให้เห็นถึงความสามารถของประเทศ ในการรับรู้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก และนำมาปรับเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสร้างสมรรถนะในการแข่งขันให้ทันต่อภาวะโลกที่ไร้พรมแดน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจสามารถดำรงอยู่ได้ การปรับตัวดังกล่าวรวมถึงการปรับตัวทางการผลิต การค้าระหว่างประเทศ และการปรับตัวทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกหรือขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งใช้ส่วนแบ่งการตลาดสินค้าออกของไทยในตลาดโลกเป็นตัวชี้วัดขีดความสามารถและความรวดเร็วในการปรับตัว ส่วนค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนา

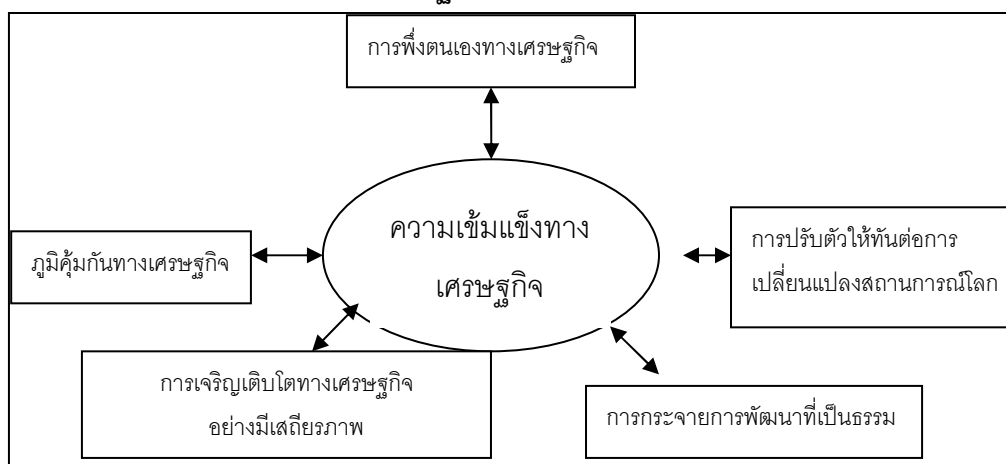
และประสิทธิภาพการผลิตรวม จะเป็นดัชนีชี้วัดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปรับตัว คือ ชีตความสามารถในการแข่งขัน

(4) **การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ** เป็นภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีความมั่นคง และสามารถดำเนินอยู่ได้โดยอาศัยกลไกกระบวนการทางเศรษฐกิจที่มีความสอดคล้องสมดุลและมีเสถียรภาพทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อให้มีการจ้างงานเต็มที่มีเสถียรภาพด้านราคา ด้านการเงิน และด้านการค้าระหว่างประเทศ การวัดการเจริญเติบโตจะประเมินจากอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจ ส่วนเสถียรภาพภายในจะพิจารณาจากอัตราเงินเฟ้อและเสถียรภาพภายนอก จะวัดจากบัญชีเดินสะพัด

(5) **การกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม** คือ การกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ไม่กระจุกตัวที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อันเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ซึ่งจะพิจารณาจากการกระจายรายได้ โดยวัดช่องว่างความแตกต่างของสัดส่วนการถือครองรายได้ระหว่างคนรวยและคนจน การวัดความไม่เท่าเทียมของการพัฒนา จะใช้การเปรียบเทียบการกระจายผลตอบแทนในแต่ละสาขาการผลิต

จากองค์ประกอบของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจทั้ง 5 ด้านข้างต้นสรุปเป็นกรอบความคิดได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 2-2 ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ที่มา : วารสารเศรษฐกิจและสังคม, (ม.ค-ก.พ) 2548: 75

ภาวะเศรษฐกิจไทยหลังวิกฤติที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนถึงในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) เศรษฐกิจไทยมีความเข้มแข็งมากขึ้น สถานภาพความเข้มแข็งได้เปลี่ยนระดับจากการที่ต้องปรับปรุงในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) มาเป็นระดับดี เนื่องจากมีการขยายตัวในอัตราที่สูงและมีการเติบโตที่มีเสถียรภาพดี มีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นจากการเกินดุลการค้าของภาครัฐ ชีต

ความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกดีขึ้น จากส่วนแบ่งการตลาดต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น แต่สถานภาพการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรมจะเป็นข้อจำกัดของการเสริมสร้างและรักษาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

2.2.3 ดัชนีชี้วัดและการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ

1) ดัชนีชี้วัดและการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 โดยมีองค์ประกอบด้าน เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม และองค์ประกอบด้านชุมชนเข้มแข็ง โดยมีดัชนีชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณ และดัชนีชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม ในแต่ละด้าน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: (ผ1-18) – (ผ1-19))

องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม

ตารางที่ 2-1 องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม

องค์ประกอบ	ดัชนีชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
1. การมีสัมมาชีพ 1.1 การว่างงาน 1.2 รายได้ที่เพียงพอ 1.3 มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน	- อัตราการว่างงาน - สัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 - สัดส่วนแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ	- สัดส่วนผู้ทำงานต่ำกว่าระดับ - ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์ - สัดส่วนผู้มีงานทำตามสาขาการผลิต - สัดส่วนแรงงานตามระดับการศึกษา - รายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน - เงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือน - สัดส่วนการออมต่อรายได้ - สัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สิน - หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน - สัดส่วนหนี้ต่อรายได้ - สัดส่วนแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน - ผู้ป่วยที่เกิดจากสารพิษ
2 .เศรษฐกิจเข้มแข็ง 2.1 พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ 2.2 ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ 2.3 เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ 2.4 ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	- สัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบสินค้าทุนต่อ GDP - สัดส่วนการออมต่อ GDP - สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP - อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ - ประสิทธิภาพการผลิตรวม	
3.ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ 3.1 การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม 3.2 การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม	- สัดส่วนคนยากจนด้านรายจ่าย - สัมประสิทธิ์จีนี - ดัชนีไทม์(Theil Index)	- ช่องว่างรายจ่าย - ช่องว่างการกระจายรายได้ - สัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อ GDP

การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จีนี้กระทำโดยนำพื้นที่ที่เบี่ยงเบนจากเส้นความเท่าเทียมหารด้วยพื้นที่ใต้เส้นทแยงทั้งหมด ค่าที่คำนวณได้ใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบความไม่เท่าเทียมระหว่างสังคมต่าง ๆ หรือ เปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาต่างกัน

การใช้ประโยชน์ของค่าสัมประสิทธิ์จีนี้

การวัดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ ความมั่งคั่ง หรือการถือครองทรัพยากรที่รู้จักกันดีอีกประเภทหนึ่งคือการคำนวณหาสัมประสิทธิ์จีนี้จากกราฟโลเรนซ์ แม้ที่มาของข้อมูลพื้นฐานจะคล้ายคลึงกับการวัดด้วย วิธีการเปรียบเทียบการถือครองรายได้ 5 กลุ่ม แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือการวัดด้วยสัมประสิทธิ์จีนี้จะให้ค่าวัดเพียง 1 ค่า เพื่อใช้ตัดสินระดับความไม่เท่าเทียมว่ามากน้อยเพียงใด ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0-1 ในหลายกรณีการวิเคราะห์อาจรายงานค่าเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่วัดได้คูณด้วย 100 ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงถึงความไม่เท่าเทียมมาก ขณะที่ค่ายิ่งเข้าใกล้ 0 ยิ่งน้อยแสดงถึงความเท่าเทียมมากขึ้นเท่านั้น

นอกจากจะใช้สัมประสิทธิ์จีนี้ เพื่อวัดความไม่เท่าเทียมทางรายได้และความมั่งคั่งแล้วยังสามารถประยุกต์ใช้การวัดประเภทนี้ในการประเมินความไม่เท่าเทียมของการถือครองหรือเป็นเจ้าของทรัพยากรประเภทอื่น ๆ เช่น การกระจายการได้รับสวัสดิการสังคม หรือ อื่น ๆ ในทางปฏิบัติแล้วหากสามารถแปลงมูลค่าของสิ่งที่ถือครองทรัพยากรนั้น ๆ ได้แล้ว ก็จะสามารถวัดค่าสัมประสิทธิ์จีนี้ สำหรับกรณีนั้น ๆ ได้

ข้อมูลในการวัดสัมประสิทธิ์จีนี้

หากไม่คำนึงถึงการวัดส่วนอื่น ๆ แล้ว ประเด็นคำถามที่จะใช้รวบรวมข้อมูลเพื่อการนี้จะมีเพียงประเด็นหรือข้อเดียวคือ “รายได้ที่บุคคล หรือครัวเรือนที่ได้รับ” ปัญหาสำคัญของ การวัดสัมประสิทธิ์จีนี้ คือ การสำรวจข้อมูลจากตัวอย่าง ซึ่งความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูลจะมีเพียงใดขึ้นอยู่กับระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้ (สุรพล ปธานวนิช, 2551 : 164-170)

องค์ประกอบด้านชุมชนเข้มแข็ง

การศึกษาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน นอกจากการศึกษาดัชนีชี้วัดองค์ประกอบเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรมข้างต้น แล้ว อาจพิจารณาองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมีดัชนีชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง ในด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ควบคู่ด้วย ตามดัชนีชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

ตารางที่ 2-2 องค์ประกอบชุมชนเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

องค์ประกอบ	ดัชนีชี้วัดหลักเพื่อการคำนวณดัชนี	ตัวชี้วัดเพื่ออธิบายเสริม
ชุมชนเข้มแข็ง 1.ชุมชนพึ่งตนเองได้(ทางเศรษฐกิจ) 1.1 ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน 1.2 มีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 1.3 เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง	-สัดส่วนความมีเสถียรภาพทางการเงินหรือความมั่นคงขององค์กรในชุมชน -สัดส่วนหมู่บ้านที่มีการเรียนรู้โดยชุมชน	-จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน -จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น -สัดส่วนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็งต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้งหมด -จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน -สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ -สัดส่วนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน -จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา -สัดส่วนการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดีต่อการจัดทำแผนทั้งหมด -สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่ทำงานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด

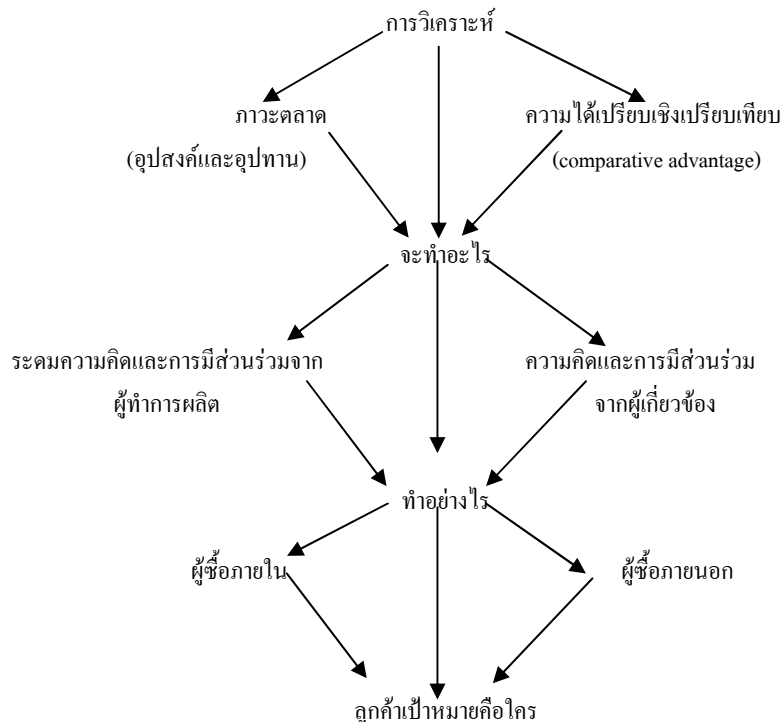
สรุปได้ว่าการวัดค่าความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมีดัชนีชี้วัดที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำขึ้น ซึ่งมีองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งเป็นธรรมชาติ เป็นตัวชี้วัดที่วัดทางด้านมหภาคในภาพรวมของประเทศ หากต้องการวัดในระดับจุลภาคหรือระดับพื้นที่ ก็สามารถนำค่าดัชนีชี้วัดดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมได้ ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง สามารถใช้ดัชนีชี้วัดในองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็งได้เช่นเดียวกัน โดยการชี้วัดชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ และดัชนีชี้วัดย่อยเพื่ออธิบายเสริมในด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งรวมทั้งดัชนีชี้วัดการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน

2) แนวการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของธุรกิจชุมชน

แนวการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของธุรกิจชุมชน ที่นำมาเสนอในที่นี้ เป็นการศึกษาวิจัยของ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ(2542) ที่นำเสนอไว้ใน รายงานการวิจัย การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธุรกิจชุมชน และจัดพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ ธุรกิจชุมชน: เส้นทางที่เป็นไปได้ ซึ่งเป็นธุรกิจชุมชนคำพริก ตั้งอยู่ที่อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบัน ที่ทำให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และขยาย

เครือข่ายการทำธุรกิจออกไปอย่างกว้างขวาง เป็นโมเดลธุรกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ จึงขอ
นำเสนอ แนวทางการวิเคราะห์ที่ใช้หลักเศรษฐศาสตร์เป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

แผนภาพที่ 2-4 แนวการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของธุรกิจชุมชน

ที่มา : ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ(2542)

จากกรอบความคิดดังกล่าว ตัวแปรที่จะกำหนดว่า “จะทำอะไร” คือ ภาวะตลาดหรือภาวะอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งเป็นตลาดเชิงนามธรรม คือ การรู้ว่าอุปสงค์มีมากกว่าอุปทาน หรืออุปทานมีมากกว่าอุปสงค์ ถ้าอุปทานมากกว่า ผลิตออกมาก็ขาดทุน แต่อุปสงค์มากกว่า ผลิตออกมาก็ย่อมมีโอกาสขายได้ ตลาดตามนัยนี้เรียกว่าตลาดตามนัยเศรษฐศาสตร์ แต่จะขายได้มากน้อยแค่ไหนต้องขึ้นอยู่กับตลาดรูปธรรม คือกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่เข้าถึงได้และขายได้จริงๆ และตัวแปรต่อมาคือ ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ซึ่งโดยทั่วไปคือความได้เปรียบด้านทรัพยากรธรรมชาติและทักษะการผลิต

ส่วนตัวแปรที่จะกำหนดว่า “ทำอย่างไร” คือ การมีส่วนร่วม หรือร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมทั้งสามระดับจากสมาชิกชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องจะทำให้ได้คำตอบว่า จะทำอย่างไรคำว่าทำอย่างไรนี้ มีความหมายครอบคลุมทั้งด้านว่า จะผลิตอย่างไร จะดำเนินการอย่างไร เช่นถ้าสามารถดึงส่วนร่วมจากผู้มีทุน ผู้มีทักษะ มีภูมิปัญญา ก็ตอบได้ว่า

ไม่ต้องกู้ ไม่ต้องพึ่งพาทายนอก แต่ถ้าผู้เข้าร่วมไม่มีทุน ไม่มีทักษะ ขาดภูมิปัญญา การดำเนินงาน ก็อาจต้องกู้ ต้องขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

“ผลิตขึ้นมาแล้วจะขายให้ใคร” ซึ่งหมายถึงว่า ใครคือลูกค้า และจะเข้าถึงลูกค้าได้อย่างไร จะทำให้ลูกค้าซื้อสินค้าได้อย่างไร นี่คือกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้ได้ตลาดรูปธรรม (จำนวนลูกค้า) ตัวแปรที่กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายคือ การรู้และเข้าถึงผู้ซื้อ ทั้งในและต่างประเทศ ทั้งในและนอกชุมชน การเข้าถึงตลาดรูปธรรม จำต้องมี “ตัวสินค้า” หรือ “ตัวบริการ” ให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้เห็น ได้รู้จัก ได้สัมผัส พร้อมด้วยการเสนอเงื่อนไขต่างๆ ที่ลูกค้าพอใจ จึงจะเกิดการตกลงซื้อขายกันได้ ซึ่งกระบวนการส่วนนี้ต้องอาศัยการตลาดและการขาย ดังนั้น “ตลาดรูปธรรม” จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้ผ่านกระบวนการ “การผลิต” หรือกระบวนการสร้างสรรค์ พัฒนาสินค้าและบริการขึ้นมาแล้วเท่านั้น ตลาดตามนัยนี้คือ ตลาดตามนัยธุรกิจหรือตลาดของหน่วยธุรกิจ

ความสับสนทางทฤษฎีเกิดขึ้นจากคำสองคำคือ ธุรกิจชุมชนกับ market economy ธุรกิจชุมชน หมายถึง การผลิต การแปรรูป การซื้อขายแลกเปลี่ยน การทำธุรกิจ ผลิตภัณฑ์ สินค้า (commodities) ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจตลาด (market economy) ทั้งสิ้น ซึ่งหมายความว่าความอยู่ในตัวแล้วว่า “ธุรกิจชุมชน” คือรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจตลาด ดังนั้น ที่กล่าวว่า “ธุรกิจสมัยใหม่คือธุรกิจชุมชน จะมีมิติแบบองค์รวมมากที่สุด และคำนึงถึงสิ่งที่เรียกว่า social economy คือคำนึงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม” แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่จำเป็นที่ social economy จะต้องแยกออกจาก market economy เพราะ market economy หมายถึงรูปแบบเศรษฐกิจที่ต้องผ่านระบบเงินตรา คือรูปแบบเบื้องต้น

การทำธุรกิจในระบบตลาดก็ได้มีข้อกีดขวางอันใดที่จะสกัดกั้นการคำนึงถึงสภาพแวดล้อม สังคม และการเมือง เพราะจิตสำนึกเป็นเรื่องของจิตใจและระบบการจัดการ ดังกรณีของบริษัทสหกรณ์มอন্দราคอน ธุรกิจเหล่านี้เป็นธุรกิจชุมชนในระบบเศรษฐกิจตลาด ดังนั้น ตัวชี้วัดความเป็นธุรกิจชุมชนหรือไม่เป็นธุรกิจชุมชนจึงไม่ได้อยู่ที่ market economy แต่อยู่ที่การครอบครองและการควบคุมปัจจัยการผลิต (means of production) ถ้าปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ถูกครอบครองและควบคุมจัดการโดยคนในชุมชน ผลได้จากการใช้ปัจจัยการผลิตนั้นส่วนใหญ่ตกเป็นของชุมชนก็นับว่า “ธุรกิจนั้น” เป็นธุรกิจชุมชน

และถ้าธุรกิจชุมชนนั้น มีการบริหารจัดการที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม อนุรักษ์ ธรรมชาติ ใช้กำไรให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม เพื่อคุณภาพชีวิตและสถานภาพที่ดีขึ้นของ

ชุมชน เราเรียกระบบเศรษฐกิจของชุมชนนั้นว่าเป็น social market economy หรือระบบเศรษฐกิจตลาดเพื่อชุมชน ซึ่งต่างไปจาก social economy ในประเทศอิตาลีซึ่งคมนิยม ที่ใช้การวางแผนจากส่วนกลาง และปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ ไม่ใช่ของชุมชน (เช่น ในโซเวียต เยอรมันตะวันออกก่อนการเปลี่ยนแปลง)

การกำหนดเส้นแบ่งความเป็นธุรกิจชุมชนและไม่ใช่ธุรกิจชุมชน หากใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ก็น่าจะใช้ความเป็นเจ้าของ (ownership) เป็นตัวกำหนด หมายความว่า ธุรกิจชุมชนคือ ธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของการผลิต ควบคุมจัดการ และรับผลประโยชน์จากปัจจัยการผลิตนั้น ซึ่งในบริบทนี้ธุรกิจชุมชนประเภทที่สองคือ ชุมชนร่วมกันลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการเป็นธุรกิจชุมชนที่แท้จริง ส่วนประเภทแรกที่เป็นการลงทุนโดยเอกชนภายนอก เอกชนเหล่านั้นเป็นเจ้าของแต่เข้ามาตั้งในชุมชน ก็ควรจะเป็น “ธุรกิจชุมชน” ไม่ใช่ธุรกิจชุมชนที่แท้จริง

ปัจจัยกำหนดความสำเร็จ และความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน

ปัจจัยกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวมีมากมายหลายประการ ทั้งด้านระบบงาน ระบบเงิน และระบบบุคลากร ในวิทยานิพนธ์ ของ ใจมานัส พลอยดี (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ที่ปรึกษา) ได้สรุปและรวบรวมไว้ดังนี้ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542)

เศรษฐกิจหรือธุรกิจแนว“มัชฌิมา”จึงเป็นแนวทางเศรษฐกิจที่ต้องสร้าง3 ดุลยภาพ คือ

(1) ดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์แสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติแปรธรรมชาติมาเป็นผลผลิตเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ โดยผ่านกระบวนการรื้อล้าง (de-construction) แล้วสร้างใหม่ (re-construction) รื้อทำลายภูเขาเพื่อนำมาผลิตหินและปูนซีเมนต์ เป็นต้น กระบวนการรื้อล้างสร้างใหม่ หากดำเนินไปเรื่อยๆ โดยไม่มีข้อจำกัด จะนำไปสู่ความล่มสลายของธรรมชาติ ทำลายสภาพแวดล้อม มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิและ

บรรยากาศที่เป็นพิษเป็นภัยกับชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์ต้องแสวงหาจุดความพอดี อย่ให้กระบวนการหรือล้างสร้างใหม่มีมากเกินไป ควรจะมีการดูแลบำรุงรักษาและอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมทั้งพยายามที่จะให้มีการผลิตซ้ำหรือผลิตใหม่ (re-production) เช่น การปลูกป่า เพื่อให้ธรรมชาติยังคงอยู่และรับใช้มนุษย์ต่อไป ดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติก็คือ การที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติพร้อมๆ กับการดูแลและอนุรักษ์ธรรมชาติ

(2) ดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (หรือกับสังคม) มนุษย์แต่ละคนไม่อาจดำรงอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยวเพียงคนเดียว จำต้องอาศัยซึ่งกันและกัน พึ่งพาซึ่งกันและกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม การคงอยู่ของนายจ้างก็ต้องอาศัยแรงงานของลูกจ้าง การอยู่ได้ด้วยความเป็นลูกจ้างก็ต้องอาศัยการลงทุนของนายจ้าง เป็นต้น แต่ถ้าหากคนกลุ่มหนึ่งเบียดเบียนคนอีกกลุ่มหนึ่งจนคนกลุ่มถูกเบียดเบียนทนไม่ได้ คงอยู่ไม่ได้ ปัญหาก็ต้องตามมา เพราะธรรมชาติของมนุษย์ย่อมตั้งรกรากต่อสู้เพื่ออยู่รอด การต่อสู้ทั้งการต่อสู้กับธรรมชาติและต่อสู้กับกลุ่มคนอื่นๆ ที่เห็นว่าจำเป็นต้องต่อสู้และการต่อสู้นั้นเมื่อรุนแรงขึ้นแล้วก็ยากที่จะควบคุมวิธีการได้ นี่คือการมาของความทุรนทุรายของสังคมในที่สุด ดังนั้น การดำรงชีพโดยการไม่เบียดเบียนผู้อื่นและไม่เบียดเบียนตนเองคือการรักษาดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

(3) ดุลยภาพระหว่างกายกับจิต ดุลยภาพนี้คือเงื่อนไขของการสร้างความพอดีระหว่างความพึงพอใจกับคุณภาพชีวิต ข้อนี้เป็นปมเงื่อนไขที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าสามารถรักษาดุลยภาพข้อนี้ไว้ได้ก็หมายความว่าแต่ละคนสามารถที่จะควบคุมค้นหาของตนเองให้อยู่ในวงจำกัด ไม่บริโภคมากเกินไปจนเกิดโทษต่อร่างกาย ไม่อยากมีอยากได้ตามแรงปรารถนาแห่งจิตมากเกินไปจนกระทั่งไปเบียดเบียนผู้อื่นและเบียดเบียนธรรมชาติการรักษาดุลยภาพระหว่างกายกับจิตจึงเป็นปมเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับมนุษย์ ดังนั้น ในทางปฏิบัติ หากต้องการให้เกิดดุลยภาพทั้งสามระดับและเป็นไปโดยธรรมชาติไม่ต้องอาศัยกฎหมายและเครื่องมือทางการเมืองการปกครอง ลำดับแรกที่จะต้องเกิดขึ้นก่อนคือ ดุลยภาพระหว่างกายกับจิต ซึ่งจะทำให้เกิดความพอดีระหว่างความพอใจกับคุณภาพชีวิต นำไปสู่การจำกัดค้นหาและลดการเบียดเบียนตน เบียดเบียนผู้อื่น และเบียดเบียนธรรมชาติ

2.2.4 กรณีตัวอย่าง ความสำเร็จของเศรษฐกิจชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและการจำหน่ายของชุมชนในพื้นที่ตัวอย่าง 3 ตัวอย่าง คือ (1) ชุมชนตำบลบ้านใหม่ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา (2) ชุมชนตำบลเสียว กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ (3) กลุ่มสีข้าวกลั่น หมู่ที่ 5 ตำบลอุโลก อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำข้อค้นพบ

เบื้องต้น เกี่ยวกับการจัดการเศรษฐกิจชุมชน มาเป็นข้อมูลในการสร้างแนวคิด เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไปดังนี้ (วารสารเศรษฐกิจและสังคม, ม.ค-ก.พ 2548 : 20-26)

(1) **การทำงานต้องทำเป็นขั้นตอน อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมและยึดหลักการพึ่งตนเอง** ผู้บริหารเศรษฐกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่มข้างต้นให้ข้อมูลตรงกันว่า การบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จต้องใช้หลักการเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง โดยต้องสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อดูศักยภาพและความพร้อมขณะเดียวกันศึกษาตลาดเพื่อดูโอกาสในการประกอบธุรกิจของชุมชนไปศึกษาดูงานจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเรียนรู้การพัฒนาจากกลุ่มอาชีพจากของจริง หลังจากนั้นจึงนำความรู้ที่ได้มากำหนดกิจกรรมตามความถนัดของสมาชิกกลุ่มบนพื้นฐานของวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรที่มีอยู่โดยเน้นการดำเนินกิจกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป ให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมทำ เรียนรู้การทำงานในรูปกลุ่มบนหลักการพึ่งตนเอง

(2) **การตลาดนำการผลิต** การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องผลิตตามความต้องการของตลาด และผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ทั่วไป เช่น กลุ่มเฟืองฟ้าของชุมชนตำบลบ้านใหม่ อำเภอหนองบุญนา จังหวัดนครราชสีมา ได้พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ตลอดเวลา เช่น การตัดเป็นรูปทรงที่หลากหลาย การใช้ภาษาที่มีความแตกต่าง รวมทั้งมีการจัดหาและสำรองวัตถุดิบโดยจัดทำแปลงเพาะปลูกเฟืองฟ้าในพื้นที่ของสมาชิกกลุ่มด้วย ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นที่นิยมของลูกค้าจนผลผลิตไม่พอกับความต้องการของตลาด และชุมชนเห็นว่าการเรียนรู้จากของจริงเป็นสิ่งสำคัญต่อการบริหารกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ขณะเดียวกันต้องสร้างการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มเพื่อการพัฒนาคนด้วย

(3) **ทุนดำเนินงานพึ่งเงินออมของชุมชน** ชุมชนทั้ง 3 แห่ง ใช้เงินทุนจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งเป็นเงินออมของชุมชน ในการดำเนินการกลุ่มอาชีพโดยมีกฎกติกาชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารการเงินของกลุ่มทางด้านรายจ่าย รายรับ การจัดสรรเงินรายได้ให้แก่สมาชิกและกลุ่มในกรณีที่มีกลุ่มอาชีพค่อนข้างมาก ต้องการเงินทุนมากและมีโอกาสทางการตลาดสูง ชุมชนจึงจะขอรับการสนับสนุนจากภายนอกกลุ่ม เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

(4) **การบริหารจัดการกิจการกลุ่มต้องมีกติกาและพัฒนาผู้สืบทอด** คณะผู้บริหารงานของกลุ่มได้กำหนดกติกาการทำงานให้แก่กลุ่ม โดยสมาชิกที่สามารถใช้แรงงานทำงานให้แก่กลุ่มจะได้รับค่าตอบแทนตามกติกา ส่วนสมาชิกกลุ่มที่ไม่สามารถใช้แรงงานให้แต่ละกลุ่มได้จะได้รับเงินปันผลจากกลุ่มตามที่กำหนด นอกจากนั้นยังเน้นการพัฒนาคนรุ่นใหม่ ๆ ให้เข้า

มาเรียนรู้และร่วมคิด ร่วมทำกับกลุ่มอาชีพ โดยมีสมาชิกเดิมเป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้เป็นผู้ที่จะสืบทอดการบริหารงานกลุ่มในอนาคตด้วย

(5) การพัฒนาเครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจช่วยสร้างพันธมิตรทางการค้า

การพัฒนาเครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าสมาชิกกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนอื่น ๆ ฯลฯ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำความรู้ที่ได้ไปใช้พัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและเป็นไปตามความต้องการของตลาดและเป็นไปตามศักยภาพของทรัพยากรบนหลักการพึ่งตนเอง เป็นแนวทางพัฒนาที่ผู้นำชุมชนเห็นว่ามีความสำคัญต่อการบริหารกิจการสมัยใหม่

การศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 แห่ง ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการทำงานในรูปกลุ่ม สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อทำงานภายใต้กฎกติกา และหลักเกณฑ์ที่กำหนด การทำงานเป็นทีม เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและสังคมในที่สุด ผลของเศรษฐกิจชุมชนเห็นได้ชัดเจนอีกประการคือ การสร้างรายได้และการมีงานทำ สร้างทางเลือกให้คนในชุมชนได้มีโอกาสที่จะทำงานในพื้นที่โดยมีรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายในครอบครัว

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจชุมชน

ความรู้เบื้องต้นจากการศึกษา 3 ชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าว พบว่า เศรษฐกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จจะต้องมีปัจจัย ดังนี้

(1) **การมีกระบวนการจัดทำแผนชุมชน** ชุมชนเสี้ยวและบ้านใหม่ เป็นชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างเข้มแข็ง มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถผลิตผลิตภัณฑ์จำหน่ายออกสู่ตลาดได้ เป็นชุมชนที่มีกระบวนการจัดทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเป็นตำบลต้นแบบในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนแผนแม่บทชุมชน 4 ภาค จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ คือ การมีกระบวนการแผนชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน/ชุมชน เข้ามาช่วยกันคิด ร่วมกันศึกษา และร่วมกันดำเนินกิจกรรม

(2) **ความเป็นผู้นำ** ชุมชนที่จะประสบความสำเร็จต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง กระตือรือร้น และได้รับการยอมรับในความตั้งใจในการทำงาน ส่งผลให้คนในชุมชนทำงานด้วยความร่วมแรงร่วมใจ มีความเอื้ออาทรต่อกัน

(3) **มีทุนทางสังคม** ชุมชนที่มีเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งต้องมีทุนทางสังคมมาก เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดอย่าง

ต่อเนื่อง และสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนเข้าด้วยกัน มีทรัพยากรที่เหมาะสมสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น กลุ่มผลิตข้างกล้อง จะใช้แต่ข้าวเปลือกปลอดสารเป็นวัตถุดิบเท่านั้น เป็นต้น

(4) **คนและชุมชนมีความสามารถในการเรียนรู้และมีความสามารถในการจัดการความรู้** ในสถานการณ์ที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความเชื่อมโยงกันทุกระดับ ชุมชนจะสามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจได้ จะต้องมีการเรียนรู้ และการจัดการด้านความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจสถานการณ์แวดล้อมอย่างเท่าทัน เพื่อชุมชนจะได้ปรับตัว สร้างสรรค์ความคิดให้สอดคล้องและได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการประกอบธุรกิจชุมชนที่มีเครือข่ายที่หลากหลาย ชุมชนที่ต้องการจะประสบความสำเร็จจะต้องเรียนรู้และมีทักษะสามารถพัฒนารูปแบบสินค้าและแปรรูปได้ตรงตามความต้องการของตลาด

(5) **การสนับสนุนจากภาคีการพัฒนา** ทั้งภาครัฐและสถาบันการศึกษา เรื่ององค์ความรู้ทางวิชาการ สถานการณ์เปลี่ยนแปลงภายนอก เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชน จะช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีการพัฒนาและปรับตัวได้เร็วขึ้น ส่วนการสนับสนุนปัจจัยที่ขาดแคลนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเพิ่มโอกาส และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชนแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องยึดหลักการของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ สร้างการเรียนรู้ด้วยตัวชุมชนเอง ทั้งด้านการผลิตสินค้า และการจำหน่ายให้สอดคล้องกับตลาด และการเปลี่ยนแปลง และเรียนรู้จากประสบการณ์จริงทางด้านการตลาด / การผลิต จากผู้ที่ประสบผลสำเร็จและการตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้ภูมิปัญญาของชุมชน ทูทางสังคม และทรัพยากรในชุมชน โดยมีความสำนึก และรับผิดชอบต่อสินค้าและบริการที่จำหน่ายต่อสาธารณชนด้วย ซึ่งการบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชนทั้ง 3 แห่ง ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชนตามแนวคิดของเศรษฐกิจชุมชน

นอกจากชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ 3 ชุมชนจากการศึกษาข้างต้นแล้ว ยังมีชุมชนตัวอย่างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ที่สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอไว้ในรายงานการสัมมนาของสถาบันวิจัยและการพัฒนาประเทศไทย เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (2546: 15) ตัวอย่าง เช่น (1) กลุ่มแม่บ้านท่าทราย (2) กลุ่มบ้านสมุนไพรรังวง (3) กลุ่มชุมชนไม้เรียง (4) กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ (5) ชุมชนบ้านลำไย (6) ชุมชนบ้านทุ่งตะแตะ (7) ชุมชนบ้านคำปลาหลาย เป็นต้น ซึ่งเป็นเพียงตัวอย่างของชุมชนเพียงบางส่วนของ

ข้อมูลชุมชนเข้มแข็งที่มีอยู่จำนวนมากพอสมควรทั่วประเทศ ที่ผู้ศึกษาวิจัยสามารถใช้เป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาชุมชนตามความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในแต่ละกรณีได้ต่อไป

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.3.1 ความสำคัญและความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้คือกลไกสำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และสังคมระดับต่างๆ ไม่ว่าจะ ครอบครัว กลุ่ม องค์กร ชุมชน ประเทศและระบบนิเวศ การที่มนุษย์มีศักยภาพความสามารถทางสมองมากกว่าสัตว์โลกทั่วไป การปรับตัวโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ จึงมีได้จำกัดอยู่เพียงด้านกายภาพตามสัญชาตญาณทางธรรมชาติ คือ การกินอยู่ สืบเผ่าพันธุ์ และเอาตัวรอดจากภัยคุกคามต่างๆ เท่านั้น หากครอบคลุมถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด จิตใจ อุดมคติ ฯลฯ ของสังคมระดับต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งสติปัญญาความสามารถและจินตนาการที่มีอยู่ตามธรรมชาติด้วย กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นทั้งกลไกการถ่ายทอดหรือผลิตซ้ำ เพื่อรักษาสິงเดิมเอาไว้ เช่นเดียวกับที่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ เพื่อปรับตัวกับสิ่งเดิม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง(พลวัต/อนิจจัง)อยู่ตลอดเวลา (อรรถศรี งามวิทยาพงศ์, 2549: 1-2)

โดยทั่วไปแล้วมนุษย์มีแหล่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จำแนกเป็น 3 แหล่ง คือ (สุพจน์ แสงเงิน, 2546: 10)

(1) การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย เป็นการเรียนรู้เป็นธรรมชาติที่สุด หรือเรียกว่าเป็นการเรียนรู้แบบสัญชาตญาณ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับและสะสมความรู้ทักษะ เจตคติ ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว การทำงาน การเล่น การศึกษาแบบนี้ไม่มีการจัดระบบและไม่มีแบบแผนตายตัว

(2) การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่มีสถาบันการศึกษารับผิดชอบจัดระบบการศึกษาโดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นการเรียนรู้โดยจัดระบบการแบ่งของอายุนักเรียน กำหนดพื้นฐานความรู้จากการจัดชั้นตอน เป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา อาชีวศึกษา มีการได้วุฒิปัตร์ ประกาศนียบัตร์ ปริญญาแก่ผู้สำเร็จ การวัดและประเมิน ผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ผ่านจะเป็นระบบและมาตรฐานเดียวกัน

(3) การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันและหน่วยงาน

ต่างๆในสังคม นอกเหนือไปจากสถาบันการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดนอกระบบโรงเรียน อาจดำเนินการโดยแยกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ๆ ของสถาบันหรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมนั้นๆขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน

นอกจากนี้กล่าวได้ว่าการสร้างสรรค์สิ่งสมมุติปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีพัฒนาการมายาวนานแม้สังคมมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าหรือผันแปรไปอย่างไร มนุษย์ยังคงมีศักยภาพอันยิ่งใหญ่ สามารถเรียนรู้ทั้งจากมนุษย์ด้วยกันและเรียนรู้ตามธรรมชาติ ซึ่ง เอกวิทย์ ฌ กลาง (2540: 45-49) สรุปกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ไว้ดังนี้

(1) ในบรรพกาลมนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิต และรักษาเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอดด้วยการลองผิดลองถูก

(2) มนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง

(3) การถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้จากการทำจริงได้พัฒนาต่อมาจนเป็นการส่งต่อ (transmission) แก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า (oral tradition) ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิตและการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ (literacy tradition)

(4) การเรียนรู้โดย พิธีกรรม กล่าวในเชิงจิตวิทยา พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมเอาคุณค่าและแบบแผนพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว เป็นการต่อยอดความเชื่อกรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติและความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธาความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม

(5) ศาสนา ทั้งในด้านหลักธรรมคำสอน ศิล และวัตรปฏิบัติตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในเชิงการเรียนรู้ ล้วนมีส่วนต่อยอดย้ำภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชาติ

(6) การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกันทั้งในทางชาติพันธุ์ถิ่นฐานทำกิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการเรียนรู้ขยายตัว

(7) การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) ในการแก้ปัญหา ทั้งทางสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและทางสังคมได้มีคนพยายามเลือกเฟ้นเอาความเชื่อ และธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคมประเพณี มาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้ตรงกับฐานความเชื่อเดิม

(8) ครูพักลักจำ ก็เป็นกระบวนการการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม และยังคงมีอยู่

ต่อไป ในที่นี้ “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำดู ตามแบบอย่างที่เราสังเกตเห็นอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตน ที่สามารถทำได้จริง

ระบบและกระบวนการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายดั่งยกมาวิเคราะห์โดยสังเขปข้างต้นนี้เป็นการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนรู้ในรูปโรงเรียนที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้ของชุมชนในทุกภูมิภาคของสังคมไทยที่เป็นแหล่งเพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นมาอย่างช้านานนั้น แตกต่างโดยสิ้นเชิงกับการเรียนรู้ในรูปสถาบัน

จากสภาพปัญหาที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญเฉพาะกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นการลอกเลียนแบบจากองค์ความรู้ชาวตะวันตก และถือว่าความรู้และวัฒนธรรมที่ลอกเลียนแบบมานั้นเป็นความทันสมัย ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไทย มีค่านิยมเลียนแบบตะวันตก ละเลย การเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย และการสร้างองค์ความรู้ขึ้นด้วยตนเอง การแก้ปัญหาดังกล่าว หน่วยงานทุกส่วนของสังคมต้องมีการประสานความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือ ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตร่วมกันสำหรับคนในสังคมไทย การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต้องพัฒนาแบบบูรณาการ การเรียนรู้และวิถีชีวิตของคนและชุมชน การเห็นคุณค่าวัฒนธรรมซึ่งจะส่งผลให้คนและชุมชนเกิด “พลังการเรียนรู้” นำสู่ “กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” กระบวนการที่ต่อเนื่อง ดังที่กล่าวมานี้ จะก่อให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนา มีความเข้มแข็ง พึ่งตนเอง พึ่งพากัน และกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ด้วยตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตและใช้ความรู้คู่คุณธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคม อีกทั้งยังเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อพัฒนาวิถีการใช้ชีวิต และรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

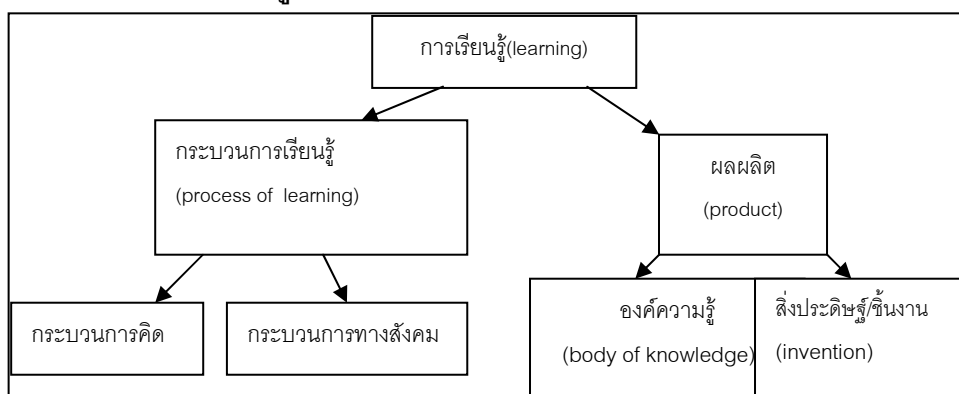
คำว่า “การเรียนรู้” และ “กระบวนการเรียนรู้” ในบางบริบท คำสองคำนี้ถูกใช้ในฐานะของคำที่มีความหมายแตกต่างกัน และในบางบริบทคำสองคำนี้ก็ถูกใช้แทนกันในฐานะของคำที่สื่อความหมายอย่างเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมโลกยุคศตวรรษที่ 21 คำสองคำนี้ถูกใช้ในการอธิบายในเรื่องที่สลับซับซ้อนมากขึ้น(สิริลักษณ์ ยัมประสาทพร, 2548: 4) การเรียนรู้เป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ มนุษย์ทุกคนจะมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากคำสั่งสอนของบุคคลในครอบครัว บุคคลอื่น การสังเกตและสภาพแวดล้อม ระบบการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ และวัฒนธรรม

ซึ่งสอดคล้องกับ การเรียนรู้ (learning) ในทัศนะของนักการศึกษาที่หมายถึงการ

ปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น “การเรียนรู้” ในที่นี้จะมีขอบเขตครอบคลุม ความหมาย 2 ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้”(learning process) ซึ่งหมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และการเรียนรู้ในความหมายของ “ผลการเรียนรู้”(learning outcome) ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่างๆรวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้(ทศนา แคมมณี, 2545)

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2546: 189) ได้ให้ความหมายที่แสดงถึงการเชื่อมโยงของการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ ว่า การเรียนรู้ (learning) หมายถึง การใช้กระบวนการเรียนรู้ค้นหาองค์ความรู้ และสิ่งประดิษฐ์หรือชิ้นงาน หรือรวมเรียกว่า ผลผลิต ส่วนกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การใช้กระบวนการคิด และกระบวนการทางสังคม/กระบวนการกลุ่ม ค้นคว้าความรู้ หาผลผลิตดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2-5 การเรียนรู้

ที่มา : พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2546: 189

นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายคำว่า “การเรียนรู้”(learning) ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของบุคคล(สุรางค์ ใคว์ตระกูล, 2544 อ้างถึงใน สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร, 2548: 4) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้จะมีลักษณะสำคัญ คือ (1) พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงจะต้องเปลี่ยนไปอย่างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้(2) พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องเกิดจากการฝึกฝนหรือเคยมีประสบการณ์นั้นๆมาก่อน (โบเวอร์และอัลการ์ด, 1987 อ้างถึงใน สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร, 2548: 4)

ซึ่งออร์ศรี งามวิทยาพงศ์ ได้กล่าวในเรื่องนี้ไว้เช่นเดียวกันว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ มีการสั่งสมและประมวล พัฒนาข้อมูลหรือชุดประสบการณ์ที่ตนเองประสบ

มาโดยวิธีการต่างๆอยู่ตลอดเวลา มิใช่เกิดขึ้นโดยฉับพลันทันทีทันใด หากกล่าวโดยสรุป กระบวนการหรือขั้นตอนของการประมวลข้อมูล ความรู้ของบุคคลเพื่อพัฒนาขึ้นเป็นการเรียนรู้ ในทางสร้างสรรคใหม่ คือ การรับรู้(reception) หมายถึง ขั้นตอนพื้นฐานที่บุคคล “รับ” เอาข้อมูล ข่าวสารและองค์ความรู้ต่างๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งตนเองพบผ่านประสาทสัมผัสเข้ามา สัมผัสเป็นประสบการณ์ของตนเอง การเข้าใจ (comprehension) หมายถึงการที่บุคคลสามารถ มองเห็นถึงความหมายและความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของข้อมูลหรือความรู้ต่างๆ ที่ตนเองรับรู้หรือ มีประสบการณ์มาในระดับที่สามารถอธิบายในเชิงเหตุเชิงผลได้ การปรับเปลี่ยน (transformation) เป็นระดับของการเรียนรู้ที่แท้จริง หมายความว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ขึ้นในตัวบุคคลได้แก่การเปลี่ยนแปลงวิธีคิด (conceptualization)และ/หรือการเปลี่ยนแปลงระบบ คุณค่า (values) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (behavior)ในสิ่งที่รับรู้และมีความเข้าใจแล้วเป็นอย่างดี (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2549: 111-113)

นอกจากการกล่าวถึงความสำคัญ และให้นิยามความหมายคำว่า “การเรียนรู้” และ “กระบวนการเรียนรู้” ดังกล่าวแล้ว ยังมีการให้ความหมายจากบุคคลหรือองค์กรอื่นๆที่ปฏิบัติงาน เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ไว้มากมาย ซึ่งมีทั้งความหมายที่ใกล้เคียงกันและ แตกต่างกันตามจุดเน้นของแต่ละคนหรือองค์กร ดังจะขอยกมาพอสังเขป ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้ความหมาย “การเรียนรู้”ว่าเป็น กระบวนการรับรู้ข่าวสาร ข้อมูล และประสบการณ์ อันนำไปสู่การรู้แจ้งเห็นจริง และการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ เน้นการพัฒนามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ความเข้าใจ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกล่าวถึง “กระบวนการเรียนรู้”ของมนุษย์ ว่าเป็นกระบวนการ ต่อเนื่อง “ตลอดชีวิต”โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิด พิจารณา และแสวงหาความรู้ความเข้าใจด้วย ตนเอง(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545)

วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.) ให้นิยามความหมาย “การเรียนรู้”ว่าหมายถึง การ เพิ่มความรู้ความเข้าใจและทักษะต่างๆเพื่อให้สามารถทำและทำได้ดี การเรียนรู้นั้นเป็นส่วนหนึ่ง ของการจัดการความรู้และเป็นมิติที่มีความสำคัญในตนเอง

พรพิไล เลิศวิชา (2541) นักวิจัยอาวุโสแห่งชาติปี พ.ศ.2546 และที่ปรึกษาสถาบัน วิทยาการการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้(องค์การมหาชน)ให้ความหมาย “กระบวนการเรียนรู้”ว่าเป็นกระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยก ระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การรู้และการปฏิบัติ เนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียวกัน

โดยกระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนา สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและพึ่งตนเองได้

การเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้มนุษย์ได้ใช้ศักยภาพของตนในการพัฒนา(คณะกรรมการสตรี โครงการพัฒนาการศึกษาชุมชน, 2531: 49)ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงหรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นี้เป็นไปเพื่อสนองตอบต่อการแก้ปัญหา และสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางการแก้ไข เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติ แล้วกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อสรุปบทเรียน เพื่อหาหนทางทำต่อไปอีก กระบวนการที่เกิดขึ้นจริงดังกล่าว ยังช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่ทำให้คนในชุมชนเห็นเป็นรูปธรรมได้

โดยสรุปกล่าวได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ คือกลไกสำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัวในการดำรงชีวิต และเป็นกระบวนการต่อเนื่อง “ตลอดชีวิต”โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิด พิจารณา และแสวงหาความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง การเรียนรู้ดังกล่าว เป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีการดำรงชีวิต โดยผู้เรียนควรมีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ซึ่ง ประเวศ วะสี (2542:31)ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ ว่าควรมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ เรียนรู้เพื่อตนเอง(learning oriented) เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตนเอง ทั้งที่ใกล้และไกล(goal oriented) และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งนอกตัว และสามารถจัดความสัมพันธ์ให้เกื้อกูลกัน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งเกี่ยวกับเรื่องของการเรียนรู้ นั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2535: 11-12)ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ไว้ 2 ประเภท คือ 1) กระบวนการเรียนรู้ตามระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดการโดยสถานศึกษา อาศัยระบบชั้นเรียนเป็นหลัก มีหลักสูตรกำหนดไว้ตามระดับและประเภทการศึกษา เพื่อให้คนได้เรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากแหล่งความรู้และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคล ทั้งที่มีอยู่เองและที่มนุษย์ตั้งใจสร้างขึ้น

เดวิท แมทิวส์(David Mathews)ประธานมูลนิธิเคตเตอริง (Kettering Foundation)ผู้เขียน Element of Strong Society and Healthy Public Life (1996) กล่าวว่า “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” หมายถึง สิ่งที่เราเรียนรู้และผ่านการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น อาทิ อะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าต่อเรา ในฐานะที่เป็นชุมชน อะไรคือผลประโยชน์ร่วมของเรา ในฐานะที่เป็นชุมชนเรามีเป้าหมายตรงกัน

หรือไม่ และอะไรคือสิ่งที่เรา(ชุมชน)คิด เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชนและสาธารณะทำให้เรารู้ในสิ่งเราต้องการจะรู้ซึ่งไม่อาจรู้ได้โดยลำพัง กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจึงเป็นการเปิดให้ประชาชนกำหนดหรือนิยามประเด็นปัญหาสาธารณะด้วยกัน ในทัศนะของแมทิวส์ การเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของ “การพัฒนาชุมชน” ในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็น “เจ้าของ”ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชน(sense of community)จึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เขาเชื่อว่า การเรียนรู้ของชุมชนแยกไม่ขาดจากการสร้างสำนึกสาธารณะ ฉะนั้น ชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดีหรือชุมชนที่มีประชาสังคมเข้มแข็ง คือ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้”นั่นเอง (สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทรพร, 2548 : 9)

ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

สีลาภรณ์ นาครทรรพ(2543 : 61-67) ได้เสนอว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ

1) เป็นกระบวนการกลุ่ม (group process) ที่เกิดจากสมาชิกได้ร่วมกันพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ตั้งคำถาม หาคำตอบ หาแนวทางและอื่นๆ ในการดำเนินงานของชุมชน กระบวนการที่สมาชิกได้มาร่วมกันคิด และทำงานร่วมกันนี้ เท่ากับเป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของสมาชิกที่มาร่วมเรียนรู้ด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ได้มีประสบการณ์ของการทดลองในการดำเนินงานของชุมชนร่วมกัน

2) เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (active learning) เป็นเรื่องของความพยายามจะแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการในการพัฒนาของชีวิตจริง โดยการดำเนินงานพัฒนา พลวัตของการเรียนรู้เกิดจากการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และหาแนวทางแก้ไข โดยการดำเนินงานของชุมชน เมื่อได้ข้อตกลงแล้วสมาชิกก็นำไปลงมือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น กระบวนการคิด-ทำ-ทบทวน-วิเคราะห์-ทำ จึงหมุนวนไป ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกได้ยกระดับความคิดและสั่งสมภูมิปัญญาไว้

3) เป็นการเรียนรู้จากการแก้ปัญหาในชีวิตจริง(problem oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อหาความพยายามในการพึ่งตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่องของครอบครัวและชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้ของชุมชนนี้จึงมิได้มีความหมายเพียงการยกระดับความคิด สติปัญญาของ

สมาชิกให้สูงขึ้นเท่านั้น แต่การเรียนรู้เพื่อดำเนินงานพัฒนา ซึ่งเป็นเรื่องของวิถีชีวิตจริงของชาวบ้าน/ท้องถิ่นของชุมชน จะทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะดำเนินงานได้

4) **เป็นการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย** ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน(horizontal) มากกว่าในแนวตั้ง (vertical) การเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกและระหว่างชุมชน เป็นการเรียนรู้จากความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้สมาชิกที่สนใจร่วมกันมาทำงานภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน และเป็นลักษณะเครือข่ายการเรียนรู้เชื่อมโยงกัน

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน มี 6 แนวคิด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 6-8)

1) มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงและสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การเรียนรู้นอกจากจะสร้างสรรค์ภูมิปัญญาให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องแล้วยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และความปิติแก่ผู้เรียนรู้อีกด้วย

2) การปฏิรูปการศึกษาควรมุ่งแก้ปัญหาความทุกข์ยากของคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยการกระจายการเรียนรู้ออกจาก “สถานศึกษา” ไปสู่ “ชุมชน” หรือการคืนการศึกษาให้ชุมชน เพื่อให้การเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของชุมชน ทำให้เกิดการสะสม “องค์ความรู้” ในท้องถิ่นเป็น “ฐาน” สำหรับการพัฒนา “หลักสูตรท้องถิ่น” และนำไปสู่การปฏิรูป “การเรียนการสอน” ในสถานศึกษา ทั้งยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและสถานศึกษา ทำให้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน หรืออีกนัยหนึ่ง นักเรียน ครู และชุมชน อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน คือ เป็นทั้งผู้สอนและผู้เรียนรู้ไปพร้อมๆกัน

3) บุคคลและชุมชนมีความหลากหลาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ การนำ “รูปแบบการเรียนรู้” ที่ประสบความสำเร็จในชุมชนหนึ่งไปใช้ในอีกชุมชนหนึ่ง หรือการวางแผนจากส่วนกลาง แล้วนำไปให้คนในชุมชนท้องถิ่นปฏิบัติ จึงมักประสบความสำเร็จล้มเหลว นอกจากนี้ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน ยังเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงต้องพัฒนา “รูปแบบการเรียนรู้” ในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

4) เป้าหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน คือ เพื่อสร้าง “ปัญญา” ให้ “คน” ในชุมชน (ทุกเพศ ทุกวัยทุกอาชีพ) สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างบูรณาการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เพื่อสร้างเสริม “พลัง” ให้คนในชุมชนสามารถ “พึ่งตนเอง” และ “พึ่งพากันเอง” ได้มากขึ้น โดยเน้น “การมีส่วนร่วม” ในกระบวนการเรียนรู้ และ “การฝึกฝน” ตนเอง

ในทุกด้านของชีวิต รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเชื่อมต่อประสบการณ์ระหว่างบุคคลและชุมชนโดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้

5) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ มีสาระและขอบเขตกว้างขวาง โดยเฉพาะประเด็น “การเลี้ยงชีพ” ของคนในชุมชนซึ่งจำเป็นต้องอาศัย “ความร่วมมือร่วมใจ” หรือ “ผลึกกำลัง” จากทุกส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อาทิ นักวิชาการ สื่อมวลชน นักธุรกิจ สถาบันการศึกษา องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน ฯลฯ การเรียนรู้ในชุมชนจึงมิได้เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

6) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ควรนำไปสู่วัตถุประสงค์หลายๆประการพร้อมกัน เช่น เพื่อสืบค้นผู้นำจิตวิญญาณ สร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ ปลุกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม เกิดความเอื้ออาทร สร้างวิสัยทัศน์ร่วม สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่(วิธีคิดและการทำงาน) ได้ปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แนวทาง วิธีการ และแผนงานการแก้ปัญหา ได้เริ่มทดลองทำ ได้Joyทวิวิจัย เกิดสะสมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ได้องค์ความรู้ใหม่ และขยายผลสู่การสรุปบทเรียนร่วมกัน ได้หลักสูตรท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิบัติการเรียนการสอน ชุมชนมีโอกาสเรียนรู้และจัดการร่วมกัน และสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู

ชุมชนมีการเรียนรู้จากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านพิธีกรรม จารีตประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อ ซึ่งกล่าวได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีรากฐานมาจากประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิตและการปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นกระบวนการเพื่อแสวงหาความรู้ที่ไม่เป็นทางการ และไม่ใช้การศึกษาในระบบที่อยู่ในสถาบันการศึกษา กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางของวัฒนธรรมชุมชน คือ เป็นการพัฒนาด้วยศักยภาพของชุมชน เช่น กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ดังนั้นการเรียนรู้ของชุมชนจึงเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ(2537 : 35-37)ที่กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นกระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่แยกกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การรู้และการปฏิบัติ เนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียวกัน กระบวนการ

ดังกล่าว เกิดจากความเหมาะสมของท้องถิ่น ช่วยให้คุณและชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปฏิบัติอย่างผู้รู้ ปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้รู้ การอบรมสั่งสอนในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่เป็นอยู่จริง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของพระมหาสุทิตย์ อากาศโร(2548 : 99-116)กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนว่าเกิดขึ้นจากการทดลอง การแสวงหาคำตอบ การฝึกปฏิบัติจนเกิดความเข้าใจและการสร้างระบบคิดของชุมชนขึ้นมา โดยก้าวทางการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีทั้งการยอมรับ การปฏิเสธ การประยุกต์ใช้ การเลิกใช้ และการสร้างใหม่ โดยเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในชุมชนและบริบทของสังคมที่เข้าสู่ชุมชน โดยการเรียนรู้ของสังคมไทยที่มีลักษณะร่วมอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1) **การเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของชีวิตและการทำงาน** กล่าวคือ ชุมชนเหมือนชีวิตที่มีการเกิดขึ้น เรียนรู้ เผชิญปัญหา การจัดการตนเอง และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ชุมชนจะดำเนินวิถีชุมชนไม่ได้ถ้าไม่เข้าใจบริบทที่ตนเองเป็นอยู่ และไม่กำหนดรู้ว่าตนเองเป็นอยู่อย่างไร ดังนั้นการเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับชีวิตและงานที่จะต้องมีการจัดการตนเอง เพื่อให้กลุ่มหรือกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนได้ประกอบกิจกรรมของตนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อสถาบันภายในชุมชน เช่น วัด บ้าน โรงเรียน หรือองค์กรชุมชนมีการเรียนรู้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกำหนดจัดการตนเองได้ ชุมชนก็จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สามารถสร้างชุดความรู้ของตนเองขึ้นมาแล้วประยุกต์ใช้กับการทำงานและวิถีชีวิต ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ คือ ชีวิตและงานที่มีความงอกงาม

2) **เครื่องมือการเรียนรู้ของชุมชน คือ การเรียนรู้จากปัญหาที่ชุมชนเผชิญ** เช่น ภาระหนี้สิน ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากร ฯลฯ ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนได้ต่อสู้และหาทางออกร่วมกัน ผลลัพธ์ของการแก้ปัญหา คือ การเรียนรู้และการสร้างความรู้ใหม่ของชุมชน

3) **การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน** การเรียนรู้ของชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นชุมชนที่มีความสนิทสนมมีความคุ้นเคยกัน มักมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ความคิด และการจัดการร่วมกัน อีกนัยหนึ่ง การเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ ที่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้ที่ชุมชนมีอยู่และความรู้จากภายนอกชุมชน โดยการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยน รวมถึงการประเมินตนเองตลอดเวลาจะทำให้ชุมชนเกิดความรู้ใหม่ ทั้งนี้ชุมชนที่ขาดการเรียนรู้อย่าง

ต่อเนื่องมักจะพ่ายแพ้ต่ออิทธิพลทางความคิดและวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า ผลก็คือการล่มสลายของชุมชนหรือการตกอยู่ในภาวะการณ์พึ่งพา ดังนั้นการผสมผสานการจัดการความรู้ในมิติต่างๆจะทำให้ชุมชนเกิดชุดความรู้ใหม่และสร้างวิถีแห่งการพึ่งพาตนเอง

4) การเรียนรู้ของชุมชนเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ด้วยการตั้งคำถามเพื่อให้ได้คำตอบอาจมาเพียงพอต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชน การเรียนรู้จากการลงมือทำ มีการทดลอง ผลิตซ้ำ จนได้ความรู้และความเข้าใจจะช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีวิถีของชุมชน ซึ่งถ้าไม่มีการลงมือปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ชุมชนอาจจะไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้รวมทั้งขาดการสร้างชุดความรู้/ภูมิปัญญาของตนขึ้นมา และเมื่อปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ ชุมชนสามารถสร้างความรู้และภูมิปัญญาของตนเองขึ้นมา ซึ่งผลผลิตของความรู้กลายเป็นนวัตกรรมของชุมชน ทั้งรูปแบบ เครื่องมือ เครื่องใช้ วัฒนธรรม ประเพณี และระบบการจัดการ ซึ่งอาจแพร่ขยายไปยังชุมชนอื่น

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ของชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับช่วงเวลาและสถานที่ที่เกิดขึ้น บางช่วงอาจมีความเข้มแข็งซึ่งก่อให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาและระบบการจัดการที่ดีของชุมชน แต่บางครั้งการเรียนรู้ตกอยู่ในภาวะถดถอย ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยหลายประการทั้งปัจจัยภายใน เช่น การขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ความขัดแย้งในชุมชน ฯลฯ และจากอิทธิพลของความรู้ ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมจากภายนอกที่หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องร่วมกันสำรวจ ค้นหา และสร้างอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาใหม่

การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมหนึ่งของมนุษย์ที่มีผลมาจากการที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมนุษย์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ง่ายขึ้น โดยการเรียนรู้ของมนุษย์ในการปรับตัวนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างไร้ร่องรอย แต่จะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปอย่างมีขั้นตอน ซึ่งอาจเริ่มจากการผ่านประสบการณ์ในการลองผิดลองถูก แล้วจึงค่อยเริ่มเรียนรู้ว่าสิ่งใด ก่อให้เกิดประโยชน์ และสิ่งใดก่อให้เกิดโทษ จึงจะเลือกรับมาใช้ และนำเข้าสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองอย่างช้าๆ จนกลายเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติอย่างถาวร การเรียนรู้ไม่ได้เน้นที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพียงด้านเดียวเท่านั้น เพราะถ้าเน้นเพียงด้านเดียวก็จะเกิดการเรียนรู้ที่ไม่สมบูรณ์

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สมบูรณ์แบบควรเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ ควบคู่ไปพร้อมๆกันด้วย จึงจะเรียกได้ว่าการเรียนรู้ที่แท้จริง ดังเช่น พฤติกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีของ Bloom, Benjamin S. ได้จำแนกพฤติกรรมที่ผ่านการเรียนรู้มาแล้ว เป็น 3 ด้าน ใหญ่ๆ คือ ประการแรก ด้านสติปัญญา (cognitive domain) เป็นความสามารถทางด้านสมอง ในการคิด

เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีพฤติกรรมแยกย่อยเป็น 6 ชั้น คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ประการที่สอง ด้านจิตใจหรือความรู้สึก (affective domain) เป็นความสามารถในการรู้สึกต่อสิ่งต่างๆ รวมทั้งทัศนคติ ความเชื่อถือ หรือ ค่านิยม มีพฤติกรรมที่แยกย่อยเป็น 5 ชั้น คือ การรับรู้ การให้ความสนใจ และการตอบสนอง การประเมินค่าและการสร้างคุณค่า การจัดระบบและการสร้างลักษณะนิสัย และประการสุดท้าย เกี่ยวกับด้านทักษะหรือการปฏิบัติ (psychomotor domain) เป็นความสามารถในด้านการปฏิบัติ หรือการเคลื่อนไหวทางร่างกาย แยกเป็นพฤติกรรม 5 ชั้น คือ การเลียนแบบ การทำตามแบบ การหาความถูกต้อง การทำอย่างต่อเนื่อง และการทำโดยธรรมชาติ (Bloom, Benjamin S., 1982: 123-126)

2.3.2 ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

สำหรับขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เริ่มต้นจาก “รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ” ถ้า “วงจรแห่งการเรียนรู้” ของชุมชนใด หมุนเร็วหรือมี “พลวัต” สูง แสดงว่าชุมชนนั้นมี “พลังการเรียนรู้” สูง ดังนี้(กระทรวงศึกษาธิการ, 2543: 9-13)

1)รวมคน

การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกขององค์กรมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิด “จิตสำนึก” ร่วม ในการแก้ปัญหา และพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร องค์กรชุมชนที่มีสมาชิก หลากหลายทั้งเพศ วัย และอาชีพ และพบปะกันอย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็ง

เพื่อกระตุ้นให้เกิดการระดมทุนทางสังคมจาก “ภายใน” ชุมชนควรสร้าง กิจกรรม ที่บุคคลในชุมชนสามารถ “มีส่วนร่วม” เช่น การออมทรัพย์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประเพณี พิธีบ้าน หรือ ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน เป็นต้น หรือทำให้เกิดการเชื่อมต่อกันในชุมชนเข้าด้วยกัน เช่น กลุ่มป่าชุมชน-กลุ่มสมุนไพร กลุ่มออมทรัพย์-กลุ่มแปรรูปอาหาร หรือกลุ่มวัฒนธรรม-วัด-โรงเรียน เป็นต้น

การรวมคนเป็น “กลุ่ม” และการเชื่อมต่อกันเป็น “เครือข่าย” สามารถกระทำ ได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละท้องถิ่น วิธีที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การจัดเวที อาจเรียน ว่าเวทีชาวบ้าน หรือเวทีประชาคม เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม แล้วนำประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจมาเป็นเครื่องมือ ในการ “รวมคน” และ “การสืบค้นผู้นำ” เช่น การเลี้ยงชีพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด การรักษาสุขภาพ พิธีกรรมและประเพณี ดนตรีพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็น

ต้น ชุมชนหลายแห่งใช้ ผู้นำ ในชุมชนเป็นเครื่องมือ ในการรวมคน อาจเป็นพระภิกษุ ครู หมอ พ่อบ้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณด้านพิธีกรรม หรือผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้นำเหล่านี้มักเป็น “ผู้นำตามธรรมชาติ” ซึ่งมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน อดกลั้น และมีจิตใจอาสาสมัคร

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนใช้ “คน” เป็นทั้ง “ปัจจัย” และ “เป้าหมาย” ของ การเรียนรู้ ดังนั้น “รวมคน” จึงเป็นขั้นตอนที่ “สำคัญที่สุด” การรวมคนด้วย “ความคิด” จะสามารถ รวม “พลังใจ” ของผู้นำจิตวิญญาณ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มี “คุณภาพ” มี “พลัง” และเป็น การรวมตัวกันที่มี “ความยั่งยืน” ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อไปประสบความสำเร็จ

2) ร่วมคิด

มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้รู้แจ้งแทงตลอด โดยผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับ กระบวนทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาส อย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา(เรียนรู้อะไร) กำหนดแนวทาง วิธีการ และ แผนงานในการแก้ปัญหา(เรียนรู้อย่างไร เรียนรู้กับใคร เรียนรู้ที่ไหน)

3) ร่วมทำ

มีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังการจัดการ” ตามแผนงานที่กำหนดโดยใช้หลัก สหกรณ์การฝึกฝนจากการทดลองทำ และการปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง ประกอบกับการใช้หลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยีและระบบการบริหารจัดการที่ดีมาสร้างความ เชื่อมโยงกัน ซึ่งการจัดแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่าง เหมาะสมย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

4) ร่วมสรุปบทเรียน

มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังภูมิปัญญา” โดยเริ่มต้นจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงานผ่านเวทีกลุ่ม และเครือข่ายทำให้เกิดการเชื่อมต่อทักษะ องค์ความรู้ และ ประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนา “องค์ความรู้ใหม่” ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อ (เอกสาร วิทยุ โทรทัศน์) ไปสู่องค์กรชุมชนอื่นๆ

5) ร่วมรับผลจากการกระทำ

มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “พลังปิติ” โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่ เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้เกิดการภาคภูมิใจและมีความสุข จากการทำงาน ร่วมกัน ส่วนผลจากการกระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกัน เช่น สมาชิก องค์กร ชุมชนได้รับผล ทางด้านเศรษฐกิจ นักเรียนได้เรียนรู้วิถีคิดและการทำงานเป็นทีม ส่วนครูได้เรียนรู้ศักยภาพของ ท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียน

นอกจากนี้งานวิจัยของอดุลย์ วงศ์ศรีคุณ เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง: การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน (2543: บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่าลำดับขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย 7 ลำดับขั้นตอน คือ (1) ชุมชนรับรู้และตระหนักในปัญหา (2) สมาชิกชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา (3) สมาชิกชุมชนร่วมกันแสวงหาและ (4) สมาชิกชุมชนเลือกแนวทางแก้ปัญหา (5) สมาชิกชุมชนร่วมกันดำเนินการ (6) สมาชิกชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินงาน (7) สมาชิกชุมชนร่วมกันปรับปรุงหากดำเนินการไม่สำเร็จ

ชุมชนส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักถึงปัญหา จากการที่สมาชิกในชุมชนประสบปัญหาที่รับรู้เอง เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการทำมาหากิน การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน จะร่วมกันวิเคราะห์เป็นกลุ่มย่อย หรือที่ประชุมหมู่บ้าน ชุมชนเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการลองผิดลองถูก สมาชิกชุมชนร่วมวางแผนในที่ประชุมหมู่บ้าน แล้วดำเนินการในลักษณะการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรสถาบันและประเมินโดยสมาชิกกระทำร่วมกัน

2.3.3 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ในส่วนองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.: 41-42) ได้แสดงทัศนะโดยกล่าวไว้ว่า รากฐานที่สำคัญของชุมชนที่เป็นองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมี 3 ประการ คือ

(1) เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน เครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมส่วนต่างๆ เข้าหากัน ส่วนองค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการจัดการทั้งในด้านผลผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน และการเรียนรู้ของชุมชน เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน จึงมีบทบาทส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้

(2) ระบบข้อมูลและสารสนเทศ การเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารและความรู้ ในระยะแรกการเรียนรู้อาจใช้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในชุมชน เมื่อกระบวนการเรียนรู้เข้มแข็งและกว้างขวางขึ้น ข้อมูลข่าวสารและความรู้จากภายนอกก็เป็นสิ่งจำเป็น

(3) สถาบันการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่ง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความมั่นคงต่อเนื่อง อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชน

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.: 69-72) ยังกล่าวถึง องค์ประกอบหรือกลไกที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของชุมชนดังนี้

(1) **ฐานการเรียนรู้** หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่มีอยู่รอบตัว ทั้งใน ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน และต่างชุมชน ในธรรมชาติ เช่นเดียวกับผู้ให้การเรียนรู้มีมากมายทั้งพ่อ แม่ ปู่ย่าตายาย เพื่อน พระหรือผู้นำทางศาสนา ครู ช่าง พ่อค้า หมอชาวบ้าน ตลอดจนสถาบันการเรียนรู้ของชุมชน และทรัพยากรอื่นๆ

(2) **เนื้อหา/องค์ความรู้** เนื้อหาองค์ความรู้ของชุมชนจะกำหนดจากความต้องการและความจำเป็นของชุมชนเป็นหลักและเนื้อหาในเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี คือ เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม เพราะหวังผลในการนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริงด้านต่างๆ ซึ่งหากพิจารณาโดยผิวเผินแล้ว อาจคิดว่าการเรียนรู้ของชุมชนไม่มีเนื้อหา แต่ในความเป็นจริงแล้ว กลับครอบคลุมเนื้อหาต่างๆ ไว้อย่างครบถ้วน เพียงแต่เนื้อหาเหล่านั้นไม่ได้แยกเป็นรายวิชา หากแต่แทรกอยู่ใน การดำรงชีวิตแต่ละด้าน เช่น วิชาเศรษฐศาสตร์เรียนรู้จากการผลิตการบริโภค และการแลกเปลี่ยน ผลผลิต วิชารัฐศาสตร์เรียนรู้จากการปกครองภายในชุมชน เป็นต้น

(3) **กิจกรรมการเรียนรู้** มีหลากหลายวิธี ทั้งการสอน การสังเกต การอ่าน การถาม การทดลองทำ การเลียนแบบ การคิดไตร่ตรอง การแลกเปลี่ยน กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหลาย เหล่านี้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับเนื้อหาที่ไม่เหมือนกัน ตามความถนัดที่ไม่เหมือนกันของผู้เรียน และผู้สอน

ออร์ศรี งามวิทยาพงศ์ (2549: 4-10) กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้น ผ่านช่องทางสำคัญ ดังองค์ประกอบต่อไปนี้คือ

(1) **วิธีการ** หรือ ช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การศึกษาประสบการณ์จาก บุคคลชุมชน การศึกษาดูงานหรือทัศนศึกษา การสนทนา ปรัชญาหรือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมอย่างเป็นทางการ การปฏิบัติจริง

(2) **ฐานการเรียนรู้** ที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งภายในและ ภายนอก ภายใน ได้แก่ สมาชิก ชุมชน ผู้นำชุมชน และภายนอก ได้แก่ บุคคล องค์กรภายนอก

(3) **เนื้อหาหรือองค์ความรู้** ที่หลากหลาย เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับการทำมาหากิน การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นตลอดเวลา ที่บุคคลปฏิสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกที่ยังมีชีวิตอยู่ การปรับตัวจึงเกี่ยวข้องกับเนื้อหา แหล่งเรียนรู้ และช่องทาง วิธีการ เครื่องมือ การเรียนรู้ที่หลากหลาย มากมายที่อยู่ในชีวิตจริง ที่สำคัญคือ โดยธรรมชาติแล้วบุคคลแต่ละคนก็มีความหลากหลาย

แตกต่างกันเป็นพื้นฐานด้วย ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้จึงเป็นการถ่ายทอดของเดิมและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เพราะมีความยืดหยุ่น ครอบคลุมเนื้อหา วัตถุประสงค์ที่ไม่เหมือนกัน และความสามารถความถนัดที่ไม่เท่ากันของบุคคลแต่ละคนได้

(4) บริบทแวดล้อม และกลไกต่างๆ ที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ มีโครงสร้างของความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ แบบแนวนอน (horizontal) มากกว่าแบบแนวตั้ง (vertical) และมีระบบความสัมพันธ์เชิงสังคม (social relations) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือผลประโยชน์ (power relations)

(5) มีกลไกส่งเสริมการเรียนรู้ สืบเนื่องจากลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างหลากหลาย มีผลให้กระบวนการเรียนรู้พัฒนาสร้างใหม่ในสิ่งที่ถ่ายทอดไปด้วย เนื่องจากเป็นการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล และระหว่างบุคคลกับตนเอง เกิดทำความเข้าใจกับสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดและมีการเชื่อมโยงหรือสังเคราะห์ขึ้นเป็นความรู้ชุดใหม่ และส่งผลให้บุคคลเกิดการพัฒนาและเกิดความรู้ใหม่ได้ด้วยการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ทำให้บุคคลสามารถคิดค้น การผลิตใหม่ หรือการสร้างสรรค์ย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายและได้มาก หากเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์แนวตั้ง และระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ย่อมกระทบต่อคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล และยังปิดกั้นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยตนเองของบุคคลด้วย เกิดการเรียนรู้ทางเดียว

นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวแล้วกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนยังมีเงื่อนไขอื่นๆ ประกอบอีก คือ

(1) เงื่อนไขของเวลาที่พอเพียงแก่กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จำเป็นจะต้องใช้เวลาที่เพียงพอในการทำความเข้าใจ การตกผลึกทางความคิด จิตใจของตนเอง และเชื่อมโยงกับภายนอก

(2) เงื่อนไขการจัดการ กระบวนการเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ นอกจากการผลิตซ้ำสิ่งเดิม ดังนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการ (management) เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้องค์ประกอบต่างๆ ที่กล่าวมาเกิดขึ้น หรือที่มีอยู่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

(3) เงื่อนไขของกระบวนการทัศน์ โดยกระบวนการทัศน์ที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ คือ กระบวนการทัศน์ที่เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพและความสามารถของการเรียนรู้สูงกว่าสัตว์โลกทั่วไป เนื่องจากมีจินตนาการ และจิตสำนึกแห่งความดีงาม ที่สามารถพัฒนาให้สูงมากขึ้นไปได้เรื่อยๆ และธรรมชาติมีความหลากหลายเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ในกระบวนการ

ทัศนนี้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงเน้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เปิดโอกาสแก่การเรียนรู้ตามระดับความสามารถ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(4) เจ็อนไขของกลไกการเรียนรู้ กลไกการเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าทีรวบรวมส่งผ่านเนื้อหาของการเรียนรู้ โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้ และช่องทางเครื่องมือ วิธีการต่างๆ กลไกการเรียนรู้จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลักดันหรือขับเคลื่อน “กระบวนการ” หรือทำให้ “กระบวนการ” เกิดขึ้นพัฒนาขึ้น กลไกการเรียนรู้ที่กล่าวถึงนี้มีทั้งที่เป็นระดับบุคคล องค์กร ขึ้นอยู่กับบริบท เช่น ในระดับครอบครัว กลไกการเรียนรู้ที่สำคัญคือพ่อแม่ ในระดับสังคม กลไกการเรียนรู้ที่เป็นทางการ คือโรงเรียนสถาบันการศึกษา โดยมีครูอาจารย์เป็นกลไกสำคัญของการผลักดันกระบวนการเรียนรู้ ในระดับองค์กร คือผู้นำ กลุ่มผู้นำ ซึ่งเป็นผู้กำหนดช่องทาง บริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องับกระบวนการเรียนรู้ หรือในระดับสังคมในระดับประเทศ รัฐ สื่อมวลชน สถาบันสังคม ฯลฯ เป็นกลไกสำคัญของการผลิตซ้ำค่านิยมและความรู้ชุดเดิม เพื่อตอบสนองของรัฐหรือธุรกิจเป็นต้น

2.3.4 เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญ สมาชิกของชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชน สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้แก่ชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความสัมพันธ์กัน อันก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง นำไปสู่การขยายผล ขยายแนวคิดและกระบวนการทำงาน จึงเกิดการเรียนรู้ขึ้น (พระมหาสุทิตย อากาศโร, 2547: 27) ซึ่งเครือข่ายการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้เป็นฐานสำคัญ โดยมีเครือข่ายการเรียนรู้เป็นระบบความสัมพันธ์ มีระบบการจัดการให้เกิดคุณค่า ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง แต่จะเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาเพื่อการพัฒนา

ดังนั้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญ คือ กระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจร่วมกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายการเรียนรู้ให้สามารถแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาของ ปาน กิมปี (2540: 30-31) ได้ค้นพบว่าวิธีการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จ ควรมีการดำเนินการ 2 ลักษณะ คือ

(1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การเสริมสร้างกิจกรรมให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ กระจายความรู้ ตลอดจนมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ แสวงหาทางเลือกสำหรับการแก้ปัญหา ทดลอง และสรุปผลการเรียนรู้ ซึ่งอาจทำได้ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง หรือชาวบ้านกับผู้นำ หรือผู้รู้ในชุมชน

การดำเนินการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ ในระยะแรกจำเป็นต้องเรียนรู้ ประสานงาน เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ก่อน จนกว่าคนในชุมชนจะสามารถดำเนินการได้เอง

(2) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ การประสานเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน และองค์กรภายนอกชุมชน เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาสมาชิก ซึ่งจะต้องระดมแหล่งทรัพยากร ความรู้ วิทยาการต่างๆ เข้ามาดำเนินการ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และยืดหยุ่นตามความต้องการของแต่ละคน

ดังนั้นเป้าหมายการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ เครือข่ายการเรียนรู้จึงมีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ โดยการสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ และนำความรู้นั้นไปแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.3.5 ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

นับตั้งแต่อดีตมา ครอบครัวและชุมชนในสังคมไทย มีบทบาทสำคัญ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในสังคม ทั้งการอบรมด้านความประพฤติแก่เด็กและเยาวชน และที่สำคัญ คือการจัดการศึกษาใน ความหมายของการถ่ายทอดวิชาความรู้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพจากคนรุ่นหนึ่งไปยัง อีกรุ่นหนึ่ง หรือที่เรียกว่า การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม แต่เมื่อมีระบบโรงเรียนเกิดขึ้น ประกอบกับความเชื่อว่าโรงเรียนจะตอบสนองการพัฒนาอาชีพ และคุณลักษณะของประชาชนได้ ครอบครัวและชุมชนจึงค่อย ๆ ลดบทบาทในการจัดการศึกษาลง

จากสภาพการจัดการศึกษาของไทยยังไม่สามารถสนองความต้องการทุกคนได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับภาวะวิกฤติของสังคมไทย เมื่อปี พ.ศ.2540 สังคมไทยจึงสนใจการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนไทย ที่ใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เท่าทันสังคมโลก แต่ยังคงความเป็นไทยด้วย จึงได้เอื้อโอกาสให้ครอบครัว และชุมชนร่วมจัดการศึกษาได้ โดยออกเป็นกฎหมายของประเทศ ทั้ง กฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และ 2550 และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งเป็นผู้จัดการศึกษาเอง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งผู้กำกับและสนับสนุนการจัดการศึกษา

เมื่อการศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ที่ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษาให้เด็กและเยาวชนไทย โดยมีเป้าหมาย ให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย

จิตใจ สติ ปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และที่สำคัญต้องมีกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมสืบไป

วิธีการต้องเริ่มจากฐานรากของสังคม คือ ต้องพัฒนาคนทุกคนในชุมชนต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้กับวิถีการดำเนินชีวิตในสังคม สร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับเด็กไทย เมื่อทุกคนในสังคม ร่วมมือกัน จะเป็นพลังผลักดันให้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ เกิดการพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในชุมชน จึงต้องอาศัยความร่วมมือของทุกส่วนในสังคม ทั้งการสนับสนุนของนโยบายภาครัฐ การร่วมสนับสนุนของบุคลากรภาครัฐ การจัดระบบสนับสนุนในชุมชน รวมทั้ง การรวมพลังของทุกส่วนในสังคม ดังที่ เสรี พงศ์พิศ(2550: 66-69) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินเศรษฐกิจชุมชนต้องตั้งอยู่บนฐานความรู้ ดังนี้

- ถ้ารัฐมีความจริงใจในการพัฒนาแบบยั่งยืน ต้องมีนโยบายที่ชัดเจนที่จะส่งเสริมสนับสนุนระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งต้องตั้งอยู่บนฐานความรู้ ไม่ใช่ฐานเงิน และอำนาจอย่างที่รัฐใช้อยู่ เพราะทำให้อ่อนแอและต้องพึ่งพารัฐตลอดไปไม่รู้จบ ต้องสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมสหกรณ์อย่างเหมาะสม โดยปรับบทบาทการไปกำกับแบบ “นายอำนาจ” (dictator แปลว่าผู้สั่งการ) มาเป็น “นายอำนวยความสะดวก” (facilitator) จากพวกช่างชุดช่างรื้อมาเป็น “ช่างเชื่อม” (catalyst) จากนักสร้างกำแพงมาเป็นนักสร้างสะพาน จากนักสร้างอาณาจักรมาเป็น “ผู้ประสานให้เกิดเครือข่าย” (networker) ให้ความรู้ทางวิชาการที่ชาวบ้านขาดอยู่

- ในชุมชนหมู่บ้านมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากมาย เปรียบเหมือนต้นไม้หลายต้น ที่ไม่มีป่า ไม่มี “ระบบเศรษฐกิจชุมชน” ระบบที่เกิดจากการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน จนเกิด พลังและสามารถขับเคลื่อนได้ด้วยตัวมันเอง กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนวันนี้จึงมีแต่กิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบเดี่ยวๆ ไม่ก็อย่างวนเวียนอยู่ชั่ววนาตาปี หนี้สินเพิ่มขึ้นทุกวัน โครงการพัฒนาต่างๆ ที่ใครต่อใครส่งเข้ามาในหมู่บ้านถ้าหากยังอยู่ ก็อยู่แบบ “ของใครของมัน” ขึ้นอยู่กับว่าหน่วยงานไหนส่งเข้ามา

- การพัฒนาที่ผ่านมาได้ทำลายระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบเดิมไปจนหมด เศรษฐกิจชุมชนแบบดั้งเดิมนั้น เป็น “ระบบ” เพราะทุกอย่างสัมพันธ์กัน เกื้อกูลกัน เป็นวิถีที่ชุมชนพึ่งตนเองได้ พึ่งพาธรรมชาติและพึ่งพากันเอง

- ความล้มเหลวของชาวบ้านเกิดจากการขาดความรู้ และไม่มีใครช่วยให้เกิด

การเรียนรู้จริงๆ การช่วยให้ชุมชนเรียนรู้ไม่ได้ หมายถึงการช่วยให้หายโง่ หายเจ็บแบบเดิมๆอีกต่อไป แต่หมายถึงการช่วยให้พวกเขาค้นพบศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และพัฒนาศักยภาพดังกล่าวไปสู่การพึ่งตนเอง

- วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ที่เรียกว่า “ประชาพิชัย” คือชาวบ้านวิจัยตนเอง เรียนรู้ รู้จักตนเอง ชุมชน และโลก เรียนรู้เอกลักษณ์และรากเหง้าความรู้ภูมิปัญญา บทบาทของรัฐคือช่วยให้พวกเขาได้เรียนรู้และเติมเต็มให้พวกเขาพึ่งตนเองได้ การตั้งคำถาม ทำให้ชาวบ้านรู้ว่าเป็นหนี้เท่าไร มีปัญหาอะไร และควรรหาทางออกอย่างไร ข้อมูลชุมชนทำให้ชุมชนต่างๆ เริ่มเข้าใจว่าพวกเขาอยู่แบบเดิมไม่ได้แล้ว และต้องสร้าง “ระบบเศรษฐกิจชุมชน” ขึ้นอย่างจริงจัง เป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยตัวเอง และสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจใหญ่แบบเกื้อกูลกัน ไม่ใช่อุปถัมภ์ เหมือนไม้เล็กในป่าใหญ่ที่อยู่ได้โดยการเกื้อกูลกันกับไม้ใหญ่น้อยและสรรพสิ่งในป่าแห่งนั้น...

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในชุมชน จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกส่วนในสังคม ทั้งการสนับสนุนภาครัฐ การจัดระบบสนับสนุนในชุมชน รวมทั้ง การรวมพลังของทุกส่วนในสังคม โดยตั้งอยู่บนฐานของความรู้ ที่ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

จากการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้ข้างต้น สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ตั้งแต่การนิยามความหมายของกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีลักษณะการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ รวมถึงองค์ประกอบและเงื่อนไขใดบ้าง เพื่อนำกระบวนการเรียนรู้ในกรอบดังกล่าวไปพัฒนาหรือเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งได้ เพราะถือได้ว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจของการพัฒนาในทุกระดับ โดยเฉพาะชุมชนที่มีการเรียนรู้แล้ว จะเกิดกระบวนการพัฒนาที่มีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้นได้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่นๆ แนวคิดของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ คือกลไกสำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัวในการดำรงชีวิต และเป็นกระบวนการต่อเนื่อง “ตลอดชีวิต” โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิด พิจารณา และแสวงหาความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง การเรียนรู้ดังกล่าว เป็นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีการดำรงชีวิต โดยผู้เรียนควรมีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ คือ เรียนรู้เพื่อตนเอง (learning oriented) เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตนเอง ทั้งที่ใกล้และไกล (goal oriented) และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งนอกตัว และสามารถจัดความสัมพันธ์ให้เกื้อกูลกัน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีขั้นตอนการเรียนรู้จากการรวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป บทเรียน และร่วมรับผลจากการกระทำ และมีองค์ประกอบหรือกลไกของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้ เนื้อหาองค์ความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผ่านช่องทางสำคัญคือ วิธีการหรือช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆและจากการปฏิบัติ เช่น จากการทำศนศึกษา ดูงาน การสนทนา พูดคุย การประชุมหารือ และการลงมือปฏิบัติจริงเป็นต้น โดยเงื่อนไขของกระบวนการเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับ เงื่อนไขของเวลาที่พอเพียง เงื่อนไขการจัดการ เงื่อนไขกระบวนการทัศน์ และเงื่อนไขของกลไกการเรียนรู้ ส่วนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.4 บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการพัฒนาท้องถิ่น

การนำเสนอการศึกษาบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภารกิจ และแนวทางการดำเนินภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.4.1 ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและการขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีภารกิจด้านการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศมาตั้งแต่อดีตที่ก่อตั้งเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู วิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ จนกระทั่งได้ปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีจุดกำเนิดที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาของไทย ฉะนั้นในการศึกษาถึง บทบาทของการดำเนินภารกิจการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความเป็นมาของการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ การก่อกำเนิดราชภัฏและพัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงความสอดคล้องของการกระทำหน้าที่ตามบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ นำไปสู่การศึกษายุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการขับเคลื่อนในเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

วิวัฒนาการด้านการดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

การศึกษาวิวัฒนาการด้านการดำเนินภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ศึกษาการก่อกำเนิดราชภัฏในอดีตจนถึงเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน จากส่วนหนึ่งของบทความเรื่อง สถาบันราชภัฏในความใฝ่ฝันของแผ่นดิน ตอนที่ 1 : รอยราชภัฏ ของ อมรวิรัช นาคกรทรรพ ที่ลงพิมพ์ในวารสารสานปฏิรูป (2543: 52 -56) ได้เล่าตำนานราชภัฏไว้ว่า

ความเก่าแก่และผูกพันกับท้องถิ่นของสถาบันราชภัฏนั้นเริ่มมาตั้งแต่การเป็นวิทยาลัยครู ตั้งแต่ร่วม 100 ปีมาแล้ว เมื่อ “ระบบโรงเรียน” ถูกพัฒนาขึ้นอย่างเร่งด่วนในบ้านเรา และมีความต้องการครูตามมาในทุกท้องถิ่นในปี 2453 อันเป็นปีที่มีการตั้ง “กระทรวงธรรมการ” ขึ้นทั่วประเทศ นั้น ก็เป็นปีเดียวกับที่มีการก่อตั้ง “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” ขึ้นในกรุงเทพฯ เป็นแห่งแรกด้วย และมีการตั้งโรงเรียนแบบนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในทุกพื้นที่ ก่อนที่จะถึงสงครามโลกครั้งที่สอง โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์นับสิบแห่งได้ถูกตั้งขึ้นทั่วทุกท้องถิ่นแล้ว อันกลายเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงประจำจังหวัดหรือท้องถิ่นไปโดยปริยาย และต่อมาเมื่อการผลิตครูพัฒนาขึ้นถึงขั้นปริญญาจึงได้กลายเป็นวิทยาลัยครูและสถาบันราชภัฏในที่สุด

หลายคนจึงไม่ทราบว่ วิทยาลัยครูที่เก่าที่สุดนั้นก่อตั้งก่อนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลายคนคงไม่ทราบด้วยว่า วิทยาลัยครูนับสิบแห่งก่อตั้งมาก่อนที่จะมีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศิลปากร หรือมหิดลด้วยซ้ำ ก่อนที่จะมีมหาวิทยาลัยประจำภูมิภาคนั้น จังหวัดต่าง ๆ ได้ยึดวิทยาลัยครูประจำจังหวัดเป็นสรณะมาแต่เก่าก่อนจนบัดนี้ จังหวัดไหนไม่มีมหาวิทยาลัยก็ยังคงอาศัยสถาบันราชภัฏหรือวิทยาลัยครูเดิมเป็นที่พึ่งทางวิชาการเป็นหลัก

รากฐานความเป็นมาของวิทยาลัยครูหรือสถาบันราชภัฏในปัจจุบันจึงยาวนานเกินกว่าที่เราจะยอมคิดว่าสถาบันราชภัฏนั้น “ใหม่” ได้ เพราะจริง ๆ แล้วเก่าแก่อยู่ในความเป็นท้องถิ่น สถาบันราชภัฏมีรากฐานความผูกพันกับท้องถิ่นและทำอะไรๆร่วมกับท้องถิ่นมากมาย สถาบันเป็นมิตรรักของหน่วยงานในจังหวัด ชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นทั้งรากเหง้า จิตวิญญาณ และห้องทำงานของราชภัฏมานานแต่ตำนานอันเก่าแก่แต่หนหลังกำลังถูกทำลายด้วยจุดหักเหในปัจจุบัน

วิวัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จากหนังสือ “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มใหม่(บุญกรม ดงบังสถาน, 2553: 19-21) ได้กล่าวถึงประวัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีจุดเริ่มมาจากโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ และมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้

กำเนิดโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์(ช่วงปี พ.ศ.2435-2456)

ในขณะนั้นมีการเปิดโรงเรียนและขยายโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรทั่วไปขึ้นหลายแห่ง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น อยุธยา สมุทรปราการ อ่างทอง นครปฐม เป็นต้น ส่งผลให้มีนักเรียนเพิ่มขึ้น ทำให้ขาดแคลนครูผู้สอน และครูที่สอนส่วนมากเป็นพระหรือผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน เพื่อแก้ปัญหานี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งในขณะนั้นได้ควบคุมดูแลการศึกษาอยู่ด้วย ได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลฯ ขอตั้งงบประมาณปี ร.ศ.110 สำหรับฝึกสอนผู้ที่เป็นอาจารย์

เมื่อได้งบประมาณแล้วจึงตั้งโรงเรียนฝึกหัดสำหรับผู้ที่จะเป็นอาจารย์ขึ้นที่โรงเรียนเด็กและ ตึกปั้นยา ถนนบำรุงเมือง เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2435 เรียกว่าโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์(The Normal College)เป็นนักเรียนเดินเรียน ทุกคนจะได้รับทุนเล่าเรียนของรัฐบาลและระหว่างเป็น นักเรียนก็ได้รับเบี้ยเลี้ยงด้วย ผู้บริหารโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์รุ่นแรกเป็นชาวอังกฤษ 5 คน คือ Mr.G.H.Grindrod ชาวอังกฤษ อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ที่โรงเรียนเด็ก พ.ศ.2435-2438 Mr.Ernest Young ชาวอังกฤษ อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ที่โรงเรียนเด็ก พ.ศ.2438-2439 Mr.W.G.Johnson ชาวอังกฤษ อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ที่โรงเรียนเด็ก พ.ศ.2439-2440 Mr.F.G.Traves ชาวอังกฤษ อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ที่โรงเรียนเด็ก พ.ศ.2440 อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ พ.ศ.2445 อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2449 อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ แผนกครูศึกษา โรงเรียนข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2456 อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ที่โรงเรียนเด็ก แผนกครูศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2459-2461

โรงเรียนเด็กซึ่งเป็นสถานที่ตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์นี้เป็นสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า อนาคตตั้งขึ้นโดยพระดำริของพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ (พระวิมาดา) ที่ได้นำเด็กกำพร้าและอนาถมาอบรมสั่งสอนให้การศึกษาและวิชาชีพ เปิดทำการ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2434 สำหรับโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ปีแรกที่เปิดเรียนมีนักเรียน 3 คน นักเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล โดยได้รับทุนเล่าเรียนหลวง ดังนั้น นักเรียนทุกคนจึงต้องเซ็นสัญญาับกรมศึกษาธิการ เพื่อเป็นข้อผูกมัดว่าเมื่อเรียนจบแล้วจะต้องเข้ารับราชการเป็นครู

โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้ย้ายสถานที่หลายครั้ง อันเนื่องมาจากสถานที่เดิมคับแคบบ้าง ผลกระทบจากสงครามโลกบ้าง ในปี พ.ศ.2445 ได้ย้ายจากโรงเรียนเด็กไปอยู่ที่ตึกแมนนฤมิตร วัดเทพศิรินทร์ เรียกว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ เนื่องจากโรงเรียนเด็กคับแคบ ทำให้ผลิตครูได้จำนวนจำกัดไม่ทันกับความต้องการ การย้ายสถานที่แต่ละครั้ง จะเปลี่ยนชื่อไปตามสถานที่ เช่น ได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นประถมใหม่ขึ้น ณ โรงเรียนราชวิทยาลัยฝั่งตะวันตกหลังวัดประยูรวงศาवास และเมื่อโรงเรียนฝึกหัดครูที่วัดเทพศิรินทร์ไปรวมอยู่ด้วยกันก็ยังคงเรียกโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก (บุญกรม ดงบังสถาน, 2553:19-21)

การจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก

โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2446 เพื่อมุ่งฝึกหัดครูสอนในระดับมูลศึกษาและระดับประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 1 ปี เป็นหลักสูตรที่ใช้เวลาเรียนระยะสั้น ๆ สำหรับผู้ที่มีความรู้พอสมควรที่สนใจจะเป็นครูให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาที่สอน และเพิ่มพูนความรู้ในวิชาทั่ว ๆ ไปเพื่อเป็นครูชั้นมูลศึกษาและระดับประถมศึกษา เมื่อมีนักเรียนมากขึ้นและโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์สามารถผลิตครูให้โรงเรียนในกรุงเทพฯ ได้แล้ว กระทรวงธรรมการจึงกำหนดให้รับแต่นักเรียนที่ส่งมาจากมณฑลต่าง ๆ เพื่อฝึกหัดให้ออกไปเป็นครูตามหัวเมือง เรียกว่า “หลักสูตรครูหัวเมือง” ใช้เวลาเรียน 2 ปี นอกจากนั้นยังได้เริ่มก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นตามมณฑลต่าง ๆ ของประเทศขึ้นอีกหลายแห่ง แห่งแรกที่จัดขึ้นคือโรงเรียนฝึกหัดครูมณฑลกรุงเก่า โดยก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2448 ซึ่งปัจจุบันก็คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ในปี พ.ศ.2449 กรมศึกษาธิการได้ดำเนินการรวมกิจการกรมการฝึกหัดครูของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์กับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก โดยมีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อขยายการฝึกหัดครูขั้นต้นไปให้หัวเมืองเป็นผู้จัด เพราะต้องการลดค่าใช้จ่าย (2) เพื่อจัดเป็นโรงเรียนประจำจะได้อบรมด้านความประพฤติให้เหมาะสมกับความเป็นครู และในขณะนี้ การจัดการศึกษาของประเทศก็ได้แพร่หลายออกไปมากขึ้น แต่การฝึกหัดครูก็ยังไม่สามารถผลิตครูได้ตามความต้องการ กรมศึกษาธิการจึงได้ใช้วิธีจัดให้มีชั้นเตรียมขึ้นในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์โดยเปิดรับนักเรียนที่สอบไล่ได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือปีที่ 2 เข้าเรียน เมื่อครบ 1 ปีจะได้เลื่อนชั้นไปเรียนชั้นปีที่ 1 ของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ต่อไป ส่วนผู้ที่จบชั้นมัธยมบริบูรณ์ก็เข้าเรียนชั้นปีที่ 1 ของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เลย และในปีเดียวกันนี้ (พ.ศ.2453) ได้มีประกาศของกรมศึกษาธิการให้เปิดรับนักเรียนเฉลยศักดิ์ (นักเรียนทุนส่วนตัว) เข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์ด้วย นักเรียนเหล่านี้จะต้องเสียค่ากินอยู่เดือนละ 10 บาท เมื่อสอบไล่ได้ประโยคครูแล้ว กรมศึกษาธิการมิได้บังคับให้ต้องเข้ารับราชการเหมือนนักเรียนหลวงแต่จะมีสิทธิเท่าเทียมกัน และได้ดำเนินการผลิตครูมาเรื่อย ๆ ต่อมาในปี พ.ศ.2456 จึงได้เปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เป็น “โรงเรียนฝึกหัดครู” เนื่องจาก “อาจารย์” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “โปรเฟสเซอร์” หรือ “ติวเตอร์” หมายถึงผู้ที่ทำการสอนวิชาเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง และคำว่า “ครู” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “ทีชเชอร์” หมายถึง ผู้สอนนักเรียนตามชั้นต่าง ๆ ดังนั้น จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก” และดำเนินการมาเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ.2456 ได้โอนมารวมเข้าสังกัดเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ยังคงสอนอยู่ที่เดิม จนถึงปี พ.ศ. 2458 ได้ย้ายนักเรียนมาเรียนที่วังใหม่ ตำบลปทุมวัน ซึ่งเป็นบริเวณสนามกีฬาแห่งชาติใน

ปัจจุบัน และได้เป็นส่วนหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2456 (นิพัทธ์ เลิศผดุงรังค์, 2531 : 53-75 อ้างถึงใน พัทธวิภา โพธิ์ศรี, 2551: 94-95)

จากการศึกษาการดำเนินภารกิจของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ตั้งแต่ยุคเริ่มก่อตั้ง จนกระทั่งถึงยุคที่เปลี่ยนเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู พบว่า ภารกิจของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์มีเฉพาะการผลิตครู โดยได้มีพัฒนาการก่อตั้งอย่างเป็นระบบ และได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนในระดับชั้นอุดมศึกษา และได้มีการขยายการจัดตั้งไปในส่วนภูมิภาคเพื่อผลิตครูผู้สอนในระดับชั้นมูลศึกษาเป็นหลัก โดยเริ่มแรกในปี พ.ศ.2435 นั้นได้ทำการสอนระดับประโยคครูประถม โดยแบ่งเป็น 2 แผนก คือ 1. แผนกฝึกหัดอาจารย์สอนภาษาไทย ต้องเรียนให้ได้ประกาศนียบัตรไม่เกินหนึ่งปีครึ่ง และ 2. แผนกฝึกหัดอาจารย์สอนภาษาอังกฤษ ต้องเรียนให้ได้ประกาศนียบัตรไม่เกินสามปีเมื่อจบแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรครูสอนภาษาไทยและประกาศนียบัตรครูสอนภาษาอังกฤษ ต่อมาเมื่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูตะวันตกได้เปิดสอนเพิ่มเติมคือ หลักสูตรครูมูลศึกษา เพื่อส่งครูไปสอนตามหัวเมืองต่าง ๆ ต่อมาเมื่อรวมโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์กับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกเข้าเป็นโรงเรียนอาจารย์ฝั่งตะวันตก ได้เปิดทำการสอน 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นมูลศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูเมืองกรุงเก่าได้จัดสอนวิชาสามัญอนุโลมตามหลักสูตรมัธยมศึกษา 1-2-3 แต่เพิ่มวิชาครู โดยคัดเลือกนักเรียนตามหัวเมืองในมณฑลกรุงเก่า คือ หัวเมืองกรุงเก่า อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี พรหมบุรี อินทร์บุรี และสิงห์บุรี มาฝึกหัดเป็นครูเพื่อส่งไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ในมณฑล ซึ่งโรงเรียนฝึกหัดครูเหล่านี้ทำการฝึกหัดครูเพื่อสอนนักเรียนชั้นมูลศึกษาเป็นสำคัญ(พัทธวิภา โพธิ์ศรี, 2551: 94-95)

โรงเรียนฝึกหัดครู

การจัดการศึกษาในยุคโรงเรียนฝึกหัดครู จึงมีการขยายหลักสูตรการผลิตครูทางสายวิชาชีพเพิ่มขึ้นจากสายสามัญ เพื่อเป็นครูผู้สอนระดับต้นคือชั้นมูลศึกษาเป็นหลัก โดยการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมขึ้นในหลายมณฑล เช่น ปี พ.ศ.2465 โรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรม จังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ. 2466 ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมมณฑลอุดรธานี ปี พ.ศ. 2468 ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมมณฑลพายัพและโรงเรียนประถมกสิกรรมจังหวัดมหาสารคามรวมทั้งสิ้น 4 แห่ง ทั้งนี้ได้เปิดสอนเพิ่มเติมในหลักสูตรประกาศนียบัตรจังหวัด (ครู ว.) แผนกกสิกรรมและหลักสูตรครูมูลกสิกรรม ต่อมาภายหลังได้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรมณฑล ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีการเรียนวิชากสิกรรมร่วมกับวิชาสามัญ เพื่อเป็นการผลิตครูให้สอดคล้องตามความต้องการของรัฐที่ต้องการสนับสนุนการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในท้องถิ่นเป็นหลัก หลังจากนั้นก็ขยายเพิ่มเติมสายวิชาชีพอื่นนอกจากกสิกรรมคือ วิชาการเรือนและวิชาการช่างสตรี (อาชีพศึกษา) โดยเปิดสอน

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาและหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา หลักสูตรครูมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรครูการอนุบาลและครูการเรือน โรงเรียนฝึกหัดครูได้ดำเนินการจัดการศึกษามาเรื่อย ๆ เพื่อผลิตครูสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและขยายเพิ่มในสายวิชาชีพ นอกเหนือจากกิจกรรม คือ วิชาการเรือนและวิชาการช่างสตรี (อาชีวศึกษา) พ.ศ.2446 ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นที่โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา รวมทั้งเริ่มมีการพัฒนาสถานภาพให้สูงขึ้นเป็นวิทยาลัยครู

วิทยาลัยครู (ช่วง พ.ศ.2501-2528)

พ.ศ.2483 ตั้งกองฝึกหัดครูขึ้นในกระทรวงธรรมการ ขณะนั้นอันเป็นช่วงเริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่สอง มีโรงเรียนฝึกหัดครูเกิดขึ้นแล้วเกือบ 20 แห่งทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่ได้พัฒนาต่อมาเป็นวิทยาลัยครูและสถาบันราชภัฏโดยลำดับ เช่น โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย (สรภ.สวนสุนันทา) โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร (สรภ.พระนคร) โรงเรียนสตรีเพชรบุรีวิทยาลัย (สรภ.สวนดุสิต) โรงเรียนฝึกหัดครูจันทเกษม (สรภ.จันทเกษม) และในต่างจังหวัด เช่นที่ ลพบุรี (สรภ.เทพสตรี) นครสวรรค์ (สรภ.นครสวรรค์) อุตรธานี (สรภ.อุตรธานี) เชียงใหม่ (สรภ.เชียงใหม่) สงขลา (สรภ.สงขลา) เพชรบุรี (สรภ.เพชรบุรี) มหาสารคาม (สรภ.สารคาม) พิษณุโลก (สรภ.พิบูลสงคราม) ยะลา (สรภ.ยะลา) นครปฐม (สรภ.นครปฐม) ฉะเชิงเทรา (สรภ.ราชนครินทร์)

พ.ศ. 2501 โรงเรียนฝึกหัดครู 9 แห่งได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นวิทยาลัยครู ได้แก่ วิทยาลัยครูเทพสตรี วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยครูจันทเกษม วิทยาลัยครูนครราชสีมา วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม วิทยาลัยครูสงขลา วิทยาลัยครูสวนดุสิต และวิทยาลัยครูมหาสารคาม ภายในไม่กี่ปี หลังจากนั้นก็ทยอยกันยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูทั้งหมด

พ.ศ.2514 ในช่วงแห่งการเรียกร้องสิทธิและโอกาสทางการศึกษาและการแสดงพลังทางการเมืองของนักศึกษาที่มีวิทยาลัยครูตั้งขึ้นอีกนับสิบแห่ง เช่น วิทยาลัยครูสกลนคร วิทยาลัยครูภูเก็ต วิทยาลัยครูลำปาง วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูรำไพพรรณี (จันทบุรี) วิทยาลัยครูสุรินทร์ วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี วิทยาลัยครูเลย วิทยาลัยครูกำแพงเพชร วิทยาลัยครูเชียงราย และวิทยาลัยครูกาญจนบุรี

พ.ศ.2517 วิทยาลัยครู 17 แห่ง ได้รับอนุมัติให้สอนระดับปริญญาตรีได้ตามกระแสการเรียกร้องความเท่าเทียมกันทางการศึกษาซึ่งสะท้อนให้เห็นทั่วไปขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นครณีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าที่ยกฐานะขึ้นจากวิทยาลัยเทคนิค หรือมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒที่

ยกฐานะขึ้นจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา จากนั้นไม่นานวิทยาลัยครูก็ยกฐานะไปเปิดสอนระดับปริญญาตรีทั้งหมด

พ.ศ. 2527 ภาวการณ์ผลิตครูเกินความต้องการบวกกับกระแสความต้องการโอกาสการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่นต่าง ๆ นำมาสู่การแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.2518 ให้วิทยาลัยครูเปิดสอนสาขาที่หลากหลายได้ โดยแยกเป็นสายครุศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์(อมรวิชัย นาคทรพรพ, 2543: 52 -56)

เมื่อปรับสถานภาพจากโรงเรียนฝึกหัดครูมาเป็นวิทยาลัยครู ภารกิจของวิทยาลัยครูได้เพิ่มจากการผลิตครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาและประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงเพียงอย่างเดียวมาเป็นการฝึกอบรมครูในลักษณะของวิชาชีพและการสอนทางไปรษณีย์เพื่อปรับปรุงคุณภาพครูด้วยจนกระทั่ง พ.ศ.2518 ได้มีพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับแรก เพื่อยกฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษาและมีภารกิจเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ได้กำหนดให้วิทยาลัยครูมีภารกิจหลัก 5 ประการ คือ จัดการศึกษา การวิจัย ส่งเสริมวิชาชีพและวิทยฐานะครู บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม บทบาทของวิทยาลัยครูจึงเปลี่ยนจากการผลิตและฝึกอบรมครูมาเป็นภารกิจ 5 ประการและมุ่งประโยชน์ต่อชนบทและท้องถิ่น หลังจากนั้นในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2527 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับที่ 2 ให้วิทยาลัยครูสามารถจัดการศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของท้องถิ่น ส่งผลให้วิทยาลัยครูมีการปรับการจัดการศึกษาคือขยายการผลิตครูในระดับประกาศนียบัตรไปสู่การผลิตครูระดับปริญญาตรีและขยายการเปิดสอนในสาขาอาชีพอื่นนอกจากครูในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์รวม 77 โพรแกรม จึงเป็นการเริ่มต้นพัฒนาไปสู่บทบาทของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาไปสู่บทบาทของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง(พัทธรวิภา โพธิ์ศรี, 2551: 94-95)

สถาบันราชภัฏ (ช่วงปี พ.ศ. 2536 – 2546)

พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานนาม “สถาบันราชภัฏ” ให้ใช้แทนชื่อ “วิทยาลัยครู” ทั่วประเทศ พ.ศ. 2538 ประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ.2538 ระบุให้สถาบันราชภัฏเป็น “สถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” มีภารกิจด้านการสอนการวิจัยได้ทุกสาขาและระดับตามความต้องการของท้องถิ่น(อมรวิชัย นาคทรพรพ, 2543: 52 -56)

การเปลี่ยนสถานภาพจากวิทยาลัยครูเป็นสถาบันราชภัฏนับเป็นก้าวที่สำคัญต่อการปรับบทบาทให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สมบูรณ์ขึ้น เพราะนอกจากการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้วได้ขยายการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาและเพิ่มการจัดการศึกษาในอีก 4 สาขา คือ

นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ การบัญชี และการจัดการเทคโนโลยี รวม 137 โปรแกรม นอกจากนี้ยังมี การปรับเปลี่ยนภารกิจเป็น 6 ด้าน คือ การจัดการศึกษา วิจัย ผลิตและส่งเสริมวิทยฐานะครู บริการวิชาการแก่สังคม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ปรับปรุงและถ่ายทอดเทคโนโลยี นอกจากนี้ยัง จัดตั้งสถาบันเพิ่มอีก 5 แห่ง เพื่อการกระจายโอกาสทางการศึกษามากขึ้นจึงมีสถาบันราชภัฏรวมทั้งสิ้น 41 แห่ง โดยยังคงยึดมั่นปรัชญามุ่งสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เช่นเดิมและมีแนวโน้มจะปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัย(พัทลุง ภูเก็ต, 2551: 94-95)

ยุคสหวิทยาลัย เป็นยุคที่วิทยาลัยครูทั่วประเทศทั้ง 36 แห่งได้รวมกลุ่มกันตามลักษณะทางด้าน ภูมิภาคศาสตร์ โดยเป็นลักษณะของความร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อให้สามารถกระทำหน้าที่ตาม บทบาทของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีการแบ่งเป็น 8 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มล้านนา ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงราย สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์
2. กลุ่มพุทธชินราช ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ สถาบันราชภัฏพินุลสงคราม สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์
3. กลุ่มอีสานเหนือ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏมหาสารคาม สถาบันราชภัฏเลย สถาบันราชภัฏสกลนคร สถาบันราชภัฏอุดรธานี
4. กลุ่มอีสานใต้ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
5. กลุ่มศรีอยุธยา ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยเกษตร สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร
6. กลุ่มทวารวดี ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี สถาบันราชภัฏนครปฐม สถาบันราชภัฏเพชรบุรี สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
7. กลุ่มทักษิณ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏภูเก็ต สถาบันราชภัฏยะลา สถาบันราชภัฏสงขลา สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
8. กลุ่มรัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏจันทระเกษม สถาบันราชภัฏธนบุรี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันราชภัฏพระนคร สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

ส่วนด้านการจัดการศึกษา ได้มีการขยายตัวเป็นอย่างมากทั้ง 3 สาขาวิชา โดยจำแนกเป็น สาขาวิชา ครุศาสตร์ จำนวน 31 โปรแกรม วิทยาศาสตร์ จำนวน 33 โปรแกรม และศิลปศาสตร์ 24 โปรแกรม รวมทั้งสิ้น 88 โปรแกรมวิชา นอกจากนี้ยังมีความเคลื่อนไหวที่จะจัดการศึกษาใน

ระดับบัณฑิตศึกษาแต่ด้านภารกิจได้ปรับเปลี่ยนจาก 5 ภารกิจในยุควิทยาลัยครูเป็นภารกิจ 4 ด้าน คือ จัดการศึกษา วิจัย ส่งเสริมวิทยฐานะครูและบริการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมซึ่งก็คือการ ยุบรวมภารกิจด้านส่งเสริมวิทยฐานะและบริการวิชาการแก่สังคมให้เป็นบทบาทด้านเดียวกัน นั้นเอง และยังคงมุ่งพัฒนาไปสู่สถาบันอุดมศึกษาที่สมบูรณ์และเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (พักตร์วิภา โปธิศรี, 2551: 94-95)

มหาวิทยาลัยราชภัฏ (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา)

การเปลี่ยนสภาพจากสถาบันราชภัฏมาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งประกอบด้วย มหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ทั่วทุกภูมิภาค 41 แห่ง ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ทำให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารเป็นมหาวิทยาลัย ที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้มีความอิสระคล่องตัวสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้นและยังคงยึดมั่นในปรัชญาเดิมคือ “การเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” โดยได้ ระบุภารกิจนี้ไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 7 ว่า “ให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วม ในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษ ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยีทำนุบำรุงศิลปและ วัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู” และเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตาม มาตรา 7 ได้กำหนดภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยไว้ในมาตรา 8 ดังต่อไปนี้(พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547)

(1) แสวงหาความจริงเพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ บนพื้นฐานของภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล

(2) ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อ ท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลง การผลิตบัณฑิตดังกล่าวจะต้องให้มีจำนวนและคุณภาพสอดคล้องกับแผนการผลิต บัณฑิตของประเทศ

(3) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า ความสำนึก และความภูมิใจในวัฒนธรรม ของท้องถิ่นและของชาติ

(4) เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและนักการเมืองท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

(5) เสริมสร้างความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

(6) ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

(7) ศึกษาและแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น รวมถึงการแสวงหาแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(8) ศึกษา วิจัย ส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริในการปฏิบัติภารกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากข้อกำหนดดังกล่าวส่งผลให้มหาวิทยาลัยราชภัฏนำมาเป็นแนวทางกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินพันธกิจร่วมกับปัจจัยอื่น ส่วนด้านการจัดการศึกษานั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏได้เปิดสอนสาขาวิชาครุศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ทุกระดับคือ ระดับอนุปริญญา ระดับปริญญาตรี ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก โดยแยกเป็นคณะต่าง ๆ ดังนี้คือ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และบัณฑิตวิทยาลัย

2.4.2 ภารกิจจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษา ดังนั้นจึงมีภารกิจตามหลักการจัดการศึกษาอุดมศึกษา ตามที่ปฏิญญาโลกว่าด้วยการอุดมศึกษาได้ประกาศหน้าที่ของอุดมศึกษาไว้ในมาตรา 1 ดังนี้ มาตรา 1 ภารกิจในการให้การศึกษา ฝึกอบรมและวิจัยประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2548)

ก. ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูงและพลเมืองที่มีความรับผิดชอบเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการดำเนินภารกิจของทุกภาคของสังคม โดยจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกันรวมทั้งการฝึกอบรมวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วยความรู้และทักษะระดับสูงโดยใช้

หลักสูตรและเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างต่อเนื่อง

ข. สร้างโอกาสเพื่อการศึกษาาระดับสูงและการศึกษาตลอดชีวิต โดยเปิดให้ผู้เรียนได้มีทางเลือกสูงสุด และให้มีความยืดหยุ่นในการเข้าและออกจากระบบการศึกษา ตลอดจนให้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองและการเคลื่อนย้ายในสังคม เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีและเพื่อให้มีส่วนร่วมในสังคมอย่างเข้มแข็งด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อสร้างศักยภาพส่วนตนและเพื่อเสริมสร้างสิทธิมนุษยชน การพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาธิปไตยและสันติภาพภายใต้บริบทของความยุติธรรม

ค. พัฒนา สร้างสรรค์และกระจายความรู้ผ่านการวิจัยและถ่ายทอดความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องให้เป็นบริการแก่ชุมชน เพื่อช่วยเหลือสังคมในการพัฒนาวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ส่งเสริมและพัฒนาการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และนวัตศิลป์

ง. ช่วยสร้างความเข้าใจ ตีความ อนุรักษ์ เพิ่มพูน ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ทั้งระดับชาติ ภูมิภาคและนานาชาติ ในบริบทของลัทธิพหุนิยมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

จ. ช่วยปกป้องและเพิ่มพูนคุณค่าของสังคม โดยฝึกฝนเยาวชนเรื่องค่านิยมต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานของชุมชนประชาธิปไตยและเสนอมุมมองเชิงวิพากษ์และเป็นกลาง เพื่อช่วยในการถกประเด็นทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์และเพื่อเสริมสร้างมุมมองเชิงมนุษยธรรม

ฉ. เชื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงการศึกษาทุกระดับรวมถึงการฝึกอบรมครู

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2548) ได้กล่าวถึงภารกิจของอุดมศึกษาว่าประกอบด้วย 4 ภารกิจคือ ด้านการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินภารกิจเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันไว้ดังนี้

ด้านการสอน

1. จะต้องปรับให้มีพลวัตและความหลากหลายมากขึ้นในอนาคต ทั้งในเชิงวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย

2. กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่างๆ ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับประชาชนต้องได้รับการพัฒนาและทวีความสำคัญ

3. เงื่อนไขการได้รับโอกาสทางการศึกษาต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

4. การพัฒนากำลังคนระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดจนสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์บางสาขาจำเป็นต้องขยายตัวอย่างต่อเนื่องให้ทันต่อความต้องการของระบบเศรษฐกิจของประเทศ

5. รูปแบบหลักสูตรใหม่ๆ ควรได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้น เพื่อสนองวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

6. สาระการเรียนการสอนต้องเน้นการให้การศึกษาพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ การคิด และใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนเน้นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่ เช่น ทักษะในด้านการแสวงหาความรู้ ทักษะด้านภาษา และการสื่อสาร ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะด้านการจัดการ เป็นต้น

ด้านการวิจัย

1. ภารกิจด้านการวิจัยต้องมุ่งเน้นความเป็นเลิศและความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ โดยมีการพัฒนาองค์การวิจัยเพื่อความเป็นเลิศเฉพาะทางและกำลังคนด้านการวิจัยขึ้นรองรับอย่างพอเพียง

2. ต้องทำทั้งการวิจัยพื้นฐาน เพื่อรองรับความสามารถในการพึ่งตนเองของประเทศในระยะยาวและการวิจัยประยุกต์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสร้างสมรรถนะขั้นสูงทางปัญญาและอุตสาหกรรมสมัยใหม่และการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม เป็นต้น

3. ขยายบทบาทด้านการวิจัยเชิงนโยบายเพื่อศึกษาผลกระทบของการพัฒนา และชี้แนะรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาด้านต่างๆ ที่จะเอื้อประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจสังคมและสภาพแวดล้อม

4. ควรมีการบูรณาการการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ ทั้งในเชิงเป้าหมายและการดำเนินงาน เพื่อสร้างเสริมประสิทธิภาพและความสามารถในการตอบสนองความต้องการภายนอกของภารกิจแต่ละด้าน อีกทั้งเพิ่มความตระหนักรู้ด้านทรัพย์สินทางปัญญาในชุมชนอุดมศึกษา

ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

1. ควรมีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาสภาพสังคมสารสนเทศและสังคมแห่งการเรียนรู้ที่จะเป็นฐานที่แข็งแกร่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมต่างๆ

2. องค์การบริการวิชาการในรูปแบบใหม่ๆ ควรได้รับการพัฒนาขึ้น เช่น องค์การการศึกษา ต่อเนื่อง องค์การบริการสารสนเทศ อุทยานวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3. งานบริการวิชาการในระยะยาวควรเป็นกิจการที่สามารถเลี้ยงตนเองหรือเป็นแหล่ง รายได้เพิ่มเติมของสถาบัน นอกจากนี้ กิจกรรมบริการวิชาการบางประเภทยังอาจมีการร่วมลงทุน และดำเนินการกับภาคเอกชนของไทยและต่างประเทศมากขึ้นในอนาคต

4. ควรมีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับองค์กรต่างๆ ภายนอกในการดำเนินการให้บริการวิชาการรูปแบบต่างๆ แก่หน่วยงานและประชาชน รวมถึง ความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพต่างๆ และองค์กรต่างประเทศ

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1. ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมควรมีขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น โดยไม่จำกัด อยู่เฉพาะการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่รวมถึงการศึกษาให้เข้าใจความเป็นไทย อย่างถ่องแท้และการพัฒนาคุณลักษณะใหม่ที่ต้องการ เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมในประชาคม นานาชาติอย่างมีเอกลักษณ์และศักดิ์ศรี

2. ควรมุ่งเสริมสร้างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ บุคคล องค์กรและสังคม รวมถึงการสร้างบรรยากาศทางวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาให้เป็น ต้นแบบแก่นักศึกษา อาจารย์ และบุคคลภายนอก

3. ควรผสมผสานงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียน การสอน กิจกรรมนักศึกษา ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสถาบัน

4. องค์กรทางศิลปวัฒนธรรมควรมีรูปแบบและโครงสร้างที่หลากหลายขึ้น และมี ทรัพยากรพอเพียงทั้งในแง่กำลังคน เงินทุน และความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอก สถาบัน

โดยสรุปหน้าที่ของอุดมศึกษาตามหลักปรัชญาโลกว่าด้วยการภารกิจการจัดการศึกษา อุดมศึกษา ต้องผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สร้างโอกาสทางการศึกษาและการศึกษาตลอดชีวิต พัฒนาและกระจายความรู้ผ่านการวิจัยและถ่ายทอดความเชี่ยวชาญ ให้บริการแก่ชุมชน เพื่อ ช่วยเหลือสังคม พัฒนาวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สร้างความเข้าใจ ส่งเสริมและเผยแพร่ วัฒนธรรม ปกป้องและเพิ่มพูนคุณค่าทางสังคม โดยมี 4 ภารกิจหลักได้แก่ ด้านการสอน ด้านการ วิจัย ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จากการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมถึงการขับเคลื่อนภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า มี มหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่ง จัดประชุมเชิงปฏิบัติการทบทวนบทบาทเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัย

ให้เป็นไปตามความคาดหวังของท้องถิ่น เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีจากการประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ปีการศึกษา 2552 ระหว่างวันที่ 25-27 พฤษภาคม 2552 ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการทบทวนภารกิจและวางแผนกำหนดแนวทางการปฏิบัติราชการของแต่ละหน่วยงานในสังกัดมหาวิทยาลัย ตลอดจนบุคลากรทุกฝ่ายได้มีความตระหนักต่อความรับผิดชอบร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยร่วมกัน พบว่า สิ่งที่ท้องถิ่นมีความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประกอบด้วย การดำเนินการต่างๆ ของมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อท้องถิ่นทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อให้ชาวอุดรธานีรู้สึกภาคภูมิใจในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นักศึกษาที่จบการศึกษามีมาตรฐานสูงตรงตามที่ต้องการ คณะอาจารย์ ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีคุณภาพมาตรฐาน และมีจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ

การคัดเลือกนักศึกษาเข้าไปในระบบมหาวิทยาลัย ควรจะให้เข้าศึกษาต่อได้ง่ายแต่จบยาก หมายความว่า มหาวิทยาลัยควรเคี่ยวเข็ญนักศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถจริงๆ จนสามารถประกอบอาชีพได้ และมหาวิทยาลัยควรมีเป้าหมายที่ชัดเจนในความต้องการให้มหาวิทยาลัยฯ มุ่งเน้นไปในทิศทางใด และการปรับปรุง พัฒนามหาวิทยาลัยควรเน้นหนักในเรื่องหลักๆ อาทิ

- การเป็นคลังสมองสำหรับท้องถิ่น เช่น เป็นศูนย์ภาษาต่างประเทศ เนื่องจากจังหวัดอุดรธานี มีชนต่างชาติค่อนข้างมาก การเป็นศูนย์ภาษาต่างประเทศทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ ที่มีความสำคัญจะสามารถช่วยท้องถิ่นได้มาก

- การจัดส่งคณาจารย์และนักศึกษาเป็นนักเรียนแลกเปลี่ยนในต่างประเทศซึ่งจะช่วยในการเสริมสร้างโลกทัศน์ให้กับบุคลากร

- การเป็นศูนย์เพิ่มพูนทักษะ เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ ศูนย์อิเล็กทรอนิกส์ ศูนย์อินเทอร์เน็ต

- การเป็นศูนย์รวมข้อมูลธุรกิจ สำหรับนักธุรกิจในจังหวัด และนักธุรกิจต่างถิ่นที่ประสงค์จะเข้ามาดำเนินธุรกิจในจังหวัดอุดรธานี

- ด้านงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏควรจัดทำงานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง และบทวิจัยต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ ท้องถิ่น ควรจัดทำเป็นฉบับย่อ ส่งให้กับผู้นำท้องถิ่นในด้านต่างๆ ให้สามารถศึกษาได้โดยง่าย ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำเหล่านี้นำข้อมูลที่ได้ไปเผยแพร่แต่ท้องถิ่นได้สะดวกมากขึ้น

โดยสรุปมหาวิทยาลัยราชภัฏควรพัฒนาการจัดการศึกษาในฐานะเป็นคลังสมองของท้องถิ่น การเพิ่มพูนทักษะด้านต่างๆ รวมทั้งการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

2.5 แนวคิดและการศึกษายุทธศาสตร์

2.5.1 ความหมายของยุทธศาสตร์

คำว่า “ยุทธศาสตร์” หรือ strategy ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ธนรัตน์ ณะสมบุรณ์ (2547) ได้สรุปว่า ยุทธศาสตร์มีที่มาจากศัพท์วิชาการทางทหาร แต่โดยความหมายแล้วคำดังกล่าวมีนัยกว้างและเป็นการการมองในภาพรวม(มหภาค)มากกว่าคำว่า “กลยุทธ์” หรือ “ยุทธวิธี” ซึ่งเป็นการมองในความหมายที่แคบกว่า(จุลภาค)หรือมองเฉพาะเรื่อง ดังนั้น กลยุทธ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ หรือที่มีระดับการเรียกต่างกันได้ นั่นคือ ทางการบริหาร เรียกยุทธศาสตร์ ทางการค้า เรียกกลยุทธ์ ทางทหาร เรียกยุทธวิธี ทางวรรณคดี เรียกกุศโลบาย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเรียกที่ต่างกัน แต่ดูเหมือนปัจจุบันจะมีการนำเอายุทธศาสตร์มาใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายระดับและหลายสถานการณ์ และบ่อยครั้งก็ยิ่งพบว่า มีการใช้คำว่า กลยุทธ์ (strategies) ด้วยนัยความหมายที่คล้ายกับคำว่ายุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับองค์กรหรือภาคพาณิชย์ ซึ่งมองว่ากลยุทธ์เป็นวิธีการในการบรรลุเป้าหมายด้านต่างๆ ส่วนยุทธศาสตร์เป็นวิธีการในการบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนของหน่วยงานนั้น การวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ เหล่านี้จะทำให้รู้ว่า “องค์กรจะไปสู่จุดหมาย ได้อย่างไร

ยุทธศาสตร์การศึกษา เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ยุทธศาสตร์การศึกษา หมายถึงการกำหนดแนวทางรูปธรรมที่ดีที่สุดทางการศึกษาในทุกๆระดับ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการ สรรหาแนวทางต่างๆ ในการระดมและจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการสร้างคนได้ตามวัตถุประสงค์กำหนดไว้ และได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของยุทธศาสตร์การศึกษาไว้ คือ การมีเป้าหมาย (ends) หรือจุดหมายในการศึกษาที่ต้องการไปถึงอย่างชัดเจนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการกำหนดวิธีทางหรือแนวทางปฏิบัติ (means) เพื่อเป็นเครื่องมือที่มุ่งสู่การบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้

Carto and Peter (1991) กล่าวว่ายุทธศาสตร์ คือวิธีการที่องค์กรวางแผนที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จและเกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ Goodstein and others(1993)กล่าวว่าการวางแผนยุทธศาสตร์ (strategic planning)เป็นการตอบคำถามพื้นฐาน 3 ประการคือ องค์กรจะก้าวไปทางใด (What are you going ?) สภาพแวดล้อมขององค์กรเป็นอย่างไร ((What is Environment?) องค์กรจะทำอย่างไรบ้างเพื่อไปถึงเป้าหมาย (How do you get there?)

2.5.2 แนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์

ไวริช (Wehrich, 1982 อ้างถึงในสุมิตร สุวรรณ, 2545: 37 – 39) ได้เสนอแนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์โดยใช้เทคนิค SWOT วิเคราะห์จุดแข็ง (strengths) จุดอ่อน (weakness) โอกาส (opportunities) และภาวะคุกคาม (threats) มีขั้นตอนดังนี้

- (1) เขียนรายการสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นโอกาสหลัก (key external opportunities) ใช้อักษรย่อ O)
- (2) เขียนรายการสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นภาวะคุกคามหลัก (key external treats) ใช้อักษรย่อ T)
- (3) เขียนรายการสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นจุดแข็งหลัก (key external strength) ใช้อักษรย่อ S)
- (4) เขียนรายการสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นจุดอ่อนหลัก (key external weaknees) ใช้อักษรย่อ W)
- (5) จัดทำตารางเมตริกซ์

	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน(W)
โอกาส (O)	SO	WO
ภาวะคุกคาม (T)	ST	WT

(6) จับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO) คิดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้ โดยการใช้จุดแข็งเพื่อให้ได้รับโอกาสมากที่สุด หมายถึง องค์การมีสภาพแวดล้อมภายในที่มีจุดแข็งหรือปัจจัยส่งเสริมการดำเนินการเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างดี และมีโอกาสที่จะดำเนินงานนั้นได้เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้อต่อการดำเนินงาน สภาพเช่นนี้เป็นสภาพที่ดีที่สุด เพราะมีปัจจัยส่งเสริมทั้งภายนอกและภายในองค์กร

(7) จับคู่จุดแข็งหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (ST) คิดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้ โดยการใช้จุดแข็งเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะคุกคาม หมายถึง องค์กรที่มีจุดแข็งหรือสภาวะแวดล้อมภายในที่ส่งเสริมดำเนินการตามเป้าหมาย แต่มีข้อจำกัดจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นภาวะคุกคามต่อการดำเนินงาน สภาพเช่นนี้ถ้าเป็นผู้บริหารสามารถปรับเปลี่ยนข้อจำกัดหรือภาวะ

คุกคามนั้นให้เป็นโอกาสได้ ก็สามารสดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดได้เป็นอย่างดี เนื่องจากองค์กรมีความพร้อมอยู่แล้ว

(8) จับคู่จุดอ่อนหลัก - โอกาสหลัก (WO) คิดหายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้ โดยการลดจุดอ่อนเพื่อเพิ่มโอกาส หมายถึง องค์กรที่มีจุดอ่อนหรือสิ่งแวดล้อมภายในที่ไม่เอื้อให้ดำเนินงานได้ดี สภาพเช่นนี้ผู้บริหารจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาองค์กรที่ส่งผลดีต่อการดำเนินงานเพราะโอกาสจากสภาพแวดล้อมภายนอกเปิดให้

(9) จับคู่จุดอ่อนหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (WT) คิดหายุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเซลล์นี้โดยการลดจุดอ่อนและหลีกเลี่ยงภาวะคุกคาม หมายถึงองค์กรที่มีจุดอ่อนภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานตามเป้าหมายสภาพเช่นนี้ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจที่จะยุบหรือยกเลิกองค์กร หรืออาจหายุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนภารกิจขององค์กรใหม่

(10) จากยุทธศาสตร์ทั้งหมดในแต่ละเซลล์ ตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์เพียง 1 – 2 ยุทธศาสตร์ ที่จะเกิดผลสูงสุดเป็นยุทธศาสตร์หลัก

แกรี เดสส์เลอร์ (Gary Dessler อ้างถึงใน อดันด์ เกตุวงศ์, 2534: 158) กล่าวถึงขั้นตอนการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ว่ามี 5 ขั้นตอน ดังนี้ การกำหนดขอบเขตงานที่ทำ ทำการพยากรณ์ไปอนาคตถึงโอกาสและอุปสรรคปัญหาที่องค์กรจะต้องเผชิญ กำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรทางด้านต่างๆพัฒนาทางเลือก กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวางแผนและปฏิบัติการ และเสนอโครงการต่อไป

จากความหมายของยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์การศึกษา ดังกล่าวสามารถประมวลได้ว่า ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา หมายถึง การกำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการจัดการศึกษาโดยมีการกำหนดเป้าหมาย โครงการกิจกรรม ต่างๆ รวมทั้งแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายส่วนการวางแผนยุทธศาสตร์นั้น มีวิธีดำเนินการโดยใช้เทคนิค SWOT วิเคราะห์จุดแข็ง (strengths) จุดอ่อน (weakness) โอกาส (opportunities) และภาวะคุกคาม (threats) ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการนิยามศัพท์ของยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา และแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์ ในการศึกษาเรื่อง การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนต่อไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ในส่วนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ

โดยสรุปต่อไปนี้

สมศรี จินะวงศ์ (2544) การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง วัตถุประสงค์ การวิจัย (1) เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงในอดีตและปัจจุบัน (2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง (3) เพื่อวิเคราะห์การกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางในการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาเอกสารวัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษา การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม วัตถุประสงค์ที่ 3 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิธี Decomposability Gini Coefficient

ผลการวิจัย แนวคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรรโดยมี “ความรู้จักพอ” และ “การไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม” เป็นพื้นฐาน กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนมี องค์ประกอบการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกัน คือ ประกอบด้วยปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยสภาพแวดล้อม โดยมีลักษณะการเรียนรู้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและการร่วมกลุ่มจากแหล่งเรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน แหล่งที่มาของรายได้หลักและรายได้เสริมเมื่อชุมชนได้ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีการกระจายรายได้ของคนในชุมชนดีขึ้น โดยมีค่า Gini Coefficient ต่ำกว่าเดิมที่ชุมชนยังไม่ใช่แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง

งานวิจัยที่เป็นบทสังเคราะห์งานวิจัยชุมชน งานวิจัยที่เกี่ยวกับดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน และพัฒนาการของเศรษฐกิจชุมชนในบางภาคนั้น ผู้ศึกษาขอเสนอ งานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว.) เพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาต่อไป ดังนี้

1) **พลังท้องถิ่น บทสังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน** โดย สีลาภรณ์ บัวสาย(2547) จัดพิมพ์โดย สกว.ชุดพรมแดนความรู้

บทสังเคราะห์เรื่องพลังท้องถิ่น ใช้ฐานความรู้ ที่เชื่อมโยงความคิดและกลิ่นกรองจนตกผลึก จากโครงการวิจัย เกี่ยวกับชุมชน หลายชุด ได้แก่ โครงการวิจัยในชุดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้ง 4 ภาค (29)โครงการ โครงการวิจัยในชุดการศึกษาเกี่ยวกับชุมชน(รวม 17 โครงการ) โครงการตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนโครงการศึกษาทบทวนเรื่องทุนทางสังคม โครงการการศึกษาทางเลือก โครงการพลวัตเศรษฐกิจ 3 ลุ่มน้ำ โครงการเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย 4 ภาค โครงการ

ระบบสวัสดิการเพื่อคนจน โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน โครงการชุมชนแออัด และโครงการชุมชนประมง

ฐานสำคัญของ พลังท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 ฐานที่สำคัญคือ

(1) **ฐานทรัพยากร** ได้แก่ ป่า ลำน้ำ และชายฝั่งทะเล พบว่า การทำลายฐานทรัพยากรของท้องถิ่น ส่งผลให้ชาวบ้านหมดความสามารถที่จะหาเลี้ยงตัวเองได้ ชุดความรู้ที่เคยมีในการทำมาหากินไม่อาจช่วยให้อยู่รอดได้ ชุดความรู้จึงถูกทอดทิ้งและหมดความหมายไป ชาวบ้านที่อพยพมาเป็นแรงงานในเมืองไม่สามารถลืมตาอ้าปากได้ เนื่องจากความรู้เดิมที่มีก็ใช้ไม่ได้ เพราะไม่มีที่จะใช้ และความรู้ใหม่ที่ใช้ก็ไม่มี

(2) **เครือข่ายทางสังคม (social network)** เครือข่ายทางสังคมเป็นพลังที่สำคัญของการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีประเด็นที่น่าพิจารณาอยู่ 2 ประเด็น คือ

(2.1) ลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นเครื่องผูกมัดยึดโย (bondages) การมีระบบเครือญาติการมีระบบความเชื่อร่วมกัน

(2.2) คุณภาพของสายสัมพันธ์ทางสังคม ลักษณะเด่นเป็นพิเศษของการสร้างความผูกพัน การมีปฏิสัมพันธ์กันแบบเห็นหน้า(face-to-face interaction) และการจัดให้มีพื้นที่และโอกาส(time and space)

(3) **ระบบความรู้** จากงานวิจัยดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ชี้ให้เห็นว่า ทนประเภทหนึ่งที่เราเรียกว่า ทนความรู้ ที่ชุมชนมีอยู่ ยิ่งชุมชนสามารถเรียนรู้ ปรับตัว รับความรู้ใหม่ๆ จากภายนอกมาต่อยอดกับความรู้เดิม ชุมชนนั้นยิ่งเข้มแข็ง พบว่า นักพัฒนาโดยเฉพาะสายการศึกษา มักไม่ค่อยมองความรู้เดิมของชาวบ้าน เปรียบเสมือนการยกเอาต้นไม้(ความรู้)ใหม่ไปปลูกลงโดยไม่ดูว่าเดิมมีตอความรู้เดิมอะไรอยู่บ้าง ตอเดิมนั้นโดยทั่วไปจะเหมาะกับบริบทดินฟ้าอากาศในพื้นที่อยู่แล้ว...นักพัฒนาน่าจะตั้งคำถามว่าเราน่าจะติดตามหรือต่อกิ่งจะดีกว่าปลูกใหม่เลยไหม ซึ่งก็หมายถึงว่าน่าจะหาทางช่วยยกระดับความรู้ของชาวบ้านให้เขาสามารถจัดการกับปัญหาใหม่ๆได้

จากการสังเคราะห์งานวิจัยชุดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุดการศึกษาชุมชนพบนัยยะแห่งการพัฒนา ดังนี้

(3.1) ลักษณะความรู้ของท้องถิ่น ความสัมพันธ์ของความรู้กับบริบท ฐานทรัพยากร ลักษณะที่สำคัญที่เป็นจุดเด่นคือบริบทที่ก่อเกิดความรู้ นั้น คำถามสำคัญ คือรัฐควรเข้าไปปกป้อง เชื่อมโยงและต่อยอดความรู้ได้อย่างไร ชุดความรู้นั้นมีบริบทที่ก่อเกิดและมีผู้ใช้ประโยชน์จากความรู้ นั้นจริงๆ จึงเป็นชุดความรู้ที่มีการสร้าง สะสม และถ่ายทอด ดังนั้น การ

เปลี่ยนแปลงบริบทที่ก่อเกิดของความรู้ชุดใดชุดหนึ่งทำให้ชุดความรู้นั้นหมดคุณค่าคุณประโยชน์ที่เคยมี เช่น การโค่นป่า ชุดความรู้ของคนที่อยู่กับป่า ได้แก่ การทำมาหากิน การเลือกสมุนไพรฯ หมดความหมายไปด้วยความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรม ความรู้ประเภทนี้มักมีเฉพาะ คนใน ชุมชน คนรุ่นหลังมักเรียกความรู้ประเภทนี้ว่า ภูมิปัญญา คือความรู้ที่ถูกทดสอบซ้ำแล้วซ้ำอีก สามารถมาปรับใช้ได้จริงในบริบทใหม่

(3.2) กระบวนการสร้างและถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ลักษณะพิเศษ

ของชุดความรู้ชุมชน คือ การลองผิดลองถูก มีการครุพักลักจำ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บทเรียนหรือประสบการณ์ของคนที่เคยทำมาก่อน การถ่ายทอดผ่านกลไกคือศาสนา การถ่ายทอดในสำนัก ศิลปวิทยาของครูที่ชำนานาญในเรื่องนั้นๆ

(3.3) การจัดการความรู้เพื่อเป็นพลังในการพัฒนาท้องถิ่น การจัดการความรู้ โดยคนใน จากงานวิจัยเกี่ยวกับตัวชี้วัดความเข้มแข็งชุมชน ได้ชี้ให้เห็นว่าตัวชี้วัดด้านระบบความรู้ของชุมชนเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญและมีสหสัมพันธ์สูงกับสภาวะความเข้มแข็งของชุมชน การจัดการศึกษา ตามแนวตะวันตกเป็นกระแสหลักทำให้ต้องเรียนเหมือนฝรั่ง เพื่อ ไล่ให้ทัน เขา ไม่ใช่รู้ทัน เขา การดูถูกและมองข้ามความรู้ที่สร้างและสั่งสมมาในบริบทของสังคมไทย ซึมลึกเข้าไปในระบบคิดของคนไทย พร้อมกับที่โรงเรียนเริ่มแปลกแยกจากชุมชนและไม่ตอบสนองของความต้องการ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

จากงานวิจัยชุดการศึกษาเกี่ยวกับชุมชน พบว่า กระบวนการเชื่อมโยงโรงเรียนกับระบบความรู้ของท้องถิ่น คือ การเริ่มต้นปรับฐานคิดของครูและผู้บริหารในโรงเรียนให้ยอมรับการดำรงอยู่ของชุดความรู้ชาวบ้านเวทีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านแบบเท่าเทียมกัน การสร้างกิจกรรมร่วมกัน การสร้างความไว้วางใจกัน(trust) และการเคารพศักดิ์ศรีของชาวบ้านนั้น เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นมากในการสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน ดังนั้นทางเลือกในการศึกษาองค์ความรู้ของชาวบ้านน่าจะศึกษาว่าเขาทำอะไรบ้างแล้ว อะไรที่เขายังไม่รู้ที่ถ้ารู้แล้วจะช่วยยกระดับความสามารถในการทำมาหากินของเขาได้ และอะไรที่เขารู้แต่โลกวิชาการยังไม่รู้และน่าจะหาทางพิสูจน์เพื่อยกระดับความรู้ของชาวบ้านให้สามารถอธิบายในวงวิชาการ

(4) ระบบคุณค่าและความเชื่อ ชุมชนจำเป็นต้องสร้างระบบคุณค่าและความเชื่อชุดหนึ่งเพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องผูกมัดใจ ของคนที่อยู่ในท้องถิ่นให้ได้ และการสืบทอดระบบคุณค่าเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับทุกชุมชนท้องถิ่น

กระบวนการทัศน์ใหม่ของการวิจัย เป้าหมายของการทำงานวิจัยเปลี่ยนจากการสร้างองค์ความรู้เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ โจทย์วิจัยมาจากชาวบ้าน ความเป็นเจ้าของงานวิจัย ชาวบ้านเป็นเจ้าของมากกว่างานวิจัยแบบเดิมๆ นักวิจัยมีชาวบ้านเป็นองค์ประกอบมากขึ้นและกระบวนการวิจัยเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้าน นักวิจัย และนักพัฒนา

2) งานวิจัยของนภภรณ์ หะวานนท์และคณะ (2550) เรื่อง **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน และเรื่อง ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน: ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์** ประเด็นคำถามการวิจัย: อะไรคือเงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนที่เผชิญกับสภาวะการณ์ตามกระแสการพัฒนาทำให้เกิดปัญหาต่างๆ สามารถหาทางออกให้กับภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นได้ และกระบวนการที่ชุมชนนำมาใช้เพื่อนำไปสู่การหาทางออกต่อปัญหาที่เกิดขึ้นมีขั้นตอนอย่างไร

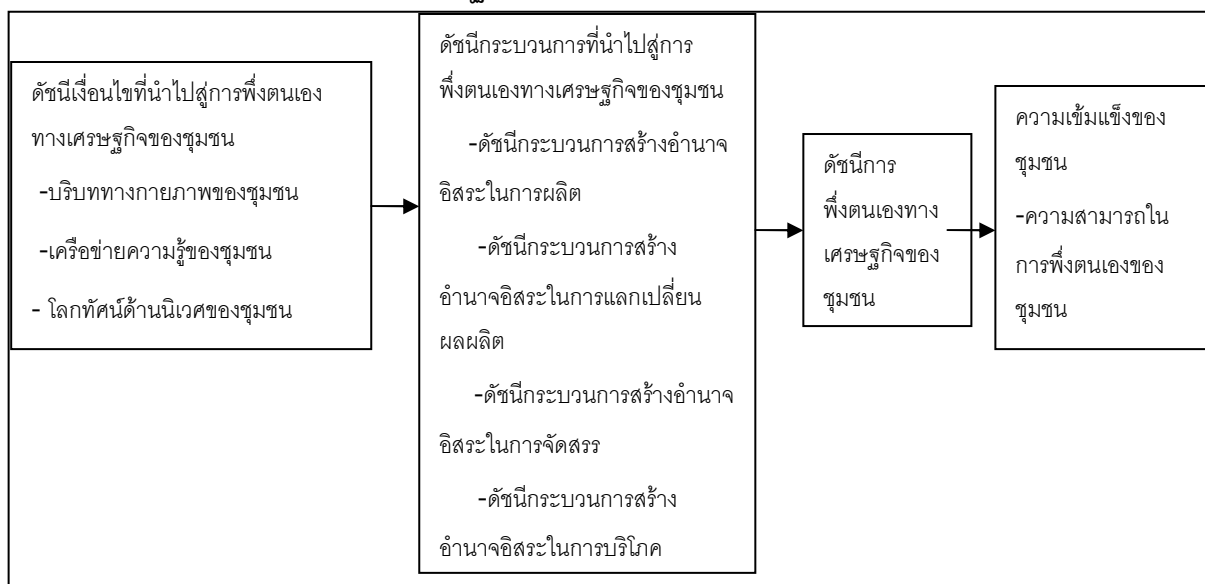
การหาคำตอบของการวิจัย มาจากฐานคิด “คำตอบอยู่ที่ชุมชน” ชุมชนเป็นผู้กำหนดความหมาย(meaning) ของนิยามความเข้มแข็ง ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นมโนทัศน์ที่มีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับมิติต่างๆหลายมิติ (multi-dimensional concept) ชุมชนอาจมีนิยามความเข้มแข็งที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของชุมชนที่มีต่อสิ่งต่างๆ การศึกษาความเข้มแข็งของชุมชน จึงต้องศึกษาความเข้มแข็งจากจุดยืนของชุมชน ความหลากหลายในมิติต่างๆ เพื่อสืบค้นว่า ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนถูกสร้าง(construct)ขึ้นมาอย่างไร มีเงื่อนไขและกระบวนการอย่างไรวิธีการศึกษา โครงการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะที่1 ศึกษาองค์ความรู้แนวคิดอุดมการณ์เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน(จากชุมชน 9 แห่ง) ระยะที่ 2 พัฒนาทฤษฎีฐานราก(grounded theory) เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน จากองค์ความรู้ที่ได้จากระยะที่ 1 พัฒนาเป็นดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนจากมโนทัศน์เชิงทฤษฎี(theoretical concept) ระยะที่ 3 นำมโนทัศน์และข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้จากระยะที่2ไปทดสอบ(verify)กับปรากฏการณ์จริงโดยใช้แบบวัดเชิงปริมาณ เพื่อนำดัชนีที่ได้จากทฤษฎีฐานรากไปศึกษากับชุมชน 300 แห่ง

การเลือกชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนปรากฏการณ์ความเข้มแข็ง ในมิติด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งในทางเศรษฐกิจของชุมชน พิจารณาจากศักยภาพของชุมชนในการจัดระบบเศรษฐกิจ ที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมทุนของชุมชน เพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตที่สามารถลดต้นทุนการผลิต ทั้งในด้านการใช้เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถในการจัดหาเมล็ดพันธ์ที่มีคุณภาพและราคาถูก ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย การพัฒนาธุรกิจชุมชน รวมทั้งการจัดการเรื่องการตลาด

ภาพสะท้อนความอ่อนแอของชุมชนในมิติด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การที่ชุมชนต้องพึ่งพิงแหล่งเงินเชื่อจากนายทุน หรือธนาคาร การที่ต้องขายสินค้าให้กับคนกลาง และไม่มีอำนาจต่อรองในเรื่องราคา การผลิตที่เป็นสินค้าขั้นปฐมหรือสินค้าที่เป็นวัตถุดิบ โดยไม่มีการแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่า หรือเพื่อเก็บรักษาได้นาน การผูกติดอยู่กับการผลิตเพียงอย่างเดียว และการมุ่งหารายได้จากความเป็นแรงงานราคาถูก

ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน ข้อเสนอของทฤษฎีฐานราก ประกอบด้วย ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวม และดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนในด้านย่อย 3 ด้าน คือ ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ดัชนีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม และดัชนีความเข้มแข็งทางด้านการเมือง ในส่วนของ**ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ**สรุปดังแผนภาพประกอบดังนี้

แผนภาพที่2-6 ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ที่มา: นภาพรณี หะวานนท์ (2550 :33)

ในส่วนของงานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีงานวิจัยทั้งสิ้น 12 ชุดโครงการ ที่ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว และเผยแพร่แล้ว 7 ชุดโครงการ สามารถสรุปสังเคราะห์องค์ความรู้ของเศรษฐกิจชุมชนที่ได้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว.) ได้ดังนี้

1.ด้านประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาการทางเศรษฐกิจของเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย ได้แก่ข้อค้นพบ เรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ลักษณะและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจชุมชนและครัวเรือน รูปแบบและวิธีการปรับตัว

ระบบเศรษฐกิจชุมชนและสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในปัจจุบัน ศักยภาพรวมทั้งแนวโน้มของระบบเศรษฐกิจชุมชน ในภูมิภาคต่างๆ ในงานวิจัยในชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย ได้แก่(1)งานวิจัยเรื่อง พลวัตเศรษฐกิจชุมชนภาคใต้ตอนบนฝั่งตะวันออก:กรณีศึกษา 4 พื้นที่ (2)เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษ(3) เรื่อง พลวัตชุมชนกับการพึ่งตนเองในภาคตะวันตก (3)เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนอีสาน:ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสานหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน(2488-2544)(4) เรื่อง พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา:เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนการทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม(5) เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตอนล่าง ลักษณะ พัฒนาการและการปรับตัว (6)เรื่องเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคกลาง (7)เรื่องพลวัตเศรษฐกิจชุมชน 3 กลุ่มน้ำในประเทศไทย และ(8) เรื่องการสร้างเศรษฐกิจแห่งชาติบนรากฐานเศรษฐกิจชุมชนไทย

2.ด้านแนวคิดทุนทางสังคม จากงานวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน

3.ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น จากงานวิจัย (1)เรื่อง ผ้าไทลื้อ:การจัดการธุรกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง (2)เรื่องคุณค่าศิลปกรรมกับเส้นทางชุมชน(3) เรื่อง วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน:กรณีศึกษาหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนปากน้ำมูล

4.ด้านระบบเศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชน จากงานวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน การบริหารที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

5.ด้านดัชนีวัดความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยดัชนีความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมและด้านการเมือง จากงานวิจัยเรื่อง โครงการพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน

6.ด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเรื่องระบบการแลกเปลี่ยนชุมชน จากงานวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

7.ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากงานวิจัยเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

สรุปได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน มีประเด็นที่มีการวิจัยแล้วดั่งนำเสนอมาข้างต้น ได้แก่ ด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านประสิทธิภาพการผลิต ด้านคุณลักษณะคนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนงานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) มีชุดโครงการวิจัยที่ได้ศึกษาเศรษฐกิจชุมชนตั้งแต่ประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านระบบของเศรษฐกิจชุมชน ด้านทุนทางสังคม ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่างๆ รวมทั้งความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

2.6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

สุดารัตน์ ชาญเลขะ (2545) ศึกษาารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันราชภัฏกับชุมชนเพื่อพัฒนาด้านวัฒนธรรม เพื่อศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาที่กับชุมชนในการมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนพัฒนาด้านวัฒนธรรมแล้วพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันราชภัฏกับชุมชนในการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาด้านวัฒนธรรม หลังจากนั้นได้ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันราชภัฏกับชุมชนในฝั่งธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาควรต้องสนองรับนโยบายของรัฐจากข้อกำหนดตามกฎหมายให้สถาบันการศึกษากระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านวัฒนธรรม การจัดการศึกษา การจัดทำสื่อปฏิสัมพันธ์วัฒนธรรมของชาติและดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาวัฒนธรรมด้วยกระบวนการพลังร่วมและความต้องการให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาที่กับชุมชนเพื่อพัฒนาด้านวัฒนธรรมมีทั้งหมด 15 องค์ประกอบและการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบพบว่าชุมชนฝั่งธนบุรีเห็นด้วยกับการนำรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันราชภัฏกับชุมชนมาใช้กับโครงการจัดตั้งศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา

นิตยา พรหมวนิช (2547) ได้สังเคราะห์การปรับเปลี่ยนบทบาทของสถาบันราชภัฏ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนทิศทางและพัฒนาการของสถาบันราชภัฏและสังเคราะห์การปรับเปลี่ยนบทบาทของสถาบันราชภัฏด้วยวิธีการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อปรับเปลี่ยนบทบาทของสถาบันราชภัฏคือนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจัยภายในคือ นโยบายที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โครงสร้างการบริหารจัดการ อุดมการณ์ของประชาคมที่มุ่งประโยชน์ต่อชนบทและท้องถิ่น ศักยภาพของสถาบันด้านบุคลากรและงบประมาณและผลจากปัจจัยเหล่านี้ทำให้สถาบันราชภัฏมีการปรับเปลี่ยนทิศทางพัฒนาการจากโรงเรียนฝึกหัดครูเป็นสถาบันอุดมศึกษาในรูปวิทยาลัยและเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สมบูรณ์ขึ้นในรูปของสหวิทยาลัยและสถาบัน และมุ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งปรับภารกิจจากการผลิตครูเพียงอย่างเดียวไปสู่ภารกิจหลักเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่นคือ การจัดการศึกษา การวิจัย การทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม และการบริการวิชาการ รวมทั้งผนวกภารกิจเฉพาะคือการส่งเสริมวิทย์ฐานะครู และการปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี

ศุภลักษณ์ วิริยะสุนน (2547) ได้ศึกษาการนำเสนอวาระปฏิบัติเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏสู่ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานในฐานะ

สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสำรวจวัฒนธรรมองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์การและการนำเสนอวาระปฏิบัติเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏสู่ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์จากเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีภารกิจ 8 ด้าน คือ การจัดการศึกษา การวิจัย การบริการวิชาการแก่ชุมชน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การปรับปรุงพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี การผลิตครูและพัฒนาครู การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการสถาบัน ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏมีวัฒนธรรมการปฏิบัติงานตามพันธกิจในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการผลิตครู และพัฒนาครู และด้านการจัดการศึกษาส่วนอีก 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง และมีวัฒนธรรมองค์การ 3 แบบ คือ แบบผสมผสาน แบบวัฒนธรรมเครือข่าย และแบบวัฒนธรรมการปรับตัว

ประกอบ ใจมั่น (2547) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการบริหารจัดการความรู้ พัฒนาระบบ บริหารจัดการความรู้ พัฒนาต้นแบบระบบคอมพิวเตอร์เพื่อบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิเคราะห์ประสิทธิผลของต้นแบบระบบคอมพิวเตอร์เพื่อบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลปรากฏว่าต้นแบบระบบคอมพิวเตอร์เพื่อบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการยอมรับว่าเป็นฐานความรู้และศูนย์กลางการเรียนรู้สำหรับอาจารย์ นักศึกษาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยราชภัฏที่นำมาเสนอนั้น สรุปได้ว่างานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การพัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันราชภัฏกับชุมชนเพื่อพัฒนาด้านวัฒนธรรม การนำเสนอวาระปฏิบัติเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมองค์การของมหาวิทยาลัยราชภัฏสู่ความเป็นเลิศในการปฏิบัติงานในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนบทบาทของสถาบันราชภัฏ

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2548) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง: จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย” ตามโครงการ “ศึกษางานโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สังเคราะห์แนวพระราชดำริด้านกระบวนการเรียนรู้” ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยสรุปดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ คือกลไกสำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และสังคมระดับต่างๆ ไม่ว่าจะครอบครัว กลุ่ม องค์กร ชุมชน ประเทศและระบบนิเวศ การที่มนุษย์มีศักยภาพความสามารถทางสมองมากกว่าสัตว์โลกทั่วไป การปรับตัวโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงด้านกายภาพตามสัญชาตญาณทางธรรมชาติ คือ การกินอยู่ สืบเผ่าพันธุ์ และเอาตัวรอดจากภัยคุกคามต่างๆ เท่านั้น หากครอบคลุมถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด จิตใจ อุดมคติ ฯลฯ ของสังคมระดับต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา ความสามารถและจินตนาการที่มีอยู่ตามธรรมชาติ กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นทั้งกลไกการถ่ายทอดหรือผลิตซ้ำเพื่อรักษาสิ่งเดิมเอาไว้ เช่นเดียวกับที่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อปรับตัวกับสิ่งเดิม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งอยู่ตลอดเวลา ด้วย ดังนั้น บริบทหรือสิ่งแวดล้อมระดับต่างๆ รอบตัวปัจเจกบุคคล จึงมีอิทธิพลโดยตรงทั้งในด้านการผลิตซ้ำสิ่งเดิมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ของสังคม ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของกระบวนการเรียนรู้และระดับปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้ การแบ่งยุคสมัยของกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางบริบทของชนบทและมีนัยอย่างสำคัญต่อสังคมไทยโดยรวมอย่างยิ่ง โดยแบ่ง กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยยุคชุมชน หรือก่อนเริ่มการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504) กระบวนการเรียนรู้ในยุคทันสมัย และโลกาภิวัตน์ เริ่มตั้งแต่พ.ศ.2504 จนกระทั่งปัจจุบัน

สุพจน์ แสงเงิน (2546) ชื่อโครงการ : กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน: ศึกษากรณี ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดดีกวา

การวิจัยในหัวข้อเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบริบทของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการปรับตัวของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดดีกวาเป็นชุมชนที่มี เป้าหมายหลักในการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ โดยการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียนนอกระบบ โรงเรียนและในวิถีชีวิต (การเรียนรู้ตามอัธยาศัย) ทั้งนี้มีปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน 5 ประการ คือ จิตสำนึกร่วมภายในชุมชน ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต แรงผลักดันจากผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชน และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ในส่วนของการศึกษา

องค์ประกอบหลักของกระบวนการเรียนรู้ พบว่าประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือแหล่งการเรียนรู้ องค์ความรู้ วิธีการเรียนรู้ โดยแหล่งการเรียนรู้สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แหล่งใหญ่ คือ ครอบครัว มัสยิดคอยรุตตี๊กว่า ผู้นำในชุมชน และสถาบันการศึกษา ในส่วนขององค์ความรู้และวิธีการเรียนรู้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะเช่นเดียวกันคือ องค์ความรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน และองค์ความรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต สำหรับการศึกษาระดับต้นของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี๊กว่าพบว่ามี 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้และตระหนักในปัญหา การคิดวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา การดำเนินการแก้ไขปัญหา และการประเมินผลการแก้ไขปัญหา โดยขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ เกิดจากการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จัดทำขึ้นมาภายใต้กรอบแนวคิด “รู้อดีต คิดปัจจุบัน ทันทอนาคต” ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน ที่นำมาผนวกกับความรู้ใหม่ที่มาจากภายนอกชุมชน จนก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน และปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนในลักษณะของแผนแม่บทชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี๊กว่าที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

อดุลย์ วังศรีคุณ (2543) การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยในประเด็นต่อไปนี้ 1) ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง 2) องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และ 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้วิธีการสังเคราะห์งานวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน ผลการวิจัย พบว่า

1. ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยลำดับขั้นตอน 7 ประการคือ ชุมชนรับรู้และตระหนักในปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันแสวงหาและเลือกแนวทางแก้ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันดำเนินการ สมาชิกชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และสมาชิกชุมชนร่วมกันปรับปรุงหากดำเนินการไม่สำเร็จ ชุมชนส่วนใหญ่รับรู้และตระหนักในปัญหา จากการที่สมาชิกในชุมชนประสบปัญหาและรับรู้เอง เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการทำมาหากิน การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน จะร่วมกันวิเคราะห์เป็นกลุ่มย่อย หรือที่ประชุมหมู่บ้านชุมชนเลือกแนวทางแก้ปัญหาโดยการลองผิดลองถูกสมาชิกชุมชนร่วมวางแผนในที่

ประชุมหมู่บ้านแล้วดำเนินการในลักษณะของการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กระสถาบันและประเมินโดยสมาชิกและผู้เข้าร่วมกัน

2. องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ สถานการเรียนรู้และเนื้อหา/องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรากฏในงานวิจัยส่วนใหญ่ ได้แก่ การศึกษาประสบการณ์จากชุมชนอื่น/การศึกษาดูงาน/การทัศนศึกษาการสนทนาปรึกษาหารือและเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมอย่างเป็นทางการ การปฏิบัติจริง สถานการเรียนรู้ ประกอบด้วย สถานการเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน และสถานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน ได้แก่ ชุมชนบุคคล องค์การภายนอก เนื้อหา/องค์ความรู้ ประกอบด้วย เนื้อหาด้านปัญหา/ความต้องการพัฒนาและด้านการแก้ปัญหา/พัฒนาชุมชน โดยที่เนื้อหาทั้งสองด้านที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่คือ เรื่องการทำมาหากิน

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยภายในที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ ผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น การแก้ปัญหาเกิดจากชุมชนเอง ปัจจัยภายนอกที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ ได้แก่ แนวคิดและการปฏิบัติของนักพัฒนาจากภายนอกการสนับสนุนจากองค์กร/แหล่งทรัพยากรภายนอก ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ปรากฏในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมอยู่บนพื้นฐานของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

กาญจนา รอดแก้ว(2550) งานวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลางผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จในภาคกลาง ประกอบด้วย (1)คนในชุมชน (2) ภูมิปัญญาชุมชน (3) กิจกรรมการเรียนรู้ (4) เป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน (5) การบริหารจัดการ กระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ มี 6 ขั้นตอน คือ (1)การตระหนักในปัญหา (2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล (3) การกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา (4) การตัดสินใจแก้ปัญหา (5) การลงมือปฏิบัติ และ (6) การสร้างและขยายความรู้ ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการนำกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง ได้แก่ (1) ศักยภาพชุมชน (2)ผู้นำหรือแกนนำชุมชน (3) ความสัมพันธ์และความเอื้ออาทรในชุมชน (4)ภูมิปัญญาชุมชน (5)ระบบการสื่อสารภายในชุมชน (6)ระบบการจัดการความรู้ของชุมชน และ (7)ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่นำเสนอมา พบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การแบ่งยุคสมัยของกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางบริบทของชนบทและมีนัยอย่างสำคัญต่อสังคมไทย การศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การสังเคราะห์งานวิจัยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ด้านลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ด้านองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ และด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชน” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 4 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน (2) เพื่อวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน (3) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน (4) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยในการศึกษาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

- (1) ขั้นการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขตามภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
- (2) ขั้นการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
- (3) ขั้นวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
- (4) ขั้นนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

การวิจัยขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยครอบคลุมภารกิจ 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านบริการทางวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในการวิจัยขั้นตอนนี้ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

1.1 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจำนวน 4 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่ง ทั่วประเทศ เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยยึด

เกณฑ์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน)รอบสองระดับอุดมศึกษา(พ.ศ.2549-2553) มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่มีผลการจัดการศึกษามีคุณภาพ ระดับ ดีมาก หรือ ดี และมีผลการประเมินในแต่ละมาตรฐานการศึกษายู่ในระดับ ดีมาก หรือ ดี เลือกโดยเฉพาะเจาะจงให้ได้มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินรอบสองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) อยู่ในระดับที่ดีที่สุดในแต่ละภาคฯละ 1 แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 4 แห่งโดยการ สุ่มแบบเจาะจง(purposive random sampling) และผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการศึกษาภาคสนาม (field research)

1.2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่งทั่วประเทศ และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจำนวน 4 แห่งซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยยึดเกณฑ์ดังนี้

1) ยึดเกณฑ์การจัดกลุ่มมหาวิทยาลัยจากการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน)ประจำปี 2549 ที่ได้จัดกลุ่มมหาวิทยาลัยเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 มหาวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิตและวิจัย กลุ่มที่ 2 มหาวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาสังคม กลุ่มที่ 3 มหาวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม กลุ่มที่ 4 มหาวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิต โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏจัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 4 ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มที่ 2 คือ มหาวิทยาลัยเน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาสังคม เนื่องจากเป็นกลุ่มที่แสดงให้เห็นถึงการมีเจตนารมณ์ในการปฏิบัติตามภารกิจ ในการผลิตบัณฑิตและพัฒนาสังคม โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนถือเป็นการพัฒนาสังคมและท้องถิ่น ตรงตามเจตนารมณ์ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

2) ยึดเกณฑ์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองระดับอุดมศึกษา(ระยะครึ่งวงจร พ.ศ.2549-2551)มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่ม 2 เน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาสังคม ที่มีผลการจัดการศึกษามีคุณภาพ และมีผลการประเมินในแต่ละมาตรฐานอยู่ในระดับดีมากหรือดี

3) เลือกโดยเฉพาะเจาะจงให้ได้มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินรอบสองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) อยู่ในระดับคุณภาพที่ดีที่สุดในแต่ละภาคฯละ 1 แห่ง

โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน(multi stage random sampling) ประกอบด้วยขั้นตอนของการสุ่มตัวอย่างดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มแบบเจาะจง(purposive random sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่เน้นการผลิตบัณฑิตและการพัฒนาสังคม ที่มีผลการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับ ดีมาก จากมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินระดับดีมาก และระดับดี รวม 31 แห่ง จำแนกตามภาค ได้ดังรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3-1 มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมินรอบสอง การจัดการศึกษามีคุณภาพดีมากและดีแบ่งตามภาค

มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมินรอบสอง ดีมากและดีแบ่งตามภาค	ผลการประเมินรอบสองการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับ ดีมาก จำนวน 2 แห่ง	ผลการประเมินรอบสองการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับ ดี จำนวน 29 แห่ง
ภาคกลาง	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี 5.มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง 6.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 7.มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ 8.มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 9.มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		1.มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 5.มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง 6.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 7.มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ 8.มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 9.มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ตารางที่ 3-1 มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมินรอบสอง การจัดการศึกษามีคุณภาพ ดีมากและดีแบ่งตามภาค (ต่อ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมินรอบสอง ดีมากและดีแบ่งตามภาค	ผลการประเมินรอบสองการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับ ดีมาก จำนวน 2 แห่ง	ผลการประเมินรอบสองการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับ ดี จำนวน 29 แห่ง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		1.มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 5. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 6.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ 7.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 8.มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 9.มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 10.มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ภาคใต้	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
ภาคเหนือ		1.มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏพินุลสงคราม 3. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร 5.มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 6.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 7.มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ 8.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ที่มา: จุลสารประชาคมประกันคุณภาพการศึกษา ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ปีที่ 7 ฉบับที่ 12 (กันยายน 2552)

ผลการสุ่มตัวอย่างโดยคัดเลือกจากผลการประเมินภายนอก รอบสองของการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับ ดีมาก จำนวน 2 แห่ง คือ

ภาคกลาง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ภาคใต้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ไม่มีมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินการจัดการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก จึงใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือที่มีผลการประเมินการจัดการศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับดี ในขั้นตอนที่ 2 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 ทำการสุ่มแบบเจาะจง(Purposive random sampling) ยึดเกณฑ์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองระดับอุดมศึกษา(ระยะครึ่งวงจร พ.ศ.2549-2551): มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่ม 2 เน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีผลการจัดการศึกษามีคุณภาพ ระดับ ดี และมีผลการประเมินในแต่ละมาตรฐานอยู่ในระดับ ดีมาก โดยเลือกเฉพาะเจาะจงให้ได้มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินรอบสองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) อยู่ในระดับดีที่สุดในแต่ละภาคๆละ 1 แห่ง ดังรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3-2 ผลการประเมินรอบสองของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมินคุณภาพระดับดี และมีผลการประเมินในแต่ละมาตรฐานอยู่ในระดับดีมากหรือดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มาตรฐานด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ระดับดีมาก	มาตรฐานด้านการบริการแก่สังคมในระดับดีมาก	มาตรฐานด้านการจัดการศึกษาด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมระดับดีมาก	มาตรฐานด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับดี(ไม่มีมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินระดับดีมาก)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 5.มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 5.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ 6.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 7.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 5.มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ 6.มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ 7.มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 8.มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 9.มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 10.มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 11.มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ตารางที่ 3-2 ผลการประเมินรอบสองของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม 2 ที่มีผลการประเมินคุณภาพระดับดี และมีผลการประเมินในแต่ละมาตรฐานอยู่ในระดับดีมากหรือดี (ต่อ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มาตรฐานด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ระดับดีมาก	มาตรฐานด้านการบริการแก่สังคมในระดับดีมาก	มาตรฐานด้านการจัดการศึกษาด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมระดับดีมาก	มาตรฐานด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับดี(ไม่มีมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินระดับดีมาก)
ภาคเหนือ		1.มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 4.มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	1.มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 2.มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 3.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

จากผลการสุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 2 ได้มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินในรายมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในระดับดีมาก รายมาตรฐานมากที่สุด ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ คือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จากผลการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 แห่ง ที่มีผลการประเมินคุณภาพการศึกษารอบ 2 ดีที่สุด เมื่อเทียบระดับคุณภาพการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับดีมาก ในระดับมาตรฐานมากที่สุด ซึ่งพิจารณาตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของมหาวิทยาลัย 4 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการสังคม และด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย

ภาคกลาง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคใต้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ภาคเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

1.3 เอกสารที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตามภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร เอกสารที่ใช้ศึกษาได้แก่ข้อมูลทั่วไป ครอบคลุมนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และภารกิจ 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 4 แห่งที่เป็นกรณีศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตัวอย่างเอกสารและแหล่งข้อมูล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3-3 ตัวอย่างรายชื่อเอกสารที่ศึกษาและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลทั่วไป/นโยบาย/ ยุทธศาสตร์	ด้านการสอน	ด้านการวิจัย	ด้านการบริการทาง วิชาการแก่สังคม	ด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม
เอกสาร 1. ข้อมูลทั่วไปและประวัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2. พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 3. แผนยุทธศาสตร์ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 4. แผนปฏิบัติงานประจำปี 5. รายงานการประเมินตนเอง 6. รายงานประจำปี 7. รายงานการประเมิน คุณภาพภายนอก ของสมศ. ฯลฯ แหล่งข้อมูล - สำนักประกันคุณภาพ - ฝ่ายประชาสัมพันธ์ - สำนักวางแผนและพัฒนา - เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย ราชภัฏ ฯลฯ	เอกสาร 1. คู่มือการศึกษาของ มหาวิทยาลัยราชภัฏปี 2550-2552 2. เอกสารหลักสูตรที่เปิด สอนในแต่ละคณะ 3. รายละเอียดสาขาวิชา ที่เปิดสอนและการ จัดการเรียนการสอน 4. รายงานการประเมิน ตนเองของแต่ละคณะ 5. ข้อมูลการจัดการเรียน การสอน ฯลฯ แหล่งข้อมูล - สำนักทะเบียนและ ประมวลผล - สำนักประกันคุณภาพ - เว็บไซต์ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ฯลฯ	เอกสาร 1. ผลงานวิจัยที่ เผยแพร่ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในช่วง ปี2550-2552 2. รายชื่องานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ชุมชน 3. วารสารเกี่ยวกับการ วิจัยของมหาวิทยาลัย 4. วารสารของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ฯลฯ แหล่งข้อมูล - สำนักวิจัยและ พัฒนา - สำนักประกัน คุณภาพ - เว็บไซต์ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ฯลฯ	เอกสาร 1. โครงการ/กิจกรรมที่ บริการทางวิชาการให้แก่ สังคมและท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ชุมชนที่มหาวิทยาลัย ดำเนินการในรอบ 3 ปี 2. ผลการดำเนินงานการ บริการแก่สังคมชุมชนที่ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ชุมชน 3. รายงานการประเมิน ตนเองของมหาวิทยาลัย ราชภัฏ 4. รายงานการประเมิน ภายนอกของสมศ. ฯลฯ แหล่งข้อมูล - สำนักประกันคุณภาพ - สำนักวางแผนและ พัฒนา - เว็บไซต์ของ มหาวิทยาลัย ฯลฯ	เอกสาร 1. โครงการกิจกรรมของ มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง กับเศรษฐกิจชุมชนที่ใช้ ภูมิปัญญา และ วัฒนธรรมของชุมชนที่ เสริมสร้างเศรษฐกิจ ชุมชน 2. เอกสารการประเมิน ตนเองและประเมิน ภายนอกที่แสดงถึงการ เสริมสร้างกระบวนการ เรียนรู้ให้แก่ชุมชน ใน เรื่องเศรษฐกิจโดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ แหล่งข้อมูล - สำนักศิลปวัฒนธรรม - สำนักประกันคุณภาพ - ศูนย์การเรียนรู้ที่ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ชุมชน - เว็บไซต์ของ มหาวิทยาลัย ฯลฯ

1.4 ผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ โดยตรงกับภารกิจ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่ชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ภายใต้กรอบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยของ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งละจำนวน 10-12 คน จำนวน 4 แห่ง รวมทั้งสิ้น 40-48 คน ได้แก่

- (1) รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
- (2) รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
- (3) รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
- (4) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
- (5) ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
- (6) คณะบดีทุกคณะที่เปิดสอนสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน จำนวนประมาณ 5 คน ใน 4-6 คณะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเปิดสอน ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นต้น
- (7) ตัวแทนอาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน 3 คน
- (8) ตัวแทนผู้รับผิดชอบโครงการอบรมบริการทางวิชาการแก่สังคมและนักวิจัย 2 คน

1.5 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือต่างๆที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

- แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง
- แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม
- แบบวิเคราะห์เอกสาร
- แบบบันทึกข้อมูลวิจัย โดยใช้อุปกรณ์เทปบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการวิจัย

การสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ตามกรอบแนวคิดดังนี้

ด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย (1)นโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน(2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจชุมชน(3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน (4) รูปแบบหลักสูตรที่

เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน (5) สารระการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ฯลฯ

ด้านการวิจัย ประกอบด้วย(1)นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน (2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน (3) ลักษณะของงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายการวิจัย

ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ประกอบด้วย(1)นโยบายด้านการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน(2) มีโครงการ/กิจกรรมบริการทางวิชาการแก่สังคมที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน(3) การมีองค์การบริหารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน (4) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆในการดำเนินการบริการวิชาการรูปแบบต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน ฯลฯ

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย (1) มีโครงการกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน(2) มีการผสมผสานการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน และหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน (3) มีองค์การบริหาร ศูนย์ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน ฯลฯ

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การศึกษาเอกสาร ในการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis)ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลและระบุแหล่งที่มาของข้อมูล ขั้นตอนจัดประเภทหมวดหมู่ของข้อมูล ขั้นตอนตีความหมายของข้อมูลและขั้นตอนเขียนสรุปวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล โดยนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาความ แล้วสรุปเนื้อหาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมพิจารณา

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.1 พื้นที่ศึกษา พื้นที่ศึกษาในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

2.1.1 ชุมชนในระดับหมู่บ้าน ที่อยู่ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ในการเลือกชุมชนเป็นพื้นที่หรือสนามที่ใช้ในการศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจงชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาแห่งละ 1 ชุมชนโดยมีเกณฑ์เบื้องต้นในการเลือกชุมชนดังนี้

- (1) เป็นชุมชนระดับหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็น

กรณีศึกษา

(2) เป็นชุมชนที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการ โดยการผลิตสินค้าชุมชน ในรูปของวิสาหกิจชุมชน หรือธุรกิจชุมชน หรือรูปแบบอื่นๆตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

(3) เป็นชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจชุมชนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏในรูปแบบต่าง ๆ จากการเลือกโดยการเสนอขอของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วย

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย

แบบสำรวจข้อมูลความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นโดยปรับจากองค์ประกอบ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม และองค์ประกอบด้านชุมชนเข้มแข็ง ทางด้านเศรษฐกิจ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ครอบคลุมข้อมูลความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จำนวน 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลชุมชน ครอบคลุมข้อมูลดังต่อไปนี้

ชุมชนเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา และด้านเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ (1) จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน (2) จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (3) สัดส่วนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็งต่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทั้งหมด (4) จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (5) สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ (6) สัดส่วนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน (7) จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา (8) สัดส่วนการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดีต่อการจัดทำแผนทั้งหมด (9) สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด

ชุดที่ 2 แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือน

ด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม ด้านการมีสัมมาชีพ ได้แก่ (1) การมีงานทำ วัดจาก อัตราการว่างงาน (2) รายได้ที่เพียงพอ วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 (3) มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน วัดจาก

แรงงานที่ได้รับสวัสดิการ ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม วัดจากสัมประสิทธิ์จีนี่

2.3 ผู้ให้ข้อมูล(key informants)

2.3.1 ผู้ให้ข้อมูลในแบบสำรวจข้อมูลชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน/หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรชุมชน อบต.หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 ผู้ให้ข้อมูลในแบบสำรวจครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง จากครัวเรือนที่อยู่ในชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยสุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 40 ของประชากร ครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน

2.4 การจัดเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือการวิจัยข้างต้นในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏและชุมชนด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย พร้อมอุปกรณ์การบันทึกเสียงและบันทึกภาพ

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสัดส่วน ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการมีสัมมาชีพ การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ การเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา และเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ส่วนความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์จีนี่ (Gini coefficient)

ขั้นตอนที่ 3 ชั้นวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

3.1 พื้นที่ชุมชนที่ศึกษา เป็นพื้นที่เดียวกับชุมชนที่ศึกษาในขั้นตอนที่ 2

3.2 ผู้ให้ข้อมูล(key informants)

ผู้ให้ข้อมูลของชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษา (key informants) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง(purposive random sampling) และเทคนิคลูกโซ่(snowball/chain case sampling)และในชุมชนละประมาณ 10-15 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน กรรมการชุมชน พัฒนาการประจำหมู่บ้าน ผู้จัดการสหกรณ์ ประธานกลุ่มอาชีพต่างๆ ชาวบ้านที่ทำการผลิตสินค้าชุมชน เจ้าของร้านค้าในชุมชน ชาวบ้านกลุ่มอาชีพต่างๆ ชาวบ้านกลุ่มกองทุนต่างๆ เป็นต้น

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(1) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบการวิจัยดังนี้

- กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการ
- สภาพการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ด้าน การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมทั้งความต้องการของชุมชนในการรับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

3.4 การจัดเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือการวิจัยข้างต้นในพื้นที่ ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย พร้อมอุปกรณ์การบันทึกเสียงและบันทึกภาพ

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ในการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพจะใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (triangulation) ดังนี้

(1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) ในการ ตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาถูกต้องหรือไม่ โดยพิจารณาจากแหล่งเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่าง กัน มีความเหมือนหรือสอดคล้องกันหรือไม่

(2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) เป็น การตรวจสอบการเก็บข้อมูลในภาคสนามของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย มีความเห็นตรงกันหรือไม่

(3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) จากการเก็บข้อมูลในหลากหลายวิธี ทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์วิธีการต่างๆ พร้อมทั้งการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ร่วมกับแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มี ส่วนร่วมโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมข้อมูลโดยการ รวบรวมข้อมูลและระบุแหล่งที่มาของข้อมูล ขั้นตอนจัดประเภทหมวดหมู่ของข้อมูล ขั้นตอน การตีความหมายของข้อมูลและขั้นตอนเขียนสรุปวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล โดยนำเสนอข้อมูลในเชิง พรรณนาความ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

การวิจัยในขั้นตอนนี้ เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

4.1 แหล่งข้อมูล

ประมวลผลการศึกษาที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1,2 และ 3 มาจัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีการกำหนด มาตรการ แนวทางการดำเนินงานที่ทำให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

4.2 วิธีดำเนินการวิจัย/เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

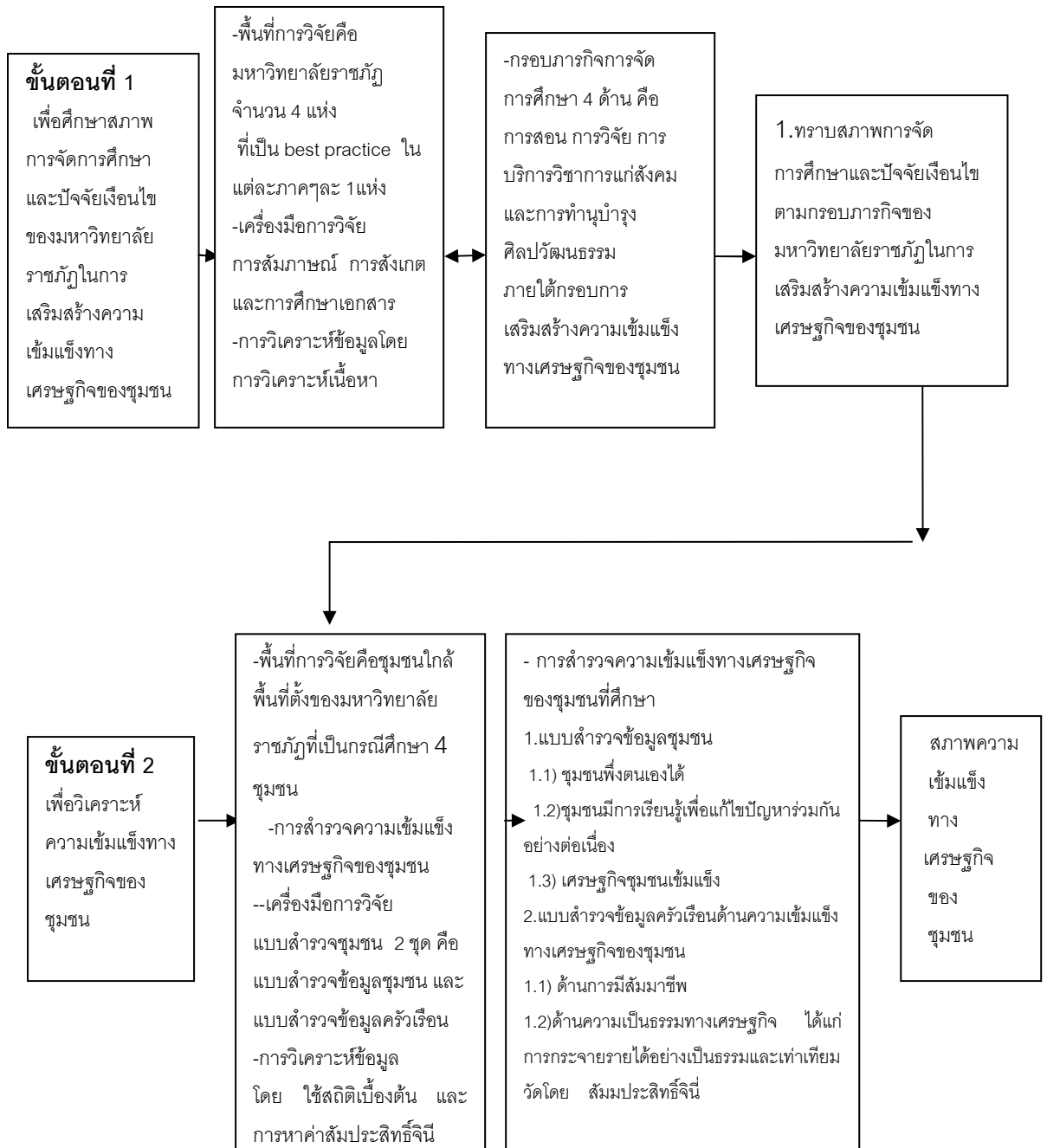
(1) จัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้วิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ ประมวลผลข้อมูลจากผลการวิจัยในขั้นตอน 1-2-3 แล้ววิเคราะห์ข้อมูลในการทำยุทธศาสตร์โดยใช้เทคนิค SWOT เพื่อเป็นฉบับร่างนำเสนอในการสนทนากลุ่ม(focus group discussion)

(2) จัดสนทนากลุ่ม(focus group discussion)พิจารณาร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และตัวแทนชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ประมาณ 6-10 คน มาร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการปรับแก้ไขตามข้อเสนอของที่ประชุมแล้ว นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ฉบับสมบูรณ์

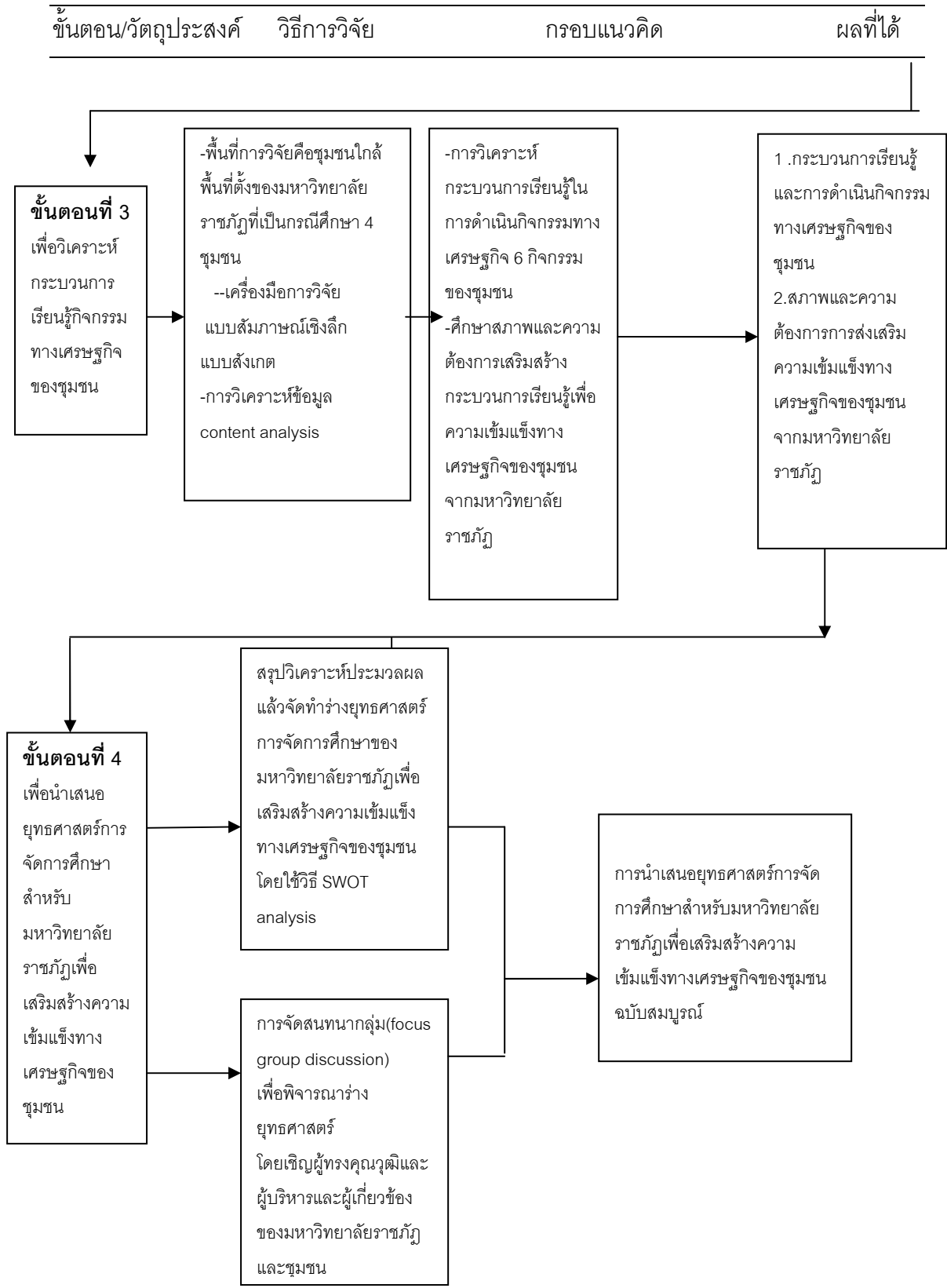
(3) นำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนฉบับสมบูรณ์ ที่ครอบคลุมแนวทางและมาตรการดำเนินงานที่ทำให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบภารกิจอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏอย่างเป็นรูปธรรม

แผนภาพที่ 3-2สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน/วัตถุประสงค์	วิธีการวิจัย	กรอบแนวคิด	ผลที่ได้
----------------------	--------------	------------	----------

แผนภาพที่ 3-2สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย(ต่อ)

ตารางที่ 3-4 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	ตัวแปร	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อศึกษาสภาพการ จัดการศึกษาและปัจจัย เงื่อนไขของ มหาวิทยาลัยราชภัฏใน การเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	<p>1.สภาพการจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ</p> <p>1).การเรียนการสอน 1.1 นโยบายการเรียนการสอน1.2การผลิตและพัฒนา กำลังคน 1.3กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการ เรียนรู้ 1.4รูปแบบหลักสูตร1.5สาระการเรียนการสอนที่เน้น การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ฯลฯ</p> <p>2).การวิจัย 3.1นโยบายด้านการวิจัย3.2จำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3.3 ลักษณะของการวิจัย/การมีส่วนร่วมของชุมชนเครือข่าย การวิจัย</p> <p>3.)การบริการทางวิชาการแก่สังคม 3.1.มีโครงการ/กิจกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 3.2.การมีองค์การบริการวิชาการ 3.3.การพัฒนาเครือข่าย ความร่วมมือ ฯลฯ</p> <p>4.)การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 4.1.มีโครงการกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน4. 2.มีการ ผสมผสานการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน และหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง กับเศรษฐกิจชุมชน4. 3.มีองค์การบริการ ศูนย์ หรือหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ชุมชน ฯลฯ</p> <p>2.ปัจจัยและเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตาม กรอบภารกิจ 4 ด้าน</p>	มหาวิทยาลัย ราชภัฏที่เป็น กรณีศึกษา 4 แห่ง	-การศึกษาเอกสาร -การสัมภาษณ์ เชิงลึก -การสังเกตแบบมี ส่วนร่วม -การสังเกตแบบไม่ มีส่วนร่วม	-แบบวิเคราะห์ เอกสาร -แบบสัมภาษณ์มี โครงสร้างและไม่มี โครงสร้าง	-การวิเคราะห์ เนื้อหา	ทราบสภาพการจัด การศึกษาและปัจจัย เงื่อนไขตามกรอบ ภารกิจของ มหาวิทยาลัย ราชภัฏในการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจของชุมชน

ตารางที่ 3-4 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย(ต่อ)

วัตถุประสงค์	ตัวแปร	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	เครื่องมือการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับ
2. เพื่อวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	1.ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน 1.1 ด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ -ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ -มีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา -เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง 1.2 ด้านเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม -การมีสัมมาชีพ -ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ	1.ชุมชนที่อยู่ใกล้พื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง	การสำรวจข้อมูลชุมชนและการสำรวจข้อมูลครัวเรือน	1.แบบสำรวจข้อมูลชุมชน 2.แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือน	-การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและค่าสัมประสิทธิ์จีนี	1.ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 4 แห่ง
3 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	1.กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 6 ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุนและสวัสดิการ 2. สภาพและความต้องการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ	ชุมชนเดียวกับวัตถุประสงค์ข้อ 2	-การสัมภาษณ์เชิงลึก -การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม	-แบบสัมภาษณ์ -แบบสังเกต	-การวิเคราะห์เนื้อหา	1.กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 6 กิจกรรม 2.สภาพและความต้องการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ
4) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาลำหับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	-การจัดการศึกษา ตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ แก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	ประมวลจากผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่1,2 และ3	-วิเคราะห์เนื้อหา -จัดทำร่างยุทธศาสตร์	จัดประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (focus group discussion)	การวิเคราะห์ SWOT -การวิเคราะห์เนื้อหา	-ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

บทที่ 4

สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ในบทนี้จะนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและ ผู้เกี่ยวข้อง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศมีทั้งหมด 40 แห่ง ผู้วิจัยศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง แบ่งตามภาค 4 ภาค ภาคละ 1 แห่ง โดยเลือกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีผลการประเมินภายนอกรอบสองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ผลการประเมินอยู่ในระดับที่ดีที่สุดในแต่ละภาค โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงคราม เป็นกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเป็นกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคใต้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเป็นกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคกลางและกรุงเทพมหานคร โดยบทนี้จะได้นำเสนอผลการศึกษาในแต่ละกรณีศึกษา ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ตอนที่ 3 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ตอนที่ 4 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

โดยการนำเสนอในแต่ละกรณีศึกษาจะแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัย
2. สภาพการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

3.ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ตอนที่ 5 สรุป: สังเคราะห์ภาพรวมสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ตอนที่ 1 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 14 คน ประกอบด้วย รองอธิการบดี 2 คน คณบดี 6 คน ผู้อำนวยการสำนัก 2 คน อาจารย์ผู้สอนและผู้วิจัย 4 คน ในช่วงระหว่างวันที่ 15-17 กุมภาพันธ์ 2554 และวันที่ 7 - 9 เมษายน 2554 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก (ตามรายชื่อผู้ให้ข้อมูลในภาคผนวก) รวมทั้งการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1.ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 2.สภาพการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และ 3.ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

สถานที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ตั้งอยู่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 1,078-1-25 ไร่ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนวังจันทน์ ส่วนทะเลแก้ว และส่วนสนามบิน ส่วนวังจันทน์ ตั้งอยู่เลขที่ 66 ถนนวังจันทน์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่เท่ากับ 40 - 1 - 44 ไร่ เป็นสถานที่ตั้งคณะครุศาสตร์ สำนักงานประสานการจัดบัณฑิตศึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ที่พักอาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ส่วนทะเลแก้ว ตั้งอยู่เลขที่ 156 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่จำนวน 993 - 0 - 41 ไร่ เป็นที่ตั้งสำนักงานอธิการบดี สถาบันวิจัยและพัฒนา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ศูนย์การศึกษาพิเศษ

ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางธุรกิจ หอประชุมอเนกประสงค์ สวนสุขภาพ สนามกีฬา ที่พักผ่อน ที่พักของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ และหอพักนักศึกษา จำนวน 3 หลัง และ ส่วนสนามบิน ตั้งอยู่เลขที่ 1 ถนนสนามบิน ตำบลอรุณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่ 44-3-40 ไร่ เป็นที่ตั้งของโรงเรียนสาธิต บ้านพักคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่

ประวัติความเป็นมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่พัฒนามาจากโรงเรียนฝึกหัดครูตั้งแต่ปี พ.ศ.2464 เป็นต้นมาและได้มีการพัฒนามาโดยลำดับ พ.ศ.2518 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู วิทยาลัยครูพิบูลสงครามจึงได้ทำการเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี

จากวิทยาลัยครูพิบูลสงครามสู่สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม ใน พ.ศ.2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “สถาบันราชภัฏ” แก่ วิทยาลัยครู และพระราชทานตราพระราชลัญจกรในพระองค์เพื่อเป็นตราสัญลักษณ์ของสถาบัน

พ.ศ.2538 สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ.2538 เพื่อให้สถาบันมีความเป็นอิสระและคล่องตัวทั้งในด้านการดำเนินการและการเปิดสอนในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรีได้ พ.ศ.2542 สถาบันราชภัฏพิบูลสงครามมีศักยภาพทางวิชาการสามารถเปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ระดับปริญญาตรีเปิดสอน 5 สาขาวิชา คือ สาขาการศึกษา สาขาศิลปศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจ และ สาขาวิชาการบัญชี ส่วนระดับปริญญาโทเปิดสอนในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต และเปิดสอนระดับปริญญาโทสาขา ยุทธศาสตร์การพัฒนาใน พ.ศ.2545

สถาบันราชภัฏพิบูลสงครามก้าวสู่การเป็น “มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม” ในปี พ.ศ. 2547 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พุทธศักราช 2547 และได้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พุทธศักราช 2547 ยังผลให้สถาบันราชภัฏพิบูลสงครามได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2547 เป็นต้นมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม นอกจากจะมีภารกิจในด้านการจัดการศึกษาแล้ว ตาม พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 7 บัญญัติให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ที่เสริมพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพ
ชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้การบริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนา
เทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู

ในปีการศึกษา 2553 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เปิดสอนนักศึกษาระดับ
อนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยแบ่งเป็น 6 คณะ คือ คณะครุศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีหลักสูตรและสาขาวิชา
ที่จัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น 14 หลักสูตร 56 สาขาวิชา ได้แก่ ประกาศนียบัตรบัณฑิต (1 ปี) 3
สาขาวิชา ปริญญาตรี 2 ปี (หลังอนุปริญญา) 1 สาขาวิชา ปริญญาตรี 4 ปี 37 สาขาวิชา ปริญญา
ตรี 5 ปี 1 สาขาวิชา ปริญญาโท 13 สาขาวิชาและปริญญาเอก 1 สาขาวิชา มีจำนวนนักศึกษา
ทั้งหมด 14,854 คน อาจารย์ 319 คน บุคลากรสายสนับสนุน 407 คน รวมบุคลากร 726 คน

ปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

ปรัชญา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

วิสัยทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏชั้นนำ มีความเป็น
เลิศด้านการผลิตครู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สืบสานแนวพระราชดำริเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัด
พิษณุโลกและสุโขทัย และเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง

พันธกิจ 1.ผลิตบัณฑิตที่มีคุณธรรมคุณภาพ 2.ศึกษา วิจัย สร้างสรรค์ ส่งเสริม และ
ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ท้องถิ่นและสากล 3.บริการวิชาการแก่สังคมและสืบสานโครงการอัน
เนื่องมาจากแนวพระราชดำริ 4.ผลิต และพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ 5.
ส่งเสริม สร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6.พัฒนาระบบ
การบริหารจัดการให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี

จากปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจดังกล่าว สามารถวิเคราะห์เนื้อหาความเชื่อมโยงการ
จัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ
ชุมชน ได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาท้องถิ่น ตาม
พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 7 บัญญัติให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็น
สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวิสัยทัศน์เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มุ่งเน้นสืบสานแนว
พระราชดำริเพื่อพัฒนาพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยและศูนย์
การศึกษา โดยมีเป้าหมายมุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือ
ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ ที่สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจ ที่มี

คำสำคัญสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และนำไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-1 ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และคำสำคัญที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	คำสำคัญที่เชื่อมโยงสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน
1. ยกระดับคุณภาพบัณฑิตและการผลิตครูให้มีความเป็นเลิศ	1.1 บัณฑิตมีคุณธรรม มีความเป็นเลิศทางวิชาการ วิชาชีพ มีความสามารถในการใช้ภาษาและเทคโนโลยีและเป็นผู้นำการพัฒนาสู่ท้องถิ่น 1.2 บัณฑิตสายครูได้รับการยอมรับจากหน่วยงานทางการศึกษา	• ผู้นำการพัฒนาสู่ท้องถิ่น
2. พัฒนางานวิจัย สืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำรินุรักษ์นการไปสู่การเรียนการสอนและการบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น	2.1 มีนักวิจัยและผลงานวิจัยจากภูมิปัญญาสากล ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวพระราชดำริที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ 2.2 มีการบูรณาการงานบริการวิชาการสู่การวิจัยและการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย	• งานวิจัยจากภูมิปัญญาท้องถิ่น • สืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ • บูรณาการไปสู่การเรียนการสอนและการบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น • การพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย
3. พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็นศูนย์กลาง ศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง	3.1 เป็นศูนย์กลางและแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนล่าง	• ศูนย์กลางและแหล่งเรียนรู้ของภาคเหนือตอนล่างด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและการท่องเที่ยว
4. พัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ภายใต้สภาพแวดล้อมและระบบบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง	4.1 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ภายใต้สภาพแวดล้อมและระบบการบริหารจัดการที่ดี	• องค์กรแห่งการเรียนรู้

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้กำหนดการพัฒนาท้องถิ่น ไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์ ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ และมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจน ในการเป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น การบูรณาการการเรียนการสอนและการบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัยในลักษณะการพัฒนาในเชิงพื้นที่ (area) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางและแหล่งเรียนรู้ ของภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นการพัฒนากลุ่มจังหวัด (cluster of provinces) ทางภาคเหนือตอนล่าง

ที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและการท่องเที่ยว ซึ่งจาก คำสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีส่วนที่การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เชื่อมโยงกับการพัฒนาท้องถิ่นในมิติเศรษฐกิจได้

2. สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมียุทธศาสตร์กำหนดไว้สามารถเชื่อมโยงไปสู่ภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยในการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุกมิติ ซึ่งในงานวิจัยนี้ จะนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในมิติเศรษฐกิจ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการเรียนการสอน

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 1) นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน 2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน 4) รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 5) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และจากการสังเกต โดยสรุปประเด็นดังนี้

1) นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเกี่ยวกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน สรุปได้ว่า

(1) นโยบายการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ คือเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารท่านหนึ่งที่กล่าวว่า

“นโยบายของมหาวิทยาลัยก็คือเป็นไปตามปรัชญาของเราของราชภัฏ คือ เป็นมหาวิทยาลัยที่พัฒนาท้องถิ่น ทางคณะเราก็มีหลายหลักสูตรที่จะปรับเปลี่ยน ต้องมุ่งชุมชนมากขึ้นเพราะเราทำตามปรัชญาปณิธานของราชภัฏ”

(สกล เกิดผล, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2554.)

(2) หลักสูตรต้องมีมาตรฐานเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิของหลักสูตร (TQF) ก่อนแล้วจึงไปตบโจทย์ทางการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และหลักสูตรยังต้อง

เป็นไปตามมาตรฐานสากล ดังที่ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีความเห็นว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่มีอาณาเขตที่ชัดเจน ต่อไปประเทศจะเปิดเสรีทุกเรื่อง การตีความท้องถิ่น คือ ประเทศไทย การวิเคราะห์ความต้องการต้องดูนโยบายรัฐบาล แผนการศึกษาของชาติ แผนพัฒนาอุดมศึกษาของสกอ. เป็นหลัก แล้วจึงวิเคราะห์ในเชิงพื้นที่พิชญุโลก สุขุทัย ที่เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามจึงมีหลักสูตร 2 ส่วน คือ หลักสูตรที่ตอบโจทย์ทั่ว ๆ ไป และหลักสูตรที่ตอบโจทย์ท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“เรื่องของท้องถิ่นเรื่องของหลักสูตรเราต้องยอมรับความจริงว่าหลักสูตรส่วนใหญ่ต้องยังเป็นมาตรฐานสากล มีปรัชญาในเรื่องของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสุดท้ายแล้วความเป็นสากลก็ต้องมีอยู่...การศึกษาปัจจุบันไม่มีอาณาเขตที่ชัดเจน จะเปิดเสรีทุกเรื่องที่สมบูรณืแบบเราคงจะมากำหนดตัวเองอยู่ในพื้นที่ไม่ได้แล้ว เพราะฉะนั้นราชภัฏพิบูลสงครามเรามอง 2 ส่วน หลักสูตรที่เราตอบโจทย์ทั่ว ๆ ไปก็ยังมีตอบโจทย์ท้องถิ่นก็ยังคงต้องมี...ตีความว่าท้องถิ่นคือประเทศไทย จึงตอบโจทย์ประเทศไทย ...เราวิเคราะห์เชิงพื้นที่พิชญุโลก สุขุทัยแล้วดูแผนของชาติ แผนของ สกอ.”

(พิทักษ์ อยู่มี, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

(3)ด้านบุคลากรต้องเชี่ยวชาญในศาสตร์ก่อนไปประยุกต์ลงชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติรวมทั้งมิติเศรษฐกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมุ่งให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ก่อนไปประยุกต์ลงชุมชนท้องถิ่น ดังคำกล่าวที่ว่า

“ถ้าคุณเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตัวเองก่อนจะไปประยุกต์ลงท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจหรืออื่นก็เป็นเรื่องง่ายทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนการวิจัยบริการวิชาการหรืออื่นๆ”

(พิทักษ์ อยู่มี, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

กล่าวโดยสรุปได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีนโยบายในการจัดการศึกษาเป็นไปตามปรัชญาในการเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ครอบคลุมมิติการพัฒนาชุมชนทุกมิติ โดยไม่ได้ระบุชัดเจนในการพัฒนาชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนให้ความสำคัญด้านหลักสูตรเน้นมาตรฐานสากลและพัฒนาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิของหลักสูตรอุดมศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษากำหนดก่อน จึงตอบโจทย์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน รวมทั้งด้านบุคลากรต้องมีความพร้อมและความเชี่ยวชาญในศาสตร์ก่อนประยุกต์ลงสู่การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น

2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ข้อมูลการผลิตกำลังคน จากเอกสารสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประจำปีการศึกษา 2553 จำแนกตามคณะ มีจำนวนผู้เรียน ดังนี้ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 1,571 คน (ร้อยละ 10.58) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 3,618 คน (ร้อยละ 24.36) คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 5,234 คน (ร้อยละ 35.24) คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร จำนวน 392 คน (ร้อยละ 2.64) คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 1,423 คน (ร้อยละ 9.58) รวม 14,854 คน โดยแบ่งภาคปกติ 10,011 (ร้อยละ 67.40) และภาคพิเศษ 4,843 คน (ร้อยละ 32.60) จะเห็นว่าการผลิตกำลังคนของคณะวิทยาการจัดการมีจำนวนมากที่สุด และคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีจำนวนน้อยที่สุด

ในการวิเคราะห์ด้านการผลิตและพัฒนาากำลังคนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และรายงานประจำปีของคณะต่างๆ รวมทั้งสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประจำปีการศึกษา 2552-2553 ในประเด็นที่มีคณะ สาขาวิชา ที่จัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตบัณฑิต และพัฒนากำลังคน ในคณะ สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ของชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนรายละเอียดข้อมูลสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-2 ข้อมูลหลักสูตรสาขาวิชาในการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่เชื่อมโยงกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนได้	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	ปริญญาโท ปริญญาตรี 4 ปี	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม) วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ) ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)	เคมี/วิทยาศาสตร์ชีวภาพ/ วิทยาศาสตร์ศึกษา/เทคโนโลยีชีวภาพ/ เคมี/จุลชีววิทยา/ชีววิทยา/ชีววิทยาประยุกต์/วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม -คหกรรมศาสตร์	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคหกรรมศาสตร์ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การผลิตทางการเกษตร และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และอาหาร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ปริญญาโท ปริญญาตรี(4ปี) ปริญญาตรี(4ปี) และปริญญาตรี2ปี(หลังนุปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต(รป.ม) ศิลปศาสตรบัณฑิต(ศศ.บ)	-ยุทธศาสตร์การพัฒนา -การปกครองท้องถิ่น -รัฐประศาสนศาสตร์ -การพัฒนาชุมชน	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติ รวมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4-2 ข้อมูลหลักสูตรสาขาวิชาในการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่
เชื่อมโยงกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน (ต่อ)

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ ของชุมชนได้	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ ทางเศรษฐกิจของชุมชน
คณะวิทยาการจัดการ	ปริญญาโท ปริญญาตรี 4 ปี ปริญญาตรี 2 ปี (หลัง อนุปริญญา)	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) บริหารธุรกิจบัณฑิต(บธ.ม) บริหารธุรกิจบัณฑิต(บธ.ม)	-การจัดการประยุกต์ -การบริหารธุรกิจ(แขนงวิชาการตลาด ,แขนงวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ,แขนงวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ,แขนง วิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์,แขนง วิชาการจัดการทั่วไป,แขนงวิชาการ ตลาด,แขนงวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ การจัดการทั่วไป/การบริหารธุรกิจ (แขนงวิชาการตลาด,แขนงวิชาการ บริหารทรัพยากรมนุษย์,แขนงวิชาการ บัญชี,แขนงวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการ เรียนรู้และฐานการเรียนรู้ในสาขา การจัดการธุรกิจและการ บริหารธุรกิจทุกแขนงวิชา สามารถ เชื่อมโยงและประยุกต์ในการ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านการ บริหารจัดการธุรกิจชุมชน วิชาหลัก ชุมชน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน
คณะ เทคโนโลยีการเกษตร และอาหาร	ปริญญาโท ปริญญาตรี 4 ปี	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม)วิทยา ศาสตร์บัณฑิต(วท.บ) วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศ.บ)	-วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการ อาหารเกษตรศาสตร์/พัฒนา ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกษตร/ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาหาร/ สัตวศาสตร์วิศวกรรมเกษตรและ อาหาร	เนื้อหาองค์ความรู้กิจกรรมการ เรียนรู้และฐานการเรียนรู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตการแปร รูปการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทาง การเกษตร พืชและสัตว์ รวมทั้งด้าน อาหารของชุมชนท้องถิ่นโดยใช้ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีและความรู้ทางด้าน วิศวกรรมศาสตร์เข้ามาช่วย
คณะเทคโนโลยี อุตสาหกรรม	ปริญญาตรี 4 ปี ปริญญาตรี 2 ปี (หลังปริญญา)	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ) วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศ.บ) วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ)	เซรามิกส์/เทคโนโลยีเซรามิกส์/ ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม -วิศวกรรมโลจิสติกส์ -เทคโนโลยีอุตสาหกรรม -คอมพิวเตอร์อุตสาหกรรม	เนื้อหาองค์ความรู้กิจกรรมการ เรียนรู้และฐานการเรียนรู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการผลิต การออกแบบ ผลิตภัณฑ์รวมทั้งระบบการผลิตที่ สามารถประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ ของชุมชน ในการส่งเสริมเศรษฐกิจ ของชุมชนได้
คณะครุศาสตร์	ปริญญาเอก ปริญญาโท ประกาศนียบัตร บัณฑิต ปริญญาตรี(5ปี) ปริญญาตรี 2 ปี (หลังปริญญา)	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ครุศาสตรมหาบัณฑิต ประกาศนียบัตรบัณฑิต(ป. บัณฑิต) ครุศาสตรบัณฑิต(ค.บ.) ครุศาสตรบัณฑิต(ค.บ.)	-วิจัยและพัฒนาการศึกษา หลักสูตรและการสอน/วิจัยและ ประเมินผลการศึกษา/วิทยาศาสตร์ ศึกษา/การศึกษาพิเศษ/การบริหาร การศึกษา วิชาชีพครู/การบริหารการศึกษา/ การศึกษาพิเศษ -การศึกษา -การศึกษาปฐมวัย	สามารถเสริมสร้างกระบวนการ เรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ได้โดยผ่านการวิจัยและพัฒนา การศึกษากับการพัฒนาชุมชน การ สร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การให้การศึกษาตามอัธยาศัยแก่ ชุมชน โดยผ่านครู บุคลากรทางการ ศึกษาสถาบันการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบทุกระดับการศึกษา

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนของคณะต่างๆ ที่เปิดสอน
และผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรสากลที่ใช้ในการ
จัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา และเป็นไปตามกรอบเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ยังไม่มี
หลักสูตรท้องถิ่นที่แท้จริง แต่หลักสูตรดังกล่าวก็สามารถเชื่อมโยงกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้

แก่ชุมชน ทั้งองค์ประกอบด้านเนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เนื้อหาองค์ความรู้ โดยบัณฑิตที่จบไปทางด้านการเกษตร เทคโนโลยีอุตสาหกรรม การพัฒนาชุมชน การบริหารธุรกิจ และสาขาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง สามารถทำงานประกอบการในชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบของการทำเกษตรแบบผสมผสาน ธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน หรืออุตสาหกรรมชุมชนด้านต่างๆได้ โดยใช้องค์ความรู้ทางด้านการเกษตรสมัยใหม่ ด้านการบริหารธุรกิจ รวมทั้งด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปช่วยในการผลิตพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงองค์ความรู้แนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของสาขาพัฒนาชุมชน ซึ่งมีรายวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ด้วย สามารถส่งเสริมให้กำลังคนที่มีมหาวิทยาลัยผลิตออกไปสู่ชุมชนท้องถิ่น นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างงานสร้างอาชีพและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้

กิจกรรมการเรียนรู้ ในสาขาวิชาต่างๆของมหาวิทยาลัยที่จัดให้แก่ผู้เรียน สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนได้ด้วย ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฐานการเรียนรู้ในชุมชน เช่น การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน การศึกษาปัญหาพิเศษ การวิจัยของอาจารย์และนักศึกษา การฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยใช้แหล่งการฝึกประสบการณ์ในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งต่อผู้เรียนและต่อชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมการเรียนรู้ ที่มหาวิทยาลัยจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนสามารถถ่ายทอดไปสู่ชุมชนท้องถิ่นได้ เป็นการสร้างการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้บนฐานความเป็นชุมชน (community-based learning)

ฐานการเรียนรู้ หรือแหล่งการเรียนรู้ทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยที่ได้จัดศูนย์ฝึกปฏิบัติการศูนย์การเรียนรู้ อาคาร อุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆไว้ในทุกคณะ สามารถเอื้ออำนวยในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนใช้เป็นฐานการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติ และรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยก็สามารถใช้แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย จากการศึกษาค้นคว้า ฐานการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ฝึกปฏิบัติการต่างๆ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน อาทิเช่น ศูนย์ปฏิบัติการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ทะเลแก้ว เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเพิ่มเติม เกี่ยวกับการผลิตและพัฒนากำลังคนในแต่ละคณะที่เชื่อมโยงต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนมีหลายหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูล

สงครามมี 2 ส่วน คือหลักสูตรทั่วไป และหลักสูตรที่จัดตามความต้องการของท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้จัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมีการพัฒนาหลักสูตรเมื่อใช้ครบ 5 ปี และมีความเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น ในเรื่องของสหกิจศึกษา ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“คณะวิทยาการจัดการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนคือสาขาวิชาที่ทางคณะมีในเรื่องของสหกิจศึกษาที่อยู่ในส่วนหนึ่งของคณะและสาขาเศรษฐศาสตร์ในด้านเศรษฐกิจ” (สุวารีย์ วงศ์วัฒนา, **สัมภาษณ์**, 15 กุมภาพันธ์ 2554)

“อย่างเศรษฐกิจของชุมชน คิดว่าจะมีโปรแกรมการพัฒนาชุมชน แล้วก็สาขาเศรษฐศาสตร์ที่มีการเรียนรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ของเราในขณะนี้ก็เป็นหลักสูตรกลาง ที่นี้ในส่วนของการพัฒนาหลักสูตรที่มีไว้ครบ 5 ปี ก็จะมีการปรับใหม่”(สกล เกิดผล,**สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

“คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมน่าจะเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนทุกสาขา เราผลิตบัณฑิต 4 หลักสูตร 10 สาขาวิชา ตัวอย่างเช่น หลักสูตร เซรามิกส์ อันนี้ก็เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนในเรื่องของการพัฒนาผลิตภัณฑ์” (เพียรพิณ ก่อวุฒิพงศ์, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

การพัฒนากำลังคนให้กับหน่วยงานในท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามได้พัฒนาบุคลากรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความร่วมมือกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย หลักสูตรที่เปิดสอน อาทิเช่น สาขาการจัดการการคลัง และสาขาพัฒนาชุมชน โดยเป็นหลักสูตรการศึกษาพิเศษ มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน เป็นวิชาเลือก ดังที่คณบดีคณะวิทยาการจัดการได้ให้ข้อมูลว่า

“ตอนนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามทำความร่วมมือกับกรมการปกครองจะมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนเป็นวิชาเลือกของผู้เรียนที่เรียนในวันเสาร์-อาทิตย์ คนที่มาเรียนจะได้แก่ อบต. ตามที่มี นโยบายของรัฐว่าให้ อบต. ก็ได้ได้รับปริญญาและมีความรู้เพิ่มขึ้นในการทำงาน ตอนนี้มีรุ่นที่ 2 รุ่นแรกจบไปแล้ว สาขาที่สอนได้แก่ การจัดการการคลัง การพัฒนาชุมชน รัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น”

(สกล เกิดผล, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

การผลิตกำลังคนด้านการเกษตรมีผู้เรียนน้อย หลักสูตรที่เปิดสอนของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตร คณบดีคณะ

เทคโนโลยีการเกษตรและอาหารให้ความเห็นว่า ถึงแม้หลักสูตรจะดีเพียงใดถ้าหลักสูตรหรือสาขานั้นมีค่าว่าเกษตรอยู่ผู้เรียนก็เข้ามาเรียนน้อย เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่สนใจเป็นลูกจ้างในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมมากกว่า ดังคำให้สัมภาษณ์ที่กล่าวไว้ว่า

“คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร จัดการศึกษาสร้างคนรุ่นใหม่ ลงไปด้าน การผลิตทางการเกษตร ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชนมีสองกลุ่ม คือกลุ่มพืช และการผลิตสัตว์ มีหลายหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนและก็เป็นหลักสูตรที่ดีแต่เมื่อมีค่าว่าเกษตรคนก็เข้ามาเรียนน้อยอยู่”(ศาสตราจารย์ ดร.สร้อยสังวาล, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

การสำรวจและการผลิตกำลังคนตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เพื่อไปพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า มีการสำรวจความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการผลิตกำลังคนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม สรุปได้ดังนี้

มีการสำรวจความต้องการของท้องถิ่น โดยสำนักส่งเสริมวิชาการของมหาวิทยาลัยและคณะ รวมทั้งหน่วยงานที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเปิดหลักสูตรก็มีการสำรวจความต้องการมาด้วย เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การเปิดหลักสูตรของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีการประเมินความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งพบว่า ทุกหลักสูตรมีความต้องการจำเป็น (need assessment) ของชุมชนท้องถิ่นจริงๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ผมคิดว่าทางสำนักส่งเสริมวิชาการสำรวจเองแม้แต่กรมการปกครองเองที่ให้เราจัดหลักสูตรให้ ก็สำรวจความต้องการมาแล้ว ก่อนที่จะลงมือทำหลักสูตรที่เราเปิดสอน” (สกล เกิดผล, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

“หลักสูตรของเราด้านการเกษตรมีการประเมินที่ผู้ใช้เป็น need Assessment จริงๆ” (ศาสตราจารย์ ดร.สร้อยสังวาล, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

การปฏิบัติงานในพื้นที่ของบัณฑิตที่จบสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้จบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามส่วนใหญ่ทำงานในพื้นที่ ทั้งภาคราชการและเอกชน เนื่องจากผู้ที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย และจังหวัดใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่ และส่วนหนึ่งก็ทำงานอยู่ในองค์กรของท้องถิ่นอยู่แล้ว มาเรียนต่อยอด เพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา และพัฒนาความรู้ความสามารถ จบการศึกษาแล้วก็ยังคงทำงานอยู่ในท้องถิ่น บัณฑิตทางด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมและประกอบอาชีพส่วนตัว บัณฑิตทางด้านเกษตรศาสตร์ สัตวศาสตร์ จากการสำรวจพบว่า ช่วงแรก บัณฑิตไปทำงานในส่วนราชการ

และภาคเอกชน มีบางส่วนที่ต่อมากลับมาทำทางด้านการเกษตร แต่พบว่าบัณฑิตที่จบแล้วทำงานทางด้านการเกษตรกรรมจริงๆมีน้อย ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารระดับคณะที่กล่าวว่า

“ผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ เช่นพิษณุโลก สุโขทัย พิษณุโลก บัณฑิตที่จบไปส่วนใหญ่ก็ทำงานอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้ว จะทำอยู่ในพิษณุโลกหรือจังหวัดใกล้เคียง คือ ผู้เรียนเหล่านี้มาจากท้องถิ่น ก็ต้องทำงานกับท้องถิ่น อาจจะไม่ก็เปอร์เซ็นต์ที่ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจากว่า อบรม. นั้นอยู่กัน 4 ปี ถ้ามีผลงานก็จะได้รับเลือกต่อ ถือว่าเป็นนักการเมืองท้องถิ่น” (สกล เกิดผล, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

“บัณฑิตของเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีบางส่วนที่จบแล้วทำงานในท้องถิ่น แต่ของเราไปทำในเรื่องของอุตสาหกรรม เพราะส่วนใหญ่อยู่ในธุรกิจอุตสาหกรรมและประกอบอาชีพส่วนตัวบ้าง” (เพียรพิน ก่ออุฒพิงศ์, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

การที่บัณฑิตจบแล้วไม่ทำงานในชุมชนท้องถิ่น และไม่ชอบทำงานด้านการเกษตร ผู้บริหารท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า เป็นเพราะการศึกษาสอนให้คนออกจากภูมิลำเนา และวิถีคิดของเด็กรุ่นใหม่ที่ต้องการเป็นลูกจ้างในเมือง และต้องการความสะดวกสบาย ซึ่งจากวิถีคิดดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในการสืบทอดอาชีพทางการเกษตรที่เป็นอาชีพหลักของคนไทย ซึ่งนับวันจะหายไปรวมทั้งที่ดินทำการเกษตรที่ถูกขายออกไปด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ในเรื่องนี้ว่า

“การทำงานด้านเกษตรศาสตร์ สัตวศาสตร์ ช่วงแรกบัณฑิตไปทำงานส่วนราชการ ส่วนหนึ่งไปทางเอกชน แล้วต่อมากลับมาทำการเกษตรบ้างแต่น้อยมาก การศึกษาเราเป็นการศึกษาออกตัญญูสอนคนให้คนออกจากภูมิลำเนา วิถีคิดของเด็กจะต้องการเป็นลูกจ้างภาคเอกชน ในเมือง ต้องการความสะดวกสบาย ไม่ต้องการกลับภูมิลำเนา เหลือแต่พ่อแม่อยู่บ้านนอก ต่อมาอายุให้พ่อแม่ขายที่ดินเข้ามาอยู่ในเมืองกับตนเอง ได้เงินก้อนมาใช้จ่ายที่ดินก็หมดไป” (สาคร สร้อยสังวาล, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

3)กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

การจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีการจัดการศึกษาทั้งภาคปกติและภาคพิเศษซึ่งเป็นการศึกษาต่อเนื่องให้กับบุคลากรประจำการทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีโอกาสเข้าศึกษา ได้แก่ ระดับปริญญาตรี 2 ปี (หลังอนุปริญญา) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อาทิเช่น สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม เป็นต้น ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่ทำงานใน

องค์การต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในท้องถิ่นได้มาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา ได้แก่ บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียง

ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน คณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีเครือข่ายการเรียนรู้ ที่มีกระบวนการเรียนรู้เป็นฐานสำคัญ โดยมีเครือข่ายการเรียนรู้เป็นระบบความสัมพันธ์ มีระบบการจัดการ วิธีการพัฒนาเครือข่าย มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันกับองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้

ตารางที่ 4-3 แสดงเครือข่ายการเรียนรู้ของคณะต่างๆในมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

คณะ	ความร่วมมือ	เครือข่ายหน่วยงานความร่วมมือ
เทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร	-บันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับธกส.สำนักงานสาขา2 (ครอบคลุม 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง)	-ธกส.สำนักงานสาขา 2 (ครอบคลุม 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง)
	-บันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเขตพื้นที่พิษณุโลก	-คณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยีการเกษตร มทร.ล้านนาเขตพื้นที่พิษณุโลก
	-ศูนย์เรียนรู้ในเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ(ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ทะเลแก้ว) สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง -หน่วยฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร(ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ทะเลแก้ว)	-เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ และสถาบันเศรษฐกิจพอเพียง -กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	-เครือข่ายคณาบดีคณะเกษตรศาสตร์และคณะที่เกี่ยวข้อง	-กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ
	-การให้บริการวิชาการเชิงพื้นที่โดยสาขาวิชาเกษตรศาสตร์	-ชุมชนบ้านโคกผักหวาน
	-การให้บริการวิชาการเชิงพื้นที่โดยสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร	-ชุมชนตำบลจอมทอง
คณะวิทยาการจัดการ	เครือข่ายความร่วมมือกับกรมพัฒนาชุมชน โดยพัฒนาชุมชนจังหวัดจัดอบรมในโครงการต้นกล้าอาชีพ	-กรมพัฒนาชุมชน
	-เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการคณะวิทยาการจัดการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ	-คณะวิทยาการจัดการของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ
	-ความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก	อบต.ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	บันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับกรมวิทยาศาสตร์บริการ เรื่อง การเป็นเครือข่ายห้องปฏิบัติการ ภายใต้โครงการขยายเครือข่ายห้องปฏิบัติการทดสอบ	-กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
	-สำนักสิ่งแวดล้อมภาค 9 ความร่วมมือการวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม	-สำนักสิ่งแวดล้อมภาค 9
	-ความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย	-อบต.ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	-ความร่วมมือกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคกลางพัฒนาผู้ประกอบการ การออกแบบตราสัญลักษณ์OTOP และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	-กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	-ทำความร่วมมือกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จัดการศึกษาให้กับ อบต. ได้รับปริญญาและมีความรู้เพิ่มเติมในการทำงาน	-กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
คณะครุศาสตร์	-เครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ในการจัดการศึกษาหลักสูตร และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	-สถาบันการศึกษาทุกระดับในพื้นที่

จากตารางข้างต้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากเอกสารรายงานประจำปี 2552-2553 ของคณะต่างๆ ตั้งแต่แต่ละคณะมีเครือข่ายการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆเป็นจำนวนมากทั้งเป็น

ทางการและไม่เป็นทางการ ที่ได้ทำความร่วมมือตกลงร่วมมือกับหน่วยงาน ในรูปแบบของการลงนามในบันทึกความตกลงร่วมมือกัน (MOU) และการเป็นหน่วยงานร่วมดำเนินการจัดโครงการ กิจกรรมและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ที่มีผลเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ซึ่งการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้เป็นฐานสำคัญ และเป็นระบบความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่มีกับหน่วยงานต่างๆ จึงทำให้มีผลงานที่มีประโยชน์อย่างเต็มที่ เต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการของท้องถิ่น และช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้ ดังบางส่วนของคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ในท้องถิ่นของเราก็มีเครือข่ายอย่างศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคกลาง เช่น ทำโครงการในเรื่องของคลัสเตอร์ ร่วมกัน ทำเรื่องของพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ MBC”

(เพียรพิน ก่อวุฒิพงศ์, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

“ด้านเครือข่ายทางเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร เรามีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงทะเลแก้ว ทำงานร่วมกับกิจกรรมธรรมชาติ ที่มีเครือข่ายที่เข้มแข็งมาก 58 ศูนย์ ทั่วประเทศ มีงานโครงการส่งเสริมทางด้านเกษตรกรรมธรรมชาติที่เราทำร่วมกัน”

(สาคร สร้อยสังวาล, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

4) รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารพบว่าทุกคณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีหลักสูตรที่หลากหลายสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้ โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ทั้งด้านเนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ ในที่นี้ผู้วิจัยขอเสนอเฉพาะหลักสูตรของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตรและอาหาร จากผลการประเมินการประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พบว่า มีผลการประเมินในระดับ ดี-ดีมาก มาโดยตลอด ในปี 2552 ได้คะแนน 2.62 (ดีมาก) เช่นเดียวกับปี 2551 ได้คะแนน 2.47 (ดี) ซึ่งเป็นคะแนนสูงสุดเมื่อเทียบกับคณะอื่นๆในมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มุ่งพัฒนาหลักสูตรตามแผนการพัฒนาหลักสูตรที่ได้รับการอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัย โดยมีหลักสูตรต่างๆที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากหลักสูตรกลางของสภาสถาบันราชภัฏ พ.ศ.2543 ให้เป็นหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏ นอกจากนี้ยังได้พัฒนาหลักสูตรใหม่ ให้ตอบสนองต่อภารกิจด้านการเกษตรและอาหาร ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และให้ครอบคลุมการพัฒนาการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่า และห่วงโซ่คุณค่า โดยปัจจุบันมีหลักสูตรที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีทั้งสิ้น 5 หลักสูตรเป็นหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต 4

หลักสูตร และหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต 1หลักสูตร นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต 1 หลักสูตร

การจัดหลักสูตรของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีความหลากหลายตอบสนอง เศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตรและ การปศุสัตว์สมัยใหม่ ได้แก่

(1) หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต(วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร) เกี่ยวกับ เทคโนโลยีด้านการแปรรูปอาหาร การจัดการอุตสาหกรรมอาหาร

(2) หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต(สัตวศาสตร์) เกี่ยวกับระบบการจัดการฟาร์มปศุสัตว์ สมัยใหม่

(3) หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต(พัฒนาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเกษตร) เกี่ยวกับการ พัฒนาผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า ทั้งในรูปแบบอาหารและไม่ใช่อาหาร ซึ่งสามารถช่วย พัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนท้องถิ่นได้

(4) หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต(เกษตรศาสตร์) เกี่ยวกับการจัดการด้านการเกษตร สมัยใหม่ โดยมีวิชาเอกให้เลือกอย่างหลากหลาย ได้แก่ วิชาเอกเกษตรอินทรีย์ วิชาเอกการจัดการทรัพยากรเกษตรและสิ่งแวดล้อม วิชาเอกพืชศาสตร์ วิชาเอกเทคโนโลยีสารสนเทศและการ บริการทางการเกษตร วิชาเอกการจัดการธุรกิจเกษตรและอาหาร วิชาเอกการท่องเที่ยวเกษตร จะ เห็นได้ว่ามีสาขาวิชาเอกที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยซึ่งเป็น ประเทศเกษตรกรรม หากมีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนในด้านดังกล่าวด้วยจะ ส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง

(5) หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต(วิศวกรรมเกษตรและอาหาร) เกี่ยวกับงานด้าน วิศวกรรมโดยมุ่งเน้นไปที่งานด้านวิศวกรรมอาหาร วิศวกรรมดินและน้ำ วิศวกรรมเครื่องจักรกล เกษตร เป็นหลักสูตรที่ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยพัฒนาด้าน การเกษตรและอาหาร ซึ่งตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง เช่นเดียวกัน

(6) หลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต(วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร) เกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารเชิงลึก และการประยุกต์ใช้การวิจัยในการแก้ปัญหาด้าน การแปรรูป การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร สามารถช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนด้าน เศรษฐกิจได้ทั้งเนื้อหาองค์ความรู้และการวิจัย

โดยสรุปจะเห็นว่ารูปแบบของหลักสูตรของคณะเทคโนโลยีการเกษตรที่ยกมา มีความ ครอบคลุม หลากหลาย ที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการ การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของ

ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนเกษตรกรรมที่เป็นฐานรากของประเทศ หากสามารถนำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ทั้งแก่ผู้เรียนและแก่ชุมชนได้ ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้

จากการสัมภาษณ์พบว่า การจัดการเรียนการสอนผ่านหลักสูตรที่ครอบคลุมและได้มาตรฐานของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยการจัดการศึกษาสอดคล้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจำหน่ายจ่ายแจก การผลิตทางการเกษตรมีสองกลุ่ม คือกลุ่มพืช และกลุ่มสัตว์ การผลิตเพื่อยังชีพ เพื่อการบริโภค เหลือ ไปจำหน่าย จ่ายแจก การผลิตขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากร ดังนั้นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจึงให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้านการเกษตรของไทย ซึ่งมีปัญหาเรื่องของการ apply เทคโนโลยี ประเทศไทยไม่มีปัญหาเรื่ององค์ความรู้ทางการเกษตร ไม่มีปัญหาเรื่อง science แต่เกษตรกรของไทยขาดการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ดังนั้นคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหารจึงพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมในเรื่องนี้ ซึ่งคนปกติคณะเทคโนโลยีการเกษตรได้ให้ความเห็นว่า

“คณะมีหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ การเพิ่มมูลค่า ให้มีการแปรรูป การรักษาไม่สูญเสียระหว่างการขนส่ง คือ หลักสูตรเทคโนโลยีการอาหาร ต่อไปก็มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ จึงมีอีกหลักสูตรคือหลักสูตรการพัฒนาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม การเกษตร คล้ายกับ food science จากการทำมา ภาคการเกษตร ผลงานด้านการเกษตรของไทย ไปได้ดี แต่เรามีปัญหาเรื่องของการ apply เทคโนโลยี ประเทศไทยไม่มีปัญหาเรื่ององค์ความรู้ทางการเกษตร ไม่มีปัญหาเรื่อง science แต่เกษตรกรของไทยขาดการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม จึงทำให้มีการสูญเสียไประหว่างการผลิตมาก ทางคณะจึงเปิดหลักสูตรวิศวกรรมเกษตรและอาหารเป็นหลักสูตรที่เปิดที่นี้เป็นแห่งแรก ทางราชภัฏพิบูลเปิดสาขานี้ขึ้นมาเพื่อผลิตคนเข้าไปสู่ภาคการเกษตรในด้านนี้ แต่คนเข้ามาเรียนก็น้อยอยู่” (สาคร สร้อยสังวาล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

5) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน

จากการศึกษาในเอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในและรายงานประจำปี 2552 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบอาชีพในระดับชุมชน มีการดำเนินการดังนี้

มีการฝึกทักษะภาคปฏิบัติในชุมชน ให้แก่นักศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา ตัวอย่างเช่น ในระดับบัณฑิตศึกษา มีโครงการทุนวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท

ของคณะครุศาสตร์ มีการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการทำเครื่องปั้นดินเผา พื้นที่ทุ่งหลวง อำเภอดุสิต จังหวัดสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้น

การฝึกทักษะนักศึกษาในระดับปริญญาตรีโดยร่วมมือกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ขอความร่วมมือให้นักศึกษาทางด้านการออกแบบไปพัฒนาออกแบบตราสัญลักษณ์ของ OTOP ซึ่งเป็นความร่วมมือทางวิชาการและเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม การส่งนักศึกษาไปฝึกทักษะงานช่างเกษตรหลักสูตรงานเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กกับผู้ประกอบการในท้องถิ่นของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร เป็นต้น ดังที่คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่า

“การจัดการเรียนการสอนก็มีเรื่องของพัฒนานักศึกษา ก็มีโครงการของศูนย์ส่งเสริมที่มาขอความร่วมมือเอนักศึกษาทางด้านออกแบบไปพัฒนาออกแบบตราสัญลักษณ์ของโอท็อปก็จะเป็นความร่วมมือทางวิชาการและก็เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพด้วย ... เป็นโอท็อปทั้งหมดหมายถึงในภาพรวมของจังหวัดพิษณุโลกตอนนี้มีโจทย์ 100 โจทย์ คือ อย่างเช่น 1 ตำบลมีผลิตภัณฑ์ 100 อย่างก็ให้นักศึกษาเราไปพบผู้ประกอบการแล้วก็ไปรับโจทย์มาว่าเขาต้องการอย่างไร”

(เพียรพิณ ก่อวุฒิพงศ์, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิถีสวมชนด้านการเกษตร การจัดการเรียนการสอนในบางรายวิชาของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร อาทิเช่น รายวิชา ภูมิสังคมการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ที่จัดขึ้นสำหรับนักศึกษา ปี 1 ทุกคนต้องมาเรียนร่วมกัน ทำให้รู้จักตัวเอง รู้จักท้องถิ่น รักท้องถิ่น และต้องลงฝึกปฏิบัติในพื้นที่ ดังที่คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหารได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“การลงปฏิบัติของนักศึกษาลงปฏิบัติตั้งแต่ปี 1 มีรายวิชาที่ทางคณะคิดขึ้นมาเอง คือ รายวิชาภูมิสังคมการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ปี1 ทุกสาขาต้องมาเรียนร่วมกัน ทำให้เด็กรู้จักตัวเอง รู้จักท้องถิ่น รักท้องถิ่น ให้เด็กเก่งในเรื่องท้องถิ่นตัวเอง”

(สาคร สร้อยสังวาล, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

การจัดการเรียนการสอนโดยโครงการ กิจกรรม และงานวิจัย จากการศึกษาพบว่า มีงานวิจัย งานโครงการ กิจกรรม ที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ตัวอย่างเช่น

- การจัดการเรียนการสอนโดยการวิจัยในระดับปริญญาตรี โดยการทำวิจัยตามโครงการ IRPUS ที่ให้นักศึกษาปริญญาตรีเป็นผู้แก้ปัญหาโจทย์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งคนบดี้คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ได้ให้ข้อมูลเรื่องนี้ว่า

“สกว. ทำเรื่องโครงการวิจัย IRPUS ที่ให้นักศึกษาปริญญาตรีเป็นผู้แก้ปัญหาโจทย์ของชุมชน เราก็ให้เด็กลงมือทอปนะคะ สาขาเทคโนโลยีทางอุตสาหกรรมก็ให้ไปแก้ปัญหาในเรื่องเครื่องจักร เช่น เครื่องผลิต เครื่องบดมัน ในชุมชน จะมีด้านข้างอันนี้เขาจะแก้ปัญหาให้ชุมชนได้” (เพียรพิน ก่อวุฒิพงศ์, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

นอกจากนี้ยังมีโครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดกระบวนการ การเรียนการสอน กรณีศึกษารายวิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารให้นักศึกษามีความสามารถสู่ธุรกิจการแปรรูปผักและผลไม้ที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ธุรกิจอาหาร จังหวัดพิษณุโลก โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP) โครงการฝึกอบรมปฏิบัติการบริหารงานออกแบบผลิตภัณฑ์โดยเน้นการบริหารงานตามกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นสากลที่ยืดผู้ใช้เป็นศูนย์กลางของการออกแบบ เป็นต้น

โดยสรุป การจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ดำเนินนโยบายเป็นไปตามปรัชญาสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หลักสูตรมี 2 ส่วนคือหลักสูตรทั่วไป และหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ด้านการผลิตและพัฒนา กำลังคนมีการผลิตบัณฑิต 6 คณะ โดยคณะที่มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน เช่นคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาชุมชน เทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดการการคลังท้องถิ่น ฯลฯ มีการสำรวจความต้องการกำลังคนตามความต้องการของท้องถิ่นจากหน่วยงานของมหาวิทยาลัยและจากหน่วยงานที่ขอให้เปิดหลักสูตรบัณฑิตที่จบสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนส่วนใหญ่ทำงานในท้องถิ่น ในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม อยู่ในภาคเกษตรน้อยและบัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในหน่วยงานในท้องถิ่นอยู่แล้วมาเรียนต่อยอด กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ มีการจัดการศึกษาต่อเนื่องให้กับบุคลากรในท้องถิ่น มีเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานทั้งรัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน อาทิเช่น หลักสูตรทางด้านการเกษตรและอาหาร มีหลักสูตร สาขาวิชา และการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตร การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการประกอบธุรกิจระดับชุมชนการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา โดยลงฝึกในชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าโอทอป การซ่อมเครื่องจักรทางการเกษตร มีการสอนในรายวิชาวิถีชุมชน อาทิ

เช่น รายวิชาภูมิสังคมการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร การสอนโดยโครงการ/กิจกรรมและการวิจัยท้องถิ่น เช่น การแก้ไขภัยสินค้าชุมชน โดยนักศึกษา

2.2 ด้านการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภารกิจด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้เป็น 1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน 2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน การสำรวจความต้องการของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำวิจัย 3) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆ ในการดำเนินการวิจัยรูปแบบต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับรองอธิการบดีและผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม สรุปได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีนโยบายด้านการวิจัยที่ลงสู่ชุมชนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน สรุปได้ดังนี้

(1) ทิศทางการวิจัยในช่วง 3-4 ปีนี้เน้นภารกิจตอบสนองของชุมชนในเรื่องของโครงการพระราชดำริและเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ การเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

(2) มุ่งเน้นผลงานวิจัยที่เป็นผลลัพธ์กับชุมชนที่ชัดเจน วิจัยแล้วพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้

(3) มีพื้นที่ที่ชัดเจนในการลงชุมชนเพื่อส่งเสริมด้านอาชีพ เป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ยึดตามกรอบแนวทางการวิจัยชุมชนของ สกว.

(4) การวิจัย หลักเกณฑ์การให้ทุนของมหาวิทยาลัย ดูประโยชน์ของงานวิจัยขึ้นนั้นเป็นหลักที่เป็นผลลัพธ์กับชุมชน ส่วนระเบียบวิธีวิจัยดูเป็นเรื่องรอง ตามที่ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ในทิศทางการงานวิจัยจะเน้นภารกิจที่ตอบสนองต่อชุมชน เฉพาะในเรื่องของโครงการพระราชดำรินในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง...นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ยึดตาม พ.ร.บ.ราชภัฏการเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อท้องถิ่น นโยบายการวิจัย ให้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระราชดำรินมากขึ้น มุ่งเน้นผลงานวิจัยที่เป็นผลลัพธ์กับชุมชน มีพื้นที่ที่ชัดเจน ในการลงชุมชนเพื่อส่งเสริมด้านอาชีพ เป็นการวิจัยเชิง

พื้นที่ ยึดตามกรอบแนวทางการวิจัยชุมชนของ สกว. พื้นที่ คือ พิษณุโลก สุโขทัย พื้นที่ ไกล่เคียงคือ พิจิตร เพชรบูรณ์ การวิจัย หลักเกณฑ์การให้ทุนของมหาวิทยาลัย ดู ประโยชน์ของงานวิจัยขึ้นนั้นเป็นหลัก ส่วนระเบียบวิธีวิจัยดูเป็นเรื่องรอง”

(ถาวร พงษ์พาณิชย์, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

2) **ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน** ซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่ศึกษา เอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน การสำรวจความต้องการของชุมชนในการทำงานวิจัย สรุปได้ดังนี้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน และรายงาน ประจำปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีการศึกษา 2551-2552 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้ดำเนินการตามพันธกิจ การศึกษา วิจัย งานสร้างสรรค์ เพื่อผลงานวิจัยที่มีคุณค่า สู่ท้องถิ่นและสากล โดยในปีการศึกษา 2552 มีโครงการวิจัยรวมทั้งสิ้น 75 โครงการ และงบประมาณวิจัยรวม 22,628,617 บาท เป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน 24 โครงการ เป็นเงิน 6,575,500 บาท เงินงบประมาณรายได้ 18 โครงการ เป็นเงิน 942,000 บาท งบประมาณแหล่งเงินทุนภายนอก 33 โครงการ เป็นเงิน 15,111,117 บาท ซึ่งมีผลงานวิจัยส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-4 สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีการศึกษา 2552

ชื่องานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน
เศรษฐกิจพอเพียง	
1.ภูมิสังคมการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	การพัฒนาทางการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
2.การศึกษาเปรียบเทียบการทำกิจกรรมธรรมชาติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการทำกิจกรรมแบบเคมี : กรณีศึกษาด้านหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร	การผลิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3.การศึกษาการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือน : กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร	การผลิต การบริโภค การออม ของครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4.การศึกษาพฤติกรรมและการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ความตระหนัก และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	การปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
5.การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือน	การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง
6.การทำกิจกรรมธรรมชาติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	การทำกิจกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
7.การพัฒนาเครื่องดัดแปลงพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อเป็นพลังงานทดแทนไม้ฟืนในการต้มเกลือของบ้านบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	ด้านการผลิตทางการเกษตร
8.การส่งเสริมการเจริญของข้าวโดยแบคทีเรียไนโตรเจนเอนโดไฟท์	ด้านการผลิตทางการเกษตร

ตารางที่ 4-4 สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงคราม ปีการศึกษา 2552 (ต่อ)

ชื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน
ด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปศุสัตว์ และอาหาร	
9.ผลของยูเรียที่มีต่อคุณภาพของใบตองกล้วยหมัก	ด้านการผลิตทางการเกษตร
10.การขยายพันธุ์ผักหวานป่าด้วยเทคนิคเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์พืช	ด้านการผลิตทางการเกษตร
11.การคัดแยก การจำแนก และการผลิตหัวเชื้อราอาร์บัสคูลารีไมคอร์ไรซา เพื่อประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเจริญของกล้าปาล์มน้ำมัน	ด้านการผลิตทางการเกษตร
12.การใช้เศษก๋วยเตี๋ยวหมักยีสต์ทดแทนปลายข้าวในอาหารสุกรหลังหย่านม	ด้านการผลิต ฟาร์มปศุสัตว์
13.ผลกระทบของเชื้อ Aschersonia sp. ที่มีต่อการเลี้ยงไหม	ด้านการผลิต การเลี้ยงไหม
14.ผลของวิธีการเตรียมกระเจี๊ยบแดงต่อการผลิตซอสกระเจี๊ยบแดง	ด้านการผลิต การแปรรูป
15.ผลของอุณหภูมิการอบแห้งต่อคุณภาพซากกระเจี๊ยบ	ด้านการผลิต การแปรรูป
16.การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกเสริมโคโคปีนจากฟักข้าว	ด้านการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์
17.สภาวะการบรรจุที่เหมาะสมและอายุการเก็บข้าวกล้องงอก	การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์
18.การยืดอายุการเก็บรักษานมพาสเจอร์ไรส์บรรจุถุงที่ผลิตจากโรงงานขนาดเล็ก	การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์
19.การลดปริมาณโซเดียมเบนโซเอตในก๋วยเตี๋ยวโดยเทคโนโลยีเฮอริเดิล	การผลิต การแปรรูปอาหาร
20.ผลของสารทดแทนไขมันชนิดคาร์โบไฮเดรตต่อคุณภาพไอศกรีมกระเจี๊ยบไขมันต่ำ	การผลิต การแปรรูปอาหาร
21.การผลิตไส้กรอกข้าวกล้องงอกกึ่งสำเร็จรูป	การผลิต การแปรรูปอาหาร
22.การปรับปรุงคุณภาพโรตีสี่สำเร็จรูป	การผลิต การแปรรูปอาหาร
23.ปัจจัยที่มีผลต่อการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ในกระบวนการผลิตก๋วยเตี๋ยว	การผลิต การแปรรูปอาหาร
24.การพัฒนาสูตรน้ำปรุงสำเร็จรูปสำหรับใช้ผสมน้ำแข็งข้าวเพื่อผลิตข้าวเกรียบด้วยระบบหนึ่ง	การผลิต การแปรรูปอาหาร การพัฒนาผลิตภัณฑ์
ด้านการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน หัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา	
25.การศึกษาเนื้อดินปั้นบ้านแสงดาวและเคลือบเพื่อผลิตเครื่องปั้นดินเผาวิจิตรตาปะขาว	ด้านการผลิต เครื่องปั้นดินเผา
26.การคัดแยก การจำแนก และการผลิตหัวเชื้อจุลินทรีย์เพื่อใช้ในการย้อมสีคราม	ด้านการผลิต การย้อมผ้า
27.การพัฒนาตำรับครีมนมไพรไผ่สูงมะกูดและตะไคร้หอม	การผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์
28.การพัฒนารูปแบบและการตกแต่งผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านท่าโพธิ์	การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
29.การพัฒนาส่วนผสมของเนื้อดินปั้นที่ใช้ผลิตอิฐดินเผาโดยใช้ขี้เถ้าแกรบเป็นส่วนผสมเพื่อเพิ่มผลผลิต	การผลิตการพัฒนาผลิตภัณฑ์อิฐดินเผา
เศรษฐกิจชุมชน ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	
30.การพัฒนากลไกการจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ระยะเวลาที่ 1	การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
31.การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ่อเกลือพื้นที่ ต.บ่อโพธิ์ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก	พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
32.การศึกษาและการพัฒนาสมรรถนะการจัดการตลาดของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ; กรณีศึกษาชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดพิษณุโลก ระยะเวลาที่ 2	การจัดการตลาดชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
33.การสำรวจและการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในเขตพื้นที่จอมทอง อ.เมือง จ.พิษณุโลก	พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

จากตารางข้างต้นพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน มีประมาณ 33 เรื่องจากจำนวนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในปีการศึกษา 2552 ที่เผยแพร่ในรายงานประจำปี 2552 จำนวน 75 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 43.99 งานวิจัยส่วนใหญ่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร/สื่อสิ่งพิมพ์ในระดับชาติและได้นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับต่างๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนข้างต้น เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 6 เรื่อง ในด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การอาหาร และปศุสัตว์ จำนวน 18 เรื่อง การผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน หัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา จำนวน 5 เรื่อง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน 3 เรื่อง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า งานวิจัยเกือบทั้งหมดเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการผลิต มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับด้านการตลาดเพียง 1 เรื่อง ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการบริโภค การลงทุน การออมและสวัสดิการ ยังไม่มีงานวิจัยโดยตรง แต่มีส่วนที่เกี่ยวข้องอยู่ในงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การตระหนัก การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัว และชุมชน

ลักษณะของงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชน

คณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีการวิจัยเพื่อสร้างความเป็นเลิศของแต่ละสาขา ตามศาสตร์ของตนเอง และมีงานวิจัยที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ การต่อยอดองค์ความรู้ หัวข้อหลักของงานวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนในช่วงนี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการขับเคลื่อนในลักษณะงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ บูรณาการ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีองค์ความรู้ศาสตร์ต่างๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม รวมทั้งจัดทำชุดฝึกอบรม เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับกลุ่มคนต่างๆ เช่น ครอบครัว เด็ก เยาวชน และบุคคลทั่วไป เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้ครอบคลุมกลุ่มคนทุกระดับ ดังที่ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“งานวิจัยเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการขับเคลื่อนในลักษณะงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ ชุดโครงการเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจพอเพียงก็จะมีหลายรูปแบบ อย่างเช่น ทางด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และ ศาสตร์พัฒนาสังคม เราทำเป็นชุดฝึกอบรม 3 ชุด ชุดแรกจะเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ชุดที่ 2 จากสภาพปัญหาที่เราไปลงพื้นที่ก่อนปรากฏว่าชุมชนได้แล้วให้ฟังว่าถ้าเกิดพ่อแม่ไม่เคลื่อนลูกไม่เคลื่อน ก็เลยทำชุดฝึกอบรมเป็นชุดศึกษาครอบครัวด้วย ชุดที่ 3 ที่ทำก็จะเป็นชุดของบุคคลทั่วไป” (ถาวร พงษ์พานิชย์, สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

2) การสำรวจความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

การสำรวจความต้องการของชุมชนด้านการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การวิจัยของมหาวิทยาลัยและของคณะต่างๆ โดยมีการสำรวจความต้องการของชุมชนจากการไปบริการวิชาการ ไปเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนท้องถิ่น ทำให้ทราบปัญหาความต้องการของชุมชน นำมาเป็นโจทย์การวิจัย ดังที่ผู้บริหารท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า

“คณะมีงานวิจัย เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การวิจัย ของคณะ โดยมีการสำรวจความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น จากการไปบริการวิชาการทำให้ทราบปัญหาของท้องถิ่น หรือไปเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนท้องถิ่น ทำให้เราได้ข้อมูลความต้องการ โจทย์ปัญหาที่มาทำวิจัย ตามศาสตร์ของตัวเอง และมีงานวิจัยที่เสริมสร้างเอกลักษณ์ การต่อยอดองค์ความรู้ งานวิจัยเราร่วมกับชาวบ้าน โดยชาวบ้านลงทำไปด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ตอนนี้เป็นเรื่องของโครงการพระราชดำริ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจะบูรณาการไปด้วยกัน”

(ศาสตราจารย์ ดร. สร้อยสังวาล, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวบ้านลงทำวิจัยร่วมกับนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ และงานวิจัยแบบ PAR (Participation Action Research) เช่น งานวิจัยด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ชุมชนมีส่วนร่วม อย่างเช่น สมมุติว่าทางการท่องเที่ยวเข้าไปทำบริการวิชาการก็ได้โจทย์เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวอย่างนี้ นักวิจัยก็ไปร่วมวิจัยกับชาวบ้าน เช่น ชุมชนจอมทองมีคณะเกษตรทำการวิจัยหลายเรื่อง เช่น เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร โครงการทางเกษตรได้ออกทีวีช่อง 9 ในเรื่องของต้นแบบของการทำเศรษฐกิจพอเพียงและก็มีหนังสือพิมพ์ลงข่าว มีชุมชนจากจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร มาเรียนรู้ร่วมกับคณะเกษตรด้วย” (ถาวร พงษ์พาณิชย์, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

3) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรในการดำเนินการวิจัยทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนา พ.ศ. 2553-2555 และรายงานประจำปีของสถาบันวิจัยและพัฒนา ปีการศึกษา 2552 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้กำหนดนโยบายในการแสวงหาแหล่งทุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศจากภาครัฐและเอกชน/ ผู้ประกอบการ ดังเช่น

เครือข่ายกับสกว. ในปีการศึกษา 2552 มีโครงการวิจัยที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(สกว.) และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการร่วมมือกันโครงการบูรณาการการเรียนการสอนกับการวิจัยเชิงพื้นที่ (ABC-PUS/MAG) และโครงการ IRPUS TRF MAG ซึ่งเป็นความร่วมมือแบบไตรภาคีระหว่างสกว. มหาวิทยาลัย โดยคณะต่าง ๆ และหน่วยงานเอกชนหรือสถานประกอบการเพื่อทำวิจัยหรือปัญหาพิเศษของนักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาตรี เป็นต้น

เครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การร่วมมือกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 2 พิษณุโลก ในการดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวของจังหวัดพิษณุโลกเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ และพัฒนาระบบคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร เช่น GMP/HACCP นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่ผู้ใช้ประโยชน์ผ่านทางเครือข่ายคลินิกเทคโนโลยี และเครือข่ายอุทยานวิทยาศาสตร์ภาคเหนือ เครือข่ายร่วมดำเนินการภาคเหนือตอนล่างตามบันทึกข้อตกลงเครือข่ายถ่ายทอดเทคโนโลยีคลินิกเทคโนโลยีระหว่างกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ส่วนด้านการท่องเที่ยวร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น

เครือข่ายกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานในระดับคณะ เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหารได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในด้านการวิจัยกับคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตรและคณะวิศวกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่พิษณุโลก บันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยกับมหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีการสร้างเครือข่ายการเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ยังผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถาบัน โดยเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการจัดประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏและเครือข่ายเผยแพร่ผลงานวิจัย โดยมีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือ 8 แห่ง มีการจัดทำวารสารวิจัยเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ อย่างต่อเนื่องเพื่อผลักดันให้เข้าสู่ฐานข้อมูลดัชนีวารสาร

เครือข่ายกับองค์กรส่วนตำบลและชุมชน เช่น เทศบาลตำบลพลายชุมพล ชุมชนบางพยอมใต้ ชุมชนจอมทอง เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารเกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆที่ว่า

“เครือข่ายวิจัยอย่างเช่น ในเรื่องท่องเที่ยว เราก็จะเข้าร่วมเกี่ยวกับ ททท. ..มีกับ อบต. มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นแม่ข่ายและก็มีมหาวิทยาลัยพิษณุโลก ซึ่งเป็นเอกชนมาร่วม ก็มีโครงการต้นกล้าอาชีพ สกว. ที่ทำความร่วมมือ เครือข่ายก็มีการทำร่วมกับ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เป็นต้น ส่วนหน่วยงานในชุมชนเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน ได้แก่ อบต. อบจ. เช่น เทศบาลตำบลพลายชุมพล ชุมชนจอมทอง” (สุวารีย์ วงศ์วัฒนา, **สัมภาษณ์**, 15 กุมภาพันธ์ 2554)

โดยสรุปด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

พินุลสงครามมีนโยบายมุ่งเน้นงานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยมุ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน มีพื้นที่ศึกษาที่จังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชน ในปี 2552 มีประมาณ 33 เรื่อง ประมาณร้อยละ 43.99 ของงานวิจัยทั้งหมด งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการสำรวจความต้องการชุมชนในด้านการวิจัยจากการที่นักวิจัยลงพื้นที่ชุมชนไปให้บริการวิชาการหรือเป็นที่ปรึกษาชุมชน มีเครือข่ายการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ และหน่วยงานในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนในพื้นที่

2.3 ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เกี่ยวกับภารกิจอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพินุลสงครามด้านการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็น 1)นโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม และ 2) การดำเนินการตามภารกิจบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการวิเคราะห์เอกสารรายงานประจำปี 2552 และรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน ปีการศึกษา 2552 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏพินุลสงคราม 15 ปี พ.ศ. 2551-2565 แผนการบริการวิชาการและวิชาชีพแก่สังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏพินุลสงคราม ประจำปีงบประมาณ 2552 และแผนยุทธศาสตร์ด้านบริการวิชาการแก่สังคม รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้บริหารเพิ่มเติม พบว่า

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีนโยบายสนับสนุนการดำเนินภารกิจทางด้าน การบริการวิชาการแก่สังคมผู้ชุมชนอย่างเต็มที่ในทุกด้านตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการวิจัย สืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริบูรณาการไปสู่การเรียนการสอนและการบริการ วิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจน ในการบูรณาการงานบริการทาง วิชาการ ส่งานวิจัย และการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนใน จังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย ซึ่งเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ได้ มีนโยบายการบริการวิชาการโดยดูผลงานของคณะ มีการสำรวจความต้องการ ถ้าหน่วยงาน ชุมชนขาดองค์ความรู้ด้านไหน มหาวิทยาลัยก็จะสร้างหลักสูตร จัดบริการวิชาการให้แก่ กลุ่มเป้าหมาย มีกิจกรรมการฝึกอบรม การจัดนิทรรศการ และให้บริการใช้ห้องปฏิบัติการต่างๆแก่ ชุมชนเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีผลงานการบริการ วิชาการแก่ชุมชนด้านการเกษตรเป็นจำนวนมาก ดังคำให้สัมภาษณ์ของรองอธิการบดีที่ว่า

“นโยบายการบริการวิชาการมีงบประมาณสนับสนุนระดับมหาวิทยาลัย และระดับคณะ เป็น นโยบายตามยุทธศาสตร์ ดูผลงานของคณะ มีการสำรวจความต้องการ และบางเรื่องเรา มองเห็นว่าขาดก็สร้างหลักสูตร จัดบริการวิชาการให้กับชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ทั้งด้าน ที่ส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจและอื่นๆ กิจกรรมก็มีทั้งการฝึกอบรม การจัดนิทรรศการ การ ใช้ห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น คณะเทคโนโลยีเกษตร มีการให้บริการกับชุมชนด้านอาชีพ การเกษตรเป็นจำนวนมาก” (นิวัตร พัฒนะ, **สัมภาษณ์**, 15 กุมภาพันธ์ 2554)

2) การดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

การศึกษาการดำเนินการตามภารกิจด้านบริการวิชาการแก่สังคม มีประเด็นศึกษา คือ มี ฝ่าย/งาน/สำนักงาน การบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน มี หลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น/ยาว และโครงการ/กิจกรรมบริการทางวิชาการแก่สังคม ที่ ดำเนินการเพื่อเสริมสร้าง/พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การสำรวจความต้องการของชุมชน และความร่วมมือจากชุมชน เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรในการดำเนินการ บริการวิชาการแก่สังคมรูปแบบต่างๆทางด้านเศรษฐกิจชุมชน จากประเด็นดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

โครงการ/กิจกรรมบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้จัดโครงการบริการวิชาการ ประจำปีงบประมาณ 2552 มีจำนวน 88 โครงการ โดยใช้เงินงบประมาณ 11,269,100 บาท จากการวิเคราะห์พบว่า มี โครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวนประมาณ 28 โครงการ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-5 สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีการศึกษา 2552

โครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน
เศรษฐกิจพอเพียง	
1.โครงการวิทยากรจัดการประสานองค์ความรู้สู่ชีวิตที่พอเพียง	องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง
ด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปศุสัตว์ และอาหาร	
2.โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ชนมไทยในงามมงคล	ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ด้านอาหาร
3.การพัฒนาจุดเรียนรู้การจัดการดินและน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษาบ้านโคกผักหวาน อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก	การจัดการด้านการเกษตรของชุมชน
4.โครงการการถ่ายทอดการผลิตน้ำหวานเข้มข้นจากกระบวนการผลิต กล้วยตาก	การถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน
5.โครงการการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านระบบ GMP เพื่อปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ กล้วยตาก	การถ่ายทอดองค์ความรู้ การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
6.โครงการการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านระบบ GMP เพื่อปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ หัวไชโป้ว	การถ่ายทอดองค์ความรู้ การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
7.โครงการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมจังหวัดภูมิภาค : แผนงานยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์/ระบบมาตรฐานสากล	การพัฒนา ยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์
8.โครงการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมจังหวัดภูมิภาค : แผนงานพัฒนาผลิตภัณฑ์	การพัฒนาผลิตภัณฑ์
9.โครงการถ่ายทอดการผลิตมีสัวส์สมุนไพรที่มีความปลอดภัยตามหลัก GMP	การถ่ายทอดองค์ความรู้ การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
10.โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านระบบ GMP แก่โรงงานเส้นก๋วยเตี๋ยว	การถ่ายทอดองค์ความรู้ การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
11.โครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการโดยเครือข่ายร่วมดำเนินการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม	การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการของชุมชน
12.โครงการการถ่ายทอดการผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยวด้วยระบบไร้อากาศใช้น้ำมัน	การถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านการผลิต และพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
13.โครงการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำกล้วยพร้อมดื่ม	การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
14.โครงการการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการระบบ GMP สำหรับผลิตภัณฑ์ก๋วยเตี๋ยว	การถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดการคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
15.โครงการจัดตั้งโรงงานและบ่มเพาะเทคโนโลยีการผลิตน้ำกระเจี๊ยบให้ได้ GMP และ อย.	การตั้งโรงงาน และบ่มเพาะเทคโนโลยีการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
16.โครงการพัฒนาการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรมกลุ่มอุตสาหกรรมข้าวพิษณุโลก	การพัฒนาการรวมกลุ่ม ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมข้าว
ด้านการผลิต การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน	
17.โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง เทคนิคการค้าขายโครโมโซมด้วยสื่ออรรถรมชาติ	การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
18.โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเทคนิคการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบ Hand Forming	การผลิต และพัฒนาผลิตภัณฑ์
19.โครงการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์สำหรับผู้ผลิตสินค้าชุมชน	การประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชน
ด้านการผลิต การตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน	
20.โครงการอบรมพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพธุรกิจ	ความรู้ทางวิชาชีพธุรกิจ
21.โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและอาชีพแก่ชุมชน	เสริมสร้างความเข้มแข็งและอาชีพแก่ชุมชน
22.โครงการจัดอบรมเรื่องการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านและการตลาดผลิตภัณฑ์ยาหม่อง	การจัดตั้งกลุ่ม การตลาด ผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
23.โครงการจัดอบรมเรื่องการผลิตดอกไม้จันทน์	ด้านการผลิต สินค้าชุมชน
24.โครงการจัดสร้างองค์กรและการตลาดผลิตภัณฑ์ไม้กวาด	การสร้างองค์กร และการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
25.โครงการจัดอบรมเรื่องการพัฒนารูปแบบภาชนะบรรจุจากดินญี่ปุ่น	การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
26.โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและการใช้น้ำมันไบโอดีเซลตามแนวพระราชดำริ	การถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีการผลิต การจัดสร้างโรงงานผลิตน้ำมันไบโอดีเซล การรับซื้อน้ำมันพืชเก่าจากภาคผลิตสินค้าชุมชน
27.โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเทคนิคการย้อมสีและการทาลวดลายลง บนผ้า	การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
ด้านการลงทุน การออม และสวัสดิการของชุมชน	
28.โครงการอบรมเกษตรกร ตามโครงการพักชำระหนี้กับ ธกส.	การลงทุน การออม และสวัสดิการของชุมชน

จากตารางข้างต้นมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้ดำเนินการโครงการกิจกรรมบริการวิชาการแก่สังคม ที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างหลากหลาย โครงการส่วนใหญ่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการผลิต ในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ด้านการเกษตรและอาหาร จำนวน 15 โครงการ และผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนอื่นๆ จำนวน 11 โครงการ รวมทั้งการให้ความรู้ในการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชน 1 โครงการ และการอบรม การลงทุนสวัสดิการในโครงการพืชน้ำเกษตรกรของ ธกส. อีก 1 โครงการ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การบูรณาการด้านการบริการทางวิชาการกับการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีการบูรณาการการบริการวิชาการกับการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชน ในโครงการสืบสานตามแนวพระราชดำริ และถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่การบริการวิชาการและการพัฒนาการเรียนการสอน โดยในปี 2552 มีโครงการดำเนินการทั้งหมดโครงการใหญ่ 3 โครงการ ซึ่งสามารถขับเคลื่อนชุมชน ในมิติเศรษฐกิจในการสร้างงาน สร้างอาชีพได้ ดังนี้

(1) โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อนุรักษ์พรรณไม้น้ำโดยผลจากการดำเนินงานนั้นคณะเทคโนโลยีการเกษตรได้มีการรวบรวมพันธุ์ไม้น้ำ ได้ 71 สายพันธุ์และได้จัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้น้ำ 1 ฐาน) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และบริการวิชาการแก่ผู้สนใจ รวมทั้งการบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาการเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาสวยงาม โดยมีงบประมาณในการดำเนินงานทั้งสิ้น 100,000 บาท อยู่ในความรับผิดชอบของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร

(2) โครงการศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ทะเลแก้ว เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหารได้ดำเนินการฝึกอบรมเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้กับ ธ.ก.ส. ในหลักสูตร “การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรชาติสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง” ของเครือข่ายเกษตรกรรวมชาติ จำนวน 6 รุ่น มีเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมจำนวน 495 คน โดยมีงบประมาณทั้งสิ้น 350,000 บาท อยู่ในความรับผิดชอบของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร

(3) โครงการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์หญ้าแฝก โดยคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รวบรวมสายพันธุ์หญ้าแฝกจากแหล่งต่าง ๆ มาปลูกไว้ในแปลงสาธิตทั้งหมด 22 สายพันธุ์ เพื่อ

เป็นแหล่งเรียนรู้พัฒนาฐาน ข้อมูลหญ้าแฝก 1 ฐานโดยเผยแพร่ผ่านทาง <http://yafaksci.psru.ac.th> การอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก และการจัดนิทรรศการทั้งในและนอกสถานที่ การบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชานิเวศวิทยา ชีววิทยา ชีวิตและสิ่งแวดล้อม และและโครงการวิจัย โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 1,152 คน โดยมีงบประมาณทั้งสิ้น 250,000 บาท อยู่ในความรับผิดชอบของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

รูปแบบการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการสัมภาษณ์พบว่า การบริการวิชาการแก่ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของคนละต่าง ๆ มีรูปแบบที่หลากหลาย ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ชื่อโครงการว่า เศรษฐกิจชุมชนโดยตรง แต่การจัดโครงการมีส่วนในการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่

(1) **หลักสูตรระยะสั้น** เช่น โครงการต้นกล้าอาชีพ การจัดอบรมผู้ประกอบการ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ส่วนใหญ่จัดอบรมในเรื่องของเศรษฐกิจชุมชน จะเป็นการส่งเสริมผู้ประกอบการในชุมชนทางจังหวัดก็มาทำหลักสูตรจัดอบรมร่วมกับเราที่รัฐบาลให้งบประมาณ เช่น โครงการต้นกล้าอาชีพ” (สุวารีย์ วงศ์วัฒนา, **สัมภาษณ์**, 15 กุมภาพันธ์ 2554)

(2) **การจัดงานวิชาการ** โดยมีการจัดประชุมทางวิชาการและจัดพื้นที่ให้ชุมชนได้นำเสนอสินค้าชุมชน และมีการประกวดแผนธุรกิจ ซึ่งคณบดีคณะวิทยาศาสตร์การจัดการให้สัมภาษณ์ว่า

“การจัดงานวิชาการที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 14-17 มกราคม 2554 ที่ผ่านมามีสมเด็จพระบรมฯ เสด็จมาเป็นองค์ประธาน ทางคณะทำนิทรรศการแสดงผลงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เราก็ประสานกับชุมชน มีการนำเสนอสินค้าชุมชน มีการประกวดแผนธุรกิจ ซึ่งมีทั้งผู้ประกอบการในชุมชน นักศึกษา อาจารย์ร่วมในโครงการด้วย”

(สุวารีย์ วงศ์วัฒนา, **สัมภาษณ์**, 15 กุมภาพันธ์ 2554)

(3) **การเป็นที่มหาวิทยาลัยให้ความรู้แก่หน่วยงานและชุมชน** เช่น ที่มหาวิทยาลัยของทางคณะเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งมีที่มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง โดยอบรมให้กับลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

(4) **การจัด workshop ออกแบบผลิตภัณฑ์** ซึ่งคณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ออกแบบผลิตภัณฑ์ของสาขาที่จะเชิญผู้ประกอบการ โอิทอปแต่ละอำเภอมาแล้วเวิร์กshopกัน เช่น โครงการอบรมออกแบบบรรจุภัณฑ์ เครื่องมือที่เน้นเอกลักษณ์ความเป็นไทยเพื่องานโอทอป เราก็จะเชิญกลุ่มโอทอปเข้าร่วมงานกับนักศึกษา นอกจากนี้ก็มีการออกแบบผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ ที่ชุมชนจอมทอง”

(เพียรพิน ก่อวุฒิพงศ์, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

(5) **การบริการวิชาการด้านการทอดผ้าด้วยเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์** มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านการย้อมสีผ้าด้วยเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ที่ทำงานวิจัยทางด้านนี้และสามารถให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มีการบูรณาการการวิจัย การเรียนการสอน และบริการทางวิชาการ เช่น มีเรื่องการทอดผ้า การย้อมสี ที่นักวิจัยของเราเชี่ยวชาญมาก ใช้วิธีการคือลงไปทำกับชุมชนไปอบรมให้ชุมชนสามารถที่จะทำการย้อมแล้วก็ทอดได้ คือชุมชนผ่านการอบรม สามารถทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบ”(ชุมพล เสมาชันท์, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

(6) **โครงการเคมีสู่ชุมชนโดยให้บริการผ่านโรงเรียน** ให้เด็กเรียนรู้และนำไปสู่การสร้างอาชีพได้ ดังคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สัมภาษณ์ว่า

“โครงการเคมีสู่ชุมชน คือออกไปสอนแล้วก็มีบริการวิชาการสู่โรงเรียน คือให้เด็กมีความรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ สมมุติว่าจบไปแล้วเด็กเขามีหัวทางด้านศิลปะ เขาอาจจะไปประยุกต์ใช้ได้ บริการวิชาการในบของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มุ่งสู่ชุมชนจริง ๆ ก็คือเกี่ยวกับโรงเรียนเยอะมาก แล้วก็ไปสู่วัดด้วย”

(ชุมพล เสมาชันท์, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

การสำรวจความต้องการของชุมชน

การบริการทางวิชาการมีการสำรวจความต้องการ แต่ส่วนใหญ่เป็นการบริการวิชาการตามความสามารถและศักยภาพของมหาวิทยาลัยเป็นหลัก

ความเห็นจากการสัมภาษณ์ในเรื่องนี้พบว่า การให้บริการวิชาการแก่สังคมส่วนใหญ่เป็นการบริการวิชาการตามความสามารถและศักยภาพของมหาวิทยาลัย เป็นหลัก เมื่อให้บริการแล้วก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าชุมชนนำเอาความรู้ที่ได้ไปต่อยอดหรือไม่เพียงใด แต่บางโครงการในบางคณะมีการสำรวจความต้องการของชุมชนโดยการลงพื้นที่ศึกษาปัญหาชุมชน เช่น การสำรวจความต้องการของชุมชนหมู่บ้านจอมทอง ตำบลจอมทอง ของคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหารและคณะวิทยาการจัดการ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การบริการวิชาการในเชิงธุรกิจต้องรู้เขารู้เรา แต่ตอนนี้เรารู้ว่าจะบริการวิชาการเราสามารถบริการอะไรได้บ้าง แล้วเราก็จะไปให้เขา ส่วนเขาจะต่อยอดหรือไม่ผมว่าเราไม่ได้มองคือเท่าที่ผมดูผลวิจัยออกมา เพราะฉะนั้นการวิจัยจึงยังไม่ตอบโจทย์ชุมชนจริงๆ”

(ชุมพล เสมาชันท์, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

“ในปีงบประมาณ 2552 คณะก็จะไปแถวหมู่บ้านจอมทอง ไปทำโครงการเกี่ยวกับโจทย์วิจัยด้วย แล้วก็ไปดูว่าปัญหาหรืออุปสรรคการพัฒนาชุมชนของเขาเป็นอย่างไร เราก็พาอาจารย์ไปประมาณ 30 คน ไปพูดคุยกับชาวบ้านที่หมู่บ้านจอมทองว่าเขาต้องการให้ส่งเสริมด้านใดบ้าง” (สาคร สร้อยสังวาล, **สัมภาษณ์**, 16 กุมภาพันธ์ 2554)

ความร่วมมือจากชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรในการดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคม

มีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น องค์กรเอกชนและสถาบันการศึกษา ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือขึ้นอยู่กับแต่ละคณะ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในเรื่องนี้ พบว่าความร่วมมือจากชุมชนมีมาก และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันและองค์กรต่างๆในการบริการทางวิชาการขึ้นอยู่กับแต่ละคณะ ซึ่งมีทีมงาน ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาโดยตลอด ส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชนประจำจังหวัด การเป็นวิทยากรให้การอบรมแก่องค์กรธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือการให้บริการวิชาการกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยพิษณุโลก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เป็นต้น

โดยสรุปการบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีนโยบายสนับสนุนตามยุทธศาสตร์การวิจัยสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากโครงการพระราชดำริบูรณาการสู่การเรียนรู้การสอน ในปี 2552 มีโครงการบริการทางวิชาการ 28 โครงการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ รูปแบบการบริการทางวิชาการมีหลากหลาย ได้แก่ การอบรมระยะสั้น สร้างอาชีพ การจัดงานวิชาการ และมีการนำเสนอสินค้าชุมชน มีทีมวิทยากรให้ความรู้ มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีการให้ความรู้ด้านเคมีประยุกต์ออกแบบผลิตภัณฑ์ผ่านโรงเรียน มีความร่วมมือในระบบเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา พัฒนาชุมชน และองค์กรเอกชน

2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารรายงานประจำปี รายงานผลการประเมิน

คุณภาพภายใน ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในภาพรวม ระดับคณะ 6 คณะ และสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ประจำปีการศึกษา 2552 สารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปี 2552 และปี 2553 ในภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ครอบคลุมประเด็น ต่อไปนี้ 1) นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน 2) การดำเนินภารกิจการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนอกจากการศึกษาเอกสารแล้วผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์ของข้อมูลยิ่งขึ้น ดังนี้

1) นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากรายงานประจำปี และรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน ปีการศึกษา 2552

ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม กำหนดอยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการกำหนดนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ ด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมที่ชัดเจน ปฏิบัติได้ โดยมีสำนักศิลปะและวัฒนธรรม และคณะต่างๆ มีส่วนร่วมนำไปสู่การปฏิบัติโดยจัดทำโครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งของหน่วยงาน และของมหาวิทยาลัย ปรากฏในแผนปฏิบัติการประจำปี 2552 - 2553 ของแต่ละหน่วยงาน และมีการบูรณาการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเข้ากับการเรียนการสอนและภารกิจอื่นๆ จากการศึกษพบว่า ประเด็นยุทธศาสตร์และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในปี 2552 เป็นภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในภาพรวม ไม่ได้ระบุชัดเจนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปี 2553 เพิ่มเติมพบว่า มีการกำหนดไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนามหาวิทยาลัยสู่การเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง และกำหนดไว้ในเป้าประสงค์ว่า เป็นศูนย์กลางและแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนล่าง

ซึ่งในประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเพิ่มเติมในเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีนโยบาย จัดตั้งศูนย์พิพิธภัณฑพิชณูโลกของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่ตั้งอยู่ที่ส่วนวังจันทร์ ทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมการท่องเที่ยวที่ครบวงจร เป็นศูนย์กลางและแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและการท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนล่าง ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้างได้รับงบประมาณสนับสนุนบางส่วน จากจังหวัดพิชณูโลก โดยผู้ว่าราชการจังหวัดให้การสนับสนุนจากวิสัยทัศน์ที่ต้องการให้

จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งจากนโยบายดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงไปสู่ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ จากการทำมีศูนย์ศิลปวัฒนธรรมและการ ท่องเที่ยวที่ทันสมัยครบวงจร ให้เป็นจุดเด่นหรือเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูล สงครามและจังหวัดพิษณุโลก มีทั้งศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ โรงแรมที่พัก อาหารไทย การจัด นิทรรศการมีชีวิต การแสดงศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตลุ่มน้ำน่าน รวมทั้งมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ สินค้าชุมชน จากชุมชนต่างๆของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ทั้งแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเพื่อเป็นแหล่ง ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และเป็นแหล่งเรียนรู้ต่อยอดการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแสดง และการจำหน่ายสินค้าชุมชนทุกประเภทอย่างครบวงจรอีกด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ศูนย์พิพิธภัณฑ์ที่สร้างเป็นพิพิธภัณฑ์พิษณุโลกด้วยวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร คือให้เป็นศูนย์ การเรียนรู้ ในด้านศิลปะและวัฒนธรรมการท่องเที่ยว ต่อมาเราได้งบประมาณไทยเข้มแข็ง เป็นศูนย์ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดของภาคเหนือตอนล่าง ท่านผู้ว่ามีความคิดที่ว่า อยากจะทำให้พิษณุโลกเป็นเมืองศูนย์กลางทางตอนเหนือให้ได้ เพราะขณะนี้เราเป็นสี่ แยกอินโดจีน ต่อไปเราจะทำให้ครบวงจร มีสินค้าชุมชนมานำเสนอด้วย เราก็จะทำตรงนี้ ให้เป็นจุดเด่นหรือเป็นเอกลักษณ์ของพิบูลสงคราม”

(สกล เกิดผล, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม มีการนำเอาภูมิปัญญาไทยมาถ่ายทอดให้นักศึกษาเรียนรู้ และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนตั้งที่ผู้อำนวยการสำนัก ศิลปวัฒนธรรม ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า

“งานวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนแม่น้ำน่าน ที่ผ่านมาก็นำมาถ่ายทอดเป็นลิเก พยายามที่จะ เอาทุกชุมชนมาเป็นเครือข่ายเรา ตอนนี้เราเจาะถึงชุมชนทุกชุมชน เทศบาลทุกเทศบาล แล้ว ก็เอาภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้านมาถ่ายทอดให้กับนักศึกษา เพื่อจบไปแล้ว สามารถไปประกอบอาชีพได้ เราคาดหวังว่าลูกศิษย์เราจะบูรณาการไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ...ตอนนี้เรากำลังจับมือกับวัฒนธรรมจังหวัดในการสืบทอดประเพณีในการ แต่งงาน งานบวช โรงแรมของเรา จะเอาจุดด้านหน้าเป็นจุดขาย เช่น นักท่องเที่ยวใส่บาตร ตอนเช้า ตอนกลางคืนจะมีแสดงประวัติศาสตร์ให้ดู มีนิทรรศการมีชีวิต อาหารที่โรงแรม ต้องเป็นอาหารไทย พนักงานต้องใส่ชุดไทย สำหรับอาหารตอนนี้กำลังเอาผลิตภัณฑ์ กล้วยส่งเสริมเป็นสินค้าโอท็อป”

(นิภารัตน์ กาญจนโชติ, **สัมภาษณ์**, 17 กุมภาพันธ์ 2554)

2) การดำเนินภารกิจการทำงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษาการดำเนินภารกิจด้านการทำบูรณาการศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ โครงการกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน และมีการผสมผสานการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน การมีองค์กรบริการหรือหน่วยงานการทำงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน จากการศึกษาเอกสารรายงานประจำปีและรายงานการประเมินคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปี 2552-2553 สรุปได้ดังนี้

(1) มีโครงการกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน และมีการผสมผสานการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน อาทิเช่น คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมได้นำงานด้านการทำบูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมไปบูรณาการกับการสอนในรายวิชาภูมิปัญญาและศิลปหัตถกรรมไทย ส่วนคณะวิทยาการจัดการได้จัดบูรณาการภารกิจด้านการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมเข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

(2) มีการบูรณาการด้านการทำบูรณาการศิลปวัฒนธรรมกับการบริการทางวิชาการ โดยการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน อาทิ คณะวิทยาศาสตร์ได้จัดโครงการบริการวิชาการสืบสานภูมิปัญญาสื้อมผ้าธรรมชาติ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมจัดโครงการอบรมทางด้านเซรามิกส์ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร จัดโครงการอบรม “เครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ” ในโครงการเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

(3) การบูรณาการภารกิจด้านการทำบูรณาการศิลปวัฒนธรรมกับการวิจัย ที่เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน อาทิเช่น สำนักศิลปะและวัฒนธรรม นำโครงการวิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำน่านมาประยุกต์ต่อยอดเป็นงานวิจัยชุดโครงการวิจัยเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 6 โครงการ ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นงานประเภทศิลปะการแสดงพื้นบ้านบริเวณลุ่มแม่น้ำน่าน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร ได้จัดทำโครงการวิจัยสืบสานขนมไทยโบราณสู่อนาคต : ขนมเปียกปูน เป็นต้น

(4) มีบุคลากรที่ได้รับยกย่องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหม ส่งเสริมและเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดย ผศ. สราวุธ สุทธิกุล ทำวิจัยในปีงบประมาณ 2553 เรื่อง การถ่ายทอดเทคโนโลยีการย้อมเส้นไหมและการพัฒนาการ

ผลิตผ้าไหมไทยพื้นบ้านย้อมครามให้เป็นเอกลักษณ์และได้มาตรฐาน(DPTF)และ ได้สร้างมาตรฐานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จนได้รับการยกย่องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาการผลิตผ้าไหม พร้อมได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณผู้พัฒนาวงการหม่อนไหม ซึ่งนับได้ว่าเป็นบุคคลตัวอย่างที่นำเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ไปต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการผลิตผ้าไหม จนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นเอกลักษณ์และได้มาตรฐานจนได้รับการยกย่อง

(5) **ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว** โดยการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ โดยคณะนาฏศิลป์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เช่น เป็นตัวแทนของประเทศไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ในงานแสดงสินค้า Thailand Trade Exhibition 2010 และงาน Thai Food Festival ณ ประเทศบังกลาเทศ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยในงาน Malaysia Association of Tour and Travel Agents – MATTA Fair Kuala Lumpur ณ ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

(6) **ผู้บริหารได้รับยกย่องเป็นคนดีต้นแบบด้านวัฒนธรรมไทย** ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพิ่มเติม พบว่า มีการยกย่องเชิดชูคนดีต้นแบบทางด้านวัฒนธรรมไทย ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกคนปัจจุบัน และอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ดร.สว่าง ภูพัฒน์วิบูลย์ ได้รับการยกย่องเป็นคนดีที่มีวัฒนธรรมไทย ส่งผลต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น

(7) **มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรและเครื่องปั้นดินเผาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน** คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกำลังเริ่มดำเนินการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร มีการตั้งคณะกรรมการโดยการนำแพทย์และภูมิปัญญาชาวบ้านมาร่วมด้วย ส่วนของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผา ที่อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยกำลังทำความร่วมมือกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ไปช่วยออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์

(8) **มีการจัดพิธีชุติการแสดงเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยว** สำนักศิลปวัฒนธรรม ได้ดำเนินการจัดพิธีชุติการแสดงทั้งหมด เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีจุดเด่น ชุติการแสดงนาฏศิลป์ งานประเพณีของพิษณุโลกที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมได้ประดิษฐ์คิดทำรำการแสดง เช่น ชุติเล่าขานเมืองสองแคว ชุติปฐพี บังเกิดมหาราชจอมราชัน หรือประสูติกาแห่งอติราชแห่งราชา แสดงมาแล้ว 2 ปี มีการแต่งเพลงที่

เข้ากับละคร แสดงถึงความจงรักภักดีที่คนไทยชาวพิษณุโลก ภาคภูมิใจที่แผ่นดินนี้เป็นแผ่นดิน ประสูติของพระนเรศวร เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่งามที่สุดในประเทศไทยและงามที่สุดในโลก ชุดการแสดงอีกชุดคือระบำบูชาพระพุทธชินราช ระบำสองแควแลลลิตราช ซึ่งชุดการแสดงดังกล่าวมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามใช้นักศึกษาแสดงเพื่อนำวัฒนธรรมสู่การเรียนรู้ การสอน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลก เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชนด้านการท่องเที่ยว

โดยสรุปภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านนโยบายไม่ได้กำหนดชัดเจนในการดำเนิน ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง แต่มียุทธศาสตร์ใน การพัฒนามหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ที่ครบวงจรและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน มีการดำเนินกิจกรรมด้านการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีโครงการวิจัย 6 โครงการด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การสืบสานการทำขนมไทย การถ่ายทอดเทคโนโลยีการย้อมเส้นไหมและการพัฒนาการผลิตผ้า ไหมไทยพื้นบ้าน รวมทั้งการประดิษฐ์ทำรำชุดการแสดงเพื่อเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งการดำเนินภารกิจดังกล่าวของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามช่วยในการส่งเสริมเศรษฐกิจ ของชุมชนได้ทั้งการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมซึ่งส่งผลต่อการสร้างรายได้จากการ ผลิตสินค้าชุมชนที่ใช้ภูมิปัญญาเป็นปัจจัยการผลิต เช่น ผ้าไหม การทำขนมพื้นเมือง และการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

3. ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม

การศึกษาคำจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจของชุมชน นอกจากการศึกษาถึงสภาพการจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่เป็นกรณีศึกษาแล้ว ในการวิจัยนี้ยังศึกษาถึงปัจจัยเงื่อนไขในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาด้วย

ในการวิจัยนี้ ปัจจัยเงื่อนไข หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จและปัจจัยเงื่อนไข ที่เป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ การเรียน การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน การศึกษาโดยการสัมมนาเชิงลึก ผู้บริหารและ ผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา ในส่วนนี้จึงนำเสนอผลการศึกษาปัจจัย

เงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาในรูปของตารางได้ดังต่อไปนี้
 ตารางที่ 4-6 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้านการ จัดการเรียนการ สอน	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • สถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน • บุคลากรมีศักยภาพมีการคัดคนเข้าทำงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ การทำงานมีความร่วมมือกันและมีวัฒนธรรมองค์กรอยู่ร่วมกัน แบบครอบครัวความสำเร็จที่เกิดขึ้นเป็นความสำเร็จของทุกคน อาจารย์ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมานานมีความสัมพันธ์ กับชุมชนอย่างลึกซึ้ง • แหล่งเงินงบประมาณที่สนับสนุนในการเปิดสาขาวิชาต่างๆที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างเต็มที่มีความพร้อมในด้านวัสดุ ครุภัณฑ์และอาคารปฏิบัติการ • การลงปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้รับความสะดวกจากมหาวิทยาลัย • มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนทางด้านการเกษตรและอาหาร เป็นหลักสูตรที่ดี ครอบคลุม เปรียบเหมือนต้นน้ำ คือด้านเกษตรและอาหาร กลางน้ำ คือการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและปลายน้ำคือ ด้านวิศวกรรมเกษตรต่อยอดทางด้านเทคโนโลยี <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • มีเครือข่ายความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เข้มแข็ง ผนึกกำลังกันทางวิชาการ • ผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดให้การสนับสนุน 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ตัวชี้วัดการประเมินมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ผ่านมาไม่ได้เน้นชุมชน ตัวชี้วัดการประเมินเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษาซึ่งเป็น มาตรฐานเดียวกับ สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป • งบประมาณที่ได้รับยังไม่เพียงพอกับกลุ่มเป้าหมายที่มี จำนวนมากทั้งนักศึกษาที่ลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติการใน ชุมชน และชุมชนที่เข้ารับการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัย ราชภัฏ • ด้านผู้เรียน วิธีคิดของนักศึกษาที่ไม่ชอบทำงานด้านการเกษตรและไม่ชอบทำงานในชุมชนท้องถิ่น ต้องการทำงานในภาคธุรกิจในเมืองทำให้เป็นอุปสรรค ในการสืบทอดอาชีพทางเศรษฐกิจชุมชน • บุคลากรไม่เพียงพอไม่ได้ตามเกณฑ์ สกอ.ทำให้อาจารย์มีภาระงานสอนมากไม่มีเวลาลงส่งเสริมชุมชน และอาจารย์บางส่วนยังอยู่ในระบบเดิมไม่เปลี่ยนวิธี สอนและไม่ทำวิจัยสู่ชุมชน • บางคณะต้องการเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า เช่น คณะ เทคโนโลยีการเกษตรยังขาด advance technology มี เพียง basic technology
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้านการ วิจัย	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ด้านงบประมาณ มีเงินทุนสนับสนุนการวิจัยด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนจาก สกว. และสกอ. เป็นจำนวนมากและขอได้ตลอดปี • มีระบบงานด้านการวิจัยที่สนับสนุน จูงใจเอื้อต่อการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนทั้งการยกย่องชมเชยการให้รางวัลผลงานวิจัยดีเด่นรวมทั้งจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้าน 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชุมชนท้องถิ่นทั้งด้านเศรษฐกิจชุมชนและด้านอื่นๆไม่สามารถขอผลงานทางวิชาการ • งานวิจัยยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง • บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็งในงานวิจัยที่

ตารางที่ 4-6 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (ต่อ)

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
	<p>การวิจัยชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> • บุคลากร ในส่วนที่ทำวิจัยชุมชนมีความเข้มแข็งบางคน เป็นนักวิจัยดีเด่น บุคลากรที่ทำวิจัยชุมชนมีความใกล้ชิดกับชุมชนมาก เป็นที่พึ่งของชุมชนได้ • ด้านภาวะผู้นำ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และ องค์กรในท้องถิ่นทำให้ส่งเสริมการทำงานด้านการวิจัย • สถานที่และอุปกรณ์ของมหาวิทยาลัย มีทั้งห้องแล็บ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้ที่ครบวงจร ที่เอื้อต่อการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดสนใจและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับจุดเน้นงานวิจัยของ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ทำให้ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมในทุกด้านจากจังหวัด • เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในพื้นที่ เช่น กองทัพ ทำให้ขยายเครือข่ายความร่วมมือส่งเสริม เศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง 	<p>เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> • มหาวิทยาลัยมีจุดเน้นเศรษฐกิจพอเพียงแต่ยังมีบุคลากรที่ไม่เข้าใจต่อแก่นในเศรษฐกิจพอเพียงและนักวิจัยบางคนยังมีมุมมองที่ไม่ชัดเจนถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง • นักวิจัยชุมชนรุ่นใหม่ยังน้อยเนื่องจากผลัดไม่ทันนักวิจัยท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังเป็นนักวิจัยหน้าเดิมคนเดิม • อาจารย์รุ่นใหม่ยังไม่เข้มแข็งความเป็น มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังขาดจิตวิญญาณความเป็นราชภัฏที่สำนึกในสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น • อาจารย์มีภาระงานสอนมาก อาจารย์บางท่านมีงานสอนทั้งวันปกติและวันหยุดในภาคปกติและภาคพิเศษรวมทั้งการรับผิดชอบงานด้านอื่นๆทำให้มีเวลาทำวิจัยน้อย <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • การเผยแพร่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนยังนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติของชุมชนน้อย เนื่องจากการวิจัยจัดทำในเชิงวิชาการไม่ได้ทำคู่มือปฏิบัติสำหรับชุมชน • การทำงานกับองค์กรภายนอก ในการทำงานเครือข่ายส่วนใหญ่ไม่ได้ร่วมคิด แต่ร่วมปฏิบัติทำให้ไม่สามารถค้นหาความต้องการที่แท้จริง ของชุมชนได้
ปัจจัยเกี่ยวกับภารกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • มีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจที่ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างผู้ประกอบการใหม่ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน • มีศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์ทะเลแก้วที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงผ่านโครงการอบรมบริการทางวิชาการที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการเกษตร • มีอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ในการบริการทางวิชาการแหล่งฝึกปฏิบัติการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • มีความสัมพันธ์และความร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชนเป็นอย่างดี ในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชน • ชุมชนถือว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยของชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏและชุมชนจึงมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียว 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • บุคลากรทำภารกิจด้านบริการทางวิชาการได้ไม่เต็มที่เพราะภาระงานสอนมาก • งบประมาณไม่เพียงพอในการส่งเสริมชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนมาก • การทำงานของหน่วยงานและคณะต่างๆยังมีการทำงานแบบแยกส่วน แยกการทำงานตามแต่ละคณะและแต่ละโครงการขาดการสังเคราะห์และบูรณาการการทำงานร่วมกัน • ผลที่ได้ของชุมชน ยังมาบรรจบผลถึงขั้นการนำ ความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ระยะเวลาของการจัดบริการวิชาการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนยังสอดคล้องกับเวลาที่ชุมชน สามารถเข้าร่วมได้ • การอบรมเนื้อหาที่ยากและเชิงวิชาการมากเกินไปทำให้ชุมชนซึ่งเป็นผู้สูงอายุเข้าใจยาก

ตารางที่ 4-6 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (ต่อ)

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้านการ ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> •บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพสูงสามารถส่งเสริมภูมิปัญญาสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพของชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยและจังหวัดได้ •ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นศูนย์กลางภาคเหนือตอนล่างที่ครบวงจรสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้ 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> •วิถีคิดของคนรุ่นใหม่ไม่ยึดปรัชญาราชภัฏ การทำงานไปตามกระแสสากล •ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณตามระบบราชการ ขัดขวางการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน เพราะการทำงานกับภูมิปัญญาชาวบ้านบางครั้งไม่ มีหลักฐานในการเบิกจ่าย <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> •การสื่อสารกับชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น บางครั้งการสื่อสารคลาดเคลื่อนจากการใช้ ภาษาที่แตกต่างกัน

จากตารางสรุปปัจจัยเงื่อนไขข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินภารกิจอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนประสบความสำเร็จและมีทั้งปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือเป็นอุปสรรคที่กระทบต่อกระบวนการทำงานในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งข้อสรุปในส่วนนี้ผู้วิจัยนำไปสรุปเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในการวิจัยนี้ในบทที่ 6 ต่อไป

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน ประกอบด้วยรองอธิการบดี 1 คน คณบดีและรองคณบดี 4 คน ผู้อำนวยการสำนัก 3 คน อาจารย์/นักวิจัย 4 คน (ตามรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคผนวก) ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1.ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 2.สภาพการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน 3.ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1.ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

สถานที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ตั้งอยู่เลขที่ 21 หมู่ที่ 6 ถนนเทพกษัตรี ตำบลรัษฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต บนที่ดินเนื้อที่ ประมาณ 354 ไร่ 78 ตารางวา

ประวัติความเป็นมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เดิมชื่อว่า “วิทยาลัยครูภูเก็ต” เกิดขึ้นจากการที่กระทรวงศึกษาธิการมีโครงการจัดตั้งวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาคเพิ่มอีก 3 แห่ง เพื่อให้การผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515-2519) ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา วิทยาลัยครูภูเก็ตเป็นวิทยาลัยครูแห่งหนึ่งของโครงการนี้ และได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2514 ซึ่งตรงกับวันเฉลิมฉลองครบรอบ 25 ปี การครองราชย์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวิทยาลัยครูภูเก็ตเมื่อ วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2514 มีนายฉลอง ภิมมย์รัตน์ เป็นผู้อำนวยการ โดยตั้งอยู่ ณ เลขที่ 21 หมู่ที่ 6 ถนนเทพกษัตรี ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต บนที่ดินเนื้อที่ประมาณ 354 ไร่ 78 ตารางวา

ในปี พ.ศ.2512 จังหวัดภูเก็ตได้ขอพิจารณาที่ดินขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ณ บริเวณ หมู่บ้านสามกอง มีเนื้อที่ 78 ไร่ อธิบดีกรมการฝึกหัดครูพิจารณาแล้วเห็นว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเหมาะที่จะสร้างวิทยาลัยครู จึงขอให้จังหวัดภูเก็ตได้ดำเนินการติดต่อขอที่ดินใกล้เคียงซึ่งเป็นที่ดินของขุนเลิศโกศารักษ์ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ต่อมาขุนเลิศโกศารักษ์และทายาทได้มอบที่ดินจำนวน 237 ไร่ให้แก่ทางราชการเพื่อสร้างวิทยาลัยครูภูเก็ต และต่อมานายโสภณ เอกวานิช ได้บริจาคที่ดินเพิ่มอีก 3 ไร่ 78 ตารางวา วิทยาลัยครูภูเก็ตจึงได้เริ่มก่อตั้งขึ้น ณ หมู่บ้านสามกอง ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ตจนถึงปัจจุบัน

ปีการศึกษา 2518 ได้รับยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูตาม พ.ร.บ.วิทยาลัยครู พุทธศักราช 2518 โดยมี นายฉลอง ภิมมย์รัตน์ เป็นอธิการคนแรก

ในปี พ.ศ.2543 สภากองการบริหารส่วนตำบลบิณฑลามีมติเห็นชอบแบ่งที่ดินทุ่งสาธารณะเลียงสัตว์ในทุ่งโคกชะแ่งที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จำนวน 52 ไร่ 80 ตารางวา เพื่อตั้งศูนย์ให้การศึกษาศาสนาวัฒนธรรมจังหวัดตรัง สถาบันได้ดำเนินการรังวัดและขออนุมัติการใช้ที่ดินต่อกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ.2544

14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามวิทยาลัยครูใหม่ว่า “สถาบันราชภัฏ” วิทยาลัยครูภูเก็ตจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันราชภัฏภูเก็ต” แต่โดยนิตินัยไม่สามารถจะใช้ชื่อดังกล่าวได้เพราะยังอยู่ภายใต้ พ.ร.บ.วิทยาลัยครู ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏไปยังสภาผู้แทนราษฎร เพื่อใช้แทนพ.ร.บ.วิทยาลัยครู ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ผ่าน พ.ร.บ.สถาบันราชภัฏ ในวันที่ 7 ธันวาคม 2537 และวุฒิสมาชิกได้ผ่านความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม

2537 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ ทรงลงพระปรมาภิไธย ในวันที่ 19 มกราคม 2538 และ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2538 ทำให้ พ.ร.บ.สถาบันราชภัฏ มีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 25 มกราคม 2538

เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2547 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2547 ทำให้ สถาบันราชภัฏทั่วประเทศ เปลี่ยนสถานภาพเป็น มหาวิทยาลัย เป็นนิติบุคคล และมีอิสระคล่องตัว ในการบริหารจัดการในด้านต่างๆ มหาวิทยาลัยราชภัฏจะเป็นแหล่งความรู้และที่พึ่งของท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการศึกษาของประเทศ มีพันธกิจหลักในการสร้าง โอกาสทางการศึกษา สร้างระบบการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ สร้างองค์ความรู้ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ดังนี้

ปรัชญา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นปฏิบัติภารกิจบนพื้นฐานแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม

วิสัยทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งความเชื่อมั่น ความภาคภูมิใจ การบริการทางการศึกษาที่มีความเป็นเลิศแก่ประชาชนในอันดามัน โดยมุ่งเน้นด้านคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม สร้างคุณค่าความเป็นไทยร่วมกันผลักดันสู่ระดับสากล

พันธกิจ (1) พัฒนาศักยภาพการบริการทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นเลิศด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม (2) ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น สังคม และพัฒนาสู่ระดับสากล(3) ศึกษาวิจัย พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล(4) ให้บริการวิชาการแก่สังคม ผลิต พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานเหมาะสมกับวิชาชีพชั้นสูง (5) อนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และ(6) พัฒนาระบบการบริหารจัดการ เพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร จัดหาทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัย

จากปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตดังกล่าว สามารถวิเคราะห์เนื้อหาความเชื่อมโยงในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตไม่ได้กำหนดการเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง

เศรษฐกิจของชุมชนไว้โดยตรง แต่มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติ รวมทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ ตาม พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 7 ที่บัญญัติให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และมีวิสัยทัศน์ที่เชื่อมโยงไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวที่เป็นจุดเน้นทางเศรษฐกิจหลักของจังหวัดภูเก็ตที่เป็นเมืองการท่องเที่ยวฝั่งอันดามัน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตจึงกำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับจังหวัดโดยเน้นการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว และกำหนดพันธกิจ ทั้งการจัดการศึกษา การบริการวิชาการ โดยเน้นการส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น การศึกษาวิจัย พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ ที่สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจ ที่สามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และนำไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-7 ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน
1.การพัฒนามหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม	1.มหาวิทยาลัยมีความเป็นเลิศด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม	-การพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม โดยจัดทำโครงการ อาทิเช่น พัฒนาหลักสูตรใหม่ตามความต้องการของตลาดแรงงานและท้องถิ่น เป็นต้น
2.การพัฒนาคุณภาพบัณฑิต	2.บัณฑิตของมหาวิทยาลัยมีคุณภาพ มีความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตสาธารณะ เป็นที่ยอมรับของสังคมและมีขีดความสามารถระดับสากล	-มีความเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นโดยมหาวิทยาลัยได้จัดทำโครงการ/กิจกรรม อาทิเช่น โครงการศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ โครงการบัณฑิตคืนถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน
3.การพัฒนาคุณภาพงานวิจัย งานสร้างสรรค์สู่การพัฒนาท้องถิ่น	3.มหาวิทยาลัยมีความเป็นเลิศทางด้านการศึกษาวิจัย และงานสร้างสรรค์โดยใช้โจทย์การวิจัยสนองตอบความก้าวหน้าทางวิชาการของบุคลากรและความต้องการของท้องถิ่น	-พัฒนางานวิจัยและงานสร้างสรรค์สู่การพัฒนาท้องถิ่น โดยโจทย์การวิจัยสนองตอบทั้งความก้าวหน้าทางวิชาการของบุคลากรและความต้องการของท้องถิ่น
4.การพัฒนาคุณภาพการบริการทางวิชาการ	4.มหาวิทยาลัยตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น ครูบุคลากรทางการศึกษาในท้องถิ่นและเครือข่าย ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานตามเกณฑ์วิชาชีพชั้นสูง	-การบริการทางวิชาการที่ตอบสนองและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุกมิติ โดยมี โครงการ/กิจกรรม อาทิเช่น โครงการสำรวจความต้องการการบริการทางวิชาการ โครงการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรม โครงการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น โครงการส่งเสริมสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯลฯ
5.การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	5.ท้องถิ่นสามารถอนุรักษ์ ฟื้นฟูส่งเสริมและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม	-การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีโครงการ/กิจกรรม อาทิเช่น พัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม โครงการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม เป็นต้น

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้กำหนดการพัฒนาท้องถิ่น ไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์ โดยไม่ได้กำหนดคำสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง แต่มีความเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติรวมทั้งมิติเศรษฐกิจ อาทิเช่น การพัฒนาคุณภาพบัณฑิต โดยมีโครงการศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ โครงการบัณฑิตคืนถิ่น การวิจัยโดยใช้โจทย์การวิจัยที่ตอบสนองของความต้องการของท้องถิ่นและสามารถตอบสนองความก้าวหน้าทางวิชาการของบุคลากรด้วย การบริการวิชาการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดำเนินโครงการจัดตั้งศูนย์กลางการฝึกอบรม โครงการอบรมหลักสูตรระยะสั้น โครงการสำรวจความต้องการการบริการทางวิชาการของท้องถิ่น และโครงการส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากโครงการพระราชดำริ รวมทั้งการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและโครงการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม เป็นต้น

2. สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ผลการศึกษาการจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งด้านเนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ ผลการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการเรียนการสอน

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 1) นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน 2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน 4) รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 5) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต โดยสรุปประเด็นได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์การศึกษาระดับปริญญาตรี และแผนปฏิบัติการ 4 ปี (ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553-2556) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ไม่ได้กำหนดนโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง แต่มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนทางอ้อม ดังนี้

(1) นโยบายในการให้ชุมชนภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งทุกหลักสูตรมีรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ/สหกิจศึกษาซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติจริงในสถานประกอบการในท้องถิ่น การเชิญวิทยากรภายนอกจากชุมชนมาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักศึกษา รวมทั้งให้ความสำคัญกับการให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยการฝึกอบรวม ทัศนศึกษาและดูงาน

(2) นโยบายจัดการศึกษาในหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่น จากการศึกษาภูเก็ตเป็นจังหวัดเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตจึงมีนโยบายจัดการศึกษาในหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่นทางด้านเศรษฐกิจที่ชัดเจน และสามารถพัฒนาเป็นจุดขายหรือจุดที่สร้างชื่อเสียงและการยอมรับจากสังคมได้ เช่น สาขาการจัดการท่องเที่ยวและโรงแรมหลักสูตรปรกติและหลักสูตรนานาชาติ สาขาการจัดการธุรกิจโรงแรม และสาขาการจัดการธุรกิจการบิน หลักสูตรการท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น

(3) นโยบายจัดการศึกษาตามหลักการของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน Educational Sustainable Development : ESD จากการศึกษาปรัชญาของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ถึงนโยบายการจัดการศึกษาที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีนโยบายจัดการศึกษาตามหลักการของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนามิติสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นตัวนำ โดยต้องดูแลสิ่งแวดล้อมก่อน เพื่อเป็นทุนทางสังคม และส่งผลถึงมิติเศรษฐกิจตามมา โดยมีการจัดการศึกษาทางด้านสิ่งแวดล้อม หลักสูตรแนวสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้แก่ หลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมและสาขาสังคมศาสตร์สิ่งแวดล้อม เป็นสาขาที่ช่วยขับเคลื่อนการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการทางวิชาการแก่สังคมชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความรู้ (knowledge) สร้างเจตคติให้ถูกต้อง (attitude) สร้างความตระหนัก (awareness) สร้างทักษะ (skill) และการมีส่วนร่วม (participation) ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมประเมิน เป็นทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน ในมิติทาง

สังคม ส่งผลต่อการพัฒนามิติด้านเศรษฐกิจทั้งด้านการท่องเที่ยว ด้านการเกษตรและอื่นๆ ของชุมชน ดังที่รองอธิการบดีได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ราชภัฏภูเก็ตทำในแนวของ ESD คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการศึกษา ทำหลักสูตรแนวนี้ก็คือแนวสิ่งแวดล้อมศึกษาหมายความว่าต้องให้เขาดูแลสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมเป็นทุนทางสังคม และสุดท้ายคือเพื่อเศรษฐกิจ ผมพูดกับชาวบ้าน เรื่องสิ่งแวดล้อม ทำให้เขารักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร คือให้ความรู้ความเข้าใจ สร้างเจตคติที่ดีก่อน สร้างความสนใจ คือสร้างทักษะการคำนึงถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสร้างการมีส่วนร่วม ผมให้ 5 ส่วนนี้ สุดท้ายการมีส่วนร่วม คือต้องวางแผนว่ามีแนวทางเลือกที่จะร่วมทำ ร่วมคิด ร่วมลงมือ ต้องรวมพล และสร้างเครือข่าย และเรื่องของการถือฤกษ์ ใครเป็นพี่เลี้ยง ใครเป็นพันธมิตร ใครช่วยอะไรมีประโยชน์อะไรใครสนับสนุนอะไร แล้วจากนั้นก็ คือ เป้าหมายปลายทางก็เพื่อสร้างเศรษฐกิจของชุมชนอันนี้ ผมได้ทำไปพร้อมๆ กัน”
(สมชาย สกุลทัพ, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2554)

(4) นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาและสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ระบบการบริการวิชาการ มีโครงการพัฒนาวิชาชีพลงสู่ชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งการประเมินภายในและประเมินภายนอกของสมศ. รอบ 3 รวมทั้งการดำเนินการตามการรับรองของส่วนราชการ กพร. และตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพภายในที่ สกอ. กำหนด ซึ่งด้านเศรษฐกิจชุมชนเป็นด้านหลักที่จะทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตจึงบูรณาการภารกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเรียนการสอน วิจัย บริการวิชาการลงสู่ชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนทีกล่าวว่า

“ราชภัฏภูเก็ตเน้นในเรื่องของชุมชนตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และในส่วนของแผนยุทธศาสตร์ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนมีโครงการพัฒนาวิชาชีพ ของแต่ละคณะอยู่ในยุทธศาสตร์การบริการทางวิชาการ ส่วนภายนอกจะเน้นชุมชนรากหญ้า อีกส่วนหนึ่งก็คือการดำเนินการตามการรับรองของส่วนราชการ มี กพร. สมศ. และ สกอ. จะกำหนดว่าให้มีการ บูรณาการ ในด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย ให้เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยมีการสำรวจความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมในชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนก็เป็นด้านหลักที่จะทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คือนโยบายบูรณาการภารกิจต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยลงสู่ชุมชน”(วิรัช ประสารการ, **สัมภาษณ์**, 2 มีนาคม 2554)

2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ข้อมูลการผลิตกำลังคน จากฐานข้อมูลสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ประจำปีการศึกษา 2553 ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ จำแนกตามคณะ 5 คณะ ดังนี้ ระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 2,228 คน (ร้อยละ 18.84) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 1,984 คน (ร้อยละ 16.78) คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 5,573 คน (ร้อยละ 47.12) คณะเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 130 คน (ร้อยละ 1.09) และคณะครุศาสตร์ จำนวน 1,912 คน (ร้อยละ 16.17) รวม 11,827 คน และบัณฑิตศึกษา จำนวน 432 คน ประกอบด้วยปริญญาโท 405 คน และปริญญาเอก 27 คน จะเห็นว่าการผลิตกำลังคนของคณะวิทยาการจัดการมีจำนวนมากที่สุด และคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีจำนวนน้อยที่สุด

ในการวิเคราะห์ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จากการศึกษาเอกสาร แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ.2553-2556) รายงานประจำปี และรายงานประเมินคุณภาพภายใน ปี 2552 และรายงานประจำปี 2552-2553 ของคณะต่างๆ ในประเด็นที่มีคณะ/สาขาวิชา ที่จัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตบัณฑิตและพัฒนากำลังคนในคณะ/สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-8 แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะ ระดับการศึกษา หลักสูตร สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนได้	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	ปริญญาตรี	วิทยาศาสตร์บัณฑิต(วท.บ) เทคโนโลยีบัณฑิต	วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม/ เคมี/คหกรรมศาสตร์/สาธารณสุขชุมชน/ วิทยาการคอมพิวเตอร์/เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต/การออกแบบผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรม/ชีววิทยาประยุกต์/ การจัดการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม/การจัดการงานสถาปัตยกรรม	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การออกแบบผลิตภัณฑ์ คหกรรมศาสตร์ สาธารณสุขชุมชน
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต	พัฒนาชุมชน/เทคโนโลยีและนวัตกรรม/การออกแบบ/รัฐประศาสนศาสตร์	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติรวมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ
คณะวิทยาการจัดการ	ปริญญาตรี	บริหารธุรกิจบัณฑิต ศิลปศาสตรบัณฑิต	การจัดการท่องเที่ยวและบริการ/การจัดการธุรกิจโรงแรม/การจัดการธุรกิจการบินการตลาด//การบริหารทรัพยากรมนุษย์/คอมพิวเตอร์ธุรกิจ -การจัดการท่องเที่ยวและบริการ	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ในสาขาการจัดการธุรกิจและการบริหารธุรกิจทุกแขนงวิชา สามารถประยุกต์เชื่อมโยงในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านธุรกิจเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้

ตารางที่ 4-8 แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะ ระดับการศึกษา หลักสูตร สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้อง
กับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน (ต่อ)

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนได้	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน
คณะเทคโนโลยีการเกษตร	ปริญญาตรี 4 ปี	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ)	-วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี -การอาหาร/การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ/การจัดการพืชสวนระดับ	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และ ฐานการเรียนรู้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการการ ผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทาง การเกษตร การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ/การ จัดการพืชสวนระดับรวมทั้งด้านอาหาร ของชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
คณะครุศาสตร์	ปริญญาตรี	ครุศาสตรบัณฑิต(ค.บ.)	-ธุรกิจศึกษา/การศึกษาปฐมวัย/ ภาษาไทย/สังคมศึกษา/ วิทยาศาสตร์ทั่วไป / พลศึกษา/ ดนตรีศึกษา/เทคโนโลยีและ นวัตกรรมการศึกษา	สามารถเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้โดยผ่าน การวิจัยและพัฒนา การสร้างและพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาและการพัฒนา ชุมชน การให้การศึกษาตามอัธยาศัยแก่ ชุมชน โดยผ่านบุคลากรทางการศึกษา สถาบันการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ ทุกระดับการศึกษา
บัณฑิตศึกษา	ปริญญาโท	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	-สิ่งแวดล้อมศึกษา/การจัดการ สิ่งแวดล้อม/การสื่อสาร วิทยาศาสตร์/ -การบริหารธุรกิจ /การตลาด -การบริหารงานท้องถิ่น -ยุทธศาสตร์การพัฒนา	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และ ฐานการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม การบริหารธุรกิจ การบริหารงานท้องถิ่น และยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งในการ จัดการเรียนการสอนมีกระบวนการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของ ชุมชนได้
	ปริญญาเอก	รัฐประศาสนศาสตรดุษฎี บัณฑิต ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	-รัฐประศาสนศาสตร์ -ยุทธศาสตร์การพัฒนา	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และ ฐานการเรียนรู้ด้านการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นทุกมิติ มีกระบวนการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงกับท้องถิ่นทั้งด้านการเรียนการ สอนและการวิจัย

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนของคณะ หลักสูตร และสาขาวิชา
ต่างๆที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรสากลที่ใช้ในการจัดการเรียน
การสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนและเอื้อ
ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม
ประกอบด้วย

เนื้อหาองค์ความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับ ด้านสิ่งแวดล้อม การเกษตร การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
การจัดการพืชสวนระดับ การท่องเที่ยว การบริหารธุรกิจ การบริหารงานท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน
และอื่นๆ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่นเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ใหม่ไปเสริมสร้างต่อยอดองค์ความรู้ของท้องถิ่น

ฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้ อาคาร อุปกรณ์และเทคโนโลยีของคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต สามารถใช้เป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนเข้ามาใช้เพื่อฝึกปฏิบัติการพัฒนาอาชีพของชุมชนได้ เช่น อาคารปฏิบัติการบาติก อาคารออกแบบผลิตภัณฑ์ อาคารปฏิบัติการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อาคารปฏิบัติการพืช อาคารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเพิ่มเติม พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน โดยตรง ได้แก่ สาขาวิชาของคณะเทคโนโลยีการเกษตร ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การอาหารและสาขาวิชาเทคโนโลยีอาหาร ส่วนคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมและสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ เป็นต้น ส่วนคณะวิทยาการจัดการก็มีสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และสาขาวิชาพัฒนาชุมชน ส่วนคณะวิทยาการจัดการ ได้แก่ สาขาวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

“คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์การอาหาร และสาขาเทคโนโลยีอาหาร”

(ศิริรัตน์ เพชรเหมือน, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

“ในส่วนของคณะวิทยาศาสตร์มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน เช่น สาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สาขาการออกแบบผลิตภัณฑ์ สาขาการจัดการอุตสาหกรรมและสาขาคหกรรมศาสตร์ เป็นต้น” (ศุภวุฒิ ศิริเกษ, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

“คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีสาขาที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน เช่น สาขารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาพัฒนาชุมชน”

(เพียงเพ็ญ ณ พัทลุง, **สัมภาษณ์**, 3 มีนาคม 2554)

“คณะวิทยาการจัดการมีการบูรณาการการเรียนการสอนในสาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์”

(นพดล จันระวัง, **สัมภาษณ์**, 7 มีนาคม 2554)

การสำรวจและการผลิตกำลังคนตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสำรวจความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ในการผลิตกำลังคนตามความต้องการของชุมชน พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้มีการสำรวจความต้องการเปิดหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนเพื่อผลิตกำลังคนรองรับความต้องการของท้องถิ่น อาทิเช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตร ก่อนที่จะเปิดหลักสูตร ได้ไปสัมภาษณ์ผู้ประกอบการชุมชนท้องถิ่นก่อน เช่น สาขาการจัดการพืชสวนประดับ ส่วนคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ก่อนที่จะเปิดหลักสูตรก็มีการสำรวจความต้องการของชุมชนเช่นเดียวกัน พบว่าส่วนใหญ่ชุมชนมีความต้องการให้จัดเกือบทุกโปรแกรม โดยเฉพาะสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้เรียนในท้องถิ่นมาก ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“คณะเทคโนโลยีการเกษตรก่อนที่เราจะเปิดหลักสูตร ต้องไปสัมภาษณ์ผู้ประกอบการชุมชนท้องถิ่นก่อน อย่างเช่น สาขาการจัดการพืชสวนประดับ เพราะว่ามันเน้นให้เด็กจบไปแล้วอยู่ตามโรงแรมไปจัดสวนได้ ไปจัดแจกันจัดดอกไม้ได้ โรงแรมก็ต้องการ เราจึงทำแบบสอบถามไปตามภาคส่วนที่เกี่ยวข้องก่อน”

(ศิริรัตน์เพชรเหมือน, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

“คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ก่อนที่จะเปิดหลักสูตรเรามีการสำรวจความต้องการของชุมชนก่อน ส่วนใหญ่ชุมชนมีความต้องการให้จัดเกือบทุกโปรแกรม โดยเฉพาะสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เป็น โปรแกรมยอดนิยม ผู้เรียนเป็นคนในท้องถิ่นที่มั่งงานทำแล้ว ใน การเรียนมีการลงฝึกงานในชุมชนท้องถิ่น เกือบทุกพื้นที่ในภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง”

(เพียงเพ็ญ ฤ พัทลุง, สัมภาษณ์, 3 มีนาคม 2554)

บัณฑิตที่จบในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนปฏิบัติงานในพื้นที่มาก

น้อยเพียงใด จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้จบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่จบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนทางด้านการเกษตรเมื่อจบการศึกษาแล้วมีการทำงานตามโรงงาน บริษัทผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การประมง และมีบางส่วนที่ประกอบอาชีพอิสระ ส่วนผู้ที่จบสาขาวิชาด้านการท่องเที่ยวทำงานโรงแรมหรือบริษัทในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง จะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้ผลิตบัณฑิตตามความต้องการด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ ซึ่งมีความต้องการด้านการท่องเที่ยวเป็นหลัก รวมทั้งเศรษฐกิจด้านอื่น เช่น ด้านการเกษตร การประมง เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ส่วนใหญ่บัณฑิตของคณะเกษตรจบออกไปก็ได้งานทำ มีวิสาหกิจชุมชนบางแห่งมาเรียนรู้กับคณะของเราและได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ส่วนใหญ่บัณฑิตที่จบไปก็อยู่ตาม

โรงงาน ตามบริษัทที่ทำเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การออกแบบผลิตภัณฑ์ บางทีก็อยู่การประมง ส่วนใหญ่ไม่ไปทำงานที่จังหวัดอื่น แต่จะทำในท้องถิ่นมากกว่า บางคนก็ประกอบอาชีพอิสระ” (ศิริรัตน์ เพชรเหมือน, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

“คณะวิทยาการจัดการผู้เรียนที่จบในสาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็ทำงานโรงแรม และบริษัทต่างๆในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียงซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในแถบนี้เช่น พังงา กระบี่”

(นพดล จันระวัง, **สัมภาษณ์**, 7 มีนาคม 2554)

3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

การจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีการจัดการศึกษาทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ ซึ่งเป็นการศึกษาต่อเนื่องให้กับบุคลากรประจำการทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มีโอกาสเข้าศึกษา ได้แก่ ระดับปริญญาตรี 2 ปี (หลังอนุปริญญา) และระดับปริญญาตรี 4 ปี ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน อาทิเช่น สาขาวิชาพัฒนาชุมชน สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สาขาเทคโนโลยีการเกษตร เป็นต้น ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่ทำงานในองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในท้องถิ่นได้มาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา ได้แก่ บุคลากรจากองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ เป็นต้น

ผู้บริหารของคณะวิทยาการจัดการได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า มีการเปิดการเรียนการสอนศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ในระดับปริญญาตรีที่จังหวัดตรัง การเปิดศูนย์การศึกษา คำนึงถึงเกณฑ์ในเรื่องของอาจารย์ประจำหลักสูตร และสถานที่จัดการเรียนการสอน ดังนั้นจึงไม่ได้ขยายการเปิดศูนย์นอกที่ตั้งให้มากขึ้น

ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน คณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีเครือข่ายการเรียนรู้ ที่มีกระบวนการเรียนรู้เป็นฐานสำคัญ โดยมีเครือข่ายการเรียนรู้เป็นระบบความสัมพันธ์ มีระบบการจัดการ มีวิธีการพัฒนาเครือข่าย มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันกับองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิเช่น

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มีเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากนี้มีความร่วมมือทางวิชาการกับสำนักงานเกษตร สำนักงานกล้วยไม้ประดับ ศูนย์พัฒนาการเกษตร ชมรมกล้วยไม้ภูเก็ตและชมรมไม้ประดับของภูเก็ต ในการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้และไม้ดอกไม้ประดับ คณะวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยีมีความร่วมมือกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในการตั้งคลินิกเทคโนโลยี มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสาหร่ายขนนก ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะที่กล่าวว่า

“เครือข่ายกับเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ทำความร่วมมือทางวิชาการกัน แล้วก็มีสำนักงานเกษตร เช่น สำนักงานกล้วยไม้ประดับ ศูนย์พัฒนาการเกษตร จะร่วมกับชมรมกล้วยไม้ภูเก็ต กับชมรมไม้ดอกไม้ประดับของภูเก็ต แสดงนิทรรศการผลงานของนักศึกษาและสถาบันวิจัยของเรา ต่อไปเราก็จะร่วมมือกับ อบต. เช่น อบต.บ้านสาคร ที่เขาสนใจเรื่องการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้” (ศิริรัตน์ เพชรเหมือน, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

4) รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารรายงานประจำปีและรายงานการประเมินตนเอง ประจำปี 2552 พบว่าทุกคณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีหลักสูตรที่หลากหลายสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้ โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ทั้งด้านเนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ ในที่นี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเฉพาะหลักสูตรของคณะเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับฐานการผลิตด้านเกษตรกรรม และกิจกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนท้องถิ่น และนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร รายงานการประเมินตนเอง ประจำปี 2552 ของคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีหลักสูตรสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่

(1) **องค์ความรู้** ของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน เช่น สาขาวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สาขาวิชาการจัดการพืชสวนประดับ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร มีองค์ความรู้ที่ช่วยเสริมความรู้ทางด้านอาชีพให้แก่ชุมชน ทางด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การจัดการพืชสวนประดับ รวมทั้งด้านเทคโนโลยีการอาหาร ที่ช่วยส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านการแปรรูปอาหาร รวมทั้งการส่งนักศึกษาลงปฏิบัติการเพื่อเสริมประสบการณ์ในชุมชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน

(2) **ด้านกิจกรรมการเรียนรู้** ทุกหลักสูตรมีรายวิชาที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียนหรือจากการทำวิจัย ที่ลงพื้นที่ปฏิบัติในชุมชน การค้นคว้ารายงานในวิชาสัมมนา การทดลองในรายวิชา รวมทั้งมีรายวิชาการทำปัญหาพิเศษ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดให้นักศึกษาโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่จังหวัดภูเก็ตและจังหวัด

ใกล้เคียง ทำให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดกับชุมชนที่มหาวิทยาลัยใช้เป็นแหล่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาและชุมชนควบคู่กันไปด้วย อาทิเช่น

(2.1) การให้ผู้มีประสบการณ์ทางวิชาการหรือวิชาชีพจากหน่วยงานหรือชุมชนภายนอกเข้ามีส่วนร่วม ในกระบวนการเรียนการสอนทุกหลักสูตร คณะเทคโนโลยีการเกษตรได้เชิญผู้มีประสบการณ์ทางวิชาการและวิชาชีพจากหน่วยงานต่างๆ ที่มีประสบการณ์มีความรู้ความสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ทั้ง 3 สาขา คือ สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้เชิญ นักวิชาการประจำศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งพังงาให้ความรู้ในหัวข้อ เทคโนโลยีชีวภาพกับการปรับปรุงพันธุ์สัตว์น้ำ สาขาการจัดการพืชสวนประดับได้เชิญเจ้าของศูนย์เรียนรู้ไม้ตัดดอกไม้ตัดใบเมืองร้อน ภูเก็ต เป็นวิทยากรบรรยายการปลูกและดูแลรักษาไม้ตัดดอกเขตร้อน (เฮลิโคเนีย) และสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร ได้เชิญฝ่ายทดสอบคุณภาพอาหารบริษัทพรทิพย์ซีเอสโตรวีให้ความรู้หัวข้อ การวางระบบประกันคุณภาพอาหารในโรงงานมาตรฐาน GMP รวมทั้งการส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในหน่วยงานหรือสถานประกอบการ การศึกษาปัญหาพิเศษในชุมชน และการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

(2.2) มีกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาจากกรณีวิจัย หรือจากกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีอาจารย์ทำการวิจัยชั้นเรียนในรายวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ร่วมกับนักศึกษาที่เลือกรายวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้เป็นวิชาเลือก และได้นำผลมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้

(3) ฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ ห้องปฏิบัติการของคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้แก่ อาคารเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อาคารวิจัยพืช อาคารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร เป็นต้น ซึ่งใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการของนักศึกษา รวมทั้งจัดอบรมบริการวิชาการ ฝึกอาชีพในหลักสูตรระยะสั้นให้กับผู้สนใจทั่วไปของชุมชนท้องถิ่น อาทิ เช่น โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการทำเบเกอร์เพื่อสุขภาพขั้นพื้นฐาน ณ ห้องปฏิบัติการเบเกอร์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำเต้าหู้เพื่อการค้า ที่ห้องปฏิบัติการ อาคารเทคโนโลยีการอาหาร การอบรมจัดดอกไม้ชั้นสูง การอบรมการประดิษฐ์เทียนหอมโดยใช้วัสดุทางการเกษตร ณ ห้องเกษตร เป็นต้น

5) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน จากการศึกษารายงานการประเมินตนเอง ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประจำปีการศึกษา 2552 และปีการศึกษา 2553 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจระดับชุมชนของคณะต่างๆ อาทิเช่น

(1) **กิจกรรมพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ** คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีกิจกรรมพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาประสบการณ์ทางวิชาการและวิชาชีพแก่นักศึกษา ได้แก่ โครงการทัศนศึกษาดูงาน สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร สาขาวิชาการจัดการพืชสวนประดับ และสาขาวิชาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามแหล่งต่างๆ ให้แก่นักศึกษาทุกหลักสูตร จัดโครงการเกษตรวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้เสนอผลงานและเพื่อพัฒนาประสบการณ์ทักษะทางวิชาการ ส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาชีพในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเบเกอร์เพื่อสุขภาพ (ขั้นพื้นฐาน) ให้แก่นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารและผู้สนใจ โครงการอบรมการจัดสวนถาดให้แก่นักศึกษาสาขาการจัดการพืชสวนประดับ โครงการปลาดองไส้เพื่อการศึกษา และโครงการตามรอยประเพณีเดินเต้าให้แก่นักศึกษาสาขาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

(2) **มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนที่บูรณาการบริการทางวิชาการสู่ชุมชน**

จากการศึกษาเอกสาร พบว่าการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างทักษะให้แก่นักศึกษาในการประกอบธุรกิจชุมชน มีการบูรณาการการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ โดยจัดโครงการบริการแก่ชุมชน เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชุมชนผู้ที่สนใจพร้อมไปกับการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติของนักศึกษาด้วย อาทิเช่นคณะเทคโนโลยีการเกษตร มีการบูรณาการงานบริการทางวิชาการแก่สังคมกับการเรียนการสอน ในกิจกรรมและรายวิชา ดังนี้ การทำน้ำชีวภาพและปุ๋ยหมัก รายวิชาเกษตรอินทรีย์ การจัดดอกไม้ การร้อยมาลัยและทำบายศรี รายวิชาการจัดและออกแบบดอกไม้ การผลิตลูกชิ้นไก่ยอ รายวิชาการแปรรูปอาหาร การปลูกพืชแบบไฮโดรโปนิคส์ รายวิชาการผลิตพืชแบบไฮโดรโปนิคส์ การเพาะเห็ด รายวิชาเห็ดและการผลิตเห็ด การต่อตู้ปลาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา รายวิชาเทคโนโลยีการจัดตู้ปลา การทำอาหารพื้นเมืองภูเก็ตรายวิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร เป็นต้น

(3) **การจัดการเรียนการสอนโดยการวิจัย** จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีกิจกรรมการเรียนการสอนโดยพานักศึกษาลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติในรายวิชาที่เกี่ยวข้องและการให้นักศึกษาร่วมลงเก็บข้อมูลการวิจัย และนอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีการบูรณาการการเรียนการสอนกับการวิจัย โดยจัดการเรียนการสอนผ่านทางกรวิจัย เน้นการวิจัยที่พัฒนาพื้นที่ จากการที่คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เน้นการวิจัยเชิงพื้นที่ ตอบสนองพื้นที่ โดยขณะนี้ได้ดำเนินการผ่าน ABC PUT MAC เป็นโครงการที่ให้ทุนกับนักศึกษาทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ปริญญาตรี โดย Project ให้

เกิดจากนักศึกษา มีอาจารย์เป็นที่เลี้ยงโครงการ จากการศึกษาพบว่า มีนักศึกษาทำวิจัยในโครงการดังกล่าว ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักศึกษาลงช่วยเก็บข้อมูลภาคสนามในการทำวิจัยร่วมกับอาจารย์ เพื่อฝึกภาคปฏิบัติในการวิจัยบางโครงการด้วย”

(จิตติกร โพธิสาร, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

“ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน ขณะนี้เรามีการบูรณาการการเรียนการสอนกับการวิจัย โดยจัดการเรียนการสอนผ่านทางทำวิจัย จากการทำคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เน้นการวิจัยเชิงพื้นที่ ตอบสนองพื้นที่ โดยขณะนี้ได้ดำเนินการผ่าน ABC PUT MAC เป็นโครงการที่ให้ทุนกับนักศึกษาทุกระดับทำโครงการเริ่มตั้งแต่ปริญญาตรี โดย Project ให้เกิดจากนักศึกษา มีอาจารย์เป็นที่เลี้ยงโครงการ”

(ขจรเดช เจริญพร, **สัมภาษณ์**, 2 มีนาคม 2554)

โดยสรุปการจัดการเรียนการสอนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พบว่า มีนโยบายให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เน้นหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น และมีนโยบายการจัดการศึกษาตามหลักการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นไปตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตที่จบทำงานในพื้นที่อยู่ในภาคการท่องเที่ยวและภาคธุรกิจในจังหวัด มีการจัดการศึกษาต่อเนื่องให้กับหน่วยงานองค์กรส่วนท้องถิ่น มีเครือข่ายกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คลินิกเทคโนโลยี องค์กรในท้องถิ่น สถานศึกษาและชุมชน รูปแบบหลักสูตรมีความหลากหลาย เน้นความเป็นเลิศด้านการท่องเที่ยว มีหลักสูตรการเกษตรที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่เช่น หลักสูตรการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ไม้ดอกไม้ประดับ ฯลฯ มีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะ และมีการสอนโดยการวิจัย

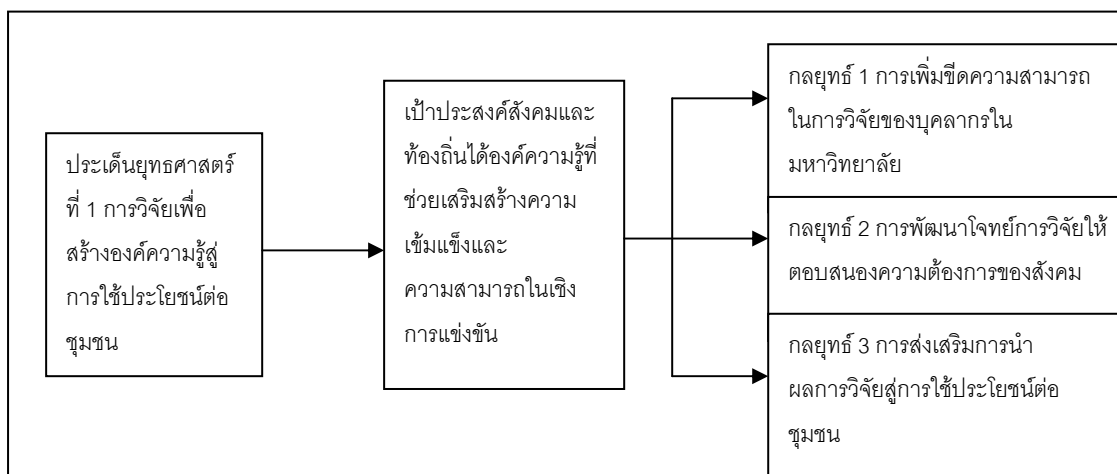
2.2 ด้านการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ภารกิจด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้เป็น 1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน ลักษณะของงานวิจัย การสำรวจความต้องการและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำวิจัย 3) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรในการดำเนินการวิจัยทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติ แผนปฏิบัติการ 4 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553-2556 และเอกสารรายงานประจำปี 2552 และ 2553 ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ด้านการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุกระดับ รวมทั้งมิติเศรษฐกิจ โดยมีความเชื่อมโยงดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4-1 ความเชื่อมโยงของประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ด้านการวิจัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีที่ตั้งและรับผิดชอบการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่นในเขตชายฝั่งอันดามัน และได้กำหนดกรอบและทิศทางการวิจัย ที่สอดคล้องกับกรอบทิศทางของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ซึ่งได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุน ประกอบด้วยแผนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

(1) แผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว ได้แก่ แผนงานวิจัยในด้านต่างๆ ได้แก่ การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

(2) แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ แผนงานวิจัยในด้านต่างๆ ได้แก่ การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าของท้องถิ่น การจัดการผลิตและการตลาดสินค้าในระดับชุมชนที่เหมาะสม โดยใช้องค์ความรู้และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาวัตถุดิบในท้องถิ่นและการเพิ่มมูลค่าสินค้า

(3) แผนยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ แผนงานวิจัยในด้านต่างๆ เช่น การวิจัยเกี่ยวกับการผลิตอาหารปลอดภัย ประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การพัฒนาการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและนำไปสู่การแข่งขันและการพึ่งพาตนเอง

จากแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตข้างต้น จากการศึกษารายงานการประเมินตนเองของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประจำปี 2553 และรายงานประจำปีของคณะต่างๆ พบว่า นโยบายด้านการวิจัยและแผนการดำเนินงานด้านการวิจัย ยึดแนวทางตามยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ และสอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่เป็นโจทย์ความต้องการของท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์การวิจัยที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยคำนึงถึงศักยภาพของบุคลากรการวิจัยของคณะ โดยเน้นเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยว อาทิเช่น คณะวิทยาการจัดการ ส่งเสริมงานวิจัยด้านอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยวและบริการ โดยมีมาตรการส่งเสริมการวิจัย คือ การพัฒนาทีมวิจัย การช่วยให้เข้าถึงแหล่งทุนวิจัย และการสร้างขีดความสามารถของนักวิจัย

2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน มีประเด็นในการศึกษา จำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ลักษณะของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการสำรวจความต้องการของชุมชนด้านการวิจัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน และรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ปีการศึกษา 2552-2553 มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ต่อชุมชน โดยในปีการศึกษา 2552 มีโครงการวิจัยรวมทั้งสิ้น 18 โครงการ และงบประมาณรวม 9,194,244.48 บาท เป็นเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ(วช.) 7 โครงการ เป็นเงิน 5,722,724.48 บาท เงินทุนอุดหนุนของมหาวิทยาลัย 7 โครงการ เป็นเงิน 2,523,350 บาท เงินทุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4 โครงการ เป็นเงิน 948,170 บาท ซึ่งมีผลงานวิจัยส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน โดยผู้วิจัยสรุปมาเฉพาะงานวิจัยที่สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการผลิต ซึ่งรวมถึง ปัจจัยในการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การอาหาร ผลิตภัณฑ์ที่เป็นสินค้าชุมชน และด้านการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้ง

กิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆ ได้แก่ การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการของชุมชน สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-9 ข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ปีการศึกษา 2552

ชื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน
เศรษฐกิจชุมชน ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	
1.การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในพื้นที่ 3 จังหวัดอันดามัน : ศักยภาพและแนวทางการพัฒนา	การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว
2.กลยุทธ์การตลาดเว็บไซต์สำหรับธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต	การพัฒนาด้านการตลาดธุรกิจการท่องเที่ยว
3.นวัตกรรมเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมกลุ่มจังหวัดอันดามันในช่วงที่มีการท่องเที่ยวน้อย กรณีศึกษานักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น	การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว
4.โครงการวิจัยและพัฒนาท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดภูเก็ต"กรณีศึกษา 6 พื้นที่ ในจังหวัดภูเก็ต"บ้านบ่อแร่และบ้านกุ่ม	การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว
5.ชุดโครงการวิจัยท่องเที่ยว: การบูรณาการการศึกษา เศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันความเป็นชุมชน(ภาคใต้)	การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว บูรณาการกับการศึกษา โดยเยาวชนร่วมวิจัย
6.อันดามันกับกลไกการจัดการการท่องเที่ยว : จากหาดทรายสู่สายน้ำแห่งวัฒนธรรม	การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว
7.การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอันดามัน(ภูเก็ต พังงา กระบี่)บนฐานงานวิจัย	การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว
ธุรกิจ SMEs	
8.โครงการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพ SMEs ประเทศไทย : ด้านบทบาทเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	การวิเคราะห์ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ด้านการตลาด	
9.โครงการวิจัยกลยุทธ์การตลาดสำหรับโรงแรมขนาดเล็กในจังหวัดภูเก็ต	การพัฒนาด้านการตลาดธุรกิจชุมชน
10.กลยุทธ์การตลาดเว็บไซต์สำหรับธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต	การพัฒนาด้านการตลาดธุรกิจชุมชน

จากตารางข้างต้นพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีประมาณ 10 เรื่องจากจำนวนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ในปีการศึกษา 2552 ที่เผยแพร่ในรายงานประจำปี 2552 จำนวน 18 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 55.56 งานวิจัยส่วนใหญ่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร/สื่อสิ่งพิมพ์ในระดับชาติและได้นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับต่างๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนข้างต้น เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว 7 เรื่อง ในด้านธุรกิจ SMEs 1 เรื่อง มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับด้านการตลาด 2 เรื่อง ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการผลิต การบริโภค การการลงทุน การออมและสวัสดิการเท่าที่ศึกษายังไม่ม้งานวิจัยโดยตรง

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีความเห็นว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เป็นรูปธรรม ยังเป็นเพียงการสร้างองค์ความรู้มากกว่าการเป็นงานวิจัยที่ตอบโจทย์สังคมชุมชน คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมาก ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชนทางการเกษตร เช่น การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ ซึ่งเป็นการนำผลงานวิจัยไปใช้สร้างอาชีพในชุมชนโดยการให้บริการทางวิชาการ ส่วนคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการวิจัยสำหรับทะเล เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนแปรรูปเป็นอาหารสำหรับบรรจุกระป๋อง และนำสำหรับทะเลมาแปรรูปเป็นครีม เป็นต้น ส่วนคณะวิทยาการจัดการ มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชนในตัวเมืองภูเก็ต คือ การวิจัยพัฒนารูปแบบของที่อยู่อาศัยห้องชุดของจังหวัดภูเก็ต ลักษณะการวิจัยประเมินความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจของที่พักอาศัยในจังหวัดภูเก็ตและด้านการท่องเที่ยว

นักวิจัยได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่างานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสาขาวิชา เช่น สาขาเคมีเป็นการให้ความรู้ด้านการย้อมสีผ้า การย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นผ้าพื้นเมือง ผ้าบาติก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งด้านความเป็นอยู่ อาชีพ และสวัสดิการของกลุ่มไทยใหม่ กลุ่มชาวน้ำ กลุ่มชาวเล ซึ่งการวิจัยเป็นไปตามสภาพของท้องถิ่นนั้นๆ มีการพัฒนาทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจไปด้วยกัน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

- มีการนำงานวิจัยไปใช้ในชุมชนโดยการบริการทางวิชาการ ดังที่คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของคณะเกษตรมีมาก การนำงานวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน เมื่อมีการอบรมบริการทางวิชาการก็จะนำเอาผลงานวิจัยไปเผยแพร่ และจัดนิทรรศการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำอาชีพต่างๆ” (ศิริรัตน์ เพชรเหมือน, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

- มีงานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน อาทิเช่น งานวิจัยเรื่องสาหร่ายทะเล พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังที่รองคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกล่าวว่า

“คณะวิทยาศาสตร์มีงานวิจัยที่ได้รับรางวัล ในกลุ่มของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นงานวิจัยที่พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เรื่องสาหร่ายทะเล ศึกษาคุณค่าของสาหร่าย เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ แปรรูปเป็นอาหารสำหรับบรรจุกระป๋อง และแปรรูปเป็นครีม เป็นต้น ตอนนี้นำมาบริการตอบรับจากหน่วยงานต่างๆค่อนข้างดี ทำวิจัยร่วมกับชาวบ้าน โดยเอาสาหร่ายมาเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ ผลการศึกษา ได้สูตรอาหารและภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมในการ

เจริญเติบโตของสาหร่าย ผลที่ได้ต่อยอดจากงานวิจัย ทำเป็นศูนย์สาธิตวิจัยสาหร่ายทะเลที่จังหวัดกระบี่ เนื่องจากเป็นแหล่งของสาหร่ายทะเล”

(ศุภาวุฒิ ศิริเกษ, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

- **มีงานวิจัยที่พัฒนาคุณภาพชีวิต** ด้านความเป็นอยู่ อาชีพและด้านอื่นๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“คณะมนุษยฯงานวิจัยส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มสังคม ทำวิจัยด้านชุมชนทุกด้าน เช่น งานวิจัยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล เป็นการยกระดับสภาพชีวิตชาวเล ทั้งด้านการเป็นอยู่ อาชีพ สวัสดิการและอื่นๆ งานวิจัยส่วนใหญ่จะมีงานบริการทางวิชาการควบคู่ไปด้วย และมีงานวิจัยเป็น PAR Approach การวิจัยส่วนใหญ่จะมีเครือข่ายกับ อบต.”

(เพียงเพ็ญ ณ พัทลุง, **สัมภาษณ์**, 3 มีนาคม 2554)

- **งานวิจัยพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตด้านธุรกิจที่พักอาศัย** ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ส่วนด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชนในตัวเมืองภูเก็ต คือ การวิจัยพัฒนารูปแบบของที่อยู่อาศัยห้องชุดของจังหวัดภูเก็ต เป็นลักษณะการประเมินความเป็นไปได้ในเชิงธุรกิจของที่พักอาศัยในจังหวัดภูเก็ต และมีงานวิจัยของคณะด้านการท่องเที่ยวด้วย” (จิตติกร โพธิสาร, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

- **งานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับสาขาวิชา**
แต่นักวิจัยมีความเห็นว่างานวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนยังมีไม่มาก อยู่ในระดับพอใช้ ดังการให้สัมภาษณ์ของนักวิจัยที่ว่า

“งานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มีทุกรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสาขา เช่น สาขาเคมี เป็นการให้ความรู้ด้านการย้อมสีผ้า การย้อมสีธรรมชาติ ให้กับชุมชนที่ผลิตเกี่ยวกับผ้าพื้นเมือง คิดว่างานวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชน ยังมีไม่มาก มีเพียงระดับหนึ่ง ถือว่าอยู่ระดับพอใช้”(ประไพพิมพ์ สุรเชษฐ์คมสัน, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

2) **การสำรวจความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวิจัย** มีงานวิจัยที่ลงสำรวจชุมชนและทำวิจัยร่วมกับชุมชน เช่น งานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ชุมชนไม้ขาว ดังที่รองคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สัมภาษณ์ว่า

“มีกลุ่มชุมชนที่มาติดต่อ ขอคำปรึกษา ก็เปิดให้คนที่ดูแลทางด้านนี้ไปพบกับคนในชุมชน สำนวณความต้องการของชุมชน คณะวิทยได้้นำคณะอาจารย์ลงพื้นที่ในส่วนของชุมชนไม่ขาว มีงานวิจัยและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะลงไปทำร่วมกับชุมชนที่เป็นเป้าหมายหลักมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีโฮมสเตย์ มีกลุ่มทำกะปิ กลุ่มทำเครื่องแกง กลุ่มผ้าพื้นเมือง และกลุ่มทำการเกษตร” (ศุภวุฒิ ศิริเกษ, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

3) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรในการดำเนินการวิจัย

เศรษฐกิจของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พบว่า ด้านเครือข่ายการวิจัย คณะต่างๆมีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ในการทำงานวิจัยร่วมกัน เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตร มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนของจังหวัดกระบี่เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสาหร่ายทะเล เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มีเครือข่ายความร่วมมือกับชาวบ้านในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ของท้องถิ่น และโรงเรียนต่างๆก็อบรมความรู้ให้กับครู เด็กนักเรียนรวมทั้งผู้ปกครองที่สนใจ เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับผู้สนใจ โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน เช่น จังหวัดกระบี่นำเอาผลิตภัณฑ์เพาะเลี้ยงสาหร่าย เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดกระบี่” (ศุภวุฒิ ศิริเกษ, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

โดยสรุป ภารกิจด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน มีนโยบายการวิจัยที่เน้นด้านการท่องเที่ยว และแผนการวิจัยเพิ่มมูลค่าทางการเกษตร ปี 2552 มีโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ประมาณ 10 เรื่อง มีการนำงานวิจัยไปบริการทางวิชาการ มีงานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการสำรวจความต้องการของชุมชนและชุมชนร่วมวิจัย เช่น งานวิจัยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการทำโฮมสเตย์ เป็นต้น

2.3 ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เกี่ยวกับภารกิจอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตด้านการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็นด้านนโยบาย

การบริการทางวิชาการแก่สังคม และ การดำเนินการตามภารกิจบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษานโยบายการบริการทางวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน โดยการวิเคราะห์เอกสารรายงานประจำปี 2552 และรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน ปีการศึกษา 2552 รายงานประจำปี 2552 ของสถาบัน วิจัยและพัฒนา แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต กำหนดยุทธศาสตร์การบริการวิชาการแก่สังคม โดยมีเป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการบริการวิชาการที่มีคุณภาพให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน คือ

- (1) จัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อการบริการวิชาการตามศักยภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- (2) การสร้างภาคีกับองค์กรท้องถิ่นในการจัดหลักสูตรเพื่อให้ความรู้ทางวิชาการ
- (3) การให้บริการแหล่งเรียนรู้ต่างๆของมหาวิทยาลัยแก่ชุมชน
- (4) การจัดตั้งศูนย์วิจัยอันดามัน เพื่อรวบรวมงานวิจัยของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย และให้บริการทางด้านการวิจัยเพื่อการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
- (5) การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นภาคใต้ฝั่งทะเลอันดามัน
- (6) การเป็นศูนย์กลางในการฝึกอบรมด้านมัคคุเทศก์ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
- (7) การส่งเสริมให้อาจารย์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ปรึกษา กรรมการ/วิชาชีพ
- (8) การให้บริการโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากยุทธศาสตร์การบริการวิชาการข้างต้น นำไปสู่นโยบายการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะและหน่วยงานของมหาวิทยาลัย อาทิเช่น จากการศึกษาเอกสารรายงานการประเมินตนเอง ประจำปี 2553 ของคณะวิทยาการจัดการ พบว่า มีนโยบายด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ คือ การบูรณาการการบริการวิชาการและวิชาชีพมาใช้ในการเรียนการสอนและการวิจัย การส่งเสริมการนำความรู้จากการวิจัยคืนสู่ชุมชน การพัฒนาบุคลากรผู้ประกอบการและสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวและบริการ และการพัฒนาศูนย์ที่ปรึกษาและบริการวิสาหกิจชุมชน

2) การดำเนินการโครงการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

การจัดโครงการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

การดำเนินการด้านบริการวิชาการแก่สังคม มีประเด็นศึกษา ได้แก่ มีฝ่าย/งาน/สำนักงาน การบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น/ยาว และโครงการ/กิจกรรมบริการทางวิชาการแก่สังคม ที่ดำเนินการเพื่อเสริมสร้าง/พัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน การสำรวจความต้องการของชุมชน ความร่วมมือจากชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรในการดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน จากประเด็นดังกล่าว สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีแหล่งให้บริการวิชาการวิชาชีพที่ให้บริการในการจัดอบรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงกล้วยไม้ สกูลมอดคคว่า ห้องปฏิบัติการคหกรรม ห้องปฏิบัติการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม อาคารออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คลินิกเทคโนโลยีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงสาหร่ายขนนก ห้องปฏิบัติการทดสอบวัสดุ หน่วยตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้จัดโครงการบริการวิชาการ ประจำปีงบประมาณ 2552 มีจำนวนทั้งสิ้น 122 โครงการ จากการวิเคราะห์พบว่า มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวนประมาณ 25 โครงการ สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-10 สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ปีการศึกษา 2552

โครงการบริการทางวิชาการเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน	ความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชน
เศรษฐกิจพอเพียง	
1.การบริหารธุรกิจด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้วิกฤตในปัจจุบัน(ชุมชนบ้านเขากลม ต.หนองทะเล จ.กระบี่)	การบริหารธุรกิจชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
เศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว	
2.อบรมภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยว	การสร้างมัคคุเทศก์ ด้านการท่องเที่ยว
3.โครงการเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต (ต้นกล้าอาชีพ)	การสร้างอาชีพด้านการท่องเที่ยว
วิสาหกิจชุมชน	
4.โครงการบริการวิชาการและการวิจัยให้คำปรึกษาด้านการบริหารจัดการแก่ชุมชน(วิสาหกิจชุมชนบ้านท่าสนุก ต.มะดะลุย อ.ทับปุด จ.พังงาและวิสาหกิจชุมชนบ้านเกาะเคียม ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา	การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
5.โครงการบริการวิชาการและการให้คำปรึกษาด้านการบริหารจัดการแก่ชุมชนครั้งที่ 2 (วิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดภูเก็ต)	การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
6.โครงการอบรมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน(จังหวัดกระบี่)	การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
7.โครงการอบรมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน(ต.น้ำผุด อ.เมือง จังหวัดตรัง)	การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 4-10 สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ปีการศึกษา 2552 (ต่อ)

โครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน	ความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชน
สร้างทักษะเพื่อประกอบอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น	
8.โครงการพื้นที่เสียบสอยเพื่อประกอบอาชีพ	การสร้างทักษะเพื่อประกอบอาชีพ
9.โครงการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการประกอบ ซ่อมแซมเครื่องคอมพิวเตอร์ และการเชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์	การสร้างทักษะเพื่อประกอบอาชีพ
10.การออกแบบเว็บไซต์เพื่ออาชีพ	การสร้างทักษะเพื่อประกอบอาชีพ
11.โครงการอบรมการจัดดอกไม้	การสร้างทักษะเพื่อประกอบอาชีพ
12.โครงการอบรมการร้อยมาลัยและการทำบายศรี	การสร้างทักษะเพื่อประกอบอาชีพ
13.โครงการอบรมการต่อตู้ปลาสำหรับนักเรียนมัธยม	การสร้างทักษะเพื่อประกอบอาชีพ
ด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปศุสัตว์ และอาหาร	
14.โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงสาหร่ายขนนกให้แก่ผู้สนใจในจังหวัดกระบี่	การผลิตทางการเกษตร
15.โครงการอบรมการเพาะเห็ด	การผลิตทางการเกษตร
16.โครงการอบรมการทำน้ำชีวภาพและปุ๋ยหมัก	การผลิตทางการเกษตร
17.โครงการอบรมการปลูกพืชแบบไฮโดรโปนิคส์	การผลิตทางการเกษตร
วิสาหกิจชุมชน	
18.โครงการอบรมการผลิตลูกชิ้นไก่ยอ	การแปรรูปอาหาร
19.โครงการอบรมการทำอาหารพื้นเมือง	การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร
20.โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการทำเบเกอร์เพื่อสุขภาพขั้นพื้นฐาน	การทำผลิตภัณฑ์อาหาร
การตลาด	
21.โครงการสัมมนาทางการตลาด Green Marketing กับธุรกิจ	การตลาด Green Marketing
22.การจำหน่ายสินค้าชุมชนชาวไทยใหม่	การจำหน่ายสินค้าชุมชน
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	
23.เทคนิคการประดิษฐ์เครื่องประดับและเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์	การส่งเสริมและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ด้านการลงทุน การออม และสวัสดิการของชุมชน	
24.อบรมระยะสั้นในการทำบัญชีครัวเรือน ให้กับชาวบ้านที่ อบต. ป่าคอก	การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้เกิดการออม
25.การส่งเสริมสวัสดิการชุมชน เรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มอนามัย ที่จังหวัดพังงา	การส่งเสริมสวัสดิการชุมชน

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีการดำเนินภารกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม ที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ให้มีรายได้เสริมโดยการจัดอบรมเพิ่มทักษะทางอาชีพ การบริหารธุรกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน การผลิตทางการเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและอาหาร การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้ง การให้ความรู้ทางการตลาด การออม และสวัสดิการ รวมทั้งสิ้น 25 โครงการ จากจำนวนโครงการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตให้บริการชุมชนทั้งสิ้น 122 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 20.42

จากการศึกษาเอกสารรายงานการประเมินตนเอง ปีการศึกษา 2552 พบว่า โครงการที่ดำเนินการให้บริการส่วนใหญ่ ร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการ ที่มหาวิทยาลัยใช้หลักเกณฑ์ในการสำรวจความพึงพอใจจากการปฏิบัติการ(กพร.) ความพึงพอใจโดยเฉลี่ยของโครงการทั้งหมดร้อยละ 79.60 และจากการศึกษาข้อมูลการประเมินโครงการบางโครงการที่อบรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนในการสร้างงานด้านอาชีพให้แก่ชุมชน ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในระดับสูงกว่าร้อยละ 80 ตัวอย่างเช่น โครงการอบรมการทำน้ำชีวภาพและปุ๋ยหมัก ความพึงพอใจเฉลี่ยร้อยละ 86.60 โครงการอบรมการร้อยมาลัยและทำบายศรี ความพึงพอใจเฉลี่ยร้อยละ 87.96 โครงการอบรมการจัดดอกไม้ ความพึงพอใจเฉลี่ยร้อยละ 86.10 โดยผู้เข้ารับการอบรมมีข้อเสนอแนะโดยสรุป ผู้เข้ารับการอบรมร้อยละ 100 ต้องการให้จัดกิจกรรมลักษณะนี้อีก ต้องการให้มีประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการประชาสัมพันธ์น้อย และต้องการนำความรู้ไปถ่ายทอดในชุมชน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ผู้บริหารบางท่านได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตรฝึกอบรมให้บริการแก่ชุมชน กำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งต้องการให้ตอบใจชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ส่วนคนละต่าง ๆ มีกิจกรรมการบริการวิชาการแก่ชุมชนตามความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของแต่ละคน ส่วนกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน จากการสัมภาษณ์มีดังนี้

-มีศูนย์บริการวิชาการทางการเกษตร และศูนย์เรียนรู้กล้วยไม้ตระกูลมอคคาร่า ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนที่สนใจ เพื่อประกอบอาชีพโดยมีการจัดอบรมระยะสั้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีศูนย์บริการวิชาการทางการเกษตรเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ การทำวัสดุปลูก ให้บริการกับชาวบ้านที่สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ และยังมีศูนย์เรียนรู้กล้วยไม้ตระกูลมอคคาร่า มีหลักสูตรอบรมระยะสั้นแก่ผู้สนใจทั้งชุมชน ชาวบ้าน และหน่วยงานต่างๆ เข้ารับการอบรม” (ศิริรัตน์ เพชรเหมือน, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

-การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ

-มีการดำเนินการโครงการคลินิกเทคโนโลยี ศูนย์สาธิตสาหร่ายทะเลและห้องปฏิบัติการวิจัย สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มีการดำเนินงานคลินิกเทคโนโลยี ศูนย์สาธิตสาหร่ายทะเล ห้องปฏิบัติการวิจัยและทดสอบสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำลังขอ ISO 17025 ทำให้สามารถบริการและมีความเชื่อมั่นด้าน

คุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีห้องปฏิบัติการทดสอบวัสดุในการก่อสร้าง อยู่ที่สาขาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สามารถทดสอบวัสดุของส่วนราชการและเอกชน รวมทั้งชุมชนมารับบริการ หลักสูตรอบรมให้บริการแก่ชุมชน กำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาหลักสูตร ต้องการให้ตอบโจทย์ชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น” (ศุภฤดี ศิริเกษ, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

-มีการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนให้กับชุมชนโดยการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ในบริบทที่ใกล้เคียง การสร้างเครือข่ายกับชุมชนและโรงเรียนในชุมชน ดังที่รองอธิการบดีซึ่งได้ลงพื้นที่ชุมชนไม้ขาวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชนแล้วว่า

“ภาพของชุมชนไม้ขาว เป็นยุทธศาสตร์ใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีบริบทใกล้เคียง ผมนำผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชาวบ้านไปดูงานโครงการพระราชดำริที่หาดบางหลวง จ.ชุมพร สถานีคนรักเต่า หมู่บ้านจำลองชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่ได้รับรางวัล แล้วก็มีเรื่องออมทรัพย์ เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นมาดูโฮมสเตย์ที่บ้านทรงไทยที่อัมพวา กลับมาเริ่มพัฒนาได้เลย เริ่มจากมาช่วยกันประเมินจะพัฒนาอย่างไร และจุดสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่คนจะเข้าร่วมที่สำคัญคือตัวสื่อบุคคล ผู้ใหญ่บ้านต้องมาในแนวของผู้นำท้องถิ่น หัวหน้ากลุ่มอาชีพเพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญ และให้โรงเรียนครบทั้ง 5 โรงเรียนในชุมชนเป็นเครือข่ายร่วมด้วย”(สมชาย สกกุลทัฬห, **สัมภาษณ์**, 11 มีนาคม 2554)

-การบริการวิชาการที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนโดยบูรณาการกับการเรียนการสอน ดังที่คณบดีคณะวิทยาการจัดการได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“มีการบริการวิชาการและการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกันโดยมีการสำรวจความต้องการของชุมชนก่อน หรือชุมชนขอความร่วมมือเข้ามา ให้ทุกภาคส่วนมาช่วยกัน เช่น มีการให้ความรู้ ในเรื่องวิสาหกิจชุมชน มีการบริการวิชาการ ทำ workshop การจัดการการตลาด มีการสำรวจประเมิน /การวิจัย ให้นักศึกษาไปลงพื้นที่ ช่วยพัฒนาชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการบริการในพื้นที่ เช่น ด้านการบริการการท่องเที่ยว โดยสาขาการท่องเที่ยว และด้านวิสาหกิจชุมชนเรามีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ เป็นหน่วยงานอิสระ เพื่อความคล่องตัว ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เป็นวิทยากรให้ความรู้ แก่ อาจารย์ นักศึกษา บุคคลทั่วไป เพื่อสร้างผู้ประกอบการ”(นพดล จันระวัง, **สัมภาษณ์**, 7 มีนาคม 2554)

-การอบรมระยะสั้นการทำบัญชีครัวเรือนและสวัสดิการชุมชน ให้กับกลุ่มออมทรัพย์ที่ อบต.ป่าคลอก และกลุ่มชุมชนที่จังหวัดพังงา ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจารย์/นักวิจัย

“ในส่วนของเศรษฐกิจของชุมชน ที่ลงไปจัดฝึกอบรมให้กับชาวบ้านเป็นการอบรมระยะสั้น ในการทำบัญชีครัวเรือน ให้กับชาวบ้านที่ อบรม.ป่าคลอง ในส่วนของสวัสดิการชุมชน มีเรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่มอนามัย ที่จังหวัดพังงา”
(ฐิติกร โพธิสาร, **สัมภาษณ์**, 4 มีนาคม 2554)

อย่างไรก็ตามบทบาทด้านการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรงยังมีน้อยส่วนใหญ่เป็นการบริการคู่กับงานวิจัยในเรื่องของการประเมินผลความพึงพอใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประเมินแผนยุทธศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจชุมชนยังมีการศึกษาในลักษณะของการศึกษาในพื้นที่ ดังการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยตรงยังมีน้อย ส่วนใหญ่ที่เราบริการคู่กับงานวิจัยเป็นเรื่องของการประเมินผลความพึงพอใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประเมินแผนยุทธศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ยังมีการศึกษาในลักษณะของการศึกษาในพื้นที่ ลักษณะโครงสร้าง การสร้างความเข้มแข็ง การถอดบทเรียน นอกจากนี้ยังมีเรื่องของวิสาหกิจชุมชนและเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆอยู่บ้าง”(ขจรเดช เจริญพร, **สัมภาษณ์**, 2 มีนาคม 2554)

การสำรวจความต้องการของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบว่า การบริการวิชาการที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชนมีการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน โดยมีการสำรวจความต้องการของชุมชน หรือชุมชนขอความร่วมมือเข้ามา มีการลงให้บริการในพื้นที่ ด้านวิสาหกิจชุมชนมีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและให้ความรู้เพื่อสร้างผู้ประกอบการ

ความร่วมมือจากชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กร

ในการบริการวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตโดยคณะต่างๆ มีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันและองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงกล้วยไม้สกุลมอคคาร่า โดยมีเครือข่ายความร่วมมือกับชมรมกล้วยไม้ และเทศบาลนครภูเก็ต

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คลินิกเทคโนโลยีการถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพาะเลี้ยงสาหร่ายขนนก โดยเครือข่ายความร่วมมือกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการทำผลิตภัณฑ์เกิดดีปลา โดยร่วมมือกับอบต. มีหน่วยตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดย

เครือข่ายความร่วมมือกับสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ได้แก่ ชุมชนป่าคอกอก ชุมชนไม้ขาว เป็นต้น ส่วนด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่ให้บริการเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ แต่ยังไม่มีการเครือข่ายที่ทำ MOU ร่วมกันอย่างชัดเจน

การสร้างเครือข่ายที่เป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนโดยร่วมกับโรงเรียน ผู้ประกอบการ และ NGO เป็นเครือข่ายวางแผนยุทธศาสตร์ร่วมกัน อาทิเช่น ที่ชุมชนบ้านไม้ขาวซึ่งกำลังดำเนินการเกี่ยวกับโฮมสเตย์ และชุมชนบ้านป่าคอกอกที่จะดำเนินการต่อไป ดังที่รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า

“ผมต้องการให้เกิดพลัง ใช้โรงเรียนเป็นเครือข่าย สถานประกอบการ โรงแรมและ NGO มูลนิธิ เข้ามาวางแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันในการมีส่วนร่วมจากนั้นก็กำหนดบทบาทหน้าที่ และสร้างโลโก้เป็นโมเดล ชุมชนเป็นวิทยากรประจำกลุ่มเป็นผู้ประเมินและนักเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมและบทบาททุกอย่างก็ชัดเจน เรามีการสรุปผลงานส่วนใหญ่เราจะใช้วันสงกรานต์ มีการจัดกิจกรรมที่ชายหาดเพื่อสรุปผลงานร่วมกัน”

(สมชาย สกุลทัพ, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2554)

สรุปภารกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้ว่า มีนโยบายส่งเสริมการบริการทางวิชาการที่มีคุณภาพให้กับท้องถิ่น มีหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้นและการฝึกอบรมตามความต้องการของพื้นที่ เช่น อบรมมัคคุเทศน์ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว ในปี 2552 มีโครงการบริการทางวิชาการประมาณ 25 โครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน มีศูนย์บริการวิชาการเกษตรการ เช่น ศูนย์เรียนรู้กล้วยไม้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คลินิกเทคโนโลยี สาธิตสหกรณ์ทะเลสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ผ้าบาติก เป็นต้น

2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1) นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษาเอกสารรายงานการประเมินตนเองของสำนักศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ปีการศึกษา 2552 พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตไม่ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการต่อยอดนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปพัฒนาส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรงแต่มีนโยบายในการศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรม การจัดนิทรรศการด้านวัฒนธรรม/หอวัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมในเขตอันดามัน

2) การดำเนินภารกิจการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ

ของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ศึกษาเอกสาร และการสังเกต พบว่า การดำเนินภารกิจด้านการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ในการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดทางด้านเศรษฐกิจ หรือการสร้างรายได้ เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการดำเนินภารกิจด้านการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นการสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งการเรียนรู้นักศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวของจังหวัด ดังนี้

(1) เป็นแหล่งเรียนรู้และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ

จังหวัดภูเก็ต สำนักศิลปะและวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเป็นแหล่งวิทยากร แหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษา ชุมชน และองค์กรต่างๆทั่วประเทศ ก่อตั้งมา 30 ปี มีการปรับและพัฒนาเพิ่มเติมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ครอบคลุม วิถีชีวิตดั้งเดิมพื้นเมืองของภูเก็ต ซึ่งช่วยเสริมทางด้านวัฒนธรรมชุมชน เป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตมีกลุ่มจากต่างประเทศ เช่น จากประเทศอังกฤษมาเยี่ยมชมทุกปี มี อบต.ทั่วประเทศมาดูงาน ดังที่ผู้อำนวยการศิลปวัฒนธรรมได้กล่าวว่า

“สำนักศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งวิทยากร แหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษา ชุมชน และองค์กรต่างๆทั่วประเทศ เราตั้งมา 30 ปี มีการปรับและพัฒนา ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ครอบคลุม วิถีชีวิตดั้งเดิมพื้นเมืองของภูเก็ต ช่วยเสริมทางด้านวัฒนธรรมชุมชน และแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต ปัจจุบันที่ส่งเสริม ได้แก่ มีองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ทุกเดือนช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏและจังหวัดภูเก็ต มีกลุ่มจากต่างประเทศ เช่น จากประเทศอังกฤษมาเยี่ยมชมทุกปี มี อบต.ทั่วประเทศมาดูงาน”(สาวิตร พงศ์วัชร, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

(2) มีโครงการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สนใจเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างรายได้

ได้แก่ โครงการเทคนิคการประดิษฐ์เครื่องประดับและเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ โครงการมุมวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ในถนนสายวัฒนธรรม อำเภอกระทุ้ง จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

(3) มีผลงานวิจัยด้านวัฒนธรรม อาทิเช่น ผลงานวิจัย เรื่องปะปายะยา และเรื่อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการแต่งกายชาวไทยเชื้อสายจีน ของผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการใช้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็น

ตัวนำในการสร้างชื่อเสียงและนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นเศรษฐกิจหลักของจังหวัดภูเก็ต ผลงานดังกล่าวมีการจัดนิทรรศการไว้ที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษา

(4) มีบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้รับยกย่องเป็นภูมิปัญญาไทย สร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัย และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งจากการศึกษา พบว่าผู้บริหารของสำนักศิลปวัฒนธรรม ผศ.ดร.สาวิตร พงศ์วัชร มีศักยภาพและทำงานด้านนี้มานานจนมีชื่อเสียงระดับภูมิภาค ส่งผลให้มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีชื่อเสียงด้านนี้ด้วย มีผลงาน เป็นผู้กำกับและเขียนบท ในการแสดงของจังหวัดในการต้อนรับคณะบุคคลสำคัญของต่างประเทศ เช่น การประชุม ASEAN การต้อนรับรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา นางเฮลารี คลินตัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังจัดชุดการแสดงในงานส่งเสริมการท่องเที่ยวอันดามัน และการจัดการแสดงโชว์ในต่างประเทศหลายประเทศ นอกจากนี้ผศ.ดร.สาวิตร พงศ์วัชร ยังได้รับแต่งตั้งเป็น ภูมิปัญญาไทยของสภาการศึกษา (สทศ.) ได้รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ด้านวัฒนธรรมของ กระทรวงวัฒนธรรม และได้รับการแต่งตั้งเป็นวุฒิสภาคารสมองของสำนักงานพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอีกด้วย

(5) การให้นักศึกษาเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่รองคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สัมภาษณ์ว่า

“คณะวิทยาศาสตร์ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเหมืองแร่ ซึ่งทางคณะส่งนักศึกษาไป เรียนรู้ มีผู้เชี่ยวชาญของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศูนย์วิจัยชีววิทยา ที่ทางคณะของเราให้อาจารย์ภาคชีววิทยาไปเรียนรู้ เรื่องปะการังฟอกขาวและทำวิจัยร่วม ” (ศุภาวุฒิ ศิริเกษ, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2554)

โดยสรุปด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมเป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน วัฒนธรรมเขตอันดามัน มีบุคลากรรับผิดชอบด้านศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยได้รับยกย่อง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับชาติ มีการจัดโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้แก่ผู้สนใจ เช่น เทคนิค การออกแบบเครื่องแต่งการนาฏศิลป์ การประดิษฐ์เครื่องประดับ มีการให้นักศึกษาเรียนรู้กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3. ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัย ราชภัฏภูเก็ต

ในการวิจัยนี้ ปัจจัยเงื่อนไข หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จและปัจจัยเงื่อนไข ที่เป็นอุปสรรค ในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ การ

จัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน การศึกษาโดยการสัมมนาเชิงลึก ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา สรุปผลการศึกษาในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-11 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การจัดการ เรียนการสอน	<p>ปัจจัยภายใน</p> <ul style="list-style-type: none"> ผู้เรียนอยู่ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง เช่น พังงา กระบี่ เป็นเครือข่ายในการเปิดพื้นที่เชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนและการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน มีนโยบายการบูรณาการรายวิชาผิกระสภการณัวิชาชีตต้องลงพื้นที่เพื่อนำองค์ความรู้สู่ชุมชน บุคลากรเท่าที่มีอยู่ของบางคณะเช่นคณะเกษตรมีความเข้มแข็งและความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานสู่ชุมชน <ul style="list-style-type: none"> มีทิศทางการทำงานสู่ชุมชนที่ชัดเจน เช่น คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีทิศทางการทำงานในการเผยแพร่และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสู่ชุมชน <p>ปัจจัยภายนอก</p> <ul style="list-style-type: none"> มีเครือข่ายศิษย์เก่าที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ หน่วยงานองค์การส่วนท้องถิ่นช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน เช่น คลินิกเทคโนโลยีของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสนับสนุนให้คำปรึกษาทางวิชาการและงบประมาณในการลงพื้นที่ส่งเสริมชุมชน ชุมชนและมหาวิทยาลัยมีความใกล้ชิดกัน ชุมชนส่วนใหญ่ยินดีเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน 	<p>ปัจจัยภายใน</p> <ul style="list-style-type: none"> บุคลากรมีภาระงานสอนมาก การลงพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนไม่ได้รวมในการะงาน อาจารย์บางส่วนที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่ส่งเสริมชุมชน บุคลากรบางส่วนยังมีองค์ความรู้ไม่เพียงพอในการลงพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน งบประมาณในการพานักศึกษาลงพื้นที่พัฒนาชุมชนไม่เพียงพอ ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักและอื่นๆ การลงฝึกปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนของนักศึกษา มีผลกระทบกับเวลาในการเรียนการสอนรายวิชาอื่น

ตารางที่ 4-11 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (ต่อ)

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การวิจัย	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • คณะที่มีนักศึกษาเรียนน้อย เช่นคณะเกษตร ภาวระ งานสอนน้อยบุคลากรมีความพร้อมในการทำวิจัยชุมชน • บางคณะเช่น คณะวิทยาศาสตร์ มีนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญและมีทีมวิจัยที่เข้มแข็ง • มีงบประมาณการวิจัยที่เป็นทุนวิจัยทั้งภายในมหาวิทยาลัยและงบประมาณนอก เช่นจาก สกอ. วช. • มีการมอบโล่และให้รางวัลแก่นักวิจัยชุมชนดีเด่น <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • มีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน • ผู้นำขององค์กรท้องถิ่นได้แก่ อบจ. อบต.ส่วนใหญ่มีวิสัยทัศน์ มินโยบาย ร่วมปฏิบัติงานกับมหาวิทยาลัยดี • ผู้นำชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • เทคโนโลยีที่มีเป็นองค์ความรู้พื้นฐาน ไม่มีเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้การวิจัยที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงทำไม่ได้ • ขั้นตอนการทำงานของที่เกื้อหนุนการทำงานลงพื้นที่ชุมชนมีข้อจำกัดและขั้นตอนมาก เช่น ยานพาหนะ การเบิกจ่ายต่างๆ • การทำงานวิจัยไม่ได้บูรณาการศาสตร์ นักวิจัยจะเป็นกลุ่มศาสตร์เดียวกันคณะเดียวกัน • การทำงานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนยังไม่เข้าถึงในเชิงพื้นที่และยังไม่ตอบโจทย์ตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง • นักวิจัยเป็นคนเดิม ทำให้งานวิจัยของบางคณะมีน้อย <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพลการพัฒนาในเรื่องที่อบต.หาเสียงไว้จะได้รับงบประมาณสนับสนุน • ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือมากขึ้นในเรื่องที่อบต.สนับสนุน • การพัฒนาในพื้นที่เดิมเป็นเวลานาน ชาวบ้านที่เข้าร่วมจำนวนน้อยลง • การประสานงานในการทำวิจัยบางพื้นที่ อบต.จะให้ข้อมูลเฉพาะในส่วนที่สนใจ
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การบริการ ทางวิชาการแก่ สังคม	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • บุคลากรมีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการ ของท้องถิ่น • มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในการบริการทางวิชาการ • มีความร่วมมือในการทำงานโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนอย่างเข้มแข็งของบุคลากรทุกระดับ 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • การประชาสัมพันธ์โครงการน้อย บางโครงการที่จัดเพื่อส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนแต่คนเข้ารับการอบรมน้อย • มหาวิทยาลัยไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนโดยตรง • ระบบการบริหารยังไม่เอื้อต่อการทำงานชุมชนอย่างเต็มที่ เช่น การลงเวลาปฏิบัติงานของบุคลากร การทำงานบริการชุมชนไม่รวมในภาระงาน เป็นต้น

ตารางที่ 4-11 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (ต่อ)

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
		<p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ช่วงการจัดอบรมไม่ตรงกับเวลาที่ชุมชนเข้าร่วมได้ เช่น เป็นช่วงการทำงาน ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง เด็กและผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานมีน้อย • ชาวบ้านต้องการการบริการทางวิชาการที่ต่อเนื่อง แต่มหาวิทยาลัยมีข้อจำกัดของงบประมาณ เวลา และบุคลากรที่ลงพื้นที่
ปัจจัยเกี่ยวกับ ด้านการทำนุ บำรุง ศิลปวัฒนธรรม	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • บุคลากรมีศักยภาพสูงเป็นภูมิปัญญาไทย • มีศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยที่เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของบุคคลและหน่วยงาน 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ความร่วมมือของบุคลากรทางด้านศิลปวัฒนธรรมมีน้อยบุคลากรรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏไม่ค่อยสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม

จากตารางสรุปปัจจัยเงื่อนไขข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินภารกิจอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนประสบความสำเร็จ และมีทั้งปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือเป็นอุปสรรคที่กระทบต่อกระบวนการทำงานในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งข้อสรุปในส่วนนี้ผู้วิจัยนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในการวิจัยนี้ต่อไป

ตอนที่ 3 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการศึกษาเอกสารประกอบด้วยแผนพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม รายงานประจำปี 2552-2553 รายงานการประเมินตนเองของมหาวิทยาลัยและรายงานการประเมินตนเองของคณะต่างๆ ปีการศึกษา 2552-2553 และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน ประกอบด้วย อดีตรองอธิการบดี 1 คน คณบดีหรือรองคณบดี 4 คน ผู้อำนวยการสำนักหรือรองผู้อำนวยการสำนัก 2 คน อาจารย์ผู้สอนและผู้วิจัย 3 คน ในช่วงระหว่างวันที่ 6 - 13 มิถุนายน 2554 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (ตามรายชื่อผู้ให้ข้อมูลในภาคผนวก) ผู้วิจัยขอเสนอผล

การศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1.ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม 2.สภาพการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม และ 3.ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

สถานที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ตั้งอยู่ที่ 39/1 ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ประวัติความเป็นมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2483 เดิมชื่อว่า “โรงเรียนฝึกหัดครูมัธยม” รับนักศึกษาที่มีวุฒิ ป.ป.(ประโยคครูประถม)มาศึกษาต่อ 2 ปี ผู้สำเร็จ การศึกษาได้วุฒิ ป.ม.(ประโยคครูมัธยม)โดยหม่อมหลวงมานิช ชุมสาย เป็นอาจารย์ใหญ่คนแรก และได้ใช้อาคารเรียนในบริเวณเขตพระราชวังจันทรเกษมเป็นที่สอน(บริเวณด้านหลังของ กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน)

พ.ศ.2501 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ย้ายที่ตั้ง จากหลังกระทรวงศึกษาธิการ ไปตั้งอยู่ที่ 39/1 ซอยสังฆะวัฒนะ 23 ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ในพื้นที่ 89 ไร่ 88 ตารางวา พร้อมกับยกฐานะเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูมัธยม เป็นวิทยาลัยครูจันทรเกษม และยุบหลักสูตร ป.ม.เป็นประกาศนียบัตรชั้นสูง(ป.กศ.สูง)ในปีการศึกษา2502 เริ่มรับนักศึกษา ป.กศ.สูงรุ่นแรก 300 คน

พ.ศ.2517 เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรอุดมศึกษา (ป.อ.)ซึ่งเทียบเท่าปริญญาตรี โดยใช้หลักสูตร ปริญญาตรี วิชาเอกคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปัจจุบัน)

พ.ศ.2518 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู(ฉบับที่2)พ.ศ.2518 มีผลให้วิทยาลัยครูจันทรเกษม สามารถเปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรีสาขาต่างๆเพิ่มขึ้น เช่น สาขาเกษตร อุตสาหกรรมและวิทยาการจัดการ เป็นต้น

พ.ศ.2535 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้ง “สถาบันราชภัฏ” พ.ศ.2535 ขึ้น และได้เปลี่ยนชื่อ “วิทยาลัยครูจันทรเกษม” เป็น “สถาบันราชภัฏจันทรเกษม” เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2535 พร้อมกับการขยายหลักสูตรปริญญาตรีในสาขาต่างๆเพิ่มขึ้นทั้งด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์

พ.ศ.2538 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้ง “สถาบันราชภัฏ”พ.ศ.2538 ขึ้น โดยมีสาระสำคัญ คือ

(1) ให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวិชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู

(2) เฉพาะการผลิตบัณฑิตให้สถาบันราชภัฏทุกแห่งสามารถผลิตบัณฑิตได้สูงกว่าระดับปริญญาตรี

(3) ให้เปลี่ยนชื่อตำแหน่งผู้บริหารสถาบันราชภัฏ จากเดิม “อธิการ” เป็น “อธิการบดี”

พ.ศ.2547 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 ขึ้น โดยมีสาระสำคัญดังนี้

(1) ให้เปลี่ยนชื่อสถาบันราชภัฏจันทรเกษม เป็น “มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม”มีฐานะเป็นนิติบุคคลเป็นส่วนราชการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

(2) ให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งโดยตรง เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่นๆ

พ.ศ.2548 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้ขยายโครงการจัดการศึกษาไปยังอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท โดยทางจังหวัดชัยนาทและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อนุมัติให้ใช้ที่ดินจำนวน 326 ไร่ 85 ตารางวา เป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท เพื่อดำเนินการจัดการศึกษา การวิจัย และการบริการวิชาการให้สนองความต้องการของท้องถิ่นและสภามหาวิทยาลัยได้ออกข้อบังคับจัดตั้งเป็นหน่วยงานในกำกับ มีฐานะเทียบเท่าคณะ

ในปีการศึกษา 2553 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เปิดสอนนักศึกษาระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยประกอบด้วย 5 คณะ คือ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะเกษตรและชีวภาพ มีหลักสูตรและสาขาวิชา ที่จัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น 72 หลักสูตร ได้แก่ ประกาศนียบัตรบัณฑิต 1 หลักสูตร ปริญญาตรี 4 ปี 49 หลักสูตร ปริญญาตรี 5 ปี 10 หลักสูตร ปริญญาโท 8 หลักสูตรและปริญญาเอก 4 หลักสูตร มีจำนวนนักศึกษาทั้งหมด 16,934 คน อาจารย์ 323 คน บุคลากรสายสนับสนุน 367 คน รวมบุคลากร 690 คน

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ดังนี้

ปรัชญา “ความรู้ดี มีคุณธรรม นำชุมชนพัฒนา”

วิสัยทัศน์ “เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ นำภูมิปัญญาสู่สากล”

พันธกิจ 1.ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้คู่คุณธรรม 2.ผลิตบัณฑิตให้มีภูมิปัญญาที่มีศักยภาพ
สู่มาตรฐานสากล 3.วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและถ่ายทอดสู่สังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
4.บริการวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม 5.เสริมสร้าง ทำนุบำรุงศาสนา
และเผยแพร่วัฒนธรรมแก่สังคม 6.ส่งเสริมพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับแนวทางพระราชดำริ
7.สร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจดังกล่าว สามารถวิเคราะห์เนื้อหาความเชื่อมโยงการจัดการ
การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ
ชุมชน ได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาท้องถิ่น ตาม พ.ร.บ.
มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 7 บัญญัติให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษา
เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวิสัยทัศน์เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ นำภูมิปัญญาสู่สากล ได้กำหนด
ประเด็นยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ ที่สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจ ที่มีค่าสำคัญ
สามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และนำไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความ
เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ดังตารางต่อไปนี้

**ตารางที่ 4-12 ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และคำสำคัญที่
เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น**

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์/กลยุทธ์	คำสำคัญที่เชื่อมโยงกับ ชุมชน
1. ผลิตบัณฑิตที่มี มาตรฐานและคุณภาพ ตามความต้องการของ ประเทศ	1.1 เพื่อขยายการผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสาขาที่ขาดแคลน เพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนา ประเทศ 1.2 เพื่อผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพตามความต้องการของประเทศ	-ขยายการผลิตกำลังคนที่มี คุณภาพตอบสนองความ ต้องการในการพัฒนาประเทศ
2. ส่งเสริมความเป็นเลิศ ทางการวิจัยและ นวัตกรรม	2.1 เพื่อวิจัยและพัฒนา รวมทั้งถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้าง นวัตกรรมที่นำสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นและ ประเทศ กลยุทธ์ : ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพ	-วิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ ความรู้และสร้างนวัตกรรมที่ นำสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมของท้องถิ่นและประเทศ
3. บูรณาการองค์ความรู้ ที่เพิ่มศักยภาพ และขีด ความสามารถของชุมชน/ ท้องถิ่น	3.1 เพื่อบริการวิชาการแก่หน่วยงาน/ประชาชนในชุมชนและสังคม ให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มศักยภาพใน การแข่งขันของประเทศ กลยุทธ์ : พัฒนาการให้บริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการ ของชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้	-บริการวิชาการแก่ชุมชน ตอบสนองความต้องการของ ชุมชนและสังคมให้มีความ เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเอง ได้
4. ส่งเสริมงานด้านทำนุ บำรุงศิลปและ วัฒนธรรม	4.1 เพื่อปลูกฝังค่านิยมให้กับนักศึกษาและชุมชน ในการพัฒนาภูมิ ปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย	-การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมไทย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้กำหนดการพัฒนาท้องถิ่นไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์ 4 ยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับภารกิจ 4 ด้านคือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมีเป้าประสงค์ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมในทุกมิติ ไม่ได้ระบุชัดเจนในด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีการขยายการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพตอบสนองของความต้องการในการพัฒนาประเทศ วิจัยและพัฒนาถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมที่นำสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นและประเทศ บริการวิชาการแก่ชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งจากคำสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีส่วนที่การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมให้ความสำคัญและเชื่อมโยงกับการพัฒนาท้องถิ่น

2. สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมียุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้สามารถเชื่อมโยงไปสู่ภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยในการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุกมิติ ซึ่งในงานวิจัยนี้ จะนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติเศรษฐกิจ มีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 1) นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน 2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน 4) รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 5) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยสรุปประเด็นได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษาเอกสารแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ระยะ 10 ปี และแผนปฏิบัติการ 4 ปี (ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2552-2555) พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมไม่ได้กำหนดนโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง แต่มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนทางอ้อม ดังนี้

(1) **นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ** โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ระบบการบริการวิชาการ มีโครงการพัฒนาวิชาชีพลงสู่ชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งการประเมินภายในและประเมินภายนอกของสมศ. รวมทั้งการดำเนินการตามการรับรองของส่วนราชการ กพร. และตัวบ่งชี้การประกันคุณภาพภายในที่สกอ.กำหนด

(2) **การจัดให้มีโครงการสหกิจศึกษาเพื่อการเรียนรู้จากการทำงานให้กับนักศึกษา** ในทุกโปรแกรมวิชา(work base learning) ทุกหลักสูตรมีรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ/สหกิจศึกษาซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ การเชิญวิทยากรภายนอกจากชุมชนมาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักศึกษา รวมทั้งให้ความสำคัญกับการให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยการจัดให้มีกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ (field trip) ฝึกอบรม ทัศนศึกษาและดูงาน นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ ที่สร้างผู้ประกอบการ ซึ่งมีทั้งนักศึกษาและประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมการบ่มเพาะการประกอบธุรกิจ

2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ข้อมูลการผลิตกำลังคนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ซึ่งมีการจัดการศึกษา ณ ที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และศูนย์การศึกษา 3 แห่ง คือ ศูนย์การเรียนรู้จันทรเกษม-สหะพานิชย์ ศูนย์การเรียนรู้จันทรเกษม-เศรษฐกิจพอเพียง และศูนย์ศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท จากฐานข้อมูลสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ประจำปีการศึกษา 2553 มีการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ จำแนกตามคณะ 6 คณะ ดังนี้ ระดับปริญญาตรี คณะเกษตรและชีวภาพ จำนวน 170 คน (ร้อยละ1.00)คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 4,234คน (ร้อยละ25.00) คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 7,714 คน (ร้อยละ 45.55) คณะวิทยาศาสตร์ จำนวน 2,768 คน (ร้อยละ 16.35) และคณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 1,819 คน (ร้อยละ 10.74) และวิทยาลัยการแพทย์ทางเลือก 229 คน (ร้อยละ 1.36)รวม 16,934 คน และบัณฑิตศึกษา จำนวน 651 คน ประกอบด้วย ประกาศนียบัตรบัณฑิต 562 คนปริญญาโท 68 คน และปริญญาเอก 21 คน จะเห็นว่าการผลิตกำลังคนของคณะวิทยาการจัดการมีจำนวนมากที่สุด และคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีจำนวนน้อยที่สุด

ในการวิเคราะห์ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จากการศึกษาเอกสาร แผนพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ระยะ 10 ปี แผนปฏิบัติ

ราชการ 4 ปี (พ.ศ.2552-2555) รายงานประจำปี และรายงานประเมินคุณภาพภายใน ปี 2552-2553 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และรายงานประจำปี 2552-2553 ของคณะต่างๆ ในประเด็นที่มีคณะ/สาขาวิชาที่จัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตบัณฑิตและและพัฒนากำลังคนในคณะ/สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-13 แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะระดับการศึกษา หลักสูตร/สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน
คณะวิทยาศาสตร์	ปริญญาตรี	วิทยาศาสตร์บัณฑิต(วท.บ)	คหกรรมศาสตร์/ เทคโนโลยีชีวภาพ/ การจัดการเทคโนโลยี/เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์/ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ ด้าน การออกแบบผลิตภัณฑ์/คหกรรมศาสตร์ เทคโนโลยีชีวภาพ/จัดการเทคโนโลยี/เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์
คณะเกษตรและชีวภาพ	ปริญญาตรี	วิทยาศาสตร์บัณฑิต(วท.บ)	วิทยาการผลิตและสุขภาพสัตว์/การผลิตและจัดการพืชเพื่อชุมชนเมือง/ ส่งเสริมและธุรกิจเกษตร/ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ การผลิตทางการเกษตร พืชและสัตว์ การส่งเสริมธุรกิจทางการเกษตร และด้านเทคโนโลยีอาหาร การแปรรูปสินค้าทางการเกษตรและอาหาร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต	พัฒนาชุมชน/ รัฐประศาสนศาสตร์	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติรวมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ
วิทยาการจัดการ	ปริญญาตรี	บริหารธุรกิจบัณฑิต ศิลปศาสตรบัณฑิต	การจัดการทั่วไป/การตลาด/การบริหารทรัพยากรมนุษย์/การบัญชีคอมพิวเตอร์ธุรกิจ/ -อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ ในสาขาการจัดการธุรกิจและการบริหารธุรกิจทุกแขนง วิชา สามารถประยุกต์เชื่อมโยงในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ธุรกิจชุมชน
	ปริญญาโท	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต	การจัดการทั่วไป/การตลาด	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ ในสาขาการจัดการทั่วไปและสาขาการตลาดสามารถประยุกต์เชื่อมโยงในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ธุรกิจชุมชน
คณะครุศาสตร์	ปริญญาตรี	ครุศาสตร์บัณฑิต(ค.บ.)	-การศึกษาปฐมวัย/ภาษาไทย/ วิทยาศาสตร์/ศิลปกรรม/คณิตศาสตร์/ภาษาอังกฤษ/ภาษาจีน	สามารถเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้โดยผ่านการวิจัยและพัฒนา การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาและการพัฒนาชุมชน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีชุมชน
บัณฑิตศึกษา	ปริญญาโท	ครุศาสตรมหาบัณฑิต	หลักสูตรและการสอน/เทคโนโลยีอุตสาหกรรม	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ สามารถเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้โดยผ่านการวิจัยและพัฒนา การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาและการพัฒนาชุมชน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีชุมชน

ตารางที่ 4-13 แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะระดับการศึกษา หลักสูตร/สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้อง
กับกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน (ต่อ)

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน
บัณฑิตศึกษา	ปริญญาโท	บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต	การจัดการทั่วไป/การตลาด	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ในสาขาการจัดการทั่วไปและสาขาการตลาด สามารถประยุกต์เชื่อมโยงในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ธุรกิจชุมชน
	ปริญญาเอก	ปรัชญาดุษฎี บัณฑิต	สหวิทยาการเพื่อการพัฒนา/การจัดการ	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นทุกมิติ มีกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นทั้งด้านการเรียนการสอนและการวิจัย

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนของคณะ หลักสูตร และสาขาวิชาต่างๆที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรสากลที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา และตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการจัดการเรียนการสอน ทั้งเนื้อหาองค์ความรู้ ด้านการเกษตร การท่องเที่ยว การบริหารธุรกิจ การบริหารงานท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน และอื่นๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่นเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำความรู้ใหม่ไปเสริมสร้างต่อยอดองค์ความรู้ของท้องถิ่น ส่วนฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้ อาคารอุปกรณ์และเทคโนโลยีของคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม สามารถใช้เป็นฐานการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนเข้ามาใช้เพื่อฝึกปฏิบัติการพัฒนาอาชีพของชุมชนได้ อาทิเช่น ศูนย์บริการวิชาการเกษตรและชีวภาพของคณะเกษตรและชีวภาพประกอบด้วย ศูนย์ตรวจรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โรงงานจันทรเกษมฟู้ดโปรดเซสซิงค์ ห้องปฏิบัติการเฉพาะด้านเกษตรและชีวภาพ และศูนย์ความเป็นเลิศด้านน่านมแพะจันทรเกษม เป็นต้น

การสำรวจและการผลิตกำลังคนตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และบัณฑิตที่จบในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนปฏิบัติงานในพื้นที่มากขึ้นเพียงใด

จากการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาชุมชน พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัด แต่เมื่อจบการศึกษาแล้วไม่ต้องการกลับไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามที่เรียน มีบ้างที่จะกลับไปแต่มีจำนวนน้อยมาก ดึงคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“คนสอนเองพยายามให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในท้องถิ่น 99 % ของนักเรียนที่มาเรียนมาจากต่างจังหวัดซึ่งเขาเองมีจิตสำนึกท้องถิ่นของเขาอยู่ แต่รู้สึกว่าเขาจะเบื่อเรื่องของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เราต้องเน้นเรื่องของบริบทชุมชนเมืองที่แตกต่างจากชุมชนชนบทที่เขาเคยอยู่ บางครั้งการสอนเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ที่ต้องปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนของราชภัฏให้ไปถึงชุมชนท้องถิ่นก็ยากเหมือนกันถามผู้เรียนว่าจะกลับไปทำงานในชุมชนท้องถิ่นตัวเองหรือไม่ส่วนใหญ่ต้องการหางานในเมืองน้อยคนที่จะกลับไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามที่เรียนมีบ้างที่บอกว่าจะกลับไป แต่น้อยมาก”

(ปิยพร ท๋าจิ้น, สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2554)

3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของ

ชุมชน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมลงนามความร่วมมือ MOU กับจังหวัดชัยนาท ดังนั้นต่อนี้งานวิจัยส่วนใหญ่จะลงพื้นที่ที่จังหวัดชัยนาทเกือบทั้งหมด ส่วนงานวิจัยและการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนของนักศึกษาสาขาวิชาพัฒนาชุมชน การศึกษาชุมชนมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่จะลงศึกษาพื้นที่ชุมชนในกรุงเทพและปริมณฑล

4) รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารรูปแบบหลักสูตรของคณะเกษตรและชีวภาพ ปีงบประมาณ พ.ศ.2553 มีหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ทางด้านการเกษตร ได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร ประกอบด้วย แขนงวิชาการ แปรรูปอาหาร แขนงวิชาความปลอดภัยอาหาร และแขนงวิชาจุลชีววิทยาทางอาหาร สาขาวิชาการผลิตและการจัดการพืชเพื่อชุมชนเมือง ประกอบด้วยแขนงวิชาการผลิตพืช สาขาวิชาส่งเสริมธุรกิจเกษตร ประกอบด้วย แขนงวิชาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และสาขาวิชาวิทยาการผลิตและสุขภาพสัตว์ ประกอบด้วยแขนงวิชาการผลิตสัตว์ปลอดภัย

ในการจัดการศึกษาในหลักสูตรทางด้านเกษตรของคณะเกษตรและชีวภาพ มีการจัดการเรียนการสอนวิชาสหกิจศึกษาและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เน้นการปฏิบัติงาน ณ สถานประกอบการ เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง รวมทั้งการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนทางด้านเกษตร เพื่อเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตร ดังข้อมูลต่อไปนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน พบว่า

- **คณะเกษตรและชีวภาพมีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน** โดยมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนทางการเกษตร ทั้งด้านพืช สัตว์และด้านอาหาร โดยการนำองค์ความรู้ไปช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชน โดยทำการวินิจฉัยชุมชน community diagnosis ก่อนว่าชุมชนนั้นมีสภาพทางเศรษฐกิจอย่างไร และมีความต้องการอย่างไร ดังที่คณบดีคณะเกษตรและชีวภาพ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“คณะเกษตรในปัจจุบัน เราผลิตบัณฑิต 2 หลักสูตร หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตการอาหาร หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตและสุขภาพสัตว์ วิทยาการผลิตพืชชุมชนเมือง และสาขาการส่งเสริมธุรกิจการเกษตร แต่ละส่วนก็มีความชัดเจนในด้านองค์ความรู้ ที่นี้เราก็มององค์ความรู้ที่นำมาลงชุมชนช่วยชุมชนทางด้านเศรษฐกิจหรืออื่นๆ”

(สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

- **คณะเกษตรและชีวภาพมีการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ประกอบการเกษตร** เป็น knowledge farmer โดยการปลูกฝังผู้เรียนทางการเกษตร ให้เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรที่สามารถสืบทอดอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ดำเนินตามแนวพระราชดำรินี้เนื่องจากคณะเกษตรมีผู้เรียนน้อยมาก ดังนั้นจึงต้องสร้างคุณลักษณะผู้เรียนให้ตอบสนองชุมชนท้องถิ่นทางการเกษตร ดังที่คณบดีคณะเกษตรและชีวภาพได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องนี้ว่า

“ผมคิดว่าคณะเกษตรเป็นคณะที่สอนยากที่สุด เพราะ input ของเราเป็นลูกพ่อค้าในกรุงเทพจะทำอย่างไรให้เด็กเหล่านี้จบไปเป็นผู้ประกอบการเกษตรกร ดังนั้นผมจึงต้องทำโมเดลผู้เรียน คุณลักษณะบัณฑิตที่เราสร้าง คือ KASET สิ่งที่เราคิดคือการเรียนคณะเกษตร K=Knowledge คุณต้องเป็น Knowledge Farmer การที่เป็น Knowledge Farmer ได้คุณต้องมี A= Attitude เห็นคุณค่าของอาชีพ และคุณต้องมีความพอเพียงตามแนวพระราชดำริ S=Sufficiency มีประสิทธิภาพ E=Efficiency ตามสาขาวิชาที่เรียน และมี T=Toughfullness ความคิดรอบคอบมีวิจารณญาณ เป็นผู้นำที่ดีของชุมชน ดังนั้น Toughfullness ตัวนี้ผมสอนผู้เรียนว่า ไปลงพื้นที่กับผม โชว์ให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่ทำได้และไม่ใช่เป็นการเกษตรแบบดั้งเดิม เราต้องทำการเกษตรในเชิงที่เอาเทคโนโลยีส่งเสริมให้เป็นแบบฟาร์มอัจฉริยะ คือจะต้องเรียนรู้เรื่องของ Information technology and management” (สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

- **คณะวิทยาการจัดการไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง** จากการสัมภาษณ์ พบว่า คณะวิทยาการจัดการไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง มีหลักสูตรทางด้านเศรษฐกิจ แต่ไม่เน้นด้านเศรษฐกิจชุมชน จะเน้นเศรษฐกิจในระดับมหภาคและผู้เรียนจบ

แล้วไม่ทำงานในชุมชน ส่วนใหญ่ทำงานบริษัทธุรกิจ ดังที่คณบดีคณะวิทยาการจัดการได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“คณะวิทยาการจัดการยังไม่มีหลักสูตรโดยตรงเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน เรามีหลักสูตรแต่ไม่ได้เน้นลงด้านเศรษฐกิจชุมชน ส่วนใหญ่หลักสูตรจะเน้นด้านธุรกิจและเศรษฐกิจในระดับมหภาค และผู้เรียนที่จบไปก็ทำงานในบริษัทธุรกิจต่างๆ ไม่ค่อยลงชุมชน มีการทำงานในส่วนของชุมชนน้อยมาก” (เกศกมล สุขเกษม, **สัมภาษณ์**, 10 มิถุนายน 2554)

- มีรายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ เป็นวิชาในหมวดการศึกษาทั่วไป ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงศึกษาด้านเศรษฐกิจของชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งรายวิชาดังกล่าวคณะวิทยาการจัดการรับผิดชอบดำเนินการจัดการเรียนการสอน ดังที่คณบดีคณะวิทยาการจัดการ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ตอนนี้มีเปิดวิชาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ เป็นวิชาในหมวดการศึกษาทั่วไป ซึ่งมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงศึกษาพื้นที่ชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง วิชาที่เราเพิ่งเปิดปีการศึกษานี้โดยคณะวิทยาการจัดการเป็นผู้รับผิดชอบ” (เกศกมล สุขเกษม, **สัมภาษณ์**, 10 มิถุนายน 2554)

- คณะวิทยาศาสตร์มีการให้ความรู้แก่ชุมชนผ่านโรงเรียน ดังที่คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ให้ข้อมูลว่ามีการให้ความรู้แก่ชุมชนของศูนย์วิทยาศาสตร์ผ่านทางโรงเรียน เน้นเรื่องการให้องค์ความรู้แก่ชุมชน ส่วนชุมชนท้องถิ่นได้ความรู้แล้วจะสร้างรายได้ หรืออาชีพได้หรือไม่ ไม่ได้ดำเนินการในขั้นนั้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มีศูนย์วิทยาศาสตร์ของเราไปให้ความรู้กับครู โดยจะร่วมกับ สสวท. ตามที่คณะวิทย์เซ็น MOU กับ สสวท. ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการให้องค์ความรู้แก่ท้องถิ่น ส่วนชุมชนท้องถิ่นได้ความรู้แล้วจะสร้างรายได้ หรืออาชีพได้หรือไม่ ส่วนใหญ่เราไม่ตามขนาดนั้น” (เฉลิมเกียรติ ดุลยเกษม, **สัมภาษณ์**, 13 มิถุนายน 2554)

- หลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายหลักสูตรไม่ได้ตอบสนองชุมชน เพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏใช้รูปแบบหลักสูตรของมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นมหาวิทยาลัยใหญ่เป็นต้นแบบ ดังนั้นจึงต้องพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ดังที่ผู้บริหารระดับคณะได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“จริงๆแล้วหลายหลักสูตรของราชภัฏไม่ได้ตอบสนองชุมชน เพราะเราไปเอาโมเดลของมหาวิทยาลัยปิดที่ใหญ่ๆแล้วมาเป็นต้นแบบ ต้องยอมรับว่างานวิจัยเราไม่ใช่เป็นวิจัยเทคโนโลยีขั้นสูง เราวิจัยเป็นทักษะชั้นกลางลงต่ำ ดังนั้นถ้าเป็นเช่นนี้เราต้องต่อยอดเชิงพาณิชย์ให้มีมูลค่าเพิ่มในทางเศรษฐกิจ เมื่อนักศึกษามาเรียนเกษตร ผมก็พยายามตั้งศูนย์หลายๆศูนย์เพื่อให้เด็กได้เข้าอบรมให้มีศักยภาพในเชิงวิชาการ”

(สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

5) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน

จากการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารเพิ่มเติมจากเอกสารรายงานประจำปี 2552-2553 ของคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะคณะเกษตรและชีวภาพที่มีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตร อาทิเช่น

(1) **การจัดโครงการศึกษาดูงานเพื่อศึกษาการประกอบการธุรกิจ** ดังเช่น คณะเกษตรและชีวภาพ จัดโครงการศึกษาดูงานด้านการเกษตรและแปรรูปอาหารให้กับนักศึกษา ในปีการศึกษา 2552 ที่บริษัทธุรกิจด้านการเกษตรและอาหาร เช่น บริษัทเอซีเค ไฮโดรฟาร์ม จำกัด บริษัทอาหารสยาม จำกัด บริษัทน้ำปลาพิไชยจำกัดและบริษัทไทยเพอร์ซิเดนทียูดีเอส จำกัด เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับนักศึกษา

(2) **ให้นักศึกษาเรียนรู้ด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมธุรกิจการเกษตรและเข้ารับการบ่มเพาะวิสาหกิจ** ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 ว่า

“เราต้องสอนการตลาด ผมก็เปิดศูนย์ส่งเสริมธุรกิจการเกษตร เด็กจะเรียนรู้ว่าเก็บพืชผลมาเข้ากระบวนการการตลาดแบบไหน ถ้าจะทำ Marketing Plan จะทำอย่างไร เรามีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ UBI ก็เลยให้เด็กเข้ากระบวนการบ่มเพาะทำให้เป็นผู้ประกอบการ”

(สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

(3) **การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจากการศึกษาปัญหาพิเศษ special problem ในชุมชน** ดังที่ฉบับที่ได้กล่าวไว้ว่า

“การผลิตบัณฑิตทางการเกษตร ผู้เรียนต้องเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากห้องปฏิบัติการ จากการทดลอง ขณะเดียวกันผู้เรียนจะต้องทำปัญหาพิเศษ special

problem ที่เรียนในปีสุดท้าย อาจารย์ผู้สอนก็จะนำกระบวนการของชุมชนใส่เข้าไปให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนก็จะใช้กระบวนการเรียนรู้ในการลงชุมชนเป็นปัญหาพิเศษ”

(สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

(4) คณะเกษตรและชีวภาพมีพื้นที่ชุมชนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นฐานการเรียนรู้ของทั้งของนักศึกษาและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ดังที่คณบดี คณะเกษตรและชีวภาพได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า

“พื้นที่ที่นักศึกษาลงวิจัยตอนนี้จะเป็นที่ชัชนาทั้งหมด เป็นชุมชนแห่งหนึ่งที่เราเรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงการอนุรักษ์ตาลโตนด ที่จังหวัดชัยนาท เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการเกษตรเต็มรูปแบบ มีนายอำเภอ ผู้ว่า องค์กรชุมชนเข้าร่วมกับเรา ชื่อชุมชนห้วยกรด มีวิถีชีวิตตาลโตนด ที่ปัจจุบันเหลือไม่มาก จึงมีการรวมตัวกันของเกษตรกร มีการอบรมระยะสั้น การแปรรูปจากตาลโตนด เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ คณะเกษตร ดำเนินการเรื่องนี้เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา ขณะนี้ยังอยู่ในการขยายพันธุ์ตาลโตนด เราเอาเทคโนโลยีเข้าช่วย product ของตาลโตนดคือน้ำตาล สาขาวิทยาศาสตร์การอาหารก็เข้าไปช่วยในเรื่องการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ส่งออกจำหน่าย เป็นการทำงานที่ครบวงจรทั้ง 4 สาขาที่มีของคณะเกษตร” (สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

(5) การจัดการเรียนการสอนสาขาการพัฒนารชุมชนมีการลงศึกษาด้านเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งอาจารย์ผู้สอนได้ให้ข้อมูลในการสอนและการศึกษาพื้นที่ชุมชนว่า

“การจัดการเรียนการสอนของสาขาพัฒนารชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน โดยปกติจะให้ผู้เรียน ลงชุมชน 2 ครั้งโดยภาพรวม ในการฝึกประสบการณ์ โดยให้ผู้เรียนเลือกพื้นที่เอง เป็นการเตรียมฝึกประสบการณ์ โดยดูว่าชุมชนไหนน่าจะลงศึกษา มี 3 ด้านที่ควรศึกษาในเชิงพัฒนา คือ ด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และ สังคม ด้านเศรษฐกิจของชุมชน ผู้เรียนศึกษาในรูปแบบ ว่าในแต่ละชุมชนมีวิธีการจัดการในเรื่องเศรษฐกิจอย่างไร การหารายได้เข้ามาเสริม ในเรื่องการบริหารธุรกิจชุมชน”

(ปิยพร ท่าจีน, **สัมภาษณ์**, 13 มิถุนายน 2554)

สรุปสภาพการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการพัฒนาท้องถิ่น มีหลักสูตรทางด้านเกษตรและชีวภาพส่งเสริมผู้เรียนทางด้านเกษตร แต่พบว่าจำนวนผู้เรียนมีน้อย มีการจัดโครงการ

สหกิจศึกษาที่ส่งเสริมผู้เรียนฝึกประสบการณ์ในสถานปฏิบัติการจริง มีการสร้างคุณลักษณะของนักศึกษาเกษตรให้เป็นผู้ประกอบการทางการเกษตร มีการส่งเสริมอาชีพผ่านองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของคณะวิทยาศาสตร์ มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ของคณะเกษตรในพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แก่ชุมชน ผ่านการวิจัยและพัฒนา และเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ของนักศึกษา การศึกษาวิจัย และส่งเสริมอาชีพของชุมชนในท้องถิ่น

2.2 ด้านการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภารกิจด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้ คือ 1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน 2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ลักษณะของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน การสำรวจความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการลงทำวิจัย 3) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆ ในการดำเนินการวิจัยรูปแบบต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารแผนยุทธศาสตร์การวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ระยะเวลา 5ปี(พ.ศ.2553-2557) มีการกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และมียุทธศาสตร์การวิจัยเชิงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยกำหนดไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน มีการกำหนดประเด็นกลยุทธ์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนไว้ดังต่อไปนี้ 1) การวิจัยเพื่อส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพตามแนวทางพระราชดำริ 2) การวิจัยเพื่อเพิ่มรายได้ของชุมชนจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม 3) การวิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเพิ่มรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) 4) การวิจัยและพัฒนาเพิ่มมูลค่าเพื่อการผลิตและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร 5) การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ทั้งด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าและนำไปสู่การจดสิทธิบัตร 6) การวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้สารเคมีและส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การวิจัยเชิงพื้นที่ในการพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ตั้งอยู่ที่เขตจตุจักรมีเขตบริการชุมชนที่ต้องรับผิดชอบ

ประกอบด้วย เขตจัตุจักร เขตลาดพร้าว เขตบางกะปิ เขตบึงกุ่ม เขตวังทองหลาง เขตพระโขนง เขตสะพานสูง เขตสวนหลวง เขตห้วยขวาง เขตสายไหม เขตบางเขน เขตหลักสี่ เขตดอนเมือง รวมทั้งเขตปริมณฑล เพื่อเป็นการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในพื้นที่ โดยได้กำหนดประเด็นกลยุทธ์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ กลยุทธ์การวิจัยเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อการพึ่งตนเองของคนในชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท ตามที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้เปิดศูนย์การศึกษาที่จังหวัดชัยนาท จึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้กำหนดประเด็นกลยุทธ์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท ได้แก่ 1) กลยุทธ์การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการใช้สารเคมีในนาข้าวและการลดมลพิษในแหล่งน้ำในเขตพื้นที่ 2) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพและเพิ่มมูลค่าสินค้าชุมชนและสินค้าเกษตร และ 3) การวิจัยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารเพิ่มเติม พบว่า ยุทธศาสตร์การวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2553-2557) โดยกำหนดโจทย์ประเด็นวิจัย มุ่งพื้นที่จังหวัดชัยนาท ซึ่งมีศูนย์การศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาทตั้งอยู่ จึงมีนโยบายที่กำหนดโจทย์การวิจัยที่ควรทำการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดชัยนาท ดังนี้ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตร เป้าประสงค์ คือ เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญให้มีคุณภาพปลอดภัย ได้มาตรฐาน และสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นจุดเน้น ประกอบด้วย ข้าว ส้มโอ ผัก การปศุสัตว์ ปลาน้ำจืด กุ้ง หญ้าแพงโกล่า และถั่วควาเคด การเพิ่มพื้นที่ปลูกส้มโอขาวแตงกวา จุดเน้นการพัฒนา(positioning) เขตชลประทาน ได้แก่ ข้าว ส้มโอ ประมงน้ำจืด นอกเขตชลประทาน ได้แก่ แพะ โคเนื้อ หญ้าแพงโกล่า 2) การสร้างรายได้และการกระจายรายได้ เป้าประสงค์ คือ ประชาชนได้รับการพัฒนา ทักษะการประกอบอาชีพ และการพัฒนาคุณภาพการทำงานและได้รับโอกาสทางการค้าและเข้าถึงแหล่งทุน จุดเน้นในการพัฒนา ประกอบด้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐานเพื่อการส่งออก และการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และทางน้ำ จุดเน้นการพัฒนา(positioning) รายได้จากการประกอบอาชีพ OTOP รายได้จากการท่องเที่ยว และการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน โดยมีประเด็นในการศึกษา คือ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ลักษณะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการสำรวจความต้องการของชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นแนวทางการวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พบว่า

- งานวิจัยลงพื้นที่ focus area based ที่จังหวัดชัยนาท และโจทย์การวิจัยเกิดจากการสำรวจพื้นที่ จากการสัมภาษณ์พบว่า ปัจจุบันการวิจัยส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมจะลงพื้นที่ที่จังหวัดชัยนาทซึ่งมหาวิทยาลัยมีศูนย์การศึกษาตั้งอยู่ตามโครงการหนึ่งจังหวัดหนึ่งมหาวิทยาลัย ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ดังที่รองผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า

“งานวิจัยส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จะหาโจทย์งานวิจัยเอง โดยการสำรวจพื้นที่ ประสานกับ อบต. ประสานกับผู้ว่าราชการจังหวัด ว่าจังหวัดหรือหน่วยงานในท้องถิ่นต้องการพัฒนาด้านไหน ก็จะพานักวิจัยไปลงพื้นที่พัฒนา ไปหากกลุ่มที่จะทำวิจัยร่วมกันในพื้นที่นั้น ตอนนี้นงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จะลงพื้นที่ focus area based ที่จังหวัดชัยนาท ตามโครงการหนึ่งจังหวัดหนึ่งมหาวิทยาลัยของสกอ.”
(สมเดช เเฉยไสย, **สัมภาษณ์**, 6 มิถุนายน 2554)

- งานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนมาจากทุกคณะมีความหลากหลายรวมทั้งมีการทำหลักสูตรท้องถิ่น จากการศึกษาค้นคว้า การลงพื้นที่ทำวิจัยที่จังหวัดชัยนาทและในกรุงเทพมหานคร ทุกคณะจะร่วมด้วย มีการวิจัยที่หลากหลายจากนักวิชาการของคณะต่างๆ รวมทั้งมีการทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เป็นการสร้างอาชีพด้วยดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“คนบดีทุกคณะจะร่วมด้วย โดยน่านักวิจัยของคณะลงพื้นที่ที่จังหวัดชัยนาท และในกรุงเทพ ซึ่งเป็นที่ตั้งก็มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การพัฒนาคุณภาพชีวิตรวมทั้งการให้บริการทางวิชาการที่เป็นด้านต่างๆ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ทั้งด้านอาชีพ และด้านการอนุรักษ์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เรื่องน้ำ คลองแสนแสบ และสินค้าชุมชน เป็นต้นงานวิจัยส่วนใหญ่ในเชิงการพัฒนาพื้นที่ นำไปใช้ประโยชน์ได้ มีผู้นำกลุ่มชุมชนต่างๆที่เข้ามาร่วม เช่นที่จังหวัดชัยนาท จะมีการทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เป็นการสร้างอาชีพด้วย” (สมเดช เเฉยไสย, **สัมภาษณ์**, 6 มิถุนายน 2554)

ข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน และรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2552 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ต่อชุมชน มีผลงานวิจัยส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน โดยผู้วิจัยสรุปมาเฉพาะงานวิจัยที่สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการผลิต ซึ่งรวมถึง ปัจจัยในการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การอาหาร ผลิตภัณฑ์ที่เป็นสินค้าชุมชน และด้านการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆ ได้แก่ การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการของชุมชน สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-14 สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2552

ชื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน	องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชน
ด้านการผลิตทางการเกษตร	
1.ความหลากหลายทางชีวภาพของกลุ่มจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์และตัวงักดินของระบบนิเวศเกษตรอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ระยะที่1	องค์ความรู้ด้านการเกษตร
2.การสร้างนวัตกรรมสำหรับพัฒนาศักยภาพการผลิตของเกษตรกรตำบลเขาดินเหนือ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์	การพัฒนาศักยภาพการผลิตของเกษตรกร
3.สมบัติการต้านอนุมูลอิสระของบัวหลวง บัวผัน และบัวสาย	องค์ความรู้ด้านพืชการเกษตร
4.องค์ประกอบทางเคมีและฤทธิ์ทางชีวภาพของแคฝรั่ง	องค์ความรู้ด้านพืชการเกษตร
5.การสร้างเครื่องต้นแบบผลิตน้ำมันจากเมล็ดดอกทานตะวันเพื่อแปรรูปเป็นน้ำมันหล่อลื่นและเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิตทางการเกษตรให้กับชุมชนอำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี	การสร้างเครื่องต้นแบบเพื่อแปรรูปเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตร
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	
6.การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการใช้สารสมุนไพรปราบศัตรูพืชในสวนส้มโอชาวแตงกวาจังหวัดชัยนาท	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการใช้สมุนไพรปราบศัตรูพืช
7.การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับอาชีพชุมชนในจังหวัดชัยนาท	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับอาชีพชุมชน
การจัดตั้งกลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชน	
8.การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพผลิตเห็ดโคนญี่ปุ่นตามกระบวนการวิสาหกิจชุมชน	การจัดตั้งกลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชน
ผลงานวิจัยของนักศึกษาโดยมีอาจารย์เป็นที่ปรึกษา	
9.การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไอศกรีมเชอร์เบทหวานหางจระเข้ลดพลังงาน	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
10.การแยกเชื้อแบคทีเรียกรดแลคติกจากนมถั่วลิสงเพื่อใช้เป็นก้ำเชื้อผลิตโยเกิร์ต	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ตารางที่ 4-14 สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม ปีการศึกษา 2552 (ต่อ)

ชื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน	องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ ของชุมชน
11. การศึกษาการหมักไวท์ผลไม้จากเชื้อยีสต์ที่แยกได้จากข้าวหมาก	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
12. การคัดแยกแบคทีเรียและการนำไปใช้ประโยชน์เป็นกล้าเชื้อในการหมักปลาไร่	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
13. วิเคราะห์ปริมาณกรดอะมิโนในน้ำมันพะพาสะเจโรสและนมพะพาสะคีนรูป	การพัฒนาการแปรรูปอาหาร
14. ผลกระทบของการไฮโมจิเนสต่อการคืนรูปของนมพะพาสะ	การพัฒนาการแปรรูปอาหาร
15. ศึกษากระบวนการผลิตข้าวโพดผงโดยใช้เครื่องอบแห้งแบบลูกกลิ้งคู่และแบบแช่เยือกแข็ง	การพัฒนาการแปรรูปอาหาร
16. การศึกษาอัตราส่วนที่เหมาะสมของแป้งข้าวเจ้าต่อแป้งถั่วเหลืองไขมันเต็มในการผลิตขนมจีนแป้งหมัก	การพัฒนาการแปรรูปอาหาร
17. ศึกษาหาปริมาณแป้งบุกที่เหมาะสมในการผลิตผลิตภัณฑ์ลูกชิ้นปลาตุ๋น	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
18. การศึกษาอัตราส่วนที่เหมาะสมระหว่างปลากระตักกับข้าวเหนียวดำในการผลิตข้าวแต๋นข้าวเหนียวดำ	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
19. การพัฒนาเนื้อพะหมักเครื่องเทศกิ่งสำเร็จรูป	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
20. การศึกษาอัตราส่วนที่เหมาะสมของแป้งสาลีต่อลูกเต๋อยในการผลิตสปองจ์เค้ก	การพัฒนาการแปรรูปอาหาร
21. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมปังแซนวิชผสมงาดำป็น	การพัฒนาการแปรรูปอาหาร
22. การศึกษาบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมในการเก็บกระเทียมอบแห้ง	การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ชุมชน
23. การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำสกัดใสจากน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์	การพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้า
24. การบริการในแหล่งท่องเที่ยวของสามชุกตลาดร้อยปี จ.สุพรรณบุรี	การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	
25. การบริหารจัดการองค์การความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท	การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากตารางข้างต้นพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีประมาณ 25 เรื่อง จากจำนวนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม ในปีการศึกษา 2552 ที่เผยแพร่ในรายงานประจำปี 2552 จำนวน 25 เรื่อง ที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนข้างต้น เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับด้านการผลิตทางการเกษตร 5 เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2 เรื่อง การจัดตั้งกลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชน 1 เรื่อง งานวิจัยของนักศึกษาโดยอาจารย์เป็นที่ปรึกษา ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนและด้านการท่องเที่ยว รวม 16 เรื่อง และมีงานวิจัยด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 1 เรื่อง ส่วนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนด้านการผลิต การบริโภค การการลงทุน การออมและสวัสดิการ เท่าที่ศึกษา ยังไม่มีงานวิจัยโดยตรง

2) การสำรวจความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวิจัย

-การวิจัยสร้างองค์ความรู้ให้ตรงกับความต้องการของชุมชน ต้องทำวินิจฉัยชุมชน community diagnosis ก่อนและต้องพิจารณาความพร้อมของมหาวิทยาลัยด้วย ดังที่ผู้บริหารระดับคณะได้กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า

“งานวิจัยที่รู้ว่าชุมชนต้องการอะไร แล้วนักวิจัยลงไปช่วยวิจัยสร้างองค์ความรู้ให้ตรงตามความต้องการ อย่างนี้จึงจะถือว่าเป็นงานวิจัยพัฒนาชุมชน ดังนั้นการวินิจฉัยชุมชน community diagnosis สำคัญมาก ในขณะเดียวกัน เราต้อง self analysis ว่าเราพร้อมที่จะช่วยเขามั้ยในส่วนนั้น ต้องแยกให้ออกระหว่างการวิจัย และการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน ดังนั้นงานวิจัยชุมชนต้องเอาชุมชนเป็นตัวตั้ง แล้วงานวิจัยก็ไปsupport คุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น เศรษฐกิจดี” (สุรพล พหลภาคย์, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2554)

-มีการวิจัยตามความสนใจของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วม จากการศึกษาพบว่า มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยตามความต้องการของชุมชน อาทิเช่น การวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพของชุมชนตามแนววิสาหกิจชุมชนของการเพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น กรณีศึกษาที่อำเภอบางสะพานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา นักวิจัยได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ มีการดำเนินการโดยชุมชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นประชุมชาวบ้าน จนถึงขั้นการสร้างรายได้ ซึ่งในเรื่องการสร้างรายได้ทำให้เศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ดีขึ้น การวิจัยประสบผลสำเร็จ แต่การจัดตั้งกลุ่มการดำเนินการค่อนข้างยาก ดังที่นักวิจัยได้เล่าว่า

“มีกรณีศึกษาที่อำเภอบางสะพานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา เราทำวิจัยเพื่อการพัฒนาในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน ชาวบ้านเขาสนใจในการเพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น วิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยใช้การเพาะเห็ดโคนเป็นเครื่องมือ ประชุมชาวบ้าน ทำแบบมีส่วนร่วม สอบถามความคิดเห็น ดำเนินการเสริมสร้างอาชีพให้เขาในเรื่องการเพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น เสร็จแล้วเราก็ตั้งศูนย์ขึ้นมา แล้วก็ดำเนินการให้ชุมชนรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนที่ประจวบคีรีขันธ์ จะมีปัญหา ซึ่งเราพบว่าเงื่อนไขการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนจะต้องเป็นคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน แต่ปรากฏว่า คนที่สนใจมาร่วมจะต่างพื้นที่ คือชาวบ้านเขาไม่พร้อมทุกคน” (จุฑาทิพย์ พหลภาคย์, สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2554)

-มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 โดยศูนย์ดังกล่าวได้มีผลงานวิจัยในการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในกรุงเทพมหานคร เช่น ที่ชุมชนประดิษฐ์โทรการ ดังที่นักวิจัยได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า

“งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยผ่านศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีโครงการส่งเสริมอาชีพที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 8 ชุมชน โชนครีนครินทร์ โมเดลที่เกิดจากการสร้างการเรียนรู้ สร้างความเข้มแข็ง มีงานวิจัยที่ส่งเสริมสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน เช่น ที่ชุมชนประดิษฐ์โทรการ โดยชุมชนมีอาชีพในการทำเครื่องทองลงหิน ราชภัฏจันทรเกษมไปพัฒนาในด้านการตลาด ทำการโฆษณาให้ประมาณปี 2548-2549 สองปีต่อเนื่อง ไปทำโฆษณาทางเว็บไซต์ จัดทำเว็บไซต์และมี การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ด้วย ประมาณ ปี 2550-2551 ก็มีการวิจัยต่อเนื่อง จากนั้นก็มี นักศึกษาปริญญาโทเข้าไปทำงานวิจัยต่อ” (ทรงศักดิ์ ทิมา, **สัมภาษณ์**, 6 มิถุนายน 2554)

3) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรในการดำเนินการวิจัยด้าน

เศรษฐกิจชุมชน

จากการสัมภาษณ์นักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พบว่า ด้านเครือข่ายการวิจัยของคณะต่างๆมีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานในการทำงานวิจัยร่วมกัน เช่น คณะเกษตรและชีวภาพมีความร่วมมือกับชุมชนห้วยกรดที่จังหวัดชัยนาท โดยการร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น นอกจากนี้มีงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากการต่อยอดตามความต้องการของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการบ่มเพาะวิสาหกิจ เป็นต้น

สรุปภารกิจด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่ช่วยเสริมสร้าง

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า มีนโยบายการวิจัยโดยเน้นพื้นที่จังหวัดชัยนาท มีการสำรวจและวินิจฉัยชุมชนเพื่อการวิจัยของคณะเกษตรและชีวภาพ มีการวิจัยที่ชุมชนมีส่วนร่วมวิจัย มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนมีงานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและส่งเสริมอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์การภาครัฐและชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต่อยอดจากการวิจัย และมีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานในการทำงานวิจัยร่วมกันและชุมชน

2.3 ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เกี่ยวกับภารกิจอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทรเกษมด้านการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็นด้าน นโยบายการบริการทางวิชาการแก่สังคม และ การดำเนินการตามภารกิจการบริการวิชาการแก่ สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษาเอกสารแผนพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ระยะ 10 ปี (พ.ศ.2551-2560) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้กำหนดนโยบายด้านการบริการทางวิชาการ แก่สังคม ซึ่งมีส่วนในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 7 ส่งเสริมให้มีศูนย์ ฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพ เพื่อความเป็นเลิศเฉพาะทางของมหาวิทยาลัย โดยมีประเด็น ยุทธศาสตร์ย่อย 2 ประเด็น คือ ส่งเสริมการบริการวิชาการและวิชาชีพเฉพาะทาง และส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต มีโครงการรองรับ 4 โครงการ คือ โครงการจัดตั้งและดำเนินการหน่วยบริการ วิชาการและวิชาชีพ โครงการจัดทำและดำเนินการตามแผนแม่บทหน่วยบริการทางวิชาการและ วิชาชีพ โครงการฝึกอบรมพัฒนาวิชาชีพและบริการวิชาการ และโครงการบริการวิชาการเพื่อ การศึกษาต่อเนื่อง

จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของแต่ละคณะในการบริการวิชาการที่ เกี่ยวข้องกับด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า การให้บริการทางวิชาการของแต่ละคณะจะมียุทธศาสตร์การบริการทางวิชาการของคณะ แต่ก็ สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“คณะจะมียุทธศาสตร์บริการวิชาการของเขาเอง เพียงแต่ว่าตอนนี้มหาวิทยาลัยมีนโยบาย ลงพื้นที่ชุมชนที่จังหวัดชัยนาท แต่ละคณะจะให้บริการวิชาการด้านไหน ก็กำหนดเป็น ยุทธศาสตร์ของแต่ละคณะขึ้นมาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย”

(เฉลิมเกียรติ ดุลยเกษม, สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน 2554)

2) การดำเนินการตามภารกิจการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้าน เศรษฐกิจของชุมชน

การจัดโครงการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมีแหล่งให้บริการวิชาการวิชาชีพที่ให้บริการในการจัด อบรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน ตัวอย่างเช่น คณะเกษตรและชีวภาพ มี ห้องปฏิบัติการของคณะเกษตรและชีวภาพ ซึ่งเป็นแหล่งให้บริการวิชาการแก่สังคม เป็นฐานการ เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ ห้องปฏิบัติการแปรรูปอาหาร ในปีงบประมาณ พ.ศ.2553

มีการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนและบุคคลทั่วไป จำนวน 287 ครั้ง ห้องปฏิบัติการจุลชีววิทยา ให้บริการทางวิชาการ จำนวน 315 ครั้ง ห้องปฏิบัติเคมี/กายภาพให้บริการ จำนวน 353 ครั้ง เป็นต้น และมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้จัดโครงการบริการวิชาการ ประจำปีงบประมาณ 2552 จากการวิเคราะห์พบว่า มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวนประมาณ 6 โครงการ สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-15 สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีการศึกษา 2552

ชื่อโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน	ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชน
ด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปศุสัตว์ และอาหาร	
1.โครงการเพาะเห็ดฟางแบบตะกร้า	การถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านการผลิตทางการเกษตร
2.โครงการอบรมการอนุรักษ์ตาลโตนต ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอนุรักษ์ตาลโตนต ต.ห้วยกรด จ.ชัยนาท	แหล่งเรียนรู้ การถ่ายทอดเทคโนโลยี การส่งเสริมการผลิต การตลาด การอนุรักษ์ตาลโตนต และการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์
3.โครงการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรเขาสรรพยา จ.ชัยนาท	การอนุรักษ์พืชสมุนไพร
4.โครงการขยายพันธุ์และอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้ไทยตามแนวพระราชดำริ	การอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้ตามแนวพระราชดำริ
5.โครงการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ	การส่งเสริมการผลิตโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ
ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	
6.โครงการอบรมวิชาการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืนของจ.สมุทรสงคราม(อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม)	เศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมีการดำเนินภารกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม ที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ให้มีรายได้เสริมโดยการจัดอบรมเพิ่มทักษะทางอาชีพด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปศุสัตว์ อาหาร และด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 6 โครงการ

จากการสัมภาษณ์ด้านการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนเพิ่มเติม ผู้บริหารระดับคณะและนักวิจัยได้ให้ข้อมูลว่า มีโครงการบริการวิชาการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ที่จัดเป็นโมเดลรูปแบบที่ครบวงจร และโครงการบริการวิชาการที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชน โดยการจัดอบรมและศึกษาดูงาน ดังนี้

-**การจัดโครงการบริการทางวิชาการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนครบวงจร** ตัวอย่างเช่น โมเดลตาลโตนต ที่ชุมชนห้วยกรด จังหวัดชัยนาทของคณะเกษตรและชีวภาพ มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน แผนหลักใหญ่คือการฟื้นฟูตาลโตนต และแผนกระจายพืชพันธุ์ตาลโตนต แผนที่ 2 คือการส่งเสริมรายได้ระยะสั้นคือการเพาะเห็ด เป็นรายได้เสริม กำลังอยู่

ระหว่างการเสนอมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างความร่วมมือแบบบูรณาการการทำงานโดยคณะต่างๆ เป็น Model ต้นแบบ ดังที่คณบดีคณะเกษตรและชีวภาพได้อธิบายในเรื่องนี้ว่า

“โมเดลตาลโตนด เป็นอีกหนึ่งโมเดลที่ชุมชนพร้อมสนองตอบ เราได้รับการร้องขอจากชุมชนให้ไปช่วยฟื้นฟูเกษตรกรรม สิ่งที่ทำคือ ทำเป็นแผนพัฒนาชุมชนขึ้นมา แผนหลักใหญ่คือการฟื้นฟูตาลโตนด และแผนกระจายพืชพันธุ์ตาลโตนด แผนที่ 2 คือการส่งเสริมรายได้ระยะสั้นคือการเพาะเห็ด จึงส่งเสริมให้มีโรงเพาะเห็ดของชุมชนขึ้นมา และสอนอาชีพการเพาะเห็ดเพื่อให้เป็นรายได้เสริม ได้เสนอแผนนี้เข้าไปในมหาวิทยาลัย ผ่านทางสำนักวิจัย ให้เป็นความร่วมมือบูรณาการการทำงานกัน ในมหาวิทยาลัยโดยคณะต่างๆ เป็น Model เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อมก็คณะวิทย์ เรื่องตาลโตนดก็ของคณะเกษตร คณะศึกษาศาสตร์เรื่องของหลักสูตรท้องถิ่น ถ้าชุมชนต้องการตั้งในรูปของวิสาหกิจชุมชน หรือการจัดการสมัยใหม่ก็ลงที่คณะวิทยาการจัดการ รวมทั้งของคณะเกษตรด้วย”

(สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

-มิโครงการบริการวิชาการด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชน โดยการจัดอบรมและศึกษาดูงาน จัดโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีการสร้างงานสร้างอาชีพ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่นักวิจัยได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ตอนนี้อำเภอจัดโครงการอบรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พาชุมชนไปศึกษาที่สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงที่จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยเอาชุมชนไปเรียนรู้ในพื้นที่ ปฏิบัติจริง ไปศึกษา และสร้างอาชีพไปด้วยคู่กันคือ การทำสบู่ ยาสระผม และพวกน้ำยาล้างจาน เครื่องใช้สอยในครัวเรือน ที่มาช่วยเสริมในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีฐานต่างๆในการเรียนรู้ เช่น ฐานคนรักดิน ฐานพัฒนาอาชีพ”

(ทรงศักดิ์ ทิมา, **สัมภาษณ์**, 6 มิถุนายน 2554)

-การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อบริการทางวิชาการและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี การส่งเสริมการผลิต รวมทั้งการส่งเสริมการตลาดของชุมชน ดังที่คณบดีคณะเกษตรและชีวภาพได้กล่าวว่า

“มีโมเดลที่บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมชนรวมกลุ่มได้และกำลังจะจัดวิสาหกิจชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นคือได้ศูนย์การเรียนรู้ที่ขึ้นทะเบียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ของคณะเกษตร มรภ.จันทระเกษม สิ่งที่ทำอยู่ตอนนี้คือการแปรรูปเห็ดโคนญี่ปุ่น ให้นักศึกษาไปทำเป็น

ปัญหาพิเศษ มีศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น และมีกลุ่มเกษตรกรเพาะเห็ดโคนญี่ปุ่นบ่อนตลาดในพื้นที่ ให้กับตลาด คาร์ฟู และโลตัส มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจครบวงจร มีศูนย์การเรียนรู้ของเรามีหน้าที่รับซื้อตามราคาประกัน และส่งต่อไปยังตลาดภายนอก จึงเป็นการแปรรูปที่เมื่อรวมกลุ่มเป็นในรูปวิสาหกิจชุมชน ช่วยให้เกษตรกรขายสินค้าได้ในราคายุติธรรม”

(สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

-การให้บริการทางวิชาการอันเนื่องมาจากโครงการตามแนวพระราชดำริ คณะวิทยาศาสตร์ได้ดำเนินการสนองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และมีการบริการวิชาการให้ความรู้ส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนด้วย ดังที่คณบดีได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เรามีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช กับอีกโครงการคือ โครงการหญ้าแฝก ไปทำ 2 โครงการนี้ให้แก่ชุมชน ที่ชัยนาท และมีโครงการที่ทำเสร็จไปแล้ว คือ โครงการหน่อกะลา เกิดจากงานวิจัยที่คณะวิทยาศาสตร์ทำ ที่เกาะเกล็ด และที่ชุมชนประดิษฐ์โถกรที่เขตจตุจักร ก็ส่งเสริมอาชีพการทำเครื่องทองลงหิน พอชุมชนเขายั่งยืนเราก็ปิดโครงการไปแล้ว นอกจากนี้ ด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ก็มีบ้าง เช่น สาขาชีววิทยา เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเห็ด ก็คือไปสอนวิธีการเพาะเห็ด การแปรรูปเห็ด การสร้างผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเห็ด”

(เฉลิมเกียรติ ดุลยเกษม, **สัมภาษณ์**, 13 มิถุนายน 2554)

-มีโครงการบริการวิชาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสร้างรายได้แก่ชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ได้แก่ โครงการธนาคารวัสดุรีไซเคิล ของคณะวิทยาศาสตร์ ดังที่คณบดีให้สัมภาษณ์ว่า

“มีธนาคารวัสดุรีไซเคิล ที่ทำกับชาวบ้านแถวนี้ เราอบรมเรื่องคัดแยกขยะให้กับชุมชน ช่วยให้ขยะในมหาวิทยาลัยและบริเวณรอบๆลดลง ซึ่งตอนนี้ก็มีชาวบ้านรอบๆมาอบรมเรื่อยๆ ช่วยสร้างรายได้ ลดการทำลายสิ่งแวดล้อม และเป็นการบริการวิชาการให้ความรู้แก่ชาวบ้านด้วย เช่น สายไฟ ถ้าเขาแกะออกมาเป็นลวดจะขายได้ กิโลละ 30-40 บาท หรือกล่องนมถ้าแกะข้างในออกมาเป็นฟรอยด์ ขายจะได้ราคาสูง ถ้าเขาขายจำนวนมากๆนั่นคือเงินรายได้ที่เขาได้มากขึ้น จากที่เราให้ความรู้เขาว่าทำอย่างไรจึงจะได้เงินมาโดยการแยกขยะ ธนาคารวัสดุรีไซเคิลของเรา เปิดทุกวันพุธ รอบหนึ่งก็ 3-4 หมื่นบาท ทำให้มีเงินหมุนเวียนของชาวบ้าน ” (เฉลิมเกียรติ ดุลยเกษม, **สัมภาษณ์**, 13 มิถุนายน 2554)

การสำรวจความต้องการของชุมชน

การบริการทางวิชาการมีการสำรวจความต้องการของชุมชน โดยการทำวิจัยสำรวจความต้องการชุมชนก่อน ดังที่นักวิจัยได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า

”ในส่วนของศูนย์เข้มแข็งฯ มีการดำเนินงานอยู่ตามเครือข่ายชุมชนเดิมที่ร่วมดำเนินการวิธีการทำงาน ก็คือการทำ survey research ก่อน ว่าชุมชนต้องการให้เราไปพัฒนาให้เขาด้านใดตาม topic ที่เขาสนใจ เราก็แนะนำวิชาการไปช่วยให้ความรู้ ถ้าชุมชนต้องการด้านอาชีพ ก็จะไปที่คณะเกษตร เพราะมีโครงการต้นกล้าอาชีพอบรมให้ แล้วเมื่ออบรมแล้วต้องการทำต่อชุมชนก็ทำโครงการขึ้นมาเพื่อของบประมาณจากหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการต่อไป เช่นการของบประมาณทำขนม ทางมหาวิทยาลัยก็จะจัดสรรงบให้เพื่อให้ชุมชนได้ตั้งต้นอาชีพด้วยตนเองได้ “

(ทรงศักดิ์ ทิมา, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2554)

-การส่งเสริมชุมชนต้องจัดลำดับความสำคัญ process priority โดยการ set priority จากความตระหนักรู้ของชุมชน(awareness) ความยากง่ายในการช่วยเหลือ (size of need) ขนาดของความต้องการ ความรุนแรงหรือขนาดของศักยภาพในการพัฒนา ดังนั้นต้อง rank priority เป็นลำดับคะแนน ดังที่คนบตีคณะเกษตรและชีวภาพได้อธิบายในเรื่องนี้ว่า

“การจะเข้าไปพัฒนาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนทางด้านเศรษฐกิจหรือด้านอื่นๆ ของชุมชน จริงๆแล้ว การทำงานกับชุมชนของเราจะต้องทำ process priority เพราะความต้องการของชุมชนมีเยอะมาก สิ่งสำคัญที่สุดในฐานะที่เราเป็นนักวิชาการ เราก็ต้องใช้ความรู้ว่าเราจะ set priority เช่นในเรื่องของการตระหนักรู้ของชุมชน(awareness)

ความยากง่ายในการช่วยเหลือ size of need ขนาดของความต้องการ ความรุนแรงหรือขนาดของศักยภาพในการพัฒนา ดังนั้นเราต้อง rank priority เป็นลำดับคะแนนก่อน”

(สุรพล พหลภาคย์, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2554)

ความร่วมมือจากชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆ ในการดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมโดยคณะและหน่วยงานต่างๆ มีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันและองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ศูนย์การศึกษาการพัฒนากการเสริมสร้างควมเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม คณะเกษตรและชีวภาพมีศูนย์การเรียนรู้

เศรษฐกิจพอเพียงอนุรักษ์ตาลโตเนด โดยมีการลงนามระหว่างคณะเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทรเกษมกับชุมชนจังหวัดชัยนาท

-เครือข่ายกับชุมชนในพื้นที่ตั้ง ชุมชนที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ชุมชนโซนศรีนครินทร์ 13 เขต ดังที่นักวิจัยได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า “ชุมชนที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนในกรุงเทพได้แก่ ชุมชนโซนศรีนครินทร์ 13 เขต มีข้อมูลอยู่ในเว็บไซต์ เช่น ชุมชนประดิษฐ์โทรการ ประธานชุมชนเก่งมาก มีความสัมพันธ์ที่ดีชุมชนต้องการอะไรจะประสานโดยตรง” (ทรงศักดิ์ ทิมา, **สัมภาษณ์**, 6 มิถุนายน 2554)

-เครือข่ายความร่วมมือกับจังหวัด ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นรวมทั้งสถาบันการศึกษาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอนุรักษ์ตาลโตเนด ได้มีการลงนามระหว่างคณะเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมกับชุมชนจังหวัดชัยนาท และเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ และกศน.มาร่วม โดยคณะเกษตรเชิญอธิการบดีเป็นผู้ลงนามความร่วมมือทางวิชาการพัฒนาอาชีพและหลักสูตรท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ มีการลงนามความร่วมมือทางวิชาการพัฒนาหลักสูตรอาชีพและหลักสูตรท้องถิ่น ณ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอนุรักษ์ตาลโตเนด โดยมีการลงนามระหว่างคณะเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมกับชุมชนจังหวัดชัยนาท และเชิญผู้ว่าราชการ พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ และกศน..มาร่วม โดยคณะเกษตรเชิญอธิการบดีเป็นผู้ลงนามกำลังขับเคลื่อนงานไปด้วยกัน สถาบันการศึกษาที่ร่วมมือก็มี กศน.ศูนย์ของเราเป็นศูนย์ต้นแบบของ กศน. และกำลังประสานความร่วมมือกับวิทยาลัยเทคนิคและการเกษตรจังหวัดชัยนาทเข้ามาร่วมด้วย คือทำหลักสูตรการอบรมความรู้เกี่ยวกับต้นตาลให้เป็นสินค้า อุปกรณ์ในครัวเรือน นี่ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทำ”

(สุรพล พหลภาคย์, **สัมภาษณ์**, 7 มิถุนายน 2554)

วิธีการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ มีการจัดเวทีชาวบ้าน การเขียนแผน 9 แผน โดยมหาวิทยาลัยร่วมกับชุมชนทำ swot analysis และขยายการส่งเสริมสินค้าชุมชน รวมทั้งอาชีพใหม่เพิ่มขึ้น การส่งเสริมตาลโตเนดที่เป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ การส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบ home stay การส่งเสริมการตลาดโดยสอนให้รู้จักการวางแผนการตลาด และส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน เป็นต้น ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

“วิธีการทำงานกับชาวบ้านมีการทำเวทีประชาคม มีการเขียนแผน 9 แผน โดยชาวบ้าน มีการทำ swot analysis โดยเราทำกับชุมชน เต็มรูปแบบ เพื่อชี้ให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค โดยเราพาชุมชนทำ มีเทศบาลมาฟัง ผู้นำคือผู้ใหญ่บ้านกำลังได้รับการเสนอชื่อเป็นผู้ใหญ่ต้นแบบ ระดับหมู่บ้านผู้ว่าราชการจังหวัดมาร่วมงานเอง มีนายอำเภอ 3 ท่านมาร่วม ถือว่าได้รับความร่วมมือดีมาก ผลที่เกิดขึ้นจากการทำแผน ด้านการเกษตรก็ไปดำเนินการต่อตามแผน มีการอบรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยั่งยืน โมเดลนี้จะก้าวข้าม แต่ชุมชนตระหนัก จากเดิมที่ไม่เคยมีร้านค้าในชุมชนที่ขายผลิตภัณฑ์ชุมชน หลังจากที่เราไปวันนั้นร้านค้าเขาเริ่มมาตั้ง ดังนั้นการส่งเสริมตลาดโตนดที่เป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ หรือการส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นในรูปแบบ home stay จะเพิ่มขึ้นที่นี่ จะทำให้คนในชุมชนมีกิจกรรมที่ survive ตัวเองเพิ่มขึ้น”

(สุรพล พหลภาคย์, สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2554)

สรุปการดำเนินการกิจด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้ว่า มีแผนและนโยบายการบริการทางวิชาการที่เป็นไปตามภารกิจ มีการบริการวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร ได้แก่ การผลิต การตลาด การลงทุน และนำสู่และการออมและสวัสดิการในชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนและการส่งเสริมอาชีพผ่านกิจกรรมต่างๆ และมีการบริการทางวิชาการสนองโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ และการบริการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างอาชีพในโครงการธนาคารขยะ เป็นต้น

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1) นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและการดำเนินการกิจการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารรายงานประจำปีของคณะต่างๆพบว่ามีนโยบายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การเรียนการสอน การวิจัยและการบริการทางวิชาการ มีศูนย์ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีการดำเนินการด้านกิจการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจชุมชน ของคณะต่าง เช่น คณะเกษตรมีโครงการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมข้าวไทย(กิจกรรมทำขวัญข้าว) ณ แปลงสาธิตการผลิตข้าวอินทรีย์ สาขาวิชาการผลิตและการจัดการพืชเพื่อชุมชนเมือง เพื่อเป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมทำขวัญข้าวซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เสริมทางด้านเกษตร ทำให้ผู้เรียนมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีโครงการเรียนรู้

วัฒนธรรมเกษตรพื้นบ้าน ณ แหล่งท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์พื้นบ้าน ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า คณะเกษตรและชีวภาพมีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์จากการแปรรูปตาลโตนด เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งการจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีเกษตร โดยชุมชนได้จัดทำหลักสูตรการอบรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่ออนุรักษ์ตาลโตนดขึ้น โดยมหาวิทยาลัยเป็นพี่เลี้ยง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนมีรายได้ที่ยั่งยืน โดยมีภูมิปัญญาเป็นปัจจัยในการผลิตของชุมชน มีการส่งเสริมให้เกิดการแปรรูปต้นตาล ในลักษณะที่เป็นเครื่องใช้ไม้สอย เช่น ของใช้ ภาชนะต่างๆ มีทั้งกระดาษ โฟเดียม เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาให้เกิดมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ

โดยสรุปการดำเนินภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมได้ว่ามีนโยบายและการดำเนินการที่ส่งเสริมทางด้านศิลปวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้ มีการจัดโครงการของคณะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาสินค้าชุมชนที่เกิดจากการส่งเสริมภูมิปัญญา มีศูนย์การเรียนรู้ตาลโตนดของคณะเกษตร ที่จังหวัดชัยนาท และส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีเกษตร

3. ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จและปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน การศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมกลุ่มเดียวกับที่ได้สัมภาษณ์ในส่วนของการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ในส่วนนี้จึงนำเสนอผลการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนสรุปผลการศึกษาในรูปแบบของตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-16 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การจัดการ เรียนการสอน	<u>ปัจจัยภายใน</u> -ในการลงพื้นที่ชุมชนของอาจารย์มี การร่วมงานกันดีและมีการทำงาน เป็นทีม -คณะที่มีจำนวนนักศึกษาน้อยทำให้ อาจารย์มีเวลาในการลงทำวิจัย ส่งเสริมชุมชนมากขึ้น เช่น คณะ เกษตรและชีวภาพ	<u>ปัจจัยภายใน</u> • อาจารย์มีงานสอนมาก รวมทั้งภาระงานอื่นทำให้ เวลาค่อนข้างจำกัด • อาจารย์เก่าๆที่เคยลงทำวิจัยในพื้นที่กรุงเทพหลายท่านเกษียณแล้ว • การวิจัยของบางคณะยังไม่เข้มแข็ง • คณะเล็ก นักศึกษาน้อย งบประมาณสนับสนุนน้อยส่งผลถึง งบประมาณในการลงพื้นที่ชุมชนของนักศึกษาด้วย • การลงพื้นที่ปฏิบัติการในชุมชนของนักศึกษาจะติดเรียนวิชาอื่นหรือ ตารางเวลาของอาจารย์อาจจะไม่ตรงกัน
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การจัดการ เรียนการสอน	<u>ปัจจัยภายนอก</u> • มีเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน กับมหาวิทยาลัย	• อาจารย์รุ่นใหม่จะมองว่าเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยจะไม่ได้สัมผัสกับ ปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อชุมชนท้องถิ่นทุกคนทำงานตาม กรอบภารกิจหน้าที่อุดมศึกษา • การทำตามกระแสของมหาวิทยาลัยอื่นที่มีชื่อเสียงซึ่งบางสาขาที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเปิดยังไม่พร้อมต้องใช้อุปกรณในการฝึกปฏิบัติ ขั้นสูงที่มีความเชี่ยวชาญมาก จึงไปไม่ถึงองค์ความรู้นั้น • การสอนที่ต้องปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนของราชภัฏให้รักถึงชุมชน ท้องถิ่นทำได้ค่อนข้างยากเนื่องจากผู้เรียนบางไม่สนใจเรื่องของชุมชน ท้องถิ่นทำให้การสอนต้องเน้นบริบทชุมชนเมือง
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การวิจัย	<u>ปัจจัยภายใน</u> • บุคลากรมีองค์ความรู้เข้มแข็ง • ด้านความร่วมมือของบุคลากร อาจารย์นักวิจัย ให้ความร่วมมือดี • ผู้บริหารให้การสนับสนุนในการ ลงพื้นที่พัฒนาชุมชน รวมทั้งด้าน เศรษฐกิจชุมชน • มีการจูงใจในการทำงานวิจัย ชุมชนของบุคลากร โดยมี รางวัล มอบให้ในการทำวิจัยเสร็จตรงตาม เวลา ส่งงานไปเผยแพร่ รวมทั้งจัด เวทีในการนำเสนองานวิจัยให้กับ นักวิจัย • มีงบประมาณสนับสนุนการวิจัย อย่างเพียงพอ <u>ปัจจัยภายนอก</u> • พื้นที่ชุมชนที่ไปส่งเสริมส่วนใหญ่ ได้รับการตอบรับอย่างดี	<u>ปัจจัยภายใน</u> • งานวิจัยหลายเรื่องไม่เป็นงานวิจัยที่พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แต่เป็นงาน ที่นักวิจัยอยากจะทำขึ้นตามความคิดของตัวเอง • นักวิจัยจะเป็นทีมงานหน้าเดิมเป็นส่วนใหญ่ • งานวิจัยชุมชนไม่ได้รวมอยู่ในภาระงานผลงานวิจัยควรมีสัดส่วน ร่วมกับงานสอนอยู่ในภาระงาน • งานวิจัยไม่ได้จัดระบบ มีการทำงานซ้ำๆ ประเด็น • งานวิจัยชุมชนยังไม่มีฐานข้อมูลที่ดี ฐานกลางไม่มีว่าเรื่องไหนทำที่ไหน อย่างไร ความต้องการอย่างไร ไม่ชัดเจน รวมทั้งความเคลื่อนไหวของ ชุมชนที่ต้องรู้อย่างละเอียด • การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจรต้องใช้งบประมาณมาก จึงมี ข้อจำกัดของงบประมาณการวิจัยแต่ละเรื่อง • งานวิจัยมีมากแต่การนำไปใช้ประโยชน์ให้งานวิจัยลงสู่ชุมชนจริงๆยัง มีไม่มาก <u>ปัจจัยภายนอก</u> • การส่งเสริมเป็นวิสาหกิจชุมชนได้จะต้องมีความพร้อมของชาวบ้าน และต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ แต่ชาวบ้านไม่ได้พร้อมทุกคน

ตารางที่ 4-16 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (ต่อ)

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
		<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยงานในท้องถิ่นบางที่เปลี่ยนผู้บริหารบ่อยและมีนโยบายการพัฒนาในเชิงพื้นที่ที่แตกต่างออกไป • ชาวบ้านที่มารับการส่งเสริมต้องมีเวลา บางครั้งชาวบ้านคิดว่าเป็นรายได้เสริม มีอาชีพหลักอยู่แล้วทำให้การเรียนรู้ทำไม่ได้เต็มที่ • ชาวบ้านบางส่วนไม่แน่ใจว่าจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้นมาแล้ว ชุมชนจะได้อะไร เพราะต้องใช้เวลาจนานจึงจะเห็นผล • การส่งเสริมด้านการตลาดการผลิตต้องต่อเนื่อง ถ้าส่งตลาดนอกพื้นที่การบริหารวิสาหกิจชุมชนนั้นต้องเข้มแข็งเพียงพอ • ปัญหาคือการผลิตของชุมชนไม่พอตลาด เพราะกำลังการผลิตน้อย • ข้อจำกัดของบางชุมชน ด้านภาษาการสื่อสารและความไว้วางใจคนนอกต้องใช้เวลาในการสร้างความสัมพันธ์ • ชาวบ้านบางคน ต้องการเป็นลูกจ้างมากกว่าที่จะมาทำกิจการทางเกษตร การยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆจึงมีน้อย technology adoption ต่ำ • คนที่มีอาชีพเกษตรกร เริ่มแก่ตัวลง อายุ 50 ปีโดยเฉลี่ย จำนวนประชากรวัยทำงานมีน้อย • การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนทางเกษตรกรรมต้องใช้เวลาและต่อเนื่องจึงจะเห็นผล
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การบริการ ทางวิชาการแก่ สังคม	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • การสนับสนุนเงินงบประมาณในการทำวิจัยและการบริการทางวิชาการ มีทั้งงบประมาณในส่วนของคณะและของมหาวิทยาลัย • อาจารย์มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์ค่อนข้างดี ถ้ามีเวลาเพียงพอก็สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนได้ • มีเครือข่ายศิษย์เก่าที่เข้มแข็งในการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ • มีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจที่ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างผู้ประกอบการใหม่ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ไม่มีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบในการบริการทางวิชาการโดยตรง ส่วนใหญ่จะให้แต่ละคณะสร้างยุทธศาสตร์ของตัวเอง แล้วดำเนินการตามยุทธศาสตร์ของคณะ ขาดการบูรณาการมี • การทำงานของหน่วยงานและคณะต่างๆยังมีการทำงานแบบแยกส่วนแยกการทำงานตามแต่ละคณะและแต่ละโครงการ • การลงพื้นที่ชั่ยนาททั้งจังหวัดพื้นที่ใหญ่ไป เมื่อได้มีงบประมาณสนับสนุน จะกระจายไปแต่ละแห่งในชั่ยนาท ไม่เกิดการบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่ อย่างแท้จริง • อาจารย์มีภาระงานสอนมากทำให้ไม่มีเวลาในการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ชุมชนมีคนแก่และเด็กเข้าร่วม ส่วนคนวัยทำงานที่เข้าร่วมมีน้อย • การส่งเสริมทางเกษตรกรรมต้องใช้ระยะเวลา • มีเรื่องการเมืองท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บางครั้งหน่วยงานท้องถิ่นมาแต่ไม่ขอร่วมเพราะเลื้อคนละสีกับชุมชน การเข้าไปในชุมชนจะถูกดึงเข้าไปในเรื่องการเมืองท้องถิ่นไม่มากนักน้อย

ตารางที่ 4-16 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (ต่อ)

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
	<ul style="list-style-type: none"> • มีศูนย์การเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงผ่านโครงการอบรมบริการทางวิชาการที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจรของคณะเกษตรและชีวภาพ • มีอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ในการบริการทางวิชาการแหล่งฝึกปฏิบัติการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • มีความสัมพันธ์และความร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชนเป็นอย่างดีในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชน 	
ปัจจัยเกี่ยวกับภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • มีศูนย์ศิลปวัฒนธรรมที่สามารถจัดกิจกรรมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม • ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • วิธีคิดของคนรุ่นใหม่ไม่ยึดปรัชญาราชภัฏการทำงานไปตามกระแสสากล • ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณตามระบบราชการ ขัดขวางการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน เพราะการทำงานกับภูมิปัญญาชาวบ้านบางครั้งไม่มีหลักฐานในการเบิกจ่าย <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • การสื่อสารกับชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นบางครั้งการสื่อสารคลาดเคลื่อนเนื่องจากการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน

จากตารางสรุปปัจจัยเงื่อนไขข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินภารกิจอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนประสบความสำเร็จ และมีทั้งปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือเป็นอุปสรรคที่กระทบต่อกระบวนการทำงานในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งข้อสรุปในส่วนนี้ผู้วิจัยนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในการวิจัยนี้ต่อไป

ตอนที่ 4 สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน ประกอบด้วย รองอธิการบดี 2 คน คณบดี 6 คน ผู้อำนวยการสถาบันและรองผู้อำนวยการ 2 คน อาจารย์ผู้สอน/ผู้วิจัย 2 คน ในช่วงระหว่างวันที่ 21-26 มีนาคม 2554 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (ตามรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคผนวก) ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1. ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2. สภาพการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 3. ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สถานที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ตั้งอยู่เลขที่ 680 หมู่ที่ 11 ถนนนิตโย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อยู่ห่างจากตัวเมือง ไปทางจังหวัดอุดรธานี ระยะทาง 6 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 636 ไร่ 2 งาน 4 ตารางวา

ประวัติความเป็นมา

เดิมที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นที่ดินของกระทรวงกลาโหม และของกรมตำรวจ ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของโรงเรียนพลตำรวจภูธร 4 จังหวัดสกลนคร แต่ได้ยุบเลิกไปพร้อมกับภาคอื่น ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ใช้สถานที่ก่อสร้างศาลากลางจังหวัดสกลนคร การก่อสร้างตัวอาคารได้เสร็จสิ้นเมื่อ พ.ศ. 2506 แต่ยังไม่ได้ กระทรวงมหาดไทย ได้เปลี่ยนโครงการไปสร้างศาลากลางจังหวัดใหม่ที่บริเวณศูนย์ราชการของจังหวัดสกลนครในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ขอที่ดินและสิ่งก่อสร้างเพื่อตั้งเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู ซึ่ง พลฯจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาให้มอบที่ดิน และสิ่งก่อสร้างให้กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู โรงเรียนฝึกหัดครูสกลนคร จึงได้ถือกำเนิดขึ้น เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2507

โรงเรียนฝึกหัดครูสกลนคร เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2507 รับนักเรียนรุ่นแรก จำนวน 70 คน (ชาย 48 หญิง 22 คน) โดยฝากเรียนไว้กับวิทยาลัยครู อุบลราชธานี วิทยาลัยครู

มหาสารคามและวิทยาลัยครูอุดรธานี มีนายจำนง ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม เป็นอาจารย์ใหญ่ ปีการศึกษา 2508 รับนักศึกษาเพิ่ม 152 คน มีครู - อาจารย์ 18 คน ปีการศึกษา 2509 เริ่มเปิดสอน ในระดับ ป.กศ.สูง เป็นปีแรก รับนักศึกษา จำนวน 146 คน มีครูอาจารย์ 24 คน นายพจน์ ธีบุญจันทร์ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ การดำเนินงานของโรงเรียนฝึกหัดครูสกลนคร ได้เจริญ ก้าวหน้ามาเป็นลำดับมีการรับนักศึกษาเพิ่มขึ้น มีครูอาจารย์เพิ่มมากขึ้น อาคารและสิ่งก่อสร้างก็เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน กระทรวงศึกษาธิการจึงยกฐานะขึ้นเป็น **"วิทยาลัยครูสกลนคร"** เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2513 และได้ขยายการผลิตครูออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคปกติ และภาคค่ำในปีการศึกษา 2518 เปิดสอนในระดับปริญญาตรี (ค.บ.) เป็นปีแรกปีการศึกษา 2519 สภาการฝึกหัดครูได้จัดให้มีการเรียนการสอนแบบทวิภาค ดังนั้นสถาบันจึงเปลี่ยนชื่อจาก "นักศึกษาภาคค่ำ" เป็น "นักศึกษาต่อเนื่อง" จนถึงปี 2521

ปีการศึกษา 2521 ได้เปิดสอนในระดับปริญญาตรี 2 ปีหลัง (หลังอนุปริญญา) เป็นปีแรก และเปิดอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการ (อศป.)

ปีการศึกษา 2528 เปิดสอนในสาขาวิชาที่หลากหลายมากขึ้น คือ สาขาศิลปศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์

ปีการศึกษา 2529 เปิดสอนในโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.) ในหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี และปริญญาตรี 2 ปีหลัง

ปีการศึกษา 2530 เริ่มโครงการครูทายาท เป็นปีแรก

ต่อมา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามให้แก่วิทยาลัยครูทั่วประเทศว่า "สถาบันราชภัฏ"

ในปี พ.ศ. 2537 รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 ต่อรัฐสภา เมื่อผ่านการพิจารณาของรัฐสภาแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2538 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 112 ตอนที่ 4 ก ลงวันที่ 24 มกราคม 2538 มีผลให้วิทยาลัยครูสกลนครเปลี่ยนเป็น **สถาบันราชภัฏสกลนคร** สังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ และมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ กองสาสนะ ดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนแรกของสถาบันราชภัฏสกลนคร

ต่อมาเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2547 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 23 ก ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2547 มีผลให้สถาบันราชภัฏสกลนครได้รับยกฐานะเป็น **มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร** ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน 2547 และผู้ปฏิบัติ

หน้าที่อธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครคือ ผศ.ดร.วัฒนา สุวรรณไตรย์ และ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครคนปัจจุบัน คือ นายปัญญา มหาชัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีภารกิจในด้านการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา และตาม พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 7 บัญญัติให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ที่เสริมพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู

ในปีการศึกษา 2552 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เปิดสอนนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก โดยแบ่งเป็น 6 คณะ 1 โครงการจัดตั้ง คือ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และโครงการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย โดยเปิดสอนทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ มีหลักสูตรและสาขาวิชา ที่จัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น 19 หลักสูตร 73 สาขาวิชา ได้แก่ ระดับปริญญาตรี 13 หลักสูตร 61 สาขาวิชา ปริญญาโท 5หลักสูตร 10 สาขาวิชาและปริญญาเอก 1 หลักสูตร 1 สาขาวิชา มีจำนวนนักศึกษาทั้งหมด 11,157 คน อาจารย์ 231คน บุคลากรสายสนับสนุน 560 คน รวมบุคลากร 791 คน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์และพันธกิจ ดังนี้

ปรัชญา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการ บนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ร่วมชี้นำการพัฒนาท้องถิ่นและสังคม

วิสัยทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเป็นสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น ที่เป็นศูนย์กลางทางวิชาการและเครือข่ายการเรียนรู้ คู่คุณธรรม เพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ 1. ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม 2. พัฒนาองค์ความรู้ และถ่ายทอดสู่การพัฒนาท้องถิ่น 3. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ 5. บริหารจัดการให้มีคุณภาพ

จากปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ดังกล่าว สามารถวิเคราะห์เนื้อหาความเชื่อมโยงการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ

ชุมชนได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาท้องถิ่น ตาม พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา 7 บัญญัติให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยกำหนดเป็นปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกำหนดในวิสัยทัศน์ โดยมีจุดเน้นในเรื่องของท้องถิ่นว่า เป็นสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น และเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีพันธกิจที่สอดคล้องกับปรัชญาและวิสัยทัศน์

นอกจากนี้จากการศึกษารอบการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีพ.ศ.2552-2554 ตามแนวนโยบายของสภามหาวิทยาลัย และแผนปฏิบัติการ 4 ปี พ.ศ.2552-2555 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมียุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ที่สามารถวิเคราะห์การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงสู่ชุมชนท้องถิ่น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-17 ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์/กลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครที่เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น
1. พัฒนาระบบการจัดการศึกษา	ประชาชนได้รับการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	-การพัฒนาหลักสูตรทุกระดับตามความต้องการของท้องถิ่น -จัดการเรียนการสอนที่หลากหลายเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ภายนอก
2. ให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนในท้องถิ่น	ประชาชนได้รับการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	-เพิ่มโอกาสในการพัฒนาความรู้หลังการศึกษาระดับปริญญาตรี -เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา -ปรับกระบวนการรับนักศึกษาให้หลากหลาย
3. วิจัยและบริการบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่น	เพิ่มองค์ความรู้และสมรรถภาพการให้บริการวิชาการแก่ท้องถิ่นตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	-การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนและสังคม -สนับสนุนและจัดให้มีการวิจัยลักษณะเครือข่ายที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาสังคม -ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานวิจัยงานสร้างสรรค์และการให้บริการทางวิชาการ -สร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น การวิจัยหนองหาร ภูพานศึกษาและวิจัยพื้นบ้านเพื่อเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของท้องถิ่น -ขยายพื้นที่โครงการหมู่บ้านราชภัฏและการวิจัยสนองโครงการตามแนวพระราชดำริ
4. อนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสานศิลปวัฒนธรรม	เป็นศูนย์กลางความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม	-ส่งเสริมการอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย -ฟื้นฟูพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม -ส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนและการบริการทางวิชาการ

ตารางที่ 4-17 ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์/กลยุทธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครที่
เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	กลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น
5. ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ท้องถิ่นมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม	-สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ ด้านการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. สร้างเสริมเครือข่ายการเรียนรู้	เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่นและประเทศ	-ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดความเข้มแข็ง -ส่งเสริมการทำงานในลักษณะเครือข่ายทางวิชาการกับส่วนราชการ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น
7. บริหารจัดการที่ดี	การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล	-พัฒนาระบบการบริหารจัดการความรู้ -ส่งเสริมและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการปฏิบัติการกิจกรรมศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงสู่ชุมชนท้องถิ่น ตามปรัชญาที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และวิสัยทัศน์ที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น

ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่ามีเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ในทุกมิติ โดยมีจุดเด่น อาทิเช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน มีกลยุทธ์การพัฒนาหลักสูตรทุกระดับตามความต้องการของท้องถิ่น มียุทธศาสตร์ให้โอกาสทางการศึกษาแก่คนในท้องถิ่น โดยมีกลยุทธ์เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ด้านการวิจัยและด้านการบริการวิชาการแก่สังคม มียุทธศาสตร์กำหนดให้มีการวิจัยและบริการบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่น มีกลยุทธ์สร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น การวิจัยหนองหาร ภูพานศึกษา และวิจัยพื้นบ้าน เพื่อเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของท้องถิ่น และมีกลยุทธ์ที่โดดเด่นคือ การดำเนินการโครงการเครือข่ายหมู่บ้านมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครและการวิจัยโครงการพระราชดำริ ส่วนภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ทั้ง การส่งเสริมอนุรักษ์ ฟื้นฟูพัฒนา ถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมทั้งให้มีการบูรณาการองค์ความรู้เข้ากับการจัดการเรียนการสอนและการบริการทางวิชาการ เป็นต้น ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ทุกมิติ รวมทั้งส่งผลถึงมิติความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนด้วย

2.สภาพการจัดการศึกษาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง ผลการจัดการศึกษาการจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ของชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งด้านเนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ ผลการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 1)นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน 2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน 4)รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 5)การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารและผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยสรุปประเด็นดังนี้

1) นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษาเอกสารแผนพัฒนา 4 ปี (พ.ศ.2552-2554) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (ฉบับผู้บริหาร)เกี่ยวกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งมีนโยบายที่กำหนดไว้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

นโยบายหลักข้อที่ 4 :การจัดการศึกษา มีแนวปฏิบัติ คือ การบริหารหลักสูตรที่เชื่อต่อการพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษาทั้งหมดวิชาทั่วไปและสหกิจศึกษา การจัดการเรียนการสอน โดยการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอน และการบูรณาการการวิจัยในการสอน การมีส่วนร่วมกับชุมชน/ท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน ในการเป็นอาจารย์ผู้สอน/วิทยากร การเป็นศูนย์การเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น

นโยบายหลักข้อที่ 5 : การพัฒนาหลักสูตร มีแนวปฏิบัติคือ การปรับปรุงหลักสูตรทุก 5 ปี การพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นสังคม

จากนโยบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเน้นการบริหารหลักสูตรสหกิจศึกษาที่เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนโดยมุ่งสร้างผู้ประกอบการ

ใหม่ การร่วมมือกับผู้ประกอบการในท้องถิ่น รวมทั้งการลงฝึกทักษะการปฏิบัติจริงในสถานประกอบการและธุรกิจทุกระดับในชุมชนท้องถิ่น มีนโยบายเน้นการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสอน ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นฐานคิด และวิถีปฏิบัติของเศรษฐกิจในระดับชุมชน การบูรณาการการวิจัยในการสอน ซึ่งรวมถึงการวิจัยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน การเป็นศูนย์การเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น ซึ่งนโยบายดังกล่าวเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้

นอกจากนี้ จากการศึกษากรอบการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปี พ.ศ.2552-2554 ตามแนวนโยบายของสภามหาวิทยาลัย ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาวิชาการเชิงรุก input และ process ในการจัดการศึกษาซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นทุกมิติ รวมทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

(1) การปรับกระบวนการรับนักศึกษาสร้างความผูกพันกับท้องถิ่น โดยจัดทำ admission เชิงรุก และการรับนักศึกษาแบบเรียนล่วงหน้า advance placement เพื่อให้นักศึกษาได้รับการศึกษาแบบ fast track โดยสร้างความผูกพันกับท้องถิ่น

(2) การสร้างหลักสูตรใหม่ให้มีการบูรณาการและเชื่อมโยงสาขาที่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน โดยคำนึงถึงคุณภาพของหลักสูตรและประเมินความต้องการ (need assessment) ของตลาดในปัจจุบัน อนาคต โดยทำวิจัยสถาบัน รวมทั้งการประเมินความพร้อมด้านต่างๆของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะด้านบุคลากร การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการเปิดหลักสูตรระดับสูง higher education การควบคุมมาตรฐานทางวิชาการ การประเมินความต้องการ need assessment ในปัจจุบัน อนาคต และประเมินการเปลี่ยนแปลงสำหรับการเปิดหลักสูตรในอนาคต

(3) การจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เป็นระบบและเน้นรูปแบบการสอนนอก ระบบที่ใช้แหล่งเรียนรู้ภายนอกมากขึ้นและใช้ประโยชน์จากท้องถิ่นสกลนคร ที่มีวัฒนธรรมแห่ง สกลนคร และแหล่งธรรมชาติจำนวนมาก รวมถึงการนำความรู้ตามแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการเรียนการสอน

(4) ให้มีการเชื่อมโยงและการพัฒนารายวิชาวัฒนธรรมแห่งสกลนคร จริยธรรมและครอบครัว(family study)ควรบรรจุไว้ในหลักสูตร เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมและจริยธรรม

จากกรอบนโยบายดังกล่าวมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีนโยบายที่ต้องการสร้างจุดเน้นที่เป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยทางด้านผลลัพธ์ output ที่เป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

สกลนคร คือ บัณฑิตเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ มีทักษะวิชาชีพ มีจริยธรรมโดยเน้นเชิงปฏิบัติ มีเอกลักษณ์/จุดเด่นและมีระเบียบวินัย

2) การผลิตและพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจชุมชน

ในการศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในการวิจัยนี้ หมายถึง การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และฐานการเรียนรู้ของชุมชน ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 6 ด้านคือ การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

ข้อมูลการผลิตกำลังคนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากฐานข้อมูลสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประจำปีการศึกษา 2553 ภาคเรียนที่1 จำแนกตามคณะ ดังนี้ ระดับปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 1,365 คน(ร้อยละ12.03) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 2,288 คน (ร้อยละ20.03)คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 3,132 คน(ร้อยละ27.59) คณะเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 392 คน (ร้อยละ 3.47) คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 1,282 คน (ร้อยละ 11.29) และคณะครุศาสตร์ จำนวน 2,903 คน (ร้อยละ 25.59) รวม 11,362 คน และโครงการจัดตั้งบัณฑิตศึกษา จำนวน 1,285 คน จะเห็นว่าการผลิตกำลังคนของคณะวิทยาการจัดการมีจำนวนมากที่สุด และคณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีจำนวนน้อยที่สุด

ในการวิเคราะห์ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จาก การวิเคราะห์เอกสาร แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ 4 ปี(พ.ศ.2552-2555) รายงานประจำปี และรายงานประเมินคุณภาพภายใน ปี 2552 และรายงานประจำปี 2552-2553 ของคณะต่างๆ ในประเด็นที่มีคณะ สาขาวิชา ที่จัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตบัณฑิตและและพัฒนากำลังคน ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปได้ดังตารางต่อไป

ตารางที่ 4-18 แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะ ระดับการศึกษา หลักสูตร สาขาวิชา
ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนได้	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	ปริญญาโท	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต	-วิทยาศาสตร์ศึกษา - ฟิสิกส์	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์
	ปริญญาตรี	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ)	ฟิสิกส์/ชีววิทยาและวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม/เคมี/คณิตศาสตร์และสถิติ/คอมพิวเตอร์/วิทยาศาสตร์สุขภาพ	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ปริญญาโท	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	-ยุทธศาสตร์การพัฒนา	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติรวมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ
	ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิต		เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติรวมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ
คณะวิทยาการจัดการ	ปริญญาโท	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต	-รัฐประศาสนศาสตร์	-เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ในสาขาการจัดการ
	ปริญญาตรี 2 ปี (หลังอนุปริญญา)	บริหารธุรกิจบัณฑิต ศิลปศาสตรบัณฑิตบริหารธุรกิจบัณฑิต	การบัญชี /การตลาด/การเงิน การธนาคาร/การบริหารทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทั่วไป/เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ/คอมพิวเตอร์ธุรกิจรัฐประศาสนศาสตร์(การปกครองท้องถิ่น) การจัดการทั่วไป	ธุรกิจและการบริหารธุรกิจทุกแขนงวิชา สามารถประยุกต์เชื่อมโยงในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านธุรกิจเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้
คณะเทคโนโลยีการเกษตร	ปริญญาตรี 4 ปี	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ)	-วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอาหาร/เกษตรศาสตร์ / การจัดการอุตสาหกรรม เกษตร/เทคโนโลยีการเกษตร/สัตวศาสตร์/เทคนิคการสัตวแพทย์/การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร พืชและสัตว์รวมทั้งด้านอาหารของชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	ปริญญาโท	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	การจัดการอาชีวอุตสาหกรรม	เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ ประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมในชุมชนได้
	ปริญญาตรี 4 ปี	วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ)	-เทคโนโลยีอุตสาหกรรม	

ตารางที่ 4-18 แสดงการจัดการเรียนการสอนของคณะ ระดับการศึกษา หลักสูตร สาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน (ต่อ)

คณะ	ระดับ	หลักสูตร	สาขาวิชาที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนได้	เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจของชุมชน
คณะครุศาสตร์	ปริญญาเอก ปริญญาโท ปริญญาตรี	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ครุศาสตร์มหา บัณฑิต ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.)	-ภาวะผู้นำทางการบริหาร การศึกษา หลักสูตรและการสอน/วิจัย และพัฒนาศึกษา/ เทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา/การบริหาร การศึกษา-การศึกษาพิเศษ/ การศึกษาปฐมวัย/ภาษาไทย/ สังคมศึกษา/ภาษาอังกฤษ/ วิทยาศาสตร์ /คณิตศาสตร์- พลศึกษาและวิทยาศาสตร์ การกีฬา	สามารถเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้โดย ผ่านการวิจัยและพัฒนา การสร้างและ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาและ การพัฒนาชุมชน การให้การศึกษา ตามอัธยาศัยแก่ชุมชน โดยผ่าน บุคลากรทางการศึกษา สถาบันการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบทุกระดับการศึกษา

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนของคณะ หลักสูตร และสาขาวิชา ต่างๆที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรสากลที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา และเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร แต่สามารถเชื่อมโยงกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนและเอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

โดยบัณฑิตที่จบทางด้านเกษตร เทคโนโลยีอุตสาหกรรม การพัฒนาชุมชนและทางด้านการบริหารธุรกิจ สามารถทำงานประกอบการในชุมชนท้องถิ่นได้ และกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่างๆ ทั้งด้านเนื้อหาองค์ความรู้ ที่มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและต่อท้องถิ่นในการนำไปประยุกต์สร้างงานสร้างอาชีพของคนในชุมชนท้องถิ่น กิจกรรมการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนสามารถถ่ายทอดไปสู่ชุมชนท้องถิ่นได้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยที่ได้จัดศูนย์ฝึกปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้ อาคาร อุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆไว้ในทุกคณะ สามารถเอื้ออำนวยในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนใช้เป็นฐานการเรียนรู้ฝึกปฏิบัติ และรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้

นอกจากนี้การพัฒนามาตรฐานการผลิตกำลังคน ในบางสาขามุ่งงานวิจัยรองรับ เช่น คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มุ่งงานวิจัย เรื่อง การพัฒนามาตรฐานการผลิตกำลังคนด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม(อิเล็กทรอนิกส์)ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นต้น

-การจัดการศึกษาของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า การจัดการศึกษาของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ในแขนงวิชาต่างๆ เช่น เทคโนโลยีโยธา เทคโนโลยีสถาปัตยกรรม เทคโนโลยีไฟฟ้า รวมทั้งเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ในรายวิชามีการบริการแก่ชุมชนในลักษณะโครงการบริการวิชาชีพ การช่วยตรวจเช็คซ่อมบำรุงเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตของชุมชน และการจัดอบรมให้กับอบต.และหัวหน้าชุมชนต่างๆ เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน

-คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีความเชื่อมโยงในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยการให้บริการคลินิกเคลื่อนที่รักษาสัตว์ในชุมชน ของสาขาเทคนิค

สัตวแพทย์ ส่วนสาขาวิทยาศาสตร์การอาหาร ช่วยชุมชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ข้าวฮาง ในการบรรจุผลิตภัณฑ์ และการตลาด สินค้าชุมชน พัฒนาเป็นโอท็อปจังหวัดสกลนคร นอกจากนี้สาขาวิทยาศาสตร์การอาหาร ช่วยชุมชนในเรื่องของการถนอมอาหาร การทำอาหารพื้นเมือง โดยช่วยพัฒนาสูตรอาหาร พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพดี ถูกสุขอนามัย เป็นการบูรณาการการเรียนการสอน งานวิจัย และงานบริการวิชาการเข้าด้วยกัน ดังที่คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรให้ข้อมูลว่า

“ในส่วนของชุมชนคณะเรามี 3 สาขาวิชา คือ วิทยาศาสตร์ด้านเทคโนโลยีการอาหาร วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการเกษตร และก็เทคนิคสัตวแพทย์ การพัฒนาชุมชน เทคนิคสัตวแพทย์ ให้บริการคลินิกเคลื่อนที่ เช่น ออกไปตามหมู่บ้านและก็ให้การดูแลรักษาสัตว์ของชาวบ้าน ให้คำแนะนำให้คำปรึกษาในเรื่องของสัตว์ ส่วนวิทยาศาสตร์การอาหาร ก็จะไปชุมชนที่ทำงานเกี่ยวกับข้าวฮาง ช่วยในการบรรจุผลิตภัณฑ์ การตลาด สินค้าชุมชน เป็นของโอท็อปจังหวัดสกลนคร วิทยาศาสตร์การอาหารก็ไปช่วยในเรื่องของการถนอมอาหาร เช่น การทำแจ่วบอง พัฒนาให้มีคุณภาพดีขึ้น ถูกสุขอนามัย เป็นการเรียนการสอน งานวิจัย และงานบริการวิชาการบูรณาการกัน” (ศิริชาติ ศรีวงษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2554)

- คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้บริการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นปัจจัยการผลิตทางการเกษตรของชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มี 6 สาขาวิชา ซึ่งไม่ได้เป็นสาขาวิชาด้านเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง แต่มีการให้บริการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตร เช่น การใช้โซล่าเซลล์ในการเพิ่มพลังงานแสงอาทิตย์ในบ่อปลา โมเดลในการปลูกผักสวนครัว การบริการชุมชนทางด้านพลังงาน

ไบโอแก๊ส ไบโอดีเซล ในการหมักเศษอาหาร ซึ่งศูนย์เทคโนโลยีที่เหมาะสมได้มีการไปอบรมให้กับชาวบ้าน แล้วชาวบ้านก็มาฝึกงานที่ศูนย์การเรียนรู้ของคณะ เป็นต้น ดังที่คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ส่วนใหญ่วิชาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชน จะมีการนำนักศึกษาออกค่ายส่งเสริมชุมชน และฝึกประสบการณ์ของนักศึกษา ที่นี่จะมีโครงการที่เป็นโครงการร่วมกับชาวบ้าน มีศูนย์เทคโนโลยีที่เหมาะสม เริ่มจากงานวิจัยเกี่ยวกับพลังงานทางเลือก พลังงานแสงอาทิตย์ เช่น เตาดอบ ใช้โซลาร์เซลล์ในการเพิ่มพลังงานแสงอาทิตย์ในบ่อปลา และมีโมเดลในการปลูกผักสวนครัว และให้บริการ ตอนนี่ที่ทำเป็นพวกพลังงานไบโอแก๊ส ไบโอดีเซล หมักพวกเศษอาหาร ในส่วนนี้ได้มีการไปอบรมให้กับชาวบ้าน แล้วชาวบ้านก็มาฝึกงานที่ศูนย์ของเรา เป็นการนำเอาเทคโนโลยีไปเผยแพร่ส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรของชุมชน”(สำเริง คันธี, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

-คณะวิทยาการจัดการ มีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชนในรูปแบบของโครงการจัดการศึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น มีโครงการความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นโครงการที่ดำเนินการ พัฒนาบุคลากรที่ทำงานอยู่แล้ว และโครงการความร่วมมือให้โควตาการศึกษาที่อยูในการปกครองของท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น เทศบาล อบต. หรือ อบจ. ชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครที่ดูแลอยู่คือพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ การปกครองท้องถิ่นโดยมีรายวิชาทางด้านเศรษฐกิจชุมชนอยู่ด้วย

การสำรวจและการผลิตกำลังคนตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารโครงการตามแผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจและการผลิตกำลังคนเรื่อง โครงการวิจัยความต้องการศึกษาและความต้องการอัตรากำลังของตลาดระยะยาว เพื่อศึกษาแนวโน้มความต้องการอัตรากำลังของตลาดในอนาคต และมีการสำรวจความต้องการของผู้เรียนและผู้ประกอบการในกลุ่มจังหวัดสนุก(สกลนคร นครพนมและมุกดาหาร)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การสำรวจความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ในการผลิตกำลังคนตามความต้องการของชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครจัดทำโครงการสำรวจความ

ต้องการเปิดหลักสูตรที่รองรับความต้องการของท้องถิ่น ส่วนคณะต่างๆมีการสำรวจความต้องการ และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการร่าง ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร อาทิเช่น

คณะเทคโนโลยีการเกษตร ได้ให้ข้อมูลว่า มีการสำรวจความต้องการของท้องถิ่น โดยการเชิญผู้เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรกร ชุมชน หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมวิพากษ์ และมีการสำรวจก่อนที่จะมีการร่างและพัฒนาหลักสูตร

คณะวิทยาการจัดการ ที่มีการจัดการศึกษาที่มีโครงการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารได้ให้ข้อมูลว่ามีการสำรวจความต้องการทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยและในส่วนของหน่วยงานที่ร่วมมือ และในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยก็ได้เชิญผู้เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาร่วมวิพากษ์ เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ในพื้นที่ จริงๆ สำรวจตั้งแต่ต้นแล้ว คือก่อนที่จะเราจะพัฒนาหลักสูตรเราก็จะเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อย่างเช่น เกษตรกรชุมชน ชาวบ้าน มาวิพากษ์กัน แล้วก็ผู้ใช้บัณฑิตก็คือ หน่วยงานต่าง ๆ เช่น ของสำนักงานเกษตร เขต อำเภอและก็เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อที่จะให้ข้อคิดเห็นก่อนที่จะร่างหลักสูตรขึ้น” (ศิริชาติ ศรีวงษา, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

“การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะออกมาในรูปแบบของชุมชน ชุมชนจริง ๆ ของมหาวิทยาลัยเราก็จะดูแลอยู่จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร คือพื้นที่ 3 จังหวัด จะมีโครงการความร่วมมือมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น เทศบาล อบต. หรือ อบจ. แล้วก็มีการสำรวจความต้องการ พอมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นเราก็เชิญเขามาร่วมวิพากษ์หลักสูตร” (ชาคริต ชาญชิตปรีชา, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

บัณฑิตที่จบในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนปฏิบัติงานในพื้นที่มาก

น้อยเพียงใด

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับคณะ พบว่าผู้จบการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่เรียนทางด้านเกษตร เมื่อจบการศึกษาแล้ว มีการทำงานใน 3 ส่วน คือ ส่วนหนึ่งได้งานทำจากแหล่งที่ฝึกงาน ส่วนหนึ่งกลับมาทำงานในหน่วยงานต่างๆและประกอบอาชีพส่วนตัวในพื้นที่จังหวัดสกลนครและจังหวัดใกล้เคียง และอีกส่วนหนึ่งศึกษาต่อ เช่น หลักสูตร ป.บัณฑิต วิชาชีพครู ส่วนผู้ที่จบทางด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ระยะแรกทำงานในกรุงเทพมหานครและในภาคอุตสาหกรรม มีบางส่วนที่กลับมาทำงานท้องถิ่น โดยมุ่งทำงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ทำธุรกิจส่วนตัวน้อยมาก เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ของคณะเกษตรมีทั้งสองส่วน คือ ส่วนหนึ่งก็คือตอนที่เด็กเขาไปฝึกงาน ฝึกงาน ส่วนใหญ่ก็จะไปทางภาคกลางบ้างแถวชายทะเลบ้างเพราะว่ามีสาขาประมงด้วย และอีกส่วนหนึ่งก็กลับมาทำที่ในพื้นที่ อาจจะมีการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ ส่วนตัวน่าจะประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์”

(ศิริชาติ ศรีวงษา, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

“คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม บัณฑิตส่วนใหญ่จะไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร ในระยะแรก แต่พอระยะหลังก็กลับมาบ้านมาเรียนต่อ มาเปลี่ยนสายงาน หรือมุ่งงานไปทางอบต. แต่ทำธุรกิจส่วนตัวน้อยมาก”

(ปรีชาศาสตร์ มีเกาะ, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

3) กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องและเครือข่ายการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน

การจัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีการจัดการศึกษา ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ ซึ่งเป็นการศึกษาต่อเนื่องให้กับบุคลากรประจำการทั้งภาครัฐและเอกชนได้มีโอกาสเข้าศึกษา ได้แก่ ระดับปริญญาตรี 2 ปี (หลังอนุปริญญา) และระดับปริญญาตรี 4 ปี ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน อาทิเช่น สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชา บริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการทั่วไป สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สาขาเทคโนโลยี การเกษตร เป็นต้น ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่ทำงานในองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ อยู่ในท้องถิ่นได้มาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มวุฒิการศึกษา ได้แก่ บุคลากรจากองค์การบริหารส่วน ตำบล(อบต.) ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร

ผู้บริหารของคณะวิทยาการจัดการได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า มีการเปิดการสอนศุนย์ นอกที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในระดับปริญญาตรีที่จังหวัดมุกดาหารที่เดียว ส่วน ปริญญาโทมีศุนย์การศึกษาที่จังหวัดมุกดาหารที่อำเภอสว่างแดนดิน และที่อำเภอท่าพนม การเปิด ศุนย์การศึกษา คำนึงถึงเกณฑ์ในเรื่องของอาจารย์ประจำหลักสูตร และสถานที่จัดการเรียนการ สอน ดังนั้นจึงไม่ได้ขยายการเปิดศุนย์นอกที่ตั้งให้มากขึ้น

ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน คณะต่างๆของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีเครือข่ายการเรียนรู้ ที่มีกระบวนการเรียนรู้เป็นฐานสำคัญ โดยมี เครือข่ายการเรียนรู้เป็นระบบความสัมพันธ์ มีระบบการจัดการ มีวิธีการพัฒนาเครือข่าย มี กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันกับองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐและ เอกชน ดังนี้

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มีเครือข่ายความร่วมมือกับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคขุน โคย่างคำ โดยการเชิญมาเป็นวิทยากรบรรยาย และเป็นอาจารย์พิเศษ ดังที่คนบตีได้ให้ข้อมูลว่า

“เครือข่ายที่ทำร่วมกันอย่างเช่นเครือข่ายที่เป็นส่วนราชการ สำนักงานปศุสัตว์และสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคขุน โคย่างคำ เราก็เรียนเชิญเขามาบรรยายเป็นวิทยากร และก็เชิญมาเป็นอาจารย์พิเศษด้วย” (ศิริชาติ ศรีวงษา, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความร่วมมือกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากการลงนามความร่วมมือกันของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและกระทรวงมหาดไทย ในการตั้งคลินิกเทคโนโลยี และร่วมลงนามกับมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครก็ได้ร่วมดำเนินการ ทั้งในด้านงานวิจัย และการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เช่น การผลิตถังแก๊ส โดยเริ่มตั้งแต่การหมักแก๊สและระบบถังจนได้แก๊สมาใช้และก็มีจักรยานสูบน้ำ เป็นต้น

นอกจากนี้คณะอื่นๆ เช่น คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนในพื้นที่ โดยจัดอบรมและให้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีผ่านทางโรงเรียน

4) รูปแบบหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารพบว่าทุกคณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีหลักสูตรที่หลากหลายสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้ โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ในที่นี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเฉพาะหลักสูตรของคณะเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งเกี่ยวข้องกับฐานการผลิตด้านเกษตรกรรม และกิจกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนท้องถิ่น และนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ ซึ่งจากผลการประเมินการประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีการศึกษา 2552 (1 มิถุนายน 2552-31 พฤษภาคม 2553) พบว่า คณะเทคโนโลยีการเกษตรมีผลการประเมินในภาพรวมองค์ประกอบคุณภาพ ผลการประเมินในภาพรวมตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และผลการประเมินในภาพรวมตามมุมมองด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับดีมาก (2.67)

คณะเทคโนโลยีการเกษตร ได้จัดการเรียนการสอน ในสาขาวิชาที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของชุมชน สามารถพัฒนาอาชีพทางด้านเกษตร การประมง การเลี้ยงสัตว์ และด้านการผลิต แปรรูปสินค้าชุมชนประเภทอาหาร โดยแบ่งเป็น 4 สาขาวิชา คือ พืชศาสตร์

สัตวศาสตร์ การประมง และเทคโนโลยีการอาหารโดยจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต จำนวน 7 หลักสูตร ได้แก่ เกษตรศาสตร์ สัตวศาสตร์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เทคโนโลยีการเกษตร เทคนิคการสัตวแพทย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร การจัดการอุตสาหกรรม การเกษตร

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าว มีรายวิชาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครได้คิดขึ้น ให้นักศึกษาทุกคนเรียนรวมทั้งคณะเทคโนโลยีการเกษตร คือ รายวิชาวัฒนธรรมแห่งสกลนคร เป็นรายวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับจังหวัดสกลนครในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนสกลนคร รวมทั้งชนเผ่าในสกลนคร โดยเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน รวมทั้งผู้เรียนลงศึกษาภาคสนามพื้นที่ชุมชนเป็นกรณีศึกษา นอกจากนี้ยังมีรายวิชาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษาปรัชญา แนวทางการปฏิบัติ ศูนย์การเรียนรู้ โครงการพระราชดำริต่างๆ เพื่อสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตนและเข้าใจวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5)การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน

จากการศึกษารายงานการประเมินตนเอง ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประจำปีการศึกษา 2552 และ 2553 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะที่จำเป็นในการประกอบการธุรกิจในระดับชุมชน ในคณะต่างๆ อาทิเช่น

คณะวิทยาการจัดการ มีการจัดโครงการเพื่อเพิ่มทักษะการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน ได้แก่ มีโครงการประกวดแผนธุรกิจเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อชุมชนชาวไทยและผู้ลี้ภัยที่อาศัยตามแนวชายแดนไทยพม่า โครงการสัมมนาทางการตลาด เรื่องกลยุทธ์การแข่งขันทางการตลาด โครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ โครงการเขียนแผนธุรกิจเพื่อของวงเงินสินเชื่อสำหรับสำหรับผู้ประกอบการขนาดย่อมในเขตจังหวัดสกลนคร โครงการประกวดการออกแบบผลงานสารสนเทศทางธุรกิจ โครงการสัมมนาแนวทางการประกอบอาชีพทางด้านคอมพิวเตอร์ธุรกิจ เป็นต้น

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการจัดโครงการเพื่อเพิ่มทักษะการประกอบอาชีพ ได้แก่ โครงการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และแบบเรียนเรื่องการย่อมคราม โครงการฝึกปฏิบัติการเป่าแก้วเบื้องต้น และโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป่าแก้วศิลปะส่งเสริมอาชีพแก่ท้องถิ่น เป็นต้น

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จัดโครงการพัฒนาการเรียนการสอนและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในสาขาต่างๆ ให้กับนักศึกษา อาทิเช่น โครงการพัฒนาการฝึกประสบการณ์

วิชาชีพสาขาวิชาเทคโนโลยีก่อสร้าง สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตอุตสาหกรรม สาขาวิชาไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

จากตัวอย่างกิจกรรมการฝึกทักษะการปฏิบัติเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ กิจกรรมการประกวดทางด้านธุรกิจในสาขาต่าง ๆ นั้น มีส่วนทั้งการเน้นทักษะที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจแก่นักศึกษาและการลงฝึกปฏิบัติในแหล่งฝึกประสบการณ์ในชุมชนท้องถิ่น ทำให้มีการถ่ายทอดวิทยาการ ความรู้ ระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนท้องถิ่นด้วย

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำเนินการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีกิจกรรมและโครงการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มีกิจกรรมการออกค่ายไปให้ความรู้โดยการจัดอบรม การพัฒนานักศึกษาในสาขาวิชา และการบริการวิชาการแก่โรงเรียน วัด และชุมชน

โครงการบริการวิชาชีพของคณะต่าง ๆ นำนักศึกษาลงฝึกปฏิบัติ มีการลงฝึกปฏิบัติของนักศึกษาโดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นการบูรณาการการเรียนการสอนร่วมกับภารกิจอื่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้มอบปริญญาเกิตติมศักดิ์ให้กับประชาชนชาวบ้าน ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนข้าวฮางและด้านการเกษตรแบบผสมผสาน และได้ส่งนักศึกษาไปศึกษาเรียนรู้ฝึกทักษะในรายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงและรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของดังกล่าวให้สัมภาษณ์ของคณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ ราชภัฏสกลนครขอพระราชทานปริญญาเกิตติมศักดิ์ให้กับประชาชนชาวบ้าน 3 ท่าน คือ ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ด้านข้าวฮางผลิตภัณฑ์ชุมชน และอีกท่านหนึ่งปลูกพืชแบบผสมผสาน เราพานักศึกษาไปศึกษาด้วยจะมีวิชาหนึ่งที่เป็นวิชาเศรษฐกิจพอเพียง อาจารย์ผู้สอนจะพานักศึกษาไปลงปฏิบัติกับเกษตรกรที่ทำเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ”

(ศิริชาติ ศรีวงษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2554)

สรุปการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน มีนโยบายจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับความต้องการของท้องถิ่น มีโครงการหมู่บ้านเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ที่บูรณาการเรียนการสอน การวิจัย และการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนด้านอาชีพ มีกระบวนการรับนักศึกษาที่ผูกพันกับท้องถิ่น การเชื่อมโยงการเรียนการสอนกับวัฒนธรรม อาทิ รายวิชาแห่ง

วัฒนธรรมสกลนคร มีการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนทางด้านการผลิตชุมชน ของ คณะเทคโนโลยีการเกษตร พัฒนาการผลิต การแปรรูปและการถนอมอาหารที่เป็นสินค้าชุมชน มีการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาในพื้นที่ มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น

2.2 ด้านการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ภารกิจด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนครในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้ คือ 1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน 2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้าน เศรษฐกิจของชุมชน (ได้แก่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออมและสวัสดิการของชุมชน) 3) ลักษณะของงานวิจัย การสำรวจความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำวิจัย 4) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กร ต่างๆในการดำเนินการวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาเครือข่าย สรุปผลการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาเอกสารกรอบการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปี พ.ศ.2552-2554 ตามแนวนโยบายของสภามหาวิทยาลัย พบว่า มีการกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาด้านการวิจัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร การพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยท้องถิ่นด้วยเครือข่าย ดังนี้

(1) การวิจัยในลักษณะ cluster ร่วมกันระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัยอื่นๆเพื่อสร้าง ความเข้มแข็งทางวิชาการ

(2) การพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้าน

(3) การวิจัยหนองหาร ภูพานศึกษา และวิจัยพื้นบ้าน

(4) การขยายพื้นที่โครงการหมู่บ้านราชภัฏ โดยเน้นนักศึกษาลงพื้นที่

(5) การเป็นหน่วยวิชาการให้หน่วยงานภายนอก และเป็นแกนนำของท้องถิ่นเพื่อ แสดงถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยที่มีต่อท้องถิ่นอย่างชัดเจน

(6) ศึกษาวิจัยโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีการกำหนดนโยบายด้านการวิจัย และแนวทางการปฏิบัติไว้ในแผนพัฒนา 4 ปี (พ.ศ.2552-2554) (ฉบับผู้บริหาร) ดังนี้

นโยบายหลักข้อที่ 1 : พัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยมีแนวปฏิบัติ 1.1 จัดอบรม/ประชุม/สัมมนาด้านการวิจัยแบบครบวงจร ได้แก่ จัดอบรมให้ความรู้ด้านการวิจัย จัดประชุม/สัมมนา พัฒนาวิทยากรวิจัย จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเขียนบทความวิจัย และจัดอบรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ทางปัญญา 1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรเข้ารับการอบรม/ประชุม/สัมมนาด้านการวิจัยกับหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ให้งบประมาณสนับสนุนในการเข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา และการศึกษาดูงานเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารจัดการด้านการวิจัย

นโยบายหลักข้อที่ 2 : ส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยและงานสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การพัฒนามหาวิทยาลัยและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน(ให้ทุนโดยกำหนด 2 ทิศทาง) โดยมีแนวปฏิบัติ 2.1 กำหนดกรอบทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การวิจัยตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง/แนวพระราชดำริ การวิจัยหนองหาร ภูพาน และลุ่มน้ำสงคราม และการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น 2.2 ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย

นโยบายหลักข้อที่ 3 : ศึกษาวิจัยสถาบันและประเด็นสาธารณะ โดยมีแนวปฏิบัติ 3.1 ศึกษาวิจัยสถาบัน 3.2 ศึกษาวิจัยประเด็นสาธารณะ ได้แก่ ประเด็นสังคม ประเด็น hot issue

นโยบายหลักข้อที่ 4 : ปฏิรูประบบวิจัย โดยมีแนวปฏิบัติ 4.1 ส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยเชิงบูรณาการให้นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอย่างชัดเจน 4.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการจดลิขสิทธิ์และได้รับรองคุณภาพจากหน่วยงานที่เชื่อถือได้ของผลงานวิจัยและผลงานวิชาการของบุคลากร 4.3 ติดตามและประเมินผลการวิจัย

นโยบายหลักข้อที่ 5 : ส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ในระดับชาติและนานาชาติ โดยมีแนวปฏิบัติ 5.1 จัดทำวารสาร 5.2 จัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัย 5.3 ให้ทุนสนับสนุนการนำเสนอผลงานวิจัย

นโยบายหลักข้อที่ 6 : สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

นโยบายหลักข้อที่ 7 : การให้บริการวิจัยแก่หน่วยงานท้องถิ่น โดยมีแนวปฏิบัติ ให้บริการวิจัยแก่หน่วยงาน อาทิเช่น สำนักงานเทศบาลเมืองสกลนคร สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนครและสำนักงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

จากเอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน และรายงานประจำปี ปีการศึกษา 2552-2553 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า มีระบบและกลไกในการสนับสนุนการทำวิจัย ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยข้างต้น เพื่อให้การบริหารงานวิจัยบรรลุเป้าหมายตามแผนของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาเป็นหน่วยงานที่สนับสนุน

การบริหารจัดการงานวิจัย มีการสนับสนุนทุนวิจัย การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการวิจัย การพัฒนานักวิจัย การติดตามความก้าวหน้างานวิจัย การรายงานผลการวิจัย และการเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ ตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในคู่มือบริหารจัดการงานวิจัย

ของสถาบันวิจัยและพัฒนา โดยแต่ละคณะ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีคณะกรรมการดำเนินงานด้านการวิจัย เพื่อบริหารจัดการงานวิจัยระดับคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีแหล่งเรียนรู้และแหล่งค้นคว้าเพื่อสนับสนุนงานวิจัย เช่น สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้บริการสืบค้นข้อมูลเพื่อสนับสนุนการวิจัย โดยมีฐานข้อมูลบทความวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีการจัดทำวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเพื่อเผยแพร่งานวิจัย และการเผยแพร่ในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เกี่ยวกับนโยบายด้านการวิจัยที่เชื่อมโยงกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีนโยบายที่ชัดเจนในเชิงพื้นที่ ในการทำวิจัยชุมชน และการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติของนักศึกษา ในโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในปีงบประมาณ 2552 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา ร่วมกับคณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร โครงการจัดตั้งบัณฑิตศึกษา ร่วมมือกับชุมชน บ้านจอมแจ้ง บ้านแป้น ตำบลบ้านแป้น อำเภอโพนนาแก้ว และบ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีการถ่ายทอดความรู้ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีสินค้าชุมชน อาหารพื้นเมืองที่เด่นๆ มีงบประมาณสนับสนุน พาชุมชนไปศึกษาดูงาน มีโครงการวิจัย เช่น โครงการวิจัยพัฒนาศักยภาพคนจนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โครงการถ่ายทอดความรู้ น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

ส่วนในปีงบประมาณ 2553 -2554 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครได้ดำเนินการ**"โครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"** ในพื้นที่บ้านนางอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร โดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งของโครงการหลวง และมีการประสานความร่วมมือด้านการผลิตทางการเกษตรของชาวบ้าน เพื่อป้อนวัตถุดิบให้กับโครงการหลวง ประกอบกับความพร้อมของชุมชนในการร่วมดำเนินการ ในปี 2553 ได้เริ่มดำเนินการไปแล้วในบางส่วน โดยความร่วมมือกับคณะต่างๆ ในการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน และกำลังดำเนินการต่อเนื่องในปี 2554 ซึ่งอยู่ระหว่างการลงสำรวจข้อมูลความต้องการและจัดทำโครงการกิจกรรม ของคณะต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่จะลงสู่ชุมชนต่อไป ดังคำให้สัมภาษณ์ของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“นโยบายการวิจัยที่ลงชุมชน มีโครงการหมู่บ้านราชภัฏ ชุมชนหนึ่งที่กำลังทำโครงการหมู่บ้านราชภัฏ คือ ชุมชนบ้านนางอย การไปชุมชนบ้านนางอย ณ ปัจจุบัน ที่เลือกนางอย เพราะเป็นที่ตั้งโครงการ หลวง มีหน่วยงาน สวทช. โครงการหลวงขาดวัตถุประสงค์จากหมู่บ้าน ให้ราชภัฏไปช่วยดู ความต้องการว่าในการพัฒนา มีแรงงานจากคนในหมู่บ้าน และวัตถุประสงค์ที่ป้อนโรงงาน เช่น ข้าวโพดฝักอ่อน มะเขือเทศ เป็นต้น ที่โครงการหลวงซื้อพัฒนาอำเภอเป็นลูกศิษย์เราช่วยประสาน และได้เอกสารจากชาวบ้านมาศึกษา ทำให้ได้ความต้องการของชุมชน ทีมของสถาบันวิจัย ไปคุยกับชาวบ้าน แล้วนำมาเสนอให้คณะว่าสิ่งไหนที่คณะช่วยได้ ก็ให้ไปประสานเชิงลึก และเริ่มดำเนินการ บ้านนางอย เริ่มปีที่แล้วจนถึงปีนี้ กำลังดำเนินโครงการต่อหลายโครงการ และไปติดตามประเมินผลด้วย”
(สมจิตต์ รัตนอุดมโชค, **สัมภาษณ์**, 24 มีนาคม 2554)

ตามนโยบายงานวิจัยที่ตอบสนองของความต้องการของท้องถิ่น มีงานวิจัยบางโครงการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่มุ่งแก้ปัญหาให้ชุมชนโดยตรง เช่น เครือข่ายอินแปง ที่มีความเข้มแข็งแล้ว แต่มีปัญหาในการขาดคนรุ่นใหม่สืบทอด มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครร่วมกับผู้นำชาวบ้านได้ทำวิจัย เรื่อง “**คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**” ขึ้นเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่สานต่อ ให้ชุมชนจัดการตนเองได้และเป็นชุมชนเข้มแข็งต่อไป ดังที่รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนาซึ่งได้ทำวิจัยในเรื่องนี้ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“มีแนวทางกระบวนการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน งานวิจัยที่ทำ ชื่อ คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทำกับเครือข่ายอินแปง แต่ละกลุ่มที่เข้มแข็งแล้วอย่างอินแปงก็มีปัญหาว่าเข้มแข็งแล้ว จะมีใครสานต่อ ที่มีการจัดการตนเองได้ เราต้องช่วยสานต่อสร้างคนรุ่นใหม่ มีโครงการคนรุ่นใหม่ 30-40 คน จาก 80 หมู่บ้าน ซึ่งงานวิจัยมีหลายระยะ เพื่อพัฒนาคนให้กับเครือข่ายอินแปง โดยร่วมกับชุมชน... เช่น ปีที่ 1 กระบวนการปลูกฝัง ให้เกิดในตัวคนรุ่นใหม่ ศึกษา พัฒนา ปีที่ 2 เราเข้าไปช่วยให้ชุมชนเลือกคน องค์ความรู้ชุมชนอินแปงมีแล้ว เราสร้างคนไป 70 คน ตอนนี้อยู่เหลือ 21 คน การเข้าไปต้องการขยายคนรุ่นใหม่ทำอย่างไรให้ช่วยขยายได้ จริงๆชุมชนต้องการ คนที่เกี่ยวกับชุมชนจริงๆ ต้องการให้อยู่กับชุมชน ซึ่งยากที่คนรุ่นใหม่จะไปอยู่ในถิ่น คนในสังคมก็ไม่ยอมรับ คนในชุมชนเองก็ไม่ยอมรับชุมชนบางชุมชนจะเห็นในเชิงพื้นที่ ไม่เห็นเครือข่าย ต้องดูว่าชุมชนที่เข้มแข็งแล้ว ต้องการอะไร ส่วนชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง ต้องการส่งเสริมอีกแบบไม่เหมือนกัน ดังนั้น จึงต้องพิจารณาตามพื้นที่ เครือข่ายอินแปงผู้นำชุมชนเป็นลูกศิษย์ของเรา”
(ชนินทร์ วะสีนนท์, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

2) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วยประเด็นที่ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนมีอย่างน้อยเพียงใด และส่วนใหญ่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านใดบ้าง และได้สำรวจความต้องการของชุมชนหรือไม่ว่ามีความต้องการงานวิจัยด้านใด ผลการศึกษาดังนี้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน และรายงานประจำปี ปีการศึกษา 2552 - 2553 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้ดำเนินการตามพันธกิจ การศึกษา วิจัย งานสร้างสรรค์ เพื่อผลงานวิจัยที่มีคุณค่าสู่ท้องถิ่นและสากล โดยในปีการศึกษา 2552 มีโครงการวิจัยรวมทั้งสิ้น 59 โครงการ เป็นผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ ใช้เงินงบประมาณรวม 9,425,000บาท เป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณรายได้ จำนวน 1,475,000บาท แหล่งเงินทุนภายนอก เป็นเงิน 7,950,000 บาท ซึ่งมีผลงานวิจัยส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-19 สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีการศึกษา 2552

ชื่องานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน
1.การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตอาหารแปรรูปพื้นบ้าน	การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนา กลุ่ม การผลิตแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร
2. การศึกษาการถ่ายทอดและตรวจสอบลักษณะของถั่วลิสงเพื่อใช้ในการปรับปรุงพันธุ์ถั่วลิสง	การถ่ายทอดความรู้การผลิตผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
3.การศึกษามุมปัญหาด้านการเกษตรในเขตอำเภอมหาวิชัยภูมิจังหวัดสกลนคร	ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ฐานปัจจัยการผลิตด้านการเกษตรชุมชน
4.การเพิ่มผลผลิตข้าวอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมบ้านนาบ่อ ต.ปลาไหล อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร	การผลิตทางการเกษตร
5.โครงการยกระดับมาตรฐานการผลิตหน่อไม้ต้มบรรจุถุงของชุมชนในเขตภูพาน จังหวัดสกลนคร	การผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร แปรรูป
6.โครงการวิจัยการจัดการธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้าน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ปลาในเขตหมู่บ้านรอบหนองหาร จ.สกลนคร	ธุรกิจชุมชนผลิตภัณฑ์อาหาร แปรรูป
7.การเรียนรู้การจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาหนองหารอย่างยั่งยืน	การจัดการทรัพยากรการผลิตของท้องถิ่น
8.การถ่ายทอดระบบฐานข้อมูลสารสนเทศผ้าพื้นเมืองจังหวัดสกลนคร	ระบบฐานข้อมูลการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้าน
9.การวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนรอบหนองหารอย่างยั่งยืน	เศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยว
10.การสร้างศักยภาพกลุ่มสตรีเพื่อแก้ปัญหาความยากจนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาบ้านดงชน ตำบลดงชน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในกลุ่มสตรี เพื่อแก้ปัญหาความยากจน

ตารางที่ 4-19 สรุปข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร ปีการศึกษา 2552 (ต่อ)

ชื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน
11.การพัฒนาการผลิตปลาส้มบ้านดอนตาโงะ ตำบลยางโอง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน
12.รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับบ้านท่าวัด อ.เมือง จ.สกลนคร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเส้นทางเศรษฐกิจแนวตะวันออก- ตะวันตกสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว
13.การศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์การเพิ่มผลผลิตใบปริมาณสีและครามผงของครามงอ	การพัฒนาปัจจัยในการผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้าคราม
14.การคัดเลือกพันธุ์ครามและพืชที่ให้สีคราม	การพัฒนาปัจจัยในการผลิต ผลิตภัณฑ์ผ้าคราม
15.การถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา จังหวัดสกลนคร	การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรยางพารา
16.การปรับปรุงสมบัติของตัวดูดซับโลหะหนักด้วยวัสดุในท้องถิ่น	การใช้วัสดุในท้องถิ่นในการผลิต
17.แนวทางการจัดการความปลอดภัยของส้มตำลาวอีสานตอนบน	การพัฒนาอาหารพื้นบ้าน
18.การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกร ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาหมู่บ้านรอบหนองหาร จังหวัดสกลนคร	การพัฒนากลุ่มเกษตรกร ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
19.การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตโคขุนโพนยางคำ จังหวัดสกลนครแบบยั่งยืน	พัฒนาคุณภาพการผลิตโค
20.ความหลากหลายทางชีวภาพของเห็ดป่าในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร	การเกษตร
21.การประดิษฐ์ตู้เย็นเทอร์โมอิเล็กทริก	การผลิต นวัตกรรม
22 .คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน	การสร้างคนรุ่นใหม่สืบทอดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ
23.การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการหนี้สินของประชาชนภายใต้ยุทธศาสตร์บันได 7 ขั้น ความสำเร็จของกระบวนการแก้หนี้ กรณีศึกษา ตำบลสุวรรณคาม อำเภอนิคมน้ำอูน จังหวัดสกลนคร	การบริหารจัดการหนี้สิน
24.คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับการประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ	วัฒนธรรมท้องถิ่นกับการประยุกต์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

จากตารางข้างต้นพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งเป็นงานวิจัยของอาจารย์และบุคลากร มีจำนวน 24 เรื่องจากจำนวนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในปีการศึกษา 2552 ที่เผยแพร่ในรายงานประจำปี 2552 จำนวน 59 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40.67 งานวิจัยส่วนใหญ่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร/สื่อสิ่งพิมพ์ในระดับชาติและได้นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับต่างๆ งานวิจัยส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดจะเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ทางด้านการผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านการท่องเที่ยว 2

เรื่อง ไม่พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการบริโภคโดยตรง มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของชุมชนในรูปของธุรกิจชุมชน 1 เรื่อง และงานวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการออม 1 เรื่อง คือ การบริหารจัดการหนี้สินของประชาชน และไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการตลาดและด้านสวัสดิการชุมชนโดยตรง

การสำรวจความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า การวิจัยเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การวิจัยของมหาวิทยาลัย และของคณะ โดยมีการสำรวจความต้องการของชุมชน ทำให้ทราบปัญหา ข้อมูลความต้องการของชุมชน นำมาเป็นโจทย์การวิจัย การทำงานวิจัยชุมชนต้องดูความพร้อมและความร่วมมือของชุมชน รวมทั้งองค์ประกอบรองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักกว่ามีความร่วมมือและความต้องการด้านใดบ้าง รวมทั้งการศึกษาเอกสารของชุมชน ดังที่รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนาได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“สิ่งสำคัญคือต้องให้องค์ประกอบรองส่วนท้องถิ่นและชาวบ้านเขารับด้วย เขาถึงจะให้ความร่วมมือ เพราะฉะนั้นต้องดูว่าหมู่บ้านไหนมีความพร้อม อย่างบ้านท่าวัดและบ้านนางอย เป็นหมู่บ้านที่ให้ความร่วมมือ เราจึงทำโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏได้อย่างที่ลงไปประชุมชาวบ้านที่บ้านนางอย เขาจะมีปัญหาเรื่องรายได้เรื่องความยากจน แล้วเขาก็บอกมาว่าเขาต้องการอะไร เราส่งต่อคณะที่เกี่ยวข้องให้ไปช่วยเขาอบรมอาชีพหรือพัฒนาส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชนเป็นต้น”

(สมจิตต์ รัตนอุดมโชค, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2554)

กระบวนการทำงานของโครงการหมู่บ้านราชภัฏของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เมื่อตัดสินใจเลือกหมู่บ้านแล้ว มหาวิทยาลัยจะส่งทีมบุคลากรของสถาบันวิจัยและพัฒนาไปประชุมร่วมกับชาวบ้าน แล้วส่งต่อโจทย์ปัญหาการวิจัยไปยังคณะหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการวิจัยและพัฒนา สำรวจ รูปแบบที่เหมาะสมแล้วก็เสนอชุมชน การนำไปใช้ขึ้นอยู่กับชุมชน ดังที่รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนาได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า

“ อีกส่วนหนึ่งก็จะเป็นในเรื่องงานวิจัยที่อาจารย์เราลงชุมชน ไปทำงานวิจัยร่วมกับชุมชน บ้างไปพัฒนาปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนคือเราให้ข้อเสนอแนะไป แต่ส่วนใหญ่เราให้อาจารย์เขาลงไปเชิงวิจัยคือเราไม่ได้ไปพาเขาทำโดยตรง แต่ว่าลงไปแล้วเอาข้อมูลมาวิจัย สำรวจ รูปแบบที่เหมาะสมแล้วก็เสนอชุมชนไป เขาจะใช้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเขา”

(สมจิตต์ รัตนอุดมโชค, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2554)

ในส่วนของคุณะต่างๆที่ร่วมดำเนินการโครงการหมู่บ้านราชภัฏ ตัวอย่างเช่น คณะวิทยาการจัดการ ซึ่งได้ให้ข้อมูลว่ามีส่วนร่วมในการลงทำประชาคมกับชุมชนได้ข้อมูลมาแล้วเลือกประเด็นปัญหาที่จะศึกษา แต่งานวิจัยหมู่บ้านราชภัฏจริงๆ สถาบันวิจัยจะเป็นหลัก คณะร่วมจัดทำโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังคุณสมบัติคณะวิทยาการจัดการได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“คือเราทำร่วมกับมหาวิทยาลัยในโครงการหมู่บ้านราชภัฏเป็นงานวิจัยที่ให้ทุกคนเข้าไปมีส่วนร่วม เราก็ส่งคณะเราไปมีส่วนร่วมในการลงประชาคมได้ข้อมูลมาก็เลือกประเด็นปัญหาที่จะศึกษาแต่ในส่วนของเราถ้าเป็นงานวิจัยหมู่บ้านราชภัฏจริงๆ สถาบันวิจัยจะเป็นคนทำแต่เราไปถ่ายทอดความรู้ คนที่ทำสรุปงานวิจัยจริงๆเป็นสถาบันวิจัย คณะเราจะร่วมเป็นวิทยากร อย่างเช่น เราไปลงพื้นที่แล้วเราไปเจอปัญหาก็นำข้อมูลมาให้มหาวิทยาลัยตั้งหัวข้อว่าปัญหานี้จะอย่างไรแก้ไขอย่างไรได้บ้างแล้วก็ให้แต่ละคณะไปให้ความรู้ในส่วนที่ได้รับผิดชอบและมีสถาบันวิจัยติดตามผล”

(ชาคริต ชาญชิตปรีชา, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

3) เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆในการดำเนินการวิจัยด้านเศรษฐกิจของชุมชน และการพัฒนาเครือข่าย

จากการศึกษาเอกสารแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนา พ.ศ. 2553–2555 และรายงานประจำปีของสถาบันวิจัยและพัฒนา ปีการศึกษา 2552 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษา ทั้งด้านแหล่งทุนและการเผยแพร่งานวิจัย อาทิเช่น

- บันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการ”สังคมแห่งการเรียนรู้” ลงนามในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2552 ระยะเวลาความร่วมมือ 3 ปี ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กับ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

- บันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างเทศบาลตำบลสามัคคีพัฒนาและคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

- เครือข่ายและแหล่งทุนภายนอกจาก โครงการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์เพื่อการผลิตและพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา(สกอ.)ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

-เครือข่ายการบริหารการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

-เครือข่ายความร่วมมือและแหล่งทุนจากสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

ในประเด็นของเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครเพิ่มเติม พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีความร่วมมือด้านการวิจัยกับหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น เครือข่ายแหล่งทุนวิจัยภายนอกของสกว. ในส่วนของคณะวิทยาการจัดการ มีโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับองค์การบริหารส่วนตำบลด้านการพัฒนาบุคลากรและวิชาการและความร่วมมือกับบริษัทเอกชนเช่น บริษัทแม็คโคร ในการเป็นวิทยากรภายนอกด้านธุรกิจการค้าปลีก รวมทั้งความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา ได้แก่ ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

นอกจากนี้ยังมีโครงการความร่วมมือของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกี่ยวกับคลินิกเทคโนโลยีซึ่งเป็นเครือข่ายทั้งด้านการวิจัยและการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้าน ดังคำให้สัมภาษณ์ของคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ว่า

“คือหน่วยของเรา กับกระทรวงวิทยาศาสตร์กับกระทรวงมหาดไทยมีความร่วมมือกัน โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการตั้งคลินิกเทคโนโลยี เขาก็มาทำ MOU กับมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น เป็นงานวิจัยหรือการฝึกอบรม แล้วก็ให้ความรู้กับชาวบ้าน เป็นประสบการณ์โดยตรง ก็ได้จัดอบรมหลายวันและก็มีติดตามผล ลงสื่อชุมชน เช่น การผลิตถังแก๊สชีวภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การหมักแก๊สและระบบถังจนได้แก๊สมาใช้และก็มีพวกจักรยานสูบน้ำก็เป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้แก่ชุมชน”

(สำเนา คำสัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2554)

นอกจากนี้พบว่า การประสานงานในลักษณะภาคีเครือข่ายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจชุมชน ที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันที่ทำงานในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้การทำงานมีเครือข่ายที่เข้มแข็งและกว้างขวางยิ่งขึ้น

โดยสรุปพบว่า การดำเนินการด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีนโยบายชัดเจนในการส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การวิจัยหนองหาร ภูพานศึกษา และมีงานวิจัยผลิตคนรุ่นใหม่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่สืบทอดชุมชน ในปี 2552 มีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนในด้านต่างๆ ประมาณ 25 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยด้านพัฒนาการผลิตสินค้าพื้นบ้านของชุมชน มีเครือข่ายการวิจัยกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งองค์กรในท้องถิ่นและองค์กรภายนอก

2.3 ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เกี่ยวกับภารกิจอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครด้านการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ในประเด็น 1)นโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม และ 2) การดำเนินการตามภารกิจการบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1) นโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

จากการศึกษานโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน(ได้แก่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการของชุมชน) และการสำรวจความต้องการของชุมชน จากประเด็นดังกล่าวสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

จากการศึกษาเอกสารแผนพัฒนา 4 ปี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร(ฉบับผู้บริหาร) พ.ศ.2552-2554 ได้กำหนดนโยบาย ภารกิจด้านการบริการวิชาการแก่สังคม อยู่ในนโยบายหลัก ด้านกิจการพิเศษ โดยมีแนวปฏิบัติ คือ การนำความรู้และผลงานที่มหาวิทยาลัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและพัฒนา จนสามารถ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้กำหนดนโยบายไว้ในแผนการบริการวิชาการ และวิชาชีพให้เกิดความเข้มแข็งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยมีแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่ชัดเจน และกำหนดให้มีตัวชี้วัดความสำเร็จเฉพาะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครพัฒนาขึ้น อยู่ในองค์ประกอบด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม คือ **ตัวชี้วัดระดับความสำเร็จของการสืบสานภูมิปัญญาครามสู่ลูกหลาน** เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสกลนคร เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในระดับรองอธิการบดีที่รับผิดชอบงานด้านการบริการวิชาการแก่สังคม พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีนโยบายสนับสนุนการดำเนินการทางด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน อย่างเต็มที่มีเป้าประสงค์ที่ชัดเจน ในการบูรณาการงานบริการทางวิชาการ สู่งานวิจัย และการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดสกลนครและจังหวัดกลุ่มสนุก ได้แก่ สกลนคร นครพนม มุกดาหาร และกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมีหลักสูตร จัดบริการวิชาการให้แก่กลุ่มเป้าหมาย มีกิจกรรมการฝึกอบรม การจัดนิทรรศการ และให้บริการใช้ห้องปฏิบัติการต่างๆ ตัวอย่างเช่น คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มีศูนย์เทคโนโลยีที่เหมาะสม ที่อบรมบริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในระดับชาวบ้าน และบริการตามหน่วยงาน โรงเรียน จัดอบรมให้ความรู้แก่นักเรียน รวมทั้งการขอใช้เครื่องมือเพื่อการทดลอง นอกจากนี้คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีศูนย์บริการ 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์บริการด้านโยธาและสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศูนย์บริการด้านไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และสื่อสาร และ ศูนย์บริการทางด้านเครื่องกลและยานยนต์ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สนับสนุนทั้งการเรียนการสอนและบริการวิชาการ จัดโครงการอบรมส่งเสริมธุรกิจของท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

2) การดำเนินการตามภารกิจบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้าน

เศรษฐกิจของชุมชน

การศึกษาการดำเนินการตามภารกิจบริการวิชาการแก่สังคม โดยมีประเด็นศึกษา ได้แก่ มีฝ่าย/งาน/สำนักงาน การบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น/ยาว และโครงการ/กิจกรรมบริการทางวิชาการแก่สังคม ที่ดำเนินการเพื่อเสริมสร้าง/พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน การสำรวจความต้องการของชุมชน เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆ ในการดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคมทางด้านเศรษฐกิจชุมชน และการพัฒนาเครือข่าย จากประเด็นดังกล่าว สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้จัดโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน ประจำปีงบประมาณ 2553 จากการศึกษาพบว่า มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวนประมาณ 13 โครงการ ดังตารางสรุปต่อไปนี้

ตารางที่ 4-20 สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีการศึกษา 2553

โครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน
เศรษฐกิจพอเพียง	
1.โครงการส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือกในชุมชนสนองพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	การส่งเสริมชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2.โครงการพัฒนาความรู้ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเรื่อง เครื่องยนต์เล็กเพื่อการเกษตร	การส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านการผลิต การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปศุสัตว์ และอาหาร	
3.โครงการส่งเสริมศักยภาพการผลิตโคขุนของสมาชิกสหกรณ์การเลี้ยงปศุสัตว์	การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการปศุสัตว์
4.โครงการคลินิกรักษาโรคสัตว์และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผสมเทียม	การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการปศุสัตว์
5.โครงการยกระดับมาตรฐานการผลิตและการแปรรูปผลไม้และหยาในเขต ภูพาน	การส่งเสริมการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร
6.โครงการพัฒนาระบบก๊าซชีวภาพเพื่อครัวเรือนและชุมชน	การส่งเสริมการผลิตของชุมชน
การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์/พัฒนาผู้ประกอบการในท้องถิ่น	
7.โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพกระบวนการผลิตด้วยเทคนิคกลุ่มคุณภาพ QCC สำหรับผู้ประกอบการภายในท้องถิ่น	การพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน

ตารางที่ 4-20 สรุปข้อมูลโครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีการศึกษา 2553 (ต่อ)

โครงการบริการทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน	เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน
เศรษฐกิจพอเพียง	
8.โครงการอบรมโลจิสติกส์และการจัดการสินค้าคงคลังเพื่อเพิ่มศักยภาพผู้ประกอบการในท้องถิ่น	การพัฒนากระบวนการจัดการสินค้าและพัฒนาผู้ประกอบการในท้องถิ่น
โครงการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน	
9.โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการป่าแก้วศิลป์ส่งเสริมอาชีพแก่ท้องถิ่น	การส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน
10.โครงการอบรมสร้างอาชีพการทำดอกไม้จันทน์และเหรียญโปรยทานตามโครงการหมู่บ้านราชภัฏที่ชุมชนบ้านนางอย	การส่งเสริมอาชีพ
ศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน	
11.โครงการศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน	แหล่งเรียนรู้ธุรกิจชุมชน ให้คำปรึกษา SMEs จัดทะเบียนตราสินค้า อบรมการประกอบอาหารเพื่อประกอบอาชีพ ฯลฯ
12.ชุมชนจัดตั้งกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ โดยศูนย์เทคโนโลยีที่เหมาะสมได้ให้การอบรมและให้คำปรึกษา เรื่อง การเผาถ่านและเก็บน้ำส้มควันไม้และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น	การจัดตั้งกลุ่มศูนย์การเรียนรู้โดยชุมชน
การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	
13.โครงการสืบทอดภูมิปัญญาความสูงลูกหลาน	ส่งเสริมสินค้าชุมชน ผ้าคราม ในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับผ้าคราม
13.โครงการรวบรวม อนุรักษ์ และส่งเสริมการใช้สมุนไพรในชุมชน	การส่งเสริมผลิตภัณฑ์สมุนไพรของชุมชน

จากการศึกษารายงานการประเมินตนเองของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประจำปีการศึกษา 2553 ตามตารางข้างต้น พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้ดำเนินการโครงการกิจกรรมบริการวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน จำนวนประมาณ 13 โครงการ เกี่ยวกับการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง 2 โครงการ ด้านการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปศุสัตว์ และอาหาร จำนวน 4 โครงการ การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์/พัฒนาผู้ประกอบการในท้องถิ่น 2 โครงการ โครงการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน 2 โครงการ โครงการศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน 2 โครงการ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์ 2 โครงการ ซึ่งการดำเนินการภายใต้โครงการดังกล่าว อาทิเช่น โครงการสืบทอดภูมิปัญญาความสูงลูกหลาน มีการดำเนินกิจกรรมและการบริการสร้างอาชีพแก่ชุมชนทั้งการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น การฝึกอบรมและการเผยแพร่งานวิจัยอีกหลายกิจกรรม ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชุมชนได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีการบูรณาการการบริการวิชาการกับการเรียนการสอน ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนได้ ในโครงการสืบทอดภูมิปัญญาความสูงลูกหลาน และโครงการสืบสานตามแนวพระราชดำริ และถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่การบริการวิชาการและการ

พัฒนาการเรียนการสอน โดยในปี 2553 ตัวอย่างโครงการที่สามารถขับเคลื่อนชุมชน ในมิติเศรษฐกิจ ในการสร้างงาน สร้างอาชีพ ผ่านการวิจัย และการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น อาทิเช่น

โครงการสืบสานภูมิปัญญาครามสู่ลูกหลาน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครได้กำหนดให้การสืบสานภูมิปัญญาครามสู่ลูกหลาน เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย มีการจัดตั้งศูนย์ครามมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครขึ้น มีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และชาวบ้านในชุมชนที่มีกลุ่มอาชีพฝ้าย้อมครามในจังหวัดสกลนครและจังหวัดในกลุ่ม เช่น งานวิจัยการผลิตสีครามจากต้นคราม (ปี 2543) การเตรียมสีครามจากครามผงธรรมชาติ (ปี2544) การพัฒนาชุดความรู้ของภูมิปัญญาชาวไทยภูมิด้านสิ่งทอ (ปี 2545) โครงการศึกษาและพัฒนาสีย้อมคราม (ปี 2550) การสัมมนาเทคนิคการเตรียมสีคราม และการย้อมสีครามธรรมชาติ (ปี 2549-2550) และ การพัฒนาเทคนิคการทอผ้าและการแปรรูปที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ผ้าครามในกลุ่มจังหวัดสนุก (ปี 2551)

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครามและผลิตภัณฑ์คราม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้ดำเนินการสังเคราะห์และวิเคราะห์องค์ความรู้เรื่องการย้อมผ้าครามในเนื้อหา กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและการงานอาชีพ ในหลักสูตรแกนกลาง ช่วงชั้นที่ 2 กำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนและชุมชน จัดทำเป็นเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาและมีสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีเนื้อหาบูรณาการทั้ง 3 กลุ่มสาระ ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ 8 หน่วย จัดทำเป็นแผนการเรียนรู้ 10 แผน แบบเรียน 29 เล่ม แหล่งเรียนรู้ชุมชน 2 แห่ง คือ ศูนย์การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาครามชุมชนบ้านนาดี และศูนย์การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาครามชุมชนบ้านดอนกอย สถานศึกษา 2 แห่งคือ โรงเรียนบ้านนาดีหนองไผ่ และโรงเรียนบ้านดอยกอย

จากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรครามและผลิตภัณฑ์คราม ทำให้กลุ่มแม่บ้านในชุมชนเครือข่ายได้พัฒนาผลิตภัณฑ์คราม โดยมีกลุ่มแม่บ้านเข้าร่วมโครงการประมาณ 20 คริวเรือน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สนับสนุนก็ 10 ตัว กระสวย 10 อัน และวัสดุอื่นๆ กับศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนและมอบอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ เช่น เครื่องแก้ว ตะเกียงแอลกอฮอล์ เครื่องมือวัดค่าต่างๆ ทางวิทยาศาสตร์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรคราม และการย้อมครามให้กับโรงเรียนบ้านนาดีหนองไผ่ และโรงเรียนบ้านนาดีดอย จากการประเมินความพึงพอใจพบว่า กลุ่มแม่บ้านและโรงเรียน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม การดำเนินภารกิจด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของคณะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจชุมชนของคณะต่างๆ มีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในรูปหลักสูตรระยะสั้น เช่น โครงการเกี่ยวกับแก๊สชีวภาพ การอบรมส่งเสริมวิชาชีพของโรงเป่าแก้ว และโครงการอบรมสร้างอาชีพให้ชุมชนตามโครงการเครือข่ายหมู่บ้านมหาวิทยาลัยราชภัฏ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

การจัดฝึกอบรมระยะสั้นโครงการเกี่ยวกับแก๊สชีวภาพ มีการนำชาวบ้านเข้ามาอบรมที่ศูนย์และลงให้คำปรึกษาชุมชน ดังที่คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตรได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ส่วนใหญ่การฝึกอบรมของคณะเทคโนโลยีการเกษตรเป็นการอบรมระยะสั้น ส่วนการอบรมระยะยาวยังไม่มี ตัวอย่างเช่น โครงการหนึ่งที่ทำเกี่ยวกับแก๊สชีวภาพ มีการนำชาวบ้านในชุมชนทางการเกษตรมาเรียนรู้เข้ามาอบรม ที่ศูนย์ของเราและการลงให้คำปรึกษาในชุมชนด้วย”

(ศิริชาติ ศรีวงษา, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2554)

การอบรมทางด้านวิชาชีพของโรงเป่าแก้ว เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยคณะวิทยาศาสตร์ ดังที่คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“จุดแข็ง ก็คือบุคลากรของเรามีความตั้งใจในการทำงานที่จะเอางานวิจัย เอาความรู้ไปลงสู่ชุมชน และเห็นปัญหาของชุมชนในพื้นที่นั้นๆ มีอีกโครงการหนึ่งคือโครงการอบรมวิชาชีพการเป่าแก้ว ให้บริการอบรมทางด้านวิชาชีพที่โรงเป่าแก้วของเรา มีหลายรุ่นแล้ว ประมาณ 4-5 รุ่น จะเอาเยาวชนที่อยู่ใน อบต. มาอบรมเป่าแก้ว ปัจจุบันนี้เขาก็สามารถสร้างให้เป็นอาชีพได้แล้ว” (สำเริง คันธิ, สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2554)

โครงการเครือข่ายหมู่บ้านมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดำเนินการตามโครงการเครือข่ายหมู่บ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร การดำเนินการตามความความเชี่ยวชาญของคณะ ซึ่งสภามหาวิทยาลัยมีความเห็นว่าการดำเนินการควรมีการบูรณาการนำศาสตร์ต่างๆ ไปพัฒนาชาวบ้านที่เป็นเครือข่ายดังที่คณบดีคณะวิทยาการจัดการได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“โครงการแรกอยู่ที่หมู่บ้านท่าวัด ทำแบบบูรณาการโดยนำคณะต่างๆ มาช่วย อย่างสมมุติว่าคณะมนุษยศาสตร์มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวก็ไปช่วย เดิมคณะครุศาสตร์ไปก่อนไปพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับโรงเรียนและชุมชน แล้วที่นี้สภามหาวิทยาลัยบอกว่าอยากให้ เป็นแบบบูรณาการโดยนำเอาศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วไปช่วยพัฒนาชาวบ้าน ตอนนี้นำ

ร่องก่อนที่หมู่บ้านท่าวัด ชุมชนเขามีผลิตภัณฑ์ เช่น เขาทำปลาเล็กๆ แล้วก็บรรจุขาย และก็มีผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เราก็เข้าไปส่งเสริมด้านอาชีพ และมีงานวิจัย”

(ชาคริต ชาญชิตปรีชา, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

การสำรวจความต้องการของชุมชน

จากการสัมภาษณ์พบว่า การให้บริการวิชาการแก่สังคมมีการสำรวจความต้องการของชุมชนก่อน เช่นการดำเนินการโครงการเครือข่ายหมู่บ้านมหาวิทยาลัยราชภัฏ จะต้องดูความพร้อมและความร่วมมือของชาวบ้านเป็นหลัก ดังคำให้สัมภาษณ์ของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยที่กล่าวว่า

“ชาวบ้านร่วมมือดี ราชภัฏทำความเข้าใจว่าเราจะทำการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน การคัดเลือกชุมชนที่ชุมชนมีทุนเดิมอยู่แล้ว ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ยินดีให้นักศึกษาเราได้ลงไปเรียนรู้ ต้องการให้ชุมชนของตนมีการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่ทำงานสำเร็จแล้ว คือชาวบ้านมีส่วนในการให้ความร่วมมือ เห็นด้วยกับการทำงานพัฒนาของเรา ดังนั้นการลงไปสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไม่ระแวง เป็นสิ่งสำคัญ”

(สมจิตต์ รัตนอุดมโชค, **สัมภาษณ์**, 24 มีนาคม 2554)

ความร่วมมือจากชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆ ในการดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคม

ผลการวิเคราะห์เอกสารรายงานประจำปีและรายงานการประเมินตนเองของคณะต่างๆ ประจำปีการศึกษา 2552-2553 เกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันและองค์กรที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ดังตัวอย่างบางคณะและหน่วยงาน อาทิเช่น

สถาบันวิจัยและพัฒนา ร่วมกับคณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร และโครงการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการร่วมมือ “โครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้นโดยในช่วงปี 2551-2552 ได้มีความร่วมมือกับชุมชนบ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง ชุมชนบ้านจอมแจ้ง อำเภอโพธาราม จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาชุมชนในทุกมิติรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ โครงการที่ดำเนินการ ได้แก่ โครงการถ่านทอดความรู้ น้ำปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ โครงการพัฒนาศักยภาพคนจนตามแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ กระบวนการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและในปี 2553-2554 ได้มีโครงการความร่วมมือกับชุมชนบ้านนางอย มีความร่วมมือให้บริการทางวิชาการการส่งเสริมด้านอาชีพ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน และการสนับสนุนการดำเนินการของ

โครงการหลวงที่ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านนางอย เป็นต้น การดำเนินโครงการมีการบูรณาการองค์ความรู้จากคณะต่างๆเป็นเครือข่ายในการลงไปส่งเสริมชุมชน

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความร่วมมือเครือข่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี “คลินิกเทคโนโลยี” กับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยได้บันทึกความร่วมมือกัน ในปี 2553 กลุ่มเป้าหมายชุมชนท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน รวมทั้งภาคอุตสาหกรรม ให้คำปรึกษา สาธิตฝึกอบรมรวมทั้งการวิจัยและพัฒนา

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มีเครือข่ายความร่วมมือกับสหกรณ์การเลี้ยงปลาคูสตูว์ กรป. กลาง โพนยางคำ จำกัด ในโครงการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพการผลิตโคขุนของสมาชิกสหกรณ์ มีแผนการดำเนินงาน มีการวิจัยและพัฒนา และมีผลงานวิจัยนำเสนอผลงานวิจัยแห่งชาติ(Thailand Research Expo 2009) เรื่อง การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพการผลิตโคขุน โพนยางคำ จังหวัดสกลนครอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยคือ รศ.ดร.หาญชัย อัมภผล

คณะครุศาสตร์ มีเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและโรงเรียนในชุมชน พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครุศาสตร์และผลิตภัณฑครุศาสตร์ แหล่งเรียนรู้ชุมชน 2 แห่ง คือ ศูนย์การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาครุศาสตร์ชุมชนบ้านนาดี และศูนย์การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาครุศาสตร์ชุมชนบ้านดอนกอย สถานศึกษา 2 แห่งคือ โรงเรียนบ้านนาดีหนองไผ่ และโรงเรียนบ้านดอยกอย เป็นต้น

ข้อมูลที่ยกมาข้างต้นเป็นเพียงบางส่วนที่น่าเสนอเป็นตัวอย่างของเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน ชุมชน และสถานศึกษาในพื้นที่ ของหน่วยงานและคณะต่างๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในการบริการทางวิชาการและบูรณาการการเรียนการสอน การวิจัยร่วมกันช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

โดยสรุปการดำเนินการด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีนโยบายการบริการวิชาการที่ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น ที่มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการสืบสานภูมิปัญญาครุศาสตร์สู่ลูกหลาน มีการบริการวิชาการโดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครุศาสตร์และผลิตภัณฑครุศาสตร์ มีการบริการวิชาการโดยความร่วมมือของคณะต่างๆในการลงพื้นที่ตามโครงการหมู่บ้านเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการส่งเสริมอาชีพ มีเครือข่ายความร่วมมือกับโครงการหลวง หน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่นพัฒนาส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยผ่านการอบรมในโครงการต่างๆและของคณะต่างๆที่จัดโดยมีรูปแบบที่หลากหลาย

2.4 ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1) นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษาแผนปฏิบัติการ 4 ปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปี 2552-2555 พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครไม่ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง แต่มีเป้าประสงค์เป็นศูนย์กลางความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม มีกลยุทธ์ส่งเสริมการอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย ฟื้นฟูและถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนและการบริการทางวิชาการ

2) การดำเนินภารกิจการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ศึกษาเอกสาร และการสังเกต พบว่า การดำเนินภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน ในการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างรายได้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีการดำเนินภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมหลากหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่เป็นการสืบสานวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งการเรียนรู้ของนักศึกษากับภูมิปัญญาท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

(1) ศูนย์ครามมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากการศึกษ พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยสำนักศิลปวัฒนธรรม ได้จัดตั้งศูนย์ครามมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครขึ้น เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามโครงการสืบสานภูมิปัญญาครามสู่ลูกหลาน ซึ่งมีการดำเนินการครบวงจรเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้าคราม และผลิตภัณฑ์คราม พัฒนาสู่ตลาดเป็นสินค้า OTOP ของจังหวัดสกลนครเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครามและผลิตภัณฑ์คราม การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาครามของชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาครามอย่างยั่งยืน

(2) การสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีการสร้างฐานข้อมูลการวิจัยและบริการทางวิชาการบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่นตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น โดยจัดทำฐานข้อมูลท้องถิ่น การวิจัยหนองหาร ภูพานศึกษา และการวิจัยพื้นบ้าน เพื่อเป็นศูนย์กลางทางวิชาการและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลในการวิจัยและบริการทางวิชาการเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชนด้วย

(3) การให้นักศึกษาเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมได้กล่าวว่า มีหลักสูตรรายวิชาวัฒนธรรมแห่งสกุลนครให้นักศึกษาได้เรียนรู้

“คือจะมีหลักสูตรอยู่แล้วว่าต้องให้นักศึกษาเรียนเกี่ยวกับรายวิชาวัฒนธรรมแห่งสกุลนคร ซึ่งไม่ใช่สกุลนครอย่างเดียวแต่เป็นภาพรวมทั้งอีสานเลยว่ามีภูมิปัญญาอะไรบ้าง มีวัฒนธรรมอะไรบ้างการดำเนินชีวิต ด้านอาชีพในท้องถิ่น และเกี่ยวกับเทคโนโลยีพื้นบ้านอะไรบ้างที่ต้องศึกษาและอนุรักษ์ไว้”(ปริชาศาสตร์ มีเกาะ, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

(3) โครงการทางด้านเคมีพวกพืชสมุนไพรการอบรมวิธีสกัดและการวิจัยต่อยอด เป็นโครงการที่ศึกษา และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร ดังที่คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“มีอีกโครงการหนึ่ง เป็นโครงการของอาจารย์ทางด้านเคมี พวกพืชสมุนไพร อบรมวิธีการสกัด โดยเริ่มตั้งแต่การปลูก สูตรยาสมุนไพรเกจิอาจารย์ ท่านจะมีสูตรยาพวกนี้ไว้รักษาตัวเอง แล้วได้ผล อาจารย์เขาก็อยากจะรู้ว่ามีอะไรบ้าง จึงพยายามที่จะศึกษาสูตรยาสมุนไพรไปสอบถามชาวบ้าน พยายามที่จะรวบรวม จัดอบรมให้ชาวบ้านปลูกสมุนไพรตอนนี้ก็จัดรวบรวมจนถึงจัดอบรมและมีถึงการสกัด ก็มีชาวบ้านและเยาวชนเข้าร่วม แล้วก็เหมือนเป็นการถอดองค์ความรู้จากปากชาวบ้านเหล่านี้ ว่าชาวบ้านทำอะไรถึงออกมาเป็นยาแต่ละอย่าง แล้วก็จัดทำเป็นงานวิจัย เผยแพร่ต่อ คืออาจารย์จะรวบรวมจากโบราณ และก็จ้างคนอ่าน ก็ยังพอมีคนอ่านได้อยู่” (สำเร็จ คณิต, **สัมภาษณ์**, 22 มีนาคม 2554)

โดยสรุปการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มี
นโยบายส่งเสริมทางด้านศิลปวัฒนธรรมผ่านทั้งด้านการวิจัย การบริการทางวิชาการและการเรียนการสอน ที่มีจุดเด่น มีศูนย์ครุศาสตร์ศึกษา ที่สืบทอดภูมิปัญญาครุศาสตร์ของท้องถิ่น มีการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผลิตภัณฑ์คราม และการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร เป็นต้น

3. ปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ในการวิจัยนี้ ปัจจัยเงื่อนไข หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประสบผลสำเร็จและปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค ในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกรอบภารกิจ 4 ด้านคือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน การศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา ในส่วนนี้จึง

นำเสนอผลการศึกษา ปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาในรูปแบบตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-21 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การจัดการ เรียนการสอน	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> งบประมาณที่มีอยู่เพียงพอในระดับหนึ่งในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารเก่งด้านยุทธศาสตร์ และการทำงาน ด้านการวิจัยชุมชนท้องถิ่น เป็นสถาบันที่มั่นคงมีชื่อเสียง ก่อตั้งมานานเกือบ 50 ปี สถานที่ตั้งไม่ไกลจากตัวจังหวัด และการคมนาคมสะดวก ผู้เรียนอยู่ในท้องถิ่น เป็นคนในพื้นที่ทำให้ เครือข่ายชุมชนมีความเข้มแข็ง <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ศิษย์เก่ามีจำนวนมาก เป็นเครือข่ายประสาน ความร่วมมือให้กับมหาวิทยาลัย มีเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน เช่น คลินิกเทคโนโลยีของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสนับสนุนให้คำปรึกษาทางวิชาการ และงบประมาณในการลงพื้นที่ส่งเสริมชุมชน ชุมชนและมหาวิทยาลัยมีความใกล้ชิดกัน ชุมชนส่วนใหญ่ยินดีเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษา และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> บุคลากรมีภาระงานสอนมาก การลงพื้นที่ส่งเสริม เศรษฐกิจชุมชนไม่ได้รวมในภาระงาน วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอกับความต้องการและไม่ทันสมัย
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การวิจัย	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> บุคลากรมีความตั้งใจทำงานและต้องการนำความรู้จากการวิจัยถ่ายทอดสู่ชุมชน เงินทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานภายนอกมีจำนวนมาก บางคณะเช่น คณะวิทยาศาสตร์ มีนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญ มีการให้รางวัลแก่นักวิจัยชุมชนดีเด่น 	<p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> อาจารย์มีภาระงานที่สำคัญคือการสอนทำให้ทำงานวิจัยได้น้อย ผู้บริหารมีทั้งงานสอนและงานบริหารทำให้ไม่เวลาดำเนินการวิจัยชุมชน งบประมาณของมหาวิทยาลัยมีค่อนข้างจำกัด การทำงานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนยังมีน้อย ยังไม่มีหน่วยงานหรือคนที่รับผิดชอบทำหน้าที่บริการทาง วิชาการนำผลการวิจัยลงสู่ชุมชนโดยตรง

ตารางที่ 4-21 สรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร (ต่อ)

ปัจจัย ภารกิจ	ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การวิจัย	ปัจจัยภายนอก • ชาวบ้านร่วมมือดี เห็นด้วยกับการทำงานพัฒนาของมหาวิทยาลัย	ปัจจัยภายนอก • การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพลเช่นอบต.เปลี่ยนชุดก็เปลี่ยนไปสนใจเรื่องอื่นไม่สานต่อบริบายเดิม
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การบริการ ทางวิชาการแก่ สังคม	ปัจจัยภายใน • มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในการบริการทางวิชาการ • มีความร่วมมือในการทำงานโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนอย่างเข้มแข็งของบุคลากรทุกระดับ • มีโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏที่ชัดเจนในเชิงพื้นที่ในการบริการทางวิชาการและการวิจัย	ปัจจัยภายใน • การประชาสัมพันธ์โครงการน้อย บางโครงการที่จัดเพื่อ ส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนแต่คนเข้ารับการอบรมน้อย • มหาวิทยาลัยไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริการทาง วิชาการแก่ชุมชนโดยตรง ปัจจัยภายนอก • ชุมชนที่เข้ารับการบริการทางวิชาการ มีช่วงการทำงานที่ไม่ตรงกับการจัดของมหาวิทยาลัย เช่น ช่วงการทำนา • ปัญหาการนัดหมายกับชาวบ้านเวลาไม่ตรงกัน • ผู้เข้าร่วมเป็นผู้สูงอายุ เรียนรู้วิทยาการใหม่ๆช้า เรียนรู้ แล้วยังปฏิบัติไม่ได้ • ชาวบ้านบางกลุ่มระแวงนักวิจัยเก็บข้อมูลเพื่อทำผลงาน วิชาการไม่ได้ส่งเสริมชุมชนอย่างจริงจัง • การถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนยังไม่ถึงระดับที่พอใจ ถือว่า ยังน้อยอยู่ • การนำองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนใน รูปของสื่อต่าง ๆ และ การประชาสัมพันธ์ยังน้อย
ปัจจัยเกี่ยวกับ ภารกิจด้าน การทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม	ปัจจัยภายใน • บุคลากรที่รับผิดชอบมีศักยภาพสูง • มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาครมและผลิตภัณฑ์ครมของมหาวิทยาลัยและที่เป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนเครือข่าย	ปัจจัยภายใน • ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม

จากตารางสรุปปัจจัยเงื่อนไขข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินภารกิจอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมให้การเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนประสบความสำเร็จ และมีทั้งปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือเป็นอุปสรรคที่กระทบต่อกระบวนการทำงานในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งข้อสรุปในส่วนนี้ผู้วิจัยนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการ

วิเคราะห์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในการวิจัยนี้ต่อไป

ตอนที่ 5 สรุป: สังเคราะห์ภาพรวมสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

1. สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ด้านการเรียนการสอน

นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง หลักสูตรมี 2 ส่วนคือหลักสูตรทั่วไป และหลักสูตรที่จัดตามความต้องการของท้องถิ่น มีหลักสูตรทางด้านเกษตรและอาหาร ไม่มีหลักสูตร/สาขาวิชาเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง ผู้เรียนส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในพื้นที่ มีการผลิตกำลังคนให้กับหน่วยงานในท้องถิ่น บัณฑิตที่จบส่วนใหญ่ทำงานในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม ทำงานธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน หรือประกอบอาชีพในชุมชนและในภาคเกษตรมีน้อย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน อาทิเช่น รายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ รายวิชาภูมิสังคม การเกษตร รายวิชาวัฒนธรรมแห่งสกุลนคร เป็นต้น มีการจัดการเรียนการสอนโดยการวิจัยแก้โจทย์ปัญหาสินค้าชุมชน การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เป็นต้น

ด้านการวิจัย

มีนโยบายการวิจัยด้านส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยเน้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสนองโครงการตามแนวพระราชดำริ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตเน้นการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีนโยบายการวิจัยโดยเน้นวิจัยเชิงพื้นที่จังหวัดชัยนาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน มีจำนวน 33 เรื่องในปี 2552 คิดเป็น 43.99% ของงานวิจัยทั้งหมด ลักษณะของงานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการสำรวจความต้องการของชุมชน แต่ยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนที่แท้จริง มีเครือข่ายการวิจัยกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เช่น สกว. ศูนย์อุตสาหกรรม

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนเครือข่ายและสถาบันการศึกษาฯ ภารกิจด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน มีการสำรวจและวินิจฉัยชุมชนเพื่อการวิจัยของคณะเกษตรและชีวภาพ มีการวิจัยที่ชุมชนมีส่วนร่วมวิจัย มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีงานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและส่งเสริมอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และนอกจากนี้ยังมีงานวิจัย หนองหาร ภูพานศึกษา และงานวิจัย คนรุ่นใหม่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญา และอาชีพในชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ด้านการบริการวิชาการ

มีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการให้บริการวิชาการแก่สังคม ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน โดยการพัฒนาอาชีพ(มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม) มีโครงการบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจของชุมชน เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีโครงการ ปี 2552 จำนวน 28 โครงการ จาก จำนวนโครงการบริการวิชาการทั้งสิ้น 88 โครงการมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการขับเคลื่อนส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นในการอบรมส่งเสริมอาชีพ มีที่มวิทยากร มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ workshop ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการบริการวิชาการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนผ่านสถานศึกษาในชุมชน มีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา แต่เครือข่ายความร่วมมือกับภาคธุรกิจยังมีน้อย

การดำเนินการด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีนโยบายการบริการวิชาการที่ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น ที่มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการสืบสานภูมิปัญญาครามสู่ลูกหลาน มีการบริการวิชาการโดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครวมและผลิตภัณฑ์ครวม มีการบริการวิชาการโดยความร่วมมือของคณะต่างๆในการลงพื้นที่ตามโครงการหมู่บ้านเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในการส่งเสริมอาชีพ มีเครือข่ายความร่วมมือกับโครงการหลวง หน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่นพัฒนาส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยผ่านการอบรมในโครงการต่างและของคณะต่างๆที่จัดโดยมีรูปแบบที่หลากหลาย มีการบริการวิชาการโดยเน้นส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การส่งเสริมอาชีพด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ศูนย์การเรียนรู้สาหร่ายทะเล ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต รวมทั้งการบริการวิชาการและการวิจัยโดยผ่านศูนย์ศึกษาพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เป็นต้น

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มีนโยบายในการเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาค มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างครบวงจร อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมกับงานวิจัย มีการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเชิงอนุรักษ์ มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น สมุนไพร เครื่องปั้นดินเผา มีการจัดลิขสิทธิ์ศิลปวัฒนธรรมชุดการแสดงเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว มีนโยบายส่งเสริมทางด้านศิลปวัฒนธรรมผ่านทั้งด้านการวิจัย การบริการทางวิชาการและการเรียนการสอน ที่มีจุดเด่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีศูนย์ครุศาสตร์ศึกษา ที่สืบทอดภูมิปัญญาความของท้องถิ่น มีการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผลิตภัณฑ์คราม นอกจากนี้ยังมีศูนย์การเรียนรู้ผ้าบาติกของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ที่สืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทั้งการวิจัยและการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านวิถีตาลโตนดของคนะเกษตรชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมนำมาต่อยอดเป็นสินค้าชุมชน เป็นต้น

2. ปัจจัยเงื่อนไขการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

จากการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่งสามารถประมวลสรุปปัจจัยเงื่อนไขตามภารกิจแต่ละด้านได้ดังตารางต่อไปนี้

ด้านการเรียนการสอน

ตารางที่ 4-22 สรุปปัจจัยเงื่อนไขด้านการเรียนการสอน

ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
<ol style="list-style-type: none"> 1. สถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์ ที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน 2. บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ 3. มีแหล่งเงินงบประมาณที่สนับสนุนในการเปิดสาขาวิชาการจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น 4. มีหลักสูตรที่มีเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนทางด้านการเกษตรและอาหาร ที่เป็นหลักสูตรที่ดี 5. การลงพื้นที่ปฏิบัติงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนในการจัดการเรียนการสอน ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากมหาวิทยาลัย 	<ol style="list-style-type: none"> 1.งบประมาณที่ได้รับยังไม่เพียงพอกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการรับการส่งเสริมที่มีจำนวนมากขึ้น 2. บุคลากรไม่เพียงพอ ทำให้อาจารย์มีภาระงานสอนมากไม่มีเวลาลงส่งเสริมชุมชน การลงพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนไม่ได้รวมในภาระงาน อาจารย์บางส่วนที่ยังคงสอนในระบบเดิม ไม่เปลี่ยนวิธีสอนที่บูรณาการการเรียนการสอนและการวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น และไม่ได้ให้ความสำคัญในการลงพื้นที่ส่งเสริมชุมชน และยังมีบุคลากรบางส่วนที่องค์ความรู้ยังไม่เพียงพอในการพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน 3. ไม่มีหลักสูตรสาขาวิชาทางด้านเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง 4. อาจารย์รุ่นใหม่ไม่ได้สัมผัสกับปรัชญาปณิธานของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ก่อตั้งเพื่อชุมชนท้องถิ่น จะทำงานตามกรอบภารกิจหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยเท่านั้น

ตารางที่ 4-22 สรุปปัจจัยเงื่อนไขด้านการเรียนการสอน (ต่อ)

ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
<p>6. ผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่สามารถประสานงานและสร้างเครือข่ายเปิดพื้นที่เชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้</p> <p>7. มีนโยบายการบูรณาการรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยให้นักศึกษาลงพื้นที่เพื่อฝึกปฏิบัติการและนำองค์ความรู้สู่ชุมชน</p> <p>8. มีทิศทางการทำงานส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนที่ชัดเจน เช่น คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการทำงานเพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่การผลิต และการแปรรูปสินค้าของชุมชน</p> <p>9. คณะที่มีนักศึกษาน้อย อาจารย์มีเวลาในการลงพื้นที่ส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร</p> <p>10. เป็นสถาบันที่มีชื่อเสียง ก่อตั้งมานาน เป็นที่ยอมรับของชุมชน</p> <p>11. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เก่งด้านยุทธศาสตร์ และการทำงานที่ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น</p>	<p>5. ด้านผู้เรียน วิธีคิดของนักศึกษาปัจจุบันไม่ชอบทำงานด้านการเกษตรและไม่ทำงานในชุมชน การสอนรายวิชาการพัฒนาชุมชน การปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนทำได้ยากเพราะผู้เรียนไม่สนใจชุมชนท้องถิ่น</p> <p>6. เทคโนโลยีที่ใช้อยู่ในบางคณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นเทคโนโลยีพื้นฐาน (basic technology) ขาดเทคโนโลยีก้าวหน้า (advance technology)</p> <p>7. ตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ผ่านมาไม่ได้เน้นชุมชน เป็นตัวชี้วัดการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษา ซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น</p> <p>8. ผลงานการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของอาจารย์ไม่สามารถแสดงผลงานทางวิชาการเพื่อเพิ่มศักยภาพทางวิชาการได้</p> <p>9. การลงฝึกปฏิบัติและศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนมีอุปสรรคในเรื่องเวลาที่กระทบการสอนของวิชาอื่นที่เป็นภาคทฤษฎี ทำให้ดำเนินการได้ไม่เต็มที่</p> <p>10. การทำตามกระแสของมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียงทำให้บางสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเปิดสอน ขาดความพร้อมทั้งด้านอุปกรณ์การฝึก ที่ต้องใช้เทคโนโลยี และความเชี่ยวชาญสูง ทำให้การจัดการเรียนการสอนยังเข้าไม่ถึงองค์ความรู้อย่างแท้จริง</p>

ด้านการวิจัย

ตารางที่ 4-23 สรุปปัจจัยเงื่อนไขด้านการวิจัย

ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
<p>1. ด้านงบประมาณ มีเงินทุนสนับสนุนการวิจัยด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนจาก สกว. และสกอ. เป็นจำนวนมากและขอได้ตลอดปี</p> <p>2. มีระบบงานด้านการวิจัยที่สนับสนุน จูงใจเอื้อต่อการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน</p> <p>3. บุคลากร ในส่วนที่ทำวิจัยชุมชนมีความเข้มแข็ง มีทีมวิจัยและบางคนเป็นนักวิจัยดีเด่น บุคลากรที่ทำวิจัยชุมชนมีความใกล้ชิดกับชุมชน 4. บุคลากรมีความตั้งใจทำงานและต้องการนำความรู้จากการวิจัยถ่ายทอดสู่ชุมชน</p> <p>5. คณะที่มีนักศึกษาเรียนน้อย เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร อาจารย์มีภาระงานสอนน้อย ทำให้มีการทำงานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมีเวลามากขึ้น</p>	<p>1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจชุมชนไม่สามารถแสดงผลงานทางวิชาการเพื่อเพิ่มศักยภาพตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ได้</p> <p>2. งานวิจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนยังไม่เข้าถึงในเชิงพื้นที่และยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง</p> <p>3. บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็งในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง</p> <p>4. มีบุคลากรที่ไม่เข้าใจต่อแท้ในเศรษฐกิจพอเพียงและนักวิจัยบางคนยังมีมุมมองที่ไม่ชัดเจนถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>5. นักวิจัยชุมชนรุ่นใหม่ยังมีน้อยเนื่องจากผลิตไม่ทัน อาจารย์นักวิจัยรุ่นเก่าเกษียณอายุ</p>

ตารางที่ 4-23 สรุปปัจจัยเงื่อนไขด้านการวิจัย (ต่อ)

ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
<p>6. ด้านภาวะผู้นำ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น สนับสนุนการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจ</p> <p>7. สถานที่และอุปกรณ์ของมหาวิทยาลัย มีทั้งห้องแล็บ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้ที่ครบวงจร ที่เอื้อต่อการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน</p>	<p>6. อาจารย์รุ่นใหม่ยังไม่ซึมซับความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังขาดจิตวิญญาณความเป็นราชภัฏที่สำนึกในสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น</p> <p>7. อาจารย์มีภาระงานสอนทำให้มีเวลาทำวิจัยน้อย และงานวิจัยชุมชนยังไม่รวมอยู่ในภาระงาน</p> <p>8. เทคโนโลยีที่มีเป็นองค์ความรู้พื้นฐาน ไม่มีเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้การวิจัยที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงทำไม่ได้</p> <p>9. ขั้นตอนการทำงานของหน่วยงานในมหาวิทยาลัยที่เกื้อหนุนการทำงานวิจัยลงพื้นที่ชุมชนมีข้อจำกัดและขั้นตอนมาก</p> <p>10. การทำงานวิจัยไม่ได้บูรณาการศาสตร์ นักวิจัยจะเป็นกลุ่มศาสตร์เดียวกัน คณะเดียวกัน</p> <p>11. งานวิจัยชุมชนยังไม่ีระบบ มีการทำงานวิจัยที่ซ้ำประเด็น</p> <p>12. งานวิจัยชุมชนยังไม่ีฐานข้อมูลที่ดียังไม่มีฐานข้อมูลความเคลื่อนไหวของชุมชนในพื้นที่ที่นักวิจัยต้องรู้อย่างละเอียด</p> <p>13. งานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจรต้องใช้งบประมาณมาก จึงยังมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณการวิจัยแต่ละเรื่อง</p> <p>14. งานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมีน้อยและผลการวิจัยที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของเศรษฐกิจชุมชนยังมีน้อย งานวิจัยอยู่ในรูปงานวิชาการ ไม่ได้ทำคู่มือการปฏิบัติ</p>

ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

ตารางที่ 4-24 ปัจจัยเงื่อนไขด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
<p>1. มีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจที่ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างผู้ประกอบการใหม่ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน</p> <p>2. มีศูนย์การเรียนรู้ที่ขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงผ่านโครงการอบรมบริการทาง วิชาการที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตรอย่างครบวงจรของคณะเกษตรและชีวภาพ</p> <p>3. มีอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ในการบริการทางวิชาการแหล่งฝึกปฏิบัติการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน</p> <p>4. บุคลากรมีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการ ของท้องถิ่น อาจารย์มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์ค่อนข้างดี ถ้ามีเวลาเพียงพอก็สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนได้</p> <p>5. มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในการบริการทางวิชาการ ทั้งในเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันการศึกษาและองค์กรในท้องถิ่น</p>	<p>1. บุคลากรทำภารกิจด้านบริการทางวิชาการได้ไม่เต็มที่เพราะภาระงานสอนมาก</p> <p>2. งบประมาณไม่เพียงพอในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชนที่มีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก</p> <p>3. การทำงานของหน่วยงานและคณะต่างๆยังมีการทำงานแบบแยกส่วน แยกการทำงานตามแต่ละ คณะและแต่ละโครงการขาดการสังเคราะห์และบูรณาการการทำงานร่วมกัน</p> <p>4. การลงพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในระดับจังหวัดพื้นที่กว้างเกินไป เมื่อได้มีงบประมาณมาสนับสนุน จะกระจายไปชุมชนแต่ละแห่งในจังหวัด ไม่เกิดการบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่อย่างแท้จริงและไม่เกิดผลสำเร็จที่เป็นต้นแบบการพัฒนาในเชิงพื้นที่</p> <p>5. ผลที่ได้ของชุมชนยังไม่บรรลุผลถึงขั้นการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน</p> <p>6. การประชาสัมพันธ์โครงการน้อย การนำองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย</p>

ตารางที่ 4-24 ปัจจัยเงื่อนไขด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของ (ต่อ)

ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
<p>6. มีความร่วมมือในการทำงานโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนอย่างเข้มแข็งของบุคลากรทุกระดับของมหาวิทยาลัยราชภัฏ</p> <p>7. การสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการทำวิจัยและการบริการทางวิชาการ โดยมีงบประมาณทั้งในส่วนของคณะและในส่วนของมหาวิทยาลัย</p> <p>8. มีโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏที่ชัดเจนในเชิงพื้นที่ในการบริการทางวิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง</p>	<p>7. มหาวิทยาลัยราชภัฏไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนโดยตรง ส่วนใหญ่จะให้แต่ละคณะสร้างยุทธศาสตร์ขึ้น แล้วดำเนินการตามยุทธศาสตร์ของคณะจึงไม่มีการบูรณาการกัน</p> <p>8. ระบบการบริหารของมหาวิทยาลัยยังไม่เอื้อต่อการทำงานชุมชนอย่างเต็มที่ เช่น การลงเวลาปฏิบัติงานของบุคลากร การทำงานบริการชุมชนไม่รวมในการะงาน เป็นต้น</p> <p>9. การจัดการอบรมการบริการทางวิชาที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ชุมชน มีช่วงเวลาที่มีมหาวิทยาลัยจัดยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับวันเวลาที่ชุมชนสามารถเข้าร่วมได้ และบางครั้งชาวบ้านคิดว่าเป็นรายได้เสริม มีอาชีพหลักอยู่แล้วทำให้การศึกษาเรียนรู้ได้ไม่เต็มที่</p>

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ตารางที่ 4-25 ปัจจัยเงื่อนไขด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ปัจจัยส่งเสริม	ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค
<p>1. บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพสูงสามารถส่งเสริม ภูมิปัญญาสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพของชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยและจังหวัดได้</p> <p>2. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งเรียนรู้จัดแสดงผลิตภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ</p> <p>3. มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของ มหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีศูนย์รวมและผลิตภัณฑ์ความ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีศูนย์เรียนรู้ ผ้าบาติก เป็นต้น</p>	<p>1. วิธีคิดของคนรุ่นใหม่ไม่ยึดปรัชญาราชภัฏการทำงานไปตามกระแสสากล</p> <p>2. ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณตามระบบราชการขัดขวางการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเพราะการทำงานกับภูมิปัญญาชาวบ้านบางครั้งไม่มีหลักฐานในการเบิกจ่าย</p> <p>3. การสื่อสารกับชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นบางครั้งการสื่อสารคลาดเคลื่อนเนื่องจากการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน</p> <p>4. ความร่วมมือของบุคลากรทางด้านศิลปวัฒนธรรมมีน้อย บุคลากรรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏไม่ค่อยสนใจด้านศิลปวัฒนธรรม</p> <p>5. ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม</p>

โดยสรุปปัจจัยเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตามตารางข้างต้น ตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง สรุปผลการศึกษาตามปัจจัยด้านต่างๆ โดยภาพรวม ได้ดังนี้

1. ด้านการเรียนการสอน

1.1 ปัจจัยที่ส่งเสริม

ปัจจัยภายใน

1) **ด้านสถานที่ และเครื่องมืออุปกรณ์** มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม ทั้งอาคาร สถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ เครื่องมือ อุปกรณ์ ที่

สามารถส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่ได้ให้บริการชุมชนในการให้บริการห้องปฏิบัติการต่างๆ

2) **ด้านบุคลากร** มีความร่วมมือของบุคลากรทั้งอาจารย์และเจ้าหน้าที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีวัฒนธรรมองค์กรอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัว ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏท่านหนึ่งได้กล่าวว่า“ที่นี่มีวัฒนธรรมองค์กรอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัว มีภารกิจก็จะทำร่วมกัน และความสำเร็จที่ได้ก็เป็นความสำเร็จของทุกคน”

3) **ความสัมพันธ์กับชุมชน** การไปลงพื้นที่ชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยและผู้บริหารเป็นอย่างดี คณาจารย์ที่อยู่มหาวิทยาลัยราชภัฏมานานมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างลึกซึ้ง ชุมชนกับมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียว ชุมชนเห็นว่าการทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารท่านหนึ่งที่ว่า“คือได้ร่วมมือกับชุมชนและชุมชนก็เห็นว่าราชภัฏเหมาะกับเขา แล้วราชภัฏกับชุมชนก็เป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้นจึงมีนโยบายจะทำอย่างไรเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การทำงานกับชุมชนเป็นภาคีหนึ่งที่เราต้องทำ แม้แต่คณะกรรมการของแต่ละคณะก็จะเชิญผู้เชี่ยวชาญจากชุมชนมาเป็นที่ปรึกษาและชุมชนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านก็มาเป็นส่วนหนึ่งของกรรมการด้วย”

4) **ด้านศักยภาพ ความพร้อม ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และผู้บริหาร** ที่สะสมมานาน เป็นบทพิสูจน์ที่ทำให้หน่วยงานและชุมชน ได้เห็นศักยภาพและความพร้อมของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ตั้งอยู่ในแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้การทำงานกับชุมชนได้ดี ดังที่ผู้บริหารได้กล่าวว่า“ด้วยความพร้อมและศักยภาพของราชภัฏจึงได้รับความไว้วางใจจากหน่วยงานภายนอกให้เป็นศูนย์กลางในการจัดงานสำคัญต่างๆ และเป็นแม่งานในงานของจังหวัดอยู่เสมอ”

5) **ด้านหลักสูตร** หลักสูตรของบางคณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหารเป็นหลักสูตรที่ดี ครอบคลุมและได้มาตรฐาน ในปี 2549 ตัวอย่างเช่น ในปี 2549 คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้รับการจัดอันดับโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้เป็นคณะที่มีการจัดการเรียนการสอนด้านเกษตรศาสตร์ เป็นอันดับที่ 16 ของประเทศ และเป็นอันดับ 1 ในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ เป็นต้น

ปัจจัยภายนอก

1) **ด้านเครือข่ายความร่วมมือ** มหาวิทยาลัยราชภัฏมีความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่ง ที่มีความร่วมมือระหว่างกันในการจัดการเรียนการสอน และภารกิจด้านอื่นๆ จากความสัมพันธ์ดั้งเดิมที่มีมาช้านานตั้งแต่เป็นวิทยาลัยครู และเป็นสถาบันราชภัฏ ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏมีการทำงานเป็นทีม ที่ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน เป็นการผนึกกำลังกันสร้างความเข้มแข็ง แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการทำงานที่ทำได้ดี เป็นที่ชื่นชมของหน่วยงานภายนอก

2) **ผู้บริหารของจังหวัดให้การสนับสนุน** การปฏิบัติภารกิจด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายของจังหวัดที่ต้องการให้สถาบันอุดมศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

1.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยภายใน

1) **ด้านงบประมาณ** งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอกับกลุ่มเป้าหมายที่มีจำนวนมาก ทั้งจำนวนนักศึกษา และชุมชน ที่ขอรับการศึกษาเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ งบประมาณในการลงฝึกภาคปฏิบัติในท้องถิ่นมีจำกัด เมื่อจำนวนนักศึกษามากขึ้นต้องใช้เงินมากขึ้นในการให้นักศึกษาทุกคนได้ลงพื้นที่ชุมชน และการบริการวิชาการแก่ชุมชนที่กลุ่มเป้าหมายมีจำนวนมากและมีความต้องการที่หลากหลาย

2) **ด้านผู้เรียน** ผู้เรียนที่เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่มีคุณภาพต่ำ ต้องใช้กระบวนการผลิตขั้นสูงจึงจะได้คุณภาพเท่ากับที่อื่น ซึ่งเมื่อปัจจัยมีคุณภาพต่ำจึงเป็นการยากในการที่ได้ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงตามความต้องการ ดังความเห็นของผู้บริหารท่านหนึ่งที่ว่า “อินพุตที่เราได้ต่ำ คือตัวนักศึกษา ราชภัฏต้องใช้ตัวกระบวนการขั้นสูงเลยในการที่ผลิตแล้วให้ออกมาดี ก็จะเป็นได้เพียงบัณฑิตที่อย่างที่เราคุ้นเคยภาพของเขาก็ไม่ได้ตามที่ต้องการ...จะเอาดินมาเจียรระไนออกมาแล้วกลายเป็นเพชรมันคงเป็นไปได้ไม่ได้เป็นได้แค่พลอย”

3) **ด้านบุคลากร** จากการสัมภาษณ์พบว่า ด้านบุคลากรยังเป็นอุปสรรค อาทิ เช่น อาจารย์ที่ได้มาบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของทางมหาวิทยาลัย การที่อาจารย์จะทำทั้งวิจัยและการจัดการเรียนการสอนอาจจะไม่ไปคู่ขนานกัน เนื่องจากอาจารย์ติดภารกิจการสอนมากจึงไม่มีเวลาดำเนินวิจัยชุมชน บุคลากรที่มียังไม่เพียงพอไม่ได้ตามเกณฑ์สกอ. สถานะความมั่นคงด้านรายได้ของอาจารย์พนักงานราชการและลูกจ้างประจำตามสัญญา โดยเฉพาะ

พนักงานมหาวิทยาลัยเงินเด็อนน้อย จึงขาดแคลนบุคลากรในบางสาขา ต้องเร่งพัฒนาบุคลากรรุ่นใหม่ทั้งด้านคุณวุฒิและด้านวิชาการ และจิตสำนึกของความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น อาจารย์บางส่วนยังอยู่ในระบบเดิมไม่เปลี่ยนวิธีสอนและยังมีอาจารย์ราชภัฏที่คิดว่าเรื่องวิจัยเป็นเรื่องของส่วนบุคคล วิธีคิดของคน การเลือกคนเข้ามาทำงาน และ ตัวชี้วัดประเมินราชภัฏไม่ได้สะท้อนความเป็นชุมชน ดังส่วนหนึ่งของคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “บุคลากรของเราคนรุ่นใหม่ต้องเร่งพัฒนาทั้งทางด้านคุณวุฒิและด้านวิชาการ บัณฑิตที่เป็นอุปสรรค ก็คือ วิธีคิดของคนรุ่นใหม่ การเลือกคนเข้ามาทำงานมีความสำคัญ และตัวชี้วัดประเมินราชภัฏที่ผ่านมาก็ไม่ได้สะท้อนความเป็นชุมชน...”

4) **ด้านอาคารสถานที่และเทคโนโลยีสมัยใหม่ของบางคณะยังไม่เพียงพอ** จากการสัมภาษณ์ พบว่า ด้านอาคารสถานที่ยังไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียนที่สมัครเข้ามาเรียนมีจำนวนมากขึ้นทุกปี และบางคณะต้องการเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “เรายังขาด advance technology มีเพียง basic technology บางสาขาที่เปิดใหม่ ยังต้องหาอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ แต่ความขาดแคลนไม่ได้เป็นปัญหา ทุกคนทำงานเต็มที่”

2. ด้านการวิจัย

2.1 ปัจจัยที่ส่งเสริม

ปัจจัยภายใน

1) **ด้านงบประมาณ** มหาวิทยาลัยราชภัฏได้จัดหางบประมาณสนับสนุนการวิจัย โดยมีงบสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ที่ให้ผู้วิจัยขอได้ตลอดปี

2) **ระบบงานด้านการวิจัยสนับสนุนเอื้อต่อการทำงาน** มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่มีระบบการจูงใจที่ดีเอื้อต่อการทำงานวิจัย มีการยกย่องชมเชย และให้รางวัลนักวิจัยที่มีผลงานดีเด่น มีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการวิจัย เป็นต้น

3) **ด้านบุคลากร** จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเห็นว่า บุคลากรที่มีอยู่บางส่วนเข้มแข็งในด้านการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการรุ่นเก่า เป็นนักวิจัยดีเด่น มีความใกล้ชิดกับชุมชนและเป็นที่ยอมรับกับชุมชนได้ ในระดับผู้นำ ผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นมาตั้งแต่เดิม ทำให้เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการทำงานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน

4) **ด้านอาคารสถานที่** มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีจุดแข็ง มีอาคาร สถานที่ ห้องประชุม ห้องปฏิบัติการ ที่เอื้อต่อการทำวิจัย และสามารถจัดกิจกรรมทางวิชาการทั้งระดับชาติ และระดับนานาชาติได้ นอกจากนี้ยังมีศูนย์ศิลปวัฒนธรรมที่สามารถบูรณาการภารกิจทุกด้านทั้งด้านการวิจัยและด้านอื่นๆ เพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนได้

5) **ด้านภาวะผู้นำ** จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า ส่วนใหญ่ได้ให้การยอมรับผู้บริหารระดับสูง ในฐานะผู้นำองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ มีการดำเนินงานในเรื่องของชุมชนได้ดี มีความสามารถในการจัดการและหาแหล่งเงินทุนมาพัฒนาส่งเสริมภารกิจของมหาวิทยาลัยได้

ปัจจัยภายนอก

1) **ผู้บริหารของจังหวัดสนใจเศรษฐกิจพอเพียง** จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏมีจุดเน้นงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งผู้บริหารของจังหวัดส่วนใหญ่สนใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีองค์รวมของนโยบายที่ส่งเสริมในเรื่องนี้ซึ่งสอดคล้องและเชื่อมโยงกับจุดเน้นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2) **เครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก** จากจุดเน้นด้านเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้งด้านการวิจัย และบูรณาการในภารกิจอื่น เช่น การบริการทางวิชาการ จึงสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ได้ในทุกหน่วยงาน ทำให้การทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏขยายเครือข่ายในการให้บริการทางวิชาการได้มากขึ้น

2.1 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยภายใน

1) **ด้านวิชาการ** จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง พบว่ามีอุปสรรคของการทำวิจัยท้องถิ่นที่ขอผลงานทางวิชาการไม่ได้ ผลงานวิจัยที่เป็นผลงานวิชาการต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด ผลงานวิชาการต้องตีพิมพ์ระดับชาติหรือนานาชาติเป็นเกณฑ์ ทำให้งานวิจัยท้องถิ่นต้องมีการทำคู่ขนานไปกับงานที่สามารถขอผลงานทางวิชาการได้และงานวิจัยส่วนใหญ่ที่ทำยังไม่ตอบโจทย์สังคมชุมชนอย่างแท้จริง เพราะไม่ได้สำรวจชุมชนอย่างจริงจัง

2) **ด้านบุคลากร** จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่า บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏบางส่วนยังไม่เข้มแข็งในเรื่องการวิจัย กลไกการทำงาน และคุณภาพของ คนยังมีอุปสรรคอยู่บ้าง อาทิเช่น อาจารย์มีภาระงานสอน 15-20 คาบต่อสัปดาห์ที่ไม่มีเวลาทำวิจัย

มหาวิทยาลัยมีจุดเน้นด้านเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังมีบุคลากรที่ไม่เข้าใจต่อองศาในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญท้องถิ่นอย่างแท้จริง จำนวนนักวิจัยรุ่นใหม่มีน้อยเนื่องจากผลิตไม่ทัน นักวิจัยท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นชื่อเดิม หน้าเดิม ดังนั้นจึงมุ่งเน้นให้นักวิจัยรุ่นใหม่ลงพื้นที่มากขึ้น อาจารย์รุ่นใหม่ยังไม่ซึมซับความเป็นราชภัฏ ซึ่งต้องสร้างจิตวิญญาณความเป็นราชภัฏให้กับอาจารย์รุ่นใหม่ด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ของอาจารย์ท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “ต้องมุ่งเน้นให้นักวิจัยรุ่นใหม่ลงพื้นที่ชุมชนมากขึ้น ตอนนี้ไม่มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญท้องถิ่นอย่างแท้จริง อาจารย์กลุ่มใหม่ยังไม่ได้ถูกซึมซับความเป็นราชภัฏ ดังนั้นต้องสร้างจิตวิญญาณความเป็นราชภัฏให้กับอาจารย์ใหม่ด้วย”

3) การเผยแพร่งานวิจัยท้องถิ่นสู่การปฏิบัติ จากการสัมภาษณ์พบว่าผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่การนำองค์ความรู้ที่ได้ไปสู่การปฏิบัติน้อย เนื่องจากผลงานวิจัยที่จัดทำในเชิงวิชาการไม่ได้มีการจัดทำออกมาเป็นคู่มือในการปฏิบัติที่ทำให้ชุมชนอ่านเข้าใจและนำไปใช้ได้อย่างง่าย ๆ

ปัจจัยภายนอก

1) การทำงานกับองค์กรภายนอกขาดการร่วมคิด ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายองค์กรภายนอก ส่วนใหญ่ไม่ได้ร่วมคิด แต่มีการร่วมปฏิบัติ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารที่ว่า “การทำงานร่วมกับจังหวัด เราไม่ได้ร่วมคิด แต่เป็นการร่วมปฏิบัติ ดังนั้นจึงไม่สามารถค้นหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน”

3. ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

3.1 ปัจจัยที่ส่งเสริม

ปัจจัยภายใน

1) มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่มีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ ที่ช่วย สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างผู้ประกอบการ รวมทั้งมีคณะที่เข้มแข็ง เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และคณะวิทยาการจัดการ ที่มีสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรงและมีการลงให้บริการแก่ชุมชน

2) ความพร้อมของอาคาร ห้องปฏิบัติการต่างๆ และสัมพันธภาพที่ดีของผู้บริหารและบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชน ทำให้เป็นปัจจัยส่งเสริมให้การทำงานภารกิจด้านการบริการวิชาการประสบความสำเร็จ

ปัจจัยภายนอก

1) **ความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน** จากการสัมภาษณ์ พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนใหญ่มีปัจจัยส่งเสริมที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานและชุมชน ทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการบริการวิชาการเป็นอย่างดี รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานในท้องถิ่น ทั้งในรูปงบประมาณและอื่นๆ ซึ่งเป็นการเอื้อและตอบแทนซึ่งกันและกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “คือความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยที่มีต่อชุมชนได้อานิสงค์หลาย ๆ อย่างจากชุมชนตรงนี้มา แม้แต่หอประชุมเรา อบจ.ก็ให้งบมา คือระหว่างที่เราทำอะไรร่วมกับชุมชน แล้วเรื่องของงบประมาณจังหวัดก็ให้มาและ อบจ. ก็ให้มา ถือว่าชุมชนเป็นของเรา ที่ต้องตอบแทน ถ้าชุมชนมีความต้องการอะไรก็เอื้อซึ่งกันและกัน”

3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยภายใน

1) **การทำงานบริการวิชาการแก่สังคมแบบแยกส่วน** ในด้านการบริการทางวิชาการมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน คือการทำงานยังเป็นแบบแยกส่วน แยกการทำงานแต่ละคณะและแต่ละโครงการ ขาดการสังเคราะห์และการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ทำให้ผลการทำงานที่ได้รับของชุมชน ยังไม่บรรลุผลในขั้นการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “การบริการวิชาการจะแยกกันทำ ระหว่างคณะ แม้แต่ในคณะเดียวกันก็โครงการใครเขียนคนนั้นก็ทำ งบประมาณนั้น ยังขาดการสังเคราะห์ร่วมกันและเรานิยมเขียนเป็นโครงการไม่รู้จักชุดโครงการ”

4.ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

4.1 ปัจจัยส่งเสริม

ปัจจัยภายใน

1) **ด้านบุคลากร** ปัจจัยด้านบุคลากรเป็นปัจจัยหนึ่งส่งเสริมให้การทำงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เกิดความสำเร็จคือผู้ที่รับผิดชอบงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม มีศักยภาพด้านนี้สูงมาก สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ การหางบประมาณสนับสนุนการเผยแพร่กิจกรรมสู่ระดับชาติและนานาชาติ สร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏและจังหวัดได้

2) **ด้านผู้บริหาร** ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนใหญ่ มีวิสัยทัศน์ และเชิดชูศิลปวัฒนธรรมไทย ให้โอกาสบุคลากรทำงานด้านนี้เต็มที่ ทำให้เป็นแบบอย่างในการทำงานของหน่วยงานที่ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรม

4.2 ปัจจัยเงื่อนไขหรืออุปสรรค

ปัจจัยภายใน

1) **ด้านวิถีคิดที่ไม่ยึดปรัชญาอย่างแท้จริง** จากการทำงานที่ต้องทำตามกระแสสากลของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งต้องทำตามกรอบการประเมินที่เป็นมาตรฐานสากล และการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่สากล ทำให้วิถีคิดของบุคลากรรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏไม่เข้าถึงปรัชญาการเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง และคนรุ่นใหม่ไม่ได้สนใจการส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น มองเพียงการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “การคัดคนเข้ามาต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับราชภัฏ ต้องเห็นความสำคัญของชุมชนท้องถิ่น บ้านเกิดจะอยู่บนหอคอยไม่ได้ ต้องเป็นตัวอย่างให้กับนักศึกษาในการลงชุมชน บ้านเกิด ต้อง keep ปรัชญา สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ได้ ทุกวันนี้อาจารย์ใหม่ที่เข้ามาเขาไม่ได้มองรากเหง้าของราชภัฏ มองแค่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย”

2) **ระเบียบงบประมาณ** พบว่าการทำงานกับชุมชนมีอุปสรรคในเรื่องของระเบียบการใช้งานงบประมาณตามระเบียบทางราชการ ซึ่งการทำงานกับชาวบ้านบางครั้งไม่เป็นไปตามแผนที่เรากำหนด ทำให้มีปัญหาในการเบิกเงินงบประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ

ปัจจัยภายนอก

1. **ด้านการสื่อสาร** การสื่อสารกับชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น บางครั้งการสื่อสารคลาดเคลื่อน เนื่องจากการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “ปัญหาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เขากับเราบางที่คุยกันคนละภาษาในการใช้ภาษาที่ไม่เหมือนกัน บางที่คุยกันเข้าใจคลาดเคลื่อนก็มี ปัญหาจริงๆ ที่เป็นอุปสรรคในเรื่องนี้ คือ การสื่อสาร”

ซึ่งปัจจัยเงื่อนไขที่สรุปมาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้นำไปประกอบการวิเคราะห์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในบทต่อไป

บทที่ 5

การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน เป็นการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยศึกษาชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในมิติของชุมชนในการนำไปประมวลวิเคราะห์จัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในขั้นตอนต่อไปของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยใช้แบบสำรวจข้อมูลชุมชน และแบบสำรวจข้อมูลครัวเรือนด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ส่วนการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนและกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีขอบเขตการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลสภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนและกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อนำไปประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนเท่านั้น ไม่ได้วัดหรือประเมินความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ศึกษาว่าเกิดจากการส่งเสริมของมหาวิทยาลัยราชภัฏหรือไม่

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง ในการเลือกชุมชน เป็นพื้นที่หรือสนามที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจงชุมชนจากการสัมภาษณ์และเลือกโดยผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา แห่งละ 1 ชุมชนโดยมีเกณฑ์เบื้องต้นในการเลือกชุมชนดังนี้ เป็นชุมชนระดับหมู่บ้านที่อยู่ใกล้พื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ใช้เป็นกรณีศึกษา มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการ โดยการผลิตสินค้าชุมชน ในรูปของวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน หรือรูปแบบอื่น ๆ ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน และเป็นชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจชุมชนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏในรูปแบบต่างๆ วิธีการเลือกชุมชนจากการสัมภาษณ์และเลือกโดยผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา

สรุปผลการเลือกชุมชนตามพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง
สรุปผลการเลือกได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-1 สรุปผลการเลือกศึกษาชุมชนตามพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา	ชุมชนที่เลือกศึกษา	พื้นที่ตั้งของชุมชน	กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	รูปแบบของเศรษฐกิจชุมชน	การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	ชุมชนบ้านนางอย ตำบลเต่างอย อ.เต่างอย จ.สกลนคร	ห่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประมาณ 20 กิโลเมตร	-มีการผลิตสินค้าชุมชน ได้แก่ ข้าวกลัดงอก ผ้าฝ้ายทอมือ จักรสาน ฯลฯ -มีการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน -มีกลุ่มออมทรัพย์ -มีระบบสวัสดิการชุมชน	-เป็นสินค้าโอท็อป จังหวัดสกลนคร -มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ข้าวกลัดงอก	-เป็นหมู่บ้านราชภัฏตามโครงการหมู่บ้านราชภัฏตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีโครงการบริการทางวิชาการ การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล อ.เมือง จ.พิษณุโลก	ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ต.พลายชุมพล ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม	-มีการผลิตสินค้าชุมชน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วย เผือก มัน และขนมไทย -มีการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน -มีกลุ่มออมทรัพย์	-เป็นสินค้าโอท็อป จังหวัดพิษณุโลก -มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วย เผือก มัน ฯลฯ	-เป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (ส่วนทะเลแก้ว) มีงานวิจัยส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, มีการส่งเสริมสินค้าชุมชน ฯลฯ
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	ชุมชนบ้านป่าคลอก ต.ป่าคลอก อ.ถลาง จ.ภูเก็ต	ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองของจังหวัดภูเก็ต ห่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประมาณ 17 กิโลเมตร	-มีการผลิตสินค้าชุมชน ได้แก่ เครื่องแกงตำมือ สินค้าที่ระลึกผลิตภัณฑ์แปรรูปจากยางพารา -มีการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน -มีกลุ่มออมทรัพย์ -มีระบบสวัสดิการชุมชน	-เป็นสินค้าโอท็อป จังหวัดภูเก็ต -มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แปรรูปจากยางพารา	-มีงานวิจัย -มีการอบรมให้ความรู้การผลิตกลุ่มออมทรัพย์ฯลฯ -มีการพัฒนาออกแบบสินค้าชุมชน -มีการส่งเสริมกลุ่มอนุรักษ์ขอพระราชทานปริญญาเกิตติมศักดิ์แก่ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ฯลฯ
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ	ตั้งอยู่ในเขตจตุจักร ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	-มีการผลิตสินค้าชุมชน ได้แก่ เครื่องทองลงหิน -มีการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน -มีกลุ่มออมทรัพย์ -มีระบบสวัสดิการชุมชน	-เป็นสินค้าโอท็อป เขตจตุจักร กรุงเทพฯ -มีกลุ่มธุรกิจชุมชนผลิตภัณฑ์เครื่องทองลงหิน	-มีงานวิจัยส่งเสริมผลิตภัณฑ์ -เป็นพื้นที่เรียนรู้ของนักศึกษา -มีการส่งเสริมอาชีพ -มีการวิจัยส่งเสริมด้านการตลาด

ชุมชนที่อยู่ในเกณฑ์ข้างต้นที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล จำนวน 4 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านนางอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ชุมชนบ้านป่าคлок ตำบลป่าคлок อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาดังกล่าว โดยแบ่ง เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

กรณีศึกษาที่ 1 ชุมชนบ้านนางอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร

กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนบ้านป่าคлок ตำบลป่าคлок อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

กรณีศึกษาที่ 4 ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

การนำเสนอในแต่ละกรณีศึกษาในส่วนที่ 1 จะแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 1.บริบทของชุมชน
- 2.ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
- 3.ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

กรณีศึกษาที่ 1 ชุมชนบ้านนางอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร

กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนบ้านป่าคлок ตำบลป่าคлок อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

กรณีศึกษาที่ 4 ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

การนำเสนอในแต่ละกรณีศึกษาในส่วนที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 1.กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ 6 กิจกรรม คือ ด้านการผลิต ด้านการบริโภค ด้านการตลาด ด้านการลงทุน ด้านการออม และด้านสวัสดิการ
2. แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ส่วนที่ 3 สรุปสังเคราะห์ภาพรวมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและกระบวนการเรียนรู้

กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง

การนำเสนอในส่วนที่ 3 จะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 1.สรุปสังเคราะห์ภาพรวมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา
- 2.สรุปสังเคราะห์ภาพรวมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

โดยขอเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูลชุมชน ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยครอบคลุมข้อมูล ดังนี้

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ประกอบด้วย ด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา และด้านเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่

1) ชุมชนพึ่งตนเองได้ วัดจาก (1) จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน (2) จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น(3) จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต (4) จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ(5) สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่

2) ชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง วัดจาก (1) สัดส่วนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน(2) จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา และ(3) การจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดี

3) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง วัดจาก (1) สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด

ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยสำรวจเกี่ยวกับเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

1) ด้านการมีสัมมาชีพ ได้แก่ (1) การมีงานทำ วัดจาก อัตราการว่างงาน(2)รายได้ที่เพียงพอวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 (3)มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงานวัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ

2) ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมวัดโดยสัมประสิทธิ์จีพี

ผลจากการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตามกรอบการศึกษาข้างต้นของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา มีรายละเอียดผลการศึกษาดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1: ชุมชนบ้านนางอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร

บริบทของชุมชน

ประวัติชุมชน

เดิมชาวบ้านของบ้านนางอยอพยพถิ่นฐานมาจากบ้านโพนแก้ว เมืองมหาชัย ประเทศลาว ข้ามฝั่งแม่น้ำโขงมาทั้งหมด 8 คน โดยมีพระสงฆ์ร่วมเดินทางมาด้วย 1 รูป คือ พระสะเกีต กาดำ พร้อม ช้าง 3 เชือก เดินทางมาตามป่าเขาถูกเสือกัดเสียชีวิต 1 คน ที่เหลือเดินทางมาหยุดพักค้นพลและรับประทานอาหารที่บริเวณบ้านจันทร์เพ็ญ ตำบลจันทร์เพ็ญ อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร ณ ปัจจุบัน ส่วนที่เหลือก็เดินทางต่อมาเรื่อย ๆ จนถึงริมแม่น้ำ ซึ่งเป็นน้ำพุในปัจจุบัน ได้ทำการตั้งเตาเหล็ก จึงตั้งชื่อว่าบ้านเตางอย และเปลี่ยนเป็นบ้านต่างอย ในปัจจุบัน และต่อมาได้สร้างบ้านแปลงเมือง เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านงอยนา และบ้านนางอยในปัจจุบัน บ้านนางอยในอดีตเป็นหมู่บ้านที่ทุรกันดาน ห่างไกลความเจริญ ราษฎรมีฐานะยากจน ไม่มีอาชีพเสริม มีแต่อาชีพทำนาตามฤดูกาล ไม่มีความเจริญในทุก ๆ ด้าน จนกระทั่ง เมื่อปี 2523 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จพระราชดำเนินและให้หมู่บ้านนางอยเป็นหมู่บ้านในโครงการตามพระราชดำริ มีโครงการหลวงและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเกิดขึ้นหลายโครงการ

ความหมายของนางอย คำว่า “นา” หมายถึง ที่นา คำว่า “งอย” หมายถึง อยู่บนที่สูงกว่าระดับพื้น คำว่า “นางอย” หมายถึง หมู่บ้านที่มีพื้นที่เป็นที่นาดอน อยู่ในที่สูง

ที่ตั้งและสภาพของชุมชน

ที่ตั้ง ชุมชนบ้านนางอย ตั้งอยู่หมู่บ้านนางอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร ห่างจากตัวอำเภอต่างอยไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ห่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครประมาณ 20 กิโลเมตร

อาณาเขต ทิศเหนือติดบ้านโพนปลาไหล ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย ทิศใต้ติดบ้านโคกงอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย ทิศตะวันออกติดบ้านโคกศรีสุพรรณ ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย ทิศตะวันตกติดบ้านโคกงอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย

ข้อมูลด้านประชากร จำนวนครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 303 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 1,303 คน เป็นชาย 610 คน และ หญิง 591 คน (ข้อมูลจากแผนชุมชนบ้านนางอย ปี พ.ศ.2554)

ข้อมูลด้านแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค และบริโภคในหมู่บ้าน แหล่งน้ำที่เป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ได้แก่ 1. ห้วยอีโนน เป็นห้วยที่ยาวพอประมาณ เกิดจากเทือกเขาภูพาน ซึ่งลำห้วยนี้เกษตรกรได้นำมาใช้ทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก เดือนมีนาคม-เมษายน ปริมาณน้ำก็

จะหมดไป จึงมีน้ำไม่เพียงพอต่อการเกษตร 2. หนองบัว เป็นหนองที่ตั้งอยู่ในตำบลต่างอย มีปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ 3. แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ได้แก่ บ่อบาลดาด ส่วนตัว 100 บ่อ บ่อบาลดาดสาธารณะ 2 บ่อ บ่อน้ำต้นส่วนตัว 8 บ่อ บ่อน้ำต้นสาธารณะ 10 บ่อ สระน้ำและอ่างเก็บน้ำ 1 แห่งลำห้วยและลำคลอง 5 สาย ฝายเก็บน้ำ 1 แห่ง ประปาหมู่บ้าน 1 แห่งและคลองส่งน้ำ 2 สาย ยาวรวม 1,000 เมตร

ข้อมูลด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น มีประเพณี ฮีต 12 ครอง 14 ที่ ยังปฏิบัติอยู่อย่างต่อเนื่องในชุมชนชนบทธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมานานซึ่งแต่ละเดือนจะมี บุญประเพณี มีงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น เดือนมกราคมบุญกองข้าว เดือนกุมภาพันธ์ บุญเดือนสาม เดือนมีนาคมบุญพระเวสสันดร (บุญมหาชาติ) เดือนเมษายนประเพณีสงกรานต์ เดือนสิงหาคม เข้าพรรษา เดือนตุลาคมบุญข้าวประดับดิน, บุญออกพรรษา เดือนพฤศจิกายนบุญกฐิน, บุญผ้าป่า, เดือนธันวาคมประเพณีลอยกระทง, ประเพณีไหลเรือไฟ

ข้อมูลด้านสภาพสิ่งแวดล้อม ลักษณะภูมิประเทศ ดินสำหรับการเพาะปลูก เป็นดินไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก เนื่องจากเป็นดินดิน มีหิน โผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน จึงเหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติ เพื่อรักษา สภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ส่วนใหญ่ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา ซึ่งมีความลาดชัน

ข้อมูลร้านค้า และสถานบริการในชุมชน ร้านขายของชำจำนวน 5 ร้าน ร้านซ่อมรถยนต์ จำนวน 1 ร้าน และร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ จำนวน 1 ร้าน

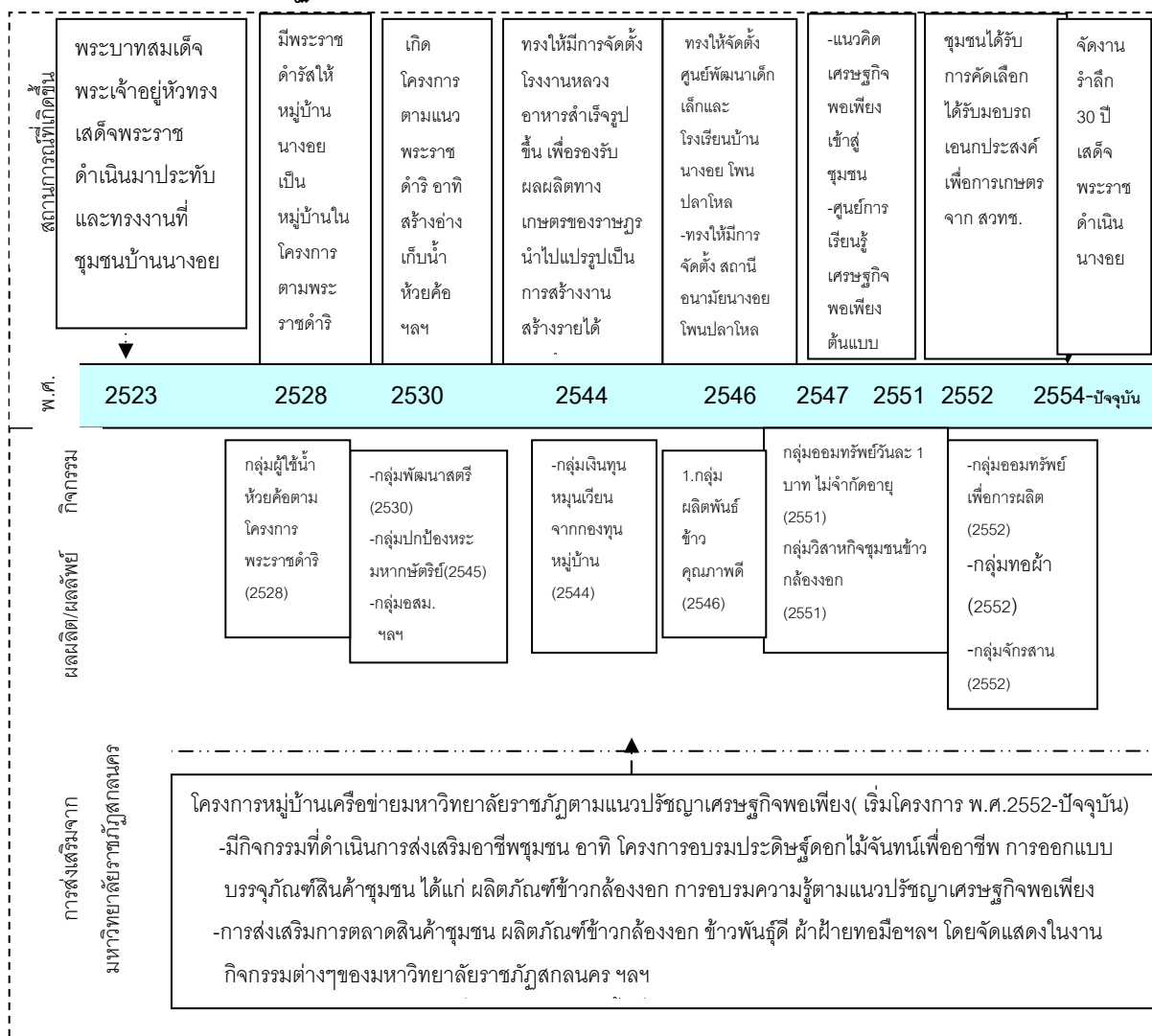
ข้อมูลพื้นที่ทำเกษตรกรรมพื้นที่ทำนา 2,873 ไร่ พื้นที่ทำสวน 87 ไร่ พื้นที่ลำห้วยสาธารณะ 478 ไร่

ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านนางอย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมราษฎรบ้านนางอยและให้หมู่บ้านนางอยเป็นหมู่บ้านในโครงการตามพระราชดำริ มีพระราชดำรัสให้สร้างอ่างเก็บน้ำห้วยค้อ เพื่อเป็นแหล่งน้ำ ทางด้านการเกษตรและการประมง ให้ราษฎรได้มีอาชีพ เป็นแหล่งอาหารให้แก่ราษฎรและทรงให้มีการจัดตั้งโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปขึ้น เพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรของราษฎรนำไปแปรรูป และเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน ด้านการศึกษา ได้ทรงให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนบ้านนางอย โพนปลาไหล ด้านสาธารณสุข ทรงให้มีการจัดตั้ง สถานีอนามัยนางอย โพนปลาไหล ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวนำมาซึ่งความอยู่ดีมีสุขของราษฎรบ้านนางอยและได้น้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ เกิดกลุ่มองค์กรทางการเกษตร กลุ่ม

วิสาหกิจชุมชน ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และกลุ่มองค์กรต่างๆ ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านนางอยได้รับรางวัลผู้ใหญ่วัยต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้เลือกพื้นที่ชุมชนบ้านนางอยดำเนินการโครงการหมู่บ้านเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 จนถึงปัจจุบัน โดยสรุปเหตุการณ์ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5-1 ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านนางอย และการส่งเสริมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ที่มา: แผนชุมชนบ้านนางอย ปี 2553-2554 และสัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยต้นแบบ (ยวนใจ ยาสาไชย.สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554)

2. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูลชุมชน ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนางอย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลต่างอย และศึกษาเพิ่มเติมจากแผนชุมชนบ้านนางอยปี2553-2554 มีรายละเอียด ดังนี้

1) ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

1.1) ชุมชนพึ่งตนเองได้

(1) จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน ของชุมชนบ้านนางอย มีทั้งสิ้น 13 กลุ่ม

ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-2 กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร

ชื่อกลุ่ม/ องค์กร	ก่อตั้ง เมื่อ	จำนวน สมาชิก	สนับสนุนการก่อตั้ง โดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการ ดำเนินงาน
1.กลุ่มผลิตพันธ์ ข้าวคุณภาพดี	พ.ศ.2546	20 คน	ศูนย์ศึกษาพัฒนาภูพาน กิจกรรมข้าว	ศูนย์การ เรียนรู้	-จำหน่าย -แปรรูปเป็นข้าวกล้องอก -ให้เกษตรกรทำพันธุ์ใน การเพาะปลูก	-พัฒนาเป็นสหกรณ์ ผลิตข้าวกล้องอก -ผลการดำเนินการ ดี
2. กลุ่มข้าวกล้อง อก	พ.ศ.2551	68 คน	สวทช.	ศูนย์การ เรียนรู้	-จำหน่าย -การรวมกลุ่มในรูปแบบ วิสาหกิจชุมชน	การดำเนินการดี สินค้าไม่เพียงพอใน การจำหน่าย
3.กลุ่มทอผ้า	พ.ศ.2552	6 คน	ชาวบ้านรวมตัวกันก่อตั้ง	ศูนย์การ เรียนรู้	-รักษาภูมิปัญญา ชาวบ้าน -สร้างรายได้	สินค้า เป็นที่ ต้องการมากไม่พอ จำหน่าย
4.กลุ่มจักรสาน	พ.ศ.2552	20 คน	อบต.ต่างอยสนับสนุนให้ ทุนคนละ1,000 บ.	ศูนย์การ เรียนรู้	-ส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาไว้	การดำเนินการดี สินค้าไม่พอ จำหน่าย
5.กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต	พ.ศ.2552	24 คน	ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้ง	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	เพื่อรวบรวมทุน หมุนเวียนในการ ประกอบอาชีพ	มีเงินทุนประมาณ 50,000 บาท รายเดือนฝากคนละ 130 บาท
6.กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน	พ.ศ.2544		เงินทุนจากรัฐบาล 1,000,000 บาท	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	-เพื่อการกู้ยืม -เงินทุนหมุนเวียน	ปัจจุบันมีเงินทุน จำนวน2400,000บาท
7.กลุ่มออมทรัพย์ วันละ 1 บาท ไม่ จำกัดอายุ (กองทุนผู้สูงอายุ)	พ.ศ.2551		อบต.ต่างอย สนับสนุน การจัดตั้ง	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	สำหรับสวัสดิการการค้า รักษา พยาบาล ดูแลผู้ สูงอายุ /ค่าทำศพ	การดำเนินการดี ผู้สูงอายุบางคน มี เงินออม 4,000- 5,000 บาท
8.กลุ่มพัฒนา สตรีหมู่บ้าน	พ.ศ.2530	50-60 คน	อบต.สนับสนุนให้จัดตั้งให้ เป็นกลุ่มองค์กร	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	เพื่อการสร้างงาน สร้าง อาชีพ	การดำเนินการมี การสร้างคนรุ่นใหม่ เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 5-2 กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม/ องค์กร	ก่อตั้ง เมื่อ	จำนวน สมาชิก	สนับสนุนการก่อตั้ง โดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการ ดำเนินงาน
9.ชมรมผู้สูงอายุ	พ.ศ.2552	ทุกคน ใน หมู่บ้าน เป็น สมาชิก	ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเอง เก็บเงินปีละ 10 บาทต่อคน โดย โรงพยาบาลและ สสส.สนับสนุน	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	กระตุ้นให้ผู้สูงอายุ รับผิดชอบตัวเอง	มีเงินทุน 3,000 บาท โรงพยาบาล ต้องการให้รวมกลุ่ม เพื่อเสนอขอความ ร่วมมือกับ สสส.
10.กลุ่ม อาสาสมัคร สาธารณสุข หมู่บ้าน(อสม.)	พ.ศ.2548	25 คน	ได้รับบจากอบต.ปีละ 10,000 บาท	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	-ทำลายแหล่งเพาะพันธ์ ยุง/-งานด้าน สาธารณสุข -มีอสม.ดูแลประจำโซน บ้านทุก 12-13 หลัง	มีการดูแลผู้สูงอายุ เป็นอย่างดี
11.กลุ่ม อปพร.	พ.ศ.2546	14 คน	ขึ้นอยู่กับ อบต.	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	บรรเทาสาธารณภัย รักษาความปลอดภัย	มีการดำเนินการดี มาก
12.กลุ่ม อาสาสมัคร ปกป้องสถาบัน พระมหากษัตริย์	พ.ศ.2545	ทุกคน ใน หมู่บ้าน	อบต.สนับสนุน	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	ปกป้องสถาบัน พระมหากษัตริย์	ร่วมกับรัฐบาล
13.กลุ่มผู้ใช้น้ำ (อ่างเก็บน้ำห้วย ค้อตามโครงการ พระราชดำริ)	พ.ศ.2528	หมู่บ้าน ทุกคน ใน หมู่บ้าน	เกษตรกรที่ทำการ เพาะปลูกตั้งกลุ่มโดยกรม ชลประทานสนับสนุนมี คณะกรรมการ 9 คน จาก 7 หมู่บ้าน	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	กลุ่มผู้ดูแล รักษา จ่าย น้ำ ให้มีน้ำเพียงพอใน การเกษตร	ชาวบ้าน 7 หมู่บ้าน ในตำบลต่างอย ร่วมกันดำเนินการ ทำให้เกิดการ แบ่งปันและ การ รักษาแหล่งน้ำ

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านนางอย มีกลุ่มองค์กรจำนวน 13 กลุ่ม ประกอบด้วยการรวมกลุ่มทางการผลิต 4 กลุ่ม การรวมกลุ่มการออมทรัพย์ 3 กลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ด้านสาธารณสุข การดูแลบรรเทาสาธารณภัยของหมู่บ้าน และการปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ รวม 6 กลุ่ม

(2) จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการศึกษา พบว่าชุมชนบ้านนางอยมีกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 4 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-3 แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านนางอย

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	จำนวนสมาชิก	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ศูนย์จำหน่ายสินค้า	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
1.กลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวคุณภาพดี	ข้าวหอมมะลิ	20 คน	ศูนย์เรียนรู้	ในพื้นที่ชุมชนบ้านนางอย	-ศูนย์การเรียนรู้ -บ้านของชาวบ้านผู้ผลิต	กำไรของกลุ่มปีละประมาณ 50,000-70,000 บาท
2. กลุ่มข้าวกล้องงอก	ข้าวกล้องงอก	68 คน	ศูนย์การเรียนรู้	ในพื้นที่และหมู่บ้านใกล้เคียงที่รวมกลุ่มคือ หมู่บ้านโพนปลาไหล	-ส่งไปขายที่ห้างเดอะมอลล์ กรุงเทพฯ -ส่งโครงการหลวงดอยคำ ทำน้ำข้าวกล้องงอก -ขายที่ศูนย์เรียนรู้ในหมู่บ้าน	กำไรของกลุ่มปีละประมาณ 50,000 บาท
3.กลุ่มทอผ้า	ผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าขาวม้า ผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ ผ้าปูโต๊ะ และผ้าตัดเสื้อ	6 คน	ศูนย์การเรียนรู้	ในพื้นที่ชุมชนบ้านนางอย	-ขายที่ศูนย์เรียนรู้ในหมู่บ้าน -บ้านชาวบ้านที่ผลิต -ผลิตตามคำสั่งซื้อ	เดือนละ 2,000-3,000 บาท ต่อคน
4.กลุ่มจักรสาน	กระติบข้าว ชะลอม	20 คน	ศูนย์การเรียนรู้	ในชุมชนบ้านนางอย	-ขายที่ศูนย์เรียนรู้ในหมู่บ้าน -บ้านชาวบ้านที่ผลิต	เดือนละประมาณ 1,000 บาทต่อคน

จากตารางที่ 5-3 พบว่า จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่รวมกลุ่มก่อตั้งขึ้นเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านนางอย มี 4 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าเกษตร ได้แก่ ข้าวพันธุ์ดี(ข้าวหอมมะลิ) ข้าวกล้องงอก และกลุ่มที่ผลิตสินค้าหัตถกรรม การทอผ้าและจักรสาน ซึ่งใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยในการผลิต มีเครือข่ายร่วมกับหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น ชุมชนบ้านโพนปลาไหล เพื่อให้การรวมกลุ่มมีความเข้มแข็งมากขึ้น

(3) จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ชุมชนบ้านนางอยมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

(3.1) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2552 ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อรวบรวมทุนหมุนเวียนในการผลิต มีสมาชิก จำนวน 24 ราย ฝากรายเดือนคนละ 130 บาทปัจจุบันมีเงินทุนประมาณ 50,000 บาท

(3.2) กลุ่มออมทรัพย์กองทุนหมู่บ้าน ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2544 ได้รับเงินทุนจากรัฐบาล 1,000,000 บาท กลุ่มได้ดำเนินการให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อการกู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนปัจจุบันมีเงินทุนจำนวน 2,400,000 บาท

(3.3) กลุ่มออมทรัพย์วันละ 1 บาท ไม่จำกัดอายุ พ.ศ.2551 อบต.เต่างอย สนับสนุนการจัดตั้งสำหรับสวัสดิการการคำรักษาพยาบาล การดำเนินการดี ผู้สูงอายุบางรายมีเงินออม 4,000-5,000 บาท

(4) **จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน** มีกลุ่มการผลิตที่จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนจำนวน 1 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวกล้องงอกบ้านนางอย-โพนปลาโหล ก่อตั้ง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2551 และจดทะเบียนในรูปวิสาหกิจชุมชนถูกต้อง ปีพ.ศ. 2552 โดยมีผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอก เป็นสินค้า มีสมาชิก 68 คนจากชุมชนบ้านนางอยและชุมชนโพนปลาโหลร่วมกันดำเนินการ มีศูนย์การเรียนรู้ ที่สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.) สนับสนุน จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม พบว่า ผลการดำเนินการที่ผ่านมาค่อนข้างดี แต่ปัจจุบันมีคู่แข่งมากขึ้น

(5) **สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่** จากการสำรวจพบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านนางอยมีทั้งสิ้น 303 ครัวเรือน ครัวเรือนจำนวนร้อยละ 91.39 ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยยึดแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ทุกครัวเรือน โดยมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านนางอย ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับรางวัลดีเด่น เป็นต้นแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำนาข้าว ปลูกมะเขือเทศ ปลูกข้าวโพดฝักก่อน ปลูกมันสำปะหลัง และถั่วลิสงถั่วดำ ส่งโครงการหลวงซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนบ้านนางอยทำให้เกษตรกรมีตลาดรับซื้อสินค้าเกษตรค่อนข้างแน่นอน และจากการสัมภาษณ์พบว่าโครงการหลวงรับซื้อผลผลิตของชาวบ้านชุมชนบ้านนางอยทั้งหมด ส่วนใหญ่ผลผลิตจะไม่เพียงพอ กับความต้องการของโครงการหลวงต้องซื้อผลผลิตจากชุมชนใกล้เคียงด้วย

1.2) ด้านชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง

(1) **สัดส่วนผู้รู้ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน** จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน (ยวนใจ ยาสาไชย, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554) หมู่บ้านนางอยมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นที่ยกย่อง 5 คน คือ ด้านจักสาน 1 คน ด้านดนตรีพื้นบ้าน 3 คน ประกอบด้วย สีซอ 1 คน เป่าแคน 1 คน ดีดพิณ 1 คน ด้านมวยโบราณ 1 คน จากจำนวนประชากรของหมู่บ้าน 1,303 คน คิดเป็นสัดส่วน .04 ของประชากรทั้งหมู่บ้าน

(2) **จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา** จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านพบว่า หมู่บ้านนางอย มีภาคีเครือข่ายการพัฒนา กับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

(2.1) ความร่วมมือกับชุมชนบ้านโพนปลาโหล ในการจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตข้าวกล้องงอก วิสาหกิจชุมชนโครงการตามพระราชดำริบ้านนางอย-โพนปลาโหล

(2.2) ความร่วมมือกับโครงการหลวงดอยคำในการจัดส่งผลผลิตให้แก่โครงการหลวง

(2.3) ความร่วมมือกับสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ในการให้กับสนับสนุนในการทำการเกษตร ล่าสุดเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 หมู่บ้านนางอยได้รับการคัดเลือกจาก สวทช. ในการมอบรถอเนกประสงค์ของโครงการ สวทช. 1 คัน เพื่อใช้ในการทำการเกษตรของหมู่บ้าน ซึ่งมีหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 10 หมู่บ้านจากทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีศูนย์การเรียนรู้ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ สวทช. จังหวัดสกลนคร คอยให้คำปรึกษา

(2.4) ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยมหาวิทยาลัยได้จัดโครงการหมู่บ้านเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น และชุมชนบ้านนางอยเป็นชุมชนเครือข่ายที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครให้การส่งเสริม ตามโครงการดังกล่าว โดยเริ่มโครงการตั้งแต่ ปี พ.ศ.2552 จนถึงปัจจุบัน

(3) **การจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดี** จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและศึกษาจากเอกสารแผนชุมชนของชุมชนบ้านนางอย ปี 2552 และ ปี 2553 พบว่า การจัดทำแผนชุมชน มีคุณภาพอยู่ในระดับดี (A) จากการประเมินโดยคณะกรรมการรับรองมาตรฐานแผนชุมชนจังหวัดสกลนคร

1.3) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง โดยศึกษาข้อมูลจาก

สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด
จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านนางอย พบว่า การย้ายถิ่นของประชากรในหมู่บ้านมีน้อยในช่วงปี 2550-2553 มีผู้ย้ายถิ่นถาวรประมาณ 50 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้ว ไปทำงานในเมือง อีกส่วนหนึ่งไปทำงานที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้ที่ย้ายไปทั้งหมดต้องการรายได้ที่เพิ่มขึ้น และหน้าที่การงานที่ดีขึ้น(ยวนใจ ยาสาไชย, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554)

โดยสรุปพบว่าชุมชนบ้านนางอย เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ อยู่ในระดับสูง จากการเปรียบเทียบข้อมูลจากรายงานของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการประเมินช่วงครึ่งปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10 พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีอัตราการจัดตั้งกลุ่มลดลงโดยภาพรวมของประเทศ แต่ชุมชนบ้านนางอยมีการรวมกลุ่มองค์กรในชุมชน ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2544-2552 จำนวนกลุ่มทั้งหมด 13 กลุ่ม โดยมีกลุ่มทางเศรษฐกิจจำนวน 4 กลุ่ม มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 กลุ่ม มีภูมิปัญญาชาวบ้าน คิดเป็น ร้อยละ 4 ของประชากรทั้งหมู่บ้าน มีการย้ายถิ่นไม่เกินร้อยละ 10 และมีแผนชุมชนอยู่ในระดับดี

2. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยสำรวจเกี่ยวกับเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ด้านการมีสัมมาชีพ ได้แก่ (1) การมีงานทำ วัดจาก อัตราการว่างงาน (2) รายได้ที่เพียงพอวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 (3) มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงานวัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ 2) ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมวัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีเนีย

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือนด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยสุ่มตัวอย่างประชากรของชุมชนบ้านนางอย ผู้วิจัยได้สุ่มอย่างง่ายเลือกครัวเรือนร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมดของชุมชนบ้านนางอย จากครัวเรือนทั้งสิ้น 303 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ได้จากการสุ่ม จำนวน 151 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่ให้ความร่วมมือในการสำรวจ โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 150 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 99 รายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

ตารางที่ 5-4 จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจ

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	77	51.68
หญิง	72	48.32
รวมระบุ	149 (98.67%)	100
ไม่ระบุ	2(1.33%)	
รวม	151	

ตารางที่ 5-5 อายุผู้ตอบแบบสำรวจ

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 29	35	23.2
30 - 39	14	9.27
40 - 49	15	9.93
50 - 59	37	24.50
60 - 69	31	20.53
70 - 79	12	7.95
80 - 89	6	3.97
มากกว่า 90	8	0.66
รวม ระบุ	151(100 %)	100

ตารางที่ 5-6 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า ป.4	4	3.20
ป.4	98	78.40
ป.6	9	7.20
มัธยมต้น	7	5.60
มัธยมปลาย	3	2.40
ปวช	1	0.80
ปริญญาตรี	2	1.60
อื่นๆ.....ป.7.....	1	0.80
รวม ระบุ	125(82.8%)	100
ไม่ระบุ	26(17.2%)	
รวม	151	

ตารางที่ 5-7 สถานภาพในครอบครัว

สถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
หัวหน้าครอบครัว	100	70.42
สมาชิกในครอบครัว	42	29.58
รวม ระบุ	142 (94%)	100
ไม่ระบุ	9 (6.0%)	
รวม	151	

ตารางที่ 5-8 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิก	ความถี่	ร้อยละ
1 -3คน	69	46.00
4-6 คน	70	46.67
7-10 คน	11	7.33
มากกว่า 10 คน	-	-
รวม ระบุ	150 (99.3%)	100
ไม่ระบุ	1 (0.7%)	
รวม	151	

จากตารางที่ 5-4 ถึง 5-8 พบว่า จากการสำรวจครัวเรือนในชุมชนบ้านนางอย จากจำนวนผู้ตอบแบบสำรวจ 151 คน (สุ่มร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด) มีผู้ตอบเป็นชายร้อยละ 51.68 หญิงร้อยละ 48.32 อายุอยู่ระหว่าง 50-59 ปี ความถี่สูงสุด 37 ราย (ร้อยละ 24.50) รองลงมาช่วงอายุต่ำกว่า 29 ปี 35 ราย (ร้อยละ 23.2) ช่วงอายุ 60-69 ปี 31 ราย (ร้อยละ 20.53) อายุสูงสุดมากกว่า 90 ปี จำนวน 8 ราย (ร้อยละ .66) ด้านการศึกษาพบว่า ร้อยละ 78.40 จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับปริญญาตรี มีเพียงร้อยละ 1.6 สถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 70.42 สมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 29.58 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน มีจำนวนสูงสุดร้อยละ 46.67 รองลงมา มีสมาชิก 1-3 คน ร้อยละ 46.00 มีสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 10 คน ร้อยละ 1.33

1) ด้านการมีสัมมาชีพ ได้แก่

(1) การมีงานทำ วิเคราะห์จาก อัตราการว่างงาน

ตารางที่ 5-9 การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านนางอย

อาชีพ	ความถี่(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เกษตรกรรม-กสิกรรม		
1.ทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ได้แก่ ทำนา ทำไร่ข้าวโพดอ่อน ไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เลี้ยงไก่ ฯลฯ	138	
รวมอาชีพเกษตรกรรม-กสิกรรม	138	91.39
ไม่ใช่เกษตรกรรม		
4.รับราชการ	1	
5.ข้าราชการบำนาญ	2	
6.รับจ้างทั่วไป (เช่น ก่อสร้าง ฯลฯ)	6	
7.ค้าขาย	4	
รวม อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	13	8.61
รวม	151	100

จากตารางที่ 5-9 พบว่า จากการสำรวจการประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านนางอย พบว่า ครัวเรือนร้อยละ 91.39 มีอาชีพทำเกษตรกรรม กสิกรรม ได้แก่ การทำนา ไร่ข้าวโพดอ่อน ไร่มันสำปะหลัง และมีการเลี้ยงสัตว์ด้วย เช่น เลี้ยงวัว ควาย ไก่ เป็นต้น ส่วนครัวเรือนที่มีอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม มีจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 8.61 ได้แก่ การรับจ้างทั่วไป ค้าขาย และรับราชการ เป็นต้น จากการสำรวจจำนวน 151 ครัวเรือน พบว่าครัวเรือนทั้งหมดร้อยละ 100 มีอาชีพ ไม่มีครัวเรือนที่ว่างงาน

(2) รายได้ที่เพียงพอวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10

ตารางที่ 5-10 รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายได้ต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
500 – 1,000 บาท	2	1.32
1,001 – 2,000 บาท	2	1.32
2,001 – 3,000 บาท	1	0.66
3,001 – 4,000 บาท	16	10.66
4,001 – 5,000 บาท	50	33.11
5,001 – 6,000 บาท	30	19.87
6,001 – 7,000 บาท	10	6.62
7,001 – 8,000 บาท	3	1.99
8,001 – 9,000 บาท	1	0.66
9,001 – 10,000 บาท	9	5.96
สูงกว่า 10,000 บาท	27	17.88
รวมระบุ	151(100%)	

จากตารางที่ 5-10 พบว่า รายได้ตัวเงินของครัวเรือน ข้อมูลในช่วงที่สำรวจ เดือนเมษายน 2554 รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน) ของผู้ตอบแบบสำรวจ ช่วงของรายได้ 4,001-5,000 บาทต่อเดือนจะมีความถี่มากที่สุด ร้อยละ 33.11 ช่วงของรายได้ที่สูงกว่า 10,000 บาทร้อยละ17.88 ช่วงของรายได้ที่ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ82.12

ตารางที่ 5-11 รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายจ่ายต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 500 บาท	11	7.38
500 – 1,000 บาท	32	21.47
1,001 – 2,000 บาท	66	44.30
2,001 – 3,000 บาท	37	24.84
3,001 – 4,000 บาท	2	1.34
4,001 – 5,000 บาท	1	0.67
รวม ระบุ	149 (98%)	100
ไม่ระบุ	2 (1.3%)	
รวม	151	

จากตารางที่ 5-11 พบว่า รายจ่ายของครัวเรือน (ต่อเดือน) ของผู้ตอบแบบสำรวจ ช่วงของรายจ่าย 1,001-2,000 บาทต่อเดือนจะมีความถี่มากที่สุด ร้อยละ 44.30 รองลงมาคือ ช่วงของรายจ่าย 2,001-3,000 บาทต่อเดือนไม่มีครัวเรือนที่รายจ่ายสูงกว่า 10,000 บาท(ต่อเดือน)

ตารางที่ 5-12 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน (ค่าเช่าที่ดิน ต่อปี)

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000 บาท	2	22.22
1,000 – 5,000 บาท	4	44.45
5,001 – 10,000 บาท	2	22.22
สูงกว่า 10,000 บาท (12,000)	1	11.11
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเช่าที่ดิน	9 (6%)	100
ไม่มีค่าเช่าที่ดิน	142 (94%)	
รวม	151	

ตารางที่ 5-13 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	ค่าเมล็ดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์	
ต่ำกว่า 1,000 บาท	39	37.86
1,000 – 5,000 บาท	60	58.25
5,001 – 10,000 บาท	1	0.97
สูงกว่า 10,000 บาท (25,000, 30,000, 123,000)	3	2.92
รวม ครัวเรือนที่ระบุค่าเมล็ดพันธุ์/พันธุ์สัตว์	103 (68.21 %)	100

ตารางที่ 5-13 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน (ต่อ)

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	ค่าน้ำยเคมี ยาฆ่าแมลง ต่อปี	
ต่ำกว่า 1,000 บาท	13	10.40
1,000 – 5,000 บาท	76	60.80
5,001 – 10,000 บาท	24	19.20
สูงกว่า 10,000 บาท (10,000-30,000)	12	9.60
รวม ครัวเรือนที่มีค่าน้ำยเคมี/ยาฆ่าแมลง	125(82.78 %)	100
	ค่าเครื่องจักร ต่อปี	
ค่าซื้อเครื่องจักร	0(0%)	
ค่าเช่าเครื่องจักร		
1,000 – 5,000 บาท	19	79.16
5,001 – 10,000 บาท	4	16.67
สูงกว่า 10,000 บาท(18,000)	1	4.17
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเช่าเครื่องจักร	24 (15.89%)	100
	ค่าซ่อมเครื่องจักร	
1,000 – 5,000 บาท	11	78.56
5,001 – 10,000 บาท	3	21.44
รวม ครัวเรือนที่มีค่าซ่อมเครื่องจักร	14(9.3%)	100
สูงกว่า 10,000 บาท (40,000,50,000)	2	66.67
รวม ครัวเรือนที่มีค่าดอกเบี้ยเงินกู้	3 (2.0%)	100
	รายการ	ความถี่
	ค่าเชื้อเพลิง (ต่อปี)	ร้อยละ
1,000 – 5,000 บาท	70	77.77
5,001 – 10,000 บาท	14	15.56
สูงกว่า 10,000 บาท (15,000-20,000)	6	6.67
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเชื้อเพลิง	90 (59.60 %)	100
	ค่าจ้างแรงงาน (ต่อปี)	
1,000 – 5,000 บาท	69	62.73
5,001 – 10,000 บาท	31	28.18
สูงกว่า 10,000 บาท (13,001-32,000)	10	9.09
รวม ครัวเรือนที่มีค่าจ้างแรงงาน	110(72.85 %)	100

จากตารางที่ 5-11และตารางที่ 5-13พบว่า มีครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าเช่าที่ดิน 9 ครัวเรือน(ร้อยละ 6) และค่าเช่าที่ดินต่อปี จำนวนเงินช่วงระหว่าง 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 4 ครัวเรือน (ร้อยละ 44.45) ครัวเรือนที่มีรายจ่าย ค่าเมล็ดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ จำนวน 103 ครัวเรือน จำนวนเงิน 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 60 ครัวเรือน (ร้อยละ 58.25) ครัวเรือนที่มีรายจ่าย ค่าน้ำย ยาฆ่าแมลง 125 ครัวเรือน จำนวนเงิน 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 76 ครัวเรือน(ร้อยละ 60.80) ครัวเรือนที่มีค่าเช่าเครื่องจักร 24 ครัวเรือน จำนวนเงิน 1,001-

5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 17 ครั้วเรือน (ร้อยละ 70.83) มีค่าซ่อมเครื่องจักร 14 ครั้วเรือน จำนวนเงิน 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 8 ครั้วเรือน (ร้อยละ 57.13) ค่าเชื้อเพลิง 90 ครั้วเรือน จำนวนเงิน 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 67 ครั้วเรือน (ร้อยละ 74.44) ค่าจ้างแรงงาน 110 ครั้วเรือน จำนวนเงิน 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 66 ครั้วเรือน (ร้อยละ 60)

ตารางที่ 5-14 เปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายของครั้วเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
รายได้มากกว่ารายจ่าย	105	69.54
รายได้เท่ากับรายจ่าย	10	6.62
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	36	23.84
รวมทั้งหมด	151	100

จากตารางที่ 5-14 พบว่า ครั้วเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านนางอยมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยจำนวนครั้วเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 105 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 69.54 ครั้วเรือนที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย จำนวน 36 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.84 และครั้วเรือนที่มีรายได้เท่ากับรายจ่าย จำนวน 10 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.62

ด้านการออมและสถานะหนี้สินของชาวบ้านชุมชนบ้านนางอย จากการสำรวจพบว่าครั้วเรือนที่ตอบแบบสำรวจจำนวน 151 ครั้วเรือน มีสภาพการออมและสถานะหนี้สิน สรุปได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5-15 การออมของครั้วเรือน

ลักษณะการออม	ความถี่	ร้อยละ
ฝากธนาคารพาณิชย์		
5,001-10,000 บาท	1	50.00
สูงกว่า 100,000 บาท(ระบุจำนวน.300,000 บาท)	1	50.00
รวม มีเงินฝากธนาคารพาณิชย์	2 (1.32%)	100
ฝากธนาคารรัฐ(ออมสิน, ธกส)		
1,001-10,000 บาท	17	68.00
10,001-50,000 บาท	6	24.00
50,000-100,000 บาท	2	8.00
รวม	25 (16.56%)	100
พันธบัตร		
1,001-10,000 บาท	6	50.00
10,000-50,000 บาท	6	50.00
รวม มีพันธบัตร	12 (7.95%)	100
ฝากกลุ่มออมทรัพย์		
1,001-5,000 บาท	9	90.00
10,000-50,000 บาท	1	10.00
รวม มีเงินออมกลุ่มออมทรัพย์	10 (6.62%)	100

ตารางที่ 5-15 การออมของครัวเรือน (ต่อ)

ลักษณะการออม	ความถี่	ร้อยละ
ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์		
1,001-5,000 บาท	1	
รวม มีเงินฝากสหกรณ์	1 (0.66%)	
ซื้อที่ดิน		
100,000	2	100.00
รวมซื้อที่ดิน	2 (1.32%)	100
ซื้อทองคำ		
ระบุจำนวน....7,500	1(0.66 %)	
ผลผลิตในยุ่งฉาง		
1,001-10,000 บาท	4	19.05
10,001-50,000	16	76.19
สูงกว่า 100,000 บาท(ระบุจำนวน...150,000.บาท.)	1	4.76
รวมระบุ	21(13.91%)	100
ฝากสหกรณ์การเกษตร		
1,001-5,000 บาท	4	75.00
รวมระบุ	4 (2.65%)	
อื่นๆ ได้แก่.....		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	8	27.58
1,001- 10,000 บาท	17	58.62
10,001-100,000 บาท	3	10.35
สูงกว่า 100,000 บาท(ระบุจำนวน...400,000..)	1	3.45
รวมระบุ	29(19.21%)	100
สรุปการออม		
มีการออม	107 คน	70.86
ไม่มีการออม/ไม่ระบุ	44 คน	29.14
รวม	151	100

จากตารางที่ 5-15พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจที่ระบุ ว่าครัวเรือนมีการออม มีจำนวน 107 รายโดย มีการออมโดยระบุแหล่งการออม ฝากธนาคารรัฐ(ออมสิน,ธกส.) 25 ราย มีเงินออมในช่วง 1,001-5,000 บาท ความถี่สูงสุด 12 ราย (ร้อยละ 48) มีเงินออมโดยฝากธนาคารรัฐสูงสุดในช่วง 50,000 -100,000 บาท 2 ราย และมีการออมโดยไม่ได้ระบุแหล่ง 29 ราย (ร้อยละ 19.21) เงินออมช่วง 1,001-5,000 บาท ความถี่สูงสุด 14 ราย (ร้อยละ 48.27) มีผู้มีเงินออมสูงกว่า 100,000 บาท จำนวน 1 ราย

ตารางที่ 5-16 วัตถุประสงค์การออม

วัตถุประสงค์การออม	ความถี่	ร้อยละ
เงินสำรองยามฉุกเฉิน/ไว้ใช้จ่ายใน อนาคต	63	65.63
มั่นคงของครอบครัว	33	34.38
การศึกษานูตร	18	18.75
รวมระบุ	96 (87.72 %)	
ไม่ระบุ	11 (10.28 %)	100
รวมผู้มีการออม	107	

จากตารางที่ 5-16 พบว่า ผู้ออมส่วนใหญ่ จำนวน 63 ราย ร้อยละ 65.63 ระบุว่าออมเพื่อเป็นสำรองยามฉุกเฉินและไว้ใช้จ่ายในอนาคต ส่วนออมเพื่อเป็นเงินเพื่อการศึกษาบุตร จำนวน 18 ราย (ร้อยละ 18.75) อาจจะเนื่องจากผู้ออมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่บุตรหลานมีงานทำแล้วจึงไม่ต้องออมเพื่อการศึกษาบุตร แต่ออมเพื่อการสำรองการใช้จ่ายยามฉุกเฉินหรือการไว้ใช้จ่ายในอนาคตมากกว่า

ตารางที่ 5-17 หนี้สินจากการกู้ยืม

หนี้สินจากการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
มีหนี้สิน	85	56.3
ไม่มีหนี้สิน	66	43.7
รวม	151	100

ตารางที่ 5-18 วัตถุประสงค์การกู้เงิน

วัตถุประสงค์การกู้เงิน	ความถี่	ร้อยละ
ใช้จ่ายเพื่อบริโภค	9	14.29
ใช้จ่ายเพื่อการผลิต	51	80.95
ใช้จ่ายเพื่อการผลิตและเพื่อการบริโภค	3	4.76
รวม	63 (74.12%)	100

จากตารางที่ 5-17 และ 5-18 พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 85 ราย (ร้อยละ 56.3) มีหนี้สิน ส่วนผู้ที่ระบุว่าไม่มีหนี้สิน มีจำนวน 66 ราย (ร้อยละ 43.7) โดยจากจำนวน ผู้มีหนี้สิน 85 ราย มีวัตถุประสงค์การกู้เงิน ไว้ใช้จ่ายเพื่อการผลิต จำนวน 51 ราย (ร้อยละ 80.95) และเพื่อใช้จ่ายเพื่อการบริโภค 9 ราย (ร้อยละ 14.29)

ตารางที่ 5-19 แหล่งการกู้ยืมเงิน

แหล่งการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
	กู้จากพ่อค้า นายทุน	
15,000 บาท	1	
รวม กู้เงินจากพ่อค้า นายทุน	1 (0.66 %)	
	กู้จากญาติ	
4,001-20,000 บาท	3	
รวม กู้เงินจากญาติ	3(1.99 %)	100
	กู้จากธนาคารเอกชน	
รวม กู้เงินจากธนาคารเอกชน	0 (0%)	
	กู้จากสหกรณ์	
1,001-50,000บาท	5	
รวม กู้เงินจากสหกรณ์	5 (3.31%)	100
	กู้จากธนาคารรัฐ ธกส.	
1,001-10,000 บาท	5	6.75
10,001-50,000 บาท	22	33.79
50,001-100,000 บาท	34	45.95
มากกว่า100,001(สูงสุด 300,000)	10	13.51
รวม กู้เงินจากธนาคารรัฐ(ออมสิน,ธกส)	74(49.01 %)	100
	อื่นๆ ได้แก่ ระบุ.....	
1001-50,000 บาท	18	94.73
สูงกว่า 100,000..บาท(700,000)	1	5.27
รวม กู้เงินจากแหล่งอื่นๆ	19 (12.58%)	100

จากตารางที่ 5-19 พบว่า แหล่งเงินกู้ ที่ผู้กู้เงินส่วนใหญ่กู้ คือ ธนาคาร ธกส.

จำนวน 74 ราย (ร้อยละ 49.01) จำนวนเงิน 50,001-60,000 บาท ความถี่สูงสุด 17 ราย (ร้อยละ 22.98) จำนวนเงินสูงสุดที่กู้ 250,001-300,000 บาท จำนวน 1 ราย และจากแหล่งเงินกู้อื่นๆ ได้แก่ สหกรณ์ 5 ราย กู้จากญาติ 3 ราย กู้จากพ่อค้า 1 ราย กู้โดยจำนวนเงินกู้สูงสุด 50,000 บาท นอกจากนี้มีการกู้โดยไม่ระบุแหล่งการกู้ 19 ราย จำนวนเงินสูงสุด 700,000 บาท(1ราย)

(3)มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงานวัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ

ตารางที่ 5-20 การมีหลักประกันและความปลอดภัย

สวัสดิการที่ได้รับจากภาครัฐ/องค์กร	ความถี่	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	-	-
ได้รับ	150	100
ไม่ระบุ	1	
-สวัสดิการที่ได้รับ		
-บัตรทอง	148	
-บัตรอสม.	3	
-กองทุนผู้สูงอายุ	2	
-บัตรประกันสังคม	3	
-กองทุนเงินล้าน	14	

ตารางที่ 5-21 ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงาน

ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบ อันตรายจากการทำงาน	ความถี่	ร้อยละ
-ไม่มี	149	98.67
-มี	2	1.33
รวมครัวเรือนทั้งหมด	151	100
สาเหตุมาจาก		
-อุบัติเหตุ	2	

จากตารางที่ 5-20 และ 5-21 พบว่า ด้านสวัสดิการ ผู้ตอบแบบสำรวจทั้งหมด 15 ราย ตอบว่าได้รับสวัสดิการจากรัฐ จากหลักประกันสุขภาพ บัตรทอง และอื่นๆ ได้แก่ กองทุนเงินล้าน บัตรผู้สูงอายุ เป็นต้น ส่วนด้านปัญหาแรงงานในครัวเรือนที่ประสบอันตรายจากการทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจเกือบทั้งหมด จำนวน 149 ราย ไม่มีปัญหาแรงงานที่ประสบอันตราย มีผู้ระบุว่ามีปัญหาแรงงานประสบอันตรายจากอุบัติเหตุเพียง 2 ราย

2) ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ โดยวิเคราะห์จากการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จินี

ค่าสัมประสิทธิ์จินี(Gini Coefficient)(สุรพล ปธานวนิช, 2551 : 163-170) เป็นการคำนวณเพื่อวัดการกระจายรายได้ หรือวัดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ การวัดด้วยสัมประสิทธิ์จินีจะให้ค่าวัดเพียง 1 ค่า เพื่อใช้ตัดสินระดับความไม่เท่าเทียมว่ามากน้อยเพียงใด ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0-1 ในหลายกรณีการวิเคราะห์อาจรายงานค่าเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่คูณด้วย 100 ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงถึงความไม่เท่าเทียมมาก ขณะที่ค่ายิ่งเข้าใกล้ 0 ยิ่งแสดงถึงความเท่าเทียมมากขึ้นเท่านั้น

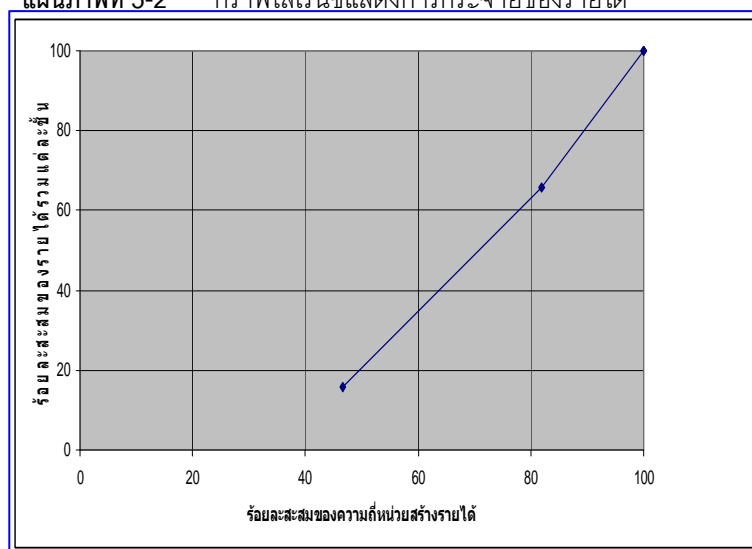
ตารางที่ 5-22 แสดงการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์จินี ของชุมชนบ้านนางอย

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ช่วงชั้น รายได้	ความถี่	ร้อยละสะสม ของความถี่ หน่วยสร้าง รายได้	รายได้รวม	ร้อยละของ รายได้รวม แต่ละชั้น	ร้อยละ สะสมของ 5	ร้อยละ สะสมของ ความถี่ หน่วยสร้าง รายได้	ร้อยละ สะสมของ รายได้รวม แต่ละชั้น	T1	T2
ต่ำกว่า 60,000	70	46.67	1,927,200	15.83	15.83	46.67	15.83	-	-
60,001- 120,000	53	82.00	6,081,600	49.96	65.79	82.00	65.79	3070.20	1298.06
120,001- 180,000	27	100	4,165,200	34.21	100	100	100	8200.00	6579.00
รวม (N)	150	100	12,174,000	100	100	100	100	11270.20	7877.06

$$\text{สูตร หาค่าสัมประสิทธิ์จินี} = \frac{\sum T1}{100\% \times 100\%} - \frac{\sum T2}{100\% \times 100\%} = \frac{11270.20 - 7877.06}{100\% \times 100\%}$$

$$\text{ค่าสัมประสิทธิ์จินีของชุมชนบ้านนางอย} = 0.339$$

แผนภาพที่ 5-2 กราฟไลเนียร์แสดงการกระจายของรายได้

จากตารางที่ 5-22 และแผนภาพที่ 5-2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จินีของชุมชนบ้านนางอย = 0.339 ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 และค่า 0.339 เป็นค่าที่ใกล้ 0 อธิบายผลได้ว่า ประชากรของชุมชนบ้านนางอย มีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้อยู่ที่ 0.339 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 0 มากกว่าค่าสัมประสิทธิ์จินี ในภาพรวมของประเทศ จากการสำรวจในปี 2554 มีค่า = 0.377 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) จากข้อมูลรายได้ตามช่วงชั้นของประชากรของบ้านนางอย รายได้อยู่ในช่วงชั้นของรายได้เพียง 3 ช่วงชั้น รายได้ต่ำสุด ต่ำกว่า 60,000 บาท และสูงสุด 180,000 บาท ต่อปี แสดงถึงความแตกต่างกันของรายได้นี้น้อย มีความเท่าเทียมกันของรายได้และมีความเป็นธรรมของรายได้สูงกว่าในภาพรวมของประเทศ

โดยสรุปความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือนของชุมชนบ้านนางอย พบว่า การมีสัมมาชีพ ได้แก่ การมีงานทำ วัดจาก อัตราการว่างงาน ครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมดมีงานทำในภาคเกษตร ร้อยละ 91.39 นอกภาคเกษตรร้อยละ 8.61 ไม่มีครัวเรือนที่ว่างงาน รายได้ที่เพียงพอวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 82.12 ไม่มีครัวเรือนที่มีรายจ่ายสูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 105 ครัวเรือน (ร้อยละ 69.54) มีการออม 107 ครัวเรือน (ร้อยละ 70.88) มีหนี้สินร้อยละ 56.3 ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิต (ร้อยละ 80.95) การกู้เงินแหล่งเงินกู้จากธนาคารรัฐ ธกส. (ร้อยละ 49.1) ด้านหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงานวัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐ ได้แก่ บัตรทองรักษาพยาบาล และกองทุนต่างๆ เช่น สวัสดิการจากกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ปัญหาแรงงานส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีปัญหาด้านปัญหาแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและความเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีนี่ มีค่า 0.339 ชุมชนบ้านนางอยมีความไม่เป็นธรรมอยู่ แต่มีค่าน้อยกว่าในระดับประเทศที่มีค่าอยู่ที่ระดับ 0.377 จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2554

กรณีศึกษาที่ 2 : ชุมชนบ้านป่าคอก อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต

บริบทของชุมชน

ประวัติของชุมชน

ป่าคอก เป็นชื่อหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 ในพื้นที่ตำบลป่าคอก อำเภอดง จังหวัดภูเก็ตซึ่งตำบลป่าคอกมีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกับประวัติเมืองภูเก็ต โดยเป็นที่ตั้ง “เมืองกลางบางโรง” ซึ่งเป็นที่อยู่ของผู้ปกครองเมืองภูเก็ต ระหว่างปี 2332-2352 และระหว่างปี 2380-2433 โดยการสิ้นสุดบทบาทการเป็นศูนย์กลางเมืองภูเก็ตในช่วงแรกมาจากการถูกพม่าโจมตีและกวาดต้อนผู้คนจุดไฟคอกทำให้ผู้คนล้มตายเป็นอันมาก ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นที่มาของชื่อตำบลว่า “ป่าคอก”

จากบทความในหนังสือ “เรื่องเล่าของคนป่าคอก...ท่ามกลางกระแสคลื่นที่โหมกระหน่ำ” (นครินทร์ อาสะไวย์, 2551:9-10) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของคำว่า “ป่าคอก” ซึ่งชาวบ้านได้เล่าว่า สมัยก่อนเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บางจี” คือเป็นที่ที่มีคนเอาศพเด็กมาเผา หรือ “จี” เมื่อตรวจสอบจากจดหมายเหตุเมืองกลางพบว่าป่าคอกเป็นชุมชนหลักของเมืองกลางตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีสภาพเป็นป่าทึบ ต้นไม้สูงใหญ่ สัตว์ป่านานาชนิดชุกชุม เมื่อครั้งเกิดสงคราม 9 ท้าวพม่าได้ยกพลมาแถบเมืองชายทะเล และเข้าตีเมืองกลาง ทำการเผาเมืองจนพังยับเยิน จับผู้เป็น

เซลดมาซังไว้ จับเด็กมาเผาไฟ ต่อมาคุณหญิงจันคุณหญิงมุก(ท้าวเทพกษัตรีท้าวศรีสุนทร)ได้รวบรวมผู้คนมาต่อสู้ จนพม่าขาดเสบียงยกทัพกลับไป จึงเป็นที่มาของชื่อป่าคลอก

ประชากรมีทั้งคนดั้งเดิมและอพยพมาจากที่อื่น เช่น นครศรีธรรมราช กระบี่ ฯลฯ ประมาณร้อยละ 85 นับถือศาสนาพุทธ วัดสำคัญคือวัดโสภณวนาราม มีพระพุทธรูปเก่าแก่คือ พ่อท่านด้วน เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ แขนทั้งสองข้างถูกตัดขาด มีความศักดิ์สิทธิ์และชาวบ้านให้การนับถืออย่างมาก มีประเพณีที่ชาวบ้านป่าคลอกทำร่วมกันคือ พิธีสวดกลางบ้านและลอยเรือสะเดาะเคราะห์

ที่ตั้งและสภาพของชุมชน ชุมชนบ้านป่าคลอก เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ห่างจากตัวอำเภอถลาง จากอนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรีท้าวศรีสุนทร ประมาณ 14 กิโลเมตร ระยะห่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประมาณ 20 กิโลเมตร

อาณาเขต ทิศเหนือ ติดบ้านบางโรง ตำบลป่าคลอก อำเภอถลางทิศตะวันตก ติดเทือกเขาพระแทว ทิศใต้ ติดบ้านผักฉืด ตำบลป่าคลอก อำเภอถลางทิศตะวันออก ติดพื้นที่ทะเลอันดามัน

ลักษณะทางพื้นที่ พื้นที่ของบ้านป่าคลอกโดยภาพรวม มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบชายฝั่ง โดยมีป่าไม้ พื้นที่สวน (สวนยางพาราและสวนผลไม้) พื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอ่าวพังงาอันเป็นแหล่งทรัพยากรชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่นา และที่อยู่อาศัยเรียงรายสลับกัน สภาพป่าชายเลนในพื้นที่บ้านป่าคลอก อยู่ในเขตป่าสงวนคลองบางโรง มีพื้นที่อยู่ประมาณ 400 ไร่ ลักษณะของผืนป่าเป็นผืนป่าใหญ่ที่ทอดยาวตามแนวชายฝั่ง มีป่าชายเลนกระจุกกระจายอยู่เป็นหย่อมๆ สภาพของผืนป่าชายเลน มีระบบนิเวศที่สลับซับซ้อนและมีความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าชายเลนบ้านป่าคลอกได้เกิดการจัดการ พื้นฟูอนุรักษ์และดูแลรักษาโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานานกว่า 8 ปี ส่วนปัญหาที่มี คือ การบุกรุกป่ามาเป็นเวลานาน จากการเพาะเลี้ยงชายฝั่งโดยกลุ่มนายทุนที่อาศัยช่องทางทางกฎหมาย ชาวบ้านบ้านป่าคลอกเล่าว่า การบุกรุกกินเนื้อที่เกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ของหมู่บ้าน

ข้อมูลประชากร จำนวนประชากร 314 ครัวเรือน จำนวนประชากรประมาณ 6,000 คน (ข้อมูลจากแผนชุมชนป่าคลอกปี 2553)

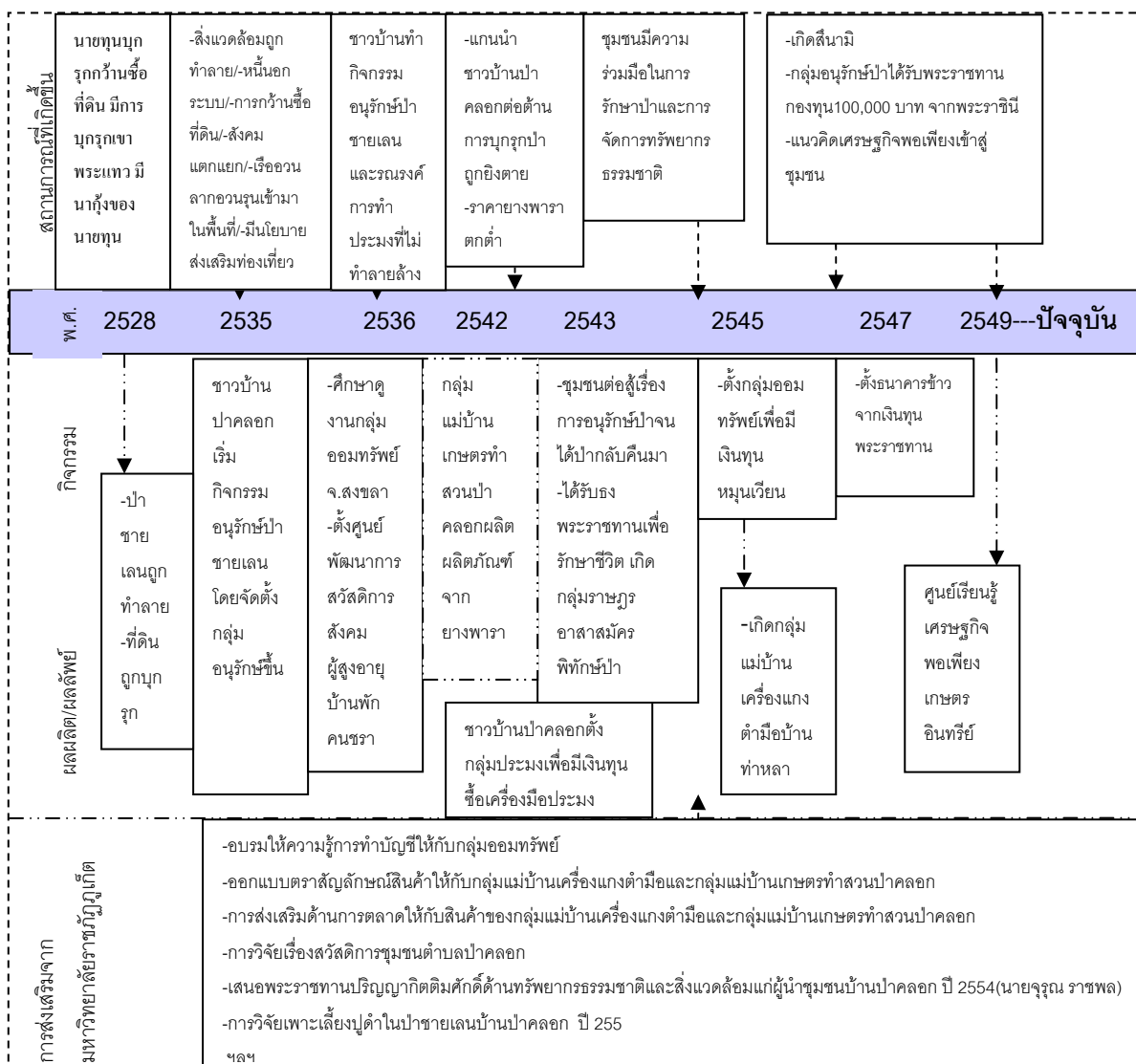
การศึกษา โรงเรียนวีรสตรีอนุสรณ์ ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนบ้านป่าคลอก จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยโรงเรียนมีส่วนร่วมกับการรักษาทรัพยากรป่าชายเลน มีครูในโรงเรียนเป็นแกนนำชุมชน คือ นายมานะ สามเมือง ประธานโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนตำบลป่าคลอก โดยใช้กลุ่มเยาวชนร่วมเป็นพลังขับเคลื่อน

อาชีพ ประชากรบ้านป่าคลอกส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน ทำนา และใช้เวลาว่างจากอาชีพหลักออกทะเลจับสัตว์น้ำเพื่อเป็นอาหารยังชีพในครัวเรือน สัตว์น้ำที่เหลือของสัตว์น้ำที่จับได้จะนำไปขายหรือแจกจ่ายเพื่อนบ้านด้วยกัน และมีประชากรบางส่วนทำประมงชายฝั่ง โดยใช้เครื่องมือแบบง่ายๆ เช่น แห อวน เบ็ด เป็นต้น

ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าคลอก

บ้านป่าคลอก เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ป่าชายเลน และบรรณรค์การทำประมงที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่ง กลุ่มชาวบ้านได้ทำการต่อสู้ปกป้อง และอนุรักษ์ป่ามาเป็นเวลานาน จากการบุกรุกของกลุ่มนายทุน จนแกนนำชาวบ้านถูกฆ่าตาย แต่กลุ่มชาวบ้านป่าคลอกก็ไม่ได้ล้มเลิกการต่อสู้ ยังคงปกป้องผืนป่าชายเลนต่อไป ซึ่งการรวมตัวของชาวบ้านในการอนุรักษ์ได้เกิดกลุ่มองค์กรทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นด้วย เพื่อขับเคลื่อนส่งเสริมให้การอนุรักษ์ดำเนินต่อไปได้ ซึ่งในตลอดช่วงเวลาของการก่อตั้งองค์การของชุมชนและการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้จัดกิจกรรมโครงการต่างๆร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ดังลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าคลอก จากการศึกษาเอกสารโครงการขับเคลื่อนพลังชุมชนท้องถิ่นสู่เครือข่ายตำบลน่าอยู่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอก และการสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านชุมชนบ้านป่าคลอก ประมวลสรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ 5-3 ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนบ้านป่าคอกและการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ที่มา : แผนพัฒนาตำบลป่าคอก พ.ศ. อำเภอป่าคอก จังหวัดภูเก็ต สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (จรุณ ราชพล, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2554)

การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูลชุมชน ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบ้านป่าคอก ประธานกลุ่มแม่บ้าน และประธานกลุ่มศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลป่าคอก และผู้เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 8 คน และศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.2554-2556 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าคอก โครงการขับเคลื่อนพลังชุมชนท้องถิ่นสู่เครือข่ายตำบล

นำอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าคอก และแผนชุมชนบ้านป่าคอก มีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

1) ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

1.2) ชุมชนพึ่งตนเองได้

จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน ของชุมชนบ้านป่าคอก มีทั้งสิ้น 10 กลุ่ม

ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-23 กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านป่าคอก จังหวัดภูเก็ต

ชื่อกลุ่ม/องค์กร	ก่อตั้งเมื่อ	จำนวนสมาชิก	สนับสนุนการก่อตั้งโดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน
1.กลุ่มอนุรักษ์บ้านป่าคอก	พ.ศ. 2535	ทั้งหมู่บ้าน	ชาวบ้านรวมตัวกัน	สำนักงานของกลุ่มบ้านเลขที่ 42 หมู่ 2 ตำบลป่าคอก	-อนุรักษ์พืช/สัตว์ลัดนิ้ว -ลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ	-พัฒนาเป็นป่าชุมชน -อนุรักษ์หน้าทะเลตามโครงการของสมเด็จพระเทพฯ
2. กลุ่มประมง	พ.ศ. 2543	60 คน	ชาวบ้านที่ทำประมง	สำนักงานของกลุ่มบ้านเลขที่ 42 หมู่ 2 ตำบลป่าคอก	-ต้องการให้กลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนและซื้อเครื่องมือการประมง	-ปัจจุบันมีเงินทุน 300,000-400,000 บาท ให้กู้ในกลุ่มร้อยละ 1 ต่อปี
3.กลุ่มธนาคารข้าวสาร	พ.ศ. 2545	30-40 คน	-ชาวบ้านรวมตัวกันก่อตั้ง -เงินทุนพระราชทาน 100,000 บาท	สำนักงานของกลุ่มบ้านเลขที่ 42 หมู่ 2 ตำบลป่าคอก	-ไม่ต้องการให้เงินพระราชทานหมดไป -ต้องการสร้างมูลค่าจากเงินพระราชทานเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้าน	-การดำเนินการแบบพอเพียงพออยู่พอกินในชุมชน -การส่งข้าวสารจากนายทุนบางครั้งมีปัญหาในเรื่องราคาและจำนวนที่สั่งซื้อ
4. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ	พ.ศ. 2545	50 คน	ชาวบ้านรวมตัวกัน	สำนักงานของกลุ่มบ้านเลขที่ 42 หมู่ 2 ตำบลป่าคอก	- เพื่อการออมและการกู้ยืม	- มีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 4 ล้านบาท
5.กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกงตำมือบ้านท่าหลา	พ.ศ. 2545	10 คน	ชาวบ้านร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์	สำนักงานของกลุ่มบ้านเลขที่ 42 หมู่ 2 ตำบลป่าคอก	-เพื่อกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ในการเฝ้าทะเล -จากการปลูกของกลุ่มนายทุน -และเป็นการสร้างรายได้ในกลุ่มด้วย	-มีเพียงคนแก่แก่ในชุมชนร่วมกันทำและเป็นผู้สูงอายุ -ขาดคนรุ่นใหม่สืบทอด -ถ้ามีคำสั่งซื้อมากจะผลิตไม่ทันเพราะคนผลิตเป็นผู้สูงอายุและจำนวนผู้ผลิตลดลงเรื่อยๆ

ตารางที่ 5-23 กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม/องค์กร	ก่อตั้ง เมื่อ	จำนวน สมาชิก	สนับสนุน การก่อตั้ง โดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน
6.กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรทำสวน ป่าคลอก	พ.ศ. 2542	สมาชิก 30 คน เป็นผู้ถือ หุ้น21 คน	กลุ่มแม่บ้าน ในชุมชน	สำนักงาน กลุ่ม บริเวณ สำนักงาน อบต.ป่า คลอก	-เพื่อการมีรายได้ เพิ่มขึ้น -แปรรูปจากวัตถุดิบ ยางพาราในพื้นที่	-เป็นกลุ่มแปรรูปน้ำยางพารากลุ่ม แรกของประเทศไทย -พัฒนาจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจ ชุมชน -ได้รับคัดสรรเป็นสินค้าโอท็อป 3 ดาวของจังหวัดภูเก็ต -ผลิตภัณฑ์ไม่เพียงพอในการ จำหน่ายตลาดมีความต้องการมาก -มีผู้ที่ทำการผลิตจริงเพียง 5 คน
7.กลุ่มศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจ พอเพียงเกษตร อินทรีย์	พ.ศ. 2549	42 คน	-ชาวบ้าน รวมกลุ่มกัน -กรมพัฒนา ที่ดินแนะนำ การทำเกษตร อินทรีย์ -ปตท. สนับสนุนพา ไปดูงาน	ที่ดินของ ราชพัสดุ ประมาณ 5 ไร่อยู่ใกล้ บริเวณ สำนักงาน อบต.ป่า คลอก	-เพื่อการทำเกษตร อินทรีย์ และเป็นศูนย์ การเรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียงเกษตรอินทรีย์	-การดำเนินการดีมีผู้มาศึกษาดูงาน ตลอดปี -ได้รับการสนับสนุนโครงการจาก ปตท. -หัวหน้ากลุ่มเป็นวิทยากรให้กับ ชาวบ้าน
8.กลุ่มสายใยรัก คนสามวัย	พ.ศ. 2550	ทุกคน ใน หมู่บ้าน	การสนับสนุน ของอบต.ป่า คลอก	สำนักงาน ของกลุ่ม หมู่ 2 ต. ป่าคลอก	กระตุ้นให้กลุ่มคนใน ชุมชนเด็กเยาวชนและ ผู้สูงอายุมีกิจกรรม ร่วมกัน	มีความร่วมมือดี
9.กลุ่ม อาสาสมัคร พัฒนาสังคม	พ.ศ. 2548	ทุกคน ใน หมู่บ้าน	ได้รับการ สนับสนุนจาก อบต.ป่าคลอก	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	-ดำเนินการดูแลด้าน สังคม กิจกรรมทาง สังคม และผู้สูงอายุใน ชุมชน	มีการดำเนินการและความร่วมมือดี
10. กลุ่ม อปพร.	พ.ศ. 2548	ทุกคน ใน หมู่บ้าน	ได้รับการ สนับสนุนจาก อบต.ป่าคลอก	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	-บรรเทาสาธารณภัย	- มีความร่วมมือดี

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านป่าคลอก มีกลุ่มองค์กรจำนวน 10 กลุ่ม ประกอบด้วยการรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 1 กลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การอาชีพ การสร้างรายได้ 4 กลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อการออมทรัพย์ 1 กลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อระบบสวัสดิการ ด้านสาธารณสุข และการดูแล บรรเทาสาธารณภัยของหมู่บ้าน 3 กลุ่ม และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์ 1 ศูนย์ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตร

ทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ชาวบ้านในชุมชนและบุคคลทั่วไปเพื่อศึกษาดูงาน

(2) จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการศึกษ พบว่าชุมชนบ้านป่าคอกมีกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-24 แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านป่าคอก

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	จำนวนสมาชิก	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ศูนย์จำหน่ายสินค้า	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
1.กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกงตำมือบ้านท่าหลา	เครื่องแกงตำมือ	10 คน	สำนักงานของกลุ่มบ้านเลขที่ 42 หมู่ 2 ตำบล	ในพื้นที่ชุมชนบ้านป่าคอกและหมู่บ้านใกล้เคียง	-มีผู้มารับซื้อที่สำนักงานกลุ่ม -การจัดงานแสดงสินค้า -พื้นที่บ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตและของจังหวัด	รายได้ของกลุ่มประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน
2.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำสวนป่าคอก	ตุ๊กตายาง ได้แก่ ดาวยางสำหรับเด็ก แม่เหล็กติดตู้เย็น พวงกุญแจ ฯลฯ	21 คน	สำนักงานกลุ่มบริเวณสำนักงาน อบต.ป่าคอก	-นำยางพาราซึ่งปลูกในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต	-ที่สำนักงานกลุ่มและศูนย์จำหน่ายสินค้าของ อบต.ป่าคอก -ร้านจำหน่ายของที่ระลึกของจังหวัด -การจัดงานแสดงสินค้า -พื้นที่บ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต -งานโอทอปของจังหวัดภูเก็ตและที่กรุงเทพฯ	รายได้ประมาณ 4,000-5,000 บาทต่อคน/เดือน

จากตารางที่ 5-24 พบว่า จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่รวมกลุ่มก่อตั้งขึ้นเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านป่าคอก มี 2 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้า เครื่องแกงตำมือ และผลิตภัณฑ์จากยางพารา แปรรูปเป็นตุ๊กตายางของที่ระลึกรูปแบบต่างๆ ซึ่งใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาพื้นบ้านและใช้ยางพาราซึ่งมีเพียงพอในพื้นที่เป็นปัจจัยในการผลิต ปัญหาที่พบเกิดจากกลุ่มผู้ผลิตเป็นผู้สูงอายุ การผลิตไม่ทันในการผลิตที่มีคำสั่งซื้อบ่อย และต้องการพัฒนารูปแบบให้ทันสมัยมากขึ้น เป็นต้น

(3) จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ ชุมชนบ้านป่าคอกมีกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 1 กลุ่ม ได้แก่

จากการสัมภาษณ์ ประธานกลุ่มได้เล่าให้ฟังว่า กลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ หรือเรียกว่ากลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ก่อตั้งโดยสมาชิก เพื่อสมาชิก ไม่ได้จดทะเบียน เพราะศึกษาดูแล้วว่าจดทะเบียนไม่ได้ ไม่จดทะเบียน แต่ถ้าจดทะเบียน ต้องเสียภาษี และต้องมีปัญหาในการจัดการให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ถ้าไม่จดทะเบียน จะทำให้การทำงานคล่องตัวกว่า สมาชิกจึงคิดกันว่า ไม่จดทะเบียนดีกว่า การก่อตั้งกลุ่มตอนแรกตั้งกลุ่มอนุรักษ์ก่อน จึงต่อยอดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ วัตถุประสงค์คือ ต้องการให้ชาวบ้านได้พบกัน เพราะทุกวันที่ 5 ของเดือน ต้องมาประชุม ปัจจุบันมีสมาชิก 500 คนเศษ มีเงินทุนหมุนเวียน 4 ล้านบาท การเป็นสมาชิก มีสมุดออมทรัพย์และมีสัญญา การกู้เงินคิดดอกเบี้ย ร้อยละ 1 ต่อเดือน ถ้าธนาคารทั่วไปการกู้ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำ แต่ของกลุ่มใช้คนของชุมชนค้ำ หรือปัจจุบันใช้สมุดเงินฝากค้ำประกันได้ การออมเดือนละครั้ง ฝากทุกๆเดือน เดือนละประมาณ 100 บาท

การเรียนรู้ของกลุ่ม เกิดจากการศึกษาดูงาน จากกฎระเบียบที่สมาชิกร่วมคิด ร่วมร่างกฎกันเอง และร่วมปฏิบัติตามกฎ มีเงินจากพัฒนาสังคมมาช่วย จึงเอาไปซื้อของไว้ให้เช่า เช่น เต็น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องเสียง ซึ่งถ้าในชุมชนมีงานบวช งานแต่งงาน งานศพ ต่างๆก็ให้เขาราคาถูก ถ้าเช่าจากร้านค้าข้างนอกชุมชนจะแพง ทุกคนร่วมมือกันดี สมาชิกใหม่เข้ามาจากชุมชนอื่นเพิ่มขึ้น แต่คนในชุมชนต้องรับรอง

ปัญหาอุปสรรค ประธานกลุ่มได้เล่าต่อว่า การถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ ยังน้อย เพราะการให้คนรุ่นใหม่เข้ามาทำบางครั้งไม่ได้รับการไว้วางใจ มีข้อโต้แย้งในการบริหารมาก ไม่เห็นความทุ่มเท รุ่นเก่าทำมานานชาวบ้านเห็นผลงาน เห็นความซื่อสัตย์ ความทุ่มเท ทำมาจนอายุ 70 ปีเศษแล้ว เลือกลงที่ไรก็ได้กรรมการชุดเก่าตลอด เพราะชาวบ้านเชื่อถือ เงินตอบแทนให้กรรมการน้อย ปีละ 3,000 บาท ไม่ชักจูงให้คนรุ่นใหม่มาทำ แต่คนรุ่นเก่าถือว่าทำงานให้ชุมชนไม่หวังผลตอบแทนมากกว่า

การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จากคำบอกเล่าของประธานกลุ่ม ที่เล่าว่า “กลุ่มออมทรัพย์ มีหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมาช่วยบ้าง มาให้ความรู้ มาอบรม การตรวจสอบบัญชี การทำระบบบัญชี มีการทำวิจัย การสอนทำบัญชี ช่วยแนะแนวระบบการเงิน กฎหมายที่เกี่ยวข้อง มาจัดอบรมครั้งละ 3-4 วัน หรือบางโครงการก็เป็นเดือน เป็นโครงการวิจัยต่างๆ เท่าที่ผ่านมามีที่ราชภัฏภูเก็ตเข้ามาบ่อยมาก มาช่วยเหลือบ้าง มาอบรมบ้าง มาทำวิจัยบ้าง” (สนิท นาคเสมอ, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2554)

(4) **จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน** มีกลุ่มการผลิตที่จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 กลุ่ม คือ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรทำสวนป่าคลอก ประธานกลุ่ม เล่าว่าการดำเนินการของกลุ่มด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์จากยางพาราก่อตั้งตั้งตั้งแต่ปี 2542 ตั้งมาได้เป็นปีที่ 12 แล้ว ๑๓ ทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนถูกต้อง มีสมาชิกถือหุ้น 21 คน แต่สมาชิกที่ทำงานจริงๆมี 5 คน ได้รับรางวัล ชนะเลิศภาคใต้ จากกลุ่มแม่บ้านทั้งหมด การที่ได้รับรางวัลเพราะทำมาต่อเนื่อง 12 ปี ไม่ล้ม ที่อื่นตั้งได้ไม่กี่เดือนก็ล้มเลิก สมาชิกที่ทำในกลุ่มจะได้รายได้ประมาณ 4,000-5,000 บาทต่อเดือนต่อคน การเรียนรู้เกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิม จากการศึกษาดูงาน และการไปศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากศูนย์ยางพารา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ประณี แสงสี, **สัมภาษณ์**, 8 มีนาคม 2554)

การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประธานกลุ่มเล่าต่อว่า มีความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตในการมาให้ความรู้กับกลุ่มในเรื่องต่างๆ เป็นแหล่งฝึกงาน โครงการของนักศึกษาของราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตได้ช่วยส่งเสริมเรื่องการตลาด มีการเชิญไป ออกร้าน การจำหน่ายในงานต่างๆของราชภัฏ ความต้องการได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพิ่มเติม คือ ต้องการให้ช่วยด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ให้บรรจุกันที่มีความสวยงาม ทันสมัยเพราะการให้ดาวของสินค้า OTOP ส่วนใหญ่ดูจากการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นหลัก มีความต้องการองค์ความรู้ทุกด้านที่ราชภัฏช่วยได้ เพราะต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์และต้องการรับความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ ปัญหาปัจจุบันวัสดุต่างๆมีราคาแพงขึ้น ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น (ประณี แสงสี, **สัมภาษณ์**, 10 มีนาคม 2554)

(5) **สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่** จากการสำรวจพบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านป่าคลอก มีทั้งสิ้น 314 ครัวเรือน ครัวเรือนจำนวนร้อยละ 41.84 ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยยึดแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์บ้านป่าคลอก เป็นต้นแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์ จากการสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์ได้เล่าว่าเริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2549 จากการที่กรมพัฒนาที่ดินมาแนะนำทำปุ๋ยหมัก ให้ความรู้เรื่องปุ๋ยอินทรีย์ จากองค์ความรู้เดิม ปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีปัญหาเรื่องศัตรูพืช ต่อมาเริ่มแบ่งโซน การปลูกแบบเดิม และการปลูกโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้ผลจึงหันมาใช้เกษตรอินทรีย์เต็มตัว องค์ความรู้เกิดจากพื้นฐานเดิมที่มีความสนใจ และการไปศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่างๆ แล้วมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ ต่อมา ปี 2552 ปตท.เข้ามาพาไปศึกษาดูงาน วิธีการลดรายจ่าย จึงคิดเลี้ยงวัว เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เพิ่มขึ้นตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และจากการไปดูงานศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงที่อื่น ประกอบกับการลงทำดู เรียนรู้ไปเรื่อยๆ

ปัจจุบันมีสมาชิก ประมาณ 42 คน เดิมที่ก่อตั้ง ปี 2549 มี 19 คน สมาชิกให้ความร่วมมือที่ดี ที่ดินที่ตั้งของศูนย์เป็นที่ราชพัสดุ มีงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆมาช่วยบ้าง (ชะลอ การะเกด, **สัมภาษณ์**, 11 มีนาคม 2554)

กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์ จากการผลิตส้มภาษณห์หัวหน้าศูนย์ ศูนย์มีเนื้อที่ 3-4 ไร่ สิ่งปลูก เช่น พืชสวนครัว พืชผักพื้นบ้าน เช่น ยอดผักหมูยอ ยอดหน่อผักฉนวน เป็นต้น ไม้ยืนต้นไม่ได้ปลูกเพราะสภาพดินไม่เหมาะและเนื้อที่น้อยมีการทำปุ๋ย ไว้ใช้เอง โดยนำเศษอาหารมาทำปุ๋ย เป็นการแบ่งเบาภาระของอบต.ในการจัดเก็บขยะและเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดภาวะโลกร้อน ด้วย ตอนนี้เริ่มชวนเยาวชนเข้ามาเรียนรู้มารวมกลุ่ม ผลิตสิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ ทำเป็นเครื่องประดับบ้าน เช่น ทำภาชนะจากกะลามะพร้าว ทำอ่างล้างหน้าจากไม้ ทำให้ฝึกการประดิษฐ์ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปด้วย รวมทั้งเกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้เพิ่มให้กับกลุ่มด้วย

การพัฒนาของศูนย์ขณะนี้กำลังทำ โฮมสเตย์ จากที่ได้ไปศึกษาดูงาน ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และที่จังหวัดกระบี่ มาทดลองทำ 2 หลัง ใช้วัสดุที่เหลือทิ้ง เช่นเศษไม้ และคิดประดิษฐ์ตกแต่งเอง ไม่ได้ทำในเชิงธุรกิจ แต่ต้องการให้คนที่มาศึกษาดูงานที่ศูนย์ฯได้พักค้างคืน แลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยกันในเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง และจากชุมชนต่างๆ

การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต หัวหน้าศูนย์ได้กล่าวว่าตอนนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏยังไม่ได้ให้นักศึกษามาเรียนรู้ที่ศูนย์ เนื่องจากเดิมศูนย์ยังอยู่ระหว่างการจัดตั้ง ยังไม่พร้อม จึงไม่ค่อยได้เปิดตัว ปีที่แล้วเปิดตัว มีคนมาเรียนรู้มากขึ้น ศูนย์มีคนทำงานแค่ 2-3 คน ปัจจุบันทุกหน่วยงานในภูเก็ตรู้จัก และมีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมมาก รวมทั้งต้องฝึกการเป็นวิทยากร ตอนนี้หัวหน้าศูนย์เป็นวิทยากรแกนนำ และได้รับการแต่งตั้งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรอินทรีย์ของตำบลป่าคลอก เมื่อมีหน่วยงานมาส่งเสริมมาก พาไปดูงานตลอด บางครั้งไปไม่ได้เพราะไม่มีคนทำงานที่ศูนย์ มีงานยุ่ง ต้องดูแลสัตว์และพืชต่างๆที่ปลูกไว้ ingsไปไม่ได้รวมทั้งต้องเป็นวิทยากรของศูนย์เมื่อมีผู้มาเยี่ยมชมด้วย แต่อย่างไรก็ตามทางศูนย์ยินดีเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตรวมทั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ในส่วนที่ต้องการองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านใดบ้างนั้น หัวหน้าศูนย์บอกว่าตนเองไม่ทราบรายละเอียดว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีองค์ความรู้อะไรบ้าง แต่ถ้ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีวิทยากรใหม่ๆที่จะมาช่วยต่อยอดก็ยินดีมากที่จะศึกษาเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัยราชภัฏที่จะให้การส่งเสริมหรือให้ความร่วมมือกันอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามทางศูนย์ยินดีเป็นแหล่ง

เรียนรู้ของนักศึกษาราชภัฏรวมทั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (ชะลอ การะเกด, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2554)

1.2) ด้านชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง

(1) สัดส่วนผู้รู้ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน จากการ

สัมภาษณ์นายจตุรนต์ ราชพล แกนนำนุชุมชนบ้านป่าคลอก และ นายอภิวันท์ วงศ์นา เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอก พบว่า มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นที่ยกย่องอย่างเป็นทางการ 3 คน จากจำนวนประชากรของหมู่บ้านประมาณ 6,000 คน คิดเป็นสัดส่วน .005 หรือร้อยละ .05 ของประชากรทั้งหมู่บ้าน คือ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเครื่องมือประมง 1 คน คือ นายจตุรนต์ ราชพล ด้านเกษตรอินทรีย์ 1 คน คือ นายชะลอ การะเกด และ ด้านงานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้านโบราณ 1 คน คือ นางประณี แสงสี

(2) จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา จากการสัมภาษณ์นายจตุรนต์ ราชพล

แกนนำนุชุมชนบ้านป่าคลอก และ นายอภิวันท์ วงศ์นา เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอก พบว่า หมู่บ้านป่าคลอก มีภาคีเครือข่ายการพัฒนา กับชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

(2.1) ชุมชนบ้านป่าคลอกมีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านอื่นในตำบลป่าคลอกและความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น ได้แก่ อบต.ป่าคลอก ซึ่งจัดตั้งเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งตำบลป่าคลอกขึ้น

(2.2) มีเครือข่ายความร่วมมือกับโรงเรียนในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนวีรสตรีอนุสรณ์ ซึ่งจัดตั้งชมรมรักษารักษาบ้านเราขึ้น ให้เยาวชนได้ร่วมขับเคลื่อนการอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ

(2.3) เครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งการอบรมทรัพยากร การจัดทำจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในป่าชายเลนของชุมชน รวมทั้งการวิจัยระบบสวัสดิการของชุมชน เป็นต้น

(2.4) เครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอกและชาวบ้านป่าคลอก ได้ลงนามความร่วมมือกับองค์กรแพลนเน็ต แมร์ (Planet Mer) องค์กรพัฒนาเอกชนของประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2554 เพื่อร่วมกันจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ให้มีความสมบูรณ์ ของแหล่งอาหาร การรักษาความหลากหลายของระบบนิเวศน์ชายฝั่ง เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนประมงพื้นบ้าน

(3) การจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดี จากการสัมภาษณ์ นายอภิวันท์ วงศ์นา เลขาธิการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคอก พบว่า การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านป่าคอก มีคุณภาพอยู่ในระดับดี จากการประเมินโดยองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคอก จังหวัดภูเก็ต

1.3) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง โดยศึกษาข้อมูลจาก

สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด
จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบ้านป่าคอก พบว่า การย้ายถิ่นของประชากรในหมู่บ้านมีน้อย ในช่วงปี 2550-2553 มีผู้ย้ายถิ่นถาวรประมาณ ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ส่วนใหญ่ไม่ได้ย้ายออกจากหมู่บ้านอย่างถาวร เป็นการย้ายชั่วคราว เช่น ไปศึกษาต่อ ไปทำงานโรงแรม รีสอร์ท ทำงานก่อสร้าง เป็นต้น

โดยสรุปด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับชุมชน พบว่าชุมชนบ้านป่าคอก ด้านการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีจำนวนกลุ่ม 10 กลุ่ม มีการก่อตั้งกลุ่มตั้งแต่ ปี 2535-2550 โดยการตั้งกลุ่ม/องค์กรชุมชนส่วนใหญ่เป็นการตั้งกลุ่มอนุรักษ์และกลุ่มทางสังคม กลุ่มทางเศรษฐกิจมี 4 กลุ่ม มีกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ 2 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ 1 กลุ่ม จำนวนกลุ่มวิชาชีพชุมชน 1 กลุ่ม สัดส่วนผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร ร้อยละ 41.84 ด้านชุมชนมีการเรียนรู้และแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนภูมิปัญญาชาวบ้านต่อประชากร ร้อยละ .05 มีจำนวนภาคีเครือข่าย 4 เครือข่าย คือ ชุมชนอื่นที่ใกล้เคียง สถาบันการศึกษาในชุมชน สถาบันอุดมศึกษา องค์กรในท้องถิ่นและองค์กรต่างประเทศด้านการอนุรักษ์ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง พบว่า การย้ายถิ่น ประมาณ ร้อยละ 10 ของประชากร

2. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูล ครัวเรือนด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนบ้านป่าคอกซึ่งเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้สุ่มอย่างง่าย เลือกรับครัวเรือนร้อยละ 40 ของครัวเรือนทั้งหมดของชุมชนบ้านป่าคอก จากครัวเรือนทั้งสิ้น 314 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ได้จากการสุ่ม จำนวน 125 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่ให้ความร่วมมือในการสำรวจโดยการสัมภาษณ์ 98 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 79 รายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

ตารางที่ 5-25 จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจ

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	55	63.22
หญิง	32	37.78
รวมระบุ	87 (88.77%)	100
ไม่ระบุ	11(11.23%)	
รวม	98	

ตารางที่ 5-26 อายุผู้ตอบแบบสำรวจ

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 29	25	25.51
30 - 39	16	16.33
40 - 49	31	31.63
50 - 59	11	11.22
60 - 69	12	12.24
70 - 79	3	3.06
รวม	98	100

ตารางที่ 5-27 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	1	1.35
ต่ำกว่า ป.4	5	6.76
ป.4	13	17.57
ป.6	11	14.86
มัธยมปลาย	5	6.76
ปวช	13	17.57
ปวส	12	16.22
ปริญญาตรี	4	5.41
ปริญญาโท	9	12.16
อื่นๆ.....	1	1.35
รวม ระบุ	74(75.51%)	100
ไม่ระบุ	24(24.49%)	
รวม	98	

ตารางที่ 5-28 สถานภาพในครอบครัว

สถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
หัวหน้าครอบครัว	68	72.34
สมาชิกในครอบครัว	26	27.66
รวม ระบุ	94 (95.92%)	100
ไม่ระบุ	4 (4.08%)	
รวม	98	

ตารางที่ 5-29 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิก	ความถี่	ร้อยละ
1-3 คน	31	32.64
4-6 คน	56	53.69
7-10 คน	8	13.67
รวม ระบุ	95 (%)	100
ไม่ระบุ	3 (%)	
รวม	98	

จากตารางที่ 5-25 ถึง 5-29 พบว่า จากการสำรวจครัวเรือนในชุมชนบ้านป่าคดออก ผู้ตอบแบบสำรวจ 98 คน เป็นชายร้อยละ 62.22 หญิงร้อยละ 37.78 มีอายุอยู่ระหว่าง 40-49 ปี มีความถี่สูงสุด 31 ราย (ร้อยละ 31.63) รองลงมาอายุต่ำกว่า 29 ปี 25 ราย (ร้อยละ 25.51) และช่วงอายุ 30-39 ปี 16 ราย (ร้อยละ 16.33) ช่วงอายุสูงสุด 70-79 ปี 3 ราย (ร้อยละ 3.06) การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และปวช. มีความถี่สูงสุดเท่ากัน ระดับละ 13 ราย รวม 26 ราย (ร้อยละ 34.14) รองลงมา ปวส. 12 ราย (ร้อยละ 16.22) ระดับปริญญาตรี 4 ราย (ร้อยละ 5.41) และปริญญาโท 9 ราย (ร้อยละ 12.16) สถานภาพหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 72.34 เป็นสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 27.66 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีสมาชิก 4-6 คน ความถี่สูงสุด (ร้อยละ 53.69)

1) ด้านการมีสัมมาชีพ ได้แก่

(1) การมีงานทำ วิเคราะห์จาก อัตราการว่างงาน

ตารางที่ 5-30 การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านป่าคดออก

อาชีพ	ความถี่(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เกษตรกรรม-กสิกรรม		
1.ปลูกผัก	2	4.88
2.เลี้ยงวัว	1	2.44
3.ทำสวนยางพารา ปลูกมันสำปะหลัง	17	41.48
4.ทำสวนผลไม้	5	12.20
5.ทำสวนอ้อย	1	2.43
6.สวนยางพารา สวนผลไม้	1	2.43
7.ประมง	8	19.51
9. ทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน	6	14.63
รวมอาชีพเกษตรกรรม/กสิกรรม	41(41.84%)	100
นอภาคเกษตรกรรม		
1.ค้าขาย	16	33.33
2.ทำงานโรงแรม	5	10.43
3.รับราชการ/ข้าราชการเกษียณ	6	12.51
5.ธุรกิจส่วนตัว	2	4.16
6.รับจ้างทั่วไป	18	35.41
8.ทำงานก่อสร้าง	1	2.08
9.รับทำเครื่องแกง	1	2.08

ตารางที่ 5-30 การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านป่าคลอก (ต่อ)

อาชีพ	ความถี่(ครัวเรือน)	ร้อยละ
รวม อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	48 (48.98%)	100
ทำอาชีพทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม		
1.ปลูกผัก และค้าขาย	3	33.34
2.อื่นๆ เช่น ทำสวนยางพาราและทำงานโรงแรม ฯลฯ	6	66.66
รวม ทำอาชีพทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาค เกษตรกรรม	9 (9.18%)	100
รวมครัวเรือนทั้งหมด	98	

จากตารางที่5-30 พบว่า จากการสำรวจการประกอบอาชีพของครัวเรือน
ในชุมชนบ้านป่าคลอก พบว่า ครัวเรือน 41 ครัวเรือน (ร้อยละ 41.84) มีอาชีพทำเกษตรกรรม
กสิกรรม ส่วนครัวเรือนที่มีอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม 48 ครัวเรือน(ร้อยละ 48.98) จากการสำรวจ
จำนวน 9 ครัวเรือน(ร้อยละ 9.18) มีการทำงานอาชีพทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร พบว่า
ครัวเรือนทั้งหมด 98 ครัวเรือน (ร้อยละ 100) มีการประกอบอาชีพไม่มีครัวเรือนที่ว่างงาน
ตารางที่ 5-31 รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายได้ต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
1,001 – 2,000 บาท	1	1.02
2,001 – 3,000 บาท	3	3.06
3,001 – 4,000 บาท	3	3.06
4,001 – 5,000 บาท	8	8.16
5,001 – 6,000 บาท	12	12.24
6,001 – 7,000 บาท	9	9.18
7,001 – 8,000 บาท	13	13.27
8,001 – 9,000 บาท	9	9.18
9,001 – 10,000 บาท	15	15.32
สูงกว่า 10,000 บาท(สูงสุด50,000 บาท)	25	25.51
รวมระบุ	98(100%)	100

จากตารางที่5-31 พบว่า รายได้ตัวเงินของครัวเรือน ข้อมูลในช่วงที่สำรวจ คือ เดือน
มีนาคม 2554 รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน) ส่วนใหญ่มีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท
75 ครัวเรือน ช่วงของรายได้ 9,001-10,000 บาท มีความถี่มากที่สุด(ร้อยละ 74.49)ช่วงของรายได้
สูงกว่า 10,000 บาท 25 ครัวเรือน(ร้อยละ 25.51)รายได้สูงสุด 50,000 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 5-32 รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายจ่ายต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
500 – 1,000 บาท	11	11.22
1,001 – 2,000 บาท	5	5.10
2,001 – 3,000 บาท	12	12.24
3,001 – 4,000 บาท	8	8.16
4,001 – 5,000 บาท	24	24.49
5,001 – 6,000 บาท	17	17.35
6,001 – 7,000 บาท	7	7.14
7,001 – 8,000 บาท	2	2.04
8,001 – 9,000 บาท	1	1.02
9,001 – 10,000 บาท	7	7.14
สูงกว่า 10,000 บาท(สูงสุด 30,000 บาท)	4	4.08
รวม ระบุ	98	100

จากตารางที่ 5-32 พบว่า รายจ่ายของครัวเรือน (ต่อเดือน) ช่วงของรายจ่าย 4,001-5,000 บาทต่อเดือนจะมีความถี่มากที่สุด 24 ครัวเรือน(ร้อยละ 24.49) รองลงมาคือ ช่วงของรายจ่าย 5,001-6,000 บาทต่อเดือน(หรือประมาณ 60,000 -72,000 บาทต่อปี) 17 ครัวเรือน(ร้อยละ 17.35)รายจ่ายต่ำกว่า 10,000 บาท 94 ครัวเรือน(ร้อยละ 95.92)

ตารางที่ 5-33 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ค่าเช่าที่ดิน (ต่อปี)		
1,001 – 10,000 บาท	3	
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเช่าที่ดิน	3 (3.06%)	100
ค่าเมล็ดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ (ต่อปี)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	7	87.50
5,001 – 10,000 บาท	1	12.50
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเมล็ดพันธุ์พืช/สัตว์	8(8.16%)	100
ค่านุ้ยเคมี/ยาฆ่าแมลง (ต่อปี)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	6	85.71
5,001 – 10,000 บาท	1	14.29
รวม ครัวเรือนที่มีค่านุ้ยเคมี	7(7.14%)	100
ค่าเครื่องจักร (ต่อปี)		
ค่าซื้อเครื่องจักร		
1,000 – 5,000 บาท	1	33.33
5,001 – 10,000 บาท	2	66.67
รวม ครัวเรือนที่มีค่าซื้อเครื่องจักร	3 (3.06%)	100
ค่าเช่าเครื่องจักร	0 (%)	

ตารางที่ 5-33 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน (ต่อ)

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ค่าซ่อมเครื่องจักร		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	6	85.71
สูงกว่า 10,000 บาท(15,000)	1	14.29
รวม ครัวเรือนที่มีค่าซ่อมเครื่องจักร	7(7.14%)	100
ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ (ต่อปี)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	6	66.67
5,001 – 10,000 บาท	1	11.11
สูงกว่า 10,000 บาท (30,000,100,000)	2	22.22
รวม ครัวเรือนที่มีค่าดอกเบี้ยเงินกู้	9(9.18%)	100
ค่าเชื้อเพลิง (ต่อปี)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	38	92.68
5,001 – 10,000 บาท	1	2.43
สูงกว่า 10,000 บาท (18,000,100,000)	2	4.89
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเชื้อเพลิง	41(41.84%)	100
ค่าจ้างแรงงาน (ต่อปี)		
สูงกว่า 10,000 บาท	2	100
รวม ครัวเรือนที่มีค่าจ้างแรงงาน	2(2.04%)	100

จากตารางที่ 5-33พบว่า มีครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าเช่าที่ดิน 3 ครัวเรือน ร้อยละ 3.06 จำนวนเงินในช่วงระหว่าง 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ค่าเมล็ดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ 8 ครัวเรือน ในช่วงระหว่าง 1,001-5,000 บาท มีความถี่สูงสุด จำนวน 4 ครัวเรือน (ร้อยละ 50)ครัวเรือนที่มีรายจ่าย ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง 7 ครัวเรือน จำนวนเงิน 1,001-5,000 บาทความถี่สูงสุด 4 ครัวเรือน (ร้อยละ 57.14) ครัวเรือนที่มีค่าเช่าเครื่องจักร 3 ครัวเรือน จำนวนเงิน 5,001-10,000 บาท ความถี่สูงสุด 17 ครัวเรือน (ร้อยละ 70.83) มีค่าซ่อมเครื่องจักร 7 ครัวเรือน จำนวนเงินต่ำกว่า 1,000 บาท ความถี่สูงสุด 4 ครัวเรือน (ร้อยละ 57.14) ค่าเชื้อเพลิง 41 ครัวเรือน จำนวนเงิน 1,001-5,000 บาท ความถี่สูงสุด 28 ครัวเรือน (ร้อยละ 68.29) และมีค่าจ้างแรงงาน 2 ครัวเรือน(ร้อยละ 2.04)

ตารางที่ 5-34 เปรียบเทียบรายได้อีกกับรายจ่ายของครัวเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
รายได้มากกว่ารายจ่าย	81	82.70
รายได้เท่ากับรายจ่าย	10	10.20
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	7	7.14
รวมทั้งหมด	98	100

จากตารางที่ 5-34 พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านป่าคดลอกมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 81 ครัวเรือน (ร้อยละ 82.70)

ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย 7 ครัวเรือน (ร้อยละ 7.14) และครัวเรือนที่มีรายได้เท่ากับรายจ่าย 10 ครัวเรือน (ร้อยละ 10.20)

ด้านการออมและสถานะหนี้สินของชาวบ้านชุมชนบ้านป่าคลอก จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนที่ตอบแบบสำรวจจำนวน 98 ครัวเรือน มีสภาพการออมและสถานะหนี้สิน สรุปได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5-35 การออมของครัวเรือน

ลักษณะการออม	ความถี่	ร้อยละ
ฝากธนาคารพาณิชย์		
5,001-10,000 บาท	3	6.25
10,001-50,000 บาท	15	31.25
อื่นๆ ไม่ระบุ	13	2.08
ระบุ ...1,000-2,000 บาทต่อเดือน	17	35.42
รวม ครัวเรือนฝากเงินธนาคารพาณิชย์	48 (48.98%)	100
ฝากธนาคารรัฐ(ออมสิน, ธกส)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	27	57.45
5,001-10,000 บาท	5	10.64
10,001-50,000 บาท	15	31.91
รวม ครัวเรือนฝากเงินธนาคารรัฐ	47 (47.95%)	100

ตารางที่ 5-35 การออมของครัวเรือน (ต่อ)

ลักษณะการออม	ความถี่	ร้อยละ
พันธบัตร		
รวม ครัวเรือนมีพันธบัตร	1 (1.02%)	100
กลุ่มออมทรัพย์		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	41	89.14
5,001-10,000 บาท	2	4.35
10,000-50,000 บาท	1	2.17
50,000-100,000 บาท	1	2.17
อื่นๆ	1	2.17
รวม มีเงินออมกับกลุ่มออมทรัพย์	46 (46.94%)	100
สหกรณ์ออมทรัพย์		
ต่ำกว่า 5000 บาท	19	90.48
10,000-50,000 บาท	2	9.52
รวม มีเงินฝากสหกรณ์	21 (21.43%)	100
มูลค่าผลผลิตในุ้งฉาง		
รวม ครัวเรือนที่มีผลผลิตในุ้งฉาง	2(2.04%)	100
สหกรณ์การเกษตร		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	3	75.00
สูงกว่า 10,000 บาท ระบุ...(24,000)	1	25.00
รวม ครัวเรือนฝากสหกรณ์การเกษตร	4 (4.08%)	100

จากตารางที่ 5-35 พบว่า คริวเรือมีการออม โดยระบุแหล่งการออม ฝาก
ธนาคารพาณิชย์ 48 ราย (ร้อยละ 48.98) ส่วนใหญ่มีเงินออม อยู่ในช่วง 10,001-50,000 บาท
ธนาคารรัฐ (ออมสิน, ธกส.) 47 ราย (ร้อยละ 47.95) เงินฝากกลุ่มออมทรัพย์ 21 ราย (ร้อยละ
21.43) มีผู้มีเงินออมโดยฝากสหกรณ์การเกษตร 4 ราย

ตารางที่ 5-36 วัตถุประสงค์การออม

วัตถุประสงค์การออม	ความถี่	ร้อยละ
ไว้ใช้ในอนาคต/ยามจำเป็น	14	53.84
ทุนการศึกษาบุตร/ไว้ให้ลูกหลาน	11	42.31
หมุนเวียนในการค้าขาย	1	3.85
รวม ผู้ระบุวัตถุประสงค์การออม	26 (26.53%)	100
ไม่ระบุ	72 (73.47%)	
รวม	98	

จากตารางที่ 5-36 พบว่า ผู้ออมส่วนใหญ่ ไม่ได้ระบุวัตถุประสงค์การออม มีผู้ระบุจำนวน
26 ราย (ร้อยละ 26.53) ระบุว่าออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในอนาคตยามจำเป็น 14 ราย (ร้อยละ 53.84)
ส่วนออมเพื่อเป็นเงินเพื่อการศึกษาบุตร/ไว้ให้ลูกหลาน จำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.31
อาจจะเนื่องจากผู้ออมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ต้องการเพื่อการสำรองการไว้จ่ายยามฉุกเฉินหรือ
การใช้จ่ายในอนาคตมากกว่าวัตถุประสงค์อื่น

ตารางที่ 5-37 หนี้สินจากการกู้ยืม

หนี้สินจากการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
มี	26	25.53
ไม่มี	72	73.47
รวม	98 (100%)	100

ตารางที่ 5-38 วัตถุประสงค์การกู้เงิน จำนวนผู้กู้เงินมี 26 ราย (ตอบได้หลายข้อ)

วัตถุประสงค์การกู้เงิน	ความถี่	ร้อยละ
กู้ใช้จ่ายเพื่อบริโภค	19	61.29
กู้ใช้จ่ายเพื่อการผลิต	7	22.58
กู้ใช้จ่ายเพื่อการผลิตและเพื่อการบริโภค	3	16.13
รวมผู้ระบุวัตถุประสงค์การกู้เงิน	31 (31.64%)	100

จากตารางที่ 5-37 และตารางที่ 5-38 พบว่า ส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีหนี้สิน 72 ราย (ร้อยละ
73.47) มีหนี้สิน 26 ราย (ร้อยละ 25.53) จากจำนวน ผู้มีหนี้สิน 26 ราย มีวัตถุประสงค์การกู้เงิน
ไว้ใช้จ่ายเพื่อการผลิต จำนวน 19 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.29 และเพื่อใช้จ่ายเพื่อการบริโภค 7 ราย
(ร้อยละ 22.58) และเพื่อทั้งการผลิตและการบริโภค 3 (ร้อยละ 16.13)

ตารางที่ 5-39 แหล่งการกู้ยืมเงิน

แหล่งการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
	พ่อค้า นายทุน	
รวม	0 (0 %)	
	ญาติ	
รวม กู้จากญาติ	1 (3.85 %)	
	ธนาคารเอกชน	
ต่ำกว่า 20,000	4	
รวม กู้จากธนาคารเอกชน	4 (15.38 %)	
	สหกรณ์	
ต่ำกว่า 100,000	5	
100,000	1	
รวม กู้จากสหกรณ์	6 (23.08%)	
	ธนาคารรัฐ ธกส. กลุ่มออมทรัพย์	
รวม กู้จากกลุ่มออมทรัพย์(1,000-8,000)	15 (57.69 %)	
รวมครัวเรือนที่มีการกู้เงินจากแหล่งต่างๆ	26	

จากตารางที่ 5-39 พบว่า แหล่งเงินกู้ ที่ผู้กู้เงินส่วนใหญ่กู้ คือ กลุ่มออมทรัพย์จำนวน 15 ราย (ร้อยละ 57.69) จำนวนเงิน 1,001-2,000 บาท กู้จากธนาคารเอกชน 4 ราย (ร้อยละ 15.38) กู้สหกรณ์ 6 ราย (ร้อยละ 23.08)

ตารางที่ 5-40 การมีหลักประกันและความปลอดภัย

สวัสดิการที่ได้รับจากภาครัฐ/องค์กร	ความถี่	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	-	
ได้รับ	98	100
ไม่ระบุ	-	
-สวัสดิการที่ได้รับ		
-บัตรทองรักษาพยาบาล	77	78.57
-เบี้ยผู้สูงอายุ (500 บาทต่อเดือน)	10	10.20
-ประกันสังคม	11	11.23

ตารางที่ 5-41 ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงาน

ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบ อันตรายจากการทำงาน	ความถี่	ร้อยละ
-ไม่มี	87	88.78
-มี	11	11.22
	สาเหตุมาจาก	
-สารพิษอันตราย	1	9.09
-อุบัติเหตุ	10	90.91
รวม	11	100

จากตารางที่ 5-40 และ 5-41 พบว่า ด้านระบบสวัสดิการ ผู้ตอบ 98 ราย (ร้อยละ 100) ตอบว่าได้รับสวัสดิการจากรัฐ จากหลักประกันสุขภาพ บัตรทอง และอื่นๆ ได้แก่ เบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัญหาแรงงานในครัวเรือนที่ประสบอันตรายจากการทำงาน พบว่า จำนวน 87 ราย (ร้อยละ 88.78) ไม่มีปัญหาแรงงานที่ประสบอันตราย มีผู้ระบุว่ามีปัญหาแรงงานจากการประสบอุบัติเหตุ 10 ราย และจากสารพิษอันตรายเพียง 1 ราย

3) ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ โดยวิเคราะห์จากการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ

ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) (สุรพล ปธานวนิช, 2551 : 163-170) เป็นการคำนวณเพื่อวัดการกระจายรายได้ หรือวัดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ การวัดด้วยสัมประสิทธิ์จีนิจะให้ค่าวัดเพียง 1 ค่า เพื่อใช้ตัดสินระดับความไม่เท่าเทียมว่ามากน้อยเพียงใด ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0 – 1 ในหลายกรณีการวิเคราะห์อาจรายงานค่าเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่คูณด้วย 100 ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงถึงความไม่เท่าเทียมมาก ขณะที่ค่ายิ่งเข้าใกล้ 0 เพียงไร ยิ่งแสดงถึงความเท่าเทียมมากขึ้นเท่านั้น

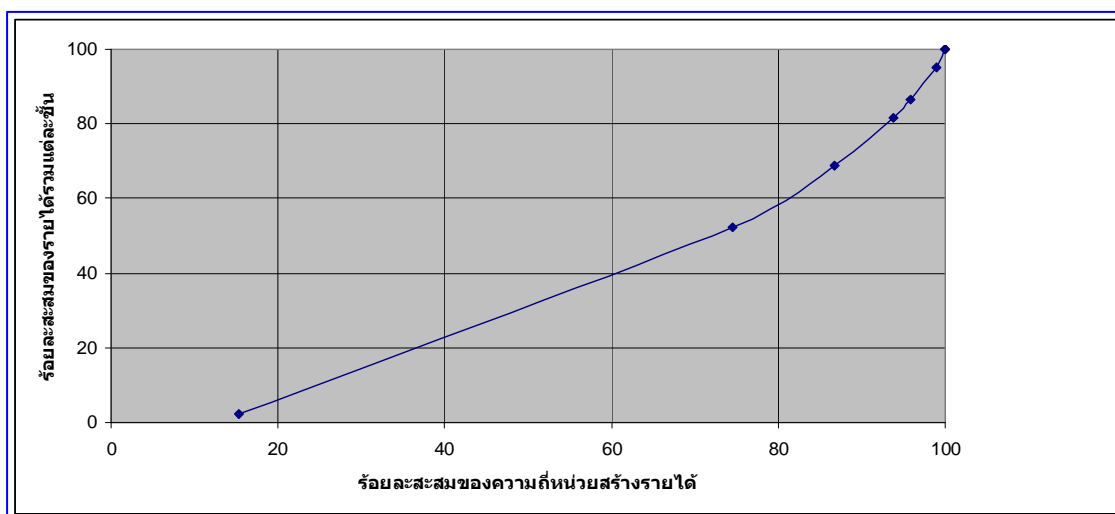
ตารางที่ 5-42 สัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ช่วงชั้นรายได้	ความถี่	ร้อยละสะสมของความถี่หน่วยสร้างรายได้	รายได้รวม	ร้อยละของรายได้รวมแต่ละชั้น	ร้อยละสะสมของ 5	ร้อยละสะสมของความถี่หน่วยสร้างรายได้	ร้อยละสะสมของรายได้รวมแต่ละชั้น	T1	T2
ต่ำกว่า 60,000	15	15.31	276,000	2.25	2.25	15.31	2.25	-	-
60,001-120,000	58	74.49	6,114,000	49.93	52.18	74.49	52.18	798.67	167.60
120,001-180,000	12	86.73	2,028,000	16.56	68.74	86.73	68.74	5120.43	4525.82
180,001-240,000	7	93.88	1,584,000	12.93	81.67	93.88	81.67	7083.62	6453.14
240,001-300,000	2	95.92	564,000	4.61	86.28	95.92	86.28	8099.76	7833.65
300,001-360,000	3	98.98	1,080,000	8.82	95.10	98.98	95.10	9121.84	8339.96
540,000-600,000	1	100	60,000	4.90	100	100	100	9897.96	9510.00
รวม (N)	98	100	12,246,000	100	100	100	100	40122.28	37030.17

$$\text{สูตร หาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ} = \frac{\sum T1 - \sum T2}{100\% \times 100\%}$$

ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนบ้านป่าคลอก = 0.309

แผนภาพที่ 5-4 แสดงกราฟโลเรนซ์ ของชุมชนบ้านป่าคลอก

จากตารางที่ 5-42 และ แผนภาพที่ 5-4 พบ ว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนบ้านป่าคลอก = 0.309 ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 และค่า 0.309 เป็นค่าที่ใกล้ 0 อธิบายผลได้ว่า ประชากรของชุมชนบ้านป่าคลอกมีความเท่าเทียมกันของรายได้สูง จากข้อมูลรายได้ตามช่วงชั้นของประชากรของชุมชนบ้านป่าคลอก ส่วนใหญ่ 85 ครัวเรือน รายได้อยู่ในช่วงชั้นของรายได้เพียง 3 ช่วงชั้น คือ รายได้ต่ำกว่า 60,000 บาท 60,001-120,000 บาท และ 120,001-180,000 บาทต่อปี รายได้ที่สูงกว่า 180,000 บาทต่อปี มีเพียง 13 ครัวเรือน แสดงว่า มีความเท่าเทียมกันของรายได้สูงและมีความเป็นธรรมของรายได้สูง

โดยสรุปความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจะดับครัวเรือนของชุมชนบ้านป่าคลอก พบว่า การมีสัมมาชีพ ได้แก่ การมีงานทำ ครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมดมีงานทำในภาคเกษตร ร้อยละ 41.84 นอกภาคเกษตรร้อยละ 48.98 ไม่มีครัวเรือนที่ว่างงาน รายได้ที่เพียงพอวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 74.49(รายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่ช่วง 9,001-10,000 บาท) มีครัวเรือนที่มีรายจ่ายสูงกว่า 10,000 บาท ต่อเดือน ร้อยละ 4.08 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 81ครัวเรือน(ร้อยละ 82.70) มีการออม 48 ครัวเรือน(ร้อยละ 48.98) มีหนี้สินร้อยละ 25.53 ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค(ร้อยละ 61.29) การกู้เงินแหล่งเงินกู้กลุ่มออมทรัพย์(ร้อยละ 57.69) ด้านหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงานวัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐ ได้แก่ บัตรทองรักษาพยาบาล และเบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัญหาแรงงานส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีปัญหาด้านปัญหาแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและความเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์

จีนี มีค่า 0.309 ชุมชนบ้านป่าคลอก มีความไม่เป็นธรรมอยู่บ้าง แต่มีค่าน้อยกว่าในระดับประเทศ ที่มีค่า อยู่ที่ระดับ 0.377 จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2554

กรณีศึกษาที่ 3 : ชุมชนบ้านพยอมใต้ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

บริบทของชุมชน

ประวัติของชุมชน

แต่เดิมในอดีตชุมชนบ้านบางพยอมใต้ เป็นชุมชนที่มีที่เดียวกันกับบ้านบางพยอมของตำบลหัวรอ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ต่อมา พ.ศ.2472 ชุนหลวงอภิบาลเมือง หรือชาวบ้านเรียกว่า “ปู่เขียน” ได้มีการแบ่งพื้นที่ออกมาจากบ้านบางพยอม มาอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน จึงเรียกว่า “บ้านบางพยอมใต้” จนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ.2524 วิทยาลัยครูพิษณุโลกสงครามในขณะนั้น ได้ขอใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์ทุ่งทะเลแก้ว เป็นที่ตั้งโครงการประมาณ 900 ไร่เศษ ซึ่งเริ่มต้นจากพื้นที่ 40 ไร่ และได้พัฒนาพื้นที่ จนเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม ที่มีอาคารเรียนและสถานที่ที่ทันสมัย เปิดการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน

ที่ตั้งและสภาพของชุมชน

ที่ตั้ง ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 7 กิโลเมตร และหมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม ส่วนทะเลแก้ว ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 2 กิโลเมตร

อาณาเขตของชุมชน ทิศเหนือ ติดต่อกับหมู่ที่ 4 ต.พลาชุมพลทิศใต้ ติดต่อกับหมู่ที่ 4 ต. พลาชุมพล ทิศตะวันออกติดต่อกับแม่น้ำน่าน กับหมู่ที่ 2 ต.บ้านคลองทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ที่ 3 ต. พลาชุมพล

ข้อมูลด้านประชากร ข้อมูลจากแผนชุมชน ปี พ.ศ.2553 ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จำนวนครัวเรือน 634 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,688 คน ชาย 802 คน หญิง 886 คน

ลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่ลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำน่านไหลผ่าน ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ส่วนในด้านตะวันตกมีคลองชลประทานไหลผ่าน พื้นที่เหมาะสมสำหรับการเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ จำนวนพื้นที่ของหมู่บ้าน ทั้งหมด จำนวนประมาณ 4,375 ไร่ แยกเป็น พื้นที่ทำการเกษตร (ทำนา ทำไร่ ทำสวน) 2,187 ไร่ พื้นที่ อยู่อาศัย 1,250 ไร่ พื้นที่ของ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพิษณุโลกสงคราม ประมาณ 937 ไร่

สภาพทางเศรษฐกิจ จากสภาพของหมู่บ้านบางพยอมใต้ที่อยู่ในเขตเมือง ที่มีสภาพกึ่งเมืองกึ่งชนบท ด้านอาชีพในหมู่บ้านมีการประกอบอาชีพ ค้าขาย ประกอบธุรกิจ รับราชการ รับจ้าง และเกษตรกรรม ซึ่งปัจจุบันพบว่า ประชาชนจำนวนมากขายที่ดินให้กับนายทุน ทำให้การประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมมีน้อยลง มีครัวเรือนที่ทำเกษตรกรรมเพียงไม่ถึงร้อยละ 5 ของครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน

ด้านธุรกิจ ในเขตหมู่บ้านบางพยอมใต้ มีปั้มน้ำมันคู่ช่อมรถยนต์ โรงงาน และกลุ่มอาชีพ ด้านหน้าของชุมชนซึ่งอยู่ติดถนนสายหลักของจังหวัดพิษณุโลก ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2554 กำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้างห้างเซ็นทรัล สาขาพิษณุโลก ซึ่งจะเป็นห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่สุดที่เปิดในจังหวัดพิษณุโลก และเป็นศูนย์กลางการค้าของภาคเหนือตอนล่างส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดและภูมิภาค และยังส่งผลให้ที่ดินบริเวณที่ตั้งของชุมชนมีราคาแพง โดยกลุ่มนายทุนกว้านซื้อที่ดินของชาวบ้านในชุมชน

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเพื่ออุปโภคบริโภคในชุมชน มีบ่อน้ำตื้น จำนวน 5 แห่ง สระน้ำจำนวน 10 แห่ง บ่อบาดาลจำนวน 17 แห่ง ซึ่งเพียงพอในการอุปโภคบริโภคของชุมชน

ประเพณี/วัฒนธรรมท้องถิ่น มีประเพณีทำบุญกลางบ้าน อาบน้ำผู้สูงอายุ ลอยกระทง สงกรานต์ มีวัดหลายชุมพล ซึ่งเป็น แหล่งท่องเที่ยวและศูนย์รวมการจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีต่างของชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตชุมชนบ้านบางพยอมใต้และการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จากการศึกษาแผนชุมชน และสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านบางพยอมใต้พบว่าชุมชนบ้านพยอมใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เป็นชุมชนที่มีผลกระทบจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากการเปลี่ยนสภาพจากชุมชนชนบท เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทและการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงมาก จากการศึกษาที่มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด ในขณะที่เดียวกันการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนยังมีน้อย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนทางด้านเศรษฐกิจผ่านการวิจัยและการบริการทางวิชาการ และการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการดูแลรักษาพื้นที่จากปัญหาที่เกิดจากการพัฒนา ดังแผนภาพสรุปเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชุมชนและการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5-5 ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตชุมชนบ้านบางพยอมใต้และการส่งเสริมทางด้าน

ที่มา : จากการศึกษาเอกสารรายงานประจำปีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (2552-2553)และสัมภาษณ์ผู้ใหญ่นบ้านบางพยอมใต้(อำนาจ เหมสุวรรณ.7 เมษายน 2554)

ทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลพลายชุมพล และแผนชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล ปี พ.ศ. 2553 มีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

1) ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

1.1) ชุมชนพึ่งตนเองได้

(1) จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านบางพยอมใต้ (อำนาจ เหมสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2554) และศึกษาเพิ่มเติมจากแผนชุมชนบ้านบางพยอมใต้ พ.ศ.2553 พบว่ามีกลุ่มองค์กรในชุมชนทั้งสิ้น 6 กลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-43 กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก

ชื่อกลุ่ม/ องค์กร	ก่อตั้ง เมื่อ	จำนวน สมาชิก	สนับสนุนการก่อตั้งโดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน
1.กลุ่ม แม่บ้านขนม ไทย	ไม่แน่ชัด	6-7 คน	แม่บ้านรวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริม ทำขนมไทยส่งตามงานต่างๆ	กระจายตาม บ้านอยู่อาศัย ในชุมชน	-เพื่อกิจกรรมของกลุ่ม แม่บ้าน -เป็นการสร้างรายได้เสริม ในครัวเรือน	-มีเพียงแม่บ้านกลุ่มหนึ่งร่วมกัน ดำเนินการ -ขาดการพัฒนาด้านการตลาด -ถ้ามีคำสั่งซื้อมากจะผลิตไม่ทัน เพราะคนผลิตเป็นกลุ่มเล็กๆ
2.กลุ่ม เกษตรกร บ้านพลาย ชุมพล	พ.ศ. 2542	สมาชิก 20 คน	-กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในชุมชน -หน่วยงานที่สนับสนุน ได้แก่เกษตรกร จังหวัด บ้านสองแคว พัฒนาชุมชน -ด้านทุน จากสถานคุ้มครองอาชีพ บ้านสองแคว -ด้านเทคโนโลยีจากเกษตรจังหวัด และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูล สงคราม	บ้านประธาน กลุ่ม นาง การะเกด หมอกมี	-เพื่อการมีรายได้เพิ่มขึ้น -แปรรูปจากพืชเกษตรใน พื้นที่ได้แก่ กัญชง เผือก มัน ฯลฯ	-พัฒนาจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจ ชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก -ได้รับคัดสรรเป็นสินค้าโอท็อป ของ จังหวัดพิษณุโลก -ผลิตภัณฑ์มีการแข่งขันสูง เนื่องจากมีผู้ผลิตจำนวนมากใน จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัด ใกล้เคียง
3.กลุ่มออม ทรัพย์วันละ บาท	พ.ศ. 2553	1,000 คน	-อบต.สนับสนุนให้จัดตั้งและ -ชาวบ้านรวมตัวกัน	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน บางพยอมใต้	-เพื่อการออมของ ชาวบ้าน -ไม่ให้กู้ยืม -เพื่อสวัสดิการในชุมชน	-เพิ่งเริ่มดำเนินการ
4.กลุ่มกองทุน หมู่บ้าน	พ.ศ. 2546	204 คน	-รัฐบาลให้เงินกองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาท	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน บางพยอมใต้	-ให้กู้ยืมเป็นเงินทุน หมุนเวียนเพื่อการผลิต -เพื่อสวัสดิการในชุมชน	-ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี
5.กลุ่ม พัฒนาสตรี หมู่บ้าน		30-40 คน	อบต.สนับสนุนให้ จัดตั้งให้เป็น กลุ่มองค์กร	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	เพื่อการสร้างงาน สร้าง อาชีพ และร่วมพัฒนา หมู่บ้าน	มีความร่วมมือกันดี
6.กลุ่ม อาสาสมัคร สาธารณสุข หมู่บ้าน (อสม.)	พ.ศ.2548	25 คน	อบต.สนับสนุนให้ จัดตั้งให้เป็น กลุ่มองค์กร	บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน	-ทำลายแหล่งเพาะพันธ์ ยุง -งานด้านสาธารณสุข -มีอสม.ดูแลประจำคุ้ม บ้านประมาณคุ้มบ้าน	มีการดูแลด้านสาธารณสุขตามคุ้ม บ้านต่างๆเป็นอย่างดี

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านบางพยอมใต้ มีกลุ่มองค์กรจำนวน 6 กลุ่ม ประกอบด้วยการรวมกลุ่มของแม่บ้าน 2 กลุ่ม เพื่อการผลิต อาชีพเสริมสร้างรายได้ การรวมกลุ่มเพื่อการออมทรัพย์ 2 กลุ่ม และการรวมกลุ่มเพื่อระบบสวัสดิการ ด้านสาธารณสุข และการดูแล บรรเทาสาธารณภัยของหมู่บ้าน 2 กลุ่ม

(2) จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการศึกษา พบว่าชุมชนบ้านบางพยอมใต้ มีกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-44 แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จ.พิษณุโลก

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	จำนวนสมาชิก	สถานที่ตั้ง	วัตถุดิบ	ศูนย์จำหน่ายสินค้า	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
1.กลุ่มแม่บ้าน ขนมไทย	ขนมไทย ได้แก่ ขนมเทียน ขนมชั้น ฯลฯ	6-7 คน	กระจายตามบ้าน	วัตถุดิบจากชุมชน	-มีผู้มารับซื้อที่บ้าน -การจัดงานแสดงสินค้า -พื้นที่บ้านของมหาวิทยาลัย -ราชภัฏพิบูลสงครามและ ของจังหวัด	รายได้ไม่แน่นอน ประมาณ 3,000- 4,000 บาทต่อคน/ เดือน
2.กลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรหลาย ชุมพล	โอทอป ตราแม่ ทับทิม สินค้าได้แก่ กล้วยอบเนย กล้วย สุกอบกรอบ กล้วย ไส้ต่างๆ เผือกอบ เนย มันเทศอบเนย และน้ำมันมะพร้าว สกัด	20 คน	บ้าน ประธาน กลุ่ม นาง การะเกด หมอกมี	วัตถุดิบจากชุมชน	-มีผู้มารับซื้อที่บ้านและ โทรศัพท์สั่งซื้อ -การจัดงานแสดงสินค้า -พื้นที่บ้านของมหาวิทยาลัย -ราชภัฏพิบูลสงคราม -งานโอทอปของจังหวัด -พิษณุโลกและที่กรุงเทพ	รายได้ประมาณ 4,000-5,000 บาทต่อคน/เดือน

จากตารางที่ 5-44 พบว่า จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่รวมกลุ่มก่อตั้งขึ้นเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ มี 2 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าขนมไทย และผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปจากวัตถุดิบทางการเกษตรในชุมชน ได้แก่ กล้วย เผือก มัน พักทองและน้ำมันมะพร้าวสกัด เป็นต้น ซึ่งใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาพื้นบ้านและวัตถุดิบซึ่งมีเพียงพอในพื้นที่เป็นปัจจัยในการผลิต ปัญหาที่พบเกิดจากกลุ่มผู้ผลิตมีจำนวนน้อยลง สินค้ามีการแข่งขันสูงขึ้นเนื่องจากมีผู้ผลิตสินค้าที่ใกล้เคียงกันเกือบทุกชุมชนในจังหวัด และการผลิตไม่ทันกรณีที่มีคำสั่งซื้อบ่อย และต้องการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยมากขึ้น รวมทั้งการพัฒนารวมกลุ่มของกลุ่มขนมไทยให้มีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น เป็นต้น

(3) จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ มีกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์วันละบาท และกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นประธานกลุ่มได้เล่าว่า การก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์วันละบาทเพิ่งเริ่มจัดตั้ง ได้ 5-6 เดือน ที่ตนเองได้มาเป็นผู้ใหญ่บ้านโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบางพยอมใต้ ได้สนับสนุนให้จัดตั้งขึ้น ดังนั้นจึงยังไม่ค่อยมีกิจกรรมมากนักและการรวมกลุ่มของชุมชนก็ยังรวมกลุ่มกันไม่ได้ดี เพราะปัจจุบันมีคนนอกเข้ามาอยู่ในชุมชนมากขึ้น

การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านพบว่า เนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์เริ่มก่อตั้งจึงยังไม่ได้รับการส่งเสริมด้านระบบบัญชีหรืออื่นๆ แต่มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามก็ได้ลงพื้นที่เพื่อทำวิจัยอยู่เรื่อยๆ ส่วนใหญ่จะเน้นด้านเศรษฐกิจพอเพียง” (อานาจ เมฆสุวรรณ, สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2554)

(4) **จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน** มีกลุ่มการผลิตที่จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 กลุ่ม คือ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพลาชุมพล กะระเกต หมอกมี ประธานกลุ่มกล่าวว่าการดำเนินการของกลุ่มด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปจากกล้วย เผือก พักทองและมันเทศ เป็นสินค้า โอท็อป ระดับ 5 ดาวของจังหวัดพิษณุโลก ก่อตั้งเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2542 ตั้งมาได้เป็นปีที่ 12 แล้ว จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนถูกต้อง มีสมาชิกถือหุ้น 20 คน แต่สมาชิกที่ทำงานจริงๆมีประมาณไม่ถึง 10 คน สมาชิกที่ทำในกลุ่มจะได้รายได้ประมาณ 4,000-5,000 บาท ต่อเดือนต่อคน การเรียนรู้เกิดจากการศึกษาดูงาน และการไปศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากสถานคุ้มครองอาชีพบ้านสองแคว และการอบรมในโครงการต้นกล้าอาชีพ

การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กล่าวว่า มีการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในการมาให้ความรู้กับกลุ่มในเรื่องต่างๆ เป็นแหล่งฝึกงานโครงการของนักศึกษาของราชภัฏ และงานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามได้ช่วยส่งเสริมเรื่องการตลาด มีการเชิญไป ออกร้าน การจำหน่ายในงานต่างๆของราชภัฏ รวมทั้งการปรับปรุงระบบการผลิตกล้วยอบเนยตำบลพลาชุมพล(2552) การสร้างและพัฒนาเครื่องสไลด์กล้วยสำหรับผลิตภัณฑ์กล้วยมัน อ.เมือง จ.พิษณุโลก การวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง(2554) เป็นต้น ความต้องการได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพิ่มเติม คือ “ต้องการให้ช่วยด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ให้บรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม ทันสมัย เพราะการให้ดาวของสินค้า OTOP และการรักษาดาวนั้น ส่วนใหญ่ดูจากการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นหลัก และยินดีเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ” (กะระเกต หมอกมี, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2554)

(5) **สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่** จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านป่าคอก มีทั้งสิ้น 634 ครัวเรือน เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรน้อยลง มีครัวเรือนเพียงจำนวนไม่ถึงร้อยละ 4 ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยยึดแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ทะเลแก้ว ของคณะเทคโนโลยีเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามเป็นแหล่งเรียนรู้

1.2) ด้านชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง

(1) **สัดส่วนผู้รู้ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน** จากการ

สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน และข้อมูลจากแผนชุมชนบ้านบางพยอมใต้พ.ศ.2553 พบว่า มีภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นที่ยกย่องอย่างเป็นทางการ 3 คน จากจำนวนประชากรของหมู่บ้านประมาณ 1,688 คน คิดเป็นสัดส่วน .001 หรือร้อยละ .1 ของประชากรทั้งหมู่บ้าน คือ ด้านงานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้านโบราณ (แทงหยวก) 1 คน คือ นายเสน่ห์ สถานสมบัติ ด้านการแพทย์แผนโบราณ ประเภทสมุนไพร พันธุ์อีกเสบ 2 คน คือ นางป๋วย อุดมพลับ และนางสำออง เข็กมารักษ์

(อำนาจ เมฆสุวรรณ,สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2554)

(2) **จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา** จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านบางพยอมใต้ และ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลายชุมพล (อำนาจ เมฆสุวรรณและเสนาะ ยะปือก สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2554)พบว่า หมู่บ้านบางพยอมใต้ มีภาคีเครือข่ายการพัฒนา กับ ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

(2.1) ชุมชนบ้านบางพยอมใต้มีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านอื่นในตำบลพลายชุมพล และความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น ได้แก่ อบต.พลายชุมพล ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนร่วมกัน โดยการสนับสนุนของ อบต.และ หน่วยงานในจังหวัด เช่น พัฒนาชุมชนจังหวัด เกษตรจังหวัด เป็นต้น

(2.2) เครือข่ายความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งการอบรมทรัพย์สิน การจัดทำนายผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การวิจัย เกี่ยวกับปรับปรุงระบบการผลิต การวิจัยพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

(2.3) มีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น

(3) **การจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดี** จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านบางพยอมใต้และศึกษาเพิ่มเติมจากแผนชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ปีพ.ศ.2553 พบว่า การจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านบางพยอมใต้ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี จากการประเมินโดยองค์การบริหารส่วนตำบลพลายชุมพล จังหวัดพิษณุโลก

1.3) **เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง** โดยศึกษาข้อมูลจาก

สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านบางพยอมใต้ พบว่า การย้ายถิ่นของประชากรในชุมชนมีน้อย ในช่วงปี 2553 มีผู้ย้ายถิ่นถาวรประมาณ ไม่เกิน ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ส่วนหนึ่งเป็นชาวบ้านที่ขายที่ดินให้นายทุนและย้ายออกไปหาซื้อที่ดินทำการเกษตรที่ใหม่ห่างไกลออกไป

และพบว่าในชุมชนมีบ้านที่ปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ เป็นบ้านจัดสรร บ้านให้เช่า แฟรต อพาร์ทเมนท์ เกิดขึ้นจำนวนมาก ทำให้มีประชากรอยู่หนาแน่นมากขึ้น และมีผู้ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้นด้วย

โดยสรุปพบว่าชุมชนบ้านบางพยอมใต้ เป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนค่อนข้างน้อย ระบบเศรษฐกิจที่เข้ามาสู่ชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจตลาด ที่มุ่งหวังกำไรทางธุรกิจ ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับชุมชน พบว่าชุมชนบ้านบางพยอมใต้ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ มีจำนวนกลุ่ม 6 กลุ่ม มีการก่อตั้งกลุ่มตั้งแต่ ปี 2542-2553 โดยการตั้งกลุ่ม/องค์กรชุมชนส่วนใหญ่กลุ่มทางสังคม กลุ่มทางเศรษฐกิจผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ 2 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ 2 กลุ่ม จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 กลุ่ม สัดส่วนผู้ประกอบการทางการเกษตร ร้อยละ 4.35 ด้านชุมชนมีการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนภูมิปัญญาชาวบ้านต่อประชากร ร้อยละ .01 มีจำนวนภาคีเครือข่าย 3 เครือข่าย คือ ชุมชนอื่นที่ใกล้เคียง สถาบันการศึกษาและองค์กรในท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง พบว่า การย้ายถิ่น ประมาณ ร้อยละ 10 ของประชากร

2. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือนด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนบ้านบางพยอมใต้ เป็นชุมชนระดับหมู่บ้านผู้วิจัยได้สุ่มแบบอย่างง่ายเลือกครัวเรือนร้อยละ 50 ของครัวเรือนของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ในพื้นที่ของชุมชนเฉพาะที่มีชาวบ้านรวมกลุ่มในชุมชนทำกิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชน โดยไม่รวมในเขตพิษณุโลกเมืองใหม่ที่เป็นอาคารพาณิชย์ บ้านจัดสรร และบ้านเช่า เนื่องจากในส่วนตัวกล่าวเป็นพื้นที่เชิงธุรกิจในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน ดังนั้นพื้นที่ที่ศึกษาจากข้อมูลในแผนชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จากจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 264 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ได้จากการสุ่ม จำนวน 138 ครัวเรือน รายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

ตารางที่ 5-45 จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจ

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	61	44.20
หญิง	77	55.80
รวม	138	100

ตารางที่ 5-46 อายุผู้ตอบแบบสำรวจ

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 29	4	2.90
30 - 39	14	10.14
40 - 49	31	22.46
50 - 59	43	31.16
60 - 69	29	21.01
70 - 79	17	12.32
รวม	138(100 %)	100

ตารางที่ 5-47 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	8	5.80
ต่ำกว่า ป.4	9	6.52
ป.4	48	34.78
ป.6	18	13.04
มัธยมปลาย	14	10.14
ปวช	10	7.25
ปวส	7	5.07
ปริญญาตรี	9	6.52
ปริญญาโท	12	8.70
อื่นๆ.....	1	0.72
รวม	138	100

ตารางที่ 5-48 สถานภาพในครอบครัว

สถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
หัวหน้าครอบครัว	95	68.84
สมาชิกในครอบครัว	43	31.16
รวม ระบุ	138	100

ตารางที่ 5-49 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิก	ความถี่	ร้อยละ
1-3คน	70	50.72
4-6 คน	62	44.93
7-9 คน	6	4.35
รวม ระบุ	138	100

จากตารางที่ 5-44 ถึง 5-49 พบว่า จากจำนวนผู้ตอบแบบสำรวจ 138 คน เป็นชายร้อยละ 44.22 หญิงร้อยละ 55.80 มีอายุอยู่ระหว่าง 50-59 ปี มีความถี่สูงสุด 43 ราย (ร้อยละ 31.16) รองลงมา 40- 49 ปี 31 ราย (ร้อยละ 22.46) และมีอายุสูงสุด 70-79 ปี 17 ราย(ร้อยละ 12.32)

ด้านการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ พบว่า ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีความถี่สูงสุด จำนวน 48 ราย (ร้อยละ 34.78) รองลงมาคือระดับ ป.6 จำนวน 18 ราย(ร้อยละ 13.04) ระดับปริญญาตรี มี 9 ราย (ร้อยละ 6.52)และปริญญาโท 12 ราย(ร้อยละ 8.70) สถานภาพผู้ตอบแบบ

สำรวจเป็นหัวหน้าครอบครัว 95 ราย(ร้อยละ 68.84)เป็นสมาชิกในครอบครัว 43 ราย(ร้อยละ 31.16) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีสมาชิก 3 คน จำนวนสูงสุด 30 ครัวเรือน(ร้อยละ 21.74) รองลงมามีสมาชิก 4 คน 28 ครัวเรือน(ร้อยละ 20.29) มีจำนวนสมาชิกจำนวนมากที่สุด 9 คน จำนวน 2 ครัวเรือน(ร้อยละ 1.45)

1) ด้านการมีสัมมาชีพ ได้แก่

(1) การมีงานทำ วิเคราะห์จาก อัตราการว่างงาน

ตารางที่ 5-50 การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านพะยอมใต้ จ.พิษณุโลก

อาชีพ	ความถี่(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เกษตรกรรม-กสิกรรม		
1.ทำนา	3	49.99
2.ทำไร่	1	16.67
3.ทำสวน	1	16.67
4.เลี้ยงไก่	1	16.67
รวมอาชีพเกษตรกรรม/กสิกรรม	6 (4.35%)	100
นอกภาคเกษตรกรรม		
1.รับราชการ	8	9.65
2.ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท	30	36.15
3.ค้าขาย	36	43.38
4.ข้าราชการเกษียณ	3	3.62
5.รับเหมาก่อสร้าง	1	1.20
6.รับฝึกสอนขับรถ	1	1.20
7.อาสาสมัครรักษาดินแดน	1	1.20
8.ทำงานก่อสร้าง	1	1.20
9.ร้านทำผม	1	1.20
10.ทำงานเทศบาลและทำขนมขาย	1	1.20
รวม อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	83 (60.14%)	100
แม่บ้าน/ไม่มีอาชีพลูกหลานส่งเงินมาให้	26 (18.84%)	
ไม่ระบุ	23 (16.67%)	
รวม	138	

จากตารางที่5-50 พบว่า จากการสำรวจการประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนบ้านบางพะยอมใต้ จ.พิษณุโลก พบว่า ครัวเรือน 6 ครัวเรือน (ร้อยละ 4.35) มีอาชีพทำเกษตรกรรม/กสิกรรม ส่วนครัวเรือนที่มีอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม มีจำนวน 83 ครัวเรือน(ร้อยละ 60.14) พบว่าครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด 138 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพ 89 ครัวเรือน (ร้อยละ 64.49) มีครัวเรือนที่เป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุลูกหลานส่งเงินมาให้ 26 ครัวเรือน (ร้อยละ 18.84) ไม่ระบุ 23 ครัวเรือน(ร้อยละ 16.67)

ตารางที่ 5-51 รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายได้ต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
500 – 1,000 บาท	2	1.45
1,001 – 2,000 บาท	7	5.07
2,001 – 3,000 บาท	9	6.52
3,001 – 4,000 บาท	12	8.70
4,001 – 5,000 บาท	13	9.42
5,001 – 6,000 บาท	13	9.42
6,001 – 7,000 บาท	16	11.59
7,001 – 8,000 บาท	11	7.97
8,001 – 9,000 บาท	2	1.45
9,001 – 10,000 บาท	10	7.25
รวม ต่ำกว่า 10,000 บาท	95	68.84
สูงกว่า 10,000 บาท	43	31.16
10,001-20,000 บาท	(27)	(19.57)
21,001-40,000 บาท	(13)	(9.42)
41,001-60,000 บาท	(3)	(2.17)
รวม	138	100

จากตารางที่ 5-51 พบว่า รายได้ตัวเงินของครัวเรือน ข้อมูลในช่วงที่สำรวจ คือ ช่วงเดือน เมษายน 2554 รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน) ของผู้ตอบแบบสำรวจ ช่วงของรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน มีความถี่สูงสุด 95 ครัวเรือน(ร้อยละ 68.84) โดยรายได้ที่ต่ำกว่า 10,000 บาท ช่วงของรายได้ 6,001-7,000 บาท ต่อเดือนมีความถี่สูงสุด 16 ครัวเรือน (ร้อยละ 11.59) ช่วงของรายได้ที่ต่ำสุด 500-1,000 บาทต่อเดือน 2 ครัวเรือน(ร้อยละ1.45) ส่วนช่วงของ รายได้ที่สูงกว่า 10,000 บาท มีจำนวน 43 ครัวเรือน(ร้อยละ 31.16) บาท ช่วงของรายได้ 10,001- 20,000 บาท ต่อเดือนมีความถี่สูงสุด 27 ครัวเรือน (ร้อยละ 19.57) โดยช่วงรายได้สูงสุด 41,000- 60,000 บาทต่อเดือนจำนวน 3 ครัวเรือน(ร้อยละ 2.17)

ตารางที่ 5-52 รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายจ่ายต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
500 – 1,000 บาท	3	2.17
1,001 – 2,000 บาท	13	9.42
2,001 – 3,000 บาท	12	8.69
3,001 – 4,000 บาท	8	5.80
4,001 – 5,000 บาท	20	14.49
5,001 – 6,000 บาท	16	11.60
6,001 – 7,000 บาท	15	10.87
7,001 – 8,000 บาท	8	5.80
8,001- 9,000 บาท	6	4.35
9,001 – 10,000 บาท	12	8.69
ต่ำกว่า 10,000 บาท	113	81.88
สูงกว่า 10,000 บาท	25	18.12
10,001-20,000 บาท	(16)	(11.60)
21,001-40,000 บาท	(8)	(5.80)
41,001-60,000 บาท	(1)	(0.72)
รวม	138	100

จากตารางที่5-52 พบว่า รายจ่ายของครัวเรือน (ต่อเดือน)ต่ำกว่า 10,000 บาท 113 ครัวเรือน(ร้อยละ 81.88) ช่วงของรายจ่าย 4,001-5,000 บาทต่อเดือน ความถี่สูงสุด 20 ครัวเรือน (ร้อยละ 14.49) รองลงมาช่วง 5,001-6,000 บาทต่อเดือน 16 ครัวเรือน(ร้อยละ 11.60) ส่วนผู้ที่มีรายจ่ายสูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน 25 ครัวเรือน(ร้อยละ 18.12) ส่วนใหญ่จะมีรายจ่ายอยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท16 ครัวเรือน(ร้อยละ 11.60)

ตารางที่ 5-53 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ค่าเช่าที่ดิน (ต่อปี)		
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเช่าที่ดิน(9,200บ)	1(0.72 %)	
ค่าเมล็ดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ (ต่อปี)		
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเมล็ดพันธุ์พืช/ พันธุ์สัตว์(1,000-5,000)	6(4.34%)	
ค่านุ้ยเคมี/ยาฆ่าแมลง (ต่อปี)		
ครัวเรือนที่มีค่านุ้ยเคมี(5,001-10,000 บ)	2(1.45%)	
ค่าเครื่องจักร (ต่อปี)		
ครัวเรือนมีค่าซื้อเครื่องจักร1,000 –5,000	2 (1.45%)	
ค่าเช่าเครื่องจักร 0 (%)		
ครัวเรือนมีค่าซ่อมเครื่องจักร1,000 -5000	1(0.72%)	
ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ (ต่อปี)		
1,000 – 5,000 บาท	1	
สูงกว่า 10,000 บาท (20,000, 72,000)	2	
รวม ครัวเรือนที่มีค่าดอกเบี้ยเงินกู้	3(2.17%)	

ตารางที่ 5-53 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน (ต่อ)

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
	ค่าเชื้อเพลิง (ต่อปี)	
	1	
ครัวเรือนที่มีค่าเชื้อเพลิง 5,001 – 10,000	1(0.72%)	
	ค่าจ้างแรงงาน (ต่อปี)	
1,001 – 10,000 บาท	2	
สูงกว่า 10,000 บาท (40,000)	1	
รวม ครัวเรือนที่มีค่าจ้างแรงงาน	3(2.17%)	100

จากตารางที่ 5-53พบว่า มีครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าเช่าที่ดิน 1ครัวเรือน ร้อยละ 0.72 และค่าเช่าที่ดินต่อปี จำนวนเงิน 9,200 บาทต่อปี ส่วนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการผลิตของครัวเรือน ค่าเมล็ดพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ จำนวน 6 ครัวเรือน 1,001-5,000 บาทต่อปี ครัวเรือนที่มีรายจ่าย ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง จำนวน 2 ครัวเรือน 5,001-10,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 1.45) ครัวเรือนที่มีค่าซื้อเครื่องจักร จำนวน 2 ครัวเรือน 1,001-5,000 บาทต่อปี 2 ครัวเรือน (ร้อยละ 1.45) มีค่าซ่อมเครื่องจักร 1 ครัวเรือน 1,000 -5,000 บาทต่อปี 1 ครัวเรือน (ร้อยละ 0.72) ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ (ต่อปี) จำนวน 3 ครัวเรือน (ร้อยละ 2.17) จำนวนเงินสูงกว่า 10,000 บาทต่อปี 2 ครัวเรือน ค่าเชื้อเพลิง 1 ครัวเรือน 5,001-10,000 บาทต่อปี และมีค่าจ้างแรงงาน 3 ครัวเรือน (ร้อยละ 2.17) ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อปี วน 2 ครัวเรือน และสูงกว่า 10,000 บาทต่อปี 1 ครัวเรือน

ตารางที่ 5-54 เปรียบเทียบรายได้อีกกับรายจ่ายของครัวเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
รายได้มากกว่ารายจ่าย	97	70.29
รายได้เท่ากับรายจ่าย	21	15.22
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	20	14.49
รวมทั้งหมด	138	100

จากตารางที่ 5-54 พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้มีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 97 ครัวเรือน (ร้อยละ 70.29) ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย 20 ครัวเรือน (ร้อยละ 14.49) และครัวเรือนที่มีรายได้เท่ากับรายจ่าย 21 ครัวเรือน (ร้อยละ 15.22)

ด้านการออมและสถานะหนี้สินของชาวบ้านชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จ.พิษณุโลก

จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนที่ตอบแบบสำรวจจำนวน 138 ครัวเรือน มีสภาพการออมและสถานะหนี้สิน สรุปได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5-55 การออมของครัวเรือน

ลักษณะการออม	ความถี่	ร้อยละ
ฝากธนาคารพาณิชย์		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	13	59.09
10,001-50,000 บาท	5	22.73
50,001-100,000 บาท	1	4.54
สูงกว่า 100,000 บาท(สูงสุด1,000,000)	3	13.64
รวม ครัวเรือนฝากเงินธนาคารพาณิชย์	22 (15.94%)	100
ฝากธนาคารรัฐ(ออมสิน, ธกส)		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	10	76.92
10,001-50,000 บาท	3	23.08
รวม ครัวเรือนฝากเงินธนาคารรัฐ	13(9.42%)	100
กลุ่มออมทรัพย์วันละบาท		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	5	17.24
10,000-50,000 บาท	1	3.45
อื่นๆ ระบุ..	23	79.31
รวม มีเงินออมกับกลุ่มออมทรัพย์	29 (21.01%)	100
สหกรณ์ออมทรัพย์		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	17	85.00
10,001-50,000 บาท	2	10.00
สูงกว่า 100,000 บาท(สูงสุด200,000..)	1	5.00
รวม มีเงินฝากสหกรณ์	20 (14.49%)	100
ฝาก อื่น ๆ...		
ต่ำกว่า10,000 บาท	2	100.00
รวม มีเงินฝาก ที่อื่นๆ	2(1.45 %)	100

จากตารางที่5-55พบว่า ครัวเรือนมีการออมโดยระบุแหล่งการออม ฝากธนาคารพาณิชย์ 22 ราย (ร้อยละ15.94) ส่วนใหญ่มีเงินออม อยู่ในช่วงต่ำกว่า 10,000 บาท ฝากธนาคารรัฐ(ออมสิน, ธกส.) 13 ราย(ร้อยละ9.42) ส่วนใหญ่มีเงินออม อยู่ในช่วงต่ำกว่า 10,000 บาท ฝากกลุ่มออมทรัพย์ 29 ราย (ร้อยละ 21.01) ส่วนใหญ่ระบุจำนวนเงินฝากรายเดือน 31 บาทต่อคน/365 บาท ต่อปีต่อคน ฝากสหกรณ์ออมทรัพย์ 20 ราย ต่ำกว่า 10,000 บาท 17 ราย และฝากที่อื่นๆ 2 ราย (ร้อยละ 1.45)

ตารางที่ 5-56 วัตถุประสงค์การออม

วัตถุประสงค์การออม	ความถี่	ร้อยละ
ไว้ใช้ในอนาคต/ยามจำเป็น	38	58.46
ทุนการศึกษาบุตร/ไว้ให้ลูกหลาน	19	29.23
สำรองค่ารักษาพยาบาล/ฌาปนกิจศพ	6	9.23
หมุนเวียนในการค้าขาย	2	3.08
รวมผู้มีการออม	65(47.10%)	100
ไม่ระบุ	73(52.90%)	
รวม	138	

จากตารางที่ 5-56 พบว่า ผู้ออมที่ระบุวัตถุประสงค์การออม 65 ราย ร้อยละ 47.10 ระบุว่า ออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในอนาคตตามจำเป็น 38 ราย (ร้อยละ 53.46) ส่วนออมเพื่อเป็นเงินเพื่อ การศึกษาบุตร/ไว้ให้ลูกหลาน 19 ราย (ร้อยละ 29.23) ออมเพื่อสำรองเงินค่ารักษาพยาบาล/ ฌาปนกิจศพ 6 ราย (ร้อยละ 9.23) และออมเพื่อหมุนเวียนการค้า 2 ราย (ร้อยละ 3.08) จากข้อมูล อายุของผู้ตอบแบบสำรวจ อายุสูงกว่า 50 ปีมีจำนวนถึงร้อยละ 64.49 ดังนั้นส่วนใหญ่ผู้ออมเป็น ผู้สูงอายุที่ต้องการออมเพื่อสำรองการใช้จ่ายยามฉุกเฉินหรือการใช้จ่ายที่จำเป็น

ตารางที่ 5-57 หนี้สินจากการกู้ยืม

หนี้สินจากการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
มี	58	42.00
ไม่มี	80	58.00
รวม	138(100%)	100
ตารางที่ 5-58 วัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน		
วัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
กู้ใช้จ่ายเพื่อบริโภค	10	18.86
กู้ใช้จ่ายเพื่อการผลิต	27	50.95
กู้ใช้จ่ายเพื่อการผลิตและเพื่อการบริโภค	16	30.19
รวมผู้ระบุวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน	53(91.38%)	100
ไม่ระบุ	5(8.62%)	
รวมผู้ที่มีหนี้สิน	58	

จากตารางที่ 5-57 และ 5-58 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจ ส่วนใหญ่ระบุว่าไม่มีหนี้สิน มี 80 ราย (ร้อยละ 58) มีหนี้สิน 58 ราย (ร้อยละ 42) จากผู้ที่มีหนี้สิน 58 ราย มีวัตถุประสงค์การกู้ยืม ใไว้ใช้จ่ายเพื่อการผลิต 27 ราย (ร้อยละ 50.95) และเพื่อใช้จ่ายเพื่อการบริโภค 10 ราย (ร้อยละ 18.86) และทั้งการผลิตและการบริโภค 16 ราย (ร้อยละ 30.16)

ตารางที่ 5-59 แหล่งการกู้ยืมเงิน

แหล่งการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
ญาติ		
5,000-10,000 บาท	2	66.67
15,000-20,000 บาท	1	33.33
รวม กู้ยืมจากญาติ	3 (5.17%)	100
ธนาคารเอกชน		
5,000-10,000 บาท	1	11.11
15,000-20,000 บาท	2	22.22
สูงกว่า 100,000 บาท (สูงสุด 2,000,000 บาท)	6	66.67
รวม กู้ยืมจากธนาคารเอกชน	9 (15.52 %)	100
สหกรณ์		
5,001-10,000 บาท	2	16.67
10,001-50,000 บาท	5	41.66
50,001-100,000 บาท	1	8.33
สูงกว่า 100,000 บาท(สูงสุด600,000)	4	33.33

ตารางที่ 5-59 แหล่งการกู้ยืมเงิน (ต่อ)

แหล่งการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
รวม กู้จากสหกรณ์	12 (20.69%)	100
ธนาคารรัฐ ธกส.		
100,000 บาท	1	50.00
300,000 บาท	1	50.00
รวม กู้จากธนาคารรัฐ (ธกส.)	2 (3.45%)	100
กลุ่มออมทรัพย์		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	2	50.00
10,001-50,000	1	25.00
50,001-,100,000	1	25.00
รวม กู้จากกลุ่มออมทรัพย์	4 (6.90%)	100
กู้จากแหล่งอื่นๆ		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	8	28.57
10,001-50,000 บาท	12	42.86
สูงกว่า 100,000 บาท(สูงสุด800,000)	8	28.58
รวม กู้จากแหล่งอื่นๆ	28 (48.27%)	100
รวม ผู้กู้เงินจากแหล่งต่างๆ	58	100

จากตารางที่ 5-59พบว่า แหล่งเงินกู้ ที่ผู้กู้เงินส่วนใหญ่กู้ คือ กลุ่มสหกรณ์ 12 ราย (ร้อยละ 20.69) ต่ำกว่า 100,000 บาท 8 ราย สูงกว่า 100,000 บาท 4 ราย กู้จากธนาคารเอกชน 9 ราย (ร้อยละ 15.52) สูงกว่า 100,000 บาท 6 ราย กู้ธนาคารรัฐ ธกส. 2 ราย (ร้อยละ 3.45) และกู้จากแหล่งอื่น 28 ราย (ร้อยละ 48.27) ต่ำกว่า 100,000 บาท 20 ราย สูงกว่า 100,000 บาท 8 ราย

ตารางที่ 5-60 การมีหลักประกันและความปลอดภัย

สวัสดิการที่ได้รับจากภาครัฐ/องค์กร	ความถี่	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	-	
ได้รับ	126	91.30
ไม่ระบุ	12	8.70
รวม	138	100
-สวัสดิการที่ได้รับ		
-บัตรทองรักษาพยาบาล	75	59.52
-เบี้ยผู้สูงอายุ (500 บาทต่อเดือน)	39	30.96
-ประกันสังคม	12	9.52

ตารางที่ 5-61 ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงาน

ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตราย	ความถี่	ร้อยละ
จากการทำงาน		
-ไม่มี	109	78.99
-มี	28	20.29
-ไม่ระบุ	1	0.72
รวม	138	
สาเหตุมาจาก		
-สารพิษอันตราย	-	-
-อุบัติเหตุ	27	96.43
-อื่นๆระบุ.....	1	3.57
รวม	28	100

จากตารางที่ 5-60 และ 5-61 พบว่า ด้านระบบสวัสดิการ ผู้ตอบแบบสำรวจทั้งหมด 138 คน คริวเรือน (ร้อยละ 100) ได้รับสวัสดิการจากรัฐ หลักประกันสุขภาพ บัตรทอง และอื่นๆ ได้แก่ เบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น 126 คน คริวเรือน (ร้อยละ 91.30) ไม่ระบุ 12 คน คริวเรือน ปัญหาแรงงานในครัวเรือนที่ประสบอันตรายจากการทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจเกือบทั้งหมด 109 ราย (ร้อยละ 78.99) ไม่มีปัญหาแรงงานที่ประสบอันตราย มีผู้ระบุว่ามีปัญหาแรงงานจากการประสบอุบัติเหตุ 28 ราย และจากสาเหตุอื่น 1 ราย

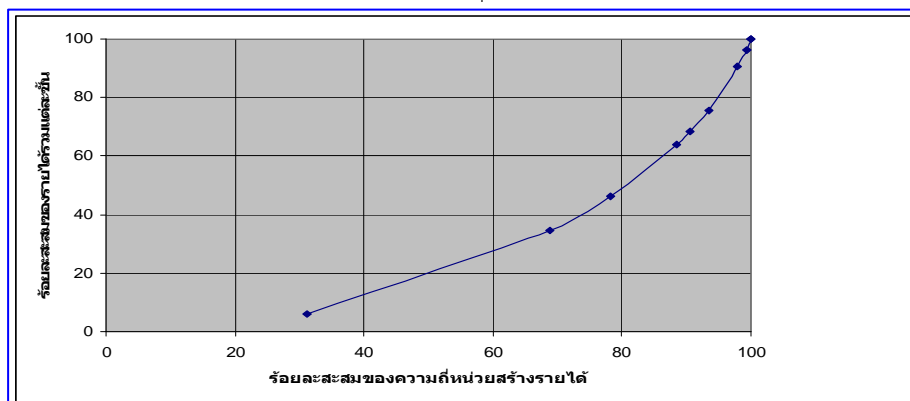
4) ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ โดยวิเคราะห์จากการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ

ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) (สุรพล ปธานวนิช, 2551:163-170) เป็นการคำนวณเพื่อวัดการกระจายรายได้ หรือวัดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ การวัดด้วยสัมประสิทธิ์จีนิจะให้ค่าวัดเพียง 1 ค่า เพื่อใช้ตัดสินระดับความไม่เท่าเทียมว่ามากน้อยเพียงใด ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0 – 1 ในหลายกรณีการวิเคราะห์อาจรายงานค่าเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่คูณด้วย 100 ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงถึงความไม่เท่าเทียมมาก ขณะที่ค่ายิ่งเข้าใกล้ 0 เพียงไร ยิ่งแสดงถึงความเท่าเทียมมากขึ้นเท่านั้น

ตารางที่ 5-62 สัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนบ้านพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ช่วงชั้นรายได้	ความถี่	ร้อยละสะสมของความถี่หน่วยสร้างรายได้	รายได้รวม	ร้อยละของรายได้รวมแต่ละชั้น	ร้อยละสะสมของ 5	ร้อยละสะสมของความถี่หน่วยสร้างรายได้	ร้อยละสะสมของรายได้รวมแต่ละชั้น	T1	T2
ต่ำกว่า 60,000	43	31.16	1,136,400	5.94	5.94	31.16	5.94	-	-
60,001-120,000	52	68.84	5,472,000	28.60	34.54	68.84	34.54	1076.25	408.91
120,001-180,000	13	78.26	2,268,000	11.85	46.39	78.26	46.39	3193.51	2703.13
180,001-240,000	14	88.41	3,336,000	17.43	63.83	88.41	63.83	4995.39	4101.14
240,001-300,000	3	90.58	861,600	4.50	68.33	90.58	68.33	6040.77	5781.70
300,001-360,000	4	93.48	1,416,000	7.40	75.73	93.48	75.73	6859.60	6387.37
420,001-480,000	6	97.83	2,880,000	15.05	90.78	97.83	90.78	8485.96	7408.37
480,001-540,000	2	99.28	1,044,000	5.46	96.24	99.28	96.24	9414.78	9012.22
สูงกว่า 600,000	1	100	720,000	3.76	100	100	100	9928.00	9624.00
รวม (N)	138	100	19,134,000	100	100	100	100	49994.26	45,426.85
สูตร หาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ =	$\frac{\sum T1 - \sum T2}{100\% \times 100\%}$								
ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนบ้านพยอมใต้ =	0.456								

แผนภาพที่ 5-6 แสดงกราฟเส้นโลเรนซ์ของชุมชนบ้านนางพยอมใต้

จากตารางที่ 5-62 และแผนภาพที่ 5-6 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนบ้านนางพยอมใต้ = 0.456 ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 และค่า 0.456 เป็นค่าที่ใกล้ 1 อธิบายผลได้ว่า ประชากรของชุมชนบ้านนางพยอมใต้มีความไม่เท่าเทียมกันของรายได้สูง หรือมีความเป็นธรรมของรายได้ต่ำ ค่าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าสูงกว่าระดับประเทศ ที่มีค่า = 0.377 จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2554 แสดงให้เห็นว่าจากการที่ชุมชนมีการทำการเกษตร เพียง ร้อยละ 4 ประชากรส่วนใหญ่อยู่นอกภาคการเกษตร ที่มีการแข่งขันกันในระบบตลาดสูง ทำให้มีความแตกต่างกันของรายได้ ค่อนข้างมาก

โดยสรุป ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนของชุมชนบ้านนางพยอมใต้ พบว่าการมีสัมมาชีพ ได้แก่ การมีงานทำ ครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมดมีงานทำในภาคเกษตร ร้อยละ 4.35 นอกภาคเกษตร ร้อยละ 60.14 ไม่มีครัวเรือนที่ว่างงาน รายได้ที่เพียงพอวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 68.84 (รายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่ช่วง 6,001-7,000 บาท) มีครัวเรือนที่มีรายจ่ายสูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 18.12 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 97 ครัวเรือน (ร้อยละ 70.29) มีการออม 65 ครัวเรือน (ร้อยละ 47.10) มีหนี้สิน ร้อยละ 42.00 ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิต (ร้อยละ 50.95) การกู้เงินแหล่งเงินกู้สหกรณ์ (ร้อยละ 20.69) ด้านหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงานวัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐ ได้แก่ บัตรทองรักษาพยาบาล และเบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัญหาแรงงานส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีปัญหาด้านปัญหาแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน ร้อยละ 78.99 ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและความเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ มีค่า 0.456 มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าชุมชนบ้านนางพยอมใต้ มีความแตกต่างกันของรายได้ มีความเป็นธรรมและมีความเท่าเทียมกันของรายได้น้อย และค่าสัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนบ้านนาง

พยอมใต้ มีค่าสูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์จีในระดับประเทศ ที่มีค่า อยู่ในระดับ 0.377 จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2554

กรณีศึกษาที่ 4 : ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

บริบทของชุมชน

ประวัติของชุมชน

คำว่าประดิษฐ์โทรการเป็นชื่อเรียกของชุมชนประดิษฐ์โทรการ ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินกลุ่มแรกๆ ที่ได้บริจาคที่ดินบางส่วนให้ชาวบ้านสร้างถนนเข้าไปในชุมชนและแบ่งที่ดินขายให้แก่ชาวบ้านสำหรับซื้อชอย 12 กรกฏา ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นชอยประดิษฐ์โทรการหรือชอยพหลโยธิน 49 เพื่อเป็นเกียรติประวัติของชุมชนประดิษฐ์โทรการ

ชุมชนประดิษฐ์โทรการตั้งอยู่ระหว่างถนนพหลโยธิน ชอย 47 และ 49 เขตจตุจักร เป็นชุมชนเมือง ที่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร ได้เริ่มก่อตั้งชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ.2497 เดิมพื้นที่นี้เคยเป็นพื้นที่ปลูกนาข้าว คนรุ่นแรกที่ย้ายเข้ามาในชุมชนเป็นพวกช่างทองลงหิน แต่เดิมเคยเป็นลูกจ้างในโรงงานเครื่องทองลงหินที่ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ซึ่งมีพื้นเพเดิมอยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และชลบุรี มีการปลูกสร้างบ้านเป็นกลุ่มเครือญาติ มีการจัดสรรที่ดินเพื่อสร้างบ้านและใช้บ้านเป็นโรงงานไปด้วย ในระยะแรกมีครัวเรือนมากกว่า 100 ครัวเรือน ที่ประกอบอาชีพเครื่องทองลงหิน ซึ่งส่วนใหญ่ทำประเภทชุดอาหารบนโต๊ะ เช่น ช้อน ส้อม มีด และของชำร่วย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบทำให้ยอดจำหน่ายลดลงอย่างมาก ทำให้จำนวนคนทำลดลง และในปี พ.ศ. 2545 จำนวนผู้ผลิตเครื่องทองลงหินมีจำนวนลดลงเหลือ 18 ครอบครัว และในปัจจุบัน ปี 2554 เหลือผู้ผลิตเครื่องทองลงหินเพียง 7 ครอบครัวเท่านั้นซึ่งผู้นำชุมชน ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ภูมิปัญญาเครื่องทองลงหินกำลังประสบปัญหาวิกฤตอย่างหนักเนื่องจากช่วงหลังไม่มีคำสั่งซื้อเข้ามา ผู้ที่เป็นภูมิปัญญาด้านนี้ต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น ทำให้ภูมิปัญญาเครื่องทองลงหินซึ่งปัจจุบันอาจจะเหลือเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยกำลังจะสูญหายไป หากไม่เร่งส่งเสริม ต่อไปเครื่องทองลงหินแห่งนี้ก็คงกลายเป็นตำนาน”

(สมคิด ดั่งเงิน, **สัมภาษณ์**, 5 กรกฎาคม 2554)

ที่ตั้งและสภาพของชุมชนตั้งอยู่ในชอยพหลโยธิน 47,49 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานครทิศเหนือติดต่อกับสวนบางเขน ทิศใต้ติดต่อกับหมู่บ้านประเวศอินทร์ ทิศตะวันออกติดต่อกับถนนพหลโยธิติศตะวันตกติดต่อกับคลองลาดยาว

ข้อมูลด้านประชากร จำนวนครัวเรือนประมาณ 305 ครอบครั้ว จำนวนประชากรประมาณ 1,201 คน (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2554)

ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมของชุมชน ชุมชนประดิษฐ์โทรการมีพื้นที่รวมประมาณ 15 ไร่ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าติดกับถนนพหลโยธิน 47 ปากซอยเป็นที่ทำการไปรษณีย์บางเขน ส่วนปากทางเข้าซอยพหลโยธิน 49 มีสถานีบริการน้ำมันของเอกชน

การคมนาคมของชุมชนประดิษฐ์โทรการมีความสะดวก เพราะมีเส้นทางเข้าออกชุมชนเชื่อมถึงกันทั้งซอยพหลโยธิน 47 และ 49 ทางเข้าชุมชนมีถนนในซอยเป็นคอนกรีต ชุมชนประดิษฐ์โทรการเป็นชุมชนที่มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค เช่น ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และถนน การตั้งบ้านเรือนของชุมชน ส่วนใหญ่บ้านมีลักษณะเป็นบ้านไม้ มีทั้งแบบชั้นเดียวและสองชั้น บางส่วนมีการปรับปรุงเป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ และบ้านตึกสองชั้น มีบางส่วนสร้างบ้านเรือนบนพื้นที่บุกรุกบริเวณริมคลองลาดยาว ซึ่งส่วนใหญ่มีสภาพเป็นบ้านไม้เก่า ๆ และสร้างแบบไม่ถาวร และมีพื้นที่บางส่วนในชุมชนที่สร้างเป็นอพาทเมนต์ให้เช่า

ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตชุมชน ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เป็นชุมชนเมืองที่มีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมเครื่องทองลงหินในรูปแบบธุรกิจชุมชน มีการรวมตัวกันและมีเครือข่ายในรูปแบบสหกรณ์หัตถกรรมของกรุงเทพมหานคร มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องทองลงหิน ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ และในระยะเวลาของการพัฒนาธุรกิจของชุมชน การขับเคลื่อนการพัฒนาได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ซึ่งตั้งอยู่ในเขตจัดตั้งในพื้นที่เดียวกันกับที่ตั้งของชุมชน ซึ่งได้มีโครงการวิจัยเพื่อร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ดังลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนประดิษฐ์โทรการและการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จากการศึกษาเอกสารรายงานการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ดังนี้

แผนภาพที่ 5-7 ลำดับเหตุการณ์ที่กระทบวิถีชีวิตของชุมชนประดิษฐ์โทรการและการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ที่มา : ประมวลสรุปโดยผู้วิจัยจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน(สมคิด ต้วงเงินและคณะ, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2554) รายงานการวิจัย เรื่อง ชุมชนประดิษฐ์โทรการ : การเสริมสร้างเข้มแข็งของชุมชนในการลดปัญหาความยากจน (2546)และ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์เครื่องทองลงหิน (Bronze Craft)สู่การเป็นธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (2546)

2. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูลชุมชน ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการสัมภาษณ์กรรมการชุมชน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน กรรมการ เภรัญญิกของชุมชน และประธานกลุ่มออมทรัพย์ ประธานกลุ่มแม่บ้าน และผู้เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 7 คน และศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารเผยแพร่ของชุมชน รายงานการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

2) ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

1.2) ชุมชนพึ่งตนเองได้

(2) จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชน (สมคิด ดั่งเงิน, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2554) และศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสาร พบว่ามีกลุ่มองค์กรในชุมชนทั้งสิ้น 10 กลุ่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-63 กลุ่มองค์กรในชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

ชื่อกลุ่ม/องค์กร	ก่อตั้งเมื่อ	จำนวนสมาชิก	สนับสนุนการก่อตั้งโดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน
1.กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน	ราวปี พ.ศ. 2525	ปัจจุบันมีเหลือ 10 ครอบครัว	ชาวบ้านที่ทำหัตถกรรมรวมกลุ่มกันเอง	กระจายตามบ้านอยู่อาศัยในชุมชน	-เพื่อประกอบธุรกิจ -เป็นการสร้างรายได้หลักในครัวเรือน	-มีปัญหาด้านการตลาด -มีคำสั่งซื้อน้อย ผู้ผลิตที่เป็นภูมิปัญญาเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น เช่น รับจ้าง ค้าขาย ฯลฯ -ชุมชนต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่ออนุรักษ์การทำเครื่องทองลงหินเป็นธุรกิจชุมชนต่อไป
2.คณะกรรมการชุมชน	พ.ศ. 2532	ปัจจุบันมีกรรมการ 16 คน	-ชาวบ้านร่วมกันคัดเลือก -สำนักงานเขตจตุจักร	สำนักงานชุมชนประดิษฐ์โทรการ	-เพื่อการบริหารงานในชุมชน -เพื่อการดำเนินธุรกิจชุมชนเครื่องทองลงหิน	-ดำเนินการบริหารชุมชน -อนุรักษ์อาชีพเครื่องทองลงหินของชุมชน -ร่วมกันจัดซื้อที่ดินจัดสร้างเป็นที่ทำการชุมชน โดยได้รับงบประมาณจัดซื้อครุภัณฑ์จากราชการ -จัดตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและแหล่งศึกษาดูงานของชุมชนอื่น
3.กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนประดิษฐ์โทรการ	พ.ศ. 2534	ประมาณ 500 คน	-ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชนเช่น หนี้สิน นอกระบบ ฯลฯ	สำนักงานชุมชนประดิษฐ์โทรการ	-เพื่อการออมของชาวบ้าน -ให้กู้ยืมทำการผลิตและประกอบอาชีพ -เพื่อสวัสดิการในชุมชน	-ผลการดำเนินงานดีมีผู้ออมเงินมากขึ้น -มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอ -มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก -มีการกู้เงินจากกลุ่มเพื่อซื้อที่ดินและจัดสร้างสำนักงานชุมชนที่ถาวรเพื่อทดแทนเป็นมรดกสู่ลูกหลานในชุมชน
4.กองทุนชุมชนเมืองหรือกองทุนเงินล้าน	พ.ศ. 2546	สมาชิกในชุมชนทั้งหมด	-รัฐบาลให้เงินกองทุนหมู่บ้าน 1,000,000 บาท	สำนักงานชุมชนประดิษฐ์โทรการ	-ให้กู้ยืมเป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการประกอบอาชีพ -เพื่อสวัสดิการในชุมชน	- ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี
5.กลุ่มสตรีแม่บ้าน	ประมาณ 10 คน	สตรีและแม่บ้านในชุมชนรวมตัวกัน ทำสินค้าเช่น แชมพู น้ำยาซักผ้า กระป๋องสาหร่าย	สตรีและแม่บ้านในชุมชนรวมตัวกัน ทำสินค้าเช่น แชมพู น้ำยาซักผ้า กระป๋องสาหร่าย	สำนักงานชุมชนประดิษฐ์โทรการ	เพื่อการสร้างงานสร้างอาชีพ เป็นรายได้เสริมในชุมชน	-มีความร่วมมือกันดี แต่รายได้ไม่แน่นอน เนื่องจากมีผู้ขายสินค้าประเภทเดียวกันในชุมชนอื่นทำให้แข่งขันกัน

ตารางที่ 5-63กลุ่มองค์กรในชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ (ต่อ)

ชื่อกลุ่ม/ องค์กร	ก่อตั้ง เมื่อ	จำนวน สมาชิก	สนับสนุนการ ก่อตั้งโดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน
6.กลุ่ม เยาวชน สัมพันธ์		ประมาณ 10	ลูกหลานใน ชุมชนรวมตัวกัน ทำกิจกรรมใน ชุมชนเป็นการใช้ เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์	สำนักงาน ชุมชน ประดิษฐ์ โทรการ	-เพื่อรณรงค์ต่อต้าน ยาเสพติด ที่มีอยู่ใน ชุมชน -เพื่อกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆใน ชุมชน	-จำนวนเยาวชนที่เข้าร่วมลดลง เพราะเมื่อเยาวชนที่ร่วมงานเรียน จบก็ไปทำงานนอกชุมชน เด็กรุ่นใหม่ เข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง
7.กลุ่ม อาสาสมัคร ป้องกันฝาย พลเรือน		ประมาณ 10	ชาวบ้าน อาสาสมัครเข้า ร่วม	สำนักงาน ชุมชน ประดิษฐ์ โทรการ	-ดูแลบรรเทาสาธารณ ภัยในชุมชน -ดูแลฝายระวางการออม ทรัพย์ของชุมชนในวันที่ 1 ทุกเดือนซึ่งมีการฝาก ถอนและกู้เงิน	มีการดูแลด้านสาธารณสุขภายในชุมชน กลุ่มที่ทำหน้าที่ได้รับการฝึกอบรม จากหน่วยงานภาครัฐ
8.กลุ่ม อาสาสมัคร สาธารณสุข		ประมาณ 8 คน	ได้รับการ สนับสนุนจาก ศูนย์บริการ สาธารณสุข 24	สำนักงาน ชุมชน ประดิษฐ์ โทรการ	-ดูแลประสานด้าน สุขภาพภายในชุมชน -แจกยา ประชาสัมพันธ์ -กำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ ยุง	ส่วนใหญ่กรรมการชุมชนจะทำ หน้าที่ในด้านสาธารณสุขของชุมชน ด้วย
9.กลุ่ม ผู้สูงอายุ		ประมาณ 30-40 คน	ชาวบ้านรวมตัว กัน	สำนักงาน ชุมชน ประดิษฐ์ โทรการ	-จัดกิจกรรมออกกำลัง กาย -กิจกรรมวันสำคัญและ สวัสดิการดูแลกันใน ชุมชน	ผู้สูงอายุในชุมชนมีจำนวนมากส่วน ใหญ่เป็นญาติพี่น้องที่อยู่ด้วยกันมา นานจึงมีการเอื้ออาทรดูแลกันใน ชุมชน
10. กลุ่ม ฌาปนกิจ		ทุก ครัวเรือนใน ชุมชน	ชาวบ้านรวมตัว กัน	สำนักงาน ชุมชน ประดิษฐ์ โทรการ	-มีการช่วยเหลือค่าทำ ศพ -การร่วมจัดงานศพ	ชาวบ้านร่วมมือกันเป็นอย่างดีคือ เป็นประเพณีของชุมชน

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนประดิษฐ์โทรการ มีกลุ่มองค์กรจำนวน 10 กลุ่ม ประกอบด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อการดำเนินธุรกิจเครื่องทองลงหิน และกลุ่มสตรีแม่บ้าน เพื่อการผลิต สร้างรายได้ รวม 2 กลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อการออมทรัพย์ 2 กลุ่ม และการรวมกลุ่มเพื่อระบบสวัสดิการ ด้านสาธารณสุข และการดูแลบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน จำนวน 6 กลุ่ม

(3) จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการศึกษา พบว่าชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-64 แสดงกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	จำนวนสมาชิก	สถานที่ตั้ง	วัตถุดิบ	ศูนย์จำหน่ายสินค้า	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
1.กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน	ผลิตภัณฑ์เครื่องทองลงหิน ได้แก่ ชุดของที่ระลึกของใช้บนโต๊ะอาหาร ได้แก่ ช้อน ส้อม ทัพพี ฯลฯ	ประมาณ 10	กระจายตามบ้านในชุมชน	ส่วนผสมทองแดง 80 % ดีบุก 19.1-19.4% นิกเกิล 0.6-0.9% และอลูมิเนียม เล็กน้อย	-มีศูนย์แสดงสินค้าเครื่องทองลงหินของชุมชนอยู่ทางเข้าชุมชน -การจัดงานโอทอปของรัฐบาล และการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนของกรุงเทพมหานคร -การจัดงานแสดงสินค้าพื้นบ้านของมหาวิทยาลัย -ราชภัฏจันทรเกษม	รายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับคำสั่งซื้อ
2.กลุ่มสตรีแม่บ้าน	สินค้าชุมชน ได้แก่ แชมพู ครีมนวดผม น้ำยาล้างผ้า กระเป๋าสาน ดอกไม้ประดิษฐ์ ฯลฯ	ประมาณ 10 คน	กระจายตามบ้านในชุมชน	วัตถุดิบซื้อจากท้องตลาด	-มีผู้มารับซื้อที่ศูนย์และโทรศัพท์สั่งซื้อ -การจัดงานแสดงสินค้าพื้นบ้านของมหาวิทยาลัย -ราชภัฏจันทรเกษม -งานแสดงสินค้าชุมชนของกรุงเทพ -ตลาดนัดในและนอกชุมชน	รายได้ไม่แน่นอน เป็นรายได้เสริมในครอบครัวเท่านั้น

จากตารางที่ 5-65 พบว่า จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่รวมกลุ่มก่อตั้งขึ้นเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนประดิษฐ์โทรการ มี 2 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มแรก คือกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ซึ่งใช้องค์ความรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่หลงเหลืออยู่เพียง 1-2 แห่งในประเทศไทย ส่วนใหญ่เลิกทำและหันไปประกอบอาชีพอื่น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากวัตถุดิบที่เป็นปัจจัยในการผลิตที่ใช้มีราคาแพงต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ ผ่านพ่อค้าคนกลาง ปัญหาที่พบเกิดจากคำสั่งซื้อมีน้อยลง จากเดิมที่มีคำสั่งซื้อจากต่างประเทศ จากสภาพเศรษฐกิจ ปัจจุบันมีคำสั่งน้อยลง ส่วนกลุ่มสตรีแม่บ้านผลิตสินค้าที่ใกล้เคียงกับชุมชนอื่นๆ ทำให้การแข่งขันสูง และการรวมกลุ่มเพื่อเป็นรายได้เสริม ความต้องการของกลุ่มหัตถกรรม ต้องการได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมมือกันในการอนุรักษ์เครื่องทองลงหิน ให้อาชีพนี้ยังคงอยู่ต่อไปได้ ส่วนกลุ่มแม่บ้านต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่สร้างรายได้ได้แน่นอนมากขึ้น

(3) จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ ชุมชนประดิษฐ์โทรการ มีกลุ่มออมทรัพย์จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนประดิษฐ์โทรการ และกลุ่มกองทุนชุมชนเมืองหรือกองทุนเงินล้าน

1) กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนประดิษฐ์โทรการ จากการสัมภาษณ์ ประธานกลุ่มได้

กล่าวว่า กลุ่มจัดตั้งขึ้นจากความต้องการและความสนใจของคนในชุมชน การหาเงินหมุนเวียนในการประกอบอาชีพเครื่องทองลงหิน โดยกลุ่มออมทรัพย์เป็นองค์กรทางการเงิน ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการเงินเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจที่รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย แก้ปัญหาการที่ชุมชนต้องกู้เงินนอกระบบ แนวคิดในการจัดตั้งกลุ่ม มุ่งพัฒนาให้มีคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และความไว้วางใจกัน รวมทั้งส่งเสริมให้สมาชิกประหยัดและออมทรัพย์ โดยเป็นผู้กำหนดวงเงินออมด้วยตัวเอง ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 500 คน สมาชิก (สมคิด ด้วงเงิน, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2554)

การเรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม การบริหารจัดการเงินทุน การจัดสวัสดิการ ให้แก่สมาชิกในชุมชน สมาชิกได้รับประกันสวัสดิการสังคม ได้รับค่ารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย มีเงินทุนในการขยายเงินทุนด้านอาชีพ ก่อให้เกิดความตระหนักในความรับผิดชอบต่อความเป็นเจ้าของเงิน และในการประชุมสามัญประจำปี สมาชิกจะได้รับเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนจากการที่สมาชิกกู้เงินจากกลุ่มไปใช้ประโยชน์ตามอัตราการกู้มากหรือน้อยของแต่ละคน กรณีเสียชีวิต สมาชิกจะได้รับเงินจัดงานศพอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อแบ่งเบาภาระในการจัดการงานศพ การสงเคราะห์ผู้สูงอายุ และการตั้งงบประมาณไว้สำหรับสนับสนุนการศึกษา กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มกิจกรรมที่อยู่ภายนอกชุมชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการทำกิจกรรมของชุมชน(สมคิด ด้วงเงิน. สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2554)

2) กลุ่มกองทุนชุมชนเมืองหรือกองทุนเงินล้าน เป็นเงินกองทุนที่รัฐบาลให้

ประมาณปี 2546 จำนวน 1 ล้านบาท กลุ่มให้ชาวบ้านกู้ยืมเป็นเงินทุนหมุนเวียนเพื่อประกอบอาชีพ และการดำเนินกิจกรรมในชุมชน โดยมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้บริหาร

การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม จากการสัมภาษณ์ กนกวรรณ ด้วงเงิน เภรัญญิกของกลุ่ม กล่าวว่า “ที่ผ่านมากลุ่มออมทรัพย์ มีหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และหน่วยงานอื่นๆ มาช่วยให้ความรู้มาอบรม การตรวจสอบ บัญชี การทำระบบบัญชี ระบบการเงินต่างๆ เนื่องจากตั้งมานาน ตอนนี้คิดว่าระบบไปได้ดีแล้ว ค่อนข้างมั่นคงและตนเองก็เรียนมาทางด้านบัญชีก็ทำงานให้กลุ่มในเรื่องนี้ได้”

(กนกวรรณ ด้วงเงิน, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2554)

(4) จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีกลุ่มการผลิตที่จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1

กลุ่ม คือ

กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ประธานกลุ่ม กล่าวว่า การดำเนินการของกลุ่มด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์เครื่องทองลงหิน ก่อตั้งตั้งแต่ปี 2525 ตั้งมานาน แต่สมาชิกที่ทำงานจริงๆ ตอนนี้มีเหลือประมาณไม่ถึง 10 คน การเรียนรู้เกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งจากการที่คำสั่งซื้อน้อย ทำให้คนทำเปลี่ยนอาชีพ และช่วงที่ผ่านมากคนส่วนใหญ่หันไปใช้ สแตนเลสมากขึ้น แต่ตอนนี้คิดว่าคนหันมาสนใจสินค้าที่เป็นภูมิปัญญามากขึ้น แต่คนทำเครื่องทองลงหินที่เปลี่ยนอาชีพไปแล้ว ส่วนใหญ่ก็ไม่กลับมาทำ ประกอบกับวัสดุในการผลิตมีราคาแพงขึ้น

“ด้านการผลิต ตอนนี้ยอดขายไปเยอะ ตอนนี้เหลือไม่ถึง 10 คน เพราะมีออเดอร์น้อยมาก เดือนนี้มีออเดอร์ เข้ามา 2 ออเดอร์ พอมีการสั่งซื้อเข้ามาก็ไม่มีคนทำคือเริ่มแรกไม่มีงาน พอไม่มีงาน คนก็ไปทำอย่างอื่น เปลี่ยนอาชีพ ไปขายของบ้าง ไปรับจ้างบ้าง แม่บ้านบ้าง พองานมาก็ไม่กลับกันมาแล้ว...งานไม่มี เกิดจาก วัสดุแพง และช่วงหลังงานหัตถกรรมเปลี่ยนเป็นสแตนเลส ตอนนี้จะย้อนกลับมาเป็นเครื่องทองลงหินอีก แต่คนทำจะไม่มี เพราะเปลี่ยนอาชีพไปแล้ว ส่วนหนึ่งคนที่ใช้อะไรนานก็เริ่มเบื่อ อยากจะเปลี่ยน ช่วงเป็น 10 ปี ที่คนหันไปใช้สแตนเลส ซึ่งมีทั่วไป คิดว่าจะหันมาสนใจงานทางภูมิปัญญามากขึ้น” (สมคิด ดั่งเงิน, **สัมภาษณ์**, 5 กรกฎาคม 2554)

การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการมาให้ความรู้กับกลุ่มในเรื่องการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ด้านการตลาด มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ต่างๆ และการจัดศูนย์แสดงสินค้า “แต่เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเป็นสถาบันการศึกษา ดังนั้นการประชาสัมพันธ์สินค้าจึงยังไม่ถึงกลุ่มธุรกิจ ความต้องการได้รับการส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพิ่มเติม คือ ต้องการให้ช่วยด้านการตลาด โดยการเป็นภาคีเครือข่ายกับธุรกิจเอกชนที่เชื่อมโยงไปสู่การสั่งซื้อสินค้าโดยตรง และการจัดการความรู้เครื่องทองลงหิน เนื่องจากต่อไปภูมิปัญญาด้านนี้จะสูญหายไป ชุมชนได้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้บ้างแล้ว และเครื่องมือในการผลิตก็ยังมีอยู่สำหรับการศึกษาเรียนรู้ได้ หากมหาวิทยาลัยราชภัฏจะมาช่วยจัดการความรู้ด้านนี้ก็ยินดีมาก” (สมคิด ดั่งเงิน, **สัมภาษณ์**, 5 กรกฎาคม 2554)

(5) **สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่** จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนประดิษฐ์โทรการ พบว่า เนื่องจากชุมชนประดิษฐ์โทรการเป็นชุมชนเมือง และอยู่ในย่านการค้าใจกลางเมืองหลวง จึงไม่มีครัวเรือนประกอบอาชีพทางการเกษตร

1.2) ด้านชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง

(1) **สัดส่วนผู้รู้ภูมิปัญญาชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน** จากการ

สัมภาษณ์สมคิด ดั่งเงิน ประธานชุมชน และกนกวรรณ ดั่งเงิน เภรัญญิกชุมชน (สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2554)พบว่า มีภูมิปัญญาผู้ทำหัตถกรรมเครื่องทองลงหินที่เหลืออยู่ประมาณ 10 คน ได้แก่ นายสมคิด ดั่งเงิน นายนิคม แสงจันทร์ นายประไพ หลงศิริ นายสมเกียรติ จิตต์สนธิ นายเสวย แจ่มใจ นางโสภณ สุขโข นางสาวสมศรี สมบัติเกษมศานต์ นายบุญเชิด หงส์ขจร นางบุปผา ชัยปริกเจริญ และ นายสำรวย จิตต์สนธิ จากจำนวนประชากรของชุมชนประมาณ 1,201 คน คิดเป็นสัดส่วน .008หรือร้อยละ 0.8 ของประชากรทั้งชุมชน

(2) **จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา** จากการสัมภาษณ์สมคิด ดั่งเงิน ประธานชุมชนและเสน่ห์ วัฒนมงคลลาภ รองประธานชุมชน(สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม 2554) พบว่า ชุมชนประดิษฐ์โทรการมีภาคีเครือข่ายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับชุมชนอื่น และหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

(2.1) มีเครือข่ายกับชุมชนอื่นที่ผลิตสินค้าหัตถกรรมในกรุงเทพมหานคร ก่อตั้งในรูปสหกรณ์ คือ สหกรณ์บริการศูนย์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมชุมชนกรุงเทพ จำกัด ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องทองลงหินผ่านสหกรณ์ และความร่วมมือกับองค์กรปกครอง ได้แก่ สำนักงานเขตจตุจักร ในการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

(2.2) เครือข่ายความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ในรูปธุรกิจชุมชน การหาช่องทางการตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ในสื่อต่างๆ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การวิจัยและพัฒนาโดยชุมชนมีส่วนร่วม

(2.3) มีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นต้น

(3) **การจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดี** จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่า การจัดทำแผนชุมชนของชุมชนประดิษฐ์โทรการ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี จากการประเมินของสำนักงานเขตจตุจักร

1.3) **เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง** โดยศึกษาข้อมูลจาก

สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนประดิษฐ์โทรการ พบว่า ชาวบ้านซึ่งเป็นคนในชุมชนจริงๆมีการย้ายถิ่นน้อยในช่วงปี 2553 มีผู้ย้ายถิ่นถาวรประมาณ ไม่เกิน ร้อยละ 5 ของประชากรในชุมชนทั้งหมด ส่วนหนึ่งเนื่องจากชุมชนอยู่ในย่านใจกลางเมืองหลวง จึงมีบุคคลเข้ามาอยู่ในชุมชนเพิ่มขึ้น และจากการที่มีการสร้างหอพัก อพาทเม้นท์ในชุมชนจึงมีกลุ่มนักศึกษารวมทั้งคนที่ทำงานในแถบนี้มาเช่า

อยู่ การแบ่งแยกความเป็นชุมชนกับบุคคลภายนอกดูจากความสัมพันธ์ที่มีมาดั้งเดิมในระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ความสัมพันธ์จากการรวมกลุ่มอาชีพหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน รวมทั้งความสัมพันธ์จากการร่วมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

โดยสรุปพบว่าชุมชนประดิษฐ์โถกร เป็นชุมชนเมืองที่มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของชุมชนมีอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านเครื่องทองลงหินที่เหลืออยู่แห่งเดียวในประเทศไทย ทำในรูปแบบของทีระลึก ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน พบว่าชุมชนประดิษฐ์โถกร การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ มีจำนวนกลุ่ม 10 กลุ่ม มีการก่อตั้งกลุ่มตั้งแต่ ปี 2525 โดยการตั้งกลุ่ม/องค์กรชุมชนส่วนใหญ่กลุ่มทางสังคม กลุ่มทางเศรษฐกิจผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ 2 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ 2 กลุ่ม จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 กลุ่ม ไม่มีสัดส่วนผู้ประกอบการเกษตร เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใจกลางเมืองหลวง ด้านชุมชนมีการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนภูมิปัญญาชาวบ้านด้านหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ต่อประชากร ร้อยละ .08 มีจำนวนภาคีเครือข่าย 3 เครือข่าย คือ สหกรณ์เครื่องทองลงหิน สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรภาครัฐ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง พบว่า การย้ายถิ่น ประมาณ ร้อยละ 5 ของประชากร

2. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ในการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือนผู้วิจัยใช้แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือนด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยชุมชนประดิษฐ์โถกร เป็นชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้สุ่มแบบอย่างง่ายเลือกครัวเรือนร้อยละ 50 ของครัวเรือนของชุมชน ในพื้นที่ของชุมชนเฉพาะชาวบ้านที่รวมกลุ่มในชุมชนทำกิจกรรมเครื่องทองลงหิน และเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ โดยไม่อยู่ในอาคารพาณิชย์ บ้านจัดสรร และบ้านเช่า เนื่องจากในส่วนตัวกล่าวว่าเป็นพื้นที่เชิงธุรกิจในระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน ดังนั้นพื้นที่ที่ศึกษาจากการแนะนำของประธานชุมชน ที่ร่วมมือในการเก็บข้อมูลตามแบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้นประมาณ 208 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ได้จากการสุ่ม 104 ครัวเรือนและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสำรวจ 97 ครัวเรือน (ร้อยละ 93)รายละเอียดผลการศึกษาดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ ชุมชนประดิษฐ์โถกร

ตารางที่ 5-65 จำนวนผู้ตอบแบบสำรวจ

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	35	36.84
หญิง	60	63.16
รวมระบุ	95 (97.94 %)	100
ไม่ระบุ	2 (2.06 %)	
รวมทั้งหมด	97	

ตารางที่ 5-66 อายุผู้ตอบแบบสำรวจ

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 29 ปี	1	1.03
30 – 39 ปี	3	3.09
40 – 49 ปี	13	13.40
50 – 59 ปี	31	31.96
60 – 69 ปี	41	42.27
70 – 79 ปี	8	8.25
รวม	97	100

ตารางที่ 5-67 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ป.4	57	70.37
ป.6	7	8.64
มัธยมปลาย	7	8.64
ปวช	3	3.71
ปริญญาโท	6	7.41
อื่นๆ.....	1	1.23
รวม ระบุ	81(83.51%)	100
ไม่ระบุ	16(16.49 %)	
รวมทั้งหมด	97	

ตารางที่ 5-68 สถานภาพในครอบครัว

สถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
หัวหน้าครอบครัว	60	61.86
สมาชิกในครอบครัว	37	38.14
รวม ระบุ	97	100

ตารางที่ 5-69 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิก	ความถี่	ร้อยละ
1-3 คน	31	31.97
4 -6คน	60	61.85
7 -10คน	5	14.15
มากกว่า 10 คน (ระบุ.. 14 คน)	1	1.03
รวม ระบุ	97	100

จากตารางที่ 5-69 ถึง 5-70 พบว่า จากจำนวนผู้ตอบแบบสำรวจ 97 คน เป็นชาย 35 คน(ร้อยละ 38.84) หญิง 60 คน(ร้อยละ 63.16)มีอายุอยู่ระหว่าง 60-69 ปี มีความถี่สูงสุด 41 ราย (ร้อยละ 42.27) รองลงมาช่วงอายุ 50- 59 ปี 31 ราย(ร้อยละ 31.96)มีช่วงอายุสูงสุด 70-79 ปี 8 ราย(ร้อยละ 8.25) ด้านการศึกษา พบว่า ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีความถี่สูงสุด 57 ราย (ร้อยละ 70.37) รองลงมา ระดับ ป.6 จำนวน 7 ราย(ร้อยละ 8.64)และมัธยมปลาย 7 ราย(ร้อยละ

8.64) ผู้ตอบแบบสำรวจที่จบการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาโท มี 6 ราย (ร้อยละ 7.41) สถานภาพหัวหน้าครอบครัว 60 ราย(ร้อยละ 61.86)สมาชิกในครอบครัว 37 ราย (ร้อยละ 38.14) ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คน 24 ครัวเรือน(ร้อยละ 24.74) รองลงมา มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน 23 ครัวเรือน(ร้อยละ 23.71) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนมากที่สุด 14 คน 1 ครัวเรือน(ร้อยละ 1.03)

1) ด้านการมีสัมมาชีพ ได้แก่

(1) การมีงานทำ วิเคราะห์จาก อัตราการว่างงาน

ตารางที่ 5-70 การประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนประดิษฐ์โทรการ

อาชีพ	ความถี่(ครัวเรือน)	ร้อยละ
เกษตรกรรม-กสิกรรม 0%		
นอกภาคเกษตรกรรม		
ทำธุรกิจชุมชนหัตถกรรม		
รวมทำธุรกิจชุมชนหัตถกรรม	8 (8.25%)	100
อาชีพอื่นนอกภาคเกษตร		
1.ค้าขาย	33	37.09
2.รับราชการ	4	4.49
3.รับจ้าง	26	29.22
4.ทำงานบริษัทเอกชน	18	20.23
5.มีบ้านเช่า	3	3.37
6.มีหอพักให้เช่า	1	1.12
9.รับทำเครื่องเสียง	1	1.12
10.รับจ้างซ่อมบ้าน	1	1.12
11.รับซ่อมรถ	1	1.12
12.ขับมอเตอร์ไซด์รับจ้าง	1	1.12
รวม อาชีพอื่นนอกภาคเกษตรกรรม	89 (91.75%)	100
รวม นอกภาคเกษตรทั้งหมด	97	100

จากตารางที่ 5-70 จากการสำรวจการประกอบอาชีพของครัวเรือนในชุมชนประดิษฐ์โทรการ พบว่า ครัวเรือนทั้งหมด 97 ครัวเรือน (ร้อยละ 100) มีอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ครัวเรือน 8 ครัวเรือน (ร้อยละ 8.25) มีอาชีพทำหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน จำนวน 89 ครัวเรือน(ร้อยละ 91.75) มีอาชีพอื่นๆ ได้แก่ ค้าขาย 33 ครัวเรือน(ร้อยละ 37.09) รับจ้าง 26 ครัวเรือน(ร้อยละ 29.22) ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท 18 ครัวเรือน (ร้อยละ 20.23) นอกจากนี้ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น รับราชการ มีบ้านเช่าและอื่นๆ เป็นต้น

ตารางที่ 5-71 รายได้ตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายได้ต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 500 บาท	3	3.09
1,001 – 2,000 บาท	1	1.03
3,001 – 4,000 บาท	3	3.09
4,001 – 5,000 บาท	5	5.16
6,001 – 7,000 บาท	9	9.28
7,001 – 8,000 บาท	4	4.12
8,001 – 9,000 บาท	7	7.22
9,001 – 10,000 บาท	19	19.59
สูงกว่า 10,000 บาท	46	47.42
10,001-50,000 บาท (45)		
50,001-100,000 บาท (1)		
สูงกว่า 100,000 บาท(สูงสุด160,000) (3)		
รวมทั้งหมด	97	100

จากตารางที่ 5-71 พบว่า รายได้ตัวเงินของครัวเรือน ข้อมูลในช่วงที่สำรวจ คือ ช่วงเดือนกรกฎาคม 2554 รายได้ที่เป็นตัวเงินของครัวเรือน(ต่อเดือน) ของผู้ตอบแบบสำรวจ ช่วงของรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือนความถี่สูงสุด 51 ครัวเรือน(ร้อยละ 52.58) รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ช่วงของรายได้ 9,001-10,000 บาท ต่อเดือนความถี่สูงสุด 19ครัวเรือน (ร้อยละ 19.59) ส่วนช่วงของรายได้ที่สูงกว่า 10,000 บาท 46 ครัวเรือน(ร้อยละ 47.42) บาท ช่วงของรายได้ 10,001-50,000 บาท ต่อเดือนมีความถี่สูงสุด45 ครัวเรือน โดยช่วงมีรายได้สูงสุดสูงกว่า 100,000 บาทต่อเดือน3 ครัวเรือน(ร้อยละ 6.52)

ตารางที่ 5-72 รายจ่ายของครัวเรือน(ต่อเดือน)

รายจ่ายต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
3,001 – 4,000 บาท	4	4.21
4,001 – 5,000 บาท	3	3.16
5,001 – 6,000 บาท	1	1.05
6,001 – 7,000 บาท	7	7.37
7,001 – 8,000 บาท	12	12.64
8,001 – 9,000 บาท	15	15.78
9,001 – 10,000 บาท	13	13.68
สูงกว่า 10,000 บาท	40	42.11
รวม ระบุ	95(97.94%)	100
ไม่ระบุ	2(2.06%)	
รวม	97	

จากตารางที่ 5-72 พบว่า รายจ่ายของครัวเรือนต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน มีจำนวน 57 ครัวเรือน(ร้อยละ 57.89) ช่วงของรายจ่าย 8,001-9,000 บาทต่อเดือนมีความถี่สูงสุด 15 ครัวเรือน (ร้อยละ 15.78) รองลงมา 9,001-10,000 บาทต่อเดือน 13 ครัวเรือน(ร้อยละ 13.68) รายจ่ายสูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน 40ครัวเรือน(ร้อยละ 42.11) ส่วนใหญ่มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 10,001-12,000 บาท 16 ครัวเรือน(ร้อยละ 16.49)

ตารางที่ 5-73 ค่าใช้จ่ายในการผลิตของครัวเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
ค่าเช่าที่ดิน (ต่อปี)		
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเช่าที่ดิน(1500)	1 (1.03 %)	
ค่าวัตถุดิบในการผลิต (ต่อปี)		
1,001 – 10,000 บาท	2	25.00
10,001-20,000 บาท	4	50.00
30,001- 50,000 บาท	2	25.00
รวม ครัวเรือนที่มีค่าวัตถุดิบในการผลิต	8 (8.25 %)	100
ค่าเครื่องจักร (ต่อปี)		
ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ (ต่อปี)		
ต่ำกว่า 1,000 บาท	2	28.57
1,000 – 5,000 บาท	5	71.43
รวม ครัวเรือนที่มีค่าดอกเบี้ยเงินกู้	7(7.26%)	100
ค่าเชื้อเพลิง (ต่อปี)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	7	87.50
สูงกว่า 10,000 บาท (12,000)	1	12.50
รวม ครัวเรือนที่มีค่าเชื้อเพลิง	8(8.25%)	100
ค่าจ้างแรงงาน (ต่อปี)		
1,000 – 10,000 บาท	5	83.33
สูงกว่า 10,000 บาท (45,000)	1	16.67
รวม ครัวเรือนที่มีค่าจ้างแรงงาน	6(6.19%)	100
รวมครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายในการผลิต	30(30.93 %)	
ไม่ระบุ	67 (69.07%)	
รวมครัวเรือนทั้งหมด	97	

จากตารางที่ 5-73พบว่า มีครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าเช่าที่ดิน 1ครัวเรือน ร้อยละ 1.03 และค่าเช่าที่ดินต่อปี จำนวนเงินค่าใช้จ่ายประมาณ1,500 บาทต่อเดือน ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆในการผลิต ค่าวัตถุดิบในการผลิต 8 ครัวเรือน 15,001-20,000 บาทต่อปี มีค่าดอกเบี้ยเงินกู้ (ต่อปี)7 ครัวเรือน ร้อยละ 7.26 จำนวนเงิน 1,000-5,000 บาทต่อปี 5 ครัวเรือน ค่าเชื้อเพลิง 8 ครัวเรือน ช่วงระหว่าง 1,001-5,000 บาทต่อปี และมีค่าจ้างแรงงาน 6 ครัวเรือน(ร้อยละ 6.19) ช่วง 5,000-10,000 บาทต่อปี 4 ครัวเรือน และสูงกว่า 10,000 บาทต่อปี 1 ครัวเรือน

ตารางที่ 5-74 เปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายของครัวเรือน

รายการ	ความถี่	ร้อยละ
รายได้มากกว่ารายจ่าย	55	56.70
รายได้เท่ากับรายจ่าย	18	18.56
รายได้น้อยกว่ารายจ่าย	24	24.74
รวมทั้งหมด	97	100

จากตารางที่5-75 พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนประดิษฐ์โทรการมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย 55 ครัวเรือน (ร้อยละ 56.70) ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย 24 ครัวเรือน (ร้อยละ 24.74) และครัวเรือนที่มีรายได้เท่ากับรายจ่าย 18 ครัวเรือน (ร้อยละ 18.56)

ด้านการออมและสถานะหนี้สินของชาวบ้านชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จากการสำรวจพบว่าครัวเรือนที่ตอบแบบสำรวจ 97 ครัวเรือน มีสภาพการออมและสถานะหนี้สิน สรุปได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5-75 การออมของครัวเรือน

ลักษณะการออม	ความถี่	ร้อยละ
ฝากธนาคารพาณิชย์		
รวม ครัวเรือนฝากเงินธ.พาณิชย์(20,000)	1 (1.03%)	
ฝากธนาคารรัฐ(ออมสิน,ธกส)		
รวม ครัวเรือนฝากเงินธ.รัฐ(50,000 บ)	1(1.03%)	
กลุ่มออมทรัพย์		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	14	23.34
10,001- 50,000 บาท	33	61.73
50,001-100,000	9	14.93
สูงกว่า 100,000 บาท(สูงสุด200,000)	4	6.69
รวม ครัวเรือนมีเงินออมกับกลุ่มออมทรัพย์	60 (61.86%)	100
สหกรณ์ออมทรัพย์		

จากตารางที่5-76พบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจที่ระบุว่าครัวเรือนมีการออมโดยระบุแหล่งการออม ฝากกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน 60 ครัวเรือน (ร้อยละ 61.86) ส่วนใหญ่ระบุ ฝากธนาคารพาณิชย์ 22 ครัวเรือน (ร้อยละ15.94) ส่วนใหญ่มีเงินออม 15,000-20,000 บาท 9 ครัวเรือน(ร้อยละ15.00) และช่วง 20,000-25,000 บาท จำนวน 9 ครัวเรือน (ร้อยละ15.00) ฝากธนาคารรัฐ(ออมสิน,ธกส.) 1 ครัวเรือน(ร้อยละ1.03) ธนาคารพาณิชย์ 1 ครัวเรือน(ร้อยละ1.03)

ตารางที่ 5-76 วัตถุประสงค์การออม

วัตถุประสงค์การออม	ความถี่	ร้อยละ
ไว้ใช้ในอนาคต/ยามจำเป็น	29	51.78
ทุนการศึกษาบุตร/ไว้ให้ลูกหลาน	10	17.86
สำรองค่ารักษาพยาบาล/ฌาปนกิจศพ	5	8.93
หมุนเวียนในการค้าขาย	12	21.43
รวมผู้มีการออม	56(57.73%)	100
ไม่ระบุ	41(42.27%)	
รวม	97	

จากตารางที่ 5-76พบว่า ผู้ออมที่ระบุวัตถุประสงค์การออม 56 คร่าวเรือน(ร้อยละ 57.73) ระบุว่าจะออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในอนาคตยามจำเป็น 29 คร่าวเรือน(ร้อยละ 51.46) ส่วนออมเพื่อเป็นเงินเพื่อการศึกษามบุตร/ไว้ให้ลูกหลาน 10 คร่าวเรือน (ร้อยละ 17.86) ออมเพื่อสำรองเงินค่ารักษาพยาบาล/ฌาปนกิจศพ 5 คร่าวเรือน(ร้อยละ 8.93) และออมเพื่อหมุนเวียนการค้า 12 คร่าวเรือน(ร้อยละ 21.43) จากข้อมูลอายุของผู้ตอบแบบสำรวจ อายุสูงกว่า 50 ปีมีจำนวนถึงร้อยละ 82.48 ดังนั้นส่วนใหญ่ผู้ออมเป็นผู้สูงอายุที่ต้องการออมเพื่อสำรองการไว้จ่ายยามฉุกเฉินหรือการไว้จ่ายยามที่จำเป็นมากกว่าวัตถุประสงค์อื่น

ตารางที่ 5-77 หนี้สินจากการกู้ยืม

หนี้สินจากการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
ไม่มี	41	42.27
มี	56	57.73
รวม	97	100

ตารางที่ 5-78 วัตถุประสงค์การกู้เงิน

วัตถุประสงค์การกู้เงิน	ความถี่	ร้อยละ
กู้ใช้จ่ายเพื่อบริโภค	31	77.50
กู้ใช้จ่ายเพื่อการผลิต	5	12.50
อื่นๆระบุ.....	4	10.00
รวมผู้ระบุวัตถุประสงค์การกู้เงิน	40(71.43%)	100
ไม่ระบุ	16(28.57%)	
รวมผู้ที่มีหนี้สิน	56	

จากตารางที่5-77และ5-78พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจ ส่วนใหญ่ผู้ที่ระบุว่าไม่มีหนี้สิน มีจำนวน 56 ราย ร้อยละ 57.73 ไม่มีหนี้สิน 41 ราย ร้อยละ 42.77 ของผู้ตอบแบบสำรวจทั้งหมด จาก ผู้มีหนี้สิน 56 ราย มีวัตถุประสงค์การกู้เงิน ไว้ใช้จ่ายเพื่อการผลิต เพียง 5 ราย (ร้อยละ 12.50) ส่วนใหญ่กู้เพื่อไว้ใช้จ่ายเพื่อการบริโภค 31 ราย (ร้อยละ 77.50)

ตารางที่ 5-79 แหล่งการกู้ยืมเงิน

แหล่งการกู้ยืมเงิน	ความถี่	ร้อยละ
	พ่อค้า นายทุน	
1,000-5,000	2	22.22
5,001-10,000	3	33.33
11,001-15,000	1	11.11
15,001-20,000	3	33.33
รวม กู้ยืมจากพ่อค้า นายทุน	9 (16.07 %)	100
	ธนาคารเอกชน	
รวม กู้เงินจากธนาคารเอกชน(100,000)	1 (1.79%)	
	กู้จากกลุ่มออมทรัพย์	
1,000-10,000 บาท	14	
10001-50,000 บาท	24	
50,001-100,000 บาท	5	
สูงกว่า 100,000 บาท(สูงสุด 900,000)	3	
รวม กู้จากกลุ่มออมทรัพย์	46 (82.14%)	100
รวม ผู้กู้เงินทั้งหมด	56	100

จากตารางที่5-79 พบว่า แหล่งเงินกู้ จากกลุ่มออมทรัพย์ 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 82.14 ช่วงของจำนวนเงินต่ำกว่า 100,000 บาท 43 ราย สูงกว่า 100,000 บาท 3 ราย กู้จากธนาคารเอกชน 1 ราย ร้อยละ 1.79 สูงกว่า 100,000บาท กู้จากพ่อค้า/นายทุน 9 ราย ร้อยละ 16.07 ระหว่าง 1,000-20,000 บาท

ตารางที่ 5-80 การมีหลักประกันและความปลอดภัย

สวัสดิการที่ได้รับจากภาครัฐ/องค์กร	ความถี่	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	-	
ได้รับ	62	63.92
ไม่ระบุ	35	36.08
รวม	97	100
-สวัสดิการที่ได้รับ		
-บัตรทองรักษาพยาบาล	62	
-เบี้ยผู้สูงอายุ (500 บาทต่อเดือน)	49	
-ประกันสังคม	18	

ตารางที่ 5-81 ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงาน

ปัญหาแรงงานในครัวเรือนประสบอันตรายจากการทำงาน	ความถี่	ร้อยละ
-ไม่มี	50	51.55
-มี	47	48.45
รวม	97	
สาเหตุมาจาก		
-สารพิษอันตราย	3	6.38
-อุบัติเหตุ	41	87.24
-อื่นๆระบุ.....	3	6.38
รวม	47	

จากตารางที่ 5-80 และ 5-81 พบว่า ด้านระบบสวัสดิการ ผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 97 คน (ร้อยละ 100) ได้รับสวัสดิการจากรัฐ จากหลักประกันสุขภาพ บัตรทอง และอื่นๆ ได้แก่ เบี้ยผู้สูงอายุ ฯลฯ 62 คน (ร้อยละ 63.92) ไม่ระบุ 35 คน (ร้อยละ 36.08) ปัญหาแรงงาน ในครัวเรือนที่ประสบอันตรายจากการทำงาน พบว่า ไม่มีปัญหาแรงงานที่ประสบอันตราย 50 ราย (ร้อยละ 51.55) มีปัญหาแรงงานที่ประสบอันตราย 47 ราย (ร้อยละ 48.45) มีผู้ระบุว่า มีปัญหาแรงงานจากการประสบอุบัติเหตุ 41 ราย จากสารพิษอันตราย 3 ราย และจากสาเหตุอื่น 3 ราย

5) ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ โดยวิเคราะห์จากการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิ

ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) (สุรพล ปธานวนิช, 2551: 163-170) เป็นการคำนวณเพื่อวัดการกระจายรายได้ หรือวัดความไม่เท่าเทียมทางรายได้ การวัดด้วยสัมประสิทธิ์จีนิจะให้ค่าวัดเพียง 1 ค่า เพื่อใช้ตัดสินระดับความไม่เท่าเทียมว่า มากน้อยเพียงใด ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0 – 1 ในหลายกรณีการวิเคราะห์อาจรายงานค่าเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ที่คูณด้วย 100 ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงถึงความไม่เท่าเทียมมาก ขณะที่ค่าเข้าใกล้ 0 เพียงไร ยิ่งแสดงถึงความเท่าเทียมมากขึ้นเท่านั้น

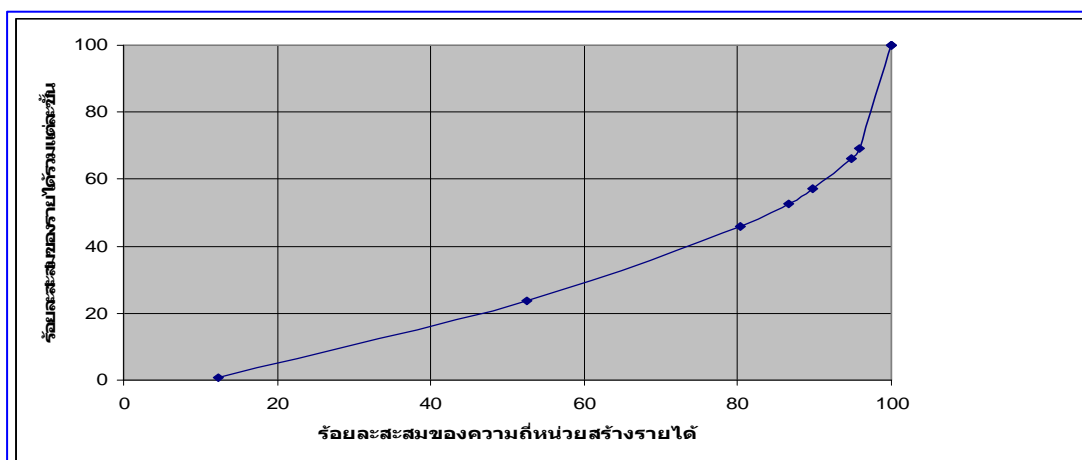
ตารางที่ 5-82 สัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนประดิษฐ์โทรการ กรุงเทพมหานคร

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ช่วงชั้นรายได้	ความถี่	ร้อยละสะสมของความถี่หน่วยสร้างรายได้	รายได้รวม	ร้อยละของรายได้รวมแต่ละชั้น	ร้อยละสะสมของ 5	ร้อยละสะสมของความถี่หน่วยสร้างรายได้	ร้อยละสะสมของรายได้รวมแต่ละชั้น	T1	T2
ต่ำกว่า 60,000	12	12.37	168,000	0.86	0.86	12.37	0.86	-	-
60,001-120,000	39	52.58	4,476,000	22.87	23.73	52.58	23.73	293.57	45.22
120,001-180,000	27	80.41	4,332,000	22.13	45.86	80.41	45.86	2411.20	1908.19
180,001-240,000	6	86.60	1,296,000	6.62	52.48	86.60	52.48	4220.04	3971.38
240,001-300,000	3	89.69	900,000	4.60	57.08	89.69	57.08	4943.01	4706.97
300,001-360,000	5	94.85	1,776,000	9.07	66.16	94.85	66.16	5933.94	5413.77
540,000-600,000	1	95.88	600,000	3.07	69.22	95.88	69.22	6565.20	6343.18
สูงกว่า 600,000	4	100	6,024,000	30.78	100	100	100	9588.00	6922.00
รวม (N)	97	100	19,572,000	100	100	100	100	33954.95	29388.70

$$\text{สูตร หาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ} = \frac{\sum I1 - \sum I2}{100\% \times 100\%}$$

ค่าสัมประสิทธิ์จีนิของชุมชนประดิษฐ์โทรการ = 0.4566

แผนภาพที่ 5-8 แสดงกราฟโลเรนซ์ของชุมชนประดิษฐ์โทรการ

จากตารางที่ 5-83 และแผนภาพที่ 5-8 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จินีของชุมชนประดิษฐ์โทรการ = 0.4566 ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 และค่า 0.4566 เป็นค่าที่ใกล้ 1 อธิบายผลได้ว่า ประชากรของชุมชนประดิษฐ์โทรการมีความเท่าเทียมกันของรายได้และมีความเป็นธรรมของรายได้ต่ำ อยู่ในระดับใกล้เคียงกับชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก ที่มีสภาพชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

โดยสรุปความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนของชุมชนประดิษฐ์โทรการ พบว่าการมีสัมมาชีพ ได้แก่ การมีงานทำ ครัวเรือนที่ทำเครื่องทองลงหิน 8 ครัวเรือน (ร้อยละ 8.25) อาชีพนอกภาคเกษตรอื่น ๆ ร้อยละ 91.75 ไม่มีครัวเรือนที่ว่างงาน รายได้ที่เพียงพอวัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 52.58 (รายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่ช่วง 9,001-10,000 บาท) มีครัวเรือนที่มีรายจ่ายสูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 42.11 ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย จำนวน 55 ครัวเรือน (ร้อยละ 56.70) มีการออม 56 ครัวเรือน (ร้อยละ 57.73) มีหนี้สิน ร้อยละ 57.73 ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค (ร้อยละ 77.50) การกู้เงินแหล่งเงินกู้สหกรณ์ (ร้อยละ 82.14) ด้านหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงานวัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐ ได้แก่ บัตรทองรักษาพยาบาล และเบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น ปัญหาแรงงานส่วนใหญ่ตอบว่าไม่มีปัญหาด้านปัญหาแรงงานที่ประสบอันตรายจากการทำงาน ร้อยละ 51.55 มีอันตรายจากอุบัติเหตุ 41 ราย ด้านความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและความเท่าเทียม วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์ จินี มีค่า 0.456 มีค่าเข้าใกล้ 1 และค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก ที่เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท และแสดงว่าชุมชนประดิษฐ์โทรการ มีความแตกต่างกันของรายได้ มีความเป็นธรรมและมีความเท่าเทียมกันของรายได้น้อย และค่าสัมประสิทธิ์จินีของชุมชนประดิษฐ์โทรการ มีค่าสูงกว่าค่า

สัมประสิทธิ์จีพีพีระดับประเทศ ที่มีค่า อยู่ที่ระดับ 0.377 จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2554

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

กรณีศึกษาที่ 1 ชุมชนบ้านนางอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร

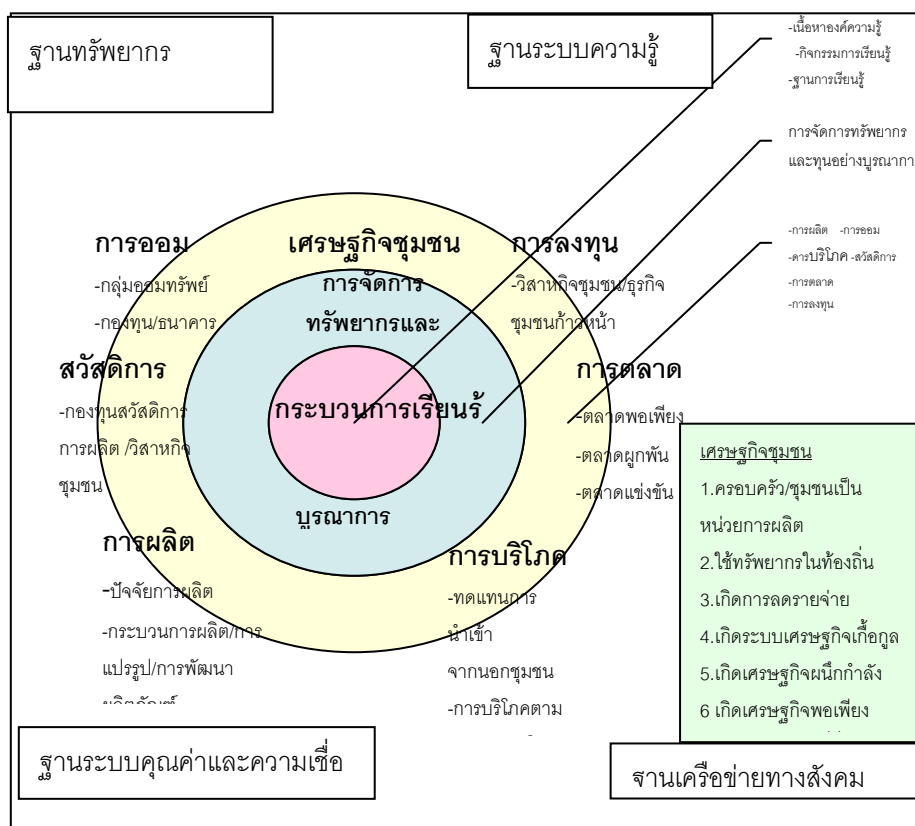
กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนบ้านป่าคอก ตำบลป่าคอก อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลาชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

กรณีศึกษาที่ 4 ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

การนำเสนอในแต่ละกรณีศึกษาประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ ด้านการผลิต ด้านการบริโภค ด้านการตลาด ด้านการลงทุน ด้านการออม และ ด้านสวัสดิการ โดยวิเคราะห์จาก”พลังท้องถิ่น” 4 สฐาน คือ สฐานทรัพยากรธรรมชาติ สฐานระบบคุณค่าและความเชื่อ สฐานระบบความรู้ และสฐานเครือข่ายทางสังคม รวมทั้งแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และสฐานการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีกรอบการศึกษาตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5-9 กรอบแนวคิดในการศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

ที่มา: เศรษฐกิจชุมชนปรับจากเสรี พงศ์พิศ (2549) พลังท้องถิ่นปรับจากสีลาภรณ์ บัวสาย (2547)

กรณีศึกษาที่ 1: ชุมชนบ้านนางอย ตำบลต่างอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร

1.การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออม และสวัสดิการ ของชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร การศึกษาได้วิเคราะห์จากฐานทุนของชุมชน 4 ฐาน เพื่อนำไปสู่การศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านนางอย ดังนี้

การศึกษาทุนของชุมชนซึ่งเป็น “พลังท้องถิ่น” ของชุมชนบ้านนางอย จากผล

การศึกษาฐานทุนของชุมชนทั้ง 4 ฐาน ได้แก่ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานระบบคุณค่าและความเชื่อ ฐานระบบความรู้ และฐานเครือข่ายทางสังคม ชุมชนบ้านนางอย ผลการศึกษาวิเคราะห์ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5-83 การวิเคราะห์พลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร

หมวด	ข้อมูล	ตีความ/วิเคราะห์
ฐานทรัพยากรธรรมชาติ	-สภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนอยู่ในพื้นที่สูง ดินสำหรับการเพาะปลูกเป็นดินไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก มีหินโผล่ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน ง่ายต่อการชะล้างพังทลายของดิน - ปัญหาของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ หน้าแล้งมีน้ำไม่เพียงพอต่ออาศัยแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น “แต่ปีนี้ปัญหาคือกล้วยที่เอามาปลูก พื้นที่มันแห้ง ของศูนย์จึงต้องหาวิธีว่าจะเติบโตได้อย่างไร เพราะพื้นที่แห้งกล้วยตายเกือบหมด เอาเนื้อเอื้อมาจากบุรีรัมย์ เป็นพันธ์เนื้อเอื้อ ก็เลยต้องเอาระบบน้ำหยดมาลงให้ ปีต่อไปเราใช้บ่อบาดาล เราปลูกมันสำหรับหลัง หมอนด้วย”(ไชยวัฒน์ พิลานแดง, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554) “พื้นที่นี้หน้าแล้งน้ำไม่เพียงพอ แต่ชาวบ้านก็ได้ร่วมกันทำระบบน้ำหยด ปีต่อไปคงดีขึ้น”(ยวนใจ ยาสาไชย, สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2554)	-มีปัญหาสภาพของดินที่ใช้ในการเพาะปลูก - แหล่งน้ำตามธรรมชาติไม่เพียงพอในการเพาะปลูก ต้องอาศัยแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น - ชาวบ้านร่วมมือกันทำระบบน้ำหยด และใช้บ่อบาดาลเพื่อการเพาะปลูก
ฐานระบบความรู้	-มีภูมิปัญญาในการทำเครื่องจักรสาน และการทอผ้า ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในหมู่บ้านและปัจจุบันก็มีการผลิตโดยกลุ่มผู้ผลิตดั้งเดิม แต่ขาดคนรุ่นใหม่สืบทอด - “ลายผ้าที่ทอจะเป็นลายโบราณที่สืบทอดกันมา...ราชภัฏมาช่วยเรื่องลายผ้าด้วยเหมือนกันให้มีลวดลายสวยงามและทันสมัยขึ้น” (คุณยายหุ้ม, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม.2554)	-มีภูมิปัญญาท้องถิ่น -มีการบูรณาการความรู้เดิมและความรู้ใหม่ -ขาดการสืบทอดระบบความรู้ภูมิปัญญา
ฐานเครือข่ายทางสังคม	“กลุ่มทอผ้าของเราที่บ้านโพนปลาไหลเป็นคนข้อม และบ้านนางอยเป็นคนทอส่วนมากถ้าข้อมบ้านนางอยจะไปเก็บเปลือกไม้มาข้อมเพราะว่าเป็นสิริธรรมชาติมันจะมีราคาดีกว่า” (คุณยายหุ้ม, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม.2554) “กลุ่มข้าวกล้องอกมีสมาชิก 60 คน เพราะว่าเขาบ้านนางอยกับบ้านโพนปลาไหลร่วมกัน...เราก่อตั้งครั้งแรก สวทช. เข้ามาช่วย มีการไปออกร้านและทีวีครั้งหนึ่ง” (ยวนใจ ยาสาไชย, สัมภาษณ์, 26 มีนาคม.2554)	-มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งกับหมู่บ้านอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกันจัดตั้งกลุ่มและร่วมกันผลิต -มีหน่วยงาน สวทช.เข้ามาช่วยก่อตั้งกลุ่ม

ตารางที่ 5-83 การวิเคราะห์พลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร (ต่อ)

หมวด	ข้อมูล	ตีความ/วิเคราะห์
ฐาน เครือข่าย ทางสังคม	“ผู้ใหญ่ยวนใจเหมือนเป็นพี่สาวผม มีอะไรก็ร่วมมือกัน ที่ผ่านมาราชภัฏเข้ามาช่วยให้ความรู้ ผมอยากให้ราชภัฏเข้ามาช่วยเรื่อง การทำเกษตรปลอดสารพิษ เพราะเกษตรกรใช้สารเคมีมากขึ้น” (ประพนธ์ วิดีสา, สัมภาษณ์ , 2 พฤษภาคม 2554)	- ผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอบต. - มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครและมีความต้องการองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ฐานระบบ คุณค่าและ ความเชื่อ	“พระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จพระราชดำเนินมาที่นี่เมื่อ ปี 2523 เดือนเมษา ปีที่บ้านนางอยจะจัดงานใหญ่ รำลึก 30 ปีทรงเสด็จนางอย เราอยากสร้างศาลาทรงงานเป็นที่ระลึกถึงพระองค์ท่านที่ช่วยให้ชาวบ้านนางอยมีความเป็นอยู่ที่ดี ...ที่นี่มีโครงการพระราชดำริและเป็นที่ตั้งโครงการหลวงชาวบ้านก็มีรายได้ ชาวบ้านที่ยึดตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน ตัวผู้ใหญ่เองก็ได้รางวัลเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของเราที่ได้รับรางวัล” (ยวนใจ ยาสาไชย, สัมภาษณ์ , 25 มีนาคม 2554)	- คนในชุมชนบ้านนางอยมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเสด็จมาทรงงานที่บ้านนางอยเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ชาวบ้านมีความปลาบปลื้มใจที่ทรงช่วยให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และยึดวิถีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากตารางวิเคราะห์ดังกล่าวตามฐานทุนของชุมชนที่เป็นพลังท้องถิ่นทั้ง 4 ฐานพบว่า ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนบ้านนางอย มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (comparative advantage) ในด้านทักษะแรงงานที่มีความรู้ภูมิปัญญา และมีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านใกล้เคียงร่วมมือจัดตั้งกลุ่มการผลิต และระบบคุณค่าความเชื่อในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นทุนทางสังคมของชุมชน แม้ว่าฐานทรัพยากรธรรมชาติจะเป็นจุดอ่อนของหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านก็ใช้ความรู้ภูมิปัญญาในการทำระบบน้ำหยด และเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สวทช. เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เอื้อต่อการทำการผลิตเพื่อสร้างรายได้ของคนในชุมชน รวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำใน 7 หมู่บ้านในตำบลต่างอยเป็นเครือข่ายรักษา จัดสรร และแบ่งปันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยค้อในโครงการพระราชดำริร่วมกันเพื่อการผลิตทางการเกษตรและการบริโภคในชุมชน

1. การผลิต

องค์ความรู้ ในการผลิตของชาวบ้านของชุมชนบ้านนางอย มีการผลิตและแปรรูปสินค้าทางการเกษตร เป็นหลัก อาทิเช่น ข้าวพันธุ์ดี ข้าวกลั่นองอก มันสำปะหลัง ข้าวโพดฝักอ่อน และมะเขือเทศ เป็นต้น องค์ความรู้ทักษะการผลิตทางการเกษตรส่วนหนึ่งเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน จากการสังเกตธรรมชาติการลงมือปฏิบัติ และได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้เพิ่มเติมจากโครงการหลวง หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สวทช.กรมส่งเสริม

การเกษตร และสถานศึกษา อาทิ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เป็นต้น จากฐานทรัพยากรและองค์ความรู้ทักษะทางภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทำให้เกิดผลผลิตในเชิงธุรกิจได้เพราะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ(comparative advantage) โดยธรรมชาติ ทำให้ผลิตสินค้าได้ดีกว่าที่อื่น มีผลิตภาพ(productivity)และมีความเชี่ยวชาญพิเศษ (specialization)

ปัจจัยการผลิต พบว่า ที่ดิน(land)ส่วนใหญ่ชาวบ้านในชุมชนยังเป็นเจ้าของและสืบทอดเพื่อการเกษตร จากฐานระบบคุณค่าและความเชื่อจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จและทรงงานที่ชุมชนบ้านนางอย เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมายังคงยึดโยงจิตใจคนในชุมชน ด้านทุน(capital)ส่วนหนึ่งจากเงินทุนหมุนเวียน และส่วนหนึ่งจากการกู้ยืม จากธกส.และแหล่งการเงินอื่นๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ปัจจัยการผลิตด้านแรงงาน(labor)จากในครัวเรือนซึ่งจากการสำรวจแต่ละครัวเรือนจะมีผู้ใช้แรงงานประมาณ 2-3 คน เป็นส่วนใหญ่และมีทักษะทางการเกษตร ส่วนผู้ประกอบการ(entrepreneurship)ด้านเกษตรกรรมและวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมีความรู้ทางด้านธุรกิจและวิทยาการสมัยใหม่ในการผลิตค่อนข้างน้อย ด้านการวิเคราะห์ความต้องการสินค้าการเกษตร(อุปสงค์ของสินค้าเกษตร) พบว่ามีความต้องการสินค้าเกษตรสูงมาก ปริมาณการผลิต(อุปทานของสินค้าเกษตร)ไม่เพียงพอกับความ ต้องการ ทั้งข้าวพันธุ์ดี ข้าวกลังงอก และพืชอื่นๆ ปริมาณการผลิตไม่เพียงพอกับการจำหน่าย จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยบ้านได้กล่าวว่า

“ปีนี้ข้าวไม่เหลือ ขายหมด ปีก่อนๆก็เหมือนกัน เก็บไว้พอกินกับไว้ทำพันธุ์เล็กน้อย ส่วนพืชอื่นๆโครงการหลวงก็รับซื้อหมด”(ยวนใจ ยาโธสง, **สัมภาษณ์**, 2 พฤษภาคม 2554)

กิจกรรมการเรียนรู้ ในการผลิตของชุมชนบ้านนางอย ในการผลิตและแปรรูปทางการเกษตร ซึ่งมีการรวมกลุ่มในรูปของวิสาหกิจชุมชน 1 กลุ่มได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวกลังงอก และกลุ่มการผลิตอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน มีกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ทักษะสำหรับการผลิต ได้แก่

มีศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน กลุ่มส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ทำให้มีเวทีประชาคมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ(สวทช.)ให้คำปรึกษา

มีการศึกษาดูงานของผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่มและสมาชิก เพื่อศึกษาเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอื่นๆที่เป็นต้นแบบ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะในการผลิตระหว่างกัน

การฝึกอบรม โดยกลุ่มการผลิตต่างๆของชุมชนบ้านนางอย ได้เข้ารับการอบรม เกี่ยวกับการผลิตและแปรรูปสินค้าการเกษตรที่จัดโดยหน่วยงานและสถาบันการศึกษาในพื้นที่

ฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้การผลิตของชุมชนบ้านนางอย มีทั้งฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน และฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน

ฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ จากผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีบทบาทในการ ถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมประชุมในระดับต่างๆ ศูนย์การเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ในชุมชน ซึ่งมีทั้ง ศูนย์การเรียนรู้ การผลิต และจำหน่ายสินค้าชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้ง การสื่อสาร ผ่านเสียงตามสายในชุมชน

ฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชนความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบล นางอยที่สนับสนุนส่งเสริมการผลิตของชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครที่เลือกชุมชนบ้านนาง อยและส่งเสริมสนับสนุนตามโครงการหมู่บ้านเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง

2. การบริโภค

องค์ความรู้ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนอาจพิจารณาได้จากการ บริโภคจากการผลิตภายในชุมชนเอง และการบริโภคตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จาก การศึกษาพบว่าชุมชนบ้านนางอยมีการบริโภคสินค้าทางการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนจากองค์ ความรู้เดิมที่สืบทอดกันมา อาทิเช่น ข้าว พืชผัก ผลไม้ และสัตว์เลี้ยงในชุมชน ได้แก่ หมู เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น และมีการบริโภคตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากองค์ความรู้ที่ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และผู้นำชุมชนที่ได้รับการยกย่อง เป็น ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการ บริโภคสินค้าชุมชน ส่วนสินค้าที่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่ไม่สามารถผลิตได้ในชุมชน มีการซื้อ สินค้าจากร้านค้าที่ตั้งอยู่ในชุมชน และร้านค้าในอำเภอต่างอย และอำเภอเมือง ชุมชนมีเพียง ร้านค้าเล็กๆ ยังไม่มีร้านสะดวกซื้อและร้านค้าขนาดใหญ่เข้ามาตั้ง

กิจกรรมการเรียนรู้

มีเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการรวมกลุ่มกันในชุมชนในการ บริโภคสินค้าภายในชุมชน และการรวมกลุ่มซื้อสินค้าจากภายนอกเพื่อการบริโภคสินค้าในราคา ยุติธรรม

การจัดกิจกรรม สร้างต้นแบบของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตเพื่อการบริโภคในชุมชน การทำเกษตร

ทฤษฎีใหม่ การปลูกพืชผักสวนครัวบริโภคในครัวเรือน การทำบ่อเลี้ยงปลา การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นต้น

การส่งเสริมการบริโภคของชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานในพื้นที่ จัดอบรมชาวบ้านประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

ฐานการเรียนรู้ ในด้านการบริโภคของชุมชนมีฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชนเอง ส่วนฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน จากแหล่งเรียนรู้ของหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาต่างๆที่ส่งเสริมชุมชน อาทิเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จัดโครงการหมู่บ้านมหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นโดยจัดอบรมส่งเสริมชุมชนให้มีการผลิต การบริโภคตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการลงพื้นที่วิจัยและพัฒนา รวมทั้งให้คำปรึกษาแก่ชุมชนด้วย

3.การตลาด

องค์ความรู้ จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ด้านการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตของชุมชนบ้านนางอย เกิดจากการรวมกลุ่มในรูปของวิสาหกิจชุมชน และการให้คำปรึกษาของเจ้าหน้าที่ สวทช.ประจำพื้นที่จังหวัดสกลนคร ตัวอย่างเช่น ตลาดสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจข้าวกล้องอก สามารถเข้าถึงตลาดของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 ประเภท คือตลาดพอเพียง หมายถึงตลาดในชุมชน ทำกินทำใช้ในชุมชน ตลาดผูกพัน คือ ตลาดที่มีการตกลงกันว่าซื้อมากเท่าไร ชื่อนานแค่ไหน และตลาดแข่งขัน คือ ตลาดใหญ่ที่เปิดกว้าง มีความเสี่ยงพอสมควร ต้องมีความมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ของตนเอง ดีกว่าของคนอื่น ทั้งราคา คุณภาพ ความคุ้มค่าและเอกลักษณ์(เสรี พงศ์พิศ. 2552 : 32-33) ผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องอก ส่วนหนึ่งอยู่ในตลาดพอเพียง บริโภคและขายในศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน อีกส่วนหนึ่งเข้าสู่ตลาดผูกพันโดยมีบริษัทเอกชนมารับซื้อเป็นจำนวนมากและไปบรรจุภัณฑ์ขายในห้างเดอะมอลล์ในกรุงเทพมหานคร อีกส่วนหนึ่งชุมชนส่งขายในตลาดแข่งขัน แต่เป็นตลาดแข่งขันที่จัดตามโครงการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(OTOP)เนื่องจากจำนวนของสินค้ามีจำกัดปริมาณการผลิตไม่เพียงพอในการส่งขายตลาดกว้างมากกว่านี้

กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการตลาดสินค้าชุมชนบ้านนางอย มีกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ ได้แก่ เครือข่ายกับชุมชนบ้านโปงปลาไหล ซึ่งเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนนางอย-โปงปลาไหล ที่ร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม เป็นชุมชนที่อยู่พื้นที่ติดกันร่วมกับผลิตและหาช่องทางทางการตลาดร่วมกัน

การส่งเสริมการเรียนรู้ช่องทางตลาดจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษา ได้แก่ การให้คำปรึกษาของเจ้าหน้าที่ สวทช. ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัย ราชภัฏสกลนครในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ตราสัญลักษณ์สินค้าสร้างลักษณะพิเศษของ ผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย การให้ชุมชนร่วมเรียนรู้และจำหน่ายสินค้าชุมชนในกิจกรรมต่างๆ ที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏจัดขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้หาช่องทางตลาดสินค้าชุมชนของ องค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ

ฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ด้านการตลาดของสินค้าชุมชน จากแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ที่มีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐให้คำปรึกษา การ ลงพื้นที่ชุมชนให้คำปรึกษา วิจัยและพัฒนาสินค้าชุมชนของนักวิชาการ นักวิจัยจาก สถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ส่วนฐานการเรียนรู้ภายนอกเกิดจากการ ส่งเสริมของสถาบันการศึกษาที่จัดศูนย์แสดงสินค้าและการจำหน่ายสินค้าชุมชน ในสถาบันองค์กร ต่างๆ การจัดจำหน่ายสินค้า OTOP ของจังหวัด และโครงการจำหน่ายสินค้า OTOP ของรัฐบาลที่ จัดขึ้นในโอกาสต่างๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

4. การลงทุน

องค์ความรู้ ด้านการลงทุนในรูปวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชนก้าวหน้า พบว่า ชุมชนยังขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาการลงทุนของกลุ่มองค์กรการผลิตของชุมชนในเชิงธุรกิจ ซึ่ง ในเรื่องนี้ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านนางอย ได้กล่าวว่า “อยากจะพัฒนากลุ่มอื่นๆ เช่นกลุ่มทอผ้า กลุ่ม จักสาน เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วย แต่ยังไม่มีความรู้ว่าจะพัฒนาอย่างไร ถ้ามหาวิทยาลัยราชภัฏ มาช่วยพัฒนาให้เป็นกลุ่มวิสาหกิจด้วยก็จะดี ผู้ใหญ่จะชวนคนเข้าร่วมกลุ่มเองใช้บ้านของผู้ใหญ่ก็ ได้” นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มการผลิตต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิมเฉพาะด้านการผลิต ขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการและการลงทุนในเชิง ธุรกิจรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งทุน กระบวนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่ม

กิจกรรมการเรียนรู้ มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การลงทุนพัฒนาสินค้า ชุมชนในเชิงธุรกิจ โดยการจัดอบรมของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ มีการศึกษาดูงาน การลงทุนการผลิตสินค้าในรูปแบบต่างๆ ในชุมชนต้นแบบ มีเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันใน ชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียง อาทิเช่น ชุมชนบ้านโพนปลไหล

ฐานการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีเจ้าหน้าที่และ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ชุมชน ส่วนแหล่งเรียนรู้ภายนอก มี

ความสัมพันธ์และได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ กล่าวว่า

“ ผมส่งเสริมชุมชนบ้านนางอยเต็มที่ทุกเรื่อง ตอนนี้ก็อยากจะพัฒนาการลงทุนการผลิตทางการเกษตรเพิ่ม อยากทำแปลงสาธิตต้นแบบเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้านให้มีการลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นที่หลากหลายเพิ่มขึ้นด้วย ผมอยากให้นักวิชาการหรือนักวิจัยที่เชี่ยวชาญด้านการเกษตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏมาร่วมมือช่วยชุมชนเรื่องนี้ รวมทั้งการลงทุนของกลุ่มต่างๆ ก็ต้องพัฒนาขึ้นด้วย”
(ประนอม วิดีสา, **สัมภาษณ์**, 2 พฤษภาคม 2554)

5. การออม

องค์ความรู้ องค์ความรู้ด้านการออมของชุมชนบ้านนางอยมีการเรียนรู้และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มออมทรัพย์กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มออมทรัพย์วันละบาท โดยองค์ความรู้ในการจัดตั้งกลุ่มจากการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของอบต.ต่างๆ องค์ความรู้ระบบการเงินและการบัญชีชุมชนมีความรู้เพียงพอเบื้องต้นจากการอบรมและดูงาน การระดมเงินออมจากชาวบ้านในชุมชนมีจำนวนไม่มาก เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก่อตั้งปี 2552 มีเงินทุน ประมาณ 50,000 บาท ส่วนเงินออมที่มีจากกองทุนหมู่บ้าน มีจำนวน 2,400,000 บาท บาท เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการออมของชุมชนบ้านนางอย มีกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์โดย อบต.ต่างๆ การพาผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานกลุ่มออมทรัพย์ การให้คำปรึกษาการดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของ อบต. การประชุมจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนตำบลต่างๆ

การรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชน การสังเกต และทดลองทำตามกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนอื่น

ฐานการเรียนรู้ จากการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้กลุ่มออมทรัพย์อื่นในบริบทใกล้เคียง เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนที่อยู่ภายใต้การดูแลของ อบต.ต่างๆ และศึกษาข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มออมทรัพย์ที่มีการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จ

6. สวัสดิการ

องค์ความรู้ ชุมชนบ้านนางอย มีองค์ความรู้ในการจัดสวัสดิการของชุมชนจากเงินออมของกลุ่มออมทรัพย์ นำมาจัดสวัสดิการในชุมชน จัดตั้งเป็นกองทุนผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุ เพื่อดูแลรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย และการรวมกลุ่มเพื่อเสนอขอรับความร่วมมือสนับสนุนสวัสดิการจาก สสส. ตามคำแนะนำของโรงพยาบาล นอกจากนี้การจัดสวัสดิการส่วน

หนึ่งจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลกำไรจากการดำเนินการมาจัดสวัสดิการแก่สมาชิกตามความต้องการของสมาชิก เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการสวัสดิการของชุมชนใกล้เคียง การเข้าร่วมประชุมของผู้ใหญ่บ้านในการจัดประชุมของ อบต. การจัดเวทีประชาคมในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของคนในชุมชน การสอบถามพูดคุยและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน การร่วมประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมทางศาสนาและระบบความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นแบบเครือญาติ ทำให้กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

ฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับสวัสดิการส่วนใหญ่อยู่รอบตัว จากวิถีชีวิตและความต้องการของคนในชุมชนเอง รวมทั้งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกจากการที่ผู้นำชุมชนที่ไปเรียนรู้ระบบสวัสดิการของชุมชนอื่น รวมทั้งสวัสดิการของภาครัฐที่จัดให้ประชาชน เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ระบบประกันสุขภาพ การรักษาพยาบาลของรัฐ เป็นต้น

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร ได้ตั้งแผนภาพต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 2 ชุมชนบ้านป่าคลอก ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

1.การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออม และสวัสดิการ ของชุมชนบ้านป่าคลอก ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต การศึกษาได้วิเคราะห์จากฐานทุนของชุมชน 4 ฐาน เพื่อนำไปสู่การศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านป่าคลอก ดังนี้

ผลการศึกษาทุนของชุมชนซึ่งเป็น “พลังท้องถิ่น”ของชุมชนบ้านป่าคลอกจากผลการศึกษาฐานทุนของชุมชนทั้ง 4 ฐาน ได้แก่ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานระบบคุณค่าและความเชื่อ ฐานระบบความรู้ และฐานเครือข่ายทางสังคม ชุมชนบ้านป่าคลอก ผลการศึกษามีสรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5-84 การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต

หมวด	ข้อมูล	ตีความ/วิเคราะห์
ฐานทรัพยากรธรรมชาติ	<p>-ทรัพยากรทางธรรมชาติบนบกเป็นผืนป่าที่สลับเรียงรายอยู่ในหมู่บ้าน กระจุกกับทิศตะวันตกติดกับเทือกเขาพระแนว ทำให้ผืนป่าทอดตัวเป็นแนวยาว</p> <p>-ทรัพยากรในทะเล ทางด้านทิศตะวันออกและทิศใต้ของบ้านป่าคลอกติดกับทะเลอันดามัน ถือเป็นแหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์แห่งหนึ่งที่หลงเหลือจากการบุกเบิกเป็นโรงแรม รีสอร์ท และแหล่งบันเทิงในจังหวัดภูเก็ต ลึกลงไปในทะเลมีหญ้าทะเลที่สมบูรณ์งอกงามกว่า 50 ไร่ จากความสมบูรณ์ดังกล่าว ทำให้มีสัตว์น้ำหายาก เช่น ปลาพะยูน ปลาโลมา เข้ามาอาศัย นอกจากนี้ยังมีสัตว์น้ำอยู่อย่างหนาแน่นตามชายฝั่งทำให้กลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจของชาวบ้านป่าคลอก</p> <p>-ทรัพยากรชายฝั่งที่สำคัญคือป่าชายเลน ซึ่งชาวบ้านได้รักษาความสมบูรณ์ไว้เป็นคลังอาหารตามระบบนิเวศ</p> <p>นอกจากนี้ยังมีชายหาดซึ่งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจตามธรรมชาติและการทำกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ของกลุ่มต่างๆ</p>	<p>-ฐานทรัพยากรของชุมชนบ้านป่าคลอกมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติบนบก ทรัพยากรทางทะเล ป่าชายเลนและชายหาด ซึ่งชาวบ้านได้ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ต่อสู้เพื่อรักษาความสมบูรณ์ของพื้นที่ส่วนนี้ไว้ ซึ่งปกป้องจากการสร้างโรงแรม รีสอร์ทของกลุ่มนายทุน</p>
ฐานระบบความรู้	<p>-มีภูมิปัญญาในด้านการอนุรักษ์และการทำเครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายธรรมชาติและระบบนิเวศทางทะเล</p> <p>-มีภูมิปัญญาในการทำเครื่องแกงตำมือ ซึ่งกลุ่มแม่บ้านในหมู่บ้านร่วมกันก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างรายได้ และร่วมอนุรักษ์ทะเลกับกลุ่มอนุรักษ์</p> <p>- มีภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้าน ผลิตผลิตภัณฑ์จากยางพาราที่สร้างรายได้และจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน</p>	<p>-มีฐานระบบความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในด้านต่างๆอย่างหลากหลายทั้งการประมง การผลิตสินค้าพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์จากปัจจัยการผลิตที่มีในท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าและเกิดรายได้</p>
ฐานเครือข่ายทางสังคม	<p>-ชุมชนบ้านป่าคลอกมีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านอื่นในตำบลป่าคลอกและความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น ได้แก่ อบต.ป่าคลอก ซึ่งจัดตั้งเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งตำบลป่าคลอกขึ้น</p> <p>-มีเครือข่ายความร่วมมือกับโรงเรียนในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนวิรสตรีอนุสรณ์ ซึ่งจัดตั้งชมรมรักษาน้ำเราขึ้น ให้เยาวชนได้ร่วมขับเคลื่อนการอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ</p>	<p>-มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งกับหมู่บ้านอื่นที่อยู่ใกล้เคียงและองค์กรในท้องถิ่น</p> <p>-มีโครงข่ายกับโรงเรียนในชุมชนโดยตั้งเยาวชนเข้าร่วมภารกิจของชุมชน</p>

ตารางที่ 5-84 การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต (ต่อ)

หมวด	ข้อมูล	ตีความ/วิเคราะห์
ฐานเครือข่ายทางสังคม	-เครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งการอบรมแพทย์ การจัดทำนายผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในป่าชายเลนของชุมชน รวมทั้งการวิจัยระบบสวัสดิการของชุมชน เป็นต้น	- มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตในการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
ฐานระบบคุณค่าและความเชื่อ	-ชาวบ้านได้ต่อสู้ในการอนุรักษ์ป่าป้องกันและทะเลจากกลุ่มนายทุน จนได้พระราชทานพิทักษ์ป่า สร้างความภาคภูมิใจที่รักษาป่าและทะเลไว้ให้ลูกหลานได้ -แกนนำชาวบ้านถูกฆ่าตาย แต่กลุ่มอนุรักษ์ก็ยังคงต่อสู้จนสามารถรักษาผืนป่าและท้องทะเลที่อุดมสมบูรณ์ไว้ได้ -ได้รับเงินพระราชทานจากสมเด็จพระราชินี 100,000 บาท เพื่อเป็นเงินกองทุน ซึ่งชาวบ้านเกรงว่าเงินดังกล่าวจะหมดไปจึงก่อตั้งธนาคารข้าวด้วยเงินก้อนดังกล่าวเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้ซื้อข้าวในราคาถูก และเพื่อความอยู่ดีกินดีของคนในชุมชน ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ	-คนในชุมชนบ้านป่าคลอกมีระบบคุณค่าในการอนุรักษ์ป่าป้องกันและทะเลจนได้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่าและเงินกองทุน ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจที่รักษาผืนป่าและทะเลที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของจังหวัดภูเก็ตไว้ให้ลูกหลานไว้ได้

จากตารางวิเคราะห์ดังกล่าวตามฐานทุนของชุมชนที่เป็นพลังท้องถิ่นทั้ง 4 ฐานพบว่า ด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ชุมชนบ้านป่าคลอก มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (comparative advantage) ในด้านทรัพยากรธรรมชาติทั้งบนบก ในน้ำ แต่ต้องต่อสู้เพื่อรักษาทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญให้คงอยู่ และมีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านใกล้เคียง โรงเรียน และมหาวิทยาลัยราชภัฏในการร่วมกิจกรรมของชุมชนรวมทั้งส่งเสริมการกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มต่างๆในชุมชน และระบบคุณค่าความเชื่อในการอนุรักษ์ป่าและทะเล จนได้รับพระราชทานธงพิทักษ์ป่าและเงินกองทุนจากสมเด็จพระราชินี โดยชาวบ้านได้นำเงินกองทุนไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยการจัดตั้งธนาคารข้าวขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านได้บริโภคข้าวในราคาถูกและเกิดการรวมกลุ่มอาชีพขึ้นในชุมชนอีกด้วย

1. การผลิต

องค์ความรู้ ในการผลิตของชาวบ้านชุมชนบ้านป่าคลอก มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในด้านการอนุรักษ์และการทำเครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายธรรมชาติระบบนิเวศทางทะเล ความรู้จากการสังเกตธรรมชาติ การลองผิดลองถูก องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องแกงตำมือที่เป็นสูตรดั้งเดิมของจังหวัดภูเก็ต จากการสืบทอด รวมทั้งองค์ความรู้ด้านงานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์จากยางพารา ซึ่งเป็นองค์ความรู้เกิดจากการสังเกต การทดลองทำและการเรียนรู้เพิ่มเติมจากศูนย์ยางพารา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ของประธานกลุ่มและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิก และเป็นวิสาหกิจชุมชนแห่งแรกในประเทศไทยที่ผลิตผลิตภัณฑ์จากยางพาราเป็นของที่ระลึกในรูปแบบต่างๆ

ด้านปัจจัยการผลิตในกระบวนการผลิตของชุมชน พบว่า ที่ดิน(land)ถูกบุกรุก โดยกลุ่มนายทุน และมีชาวบ้านบางครอบครัวขายที่ดินให้แก่นายทุน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงรักษาที่ดินไว้เพื่อเป็นมรดกให้แก่ลูกหลาน และร่วมมือกับกลุ่มอนุรักษ์ ด้านทุน(capital)ส่วนหนึ่งจากเงินทุนหมุนเวียน และส่วนหนึ่งกู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ปัจจัยการผลิตด้านแรงงาน (labor)จากการสำรวจครัวเรือนมีผู้ใช้แรงงานในการผลิตทางการเกษตรและการประมงมีแรงงานลดลงและเป็นแรงงานผู้สูงอายุ กลุ่มการผลิตของชุมชน เช่น กลุ่มเครื่องแกงตำมือ สมาชิกกลุ่มที่ทำการผลิตลดลง ส่วนผู้ประกอบการ(entrepreneurship)ด้านเกษตร การประมง กลุ่มแม่บ้าน และวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีความรู้ทางด้านธุรกิจและวิทยาการสมัยใหม่ในการผลิตค่อนข้างน้อย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มการผลิตของชุมชนบ้านป่าคลอกไม่ได้มีเป้าหมายในการจัดตั้งกลุ่มในเชิงธุรกิจ แต่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ดังที่ประธานกลุ่มเครื่องแกงตำมือ เล่าว่า

“ที่ทำเครื่องแกงเพราะมาคิดว่าผู้ชายเข้าเวรกันเฝ้าทะเล ผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านจะทำอะไรดีที่ช่วยในการอนุรักษ์ พอดีมีความรู้ทำเครื่องแกง จึงรวมตัวกัน “ตำเครื่องแกงเฝ้าทะเล” แต่ถ้ามีสิ่งซื้อเขาก็ทำไม่ทัน ตอนนั้นคนทำเหลือน้อยลง บางคนแกล้งทำไม่ไหวบ้าง”

(จรี ราชพล, **สัมภาษณ์**, 8 มีนาคม 2554)

กิจกรรมการเรียนรู้ ในการผลิตของชุมชนบ้านป่าคลอก มีการผลิตและแปรรูปทางการเกษตร อาหาร การประมง และสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งมีการรวมกลุ่มในรูปของวิสาหกิจชุมชน 1 กลุ่มได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรทำสวนป่าคลอก ผลิตผลิตภัณฑ์จากยางพารา มีกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ทักษะสำหรับการผลิต ได้แก่

มีสำนักงานของหมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณชายหาดกลางหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของกลุ่มองค์กรชุมชนต่าง เป็นที่จัดกิจกรรมเวทีประชาคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชน รวมทั้งสำนักงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณสำนักงาน อบต.ป่าคลอก ทำให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย

มีการศึกษาดูงานของผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มและสมาชิก เพื่อศึกษาเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอื่นๆที่เป็นต้นแบบ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะในการผลิตระหว่างกัน

การรับการฝึกอบรม อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรทำสวนป่าคลอก ได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากยางพารา จากศูนย์ยางพารา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย

ประธานกลุ่มเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สนใจ ซึ่งที่ผ่านได้อบรมให้กับประชาชนทั่วไป เยาวชน และกลุ่มแม่บ้านต่างๆเป็นจำนวนมาก

ฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้การผลิตของชุมชนบ้านป่าคลอก มีทั้งฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน และฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน

ฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน จากทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นฐานการผลิตในชุมชน ฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชนจากความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอกที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มการผลิตของชุมชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตที่ส่งเสริมกิจกรรมการผลิตของกลุ่มต่างๆโดยการจัดอบรมให้ความรู้และช่วยออกแบบผลิตภัณฑ์

2.การบริโภค

องค์ความรู้ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนอาจพิจารณาได้จากการบริโภคจากการผลิตภายในชุมชนเอง และการบริโภคตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านป่าคลอก มีการบริโภคตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์ และเป็นชุมชนที่ได้รับการยกย่องเป็นชุมชนอนุรักษ์ มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งธนาคารข้าวเพื่อการบริโภคข้าวราคาถูกลง แต่เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดท่องเที่ยว มีความเจริญทางเศรษฐกิจ และชุมชนบ้านป่าคลอกเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวเมือง ดังนั้นการบริโภคของชาวบ้านส่วนใหญ่บริโภคสินค้าจากตลาดภายนอก

กิจกรรมการเรียนรู้ มีเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการรวมกลุ่มกันในชุมชนในการบริโภคสินค้าภายในชุมชน และการรวมกลุ่มซื้อสินค้าจากภายนอกเพื่อการบริโภคสินค้าในราคายุติธรรมเช่น ธนาคารข้าว การจัดกิจกรรม สร้างต้นแบบของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมให้ชุมชนใช้ชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตเพื่อการบริโภคในชุมชน การทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชผักสวนครัวบริโภคในครัวเรือน การทำบ่อเลี้ยงปลา การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นต้น มีการส่งเสริมการบริโภคของชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานในพื้นที่ จัดอบรมให้เข้าถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและนำสู่การปฏิบัติ

ฐานการเรียนรู้ ในด้านการบริโภคของชุมชนมีฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรอินทรีย์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชนเอง ส่วนฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน จากแหล่งเรียนรู้ของหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาต่างๆที่ส่งเสริมชุมชน อาทิเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ลงพื้นที่วิจัยและพัฒนา รวมทั้งให้คำปรึกษาแก่ชุมชนด้วย

3. การตลาด

องค์ความรู้ จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ด้านการตลาดของชุมชนบ้านป่าคลอก เกิดจากการรวมกลุ่มในรูปของกลุ่มแม่บ้าน และวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมของ อบต.ป่าคลอก และการส่งเสริมการตลาดของรัฐบาลในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดสินค้าของกลุ่มเครื่องแกงเป็นตลาดพอเพียงทำขายในชุมชน และมีผู้ซื้อจากภายนอกเข้ามาซื้อในชุมชน ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนองค์ความรู้ด้านการตลาดมีมากกว่า พัฒนาสินค้าสู่ตลาดแข่งขันของสินค้า OTOP

กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการตลาดสินค้าชุมชนบ้านป่าคลอก มีกิจกรรมการเรียนรู้จากการสอบถาม พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในระบบเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ช่องทางทางการตลาดจากสถาบันการศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต การให้ชุมชนร่วมเรียนรู้และจำหน่ายสินค้าชุมชนในกิจกรรมต่างๆที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจัดขึ้น การจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าในสำนักงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากยางพารา ที่ตั้งอยู่ในบริเวณสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอก ทำให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานและเยี่ยมชมเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ทางการตลาดด้วย

ฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ด้านการตลาดของสินค้าชุมชนจากแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน มีศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ที่มีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐให้คำปรึกษา ส่วนฐานการเรียนรู้ภายนอกเกิดจากการส่งเสริมของสถาบันการศึกษาที่จัดศูนย์แสดงสินค้าและการจำหน่ายสินค้าชุมชน ในสถาบันองค์กรต่างๆ การจัดจำหน่ายสินค้า OTOP ของจังหวัด และโครงการจำหน่ายสินค้า OTOP ของรัฐบาลที่จัดขึ้นในโอกาสต่างๆทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

4. การลงทุน

องค์ความรู้ ด้านการลงทุน กลุ่มการผลิตบางกลุ่ม เช่น กลุ่มเครื่องแกงตำมือ ไม่มีองค์ความรู้ในการดำเนินการลงทุนในเชิงธุรกิจ และไม่มีเป้าหมายในการขยายกิจการกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ก้าวหน้า ที่มีผลประกอบการในเชิงธุรกิจ มีเป้าหมายเพียงกิจกรรมการรวมกลุ่มเป็นอาชีพเสริม ในเวลาว่าง การสร้างความสัมพันธ์และการอนุรักษ์ท้องทะเล ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์จากยางพารามีเป้าประสงค์ในเชิงธุรกิจชุมชนที่ชัดเจนต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ่านการคัดสรรผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สินค้าโอท็อปห้าดาว ปัจจุบันอยู่ในระดับสี่ดาว จึงพยายามสร้างองค์ความรู้ทางการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ทั้งด้านเงินทุนหมุนเวียนและผลการประกอบการในเชิงธุรกิจ

กิจกรรมการเรียนรู้ มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การลงทุนพัฒนาสินค้าชุมชนในเชิงธุรกิจ โดยการจัดอบรมของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่างๆ มีการศึกษาดูงาน

การลงทุนการผลิตสินค้าในรูปแบบต่างๆในชุมชนต้นแบบ มีเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียง

ฐานการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีเจ้าหน้าที่และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานในพื้นที่ให้ความรู้แก่ชุมชน ส่วนแหล่งเรียนรู้ภายนอก มีความสัมพันธ์และได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอก รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้อื่นๆ เช่น ศูนย์ยางพาราของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น

5. การออม

องค์ความรู้ ด้านการออมของชุมชนบ้านป่าคลอก ได้ริเริ่มจากการพูดคุยกันในกลุ่ม ต้องการเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการผลิตในชุมชนและเพื่อต่อยอดกิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์ และเรียนรู้จากการไปศึกษาดูงานกลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะ นำมาทดลองจัดตั้ง องค์ความรู้ด้านระบบการเงินและระบบบัญชีได้รับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต พัฒนาองค์ความรู้จากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การสังเกตและการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความไว้วางใจกันในกลุ่มสมาชิก

กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการออมของชุมชนบ้านป่าคลอก มีกิจกรรมการเรียนรู้การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เกิดจากพลังของชุมชนในการรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์และต้องการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนให้พึ่งตนเองได้ การรวมกลุ่มมีเวทีประชาคม ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชุมชน การสังเกต และทดลองทำตามกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนอื่น กิจกรรมการเรียนรู้เกิดจากการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากการอบรมและพัฒนาจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานและองค์กรต่างๆที่เข้ามาส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านการออมและระบบการเงินของชุมชน

ฐานการเรียนรู้ จากฐานการเรียนรู้ในชุมชน จากการประชุมสมาชิก การสังเกต การพูดคุยกันในชุมชน และฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน จากกลุ่มออมทรัพย์ที่เป็นต้นแบบ เช่น กลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะ

6.สวัสดิการ

องค์ความรู้ ชุมชนบ้านป่าคลอก มีองค์ความรู้ในการจัดสวัสดิการของชุมชนจากการนำดอกผลจากเงินออมของกลุ่มออมทรัพย์มาจัดสวัสดิการในชุมชน จัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อส่งเสริมอาชีพ เช่น การจัดซื้อเครื่องมือการประมง การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ของชุมชนจนมีชื่อเสียง การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อดูแลรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

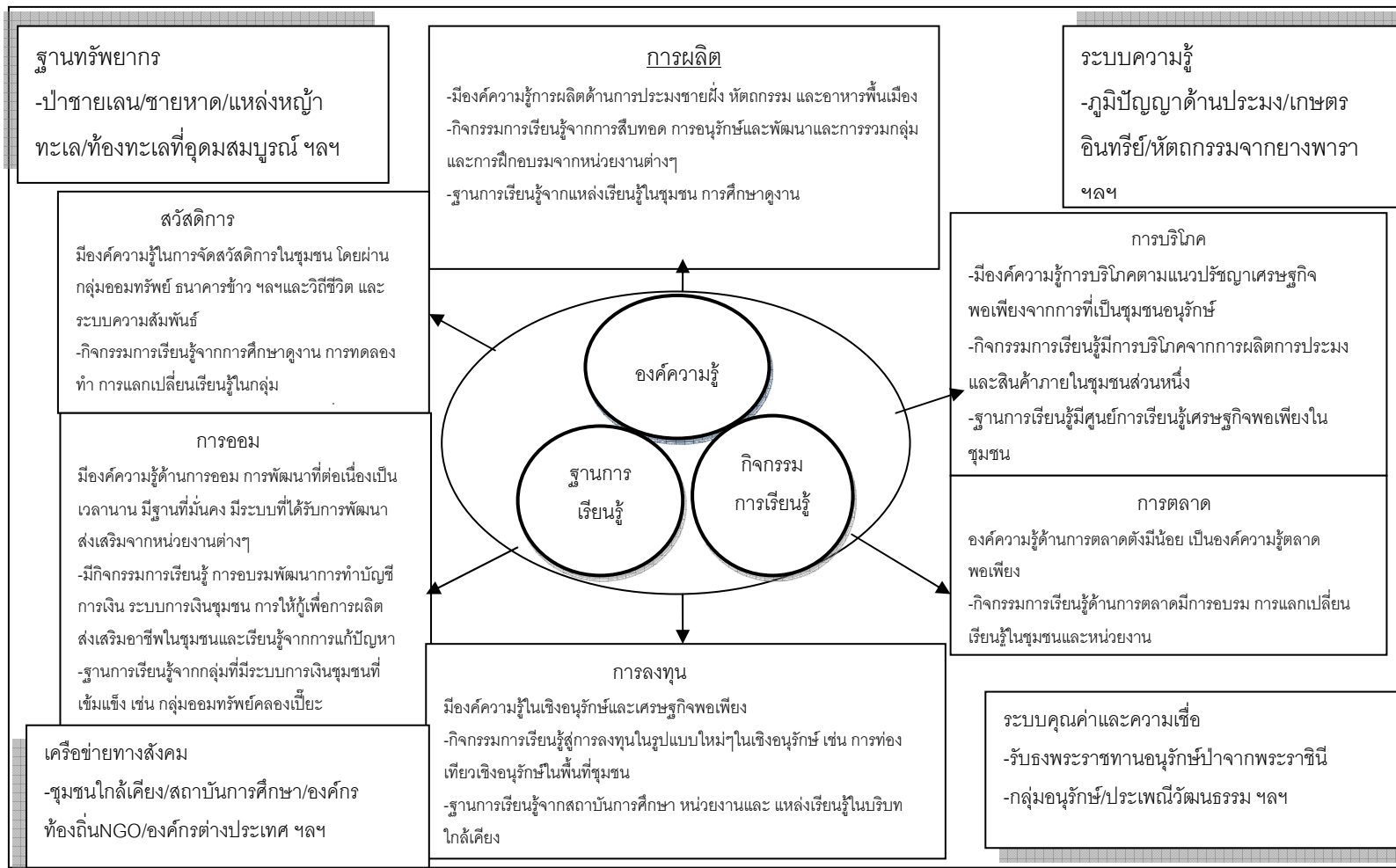
กิจกรรมการเรียนรู้ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การเข้าร่วมประชุมของผู้นำชุมชนกับ อบต. การจัดเวทีประชาคมในชุมชนเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของคนในชุมชน การสอบถามพูดคุยและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน การร่วมประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรมทาง

ศาสนาและระบบความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นแบบเครือญาติ ทำให้กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับ
 สวัสดิการชุมชนอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

ฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับสวัสดิการส่วนใหญ่อยู่ในชุมชน จากวิถี
 ชีวิต และความต้องการของคนในชุมชนเอง รวมทั้งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกจากการที่
 ผู้นำชุมชนที่ไปเรียนรู้ระบบสวัสดิการของชุมชนอื่น รวมทั้งสวัสดิการของภาครัฐที่จัดให้ประชาชน
 ในรูปแบบต่างๆ

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
 บ้านป่าคอก จังหวัดภูเก็ต ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5-11 สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านป่าคดลอก จังหวัดภูเก็ต

กรณีศึกษาที่ 3 ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

1. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออม และ สวัสดิการ ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก การศึกษาได้วิเคราะห์จากฐานทุนของชุมชน 4 ฐาน เพื่อนำไปสู่การศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ดังนี้

ผลการศึกษาทุนของชุมชนซึ่งเป็น “พลังท้องถิ่น” ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้จาก ผลการศึกษาฐานทุนของชุมชนทั้ง 4 ฐาน ได้แก่ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานระบบคุณค่าและ ความเชื่อ ฐานระบบความรู้ และฐานเครือข่ายทางสังคม ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ผลการศึกษา วิเคราะห์สรุปได้ตามตารางดังนี้

ผลการศึกษาทุนของชุมชนซึ่งเป็น “พลังท้องถิ่น” ของชุมชนบ้านบางพยอมใต้

จากการศึกษาฐานทุนของชุมชนทั้ง 4 ฐาน ได้แก่ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานระบบ คุณค่าและความเชื่อ ฐานระบบความรู้ และฐานเครือข่ายทางสังคมของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ผลการศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5-85 การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก

หมวด	ข้อมูล	ตีความวิเคราะห์
ฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ	-พื้นที่บ้านบางพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพล เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และ เหมาะแก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว -จากการพัฒนาและความเจริญทางด้านเศรษฐกิจทำให้พื้นที่ บ้านพยอมใต้ ตำบลพลายชุมพลเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท การขยายตัวเป็นไปอย่างรวดเร็วและขาดระเบียบ มีปัญหา ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่สอดคล้องและเพียงพอ พื้นที่ทาง การเกษตรได้เปลี่ยนเป็นบ้านจัดสรรอาคารพาณิชย์ และ ก่อสร้างห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ชาวบ้านขายที่ดินให้ นายทุน และส่วนหนึ่งไปซื้อที่ใหม่ที่ราคาถูกห่างไกลเมือง ออกไปเพื่อทำการเกษตร และชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งก็เปลี่ยน สภาพเป็นลูกจ้างหรือแรงงานของธุรกิจ ดังที่ผู้ใหญ่บ้านได้ กล่าวไว้ว่า “คนรวยไล่คนจนออกนอกพื้นที่ไปเรื่อยๆ ตอนนี้ ชาวบ้านที่ขายที่ได้ ส่วนหนึ่งก็ไปซื้อที่ถูกลงไกลออกไปจาก เมืองเพื่ออยู่อาศัยและทำการเกษตร” (อำนาจ เมฆวรรณ, สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2554)	-ฐานทรัพยากรของชุมชนบ้านบาง พยอมใต้เปลี่ยนจากฐานผลิต ทางการเกษตรเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่ง ชนบท -การพัฒนาที่รวดเร็วและขาด ระเบียบทำให้เกิดปัญหาโครงสร้าง พื้นฐานที่ไม่สอดคล้องและเพียงพอ -ชาวบ้านขายที่ดินและย้ายการผลิต ทางการเกษตรไปอยู่ในชนบท ห่างไกลออกไป

ตารางที่ 5-85 การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

หมวด	ข้อมูล	ตีความ/วิเคราะห์
ฐาน ระบบ ความรู้	- ภูมิปัญญาในด้านสมุนไพรพื้นบ้านการรักษาแบบโบราณ โดยการพันอักษะและ มีภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ฝีมือ พื้นบ้านการแทงหยวก ซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวมีอายุมาก และ ยังไม่มี การสืบทอด โดยเฉพาะการแทงหยวกซึ่งสวยงามและ เป็นศิลปะที่หายาก ที่ใช้ในงานพิธีต่างๆยังไม่มี การจัดการ ความรู้และการต่อยอดภูมิปัญญาในเชิงพาณิชย์	- มีฐานระบบความรู้ภูมิปัญญา ดั้งเดิมในด้านศิลปะ งานประดิษฐ์ และการรักษาโรคแบบโบราณที่ กำลังจะหายไปเพราะภูมิปัญญา ชาวบ้านมีอายุมากและขาดการสืบทอดและการจัดการความรู้
ฐาน เครือข่าย ทาง สังคม	- ชุมชนบ้านบางพยอมใต้มีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านอื่น ในตำบลหลายชุมพลและความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น ได้แก่ อบต.หลายชุมพล - เครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลก ในการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้ง การจัด จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการ วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นต้น	- มีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านอื่น ที่อยู่ใกล้เคียงและองค์กรในท้องถิ่น - มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏพิษณุโลกในการส่งเสริม กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
ฐาน ระบบ คุณค่า และ ความเชื่อ	- ชาวบ้านบ้านบางพยอมใต้ขาดระบบคุณค่าและความเชื่อที่ เป็นเครื่องยึดโยงคนในชุมชนให้เกิดการรวมกลุ่ม ขาดพลัง ชุมชน และอำนาจอิสระในการต่อรองและต่อต้านกระแสการ พัฒนาทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวเข้ามาอย่างรวดเร็ว ทำให้ ชาวบ้านขายที่ดินให้นายทุน และยอมที่จะย้ายออกจากพื้นที่ เพื่อไปทำการเกษตรในที่ห่างไกล	- ชาวบ้านบ้านบางพยอมใต้ขาด ระบบคุณค่าและความเชื่อที่เป็น เครื่องยึดโยงคนในชุมชนให้เกิดการ รวมกลุ่ม ขาดพลังชุมชน และอำนาจ อิสระในการต่อรองและต่อต้าน กระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

จากตารางวิเคราะห์ดังกล่าวตามฐานทุนของชุมชนที่เป็นพลังท้องถิ่นทั้ง 4 ฐานของชุมชนบ้านบางพยอมใต้พบว่า ฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ทางการเกษตรเป็นแหล่งธุรกิจ ชุมชนมีเครือข่ายทางสังคมกับหมู่บ้านใกล้เคียง และองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานระบบความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการรักษาโรคแบบโบราณ และศิลปะหัตถกรรมที่สวยงามและหายาก แต่ขาดอำนาจต่อรอง ไม่มีฐานระบบคุณค่าและความเชื่อที่เป็นเครื่องยึดโยงจิตใจของคนในชุมชน ทำให้ชาวบ้านที่ยากจนส่วนหนึ่งขายที่ดินให้กลุ่มทุนและย้ายการผลิตทางการเกษตรไปอยู่พื้นที่ชนบทที่ห่างไกลออกไป

จากฐานพลังท้องถิ่นดังกล่าวเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

1. การผลิต

องค์ความรู้ ในการผลิตของชาวบ้านชุมชนบ้านบางพยอมใต้ มีกลุ่มเกษตรกรบ้านหลายชุมพล รวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแม่บ้านขนมไทย มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการทำขนมพื้นเมืองของจังหวัดพิษณุโลก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร กั๊วฝัก ฝักม้น ฯลฯ สร้างมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์โอทอปในระดับห้าดาว ซึ่งองค์ความรู้ส่วนหนึ่งเกิดจากการศึกษาอบรมจากสถาบันพัฒนาอาชีพ การสังเกต การทดลองทำ ลองผิดลองถูก และค้นคว้าเพิ่มเติม

ด้านปัจจัยการผลิตในกระบวนการผลิตของชุมชน พบว่า ที่ดิน(land) ในการผลิตทางการเกษตร เหลือน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย บ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์ การผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มแม่บ้านใช้บ้านประธานกลุ่ม และบ้านสมาชิกเป็นสถานที่ในการผลิต ซึ่งคับแคบ และกำลังการผลิตน้อย ด้านทุน(capital)ส่วนหนึ่งจากเงินทุนหมุนเวียน และส่วนหนึ่งกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ ยังไม่มีการใช้ทุนทางด้านเครื่องจักรในการผลิต ปัจจัยการผลิตด้านแรงงาน(labor)ส่วนใหญ่เป็นแรงงานผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านและผู้สูงอายุรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นอาชีพเสริม ส่วนผู้ประกอบการ(entrepreneurship)ประธานกลุ่มจะทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบการ มีการบริหารงานกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ ส่วนใหญ่มีองค์ความรู้ในการผลิตและแปรรูปสินค้าแต่ยังไม่มีความรู้ในการบริหารธุรกิจสมัยใหม่ ในการลดต้นทุน และการขยายกำลังการผลิต

กิจกรรมการเรียนรู้ ในการผลิตของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ มีการผลิตและแปรรูปทางการเกษตร ในรูปของอาหาร จากกล้วย เผือก มัน พักทองฯลฯและขนมไทยพื้นเมือง กิจกรรมการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มสมาชิกผ่านกระบวนการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำกลุ่มไปอบรมต่อยอดความรู้จากโครงการต่างๆเช่น โครงการต้นกล้าอาชีพ แล้วนำความรู้มาถ่ายทอดในกลุ่มสมาชิก การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมวิจัย

ฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้การผลิตของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ มีทั้งฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน และฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชน

ฐานการเรียนรู้ภายในชุมชน อาทิเช่น บ้านของประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งผลิต แหล่งศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก

ฐานการเรียนรู้ภายนอกชุมชนจากความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลพลายชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มการผลิตของชุมชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันกับชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิจัยและจากการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏและเชิญชุมชนเข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง

2.การบริโภค

องค์ความรู้การบริโภคตามแนวเศรษฐกิจระบบตลาด มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ตั้งในพื้นที่ การบริโภคเป็นไปตามกระแสบริโภคนิยม

กิจกรรมการเรียนรู้มีการจัดอบรมพัฒนาการบริโภคตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ฐานการเรียนรู้ยังไม่มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นการบริโภคตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

3. การตลาด

องค์ความรู้ด้านการตลาดของกลุ่มต้องพึงพิงจากหน่วยงานมาส่งเสริมองค์ความรู้ พัฒนาสินค้าตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการตลาดการอบรมของหน่วยงานและการเรียนรู้จากประสบการณ์ รวมทั้งการส่งเสริมจากการจัดแสดงสินค้าชุมชนของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ

ฐานการเรียนรู้จาสถาบันการศึกษาและหน่วยงานในท้องถิ่น

4. การลงทุน

องค์ความรู้การลงทุนในรูปแบบของวิสาหกิจ ชุมชนที่ก้าวหน้า ยังมีน้อย กิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในกลุ่มที่สนใจเพียงบางกลุ่มที่ต้องการพัฒนากลุ่มให้มีความก้าวหน้า และเพิ่มการลงทุนที่มากขึ้น มีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยมหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงครามในการวิจัย เรื่อง การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาตำบลพลายชุมพลจังหวัดพิษณุโลก

ฐานการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การออม

องค์ความรู้ด้านการออมมีเพียงกลุ่มที่ตั้งขึ้นจากการสนับสนุนของภาครัฐ กิจกรรมการเรียนรู้การออมขาดการเรียนรู้ที่นำสู่การออมที่หลากหลายยังไม่มี กระบวนการเรียนรู้การออมของชุมชนโดยชุมชนเอง ไม่มีการเรียนรู้ระบบการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง การเรียนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เกิดจากการรวมกลุ่มตามการส่งเสริมของอบต.

ฐานการเรียนรู้ มีกลุ่มออมทรัพย์ แต่ไม่มีความก้าวหน้าในการดำเนินการ มีการศึกษาจากชุมชนอื่น และหน่วยงานในท้องถิ่น

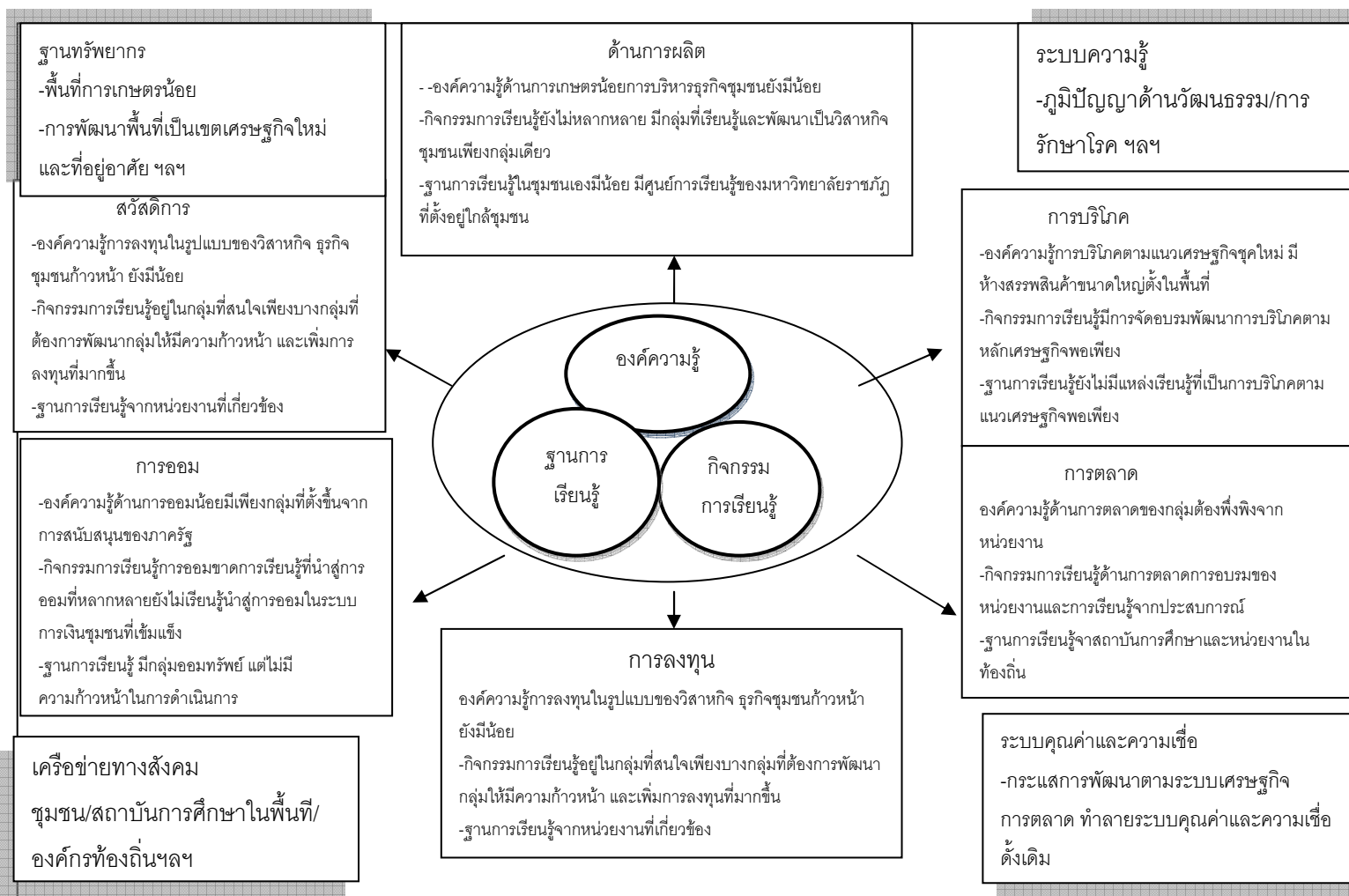
6. สวัสดิการ

องค์ความรู้สวัสดิการของชุมชนเองมีน้อย องค์ความรู้จากการส่งเสริมสวัสดิการพื้นฐานจากภาครัฐ

กิจกรรมการเรียนรู้สวัสดิการชุมชนเกิดจากการส่งเสริมของภาครัฐในโครงการพื้นฐานต่างๆ

ฐานการเรียนรู้ในการชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงและหน่วยงานในท้องถิ่น สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก ได้วางแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 -12 สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก

กรณีศึกษาที่ 4 ชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

1.การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การลงทุน การออม และ สวัสดิการ ของชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร การศึกษาได้วิเคราะห์จากฐานทุนของชุมชน 4 ฐาน เพื่อนำไปสู่ การศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านป่าคลอกดังนี้

ผลการศึกษาทุนของชุมชนซึ่งเป็น “พลังท้องถิ่น”ของชุมชนประดิษฐ์โทรการจาก ผลการศึกษาฐานทุนของชุมชนทั้ง 4 ฐาน ได้แก่ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานระบบคุณค่าและ ความเชื่อ ฐานระบบความรู้ และฐานเครือข่ายทางสังคม ชุมชนบ้านบางพยอมได้ ผลการศึกษา วิเคราะห์สรุปได้ตามตารางดังนี้

ผลการศึกษาทุนของชุมชนซึ่งเป็น “พลังท้องถิ่น”ของชุมชนประดิษฐ์โทรการ

จากการศึกษาฐานทุนของชุมชนทั้ง 4 ฐาน ได้แก่ ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ฐานระบบ คุณค่าและความเชื่อ ฐานระบบความรู้ และฐานเครือข่ายทางสังคมของชุมชนประดิษฐ์โทรการ ผลการศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5-86การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

หมวด	ข้อมูล	ตีความ/วิเคราะห์
ฐานทรัพยากรธรรมชาติ	-ชุมชนประดิษฐ์โทรการเป็นชุมชนเมือง มีสภาพบ้านเรือนหนาแน่น ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ -การพัฒนาของสังคมเมืองหลวงที่รวดเร็วและขาดระเบียบทำให้เกิด ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่สอดคล้องและเพียงพอ -พื้นที่รอบชุมชนเป็นย่านธุรกิจของเมืองหลวง มีสถานการศึกษาทั้ง รัฐและเอกชน ในระดับอุดมศึกษาที่อยู่ใกล้ ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทระเกษม มหาวิทยาลัยศรีปทุม เป็นต้น -สภาพโดยรวมของชุมชนเหมาะในการค้าขาย	-ไม่มีฐานทรัพยากรของชุมชน -การพัฒนาของสังคมเมืองหลวงที่ รวดเร็วและขาดระเบียบทำให้เกิด ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ สอดคล้องและเพียงพอ
ฐานระบบความรู้	-ภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ที่มีความปราณีต สวยงามสืบทอดกันมา ในรูปแบบของเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร ได้แก่ ช้อน ททัพ มีด ฯลฯ สำหรับเป็นของที่ระลึก มีการถ่ายทอดระบบ ความรู้ในชุมชน ปัจจุบันมีภูมิปัญญาเหลืออยู่เพียง 7 ครอบครัวที่ยังคง ผลิตเครื่องทองลงหิน ยังมีเครื่องมือในการผลิตอยู่ในชุมชน แต่ภูมิ ปัญญาเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ขาดการสืบทอดเพราะคนรุ่นหลังไม่ สนใจ ประกอบการค้าสั่งซื้อมีน้อยทำให้ชาวบ้านไม่มีรายได้และ เปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น	-มีฐานระบบความรู้ภูมิปัญญา ดั้งเดิมในด้านหัตถกรรมเครื่องทอง ลงหินที่กำลังจะสูญหายไปเพราะ ภูมิปัญญาชาวบ้านมีอายุมาก เปลี่ยนอาชีพ และขาดการสืบทอด
ฐานเครือข่ายทางสังคม	-ชุมชนประดิษฐ์โทรการมีเครือข่ายทางสังคมกับชุมชนอื่นที่ผลิตสินค้า หัตถกรรมเครื่องทองลงหินรวมตัวก่อตั้งในรูปของสหกรณ์ -เครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ เช่น สำนักงานเขตจตุจักร กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น	-มีเครือข่ายทางสังคมกับชุมชนอื่นที่ ทำเครื่องทองลงหินในรูปสหกรณ์ - มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏจันทระเกษมในการส่งเสริม

ตารางที่ 5-86 การวิเคราะห์ข้อมูลพลังท้องถิ่นของชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร (ต่อ)

หมวด	ข้อมูล	ตีความ/วิเคราะห์
ฐานเครือข่ายทางสังคม	-เครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนเครื่องทองลงหิน การหาช่องทางการตลาด การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องทองลงหิน เป็นต้น -เครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยศรีปทุมในการพัฒนาธุรกิจของชุมชน	ธุรกิจของชุมชน โดยผ่านการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน
ฐานระบบคุณค่าและความเชื่อ	-ในอดีตชาวบ้านชุมชนประดิษฐ์โทรการมีระบบคุณค่าและความเชื่อที่เป็นเครื่องยึดโยงคนในชุมชนให้เกิดการรวมกลุ่มรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เครื่องทองลงหิน มีการร่วมงานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน มีการจัดผ้าป่า เพื่อระดมทุนตั้งที่ทำการชุมชนโดยกรรมการชุมชนร่วมกันกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ดินจัดสร้างที่ทำการชุมชน	-ชาวบ้านชุมชนประดิษฐ์โทรการมีระบบคุณค่าภูมิปัญญาเครื่องทองลงหินและความเชื่อที่เป็นเครื่องยึดโยงคนในชุมชนให้เกิดการรวมกลุ่ม มีผู้นำชุมชนที่ร่วมกันก่อตั้งและยังคงรักษาความเป็นชุมชนไว้

จากตารางวิเคราะห์ดังกล่าวตามฐานทุนของชุมชนที่เป็นพลังท้องถิ่นทั้ง 4 ฐานพบว่าชุมชนประดิษฐ์โทรการไม่มีฐานทรัพยากรของชุมชน การพัฒนาของสังคมเมืองหลวงที่รวดเร็วและขาดระเบียบทำให้เกิดปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่สอดคล้องและเพียงพอ แต่ชุมชนมีฐานระบบความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในด้านหัตถกรรมเครื่องทองลงหินที่กำลังจะสูญหายไปเพราะภูมิปัญญาชาวบ้านมีอายุมาก เปลี่ยนอาชีพ และขาดการสืบทอด มีเครือข่ายทางสังคมกับชุมชนอื่นที่ทำเครื่องทองลงหินรวมตัวกันในรูปสหกรณ์ มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในการส่งเสริมธุรกิจของชุมชน โดยผ่านการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชาวบ้านชุมชนประดิษฐ์โทรการ นอกจากนี้ชุมชนยังมีฐานระบบคุณค่าภูมิปัญญาเครื่องทองลงหินและความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่เป็นเครื่องยึดโยงจิตใจคนในชุมชนให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมทั้งมีแกนนำชุมชนที่ร่วมกันก่อตั้งและยังคงรักษาความเป็นชุมชนไว้ เพื่อลูกหลานต่อไป

จากฐานพลังท้องถิ่นดังกล่าวเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

1. การผลิต

องค์ความรู้ ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องทองลงหินที่สืบทอดกันมา
กิจกรรมการเรียนรู้จากการสังเกต การแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่ม การลองทำและการส่งเสริมพัฒนาวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ฐานการเรียนรู้จากในชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นที่ทำเครื่องทองลงหิน

2. การบริโภค

องค์ความรู้การบริโภคตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและตามแนวทางของกลุ่มอนุรักษ์

กิจกรรมการเรียนรู้การบริโภคตามวิถีพอเพียงมีการเรียนรู้จากการรับทราบอบรมแต่ยังไม่ลงสู่การปฏิบัติในชุมชนอย่างแท้จริงเนื่องจากกระแสบริโภคนิยมของชุมชนเมือง

ฐานการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และชุมชนอื่นที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3. การตลาด

องค์ความรู้ ด้านการตลาดของชุมชนมีองค์ความรู้น้อยขาดทักษะด้านการตลาด

กิจกรรมการเรียนรู้จากการอบรมการส่งเสริมของหน่วยงานและสถาบันการศึกษา

ฐานการเรียนรู้มีศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนโดยการเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงาน

4. การลงทุน

องค์ความรู้ ด้านการออม มีระบบการเงินชุมชนจากการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์

กิจกรรมการเรียนรู้มีการพัฒนาต่อยอด ศึกษาอบรมที่มีความก้าวหน้า เงินทุน เพิ่มขึ้น

สมาชิกเพิ่มขึ้น มีความเติบโตของทุนดำเนินการในระบบ ผู้ดำเนินการมีความรู้จบการศึกษา ทางด้านบัญชีโดยตรง

ฐานการเรียนรู้กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน และสถาบันการศึกษา

5. การออม

องค์ความรู้ด้านการออม มีระบบการเงินชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้มีการพัฒนาต่อยอด ศึกษาอบรมที่มีความก้าวหน้า เงินทุน เพิ่มขึ้น

สมาชิกเพิ่มขึ้น มีความเติบโตของทุนดำเนินการในระบบ ผู้ดำเนินการมีความรู้จบการศึกษา ทางด้านบัญชีโดยตรง

ฐานการเรียนรู้ จากกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน สถาบันการศึกษาและองค์กรในท้องถิ่น

6. สวัสดิการ

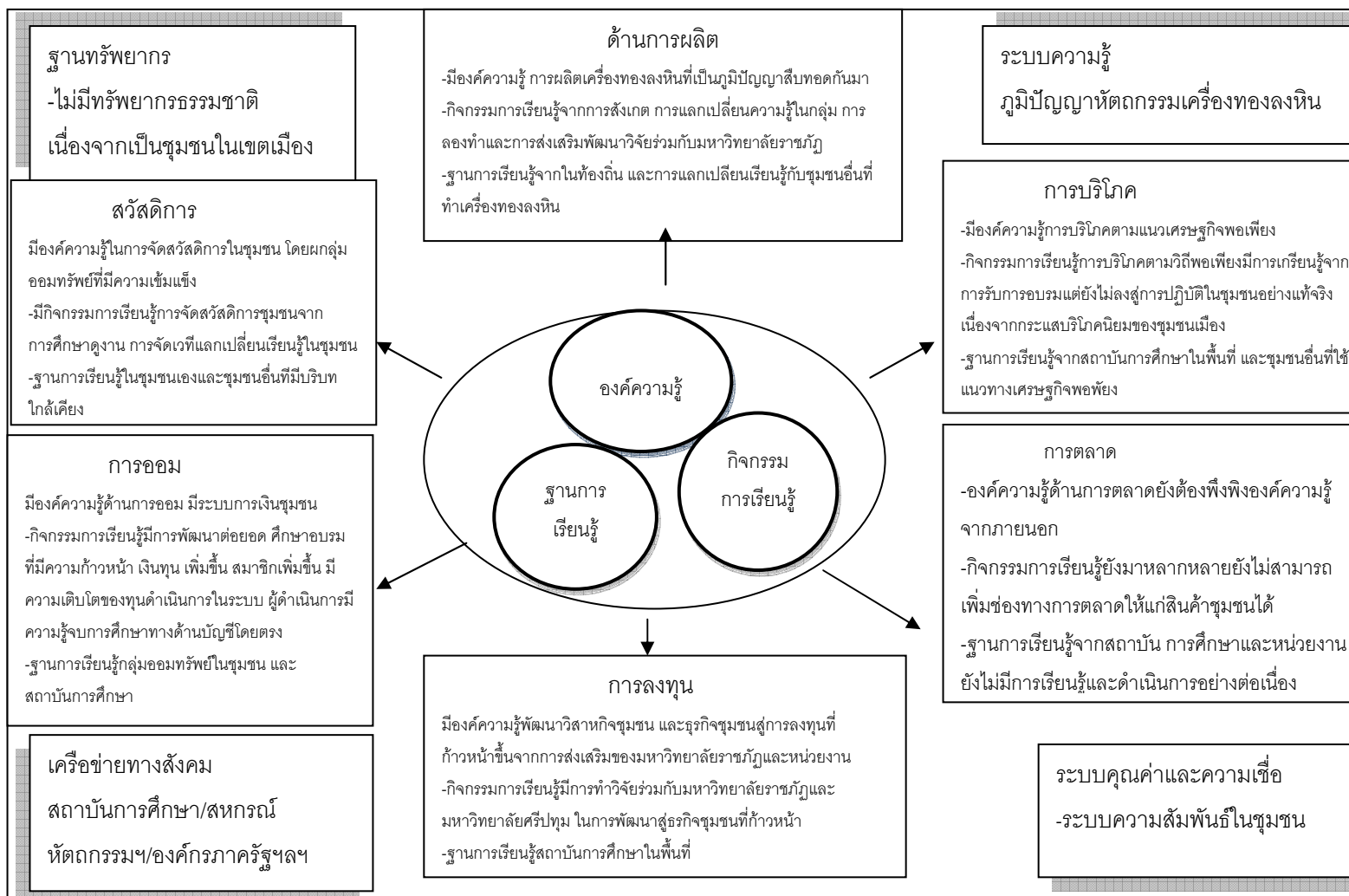
องค์ความรู้ในการจัดสวัสดิการในชุมชน โดยผกลุ่มออมทรัพย์ที่มีความเข้มแข็ง

กิจกรรมการเรียนรู้การจัดสวัสดิการชุมชนจากการศึกษาดูงาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน

ฐานการเรียนรู้ในชุมชนเองและชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนประดิษฐ์โครงการ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5-13 สรุปกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 3 สรุปสังเคราะห์ภาพรวมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง

การนำเสนอในในส่วนที่ 3 จะแบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

3.1 สรุปสังเคราะห์ภาพรวมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็น
กรณีศึกษา

3.2 สรุปสังเคราะห์ภาพรวมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่
เป็นกรณีศึกษา

3.1 สรุปการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จากการศึกษาที่เป็น
กรณีศึกษาทั้ง 4 ชุมชน ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-87 สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง

ผลการวิเคราะห์ ความเข้มแข็ง ทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา			
	ชุมชนบางพยอมใต้: พื้นที่ ที่ตั้งมรก.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าคดลอก: พื้นที่ตั้ง มรก.ภูเก็ต	ชุมชนประดิษฐ์โทรการ: พื้นที่ตั้ง มรก.จันทเกษม	ชุมชนบ้านนางอย:พื้นที่ตั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน1.ด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ				
1.ด้านชุมชน พึ่งตนเองได้ทำ เศรษฐกิจ	6 กลุ่ม	10 กลุ่ม	10 กลุ่ม	13 กลุ่ม
1.2 จำนวนกลุ่ม ผู้ผลิตชุมชนที่ ผลิตผลิตภัณฑ์ ชุมชน	จำนวน 2 กลุ่ม - กลุ่มแม่บ้านขนมไทย -กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หลายชุมพล	จำนวน 2 กลุ่ม - กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกงตำมือ บ้านท่าหลา -กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำสวนป่า คดลอก(ผลิตภัณฑ์จากยางพารา)	2 กลุ่ม -กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทอง ลงหิน - กลุ่มสตรีแม่บ้าน	4 กลุ่ม -กลุ่มข้าวคุณภาพดี -กลุ่มข้าวกล้องงอก -กลุ่มทอผ้า -กลุ่มจักสาน
1.3 จำนวนกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อ การผลิต	2 กลุ่ม -กลุ่มออมทรัพย์วันละ บาท -กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	1 กลุ่ม -กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ หรือกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	2 กลุ่ม -กลุ่มออมทรัพย์ประดิษฐ์ โทรการ -กลุ่มกองทุนชุมชนเมือง	3 กลุ่ม -ออมทรัพย์เพื่อการผลิต -กลุ่มออมทรัพย์กองทุน หมู่บ้าน -กลุ่มออมทรัพย์วันละบาท
1.4 จำนวนกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน	1 กลุ่ม -กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร บ้านหลายชุมพล(ผลิต ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกล้วย เผือก มัน พักทอง)	1 กลุ่ม คือ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทำสวนป่า คดลอก	1 กลุ่ม กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลง หิน (ผลิตภัณฑ์เครื่องทอง ลงหิน)	1 กลุ่มคือ กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนข้าวกล้องงอกนางอย- โพนปลาไหล
1.5 สัดส่วน ครัวเรือนที่ ประกอบอาชีพ เกษตรทฤษฎีใหม่	จำนวนร้อยละ 4 ของ ครัวเรือนทั้งหมด	ร้อยละ14.63 ทำการเกษตรแบบ ผสมผสาน	เป็นชุมชนอยู่ใจกลาง กรุงเทพมหานครไม่มีการ ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม	ร้อยละ 91.39 ของครัวเรือน ทั้งหมดทำการเกษตรแบบ ผสมผสาน
2.1 สัดส่วนภูมิ ปัญญาท้องถิ่น/ ชาวบ้าน	3 คน -ด้านการประดิษฐ์ฝีมือ พื้นบ้าน -ด้านการแพทย์แผน โบราณ 2 คน	3 คน -ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเครื่องมือประมง 1 คน -ด้านเกษตรอินทรีย์ 1 คน -ด้านงานประดิษฐ์พื้นบ้าน 1 คน	ภูมิปัญญาผลิตเครื่องทอง ลงหิน ประมาณ 10 คน	5 คน -จักสาน 1 คน -ดนตรีพื้นบ้าน 3 คน -มวยโบราณ 1 คน

ตารางที่ 5-87 สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง(ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา			
	ชุมชนบางพยอมใต้: พื้นที่ตั้งมรก.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าคดลอก: พื้นที่ตั้งมรก.ภูเก็ด	ชุมชนประดิษฐ์โทรการ: พื้นที่ตั้ง มรก.จันทร์เกษม	ชุมชนบ้านนางอย:พื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2.2 จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา	มีภาคีเครือข่าย 3 เครือข่าย	มีภาคีเครือข่าย 4 เครือข่าย	มีภาคีเครือข่ายกับชุมชน/องค์กร 3 เครือข่าย	มีเครือข่ายกับชุมชน องค์กร4 เครือข่าย
2.3 การจัดทำแผนชุมชนที่อยู่ในคุณภาพระดับดี	แผนชุมชนคุณภาพอยู่ในระดับดี	แผนชุมชนคุณภาพอยู่ในระดับดี	แผนชุมชนมีคุณภาพระดับดี	แผนชุมชนคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก
3.1 สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่ทำงานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด	ประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน	ประมาณ ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน	แต่ชุมชนดั้งเดิมยังคงอยู่ มีการโยกย้ายถาวรไม่เกินร้อยละ 5	ปี 2553 ประมาณ 50 คน
1.การมีงานทำ	อาชีพเกษตรกรรม 4.35% อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม 60.14%	อาชีพเกษตรกรรม 41.84% อาชีพนอกภาคเกษตร 48.98%	อาชีพทำเครื่องทองลงหิน 8.25% อาชีพอื่น ๆ เช่นค้าขาย 37.09% รับจ้าง 29.22%ลูกจ้าง/พนักงาน 20.23%	อาชีพทางการเกษตร91.39% อาชีพนอกภาคเกษตร8.61%
ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน 1.ด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ				
2.การมีรายได้ที่เพียงพอ(วัดจากครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10)	-รายได้มากกว่ารายจ่าย 97 ครัวเรือน (70.29%) -ช่วงของรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท(68.84%) -ช่วงของรายได้สูงกว่า 10,000 บาท(31.16%) -รายได้ต่ำกว่า 1000 บาท(1.45%)	-รายได้มากกว่ารายจ่าย 81 ครัวเรือน(82.70%) -ช่วงรายได้สูงกว่า 10,000 บาท/เดือนมีความถี่สูงสุด (25.51%) รายได้ต่ำกว่า 1000 บาท 1.02%	-รายได้มากกว่ารายจ่าย 55 ครัวเรือน(56.70%) -ช่วงรายได้ต่ำกว่า10,000 บาท(52.58%)รายได้สูงกว่า 10,000 บาท (47.42%) รายได้ต่ำกว่า1000บาท (3.09%)	-รายได้มากกว่ารายจ่าย 105 ครัวเรือน(69.54%) -ช่วงรายได้ 4001-5000บาท ต่อเดือนความถี่มากที่สุด 33.11% รายได้สูงกว่า 10,000 บาท(17.88%) รายได้ต่ำกว่า 1000 บาท 1.32%
3.มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน(วัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ)	สวัสดิการที่ได้รับ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการบำตรทองและส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาแรงงาน	สวัสดิการที่ได้รับ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการบำตรทองและเบี้ยผู้สูงอายุ และส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาแรงงาน	สวัสดิการที่ได้รับ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการบำตรทองและเบี้ยผู้สูงอายุ และมีปัญหาแรงงานจากอุบัติเหตุ 41 ราย	สวัสดิการที่ได้รับ ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการบำตรทองและส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาแรงงาน
การกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม(วัดจากค่าสัมประสิทธิ์จินี)	ค่าสัมประสิทธิ์จินี = 0.456	ค่าสัมประสิทธิ์จินี = 0.309	ค่าสัมประสิทธิ์จินี = 0.4566	ค่าสัมประสิทธิ์จินี = 0.339

3.2 สรุปสังเคราะห์ภาพรวมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนทั้ง 4 ชุมชนดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ และแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5-88 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

ผลการวิเคราะห์ กระบวนการ เรียนรู้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา				สภาพการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	แนวทางการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ชุมชน
	ชุมชนบ้านบางพยอมใต้: พื้นที่ตั้งมรภ.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าดงนอก: พื้นที่ตั้ง มรภ.ภูเก็ต	ชุมชนประดิษฐ์โทรการ: พื้นที่ตั้ง มรภ.จันทระเกษม	ชุมชนบ้านนางอย:พื้นที่ตั้ง มรภ.สกลนคร		
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน						
1.การผลิต	-องค์ความรู้ด้าน การเกษตรน้อยการ บริหารธุรกิจชุมชนยังมี น้อย -กิจกรรมการเรียนรู้ยังไม่ หลากหลาย มีกลุ่มที่ เรียนรู้และพัฒนาเป็น วิสาหกิจชุมชนเพียงกลุ่ม เดียว -ฐานการเรียนรู้ในชุมชน เองมีน้อย มีศูนย์การ เรียนรู้ของมหาวิทยาลัย ราชภัฏที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน	-มีองค์ความรู้การผลิตด้านการ ประมงชายฝั่ง หัตถกรรม และ อาหารพื้นเมือง -กิจกรรมการเรียนรู้จากการสืบ ทอด การอนุรักษ์และพัฒนาและ การรวมกลุ่ม และการฝึกอบรม จากหน่วยงานต่างๆ -ฐานการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ในชุมชน การศึกษาดูงาน	-มีองค์ความรู้ การผลิตเครื่อง ทองลงหินที่เป็นภูมิปัญญาสืบ ทอดกันมา -กิจกรรมการเรียนรู้จากการ สังเกต การแลกเปลี่ยนความรู้ใน กลุ่ม การลงมือทำและการส่งเสริม พัฒนาวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัย ราชภัฏ -ฐานการเรียนรู้จากในท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ ชุมชนอื่นที่ทำเครื่องทองลงหิน	-มีองค์ความรู้ด้าน การเกษตร อาหาร หัตถกรรมและจักสาน -กิจกรรมการเรียนรู้ การ ส่งเสริมของโครงการหลวง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ การอบรม และพัฒนาจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏและ หน่วยงานอื่นที่เข้าไป สนับสนุนในพื้นที่ เช่น สวทช. -ฐานการเรียนรู้ จากศูนย์ การเรียนรู้ในพื้นที่ แหล่ง เรียนรู้ในชุมชนและชุมชน อื่นใกล้เคียง	-องค์ความรู้การผลิตจากภูมิปัญญาของ ชุมชนและฐานทรัพยากรเป็นปัจจัยการผลิต -กิจกรรมการเรียนรู้จากการสืบทอด การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การลงมือทำ รวมทั้งการอบรมพัฒนาจาก สถาบันการศึกษาและหน่วยงาน -ฐานการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ ภายนอกท้องถิ่น จากชุมชนอื่นที่มีบริบท ใกล้เคียง รวมทั้งแหล่งเรียนรู้จากองค์กร สถาบันการศึกษากายนอก	<u>สภาพปัญหา</u> -สภาพของปัจจัยการผลิตมีปัญหา เช่น ขาดแรงงานวัย ทำงาน ที่ดินถูกบุกรุกและขายให้แก่นายทุน ทนด้านเครื่อง จักรและเงินทุนมีน้อยยังเข้าไม่ถึงแหล่งทุน -ผู้ประกอบการของชุมชนเป็นผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจ เรียนรู้จากประสบการณ์ -การผลิตทางด้านการเกษตรยังมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก อยู่ในพื้นที่ <u>แนวทางการส่งเสริม</u> -ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพ หลากหลาย ทางด้านการเกษตร อาหาร การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สินค้าใหม่ๆโดยการวิจัยและพัฒนา -การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านปัจจัยในการผลิตที่เป็น มิตรกับสิ่งแวดล้อม การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงาน การ เป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนยุคใหม่ที่ใช้ความรู้ วิทยาการ สมัยใหม่เข้ามาดำเนินการ

ตารางที่ 5-88 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ กระบวนการ เรียนรู้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา				สภาพการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	แนวทางการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ชุมชน
	ชุมชนบางพยอมใต้: พื้นที่ ที่ตั้งมรภ.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าคอก: พื้นที่ตั้ง มรภ.ภูเก็ต	ชุมชนประดิษฐ์ไพเราะ: พื้นที่ตั้ง มรภ.จันทระเกษม	ชุมชนบ้านนางอย:พื้นที่ตั้ง มรภ.สกลนคร		
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน						
2.การบริโภค	-องค์ความรู้การบริโภค ตามแนวเศรษฐกิจยุคใหม่ มีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ที่ตั้งในพื้นที่ -กิจกรรมการเรียนรู้มีการ จัดอบรมพัฒนาการ บริโภคตามหลักเศรษฐกิจ พอเพียง -ฐานการเรียนรู้ยังไม่มี แหล่งเรียนรู้เป็นการ บริโภคตามแนวเศรษฐกิจ พอเพียง	-องค์ความรู้การบริโภคตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการที่เป็นชุมชนอนุรักษ์ -กิจกรรมการเรียนรู้มีการบริโภค จากการผลิตการประมงและ สินค้าภายในชุมชนส่วนหนึ่ง -ฐานการเรียนรู้มีศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน	-องค์ความรู้การบริโภคตาม แนวเศรษฐกิจพอเพียง -กิจกรรมการเรียนรู้การบริโภค ตามวิถีพอเพียงมีการเรียนรู้ จากการรับทราบอบรมแต่ยังไม่ลง สู่การปฏิบัติในชุมชนอย่างแท้จริง เนื่องจากกระแสบริโภคนิยมของ ชุมชนเมือง -ฐานการเรียนรู้จาก สถาบันการศึกษาในพื้นที่ และ ชุมชนอื่นที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง	-องค์ความรู้การบริโภค ตามแนวเศรษฐกิจ พอเพียง มีโครงการหลวง โครงการพระราชดำริตั้งใน พื้นที่ -กิจกรรมการเรียนรู้จาก การศึกษาดูงาน การ ฝึกอบรมเศรษฐกิจ พอเพียง -ฐานการเรียนรู้มีศูนย์การ เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชน	-องค์ความรู้ด้านการบริโภคตามแนว เศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ในชุมชนที่เป็นกลุ่ม อนุรักษ์และชุมชนที่มีระบบคุณค่าใน แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น ชุมชนพัฒนาตามโครงการพระราชดำริและ เป็นที่ตั้งของโครงการหลวง -กิจกรรมการเรียนรู้จากการรับทราบอบรม พัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง -ฐานการเรียนรู้ จากศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ และแหล่งเรียนรู้ ภายนอกจากสถาบันการศึกษาและชุมชน อื่นที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	<u>สภาพปัญหา</u> -การบริโภคสินค้าที่ผลิตเองในชุมชนยังมีน้อย ส่วน ใหญ่บริโภคจากตลาดภายนอก กระแสบริโภคนิยมเข้า สู่ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนเมือง และกิ่งเมือง <u>แนวทางการส่งเสริม</u> -การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การปฏิบัติของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อนำสู่ การบริโภคตามวิถีพอเพียง และเป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 5-88 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ กระบวนการ เรียนรู้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา				สภาพการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	แนวทางการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ชุมชน
	ชุมชนบางพยอมใต้: พื้นที่ ที่ตั้งมรภ.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าคดลอก: พื้นที่ตั้ง มรภ.ภูเก็ต	ชุมชนประจักษ์วิฑูรธาร: พื้นที่ตั้ง มรภ.จันทระเกษม	ชุมชนบ้านนางอย:พื้นที่ตั้ง มรภ.สกลนคร		
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน						
3. การตลาด	-องค์ความรู้ด้านการตลาด ของกลุ่มต้องพึ่งพิงจาก หน่วยงาน -กิจกรรมการเรียนรู้ด้าน การตลาดการอบรมของ หน่วยงานและการเรียนรู้ จากประสบการณ์ -ฐานการเรียนรู้จาก สถาบันการศึกษาและ หน่วยงานในท้องถิ่น	-องค์ความรู้ด้านการตลาดยังมี น้อย เป็นองค์ความรู้ตลาด พอเพียง -กิจกรรมการเรียนรู้ด้าน การตลาดมีการอบรม การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนและ หน่วยงาน -ฐานการเรียนรู้จาก สถาบันการศึกษาและหน่วยงาน	-องค์ความรู้ด้านการตลาดยัง ต้องพึ่งพิงองค์ความรู้จาก ภายนอก -กิจกรรมการเรียนรู้ยังมา หลากหลายยังไม่สามารถเพิ่ม ช่องทางการตลาดให้แก่สินค้า ชุมชนได้ -ฐานการเรียนรู้จากสถาบัน การศึกษาและหน่วยงานยังไม่มี การเรียนรู้และดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง	-องค์ความรู้ด้านการตลาด ของชุมชนมีน้อยขาด ทักษะ -กิจกรรมการเรียนรู้จาก การอบรมการส่งเสริมของ หน่วยงานและ สถาบันการศึกษา -ฐานการเรียนรู้มีศูนย์การ เรียนรู้ในชุมชนโดยการ เครือข่ายความร่วมมือของ หน่วยงาน	-องค์ความรู้ด้านการตลาดของกลุ่มผู้ผลิต ในชุมชนมีน้อย พึ่งพิงพึ่งพิงองค์ความรู้จาก ภายนอก -กิจกรรมการเรียนรู้ จากการอบรม การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และการส่งเสริม ของหน่วยงานและสถาบันการศึกษา -ฐานการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และจากเครือข่ายความร่วมมือองค์กร ภายนอก	สภาพปัญหา -การดำเนินการด้านการตลาดของชุมชนขาดกระบวนการ เรียนรู้และการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องหน่วยงานภาครัฐ -การดำเนินการความร่วมมือในระบบเครือข่ายการตลาด ขาดภาคธุรกิจเอกชนเข้าร่วม ทำให้ขาดโอกาสทาง การตลาด และช่องทางตลาดใหม่ ที่เข้าสู่ตลาดที่มีการ แข่งขันสูง -การผลิตของชุมชน เป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อที่มีจำนวน จำกัด จากปัจจัยการผลิตที่มีจำกัดจึงทำให้การขายตลาด ไปสู่ตลาดภายนอก ที่มีระบบการผลิตที่มีสมรรถนะสูงมีการ ผลิตที่มีการจัดการคุณภาพ การผลิตที่ต่อเนื่อง ทันเวลาทำ ได้ยาก แนวทางการส่งเสริม -ส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายกับองค์กรรัฐและ ภาคเอกชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และร่วมจัดหา ตลาดให้กับสินค้าชุมชน -วิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าชุมชนให้มีคุณภาพ ตอบสนองทันตามความต้องการของตลาดที่มีการแข่งขันสูง -การส่งเสริมจากภาครัฐที่จริงจังในการส่งเสริมสินค้าชุมชนใน โอกาสต่างๆ เพื่อส่งเสริมการผลิต การประชาสัมพันธ์สินค้า และมีคำสั่งซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 5-88 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ กระบวนการ เรียนรู้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา				สภาพการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	แนวทางการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ชุมชน
	ชุมชนบางพยอมใต้: พื้นที่ ที่ตั้งมรภ.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าคดดอก: พื้นที่ตั้ง มรภ.ภูเก็ต	ชุมชนประดิษฐ์ไพเราะ: พื้นที่ตั้ง มรภ.จันทระเกษม	ชุมชนบ้านนางอย:พื้นที่ตั้ง มรภ.สกลนคร		
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน						
4การออม	-องค์ความรู้ด้านการอมน้อยมีเพียงกลุ่มที่ตั้งขึ้นจากการสนับสนุนของภาครัฐ -กิจกรรมการเรียนรู้การออมขาดการเรียนรู้ที่นำสู่การออมที่หลากหลายยังไม่เรียนรู้นำสู่การออมในระบบการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง -ฐานการเรียนรู้มีกลุ่มออมทรัพย์ แต่ไม่มีความก้าวหน้าในการดำเนินการ	-มีองค์ความรู้ด้านการออม การพัฒนาที่ต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีฐานที่มั่นคง มีระบบที่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ -มีกิจกรรมการเรียนรู้ การอบรม พัฒนาการทำบัญชี การเงิน ระบบการเงินชุมชน การให้กู้เพื่อการผลิตส่งเสริมอาชีพในชุมชน และเรียนรู้จากการแก้ปัญหา -ฐานการเรียนรู้จากกลุ่มที่มีระบบการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์คลองเปี้ยะ	-มีองค์ความรู้ด้านการออม มีระบบการเงินชุมชน -กิจกรรมการเรียนรู้มีการพัฒนาต่อยอด ศึกษาอบรมที่มีความก้าวหน้า เงินทุน เพิ่มขึ้น สมาชิกเพิ่มขึ้น มีความเติบโตของทุนดำเนินการในระบบ ผู้ดำเนินการมีความรู้จบ การศึกษาทางด้านบัญชีโดยตรง -ฐานการเรียนรู้กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน และสถาบันการศึกษา	-มีองค์ความรู้การออม ระบบการเงินชุมชน ค่อนข้างน้อย -กิจกรรมการเรียนรู้มีการตั้งกลุ่มการพัฒนาเพียงเล็กน้อยเงินทุนหมุนเวียนไม่มากนัก ขาดผู้มีความรู้และดำเนินการ -ฐานการเรียนรู้ในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง	-องค์ความรู้ด้านการออมบางชุมชนมีองค์ความรู้ระบบการออม การเงินชุมชนในรูปกลุ่มออมทรัพย์ที่มีการพัฒนา แต่บางชุมชนมีองค์ความรู้ระบบการอมน้อยกิจการของกลุ่มออมทรัพย์ไม่ก้าวหน้า -กิจกรรมการเรียนรู้จากการอบรม การพัฒนาระบบการออม การเงินของหน่วยงานและสถาบันการศึกษา -ฐานการเรียนรู้จากกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนและฐานการเรียนรู้ภายนอกจากกลุ่มออมทรัพย์ต้นแบบและกลุ่มออมทรัพย์อื่นที่มีบริบทใกล้เคียง	สภาพปัญหา -การออม ในระบบการเงินชุมชน ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนายังยั่งยืน มีการดำเนินการตามความรู้และประสบการณ์เดิม -การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเงินออมในชุมชนสู่การส่งเสริมการผลิตในชุมชนยังมีน้อย มีส่วนหนึ่งที่ออมเพื่อการบริโภค แนวทางการส่งเสริม -ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัยและพัฒนาการออมสู่ระบบการเงินชุมชน ที่มีประสิทธิภาพ โดยชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ -วิจัยและพัฒนากระบวนการออมชุมชนสู่การพัฒนาสวัสดิการชุมชนในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน ในวัยต่างๆ เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ของวัยรุ่น ภาวะของผู้สูงอายุ เป็นต้น

ตารางที่ 5- 88 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ กระบวนการ เรียนรู้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา				สภาพการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	แนวทางการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ชุมชน
	ชุมชนบางพยอมใต้: พื้นที่ ที่ตั้งมรภ.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าคดดอก: พื้นที่ตั้ง มรภ.ภูเก็ต	ชุมชนประดิษฐ์ไพเราะ: พื้นที่ตั้ง มรภ.จันทระเกษม	ชุมชนบ้านนางอ้อย:พื้นที่ตั้ง มรภ.สกลนคร		
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน						
5. การลงทุน	-องค์ความรู้การลงทุนในรูปแบบของวิสาหกิจ ชุมชนก้าวหน้า ยังมีน้อย -กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มที่สนใจเพียงบางกลุ่มที่ต้องการพัฒนาให้มี ความก้าวหน้า และเพิ่ม การลงทุนที่มากขึ้น -ฐานการเรียนรู้จาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-มีองค์ความรู้ในเชิงอนุรักษ์และ เศรษฐกิจพอเพียง -กิจกรรมการเรียนรู้สู่การลงทุน ในรูปแบบใหม่ๆในเชิงอนุรักษ์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน พื้นที่ชุมชน -ฐานการเรียนรู้จาก สถาบันการศึกษา หน่วยงานและ แหล่งเรียนรู้ในบริบทใกล้เคียง	-มีองค์ความรู้พัฒนาวิสาหกิจ ชุมชน และธุรกิจชุมชนสู่การ ลงทุนที่ก้าวหน้าขึ้นจากการ ส่งเสริมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และหน่วยงาน -กิจกรรมการเรียนรู้มีการทำวิจัย ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏและ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ในการ พัฒนาธุรกิจชุมชนที่ก้าวหน้า -ฐานการเรียนรู้สถาบันการศึกษา ในพื้นที่	-องค์ความรู้พัฒนาการ ลงทุนการผลิตสินค้า ชุมชนสู่การลงทุนใน รูปแบบต่างๆยังมีน้อย -กิจกรรมการเรียนรู้จาก อบรม ศึกษาเรียนรู้จาก หน่วยงานต่างๆกลุ่มต่างๆ ยังไม่ขยายการลงทุนสู่ วิสาหกิจชุมชน ธุรกิจ ชุมชนที่ก้าวหน้าขึ้น -ฐานการเรียนรู้จาก โครงการหลวงและศูนย์ การเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานและแหล่ง เรียนรู้ของชุมชนอื่น	-องค์ความรู้ในการลงทุนในเชิงธุรกิจของ ชุมชนยังมีน้อย มีองค์ความรู้พัฒนา วิสาหกิจชุมชน และธุรกิจชุมชนสู่การลงทุน ที่ก้าวหน้าขึ้นจากการส่งเสริมของ มหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงาน -กิจกรรมการเรียนรู้จากการร่วมวิจัย การ อบรม การดูงาน -ฐานการเรียนรู้จากในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานและฐานการเรียนรู้ภายใน นอกจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษา	<u>สภาพปัญหา</u> -ชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้การลงทุนสู่วิสาหกิจ ชุมชน ธุรกิจชุมชนก้าวหน้า -ผู้นำชุมชนมีความต้องการพัฒนากลุ่มต่างๆสู่การ ลงทุนในรูปแบบใหม่ที่ก้าวหน้ามากขึ้น -ขาดการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐที่จริงจังและ ต่อเนื่อง ขาดเงินทุนที่เพียงพอในการพัฒนากลุ่ม การ ดำเนินการพัฒนาสินค้าชุมชนผ่านระบบงบประมาณ ของภาครัฐบางพื้นที่ไม่มีความไม่โปร่งใส <u>แนวทางการส่งเสริม</u> -วิจัยและพัฒนาการลงทุนของกลุ่มองค์กรการผลิตใน ชุมชนสู่รูปแบบของธุรกิจชุมชนก้าวหน้า -ส่งเสริมและระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมชุมชนให้ พัฒนากลุ่มการผลิต และสินค้าชุมชน มี ความก้าวหน้าและยั่งยืน

ตารางที่ 5-88 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ กระบวนการ เรียนรู้กิจกรรม ทางเศรษฐกิจ ของชุมชน	ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา				สภาพการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	แนวทางการส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของ ชุมชน
	ชุมชนบางพยอมใต้: พื้นที่ ที่ตั้งมรภ.พิบูลสงคราม	ชุมชนบ้านป่าคดลอก: พื้นที่ตั้ง มรภ.ภูเก็ต	ชุมชนประดิษฐ์ไพโรภการ: พื้นที่ตั้ง มรภ.จันทระเกษม	ชุมชนบ้านนางอย:พื้นที่ตั้ง มรภ.สกลนคร		
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน						
6.สวัสดิการ	-องค์ความรู้สวัสดิการ ชุมชนมีน้อย -กิจกรรมการเรียนรู้ สวัสดิการชุมชนเกิดจาก การส่งเสริมของภาครัฐใน โครงการพื้นฐานต่างๆ -ฐานการเรียนรู้ในการ ชุมชนอื่นที่มีบริบท ใกล้เคียง	-มีองค์ความรู้ในการจัดสวัสดิการ ในชุมชน โดยผ่านกลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว ฯลฯและวิถีชีวิต และระบบความสัมพันธ์ -กิจกรรมการเรียนรู้จาก การศึกษาดูงาน การทดลองทำ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม -ฐานการเรียนรู้จากชุมชนและ หน่วยงานอื่น	-มีองค์ความรู้ในการจัดสวัสดิการ ในชุมชน โดยผ่านกลุ่มออมทรัพย์ที่ มีความเข้มแข็ง -มีกิจกรรมการเรียนรู้การจัด สวัสดิการชุมชนจากการศึกษาดู งาน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในชุมชน -ฐานการเรียนรู้ในชุมชนเองและ ชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง	-มีองค์ความรู้จากวิถีชีวิต ระบบความสัมพันธ์ ระบบ คุณค่าความเชื่อ และการ ช่วยเหลือกันในชุมชน -กิจกรรมการเรียนรู้การจัด สวัสดิการชุมชนยังไม่ หลากหลายยังดำเนินการ ตามโครงการส่งเสริมของ ภาครัฐที่เป็นสวัสดิการ พื้นฐาน	-องค์ความรู้จากสภาพวิถีชีวิต ระบบ ความสัมพันธ์ ระบบคุณค่าความเชื่อ การ ช่วยเหลือกันในชุมชน -กิจกรรมการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทดลองทำ การศึกษาดูงาน ฐานการเรียนรู้ ในชุมชนเองและชุมชนอื่นที่ มีบริบทใกล้เคียงรวมทั้งหน่วยงานภายนอก	สภาพปัญหา -ชุมชนส่วนใหญ่มีกระบวนการเรียนรู้ในระบบ สวัสดิการชุมชนที่เป็นระดับพื้นฐานจากโครงการ ส่งเสริมของภาครัฐ -ไม่มีระบบสวัสดิการใหม่ที่ตอบสนองความต้องการ ของชุมชนในทุกช่วงวัย และเกิดจากระบบเศรษฐกิจ ชุมชนที่พัฒนาอย่างเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ แนวทางการส่งเสริม -ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัยและพัฒนา ระบบสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาและพึ่งตน ได้ทางเศรษฐกิจของชุมชนเองเพื่อเกิดความยั่งยืน และชุมชนร่วมวิจัย -ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ระบบสวัสดิการชุมชนที่ เกิดจากการร่วมคิด ร่วมดำเนินการและประเมินจาก คนในชุมชนเอง

บทที่ 6

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่ได้นำเสนอผลการศึกษาไว้ในบทที่ 4 และข้อมูลจากการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนและวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่ได้นำเสนอผลการศึกษาไว้ในบทที่ 5 มาประมวลสรุป และใช้การวิเคราะห์ SWOT จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและภาวะคุกคาม รวมทั้งการศึกษาเอกสารและข้อเสนอจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา โดยจะขอเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์จากการศึกษาผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์จากผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ส่วนที่ 4 การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

4.2 การวิเคราะห์และนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์จากการศึกษาผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์จากเอกสาร โดยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์ในประเด็นศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)
2. นโยบายรัฐบาลตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2555-2558
3. แนวคิดการพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
4. นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ
5. การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกกรอบสามระดับอุดมศึกษา (พ.ศ.2554-2558) ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)

ในปัจจุบันเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง ประชาคมโลกทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการปฏิบัติภารกิจอุดมศึกษา และการมุ่งมั่นทำตามปณิธานของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีปรัชญาการก่อตั้งเพื่อเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนในมิติเศรษฐกิจด้วย

การศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในงานวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยวิเคราะห์จากแนวคิดการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559) เพื่อดูแนวโน้มในอนาคตที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เพื่อประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งจากการศึกษาเอกสารแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11(พ.ศ.2555-2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2555) ได้ประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต และสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม และชุมชนที่

เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ จากสรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2555: ก-ช,1-18)

1.1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสำคัญของโลก

1) กฎ กติกาใหม่ของโลกหลายด้านส่งผลให้ทุกประเทศต้องปรับตัว วิถีชีวิต เศรษฐกิจและการเงินของโลกที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบในการบริหารจัดการเศรษฐกิจโลกทั้งด้านการค้า การลงทุน การเงินและสิ่งแวดล้อม

2) การปรับตัวสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง รวมทั้งภูมิภาคเอเชียมีความสำคัญเพิ่มขึ้น การรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ได้แก่ การรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชีย ภายใต้กรอบการค้าเสรีของอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย และการเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558

3) การเป็นประชาคมอาเซียน(ASEAN Community)จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและความมั่นคงในภูมิภาค โดยการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ก่อให้เกิดโอกาสทางการค้าและการลงทุนที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ไทยมีศักยภาพที่สำคัญในการเชื่อมโยงทางการคมนาคม การขนส่งของอาเซียน ที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ การลงทุน แรงงานฝีมือระหว่างประเทศ โดยไทยจะต้องเร่งพัฒนาความพร้อมของประเทศเข้าสู่ภาวะการแข่งขันเสรีในประชาคมอาเซียน ทั้งการประชาสัมพันธ์ การชักจูงความร่วมมือความเข้าใจทุกภาคส่วนต่อประโยชน์ของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การปรับโครงสร้างการผลิตที่เหมาะสมและมีสมรรถนะในการแข่งขัน การเสริมสร้างความพร้อมของผู้ประกอบการและความรอบรู้เกี่ยวกับระบบการตลาด ภาษา สังคมและวัฒนธรรมของประเทศอาเซียน และเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการโดยเฉพาะผู้ประกอบการระดับกลางและระดับย่อมให้มีความพร้อม ความสามารถในการแข่งขันสู่ประชาคมอาเซียนรวมทั้งการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้มีความสามารถในการยอมรับของตลาดแรงงานอาเซียน

4) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของโลกอย่างต่อเนื่อง ในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 11 ประชากรสูงอายุในโลกจะเพิ่มขึ้นอีก 81.9 ล้านคน ส่งผลกระทบโครงสร้างการผลิตจากการใช้แรงงานเข้มข้นเป็นการใช้ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น การพัฒนาคนมุ่งสร้างให้มีความรู้ทักษะและความชำนาญควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ทดแทนกำลังแรงงานที่ขาดแคลน

5) การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกส่งผลให้สภาพภูมิอากาศแปรปรวน ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติบ่อยครั้งและทวีความรุนแรง สร้างความเสียหายแก่ผลผลิตทาง

การเกษตรและธัญญาหารของโลก รวมทั้งกระทบภาคสังคม อาทิความยากจน การอพยพย้ายถิ่น และการแย่งชิงทรัพยากร

6) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมากขึ้น การเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมจะทำให้เกิดการเหลื่อมล้ำในการพัฒนา จึงเป็นความท้าทายในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและลดความเหลื่อมล้ำ

7)การก่อการร้ายสากลเป็นภัยคุกคามประชาคมโลก การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติมีแนวโน้มขยายตัวทั่วโลกและรุนแรง

1.2 การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ

1) **ด้านเศรษฐกิจ** จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลก เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มประเทศ ส่งผลให้ภูมิภาคต่างๆของโลกมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น ทำให้เกิดตลาดการค้าใหม่ในภูมิภาคต่างๆของโลก โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย ซึ่งการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในอนาคต จะส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกและภูมิภาคต่างๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของโลกในอนาคต จีนและอินเดียจะก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจโลกในอนาคต เกิดการรวมตัวทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ

ความท้าทายและโอกาสของเศรษฐกิจไทย จากปัจจัยภายนอก ภาวะเศรษฐกิจโลกที่กำลังซบเซา ส่งผลให้ปริมาณการผลิตของภาคอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศลดลง ความผันผวนของราคาน้ำมันที่เป็นอุปสรรคของการประมาณการผลิตในภาคการผลิตและการขาดแคลนเทคโนโลยีเพื่อการผลิตพลังงานทดแทน ปัจจัยภายใน การปรับระดับและบังคับใช้มาตรฐานสิ่งแวดล้อมภายในประเทศให้มีความปลอดภัยมากขึ้น ปัญหาด้านที่ตั้งและแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ การพึ่งพาชิ้นส่วนและอุปกรณ์จากต่างประเทศ การขยายบทบาทและการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชนมากขึ้น จากบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเร่งปรับโครงสร้างการผลิตของประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจยุคใหม่ (Knowledge economy & Creative Economy) เป็นทางเลือกใหม่ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เน้นสินค้าและบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวขับเคลื่อน (Creative driven growth) และการปรับโครงสร้างภาคเศรษฐกิจจริง ที่มุ่งเน้นการเพิ่มคุณค่า/สร้างมูลค่าเพิ่ม และแก้ไขปัญหาโครงสร้างโดย Quality-driven growth สร้าง Investment climate และใช้ S&T, Knowledge

ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้จุดแข็งและศักยภาพของประเทศที่มีอยู่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตภาคการเกษตร และการประกอบกรอาชีพขนาดกลางและขนาดย่อม การสร้างความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียน การยกระดับคุณภาพคน การเสริมสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

จากภาพสถานการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน ที่ต้องเน้น**เศรษฐกิจยุคใหม่** (Knowledge economy & Creative Economy) ซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การให้ความสำคัญเศรษฐกิจของชุมชนภาคเกษตรและอาหารและการที่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนสามารถตอบสนองของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ได้ โดยการยกระดับคุณภาพคน สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน การสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่เกิดจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มของสินค้าชุมชน และการใช้ความรู้เป็นพลังขับเคลื่อน โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นองค์กรหนึ่งที่เป็นกลไกหนุนเสริมการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจของชุมชน

2) **ด้านสังคม** แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต ผลกระทบที่สำคัญจากการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุต่อทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลผลิตรวมของประเทศและผลิตภาพการผลิต ประชากรในวัยทำงานหรือจำนวนแรงงานลดลง มีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวเพื่อทดแทนการขาดแคลนแรงงานในประเทศ การออมและการลงทุน อัตราการออมของผู้มีงานทำจะเพิ่มขึ้นในวัยทำงานแต่จะลดลงในช่วงที่เกษียณอายุแล้ว พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการผลิตสินค้าและบริการ แนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้าและบริการปรับเปลี่ยนสู่ตลาดผู้สูงอายุ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย โครงสร้างประชากรไทยมีแนวโน้มประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กและแรงงานลดลง เนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทน ทำให้ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2568

ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อการพัฒนาโครงสร้างสังคมไทย ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ยังเป็นปัญหาหลักของสังคม ช่องว่างของรายได้ของกลุ่มรวยสุดกับกลุ่มจนสุดแตกต่างกัน 22.8 เท่า โครงสร้างภาษีก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม รายได้จากภาษีส่วนใหญ่เป็นภาษีทางอ้อมสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 63 โดยฐานภาษีหลักคือภาษีมูลค่าเพิ่มที่ไม่ขึ้นอยู่กับฐานรายได้ การกระจายการถือครองทรัพย์สินไม่เป็นธรรม การถือครองทรัพย์สินภาคอุตสาหกรรมสูงถึงร้อยละ

17.6 ภาคเกษตรร้อยละ 7.9 ของมูลค่าสินทรัพย์รวมทั้งประเทศ ความมั่นคงทางสังคมของบางกลุ่มเป็นประเด็นต้องเร่งแก้ไข กำลังแรงงานได้รับการคุ้มครองทางสังคมเพียงร้อยละ 36.6 ผู้สูงอายุร้อยละ 70 หรือ 5 ล้านคนมีหลักประกันเพียงเบี่ยยังชีพ

การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทำให้ชุมชนสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะคนยากจนที่อาศัยและพึ่งพิงป่าเป็นแหล่งอาหาร ต้องอาศัยแหล่งอาหารภายนอกชุมชนที่มีต้นทุนสูง ขณะที่ Climate change และการรุกคืบพื้นที่ของภาคอุตสาหกรรม ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน วิถีชีวิตไทยมีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจากนานาอารยประเทศที่มีความหลากหลายมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อชุมชน ต่างคนต่างอยู่ การบริโภคเกินตัว การละทิ้งถิ่นฐาน หลงใหลอัตลักษณ์ และส่งผลต่อการพัฒนาสังคมไทย เป็นสังคมบริโภคนิยม/วัตถุนิยม ไม่ตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมไทย เป็นอาณานิคมทางวัฒนธรรม

3) ด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบจากภาวะโลกร้อนต่อประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตของชุมชน เกิดไฟป่าถี่และรุนแรงขึ้น สูญเสียระบบนิเวศชายฝั่งและบนบก ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง ภัยพิบัติ น้ำท่วม ภัยแล้งถี่และรุนแรงมากขึ้น ผลกระทบด้านกายภาพ เกิดระดับน้ำทะเลสูงขึ้น อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้น ปริมาณน้ำฝนมีความผันผวน เกิดการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรงมากขึ้น ส่งผลด้านสังคม เกิดการย้ายถิ่นและเปลี่ยนอาชีพเพิ่มขึ้น สุขภาพอนามัยเสี่ยงต่อความเจ็บป่วย และส่งผลด้านเศรษฐกิจทำให้ผลผลิตภาคเกษตรปศุสัตว์ ประมงลดลง ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น แหล่งท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐานเสียหาย การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ “เศรษฐกิจสีเขียว” การปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมสู่การผลิตแบบ Green/Low Carbon และใช้พลังงานทดแทน การบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการบริการด้านสุขภาพ การฟื้นฟู ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม การใช้ประโยชน์จากมาตรการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์: REDD, PES, Biodiversity Offsets การปรับโครงสร้างการเกษตรไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงนโยบายพลังงานและขนส่งไปสู่การใช้พลังงานสะอาดและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การพัฒนาตลาดคาร์บอนเครดิต การใช้ประโยชน์จากการเป็นภาคีในประชาคมอาเซียน

จากผลกระทบในมิติสิ่งแวดล้อมดังกล่าวระบบเศรษฐกิจของชุมชนในอนาคตจะต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตของชุมชน ระบบเศรษฐกิจของชุมชนต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ “เศรษฐกิจสีเขียว” และการปรับโครงสร้างการเกษตรไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์มีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้

ใหม่ให้กับชุมชนสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนยุคใหม่ ที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนสู่ “เศรษฐกิจสีเขียว”หรือเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4) ด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีใหม่ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 แนวโน้มสู่การ

ผสมผสานของเทคโนโลยีหลัก(IT,bio,materials,nano) เกิดเทคโนโลยีสาขาหลักใหม่ นำสู่การสร้างนวัตกรรมเพื่อมวลมนุษย ส่งผลกระทบต่อสังคมและวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคล ผู้สังคมนำสื่อสารไร้สาย มีวิทยาการที่เสริมสร้างสมรรถนะของคน ผลกระทบต่อแผนการผลิตและรูปแบบการบริโภค ที่เน้นการลงทุนทางปัญญามากกว่าทางกายภาพและเงินนวัตกรรมเพื่อผลิตสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายได้อย่างมีคุณภาพ ผลกระทบที่มีต่อพลวัตของการผลิต การค้าและบริการ เปลี่ยนแปลงสู่ธุรกิจภาคบริการรูปแบบใหม่ๆ และส่งผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมและพลังงาน โดยเทคโนโลยีมีบทบาทนำในการแก้ไขปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างทางเลือกในระยะยาว(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2555 : ออนไลน์)

จากเทคโนโลยีใหม่ในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ต้องสร้างนวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงแผนการผลิตที่ใช้เทคโนโลยี และเน้นการลงทุนทางปัญญา และการใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เป็นปัจจัยการผลิต โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นตัวขับเคลื่อน และมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันการศึกษาที่หนุนเสริม

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 มิติส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งเศรษฐกิจระดับมหภาค และเศรษฐกิจระดับชุมชน ดังนั้นในการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และในการวิจัยนี้ที่มุ่งจัดทำยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น จึงควรนำมาเป็นภาพในอนาคต เพื่อให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสอดคล้องกับสถานการณ์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

1.3 วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” แนวคิดและทิศทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฉบับที่ 10 พร้อมทั้งขยายการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพ จาก 3 ทุน ทั้งทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น 6 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน ก้าวสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยนำจุดแข็งของอัตลักษณ์ไทยมาปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างรู้เท่าทัน สร้างความยั่งยืนของภาคเกษตรและความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในแผนพัฒนาฉบับที่ 11(พ.ศ.2555-2559) มี 6 ยุทธศาสตร์ คือ (1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม (2) ยุทธศาสตร์พัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (3) ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน (4) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (5) ยุทธศาสตร์การสร้างความสำเร็จเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม (6) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากแนวทางการพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 11 โดยสรุปข้างต้นจะเห็นได้ว่า ยังคงมีแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านการศึกษา แนวทางการพัฒนามี ยุทธศาสตร์พัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชน ให้ชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ส่วนด้านเศรษฐกิจของชุมชน แนวทางการพัฒนาให้ความสำคัญภาคเกษตร ที่เป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจชุมชนและของประเทศ โดยมียุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคการเกษตร และความมั่นคงของอาหาร ดังนั้นการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จึงเชื่อมโยงกับการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11

2. นโยบายรัฐบาลตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2555-2558

นโยบายรัฐบาลตามแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2555-2558(นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี)ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน พบว่า มีนโยบายดังนี้

2.1 ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พักหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรรายย่อย และผู้มีรายได้น้อยที่มีหนี้ต่ำกว่า 500,000 บาท อย่างน้อย 3 ปี

2.2 ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุน เพิ่มเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อีกแห่งละ 1 ล้านบาท จัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีวงเงินเฉลี่ยจังหวัด 100 ล้านบาท และตั้งกองทุนตั้งตัวได้ในวงเงินประมาณ 1,000 ล้านบาทต่อสถาบันอุดมศึกษาที่ร่วมโครงการ สนับสนุนการสร้างผู้ประกอบการรายย่อย เพื่อให้สามารถกู้ยืมเพื่อการสร้างอาชีพ ผนวกกับกลไกของ “หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ” ในสถานศึกษาโดยมุ่งให้เกิดวิสาหกิจนวัตกรรมใหม่ที่เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

2.3 ยกย่องและเชิดชูสินค้าเกษตรและให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน

2.4 สนับสนุนการพัฒนางานศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างเอกลักษณ์และการผลิตสินค้าในท้องถิ่น บริหารจัดการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้มีศักยภาพ ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชน วิสาหกิจชุมชนใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นผนวกกับองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการ การเข้าถึงแหล่งทุนและตลาดเชิงรุกทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยส่งเสริมให้มีศูนย์กระจายและแสดงสินค้าถาวรในภูมิภาคและเมืองท่องเที่ยวหลักที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว

2.5 นโยบายสร้างรายได้ ขยายบทบาทธุรกิจการเกษตรและอาหารก้าวข้ามไปสู่ศูนย์กลางการผลิตและการค้าอาหารคุณภาพสูง ยกย่องความสามารถในการแข่งขันและขยายช่องทางตลาดของธุรกิจวิสาหกิจชุมชนให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณค่าและคุณภาพสูง ซึ่งต้องสร้างคนที่มีฐานความรู้ ความชำนาญ และความคิดสร้างสรรค์ ต่อยอดความรู้สู่นวัตกรรมจากการวิจัย พัฒนา สร้างตราสินค้าใหม่จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะงานศิลปหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน และอื่นๆ เสริมสร้างกระบวนการสร้างอาชีพ สร้างงานที่มีคุณภาพและมีรายได้สูง ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นระบบในทุกชั้นความรู้ และส่งเสริมให้เกิดความรู้ความชำนาญและการคิดสร้างสรรค์

2.6 นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคเกษตร โดยส่งเสริมสนับสนุนสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช โดยการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต และถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัยไปสู่เกษตรกร เพิ่มศักยภาพกระบวนการผลิตด้านปศุสัตว์ พัฒนาการประมง เสริมสร้างฐานรากของครัวเรือนเกษตรกรให้เข้มแข็งโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก ลดต้นทุนการผลิต สร้างกระบวนการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีและภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดทำระบบทะเบียนครัวเรือนเกษตรกร เร่งรัดพัฒนาสถาบันเกษตรกรในด้านธุรกิจ สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่จากโครงการกองทุนตั้งตัวได้ ร่วมมือสนับสนุนสถาบันการศึกษาเพื่อ

ความเป็นเลิศทางวิชาการเกษตรทุกสาขา และดำเนินการให้บุคลากรของสถาบันการศึกษาได้ทำหน้าที่สนับสนุนการส่งเสริมการเกษตร พัฒนารูปแบบการจัดการผลิต การบรรจุผลิตภัณฑ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์

จากนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนของรัฐบาลปัจจุบัน(นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) ดังที่สรุปมาข้างต้น มีนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน บางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ดำเนินการต่อเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมา(นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี) อาทิเช่น การเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่วิสาหกิจและธุรกิจชุมชน การสร้างรายได้และศักยภาพทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก เร่งรัดและพัฒนาตลาดและระบบการกระจายสินค้าของเกษตรกรและสินค้าชุมชน การจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : ออนไลน์)

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา

3.1 กรอบแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551-2565) ได้กำหนดเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดแผนในปี 2565 คือ “การยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในโลกาภิวัตน์ สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทย โดยใช้กลไกของธรรมาภิบาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษาบนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลายและเอกภาพเชิงระบบ”โดยกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปีดังกล่าว ไปเป็นกรอบในการดำเนินงาน ซึ่งทิศทางยุทธศาสตร์ (strategic direction) มีสาระหลัก 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ภาพอนาคตที่มีผลกระทบต่อโลก ประเทศ และอุดมศึกษา มี 7 ประเด็น ประกอบด้วย ความเปลี่ยนแปลงด้านประชากร พลังงานและสิ่งแวดล้อม การมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต การกระจายอำนาจการปกครอง การจัดการ ความขัดแย้งและความรุนแรง เยาวชน นักศึกษาและบัณฑิตในอนาคต เศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่ 2 ประเด็น ทิศทาง และนโยบายของกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาวมี 9 ประเด็น ประกอบด้วย รอยต่อกับการศึกษาระดับอื่นๆ การแก้ปัญหาอุดมศึกษาในปัจจุบัน ธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการอุดมศึกษา บทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของ

ประเทศ การเงินอุดมศึกษา การพัฒนาบุคลากรในอุดมศึกษา เครือข่ายอุดมศึกษา การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ โครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้

3.2 กรอบแผนพัฒนาการศึกษาอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)

แผนพัฒนาการศึกษาอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 มุ่งตอบสนองแก้ไขวิกฤติของชาติ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผลิตองค์ความรู้ที่ขึ้นำการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทย และของชาติ ตลอดจนเตรียมความพร้อมรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555 : ออนไลน์)

แผนดังกล่าว มี 8 ยุทธศาสตร์คือ (1) เปลี่ยนระบบการนำความรู้ให้ขับเคลื่อนอุดมศึกษาแบบองค์รวม โดยบริหารจัดการเชิงรุกอย่างมีธรรมาภิบาล เพื่อความเป็นผู้นำด้านอุดมศึกษาและสามารถแข่งขันได้ในประชาคมอาเซียน (2) สร้างเอกภาพของข้อมูลสถิติอุดมศึกษาโดยศูนย์สารสนเทศอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยสร้างหน่วยงานหลักในการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศอุดมศึกษา ให้เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่ตอบสนองความต้องการวางแผนพัฒนากำลังคนและองค์ความรู้ของประเทศ (3) เปลี่ยนกระบวนการรับนักศึกษาและการผลิตบัณฑิต โดยสร้างระบบการรับนักศึกษาเชิงรุกที่สอดคล้องกับความปลอดภัย พรสวรรค์และศักยภาพของผู้เรียน ตรงตามความต้องการของตลาดงาน เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนากำลังคนของชาติ (4) สร้างอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ เป็นต้นแบบของผู้มีคุณธรรมนำความรู้ มีเกียรติและศักดิ์ศรีเป็นที่ยอมรับของสังคม (5) ยกกระดับคุณภาพบัณฑิตอย่างก้าวกระโดด โดยเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ ให้มีดุลยภาพระหว่างเก่งงานและเก่งความดีเพื่อตนเองและสังคม (6) นำประเทศพ้นวิกฤติด้วยงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยผลิตงานวิจัยที่แก้ไขปัญหา ชี้นำและตอบสนองการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและประเทศ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ (7) บริการวิชาการเพื่อสร้างชาติอย่างยั่งยืน โดยให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถของสังคมบนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เพื่อชุมชน โดยชุมชน และรองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก และ (8) สร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา โดยประกันคุณภาพการศึกษาตามความเป็นเลิศของกลุ่มสถาบันและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในภูมิภาคอาเซียน

จากแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว และแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะ 5 ปีฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559) ที่สรุปมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นจัดการศึกษาอุดมศึกษาตอบสนองแก้ไข

วิกฤติของชาติ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในส่วนการศึกษากับการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น มียุทธศาสตร์งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยผลิตงานวิจัยที่แก้ไขปัญหา ชี้นำและตอบสนอง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและประเทศ ตลอดจนยุทธศาสตร์การบริการวิชาการเพื่อสร้างชาติ อย่างยั่งยืน โดยให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถของสังคมบน พื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เพื่อชุมชน โดย ชุมชน ซึ่งจากยุทธศาสตร์ดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ร่วมพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพื่อชี้นำและตอบสนองการพัฒนา เศรษฐกิจของชุมชนด้วย

4. นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ

นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559)ที่ใช้อยู่ใน ปัจจุบันได้กำหนด วิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยมีงานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและ ยั่งยืน” ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 5 ยุทธศาสตร์ คือ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม โดยมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง วัฒนธรรม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต สวัสดิการเพื่อความมั่นคงของชีวิต การสร้างความเข้มแข็งและการสร้าง ภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจน นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุและการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ซึ่งครอบคลุมการสร้างมูลค่า ผลผลิตทางการเกษตรและประมง รวมทั้งการพัฒนางานวิจัยและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทาง วิทยาการและทรัพยากรบุคคล โดยมุ่งเน้นงานวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาของ ประเทศ เพื่อพัฒนาสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพการ วิจัยของประเทศ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การเสริมสร้างและพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความ

หลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคม

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ ส่งการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการด้านการวิจัยของประเทศ

จาก 5 ยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีกลุ่มเรื่องที่ควรวิจัยเร่งด่วนตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559) ซึ่งมี 13 กลุ่มเรื่อง โดยมีกลุ่มเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน คือ กลุ่มเรื่อง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกของชุมชน ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต ชัดความยากจน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ตลอดจนการจัดการงานและอาชีพในอนาคตของสังคมไทย

จากนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับปัจจุบัน ที่สรุปมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า มียุทธศาสตร์การวิจัยเกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งในยุทธศาสตร์หลัก กลยุทธ์ รวมทั้งในกลุ่มงานวิจัยเร่งด่วน โดยเน้นงานวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการทำงานวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ

5. การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกรอบสาม(พ.ศ.2554-2558)

ระดับอุดมศึกษา

จากการที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) ได้กำหนดให้การประเมินภายนอกรอบสามครอบคลุมมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้พื้นฐานและตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม จำนวน 18 ตัวบ่งชี้ ในตัวบ่งชี้พื้นฐานมีการกำหนดส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในมาตรฐานด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ ที่กำหนดตัวบ่งชี้งานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ ส่วนด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม มีตัวบ่งชี้ การเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของ

ชุมชนหรือองค์กรภายนอก และด้านการพัฒนาและประกันคุณภาพภายใน มีตัวบ่งชี้ประเมิน การพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญาและวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบัน นอกจากนี้ ยังมีตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ สถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี เลือกดำเนินการ ได้แก่ งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์บนพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสืบสานโครงการพระราชดำริ การมีหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ เป็นต้น

จากการศึกษามาตรฐานและตัวบ่งชี้การประเมินภายนอกรอบสามข้างต้น จะเห็นว่า การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ นอกจากเป็นการสนองตอบปรัชญา ปณิธานการก่อตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อท้องถิ่นแล้ว การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยผ่านงานวิจัย หรืองานบริการวิชาการแก่ สังคม ยังสอดคล้องและเชื่อมโยงกับการประเมินภายนอกรอบสาม ทั้งตัวบ่งชี้พื้นฐานและตัว บ่งชี้อัตลักษณ์

โดยสรุป ผลจากการวิเคราะห์ผลกระทบจากสถานการณ์โลกและสถานการณ์ ภายในประเทศ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ข้างต้น พบว่าชุมชนต้อง เผชิญกับภาวะเสี่ยงทางด้านเศรษฐกิจ และการแข่งขันที่สูงขึ้น ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทางด้าน เศรษฐกิจให้กับชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อท้องถิ่น มีส่วนร่วม รับผิดชอบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยการเสริมสร้าง กระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนบนฐานความรู้ ตาม แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การคิดสร้างสรรค์และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต และการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การวิจัยและ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการผลิตภาคการเกษตรและอาหาร พัฒนาการรวมกลุ่มองค์กรทาง เศรษฐกิจในชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งภารกิจดังกล่าวสอดคล้อง เชื่อมโยงกับนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ยุทธศาสตร์การพัฒนา ระดับอุดมศึกษา นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ และการประเมินคุณภาพการศึกษา

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์จากผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนและ กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

ในส่วนนี้จะนำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ในมิติชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ เป็นกรณีศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับ มหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จากสภาพความเป็น จริงของชุมชนในด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่

เป็นกรณีศึกษาและสภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศรวมทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน และความต้องการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจจากชุมชน ที่เป็นกรณีศึกษา โดยนำเสนอข้อสรุปภาพรวมตามลำดับดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา
สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศ และแนวทางการส่งเสริม

2.2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนและ
ความต้องการรับการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจจากชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา

2.1 ผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาและ สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศ

ผลจากการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านนางอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ชุมชนบ้านป่าคลอก อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ชุมชนบางพยอมใต้ อำเภอพลายชุมพล จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และชุมชนประดิษฐ์ไทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลและแนวโน้มความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยภาพรวมของประเทศ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6-1 สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา
สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศและแนวทางการส่งเสริม

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา	สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศ	แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน			
1.ด้านชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ			
1.1 จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชนมีการจัดตั้งขึ้นและพัฒนาในช่วงแรก ของการก่อตั้งการเพิ่มขึ้นของกลุ่มในช่วงหลังมีน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> จากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี 2550 พบว่า ปี2549 มีจำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน 50,321 เพิ่มขึ้นจากปี 2544 ที่มีจำนวน 27,759 กลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มองค์กรในชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้
1.2 จำนวนกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนยังมีน้อย การรวมกลุ่มส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็ง สมาชิกในกลุ่มมีอายุมาก และเริ่มน้อยลง 	<ul style="list-style-type: none"> ปี 2549 มีจำนวน กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน 37,840 กลุ่ม เพิ่มขึ้นจากปี 2547 ที่มีจำนวน 35,149 กลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตของชุมชนมีการผลิตที่หลากหลายมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการรวมกลุ่มมากขึ้น ส่งเสริมคนรุ่นใหม่ในชุมชน/นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นลูกหลานของชุมชนเข้าร่วมและพัฒนาเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเก่าที่อายุมากขึ้น
1.3 จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มออมทรัพย์มีอัตราการขยายตัวของสมาชิกที่เพิ่มขึ้นและยอดเงินสะสมและเงินให้กู้มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนบ้านป่าคอกและกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนประดิษฐ์โศภการ 	<ul style="list-style-type: none"> ปี 2549 มีจำนวนกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนที่มีเสถียรภาพ จำนวน 2,066 กลุ่ม ลดลงจากปี 2544 ที่มีจำนวน 3,372 แห่ง 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมและพัฒนาระบบการเงินชุมชน โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาช่องทางขยายการลงทุนในรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มปริมาณเงินเข้าสู่ระบบให้มากขึ้น และพัฒนาสู่สวัสดิการชุมชน
1.4 จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มี 1-2 กลุ่มซึ่งการดำเนินการยังประสบปัญหาในการบริหารจัดการ การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ยังไม่ทันสมัยไม่ได้ใช้เทคโนโลยีช่วยพัฒนา การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบางผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานสินค้า และไม่มีช่องทางการตลาดใหม่ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ภาพรวมของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนยังก้าวหน้าช้า จึงไม่สามารถเป็นแหล่งสร้างงานและสร้างรายได้หลักของประชาชนในชนบท (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2555:28) ข้อมูลจากการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนของสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สลดช.) พบว่า จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มาจากทะเบียนมีจำนวนลดลงในปี 2550 เหลือ 13,028 แห่ง จากปี 2549 ที่มี วิสาหกิจชุมชนมาจากทะเบียน 20,146 แห่ง 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีความต้องการพัฒนากลุ่มต่างๆ วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้าเพิ่มขึ้น และยกระดับมาตรฐานการผลิตให้สูงขึ้น ชุมชนต้องการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาดสู่ตลาดภายนอกมากขึ้น ภาครัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษาควรร่วมกันเป็นเครือข่ายภาคีพัฒนาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างจริงจัง สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจนวัตกรรม
1.5 สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่	<ul style="list-style-type: none"> ครัวเรือนทำการเกษตรลดลงในบางพื้นที่ที่มีความเจริญของเมืองเข้ามาและพัฒนาเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ เช่น ชุมชนบางพะยอมได้จังหวัดพิษณุโลก 	<ul style="list-style-type: none"> ร้อยละของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ปี 2548 มีจำนวนร้อยละ 4.50 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2544 ที่มีจำนวนร้อยละ 4.20 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมเกษตรกรให้ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยการปลูกพืชผสมผสาน และแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่

ตารางที่ 6-1 สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา
สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศและแนวทางการส่งเสริม (ต่อ)

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา	สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศ	แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน			
2.ชุมชนมีการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง			
2.1 สัดส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> •ภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า มีจำนวน 3-7 คน •ภูมิปัญญาชาวบ้านมีอายุมาก บางท่าน อายุ 70-80 ปี เริ่มทำการผลิตและประดิษฐ์หัตถกรรมต่างๆไม่ได้เนื่องจากสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรม 	<ul style="list-style-type: none"> -จากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี 2550 พบว่ามีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 32 คน ต่อหมู่บ้าน ลดลงจากปี 2549 ที่มี 33 คนต่อหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> •ต้องเร่งจัดการความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในรูปสื่อ เอกสารต่างๆเพื่อการศึกษาเรียนรู้ของคนรุ่นหลังอย่างเร่งด่วน
2.2 จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> •มีภาคีความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น สถานศึกษาและชุมชนใกล้เคียง 	<ul style="list-style-type: none"> -มีการสำรวจในปี 2548 จำนวนภาคีการพัฒนา มีจำนวน 3,627 ภาคี 	<ul style="list-style-type: none"> •ส่งเสริมความร่วมมือในระบบภาคีเครือข่ายให้มีการทำงานบูรณาการชุมชนใช้ทรัพยากรร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมประเมินเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น
2.3 การจัดทำแผนชุมชนที่อยู่ในคู่มือพระระดับ	<ul style="list-style-type: none"> •ชุมชนมีการเรียนรู้และจัดทำแผนชุมชน มีการปรับปรุงและพัฒนาดีขึ้น •แผนชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาอยู่ในระดับดี 	<ul style="list-style-type: none"> -จากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี 2550 ประเมินผลการจัดทำแผนชุมชน 69,110 หมู่บ้าน พบว่า มีหมู่บ้านที่มีแผนชุมชนผ่านตัวชี้วัดอยู่ในระดับดีมากและดี ร้อยละ 72 (49,759หมู่บ้าน)อยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 28 (19,351 หมู่บ้าน) 	<ul style="list-style-type: none"> •ศึกษาแผนชุมชน และกระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามแผน และมีการร่วมประเมินความก้าวหน้าของแผนเพื่อขับเคลื่อนพัฒนาไปสู่เป้าหมาย
3.เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง			
3.1 สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่ทำงานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด	<ul style="list-style-type: none"> •การย้ายถิ่นในชุมชนศึกษามีไม่มากนัก ประมาณ ร้อยละ 10 มีการรวมกลุ่มและกิจกรรมร่วมกันทำให้ยึดโยงคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกัน มีบ้างที่ย้ายไปทำงานต่างถิ่น แต่มีน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> -ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นทำงานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด จากการสำรวจปี 2549 มีจำนวน ร้อยละ 15.30 มากกว่า ปี 2544 ที่มีจำนวนร้อยละ 13.66 	<ul style="list-style-type: none"> •การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีความมั่นคงทางอาชีพ การอพยพสู่ภาคเมืองก็จะน้อยลง
ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน			
1.ด้านการมีสัมมาชีพ			
1.การมีงานทำ	<ul style="list-style-type: none"> •ชุมชนส่วนใหญ่มีงานทำประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรมนอกจากชุมชนที่มีสภาพเมืองและกึ่งเมือง คือชุมชนในกรุงเทพฯและชุมชนที่จังหวัดพิษณุโลก มีการทำงานนอกภาคเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> -ในปี 2552ภาคอุตสาหกรรมมูลค่าผลผลิต สัดส่วนร้อยละ 34 มีการจ้างงานสัดส่วนร้อยละ 15 ขณะที่ภาคเกษตรมีการมูลค่าผลผลิต เพียงร้อยละ 9 แต่เป็นแหล่งจ้างงานหลักของประเทศ ร้อยละ 38 -ค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรต่อรายได้รวมของประเทศอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 4 -ครัวเรือนภาคเกษตรมีรายได้ต่ำกว่าภาคเศรษฐกิจอื่น 	<ul style="list-style-type: none"> •ภาคเกษตรต้องการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนทางด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ การเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรม -ชุมชนนอกภาคเกษตรต้องการพัฒนาอาชีพ ทักษะ มีมือแรงงานและกรณีอาชีพเสริม เพื่อการมีงานทำและรายได้ที่สูงขึ้น

ตารางที่ 6-1 สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา
สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศและแนวทางการส่งเสริม (ต่อ)

ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา	สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศ	แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
2.การมีรายได้ที่เพียงพอ(วัดจากครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10)	<ul style="list-style-type: none"> •ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่าของรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า10,000 บ. •ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายเนื่องจากชุมชนที่ศึกษามีการส่งเสริมการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และบางชุมชน อาทิ ชุมชนบ้านป่าคอกจังหว็ดภูเก็ตเป็นชุมชนอนุรักษ์ มีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาการผลิต การบริโภค และการออมในชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> -จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2554 ครัวเรือนทั่วประเทศมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 23,544 บ. ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 17,861 บ. -อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนทั่วประเทศ (ปี 2552 และ2554) พบว่า รายได้มีอัตราการเพิ่มขึ้นมากกว่าค่าใช้จ่าย(ร้อยละ 6.1และ5.0 ต่อปีตามลำดับ) -สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ลดลงจากร้อยละ 77.5 ในปี 2552 เป็น 75.9 ในปี 2554 	<ul style="list-style-type: none"> •ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้ที่สูงขึ้นจากการพัฒนาภูมิ อังค์กรการผลิตของชุมชน ให้ผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย มีนวัตกรรมใหม่ๆที่สามารถแข่งขันได้เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนอย่างมั่นคงมากขึ้น
3.มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน(วัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ)	<ul style="list-style-type: none"> •หลักประกันที่ชุมชนมีส่วนใหญ่จะมีเพียงสวัสดิการขั้นต่ำที่รัฐจัดให้ เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ บัตรทองสุขภาพ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> -ภาพรวมสวัสดิการของประเทศมีความแตกต่างกันระหว่างเมืองและชนบท 	<ul style="list-style-type: none"> •ต้องการส่งเสริมพัฒนาระบบสวัสดิการที่มากขึ้น
2.ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ			
2.1 สัมประสิทธิ์จินี	<ul style="list-style-type: none"> •สัมประสิทธิ์จินีของชุมชนที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนอนุรักษ์คือชุมชนบ้านนางอย จ.สกลนครและชุมชนบ้านป่าคอก จ.ภูเก็ต มีค่าสัมประสิทธิ์จินี มีค่าประมาณ 0.3 แสดงถึงคนในชุมชนยังมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และความไม่เป็นธรรมอยู่ แต่จากการศึกษาพบว่าชุมชนที่อยู่ในชนบทและใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่าชุมชนที่มีสภาพกึ่งเมือง และชุมชนในเมืองหลวง ได้แก่ ชุมชนบางพลอยมใต้ จังหวัดพิษณุโลก และชุมชนประดิษฐ์ไพเราะ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ค่าสัมประสิทธิ์จินีสูงมากกว่า อยู่ในระดับ 0.4 ซึ่งเป็นค่าที่ใกล้เคียงกับสัมประสิทธิ์จินีรวมของประเทศ ซึ่งมีค่าอยู่ประมาณ 0.4 ในปี 2550 และ 0.38 และ0.37 ในปี 2552และ2554 แสดงถึงยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับชุมชนและระดับประเทศ 	<ul style="list-style-type: none"> -สัมประสิทธิ์จินีหรือค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค ของประเทศ ปี 2550 =0.418 ปี 2552 =0.385 ปี2554=0.377 -การกระจายรายได้ในกลุ่มประชากร ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มที่มีโอกาสและรายได้สูง -ปี 2552 กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 10 มีรายได้รวมสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 38.4 ของรายได้รวมของประเทศ กลุ่มจนสุดร้อยละ 10 มีสัดส่วนรายได้เพียงร้อยละ 1.7 แตกต่างกันถึง 22.8 เท่า -รัฐพยายามแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ผ่านนโยบายต่างๆเช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การให้สินเชื่อเพื่อกระตุ้นการใช้จ่ายฯลฯ ส่งผลให้คนยากจนในประเทศลดลงจากร้อยละ 42.2 หรือ 22.1 ล้านคนในปี 2531 เหลือร้อยละ 8.1 หรือ 5.3 ล้านคนในปี 2552 	<ul style="list-style-type: none"> •แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนทำให้คนในชุมชนมีรายได้สูงขึ้น ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ลดลง และมีความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้และมีความเป็นธรรมมากขึ้นในสังคมไทย

ที่มา: สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวมของประเทศ สรุปจากเอกสารแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11

(พ.ศ.2555-2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2555)และสรุปผลที่สำคัญการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในช่วง 6 แรกของปี 2554(สำนักงานสถิติแห่งชาติ.2554)

สภาพความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยสำรวจช่วงเดือน เมษายน-มิถุนายน 2554

โดยสรุปการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ในเชิงปริมาณชุมชนที่ศึกษามีจำนวนกลุ่มองค์กร กลุ่มวิสาหกิจ และกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน แต่โดยภาพรวมกลุ่มองค์กรทางเศรษฐกิจของชุมชนยังไม่เข้มแข็งในการดำเนินการ ขาดการส่งเสริมช่องทางตลาดใหม่ๆ และการบริหารธุรกิจดำเนินการตามระบบเดิม ผลิตภัณฑ์ยังขาดรูปแบบที่ทันสมัย เป็นต้น และระดับรายได้ยังอยู่ในระดับต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของประเทศ ชุมชนยังมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และความไม่เป็นธรรม ในระดับค่าสัมประสิทธิ์ จีนิ 0.3-0.4 ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏและองค์กรร่วมภาคีพัฒนาต้องเร่งส่งเสริม สนับสนุน วิจัยและพัฒนา ระบบการผลิต ระบบการตลาด การลงทุน และระบบการเงินของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อสามารถแข่งขันในตลาดทั้งภายในและภายนอก ให้ชุมชนมีความมั่นคงทางรายได้

2.2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนและแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ผลจากการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านนางอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ชุมชนบ้านป่าคลอก อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ต ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ชุมชนบางพยอมใต้ อำเภอพลายชุมพล จังหวัดพิษณุโลก ในพื้นที่ ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และชุมชนประดิษฐ์ไทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนและสภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนจากกรณีศึกษา สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6-2 สรุปวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพปัญหาและ
แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพปัญหากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน			
การผลิต	<ul style="list-style-type: none"> -องค์ความรู้การผลิตจากภูมิปัญญาของชุมชนและฐานทรัพยากรเป็นปัจจัยการผลิต -กิจกรรมการเรียนรู้จากการสืบทอด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การลงมือทำ รวมทั้งการอบรมพัฒนาจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน -ฐานการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ภายนอกท้องถิ่น จากชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง รวมทั้งแหล่งเรียนรู้จากองค์กร สถาบันการศึกษาภายนอก 	<ul style="list-style-type: none"> -สภาพของปัจจัยการผลิตมีปัญหา เช่น ขาดแรงงานวัยทำงาน ที่ดินถูกบุกรุกและขายให้แก่นายทุน ทุนด้านเครื่องจักรและเงินทุนมีน้อยยังไม่ถึงแหล่งทุน -ผู้ประกอบการของชุมชนเป็นผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจเรียนรู้จากประสบการณ์ -การผลิตทางด้านการเกษตรมีการใช้สารเคมีจำนวนมากอยู่ในพื้นที่ ขาดกระบวนการเรียนรู้การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การผลิตของชุมชนให้มีความหลากหลาย ทางด้านการเกษตร อาหาร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ สินค้าใหม่ๆโดยการวิจัยและพัฒนา -การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านปัจจัยในการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงาน การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนยุคใหม่ที่ใช้ความรู้ วิทยาการสมัยใหม่เข้ามาดำเนินการ
การบริโภค	<ul style="list-style-type: none"> -องค์ความรู้ด้านการบริโภคตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ในชุมชนที่เป็นกลุ่มอนุรักษ์และชุมชนที่มีระบบคุณค่าในแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นชุมชนพัฒนาตามโครงการพระราชดำริและเป็นที่ตั้งของโครงการหลวง -กิจกรรมการเรียนรู้จากการรับการอบรมพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง -ฐานการเรียนรู้ จากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ และแหล่งภายนอกจากสถาบันการศึกษาและชุมชนอื่น 	<p>สภาพปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> -การบริโภคสินค้าที่ผลิตเองในชุมชนยังมีน้อย ส่วนใหญ่บริโภคจากตลาดภายนอก -กระแสบริโภคนิยมเข้าสู่ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนเมือง และกึ่งเมือง 	<p>แนวทางการส่งเสริม</p> <ul style="list-style-type: none"> -การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อนำสู่การบริโภคตามวิถีพอเพียง และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
การตลาด	<ul style="list-style-type: none"> -องค์ความรู้ด้านการตลาดของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนมีน้อย ทั้งพึ่งพิงพึ่งองค์ความรู้จากภายนอก -กิจกรรมการเรียนรู้ จากการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และการส่งเสริมของหน่วยงานและสถาบันการศึกษา -ฐานการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และจากเครือข่ายความร่วมมือองค์กรภายนอก 	<ul style="list-style-type: none"> -การดำเนินการด้านการตลาดของชุมชนขาดกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องหน่วยงานภาครัฐ -การดำเนินการความร่วมมือในระบบเครือข่ายการตลาดภาคธุรกิจเอกชน เข้าร่วม ทำให้ขาดโอกาสทางการตลาด และช่องทางทางการตลาดใหม่ ที่เข้าสู่ตลาดที่มีการแข่งขันสูง -การผลิตของชุมชน เป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อที่มีจำนวนจำกัด จากปัจจัยการผลิตที่มีจำกัดจึงทำให้การขายตลาดไปสู่อุตสาหกรรมที่มีระบบการผลิตที่มีสมรรถนะสูงมีการผลิตที่มีการจัดการคุณภาพ การผลิตที่ต่อเนื่อง ทันเวลาทำได้ยาก 	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายกับองค์กรรัฐและภาคเอกชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และร่วมจัดตลาดให้กับสินค้าชุมชน -วิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตสินค้าชุมชนให้มีคุณภาพตอบสนองทันตามความต้องการของตลาดที่มีการแข่งขันสูง -การส่งเสริมจากภาครัฐที่จริงจังในการส่งเสริมสินค้าชุมชนในโอกาสต่างๆ เพื่อส่งเสริมการผลิต การประชาสัมพันธ์สินค้า และมีคำสั่งซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 6-2 สรุปวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพปัญหากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน			
การออม	<ul style="list-style-type: none"> -องค์ความรู้ด้านการออมบางชุมชนมีองค์ความรู้ระบบการออม การเงินชุมชนในรูปแบบกลุ่มออมทรัพย์ที่มีการพัฒนา แต่บางชุมชนมีองค์ความรู้ระบบการออมน้อย -กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์ไม่ก้าวหน้า -กิจกรรมการเรียนรู้จากการอบรม การพัฒนาระบบการออม การเงินของหน่วยงานและสถาบันการศึกษา -ฐานการเรียนรู้จากกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนและฐานการเรียนรู้ภายนอกจากกลุ่มออมทรัพย์ต้นแบบและกลุ่มออมทรัพย์อื่นที่มีบริบทใกล้เคียง 	<ul style="list-style-type: none"> -การออม ในระบบการเงินชุมชน ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการดำเนินการตามความรู้และประสบการณ์เดิม -การพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเงินออมในชุมชนสู่การส่งเสริมการผลิตในชุมชนยังมีน้อย มีส่วนหนึ่งที่ออมเพื่อการบริโภค 	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัยและพัฒนาการออม ระบบการเงินชุมชน ที่มีประสิทธิภาพ โดยชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ -วิจัยและพัฒนากระบวนการออมชุมชนสู่การพัฒนาสวัสดิการชุมชนในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน ในวัยต่างๆ เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้สุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นต้น
การลงทุน	<ul style="list-style-type: none"> -องค์ความรู้ในการลงทุนในเชิงธุรกิจของชุมชนยังมีน้อย มีองค์ความรู้พัฒนาวิสาหกิจชุมชน และธุรกิจชุมชนสู่การลงทุนที่ก้าวหน้าขึ้นจากการส่งเสริมของมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงาน -กิจกรรมการเรียนรู้จากการร่วมวิจัย การอบรม การดูงาน -ฐานการเรียนรู้จากในชุมชน และภายนอกจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> -ชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้การลงทุนวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน ก้าวหน้า -ผู้นำชุมชนมีความต้องการพัฒนากลุ่มต่างๆสู่การลงทุนในรูปแบบใหม่ที่ก้าวหน้ามากขึ้น -ขาดการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐที่จริงจังและต่อเนื่อง ขาดเงินทุนที่เพียงพอในการพัฒนากลุ่ม การดำเนินการพัฒนาสินค้าชุมชนผ่านระบบงบประมาณของภาครัฐบางพื้นที่ไม่ความไม่โปร่งใส 	<ul style="list-style-type: none"> -วิจัยและพัฒนาการลงทุนของกลุ่มองค์กรการผลิตในชุมชนสู่รูปแบบของธุรกิจชุมชน ก้าวหน้า -ส่งเสริมและระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมชุมชนให้พัฒนากลุ่มการผลิต และสินค้าชุมชน มีความก้าวหน้าและยั่งยืน
การลงทุน	<ul style="list-style-type: none"> -องค์ความรู้ในการลงทุนในเชิงธุรกิจของชุมชนยังมีน้อย มีองค์ความรู้พัฒนาวิสาหกิจชุมชน และธุรกิจชุมชนสู่การลงทุนที่ก้าวหน้าขึ้นจากการส่งเสริมของมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงาน -กิจกรรมการเรียนรู้จากการร่วมวิจัย การอบรม การดูงาน -ฐานการเรียนรู้จากในชุมชน และภายนอกจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> -ชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้การลงทุนวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน ก้าวหน้า -ผู้นำชุมชนมีความต้องการพัฒนากลุ่มต่างๆสู่การลงทุนในรูปแบบใหม่ที่ก้าวหน้ามากขึ้น -ขาดการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐที่จริงจังและต่อเนื่อง ขาดเงินทุนที่เพียงพอในการพัฒนากลุ่ม การดำเนินการพัฒนาสินค้าชุมชนผ่านระบบงบประมาณของภาครัฐบางพื้นที่ไม่ความไม่โปร่งใส 	<ul style="list-style-type: none"> -วิจัยและพัฒนาการลงทุนของกลุ่มองค์กรการผลิตในชุมชนสู่รูปแบบของธุรกิจชุมชน ก้าวหน้า -ส่งเสริมและระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมชุมชนให้พัฒนากลุ่มการผลิต และสินค้าชุมชน มีความก้าวหน้าและยั่งยืน

ตารางที่ 6-2 สรุปวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพปัญหาและ
แนวทางส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ (ต่อ)

กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	สภาพปัญหากระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน	แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน			
สวัสดิการ	-องค์ความรู้จากสภาพวิถีชีวิต ระบบความสัมพันธ์ ระบบคุณค่าความเชื่อ การช่วยเหลือกันในชุมชน -กิจกรรมการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทดลองทำ การศึกษาดูงาน -ฐานการเรียนรู้ ในชุมชนเองและชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงรวมทั้งหน่วยงานภายนอก	-ชุมชนส่วนใหญ่มีกระบวนการเรียนรู้ในระบบสวัสดิการชุมชนที่เป็นระดับพื้นฐาน จากโครงการส่งเสริมของภาครัฐ -ไม่มีระบบสวัสดิการใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนในทุกช่วงวัย และเกิดจากระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พัฒนาอย่างเข้มแข็งพึ่งตนเองได้	-ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนาและพึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจของชุมชนเองเพื่อเกิดความยั่งยืนและชุมชนร่วมวิจัย -ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ระบบสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ และประเมินจากคนในชุมชนเอง

โดยสรุปพบว่าชุมชนที่เป็นกรณีศึกษามีระบบการผลิตที่ส่วนใหญ่มีองค์ความรู้จากฐานภูมิปัญญา ไม่ได้ใช้เทคโนโลยี มีการใช้สารเคมีสูงในภาคการเกษตร การบริโภคองค์ความรู้ยังไม่เข้าถึงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการนำไปปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้ด้านการตลาดเป็นปัญหาสำคัญของระบบเศรษฐกิจของชุมชน ขาดการเรียนรู้ช่องทางทางการตลาดใหม่ๆ และการส่งเสริมการตลาดอย่างจริงจังจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การลงทุนสู่ธุรกิจชุมชน/วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้ายังมีอุปสรรคขาดกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการ การเข้าถึงแหล่งทุน และยังขาดความพร้อมในหลายด้าน การออกมีกระบวนการเรียนรู้ที่มีความก้าวหน้าของกลุ่มออมทรัพย์เพียงบางกลุ่ม และกระบวนการเรียนรู้ด้านการออมยังไม่ได้นำไปการจัดสวัสดิการของชุมชนที่หลากหลายครอบคลุมกลุ่มต่างๆในชุมชน

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 4 แห่ง จำนวน 48 คน ในการเสนอยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปยุทธศาสตร์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6-3 สรุปยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการสัมมนาผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน			
ด้านการจัดการเรียนการสอน	ด้านการวิจัย	ด้านการบริการทางวิชาการ	ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
<ul style="list-style-type: none"> • ปรับระบบหลักสูตร เชื่อมโยงท้องถิ่น • การคิด สร้างสรรค์ เน้นชุมชน • จัดการศึกษาตามจุดเด่นราชภัฏ • ปรับระบบการสอนเน้นฝึกทักษะปฏิบัติในชุมชน • การปฏิรูประบบ • บูรณาการการทำงาน • เครือข่ายแบบ บูรณาการ • ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ • การจัด การศึกษาตามอรรถศาสตร์ เสริมเศรษฐกิจชุมชน • ตัวชี้วัด ความสำเร็จของราชภัฏด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน • การบูรณาการโดยใช้ความใกล้ชิดของราชภัฏกับท้องถิ่นเป็นโอกาส • เร่งรัด พัฒนา เจตคติตามภารกิจราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น • การรักษาปรัชญา มหาวิทยาลัย ราชภัฏเพื่อท้องถิ่น • ผลิตภัณฑ์ เพื่อสืบทอดเศรษฐกิจ ชุมชน • การจัดการเรียนการสอนใช้ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ • การบูรณาการการสอนกับการวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> • การวิจัยท้องถิ่นเชิง บูรณาการศาสตร์ • การพัฒนาหลักสูตรมี งานวิจัย ชุมชนรองรับ • งานวิจัยตอบ โจทย์ด้านเศรษฐกิจของ ชุมชน • การพัฒนาให้ เข้าถึงเศรษฐกิจชุมชน • เครือข่ายวิจัยเศรษฐกิจ ชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ • กระบวนการ ทำงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนร่วมกันมี ตัวชี้วัด ระดับกลุ่ม • การจัดการ ความรู้ด้านการวิจัย • การวิจัยเชิงพื้นที่ • การกำหนด หัวข้อประเด็นวิจัย (Research Theme) ให้ชัดเจน • การสร้างโมเดล ต้นแบบการ พัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน • การวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน • การบูรณาการการวิจัยยึดโยงเครือข่ายพันธมิตร • บูรณาการการวิจัยเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชน • การบูรณาการขับเคลื่อน เศรษฐกิจชุมชน • การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการวิจัยเศรษฐกิจชุมชน • ส่งเสริมการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนด้วยเครือข่าย 	<ul style="list-style-type: none"> • การบริการ วิชาการตรง ตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน • การนำองค์ ความรู้สู่ ชุมชน • ยุทธศาสตร์หนึ่ง โปรแกรมหนึ่ง ตำบล • สร้างองค์ความรู้ที่ชัดเจนสร้างความ มั่นใจให้กับ หน่วยงาน • การสร้าง เครือข่าย เพื่อผูกพันมิตรบริการวิชาการ • จัดตั้งหน่วยงานกลางบริการ วิชาการแก่ ชุมชน • ยุทธศาสตร์ความร่วมมือ ทางวิชาการ • การสร้างพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของ ชุมชน • องค์กรแห่งการ เรียนรู้ สร้างผู้นำ การ เปลี่ยน แปลง เสริมความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจของชุมชน • การทำงาน เชิงพื้นที่ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ • การประชาสัมพันธ์ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายชุมชน • การต่อยอดองค์ความรู้สู่เศรษฐกิจชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> • คิดสร้างสรรค์สร้างนวัตกรรมต่อยอดองค์ความรู้สู่ เศรษฐกิจชุมชน • แก่วิกฤติชาติ ด้วยศาสตร์ราชัน • ศูนย์กลางของท้องถิ่น • ความโปร่งใส เป้าหมายชัดเจน • การศึกษาวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ชุมชน • ศูนย์กลางการ เรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน • การรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมไว้คุณค่าวัฒนธรรม • มุ่งรักษาสถานะ เริงต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การ อนุรักษ์เชิงพื้นที่ • ยุทธศาสตร์เชิงรุกเร่งต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน • การเฝ้าระวังวัฒนธรรมคตินวัตกรรม สร้างสรรค์ เศรษฐกิจ ชุมชน • อนุรักษ์ภูมิปัญญาเชื่อมโยงภาคี เครือข่าย

โดยสรุป ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาที่มีความเห็นตรงกันคือ ด้านการเรียนการสอน ควรปรับและพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เน้นชุมชน การบูรณาการศาสตร์ การรักษาปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ การสร้างเครือข่ายและการจัดการความรู้ ด้านการวิจัย ควรมีการบูรณาการ การสร้างเครือข่าย การสร้างโมเดลต้นแบบ การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ระบบฐานข้อมูล และการตอบโจทย์ชุมชน

ด้านการบริการทางวิชาการ ครอบมืองค์กรบริการวิชาการโดยเฉพาะ การประชาสัมพันธ์ การทำงานในเชิงพื้นที่ การบูรณาการเครือข่าย การบริการวิชาการตามความต้องการของชุมชน การสร้างชุมชนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ครอบมืองค์กรคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญา อนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

ส่วนที่ 4 การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน นำเสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

4.2 การวิเคราะห์และนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภาวะคุกคาม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ผลการวิเคราะห์จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 4 แห่ง จำนวนรวม 48 คน และได้นำเสนอผลการศึกษาไว้ในบทที่ 4 นำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ได้ดังนี้

1) ด้านการจัดการเรียนการสอน

จุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัยภายในที่ส่งเสริมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่ามีจุดแข็งดังนี้

(1) มหาวิทยาลัยราชภัฏมีสถานที่และเครื่องมืออุปกรณ์ ที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน เช่น อาคารปฏิบัติการ วัสดุครุภัณฑ์ และสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองมากนัก และการคมนาคมสะดวก

(2) บุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ การทำงานมีความร่วมมือกัน มีวัฒนธรรมองค์กรอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว และบุคลากรเท่าที่มีอยู่ของบางคณะ เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มีความเข้มแข็งในการลงปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชน

(3) มีแหล่งเงินงบประมาณที่สนับสนุนในการเปิดสาขาวิชา การจัดการเรียนการสอนที่เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น

(4) มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ทางด้านการเกษตรและอาหาร ที่เป็นหลักสูตรที่ดี ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำ คือ สาขาการเกษตรและอาหาร กลางน้ำ คือ สาขาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และปลายน้ำ คือ ด้านวิศวกรรมทางเกษตรต่อยอดทางด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

(5) การลงพื้นที่ปฏิบัติงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนในการจัดการเรียนการสอน ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากมหาวิทยาลัย

(6) ผู้เรียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ สามารถประสานงาน และสร้างเครือข่ายเปิดพื้นที่เชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนและการขับเคลื่อนภารกิจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้

(7) มีนโยบายการบูรณาการรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยให้นักศึกษาลงพื้นที่เพื่อฝึกปฏิบัติการและนำองค์ความรู้สู่ชุมชน

(8) มีทิศทางการทำงานส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนที่ชัดเจน เช่น คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีทิศทางการทำงานเพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่การผลิตและการแปรรูปสินค้าของชุมชน

(9) คณะที่มีนักศึกษาน้อย อาจารย์มีเวลาในการลงพื้นที่ส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้น เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร

(10) มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียง ก่อตั้งมานาน เป็นที่ยอมรับของชุมชน

(11) ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่มีวิสัยทัศน์ ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

จุดอ่อนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัย

ภายในที่เป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่ามีจุดอ่อนด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการด้านเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

(1) งบประมาณที่ได้รับยังไม่เพียงพอกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการรับการส่งเสริมที่มีจำนวนมากขึ้น ทั้งนักศึกษาที่ลงพื้นที่ชุมชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ได้แก่ ค่าพาหนะ ค่าที่พัก เป็นต้น และคณะเล็ก ที่มีนักศึกษาน้อย จะได้รับงบประมาณที่จำกัด ในขณะที่หน่วยงาน ชุมชนที่ต้องการรับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏมีมากขึ้น

(2) บุคลากรไม่เพียงพอไม่ได้ตามเกณฑ์ สกอ.ทำให้อาจารย์มีภาระงานสอนมาก ไม่มีเวลาส่งเสริมชุมชน การลงพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆไม่ได้รวมในภาระงาน และมีอาจารย์บางส่วนที่ยังคงสอนในระบบเดิม ไม่เปลี่ยนวิธีสอนที่บูรณาการการเรียนการสอน และการวิจัยสู่ชุมชนท้องถิ่น และบางส่วนยังไม่ได้ให้ความสำคัญ รวมทั้งองค์ความรู้ยังไม่เชี่ยวชาญเพียงพอในการลงพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

(3) ไม่มีหลักสูตรสาขาวิชาเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง

(4) อาจารย์รุ่นใหม่จะมองว่าเป็นอาจารย์สถาบันอุดมศึกษา เหมือนกับมหาวิทยาลัยทั่วไป ยังไม่สัมผัสกับปรัชญาปณิธานของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ก่อตั้งเพื่อชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นอาจารย์รุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะทำงานตามกรอบภารกิจหน้าที่ของอาจารย์ระดับอุดมศึกษาเท่านั้น

(5) ด้านผู้เรียน วิธีคิดของนักศึกษาในปัจจุบันที่ไม่ชอบทำงานด้านการเกษตรและไม่ชอบทำงานในชุมชนท้องถิ่น ต้องการงานภาคธุรกิจในเมือง ชอบความสะดวกสบาย ทำให้เป็นอุปสรรคในการสืบทอดอาชีพ ที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน อีกทั้งในการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน พบว่า การปลูกจิตสำนึกของผู้เรียนทำได้ยากเพราะผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สนใจชุมชนท้องถิ่น ต้องการเรียนที่เน้นบริบทของชุมชนเมืองมากกว่า

(6) เทคโนโลยีที่ใช้อยู่ในบางคณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นเทคโนโลยีพื้นฐาน (basic technology) ขาดเทคโนโลยีก้าวหน้า (advance technology)

(7) ตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ผ่านมาไม่ได้เน้นชุมชนเป็นตัวชี้วัดการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษา ซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

(8) ผลงานการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของอาจารย์ ไม่สามารถขอผลงานทางวิชาการเพื่อเพิ่มศักยภาพทางวิชาการได้

(9) การลงฝึกปฏิบัติและศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชนของนักศึกษา มีผลดีในการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับชุมชน แต่มีอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนที่กระทบกับเวลาในการสอนของวิชาอื่นที่เป็นภาคทฤษฎี ทำให้ดำเนินการได้ไม่เต็มที่

(10) การทำงานตามกระแสของมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียงทำให้บางสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเปิดสอน ขาดความพร้อมทั้งด้านอุปกรณ์การฝึก ที่ต้องใช้เทคโนโลยี และความเชี่ยวชาญสูง ทำให้การจัดการเรียนการสอนบางสาขาวิชาที่เชื่อมโยงผู้ท้องถิ่นเข้าไม่ถึงองค์ความรู้ที่แท้จริง

โอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี พบว่าโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีดังนี้

(1) เครือข่ายความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเข้มแข็ง ทั้งความร่วมมือในกลุ่มของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนที่เป็นเครือข่ายการพัฒนา และองค์กรหรือสถาบันภายนอก สนใจขยายความร่วมมือทางวิชาการและวิชาชีพกับมหาวิทยาลัยราชภัฏมากขึ้น

(2) มหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชนมีความใกล้ชิดกัน ชุมชนยินดีเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การลงพื้นที่ชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้รับการตอบรับอย่างดีจากชุมชน

(3) มีเครือข่ายศิษย์เก่าที่เข้มแข็ง ซึ่งทำงานอยู่ในองค์กรของท้องถิ่น ช่วยประสานการดำเนินงานและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ส่งเสริมชุมชน ในด้านต่างๆ

(4) ผู้นำขององค์กรท้องถิ่น ได้แก่ อบจ. อบต. ส่วนใหญ่มีวิสัยทัศน์ มินิโยบายในการส่งเสริมพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(5) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา

(6) เศรษฐกิจยุคใหม่ เน้นเศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็นโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถตอบสนองการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ได้โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน

(7) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11(พ.ศ.2555-2559)มี ยุทธศาสตร์การพัฒนาคความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหาร ซึ่งภาคเกษตรและการผลิตอาหารเป็นภาคการผลิตของชุมชนท้องถิ่น และเป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นทิศทางการพัฒนาประเทศดังกล่าว เป็นโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการเกษตรและอาหาร

(8) นโยบายรัฐบาล สนับสนุนและส่งเสริมการบ่มเพาะวิสาหกิจ การสร้างผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ และสนับสนุนสถาบันการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เกษตรทุกสาขา สนับสนุนบุคลากรของสถาบันการศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พัฒนารูปแบบการผลิต การบรรจุภัณฑ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี พบว่ามีภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีดังนี้

- (1) จากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐน้อยลง มหาวิทยาลัยต้องจัดการงบประมาณแบบพึ่งตนเองมากขึ้น
- (2) ปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความรุนแรงขึ้นมีความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ และกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมคุกคามเข้าไปในชุมชนมากขึ้น
- (3) ทักษะคติของคนในสังคมต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏในกระแสของคุณภาพการศึกษามีมากขึ้น
- (4) สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ภูมิปัญญาชาวบ้านมีอายุมาก หากไม่เร่งถ่ายทอดองค์ความรู้ ความรู้ที่อยู่ในตัวของภูมิปัญญาเหล่านี้ก็จะหายไปในอนาคต

2) ด้านการวิจัย

จุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัย

ภายในที่ส่งเสริมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ด้านการวิจัยมีปัจจัยภายในที่ส่งเสริม ซึ่งเป็นจุดแข็งดังนี้

(1) ด้านงบประมาณ มีเงินทุนสนับสนุนการวิจัยด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนจาก สกว. และสกอ. เป็นจำนวนมากและขอได้ตลอดปี

(2) มีระบบงานด้านการวิจัยที่สนับสนุน จูงใจเอื้อต่อการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนทั้งการยกย่องชมเชยการให้รางวัลผลงานวิจัยดีเด่นรวมทั้งจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการวิจัยชุมชน และจัดเวทีเผยแพร่ผลงานวิจัย

(3) บุคลากร ในส่วนที่ทำวิจัยชุมชนมีความเข้มแข็ง มีทีมวิจัย และบางคนเป็นนักวิจัยดีเด่น บุคลากรที่ทำวิจัยชุมชนมีความใกล้ชิดกับชุมชนมาก เป็นที่พึ่งของชุมชนได้

(4) บุคลากรมีความตั้งใจทำงานและต้องการนำความรู้จากการวิจัยถ่ายทอดสู่ชุมชน

(5) คณะที่มีนักศึกษาเรียนน้อย เช่น คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร อาจารย์มีภาระงานสอนน้อย ทำให้มีเวลาทำงานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมีเวลามากขึ้น

(6) ด้านภาวะผู้นำ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น สนับสนุนการทำวิจัยชุมชน ทำให้การทำงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนทำได้อย่างเต็มที่

(7) สถานที่และอุปกรณ์ของมหาวิทยาลัย มีทั้งห้องแล็บ ห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้ที่ครบวงจร ที่เอื้อต่อการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

จุดอ่อนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่ามีจุดอ่อนด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

(1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งด้านเศรษฐกิจชุมชนไม่สามารถขอผลงานทางวิชาการ เพื่อเพิ่มศักยภาพตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ได้

(2) งานวิจัยทางด้านเศรษฐกิจชุมชนยังไม่เข้าถึงในเชิงพื้นที่และยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงส่วนใหญ่เป็นการทำวิจัยตามความต้องการและความรู้ความสามารถของนักวิจัยเป็นหลัก ทำให้งานวิจัยหลายเรื่องไม่ใช่งานวิจัยที่พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แต่เป็นเรื่องที่นักวิจัยอยากจะทำขึ้นตามความคิดของตนเอง

(3)บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็งในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง

(4)มหาวิทยาลัยมีจุดเน้นเศรษฐกิจพอเพียงแต่ยังมีบุคลากรที่ไม่เข้าใจตนเองแท้ในเศรษฐกิจพอเพียง และนักวิจัยบางคนยังมีมุมมองที่ไม่ชัดเจนถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

(5)นักวิจัยชุมชนรุ่นใหม่ยังมีน้อยเนื่องจากผลิตไม่ทัน นักวิจัยท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังเป็นนักวิจัยหน้าเดิม คนเดิม อาจารย์นักวิจัยรุ่นเก่าส่วนใหญ่กำลังจะเกษียณอายุ และบางท่านก็เกษียณอายุไปแล้ว

(6) อาจารย์รุ่นใหม่ยังไม่ซึมซับความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังขาดจิตวิญญาณความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏที่สำคัญในสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

(7) อาจารย์มีภาระงานสอนมาก ส่วนใหญ่มีงานสอนทั้งวันปกติและวันหยุดในภาคปกติและภาคพิเศษรวมทั้งการรับผิดชอบงานด้านอื่นๆ ทำให้มีเวลาทำวิจัยน้อย และงานวิจัยชุมชนยังไม่รวมอยู่ในภาระงาน ดังนั้นผลงานวิจัยควรมีสัดส่วนรวมกับงานสอนอยู่ในภาระงาน

(8)เทคโนโลยีที่มีของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นองค์ความรู้พื้นฐาน ไม่มีเทคโนโลยีขั้นสูง ทำให้การวิจัยที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงทำไม่ได้

(9) ขั้นตอนการทำงานของหน่วยงานในมหาวิทยาลัยที่เกื้อหนุนการทำงานวิจัยลงพื้นที่ชุมชนมีข้อจำกัดและขั้นตอนมาก เช่น การขอใช้ยานพาหนะ การเบิกจ่ายต่างๆ

(10) การทำงานวิจัยไม่ได้บูรณาการศาสตร์ ต่างคนต่างทำ นักวิจัยจะเป็นกลุ่มศาสตร์เดียวกัน คณะเดียวกัน งานวิจัยที่ได้ผลควรต้องใช้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการกัน

(11)งานวิจัยชุมชนยังไม่มีระบบ มีการทำงานวิจัยที่ซ้ำประเด็น

(12) งานวิจัยชุมชนยังไม่มีฐานข้อมูลที่ดี จะต้องมีฐานข้อมูลกลาง เรื่องไหน ทำที่ไหน อย่างไร ความต้องการชุมชนมีอย่างไร รวมทั้งฐานข้อมูลความเคลื่อนไหวของชุมชนในพื้นที่ที่นักวิจัยต้องรู้อย่างละเอียด

(13) งานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจรต้องใช้งบประมาณมาก จึงยังมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณการวิจัยแต่ละเรื่อง

(14)งานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมีน้อยและผลการวิจัยที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์ให้งานวิจัยลงสู่ชุมชนจริงๆในการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนยังมีน้อย เนื่องจากงานวิจัยอยู่ในรูปงานวิชาการและไม่ได้ทำคู่มือการปฏิบัติ ทำให้ชุมชนเข้าใจยาก

โอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษาสภาพการ
จัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง
เศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี นโยบายและ
ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559) พบว่าโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ในการวิจัยเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมีดังนี้

(1) เครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเข้มแข็ง
ทั้งความร่วมมือในกลุ่มของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ องค์การปกครองส่วน
ท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนที่เป็นเครือข่ายการพัฒนา และองค์กรหรือสถาบันภายนอก

(2) มหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชนมีความใกล้ชิดกัน การลงพื้นที่ชุมชนเพื่อทำวิจัย
ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ตอบโจทย์ของความต้องการของชุมชน
ได้รับการตอบรับอย่างดีจากชุมชน

(3) มีเครือข่ายศิษย์เก่าที่เข้มแข็ง ซึ่งทำงานอยู่ในองค์กรของท้องถิ่นและในชุมชน
ช่วยประสานการดำเนินงานและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่วิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

(4) เศรษฐกิจยุคใหม่ เน้นเศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็น
โอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการวิจัยและพัฒนา เพื่อส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนให้
สามารถตอบสนองการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ได้โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน

(5) จุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 นโยบายและ
ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 เน้นการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงเป็น
โอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

(6) ผู้นำขององค์กรท้องถิ่น ได้แก่ อบจ. อบต. ส่วนใหญ่ มีนโยบายในการส่งเสริม
พัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมการวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(7) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา ยินดีร่วมทำวิจัยเพื่อเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และเห็นด้วยในแนว
ทางการพัฒนาชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(8) นโยบายรัฐบาล สนับสนุนให้สถาบันการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตภาคการเกษตรและนำองค์ความรู้จากการวิจัยสู่เกษตรกร และการวิจัยและพัฒนาสร้างนวัตกรรม สร้างตราสินค้าใหม่จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะงานศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี พบว่ามีภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

- (1) จากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้งบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากภาครัฐน้อยลง มหาวิทยาลัยต้องจัดการงบประมาณงานวิจัยแบบพึ่งตนเองมากขึ้น
- (2) ปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความรุนแรงขึ้นมีความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ และกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมคุกคามเข้าไปในชุมชนมากขึ้น ทำให้การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน มีหลายมิติที่ต้องเร่งส่งเสริมพัฒนาร่วมกับองค์กรอื่น
- (3) การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ประเด็นการวิจัยที่ตรงกับนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้รับการสนับสนุน และเมื่อนักการเมืองท้องถิ่นเปลี่ยนก็เปลี่ยนนโยบายไปด้วย ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง
- (4) ความแตกแยกทางความคิดของคนในชุมชน ที่แบ่งฝ่ายตามสีเสื้อ จากปัญหาความแตกแยกในระดับชาติ มีผลต่อการส่งเสริมชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ชุมชนหรือองค์กรต่างสีกันก็จะไม่เข้าร่วม
- (5) ชาวบ้านบางกลุ่มระแวงนักวิจัยเก็บข้อมูลเพื่อทำผลงานวิชาการไม่ได้ส่งเสริมชุมชนอย่างจริงจัง

3) ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

จุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัย

ภายในที่ส่งเสริมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมมีปัจจัยภายในที่ส่งเสริม ซึ่งเป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ดังนี้

- (1) มีศูนย์ป่มเพาะวิสาหกิจที่ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างผู้ประกอบการ
ธุรกิจชุมชนยุคใหม่ที่ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน
- (2) มีศูนย์การเรียนรู้ที่ขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียงผ่านโครงการอบรมบริการ
ทางวิชาการที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนด้านการเกษตรอย่างครบ
วงจร ของคณะเกษตรและชีวภาพ
- (3) มีอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ในการบริการทางวิชาการแหล่งฝึกปฏิบัติการ
ส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน
- (4) บุคลากรมีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการ ของท้องถิ่น อาจารย์
บางสาขาวิชามีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์ค่อนข้างดี ถ้ามีเวลาเพียงพอก็สามารถ
ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนได้
- (5) มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งในการบริการทางวิชาการ ทั้งในเครือข่าย
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันการศึกษาและองค์กรในท้องถิ่น
- (6) มีความร่วมมือในการทำงานโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนอย่างเข้มแข็ง
ของบุคลากรทุกระดับของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
- (7) การสนับสนุนด้านงบประมาณ ในการทำวิจัยและการบริการทางวิชาการ
โดยมีทั้งงบประมาณทั้งในส่วนของคณะและในส่วนของมหาวิทยาลัยสนับสนุน
- (8) มีเครือข่ายศิษย์เก่าที่เข้มแข็งในการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงาน
ต่างๆ
- (9) มีโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏที่ชัดเจนในเชิงพื้นที่ในการบริการทาง
วิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง

จุดอ่อนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัย
ภายในที่เป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่ามีจุดอ่อนด้าน
การบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

- (1) บุคลากรทำภารกิจด้านบริการทางวิชาการได้ไม่เต็มที่เพราะมีภาระงานสอน
มากทำให้ไม่มีเวลาในการบริการทางวิชาการแก่สังคม

(2)งบประมาณไม่เพียงพอในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชนที่มีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก

(3) การทำงานของหน่วยงานและคณะต่างๆยังมีการทำงานแบบแยกส่วน แยกการทำงานตามแต่ละคณะและแต่ละโครงการขาดการสังเคราะห์และบูรณาการการทำงานร่วมกัน

(4) การลงพื้นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในระดับจังหวัดขนาดของพื้นที่กว้าง ไม่ได้เจาะกลุ่มเป้าหมายในเชิงพื้นที่ที่ชัดเจน เมื่อมีงบประมาณมาสนับสนุน กระจายไปยังชุมชนแต่ละแห่งในจังหวัด ไม่เกิดการบูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่อย่างแท้จริง และไม่เกิดผลสำเร็จที่เป็นต้นแบบการพัฒนาในเชิงพื้นที่

(5) ผลที่ได้ของชุมชนยังไม่บรรลุผลถึงขั้นการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

(6) การประชาสัมพันธ์โครงการน้อย บางโครงการที่จัดเพื่อส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน แต่คนเข้ารับการอบรมน้อย การนำองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนใน รูปของสื่อต่าง ๆ มีน้อย

(7) มหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่งไม่มีหน่วยงานระดับมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนโดยตรง ส่วนใหญ่แต่ละคณะมียุทธศาสตร์บริการวิชาการของตนเอง แล้วดำเนินการตามยุทธศาสตร์ของคณะ จึงไม่มีการบูรณาการกัน

(8) ระบบการบริหารของมหาวิทยาลัยยังไม่เอื้อต่อการทำงานชุมชนอย่างเต็มที่ เช่น การลงเวลาปฏิบัติงานของบุคลากร การทำงานบริการชุมชนไม่รวมในภาระงาน การเบิกจ่ายมีระเบียบและขั้นตอนมาก เป็นต้น

(9) การจัดอบรมบริการทางวิชาที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนที่เข้ารับการบริการ มีช่วงการทำงานที่ไม่ตรงกับการจัดของมหาวิทยาลัย วันเวลาของการจัดส่วนใหญ่ยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับวันเวลาที่ชุมชนสามารถเข้าร่วมได้ และบางครั้งชาวบ้านคิดว่าเป็นรายได้เสริม มีอาชีพหลักอยู่แล้วทำให้การศึกษาเรียนรู้ได้ไม่เต็มที่ และมีปัญหาการนัดหมายกับชาวบ้านเวลาไม่ตรงกันบ้าง

โอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี พบว่าโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนมีดังนี้

(1) เครือข่ายความร่วมมือด้านการบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความเข้มแข็ง ทั้งความร่วมมือในกลุ่มของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนที่เป็นเครือข่ายการพัฒนา และองค์กรหรือสถาบันภายนอก

(2) มหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชนมีความใกล้ชิดกัน ชุมชนถือว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยของชุมชน การลงพื้นที่ชุมชนเพื่อบริการทางวิชาการเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ตอบโจทย์ของความต้องการของชุมชน ได้รับการตอบรับอย่างดีจากชุมชน

(3) มีเครือข่ายศิษย์เก่าที่เข้มแข็ง ซึ่งทำงานอยู่ในองค์กรของท้องถิ่นและในชุมชน ช่วยประสานการดำเนินงานและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่บริการทางวิชาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

(4) มีความสัมพันธ์และความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและชุมชนเป็นเครือข่ายการบริการทางวิชาการ

(5) การบริการทางวิชาการเพื่อส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถตอบสนองการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาประเทศ

(6) จุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 เน้นการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงเป็นโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการบริการทางวิชาการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

(7) ผู้นำขององค์กรท้องถิ่น ได้แก่ อบจ. อบต. ส่วนใหญ่ มีนโยบายในการส่งเสริมพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมการบริการทางวิชาการด้านเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(8) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา ต้องการต่อยอดความรู้จากการบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และเห็นด้วยในแนวทางการพัฒนาชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(9) แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะ 5 ปี ฉบับปัจจุบัน มียุทธศาสตร์การบริการวิชาการเพื่อสร้างชาติอย่างยั่งยืน โดยให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถของสังคมบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย เพื่อชุมชน โดยชุมชน

(10) นโยบายรัฐบาล ส่งเสริมศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ การเสริมสร้างกระบวนการสร้างอาชีพ สร้างงานที่มีคุณภาพ ให้เกิดความรู้ ความชำนาญ และความคิดสร้างสรรค์ การผลิตและแปรรูปสินค้า

ภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี พบว่ามีภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการบริการทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

(1) จากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้งบประมาณสนับสนุนการบริการทางวิชาการจากภาครัฐน้อยลง มหาวิทยาลัยต้องจัดการงบประมาณงานวิจัยแบบพึ่งตนเองมากขึ้น

(2) ปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความรุนแรงขึ้นมีความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ และกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมคุกคามเข้าไปในชุมชนมากขึ้น ทำให้การบริการทางวิชาการเพื่อพัฒนาชุมชน มีหลายมิติที่ต้องเร่งส่งเสริมพัฒนาร่วมกับองค์กรอื่น

(3) การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ประเด็นการบริการวิชาการที่ตรงกับนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้รับการสนับสนุน และเมื่อนักการเมืองท้องถิ่นเปลี่ยนก็เปลี่ยนนโยบาย การพัฒนาในเชิงพื้นที่ก็เปลี่ยนแปลงด้วย ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง การพัฒนาในเรื่องที่อบต.หาเสียงไว้จะได้รับงบประมาณสนับสนุน ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือมากขึ้นในเรื่องที่อบต.สนับสนุน และบางพื้นที่อบต.จะให้ข้อมูลเฉพาะในส่วนที่สนใจ

(4) ความแตกแยกทางความคิดของคนในชุมชน ที่แบ่งฝ่ายตามสีเสื้อ จากปัญหา

ความแตกแยกในระดับชาติ มีผลต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ชุมชนหรือองค์กรต่างสีกันก็จะไม่เข้าร่วม การเข้าไปในชุมชนของนักวิชาการจะถูกต้องเข้าไปในเรื่องการเมืองท้องถิ่นไม่มากนักน้อย

(5) การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในรูปวิสาหกิจชุมชน ชาวบ้านต้องมีความพร้อม และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ แต่ชาวบ้านไม่มีความพร้อมทุกคน บางส่วนไม่แน่ใจว่าการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ขึ้นมาแล้วชุมชนจะได้ประโยชน์อย่างไร เพราะเป็นงานที่ต้องใช้เวลาในการเห็นผล

(6) การส่งเสริมด้านการตลาดสินค้าของชุมชนต้องมีความต่อเนื่อง การส่งสินค้าชุมชนสู่ตลาดนอกพื้นที่ การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนต้องเข้มแข็งเพียงพอ และปัญหาการผลิตของชุมชนไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด เนื่องจากกำลังการผลิตน้อย ทำให้การเชื่อมสู่ตลาดภายนอกที่มีการแข่งขันสูงทำได้ยาก

(7) ชาวบ้านบางคนต้องการเป็นลูกจ้างมากกว่าที่จะทำกิจการทางการเกษตรและยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ น้อย technology adoption ต่ำ

(8) จากการที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเกษตรกรรมเริ่มแก่ตัวลง อายุ 50 ปีโดยเฉลี่ย จำนวนประชากรวัยหนุ่มสาวทำงานในเมือง เกิดช่องว่างคนที่เข้ารับการบริการทางวิชาการในชุมชนจะมีคนรุ่นอายุ 40 กว่า 50 ปีขึ้นไป กลุ่มหนึ่ง และรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปีลงมาอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้าร่วม ส่วนคนที่อายุ 20-40 ปีจะหายไปจากหมู่บ้าน ผู้เข้าร่วมที่เป็นผู้สูงอายุ การเรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ ช้า การอบรมเนื้อหาที่ยากและเชิงวิชาการมากเกินไป บางครั้งผู้สูงอายุเรียนรู้แล้วก็ยังปฏิบัติไม่ได้

(9) ข้อจำกัดของบางชุมชน ด้านภาษาการสื่อสารและความไว้วางใจคนนอกต้องใช้เวลาในการสร้างความสัมพันธ์

(10) การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนเกษตรกรรมต้องใช้เวลาและต่อเนื่องจึงจะเห็นผล โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนครบวงจรต้องใช้เวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

(11) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงในระบบตลาดสินค้าและบริการ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนซึ่งชุมชนต้องมีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

4) ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัยภายในที่ส่งเสริมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมมีปัจจัยภายในที่ส่งเสริม ซึ่งเป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ดังนี้

(1) บุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพสูงสามารถส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน รวมทั้งสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยราชภัฏและจังหวัด

(2) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นแหล่งเรียนรู้จัดแสดงผลภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ

(3) มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีศูนย์ครามและผลิตภัณฑ์คราม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีศูนย์เรียนรู้ผ้าบาติก เป็นต้น

จุดอ่อนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่ามีจุดอ่อนด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

(1) ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณตามระบบราชการขัดขวางการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเพราะการทำงานกับภูมิปัญญาชาวบ้านบางครั้งไม่มีหลักฐานในการเบิกจ่าย

(2) การสื่อสารกับชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นบางครั้งการสื่อสารคลาดเคลื่อนเนื่องจากการใช้ภาษาที่แตกต่างกันทำให้เข้าใจยาก

(3) ความร่วมมือของบุคลากรทางด้านศิลปวัฒนธรรมมีน้อย บุคลากรรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบางส่วนไม่สนใจงานด้านศิลปวัฒนธรรม และวิถีคิดของคนรุ่นใหม่ไม่ยึดปรัชญาราชภัฏ การทำงานไปตามกระแสสากล

(4) ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม

โอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษาสภาพการ จัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี พบว่าโอกาสของ มหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนมีดังนี้

- (1) ทิศทางการพัฒนาประเทศให้ความสนใจและส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น
- (2) เศรษฐกิจยุคใหม่ที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่งเสริม การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
- (3) นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับปัจจุบัน ส่งเสริมการวิจัยต่อ ยอดภูมิปัญญาไทยที่มีศักยภาพให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ
- (4) นโยบายรัฐบาล ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม สร้างตราสินค้าใหม่จาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะงานหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่เป็นปัจจัยภายนอก จากการศึกษา สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ทางเศรษฐกิจของชุมชน สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทิศทางการพัฒนาในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาวและระยะ 5 ปี พบว่ามี ภาวะคุกคามของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

- (1) ภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ต้องเร่งส่งเสริมการถ่ายทอด องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่
- (2) สินค้าชุมชนที่เป็นสินค้าจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ขาดการส่งเสริมอย่าง ต่อเนื่องจากภาครัฐ โดยเฉพาะด้านการตลาด ทำให้ผู้ผลิตที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเปลี่ยนอาชีพ ไปเป็นแรงงานในเมือง
- (3) การส่งเสริมในรูปแบบค้ำเคี้ยวของสถาบันการศึกษาและองค์กรภาครัฐ ขาด

การมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจที่สามารถผลักดันสินค้าชุมชนสู่ตลาดภายนอกและเพิ่มช่องทางการตลาดให้แก่สินค้าชุมชนมากขึ้น

4.2 การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

การวิเคราะห์เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จากการใช้เทคนิค SWOT analysis จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

ด้านการเรียนการสอน

1) ยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO) ดังนี้

เนื่องจากจุดแข็ง คือ มีนโยบายให้นักศึกษาลงปฏิบัติในชุมชน มีทิศทางการทำงานในการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีสู่ชุมชน รวมทั้งผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ส่งเสริมชุมชน และโอกาส คือ มีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรและชุมชน และเครือข่ายศิษย์เก่าที่เข้มแข็ง มีความใกล้ชิดกับชุมชน องค์กรระดับจังหวัดสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายรัฐบาลส่งเสริมศูนย์ปมเพาะวิสาหกิจ การสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ และการสร้างความเป็นเลิศวิชาการทางการเกษตรของสถาบันอุดมศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้คือ **ยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อการผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **บูรณาการการผลิตบัณฑิตโดยภาคีเครือข่ายความร่วมมือ** ประกอบด้วย คณะ/หน่วยงานต่างๆในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้นำ/กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจในชุมชน อาทิ วิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน สหกรณ์การผลิต องค์กรในท้องถิ่น ภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นเครือข่ายความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยบูรณาการศาสตร์ สร้างพลังความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือโดยจัดทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ร่วมกัน มีการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน วางแผนการผลิตบัณฑิตร่วมกันในระดับพื้นที่ ร่วมดำเนินการ ประเมิน และปรับปรุงพัฒนา โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน

(2) ผลิตบัณฑิตตามหลักสูตร/สาขาวิชา การบริหารจัดการเศรษฐกิจ

ชุมชน โดยคัดเลือกผู้เรียนจากในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน สร้างแรงจูงใจผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น ให้งานการศึกษาตลอดหลักสูตรแก่ผู้เรียนที่อยู่ในชุมชนเครือข่ายและต้องปฏิบัติงานในกลุ่ม/องค์กรเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่เมื่อจบการศึกษา สนับสนุนการประกอบการธุรกิจชุมชน ผ่านศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มุ่งสร้างบัณฑิตให้เป็น “ผู้ประกอบการเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่” สืบทอดอาชีพในชุมชน

(3) จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้

(community based learning) โดยเน้นการฝึกภาคปฏิบัติจริงในพื้นที่ชุมชน การประเมินผลต้องเน้นการวัดผลการทำงานภาคปฏิบัติมากกว่าการสอบวัดความรู้ที่ผู้เรียนจำได้ในรายวิชาต่างๆ

(4) ส่งเสริมการจัดโครงการสหกิจศึกษาร่วมกับสถานประกอบการธุรกิจ

ชุมชน โดยจัดให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการธุรกิจชุมชน อาทิเช่น วิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน อุตสาหกรรมชุมชน สหกรณ์การผลิตของชุมชน ฯลฯ โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ชุมชน ภาคเอกชนและหน่วยงานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

(5) ส่งเสริมการผลิตบัณฑิตทางการเกษตรและอาหารให้มากขึ้นเพื่อ

สร้างผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ สร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม ปลูกฝังค่านิยมใหม่ให้กับผู้เรียน สร้างเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่มีอิสระ มีศักดิ์ศรี และมีความคุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์

2) ยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดอ่อน – ภาวะคุกคาม (WT) ดังนี้

เนื่องจากจุดอ่อนของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่ คือ ยังไม่มีหลักสูตรเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง งบประมาณไม่เพียงพอกับกลุ่มเป้าหมาย ขาดฐานข้อมูลชุมชนที่เป็นระบบ ภาวะคุกคาม คือ สภาพสังคมก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ภูมิปัญญาชาวบ้านมีอายุมากต้องเร่งถ่ายทอดองค์ความรู้ ประกอบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติกระทบฐานการผลิตของชุมชน และสภาพการแข่งขันในระบบตลาดมีสูงขึ้น

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ “เปลี่ยนกระบวนทัศน์หลักสูตรมุ่งจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน”

แนวทางหรือมาตรการ

(1) พัฒนาหลักสูตรใช้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน

บูรณาการในหลักสูตร และรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาไทยและรายวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตร และเป็นฐานข้อมูลบูรณาการในการเรียนการสอนและการวิจัย

(2) สร้าง/พัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชน เพื่อผลิต

บัณฑิตสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง โดยใช้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเป็นฐานในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร เน้นเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge – based economy) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(3) วิจัยและพัฒนาหลักสูตรการเกษตรและอาหารให้มีความหลากหลาย

ตอบโจทย์ชุมชนท้องถิ่น ใช้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตรเพื่อการเรียนการสอน

(4) ยกระดับมาตรฐานหลักสูตร ส่งเสริมให้ชุมชนและบุคคลผู้ที่มีส่วนได้

ส่วนเสีย(stakeholders)ทุกภาคส่วน ร่วมสร้าง/พัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจชุมชน ครอบคลุมกระบวนการสร้าง พัฒนาและประเมินหลักสูตร โดยมีการประเมินความต้องการของผู้ใช้ที่แท้จริง (need assessment)

3) ยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดอ่อน – โอกาส (WO) ดังนี้

3.1) จุดอ่อนของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่ คือ คณาจารย์รุ่นใหม่ยังไม่เข้มแข็งจิตสำนึกความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏสถาบันการศึกษาที่ก่อตั้งเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณาจารย์บางส่วนยังไม่เชี่ยวชาญในศาสตร์ และการสอนยังไม่ได้เน้นฐานความรู้จากงานวิจัยชุมชน ระบบการทำงานยังไม่เอื้อในการลงปฏิบัติงานในชุมชนอย่างแท้จริง โอกาส คือ การที่มหาวิทยาลัยราชภัฏและชุมชนมีความใกล้ชิด รัฐบาลสนับสนุนบุคลากรของสถาบันการศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรและการผลิตของชุมชน

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ “ยกระดับความเข้มแข็งของคณาจารย์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน”

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ปรับกระบวนการคัดเลือกคณาจารย์ มีคุณสมบัติทางวิชาการตามเกณฑ์

และมีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการการทำงานตามภารกิจด้านการสอน การวิจัย การบริการ วิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้

(2) พัฒนาศักยภาพคณาจารย์ให้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ โดยการ

สนับสนุนการศึกษา ฝึกอบรมพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ท้องถิ่น ควบคู่กับสร้างจิตสำนึกในปณิธานการก่อตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามปรัชญาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ปฏิบัติหน้าที่ตอบสนองภารกิจโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในฐานะ “คนของพระราชฯ” โดยมีการถ่ายทอดประสบการณ์จากคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรุ่นเก่าที่ทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่นสู่คณาจารย์รุ่นใหม่ รวมทั้งยกย่อง เชิดชูคณาจารย์ที่มีผลงานสืบทอดปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

(3) พัฒนาคูณภาพการจัดการเรียนการสอนเน้นการวิจัยชุมชนเป็นฐาน

และประกันประสิทธิภาพด้านการสอน มาตรฐานเทียบระดับประเทศได้ ควบคู่กับคุณภาพในระดับที่เป็นที่ต้องการของท้องถิ่น โดยผ่านการประเมินคุณภาพ

(4) ทบทวน/พัฒนาระบบภาระงานและการเสนอผลงานทางวิชาการ รวม

งานสอนและงานส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ในการวิจัย บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เข้าเป็นภาระงาน และพัฒนาระบบการเสนอผลงานทางวิชาการที่สามารถบูรณาการภารกิจการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีกลไกเสริมศักยภาพทางวิชาการและกำลังใจให้มีความผูกพันกับการทำงานเพื่อท้องถิ่นและชุมชน

3.2) เนื่องจากจุดอ่อนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ อาจารย์มีภาระงานสอนมากจนประมาณไม่เพียงพอกับกลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยีไม่ก้าวหน้า ตัวชี้วัดการประเมินที่ผ่านมาไม่สอดคล้องภารกิจการมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลงานส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนเสนอขอผลงานทางวิชาการไม่ได้ และการเปิดสาขาวิชาขาดความพร้อม ระบบของมหาวิทยาลัยยังไม่เอื้อในการทำงานในชุมชน ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณตามระบบราชการขัดขวางการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเพราะการทำงานกับภูมิปัญญาชาวบ้านบางครั้งไม่มีหลักฐานในการเบิกจ่าย โอกาสคือ มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ใกล้ชิดกับชุมชน องค์กรของจังหวัดสนับสนุน ทิศทางการพัฒนาประเทศส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายรัฐบาลส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาเป็นกลไกขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ **“เปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการมุ่งเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง”**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **ปรับองค์ประกอบคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ** ให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์(user) ในท้องถิ่น เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิระดับคณะ (local lay board) อาทิเช่น ประธานหอการค้าจังหวัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชนหรือประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อร่วมพิจารณานโยบาย การบริหารจัดการระดับท้องถิ่น(Local Management)ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(2) **พัฒนาระบบการบริหารจัดการ**ให้เอื้อต่อการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ ปรับปรุงระเบียบ ปรับระบบการเบิกจ่ายงบประมาณให้สะดวกและรวดเร็ว ลดขั้นตอน เวลาในการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

(3) **บูรณาการการบริหารจัดการ** ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งภายในสถาบันและร่วมกับชุมชน

(4) **พัฒนาผลการดำเนินงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา** การประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกตามตัวบ่งชี้พื้นฐาน ดัชนีชี้วัดลักษณะ และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม สอดรับกับภารกิจตามปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

(5)**ระดมทรัพยากรในการบริหารจัดการ**เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน จากองค์กรเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจร่วมกัน

(6)**ประชาสัมพันธ์เชิงรุก** สร้างภาพลักษณ์การทำงานส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เผยแพร่ผลงานในรูปแบบสื่อ ผ่านช่องทางการสื่อสารรูปแบบต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย อาทิ สื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(7)**ปรับระบบการทำงานของศูนย์ สำนัก** ให้สนับสนุนการทำงานตามภารกิจ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของฝ่ายวิชาการ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 6-1 สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน: ด้านการเรียนการสอน

	จุดแข็ง (s)	จุดอ่อน (w)
	<p>S1 สถานที่และอุปกรณ์มีความพร้อม</p> <p>S2 บุคลากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญ</p> <p>S3 มีแหล่งเงินงบประมาณสนับสนุน</p> <p>S4 มีหลักสูตรทางด้านเกษตรและอาหาร</p> <p>S5 มหาวิทยาลัยสนับสนุนการลงพื้นที่ส่งเสริมชุมชน</p> <p>S6 ผู้เรียนอยู่ในพื้นที่ประสานเครือข่าย</p> <p>S7 นโยบายให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ในชุมชน</p> <p>S8 มีทิศทางการทำงานนำองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน</p> <p>S9 คณะเทคโนโลยีการเกษตร อาจารย์มีเวลาลงพื้นที่ชุมชนมาก</p> <p>S10 เป็นสถาบันที่มีชื่อเสียง ก่อตั้งมานาน</p> <p>S11 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ส่งเสริมชุมชน</p>	<p>W1 งบประมาณไม่เพียงพอกับกลุ่มเป้าหมาย</p> <p>W2 อาจารย์ภาระงานสอนมาก บางส่วนสอนระบบเดิมองค์ความรู้ไม่เพียงพอ</p> <p>W3 ไม่มีหลักสูตรสาขาวิชาเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง</p> <p>W4 อาจารย์รุ่นใหม่ขาดจิตสำนึกราชภัฏ</p> <p>W5 วิถีคิดผู้เรียนไม่ชอบงานด้าน เกษตรและไม่ชอบทำงานในชุมชน</p> <p>W6 เทคโนโลยีไม่ก้าวหน้า</p> <p>W7 ตัวชี้วัดประเมินที่ผ่านของมหาวิทยาลัยราชภัฏไม่ได้เน้นชุมชน</p> <p>W8 ผลงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนขอผลงาน วิชาการไม่ได้</p> <p>W9 การลงพื้นที่ชุมชนของนักศึกษา กระทบเวลาเรียน วิชาอื่น</p> <p>W10 การเปิดสอนบางสาขาวิชาขาดความพร้อมและความเชี่ยวชาญ</p> <p>W11 ขาดฐานข้อมูลชุมชนที่เป็นระบบ</p>
<p>โอกาส(O)</p> <p>O1 เครือข่ายความร่วมมือองค์กรและชุมชนเข้มแข็ง</p> <p>O2 มหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชนใกล้ชิดกัน</p> <p>O3 เครือข่ายศิษย์เก่าเข้มแข็ง</p> <p>O4 องค์กรระดับจังหวัดส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนตาม แนวเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>O5 ทิศทางพัฒนาขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์</p> <p>O6 แผนพัฒนาฯฉบับที่ 11 เน้นการพัฒนาด้านการเกษตรและอาหาร เป็นฐานการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน</p> <p>O7 นโยบายรัฐบาล สนับสนุนและส่งเสริมการป่มเพาะวิสาหกิจการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ สถาบันการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการ เกษตร</p>	<p>SO (S7,S8,S11,O1,O3,O4,O7)</p> <p>ST (S2,T1)</p> <p>• ยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อการผลิตบัณฑิตสู่เศรษฐกิจชุมชน</p>	<p>WO</p> <p>• ยกระดับความเข้มแข็งของคณาจารย์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน (W2,W4,O2)</p> <p>• ปรับระบบการบริหารจัดการมุ่งเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง (W1,W6,W7,W8, W9,O1,O4,O5,O6,O7)</p>
<p>ภาวะคุกคาม (T)</p> <p>T1 งบประมาณสนับสนุนจาก ภาครัฐ ลดลง มหาวิทยาลัย ต้องพึ่งตนเอง มากขึ้น</p> <p>T2 ปัญหภัยพิบัติ สิ่งแวดล้อม กระทบ การผลิต ของระบบ เศรษฐกิจชุมชน</p> <p>T3 ทักษะคนของสังคมต่อคุณภาพ การศึกษาของมหาวิทยาลัย ราชภัฏ</p> <p>T4 ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุภูมิปัญญา ชาวบ้านมีอายุมาก ต้อง เร่งถ่ายทอดองค์ความรู้</p>		<p>WT</p> <p>• เปลี่ยนกระบวนการที่คนหลักสูตรจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน (W3,W1,W11,T2,T4)</p>

ด้านการวิจัย

1) ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO) ดังนี้

1.1) เนื่องจากจุดแข็ง คือ มีเงินทุนสนับสนุนการวิจัยด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน มีระบบงานสนับสนุนหัวใจการวิจัย มีบุคลากรเข้มแข็ง มีทีมวิจัย ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุน มีสถานที่และอุปกรณ์ศูนย์การเรียนรู้เอื้อต่อการวิจัย และโอกาส คือ เครือข่ายความร่วมมือด้านวิจัยเข้มแข็งทั้งชุมชน องค์การภายนอก มหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชนมีความใกล้ชิด ชุมชนตอบรับร่วมวิจัยดี มีเครือข่ายศิษย์เก่าเข้มแข็ง ประสานอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่วิจัย ทิศทางการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจฐานความรู้/เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จุดเน้นแผนพัฒนาฯ และนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ เน้นวิจัยพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ผู้นำองค์กรท้องถิ่นมีนโยบายส่งเสริมพัฒนาการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ใฝ่รู้ใฝ่ พัฒนา ร่วมวิจัยเพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน นโยบายรัฐบาล ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตของชุมชน การผลิต การแปรรูป การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ “พลิกโฉมการวิจัยมุ่งสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง”

แนวทางหรือมาตรการ

(1) กำหนดกรอบทิศทางการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ให้ชัดเจน

สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ โดยวิจัยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจฐานความรู้ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งเน้นงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามแนวคิด “สามมาชีพ” ที่เน้นทั้งความพอเพียง การพึ่งพาอาศัยกันและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตามแนวทางเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

(2) เน้นการวิจัยเชิงพื้นที่ (area based research) ยึดชุมชนและพื้นที่เป็นตัวตั้งเพื่อสร้างโมเดลต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สู่เศรษฐกิจฐานความรู้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในชุมชนที่มีความพร้อมที่อยู่ในภาคีเครือข่ายพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(3) เน้นงานวิจัยและพัฒนา (Research & Development) และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) การวิจัยที่บูรณาการวิธีวิทยาการวิจัยสหสาขา (Interdisciplinary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมพลังและขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงาน และผู้นำท้องถิ่น เสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง รวมทั้งคุณภาพของงานวิจัยที่สร้างผลิตภาพ (productivity) สิ่งประดิษฐ์ ผลงานสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อยอดภูมิปัญญาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยสร้างชาวบ้านให้เป็นนักวิจัยเศรษฐกิจชุมชน

(4) การกำหนดหัวเรื่องหลักการวิจัย (research theme) ของงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นจุดเน้นที่ชัดเจน เพื่อกลไกการขับเคลื่อนที่สามารถบูรณาการองค์ความรู้ การวิจัยและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง สามารถสร้างต้นแบบ (Model) ของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเพื่อขยายผลสู่พื้นที่อื่นต่อไป

(5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือการวิจัยแบบบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานความรู้วิถีพอเพียงและยั่งยืน รวมทั้งการนำผลการวิจัยไปใช้ต่อยอดในเชิงพาณิชย์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพิ่มช่องทางการตลาดและการลงทุนที่ก้าวหน้าสู่ตลาดแข่งขัน เพื่อสร้างรายได้ได้อย่างมั่นคงให้กับชุมชน

2) ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก –ภาวะคุกคาม (ST) ดังนี้

เนื่องจากจุดแข็ง คือ มีเงินทุนสนับสนุนการวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจากหน่วยงานภายนอก มีระบบงานสนับสนุนเชิงวิชาการวิจัย มีบุคลากรเข้มแข็ง มีทีมวิจัย ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุน มีสถานที่และอุปกรณ์ศูนย์การเรียนรู้เอื้อต่อการวิจัย และภาวะคุกคาม คือ งบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากภาครัฐน้อยลง ปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจของชุมชนรุนแรงขึ้นกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม คุกคาม สินค้าชุมชนแข่งขันสูงขึ้น

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ “ระดมทรัพยากรการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเชิงพื้นที่”

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ระดมทรัพยากรเพื่อการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่

เงินทุน บุคลากรนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในศาสตร์ต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการบริหารจัดการการวิจัยแบบบูรณาการ จากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่าย โดยเน้นการพัฒนาในเชิงพื้นที่

(2) ส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เน้นการบูรณาการกิจกรรมการจัดการความรู้ (knowledge management) เข้ากับกิจกรรมวิจัย เพื่อส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้ในการต่อยอดภูมิปัญญาและความเข้มแข็งที่มีอยู่ในชุมชน

(3) วิจัยและพัฒนาทุนชุมชน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนการเงิน และทุนวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การใช้ประโยชน์ของทุนชุมชนในการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างครบวงจร

3) ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดอ่อนหลัก – โอกาสหลัก (WO) ดังนี้

เนื่องจากจุดอ่อน คือ งานวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนขอผลงานทางวิชาการไม่ได้อำนาจงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนไม่เข้าถึงในเชิงพื้นที่ไม่ตอบโจทย์ชุมชน บุคลากรไม่เข้มแข็งในงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชน บุคลากรไม่เข้าใจต้องหม่อมมองไม่ชัดเจนในเศรษฐกิจพอเพียงนักวิจัยชุมชนรุ่นใหม่มีน้อยนักวิจัยรุ่นเก่าเกษียณ อาจารย์รุ่นใหม่ขาดจิตสำนึกความเป็นราชภัฏเพื่อ พัฒนาท้องถิ่น อาจารย์ภาระงานสอนมากเวลาทำวิจัยน้อยวิจัยชุมชนไม่อยู่ในภาระงาน ขาดเทคโนโลยีขั้นสูงในการวิจัย ระบบการทำงานที่เกื้อหนุนลงพื้นที่วิจัยชุมชนมีข้อจำกัดและขั้นตอนมาก งานวิจัยไม่ได้บูรณาการศาสตร์ **โอกาส** คือ เครือข่ายความร่วมมือด้านวิจัยเข้มแข็งทั้งชุมชน องค์กรภายนอก มหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชนมีความใกล้ชิด ชุมชนตอบรับร่วมวิจัยดี ทิศทางการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจฐานความรู้/เศรษฐกิจสร้างสรรค์จุดเน้นแผนพัฒนาฯ และนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติเน้นการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ผู้นำองค์กรท้องถิ่นมีนโยบายส่งเสริมพัฒนาการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้นำชุมชนในพื้นที่ใฝ่รู้ใฝ่ พัฒนา ร่วมวิจัย นโยบายรัฐบาลส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชน

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้คือ **“พัฒนากลไกขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อบูรณาการตอบโจทย์ชุมชนและวิชาการ”**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **ผลิตและพัฒนา นักวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่** ที่มีความเข้มแข็งทั้งองค์ความรู้ จิตสำนึกการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏ และสร้างความเข้าใจที่

ต้องแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมในสาขาต่างๆที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดให้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานพัฒนาสู่ผลงานทางวิชาการที่เพิ่มศักยภาพตำแหน่งทางวิชาการได้

(2) **เน้นการวิจัยและพัฒนาโดยบูรณาการศาสตร์**ที่เกี่ยวข้องทุกศาสตร์เข้าด้วยกัน ด้วยความร่วมมือของคณะและหน่วยงานเครือข่ายการวิจัย ในการวิจัยแต่ละเรื่องใช้องค์ความรู้และนักวิจัยจากคณะ/สาขาวิชาต่างๆเข้าร่วมและโจทย์การวิจัยจากปัญหาความต้องการของชุมชนที่แท้จริง โดยชุมชนร่วมการวิจัยกับนักวิจัยจากหลายสาขาวิชา ร่วมกันตามความเชี่ยวชาญในศาสตร์

4) **ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน** จากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดอ่อนหลัก – ภาวะคุกคาม (WT) ดังนี้

เนื่องจาก**จุดอ่อน** คือ งานวิจัยชุมชนไม่มีระบบงานวิจัยเข้าประเด็นงานวิจัยชุมชน ขาดฐานข้อมูลที่ดี งานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจรใช้งบประมาณมาก งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนมีน้อย ผลงานวิจัยนำไปใช้ประโยชน์น้อยเนื่องจากไม่ได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติ และ**ภาวะคุกคาม**คือ งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐน้อยลง ปัญหาสิ่งแวดล้อมกระทบฐานและระบบการผลิตของชุมชน สภาวะของสังคมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ **“พัฒนาระบบฐานข้อมูลวิจัยและพัฒนาเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง”**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **ผลิตและพัฒนานักวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่** ที่มีความเข้มแข็งทั้งองค์ความรู้ จิตสำนึกการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏ และสร้างความเข้าใจที่ต่อแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมในสาขาต่างๆที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดให้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานพัฒนาสู่ผลงานทางวิชาการที่เพิ่มศักยภาพตำแหน่งทางวิชาการได้

(2) **ส่งเสริมกิจกรรมวิชาการระหว่างสาขาวิชา**เพื่อรองรับความร่วมมือของคณะและหน่วยงานเครือข่ายในการวิจัยระดับท้องถิ่น เน้นการให้คณะและสาขาวิชาต่างๆใช้องค์ความรู้ และนักวิจัยจากคณะ/สาขาวิชานั้นเข้าร่วมกิจกรรมตามความเชี่ยวชาญในศาสตร์ เช่น กิจกรรมพัฒนาโจทย์การวิจัยจากปัญหาความต้องการของชุมชน

แผนภาพที่ 6-2 สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : ด้านการวิจัย

	จุดแข็ง (s)	จุดอ่อน (w)
	<p>S1. มีเงินทุนสนับสนุนการวิจัยด้านการส่งเสริม เศรษฐกิจของชุมชน</p> <p>S2 มีระบบงานสนับสนุนใจเอื้อต่อการทำวิจัย ส่งเสริมเศรษฐกิจของ ชุมชน</p> <p>S3 บุคลากรที่ทำวิจัยชุมชนใกล้ชิดกับ ชุมชน</p> <p>S4 บุคลากรตั้งใจทำงานนำความรู้จาก การวิจัย ถ่ายทอดสู่ชุมชน</p> <p>S5 คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร อาจารย์ ภาระงานสอนน้อย วิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน มากขึ้น</p> <p>S6 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำมี วิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ ที่ ดีกับชุมชน และองค์กรในท้องถิ่นส่งเสริมการ วิจัย พัฒนาชุมชน</p> <p>S7 มีสถานที่และอุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการศูนย์ การ เรียนรู้ เอื้อต่อการทำวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน</p>	<p>W1งานวิจัยด้านเศรษฐกิจชุมชนขอผลงานทางวิชาการ ไม่ได้</p> <p>W2งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนไม่เข้าถึงในเชิงพื้นที่ไม่ตอบ โจทย์ชุมชน</p> <p>W3บุคลากรไม่เข้มแข็งในงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชน</p> <p>W4บุคลากรไม่เข้าใจต่อแก่นใน เศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>W5นักวิจัยชุมชนรุ่นใหม่มีน้อย</p> <p>W6 อาจารย์รุ่นใหม่จิตสำนึกการพัฒนาท้องถิ่นน้อย</p> <p>W7อาจารย์ภาระงานสอนมากเวลาทำวิจัยน้อยวิจัยชุมชนไม่อยู่ในภาระงาน</p> <p>W8 ชาติเทคโนโลยีขั้นสูงในการวิจัย</p> <p>W9ระบบการทำงานที่เกื้อหนุนลงพื้นที่วิจัยชุมชนมีข้อจำกัดและขั้นตอนมาก</p> <p>W10 งานวิจัยไม่ได้บูรณาการศาสตร์</p> <p>W11 งานวิจัยชุมชนไม่มีระบบงานวิจัยซ้ำประเด็น</p> <p>W12 งานวิจัยชุมชนขาดฐานข้อมูลที่ดี</p> <p>W13งานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจรใช้งบประมาณมาก</p> <p>W14งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนมีน้อย ผลงานวิจัยใช้ประโยชน์น้อย ไม่ได้ทำคู่มือการปฏิบัติ</p>
โอกาส(o)	SO	WO
<p>O1 เครือข่ายความร่วมมือด้านวิจัยเข้มแข็ง</p> <p>O2 มหาวิทยาลัยราชภัฏกับชุมชน ใกล้ชิดชุมชนตอบรับร่วมวิจัยดี</p> <p>O3 มีเครือข่ายศิษย์เก่าเข้มแข็ง</p> <p>O4 ทิศทางการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้/เศรษฐกิจสร้างสรรค์</p> <p>O5 ยุทธศาสตร์วิจัยของชาติเน้นวิจัย เศรษฐกิจชุมชน แนวเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>O6 ผู้นำท้องถิ่นส่งเสริมวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>O7 ผู้นำชุมชนในพื้นที่ใฝ่รู้ใฝ่ พัฒนา ร่วมวิจัย</p> <p>O8 นโยบายรัฐบาลส่งเสริมวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น</p>	<p>• พลิกโฉมการวิจัยมุ่งสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง (S1,S2,O1,O2,O3,O4,O5,O6)</p>	<p>• พัฒนากลไกขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อบูรณาการตอบโจทย์ชุมชนและวิชาการ (W1,W2,W3,W5,W10,W11W13,W14,O1,O2)</p>
ภาวะคุกคาม (T)	ST	WT
<p>T1 งบประมาณสนับสนุนการวิจัยน้อยลง</p> <p>T2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนรุนแรงขึ้นกระแสบริโภคนิยม คุกคาม</p> <p>T3 การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพล</p> <p>T4 ความแตกแยกทางความคิดของคนในชุมชน</p> <p>T5ชาวบ้านระแวงนักวิจัยทำผลงานวิชาการไม่ได้ส่งเสริมชุมชน T6 สังคมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ</p>	<p>• ระดมทรัพยากรการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเชิงพื้นที่ (S1,S3,S4,S6,S7,T1)</p>	<p>• พัฒนาระบบฐานข้อมูลวิจัยและพัฒนาเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง (W11,W12,T2)</p>

ด้านการบริการทางวิชาการ

1) ยุทธศาสตร์ด้านการบริการทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO) ดังนี้

เนื่องจากจุดแข็ง คือมีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจที่ช่วยสร้างผู้ประกอบการในชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีศูนย์การเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์แหล่งฝึกปฏิบัติการพร้อมส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน อาจารย์มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น มีการสนับสนุนงบประมาณวิจัยและบริการทางวิชาการทั้งของคณะและมหาวิทยาลัย มีโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏที่ชัดเจนในเชิงพื้นที่ในการบริการวิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง **โอกาส** คือ การบริการทางวิชาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนสอดคล้องกับแผน/ทิศทางพัฒนาประเทศจุดเน้นของแผนพัฒนาฯ นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติเน้นเศรษฐกิจพอเพียงเป็นโอกาส ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ภารกิจราชภัฏสอดคล้อง แผนพัฒนาอุดมศึกษา 5 ปี ฉบับที่ 8 ยุทธศาสตร์การ บริการวิชาการเพื่อสร้างชาติอย่างยั่งยืน โดยให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถของสังคมบนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เพื่อชุมชน โดยชุมชน นโยบายรัฐบาลเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างกระบวนการสร้างอาชีพในทุกระดับการศึกษา

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ **“พัฒนาองค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง”**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) วิจัยและพัฒนารูปแบบหลักสูตรการบริการทางวิชาการ เพื่อค้นหาและพัฒนา รูปแบบกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมทุกกิจกรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง

(2) สร้างและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชน ส่งเสริมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมบริการวิชาการ การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์

เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ การฝึกปฏิบัติของนักศึกษา รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2) ยุทธศาสตร์ด้านการบริการทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก – ภาวะคุกคามหลัก (ST) ดังนี้

เนื่องจากจุดแข็ง คือมีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจที่ช่วยสร้างผู้ประกอบการในชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีศูนย์การเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์แหล่งฝึกปฏิบัติการพร้อมส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน อาจารย์มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในศาสตร์ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น มีการสนับสนุนงบประมาณวิจัยและบริการทางวิชาการทั้งของคณะและมหาวิทยาลัย มีโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏที่ชัดเจนในเชิงพื้นที่ในการบริการวิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง ผู้นำชุมชนใฝ่รู้และใฝ่พัฒนา ภาวะคุกคาม คือ การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนโยบายเปลี่ยนตามนักการเมืองท้องถิ่น ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง ความแตกแยกทางความคิดของคนในชุมชน ที่แบ่งฝ่ายตามสีเสื้อ ชาวบ้านบางคนต้องการเป็นลูกจ้างมากกว่าที่จะมาทำกิจการทางการเกษตรทำให้การยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆน้อย การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ “พัฒนาชุมชนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน”

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้ชุมชนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างโอกาสให้ชุมชนใช้เทคโนโลยีใหม่ๆและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ที่หลากหลาย และฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งการผลิต การแปรรูป การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ พัฒนาสินค้าชุมชนให้ผ่านกระบวนการคัดสรรมุ่งสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับห้าดาวการพัฒนาการตลาด โดยหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ วิธีการส่งเสริมการขาย รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งทุนระบบการเงินชุมชน

(2) สร้างผู้นำชุมชนยุคใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ ที่มีการคิดสร้างสรรค์ การบูรณาการการทำงานและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง รวมทั้งการยอมรับและใช้เทคโนโลยีใหม่ๆการยกระดับการพัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งเสริม

ให้มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ทั้งกลุ่มการผลิต การออม การลงทุน และสวัสดิการของชุมชน สร้างผู้ประกอบการเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ผ่านศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สร้างความพร้อมของชุมชนรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3. ยุทธศาสตร์ด้านการบริการทางวิชาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน จากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดอ่อน – โอกาส (WO) และจากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดอ่อน – ภาวะคุกคาม(WT) ดังนี้

เนื่องจาก จุดอ่อน คือมหาวิทยาลัยไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนโดยตรงบุคลากรทำภารกิจด้านบริการทางวิชาการได้ไม่เต็มที่เพราะภาระงานสอนมาก งบประมาณไม่เพียงพอในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนที่มีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก การทำงานแบบแยกส่วนของแต่ละคณะ/โครงการขาดการบูรณาการร่วมกัน การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนระดับจังหวัดพื้นที่ที่กว้างเกินไปไม่เกิดการบูรณาการการทำงาน ผลจากการบริการวิชาการที่ได้ยังไม่บรรลุผลถึงขั้นการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ การประชาสัมพันธ์โครงการน้อย ขาดการนำองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนรูปของสื่อต่างๆ **โอกาส** คือ การบริการทางวิชาการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนสอดคล้องกับแผน/ทิศทางการพัฒนาประเทศจุดเน้นของแผนพัฒนา นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติเน้นเศรษฐกิจพอเพียง เป็นโอกาสส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ภารกิจราชภัฏสอดคล้องกับแผนพัฒนาอุดมศึกษา 5 ปีฉบับที่ 8 ยุทธศาสตร์การบริการวิชาการเพื่อสร้างชาติอย่างยั่งยืน โดยให้บริการวิชาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถของสังคมบนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เพื่อชุมชน โดย

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ “คือ “การเชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) จัดตั้งหรือพัฒนาองค์กรบริการวิชาการแก่ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ เป็นหน่วยงานสำคัญระดับมหาวิทยาลัย มีคณะกรรมการกำกับพัฒนาที่มาจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ (steering committee) กำหนดนโยบาย กรอบทิศทางการดำเนินงาน มีคณะทำงาน(Working Team)ที่บูรณาการจากทุกคณะ หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดทำแผนการดำเนินการระยะยาว(Roadmap)เพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่ท้องถิ่น

(2) **จัดอบรมบริการวิชาการด้านเศรษฐกิจชุมชนที่มีคุณภาพและหลากหลาย** เน้นรูปแบบการฝึกอบรมและพัฒนา(training and development)เชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน ใช้การอบรมเป็นเครื่องมือในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามเป้าหมายและศักยภาพแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และพัฒนาระบบสวัสดิการส่งเสริมแรงงานท้องถิ่น ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่คนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดเศรษฐกิจชุมชน

(3) **เปิดพื้นที่และพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการวิชาการของท้องถิ่นและภูมิภาคอย่างครบวงจร** พัฒนาศักยภาพ เพิ่มขีดความสามารถ สร้างความพร้อมทั้งด้านกายภาพและวิชาการในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการวิชาการของท้องถิ่น และเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนครบวงจร

(4) **สร้างเครือข่ายความร่วมมือการบริการวิชาการกับภาครัฐและภาคเอกชนในท้องถิ่น** เพื่อส่งเสริมการบริการวิชาการร่วมกัน พัฒนาระบบเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ มีการขยายเครือข่ายให้มากขึ้น รวมทั้งมีการจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริการวิชาการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น

(5) **สร้างระบบเครือข่ายประชาสัมพันธ์โดยใช้การประชาสัมพันธ์เชิงรุก** การบริการวิชาการด้านเศรษฐกิจชุมชนที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สร้างระบบเครือข่ายและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีรูปแบบหลากหลายและเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อมัลติมีเดีย ฯลฯ) เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในท้องถิ่น รวมทั้งผลิตสื่อการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนที่ทันสมัย เพื่อเผยแพร่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยผ่านระบบเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

แผนภาพที่ 6-3 สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : ด้านการบริการทางวิชาการ

	จุดแข็ง (s)	จุดอ่อน (w)
	<p>S1 มีศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ</p> <p>S2 มีศูนย์การเรียนรู้ อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ แหล่งฝึกปฏิบัติการ</p> <p>S3 อาจารย์มีองค์ความรู้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น</p> <p>S4 เครือข่ายความร่วมมือเข้มแข็ง เครือข่ายราชภัฏ/ สถาบันการศึกษา/องค์กรท้องถิ่น/ชุมชน</p> <p>S6 ความร่วมมือในการบริการวิชาการที่เข้มแข็งของบุคลากรทุกระดับ</p> <p>S7 มีการสนับสนุนงบประมาณวิจัยและบริการ ทางวิชาการทั้งของคณะและมหาวิทยาลัย</p> <p>S8 มีโครงการความร่วมมือหมู่บ้านราชภัฏที่ชัดเจนในเชิงพื้นที่ในการบริการวิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง</p>	<p>W1 บุคลากรบริการวิชาการได้ไม่เต็มที่ภาระงานสอนมาก</p> <p>W2 งบประมาณไม่เพียงพอในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนที่มีกลุ่มเป้าหมายมาก</p> <p>W3 การทำงานแบบแยกส่วน คณะ/โครงการขาดการบูรณาการร่วมกัน</p> <p>W4 ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนระดับจังหวัดพื้นที่กว้างเกินไปไม่เกิดการบูรณาการการทำงาน และผลสำเร็จเป็นต้นแบบ</p> <p>W5 ผลที่ได้ของชุมชนยังไม่บรรลุผลถึงขั้นการนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่</p> <p>W6 การประชาสัมพันธ์โครงการน้อย ขาดการนำองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนรูปของสื่อต่าง</p> <p>W7 มหาวิทยาลัยไม่มีหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบการ บริการทางวิชาการแก่ชุมชนโดยตรง</p> <p>W8 ระบบการบริหารของมหาวิทยาลัยยังไม่เอื้อต่อการทำงานชุมชน</p> <p>W9 การจัดการบริการทางวิชาการ มีช่วงเวลาที่ไม่ว่างตลอด กับชุมชน ชาวบ้านคิดว่าเป็นรายได้ เสริม การเรียนรู้ได้ไม่เต็มที่</p>
โอกาส(o)	SO	WO
<p>O1 เครือข่ายร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และชุมชนเข้มแข็ง</p> <p>O2.มหาวิทยาลัยกับชุมชนใกล้ชิดกัน</p> <p>O3 เครือข่ายศิษย์เก่าเข้มแข็ง</p> <p>O4การบริการเศรษฐกิจชุมชนสอดคล้องกับแผน/ทิศทางพัฒนาประเทศ</p> <p>O5 จุดเน้นยุทธศาสตร์วิจัยของชาติเน้น เศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>O6 ผู้นำองค์กรท้องถิ่นส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>O7 ผู้นำชุมชนใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา</p> <p>O8 แผนพัฒนาอุดมศึกษา เน้น การ บริการวิชาการเพื่อ สร้างชาติอย่างยั่งยืน</p>	<p>•พัฒนาองค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง</p> <p>(S1 S2 S3 S4 S6 S7 S8 O1 O2 O4 O8)</p>	<p>การเชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน</p> <p>(W1 W2 W3 W5 W6 W7 O1 O2 O3 O4)</p>

แผนภาพที่ 6-3 สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน : ด้านการบริการทางวิชาการ (ต่อ)

ภาวะคุกคาม (T)	ST	
T1 ปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของ ชุมชน รุนแรงขึ้น กระแสบริโภคนิยม คุกคาม	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาชุมชนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง เสริมความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชน(S1 S2 S3 S4 S6 S7 S8T1 T3 T4 T5 T6 T7) 	
T2 การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจ		
T3 ความแตกแยกทางความคิดของคนในชุมชน		
T4 ชาวบ้านขาดความพร้อม และมีส่วนร่วมในบาง วิชาหลักสูตรชุมชน		
T5 การส่งเสริมการตลาดสินค้าชุมชนไม่ต่อเนื่อง		
T6 การผลิตของชุมชนกำลังการผลิตน้อย		
T7 ชาวบ้านบางคนต้องการเป็นลูกจ้างมากกว่าทำเกษตร การยอมรับเทคโนโลยีใหม่น้อย		
T8 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูง ใน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน		

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1) ยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

1.1 จากการวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (SO)

เนื่องจากจุดแข็ง คือ บุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพสูง ส่งเสริมภูมิปัญญาสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพของชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยและจังหวัด ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ จัดแสดงผลผลิตภัณฑชุมชนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานมีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย โอกาส คือ ทิศทางการพัฒนาประเทศหันมาให้ความสนใจและ ส่งเสริม ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น เศรษฐกิจยุคใหม่ที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับปัจจุบันส่งเสริมการต่อยอดภูมิปัญญาไทยที่มีศักยภาพให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้ คือ “ศูนย์กลางการเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) สร้างและพัฒนาศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่ครบวงจรของภูมิภาค

(2) ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมและจัดแสดง
สินค้าวัฒนธรรมผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกิดจากการวิจัยนำภูมิปัญญาที่มีศักยภาพมาต่อยอดเชิง
พาณิชย์สร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน และพัฒนาส่งเสริมสู่ตลาด

1.2 จากการศึกษาวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (ST) ดังนี้

เนื่องจากจุดแข็ง คือ บุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพสูง ส่งเสริมภูมิปัญญาสู่การ
สร้างงาน สร้างอาชีพของชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยและจังหวัดผู้บริหารมีวิสัยทัศน์
ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเป็น
แหล่งเรียนรู้ จัดแสดงผลภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงาน
มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

ภาวะคุกคาม คือ ภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ต้องเร่งส่งเสริม การถ่ายทอดองค์
ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ สินค้าชุมชนที่เป็นสินค้าจากภูมิปัญญาขาดการส่งเสริม
อย่างต่อเนื่อง ภูมิปัญญาเปลี่ยนอาชีพไปเป็นแรงงานในเมือง

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่นำเสนอในกรณีนี้ คือ “การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและ
ภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของ
ท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงพาณิชย์อย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ อาทิ
การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้โดยวางโครงสร้างความรู้สำหรับ
จัดเก็บอย่างเป็นระบบ การประมวลกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อ
นำไปพัฒนาต่อยอดใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สู่เศรษฐกิจชุมชนสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรม
สินค้าชุมชน

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏพัฒนางาน
ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยการศึกษา วิจัย เพื่อสืบทอดและสร้างสรรค์งานทางด้านศิลปวัฒนธรรม
และสร้างนวัตกรรม นำองค์ความรู้สู่กลมาต่อยอดพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่น

(3) ปรับระบบการทำงานที่เอื้ออำนวยให้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้เข้ามา
มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกิจกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏมากขึ้น

1.3 จากการศึกษาวิเคราะห์โดยการจับคู่จุดแข็งหลัก – โอกาสหลัก (ST) ดังนี้

เนื่องจากจุดแข็ง คือ บุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพสูง ส่งเสริมภูมิปัญญาสู่การสร้างงาน สร้างอาชีพของชุมชน และสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยและจังหวัด ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสร้างศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ จัดแสดงผลผลิตภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงาน มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ชุมชนเครือข่ายมีทุนทางวัฒนธรรม **ภาวะคุกคาม** คือ กระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาในชุมชนทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม

ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในกรณีนี้คือ “ส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

แนวทางหรือมาตรการ

(1) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนนำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพัฒนาสู่การสร้างรายได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural space) ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้นำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เป็นต้น

(2) วิจัยและพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนนำไปพัฒนาสินค้าชุมชนในรูปแบบใหม่ๆ ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 6-4 สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน: ด้านการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

	จุดแข็ง (s)	จุดอ่อน (w)
	S1บุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพสูงสร้างชื่อเสียงให้มหาวิทยาลัยและจังหวัด	W1 วิธีคิดของคนรุ่นใหม่ไม่ยึดปรัชญาการทำงานไปตาม กระแสตลาด
	S2ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์สนับสนุนการดำเนินงาน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม	W2ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณตามระบบราชการขัดขวางการทำงาน ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน
	S3 ศูนย์การเรียนรู้ศิลป วัฒนธรรมเป็นแหล่ง เรียนรู้จัดแสดงผลผลิตภัณฑ์ชุมชนและ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	W3การสื่อสารกับชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสื่อสารคลาดเคลื่อนจากภาษาที่แตกต่างกัน
	S4มีศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็น อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย	W4ความร่วมมือของบุคลากรทางด้านศิลปวัฒนธรรมมีน้อยบุคลากรรุ่นใหม่ไม่ สนใจด้าน ศิลปวัฒนธรรม
		W5 ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 6-4 สรุปการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน: ด้านการดำเนินงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม (ต่อ)

โอกาส(O)	
O1ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านและเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรม	SO • ศูนย์กลางการเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจชุมชน (S1,S2,S3 S4,01,02,03,04,O5)
O2ทิศทางพัฒนาประเทศ ส่งเสริม ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นมากขึ้น	ST • การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ (S1,S2,S3,S4 T1,T2,T3,T4)
O3เศรษฐกิจยุคใหม่ ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจ	S0,ST • ส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (S1,S2,S3,S4,O1,O2,T5)
O4 ยุทธศาสตร์วิจัยของชาติ ส่งเสริมการต่อยอดภูมิปัญญาไทยให้เกิด ประโยชน์เชิง พาณิชยและสาธารณะ	
O5 นโยบายรัฐบาลส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมต่อ ยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลิตภัณฑ์ชุมชน	

จากการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้เทคนิค SWOT analysis ข้างต้นตามภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการดำเนินงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม สรุป (ร่าง) การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 10 ยุทธศาสตร์

จากการวิเคราะห์ ปัจจัยหลักของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นปัจจัยส่งเสริม พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏ มีปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1.มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ทั้งเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่ง และเครือข่ายกับองค์กรภายนอก ศิษย์เก่าและชุมชน ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการและการดำเนินงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.มีความใกล้ชิดกับชุมชน ชุมชนมีความไว้วางใจและคิดว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยของชุมชนมาอย่างยาวนาน

3.ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏมีวิสัยทัศน์ ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในทุกมิติ

4.มีการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น

5.มีการบริการทางวิชาการที่มุ่งส่งเสริมชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสนองโครงการพระราชดำริ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากการวิเคราะห์ปัจจัยหลักในมิติของชุมชนที่เป็นปัจจัยส่งเสริม พบว่า ชุมชนมีปัจจัยที่นำสู่ความสำเร็จด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนี้

1. มีภูมิปัญญาดั้งเดิมที่อยู่ในชุมชน เป็นปัจจัยการผลิตของชุมชน
2. มีศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เวทีประชาคม และกลุ่มองค์กรในชุมชน พร้อมมีส่วนร่วมส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน
3. มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา พร้อมนำชุมชนสู่การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ
4. กลุ่มองค์กรการผลิต เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ต้องการส่งเสริมพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้การผลิตสินค้าชุมชน โดยใช้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ
5. ส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้มีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามหลักวิชาการ เพื่อเผยแพร่ พัฒนาและสืบทอดต่อไป

จากปัจจัยหลักของมหาวิทยาลัยราชภัฏและปัจจัยหลักของชุมชน ที่หนุนเสริมกันดังกล่าว จึงได้สังเคราะห์สู่ยุทธศาสตร์หลัก และยุทธศาสตร์เสริม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6-4 สรุป(ร่าง)ยุทธศาสตร์หลักและยุทธศาสตร์เสริมสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน

(ร่าง)ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน			
ด้านการเรียนการสอน	ด้านการวิจัย	ด้านการบริการทางวิชาการ	ด้านการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม
ยุทธศาสตร์หลัก: ยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อการผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน	ยุทธศาสตร์หลัก: พลิกโฉมการวิจัยสู่การวิจัยเชิงพื้นที่ สร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง	ยุทธศาสตร์หลัก: การเชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน	ยุทธศาสตร์หลัก: การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ
ยุทธศาสตร์เสริม : <ul style="list-style-type: none"> • เปลี่ยนกระบวนทัศน์หลักสูตรมุ่งจัดการ ความรู้ภูมิปัญญาชุมชน • ยกระดับความเข้มแข็งของคณาจารย์ในการ พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน • ปรับระบบการบริหารจัดการมุ่งเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง 	ยุทธศาสตร์เสริม : <ul style="list-style-type: none"> • พัฒนากลไกขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อบูรณาการตอบโจทย์ชุมชนและวิชาการ • ระดมทรัพยากรการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเชิงพื้นที่ • พัฒนาระบบฐานข้อมูลวิจัยและพัฒนาเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง 	ยุทธศาสตร์เสริม : <ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาองค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง • พัฒนาชุมชนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงเสริมความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชน 	ยุทธศาสตร์เสริม : <ul style="list-style-type: none"> • ศูนย์กลางการเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เศรษฐกิจชุมชน • ส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยได้นำร่างยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น เสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาในการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้นำชุมชน(focus group) วันพุธที่ 29 กุมภาพันธ์ 2555 เวลา 13.30-16.00

น.ห้อง 604 อาคารประชุมสุข อาชีวอำรุง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน คือ

1. ศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ ศิริบรรณพิทักษ์ อดีตคณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพันธ์ ไตรทิพจรัส รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี(อดีตรองอธิการฝ่ายวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต)
3. ดร.รพีสุภา หวังเจริญรุ่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง กรมการร่าง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11(พ.ศ.2555-2559)
4. ดร.คมศร วงษ์รักษา รองผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมเกียรติ ดุลยเกษม คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม คณะกรรมการร่างแผนพัฒนาอุดมศึกษา
6. นายสมคิด ดั่งเงิน ประธานชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ภูมิปัญญา ด้านหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน
7. นายวิทัศน์ เสียงสุวรรณ รองประธานชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน

ผลจากการประชุมวิพากษ์ร่างยุทธศาสตร์ดังกล่าว ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์หลัก ยุทธศาสตร์เสริม รวมทั้งแนวทางมาตรการที่ผู้วิจัยเสนอ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสรุปได้ดังนี้

- 1).ควรมียุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ระดับการขับเคลื่อนปฏิบัติการส่งเสริมให้ยุทธศาสตร์ตามภารกิจทั้ง 4 ด้านสู่ความสำเร็จ
- 2)ยุทธศาสตร์ที่เสนอควรเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกในภาพใหญ่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้
- 3)ข้อแตกต่างเฉพาะของพื้นที่จากข้อค้นพบของงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏที่ตั้งอยู่ในแต่ละภาค รวมทั้งความแตกต่างทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้จัดการศึกษา โดยการกำหนดแนวทางมาตรการ รวมทั้งโครงการกิจกรรมเสริมที่ตรงกับความต้องการของพื้นที่

4)ควรมีแนวทาง/มาตรการเสริมที่ฝ่ายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แก่ ศูนย์
สำนักต่างๆ สามารถใช้เป็นแนวปฏิบัติและร่วมดำเนินการกับฝ่ายวิชาการได้

5) การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวควรมีระบบการประเมินร่วมด้วย และผลการ
ดำเนินการสามารถใช้ในการประเมินคุณภาพการศึกษิตามภารกิจ และปรัชญาของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏในการพัฒนาท้องถิ่น

6) ข้อเสนอของผู้แทนชุมชนต้องการให้มหาวิทยาลัยราชภัฏส่งเสริมอาชีพที่เป็นภูมิปัญญา
ให้มีการสืบทอดต่อไป เนื่องจากภูมิปัญญาในชุมชนมีอายุมาก และต่อไปอาชีพเหล่านี้จะสูญ
หายไป ตัวอย่างเช่น ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ชุดที่ระลึกเครื่องใช้บนโต๊ะอาหาร
ของชุมชนประดิษฐ์โถกราร ในกรุงเทพมหานคร ที่มีอยู่แห่งเดียวในประเทศไทย ก็กำลังประสบ
ปัญหาเช่นเดียวกัน

จากข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนชุมชน ดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาปรับ และนำเสนอ
ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทาง
เศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ตามกรอบภารกิจ ยุทธศาสตร์หลัก 4 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์
เสริม 9 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ระดับการขับเคลื่อนปฏิบัติการ 1 ยุทธศาสตร์ และมีแนวทาง/
มาตรการ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์หลัก : ยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อการ
ผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) บูรณาการการผลิตบัณฑิตโดยภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย
คณะ/หน่วยงานต่างๆในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้นำ/กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจในชุมชน อาทิ วิชา
ชุมชน ธุรกิจชุมชน สหกรณ์การผลิต องค์กรในท้องถิ่น ภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาใน
พื้นที่ เป็นเครือข่ายความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน โดย
บูรณาการศาสตร์ สร้างพลังความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือโดยจัดทำบันทึกความเข้าใจ

(MOU) ร่วมกัน มีการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน วางแผนการผลิตบัณฑิต ร่วมกันในระดับพื้นที่ ร่วมดำเนินการ ประเมิน และปรับปรุงพัฒนา โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน

(2) ผลิตบัณฑิตตามหลักสูตร/สาขาวิชา การบริหารจัดการเศรษฐกิจ

ชุมชน โดยคัดเลือกผู้เรียนจากในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน สร้างแรงจูงใจผู้เรียนในรูปแบบ ต่างๆ อาทิเช่น ให้นำทุนการศึกษาตลอดหลักสูตรผู้เรียนที่อยู่ในชุมชนเครือข่ายและต้องปฏิบัติงานใน กลุ่ม/องค์กรเศรษฐกิจของชุมชนเมื่อจบการศึกษา สนับสนุนการประกอบการธุรกิจชุมชน ผ่านศูนย์ บ่มเพาะวิสาหกิจ มุ่งสร้างบัณฑิตให้เป็น “ผู้ประกอบการเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่” สืบทอดอาชีพใน ชุมชน

(3) จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้

(community based learning) โดยเน้นการฝึกภาคปฏิบัติจริงในพื้นที่ชุมชน การประเมินผลต้อง เน้นการวัดผลการทำงานภาคปฏิบัติมากกว่าการสอบวัดความรู้ที่ผู้เรียนจำได้ในรายวิชาต่างๆ

(4) ส่งเสริมการจัดโครงการสหกิจศึกษาร่วมกับสถานประกอบการธุรกิจ

ชุมชน โดยจัดให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการธุรกิจชุมชน อาทิเช่น วิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน อุตสาหกรรมชุมชน ฯลฯ โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ชุมชนและภาคเอกชนในท้องถิ่น

(5) ส่งเสริมการผลิตบัณฑิตทางการเกษตรและอาหารให้มากขึ้นเพื่อ

สร้างผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ สร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้าสู่อาชีพเกษตรกรรมปลูกฝังค่านิยมใหม่ให้กับผู้เรียน มีเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม มีอิสระ มีศักดิ์ศรี มีความคุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์

ยุทธศาสตร์เสริม : เปลี่ยนกระบวนทัศน์หลักสูตรมุ่งจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) พัฒนาหลักสูตรใช้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน

บูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน และรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาไทยและรายวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ กระบวนการจัดการความรู้ถ่ายทอด ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานข้อมูล บูรณาการในการเรียนการสอนและการวิจัย

(2) สร้าง/พัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชน เพื่อผลิต

บัณฑิตสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง โดยใช้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเป็นฐานในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร เน้นเศรษฐกิจฐานความรู้(knowledge – based economy) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(3) วิจัยและพัฒนาหลักสูตรการเกษตรและอาหารให้มีความหลากหลาย

ตอบโจทย์ชุมชนท้องถิ่น ใช้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตรเพื่อการเรียนการสอน

(4) ยกกระดับมาตรฐานหลักสูตร ส่งเสริมให้ชุมชนและบุคคลผู้ที่มีส่วนได้

ส่วนเสีย(stakeholders)ทุกภาคส่วน ร่วมสร้าง/พัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจชุมชน ครอบคลุมกระบวนการสร้าง พัฒนาและประเมินหลักสูตร โดยมีการประเมินความต้องการของผู้ใช้ที่แท้จริง (need assessment)

ยุทธศาสตร์เสริม : ยกกระดับความเข้มแข็งของคณาจารย์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

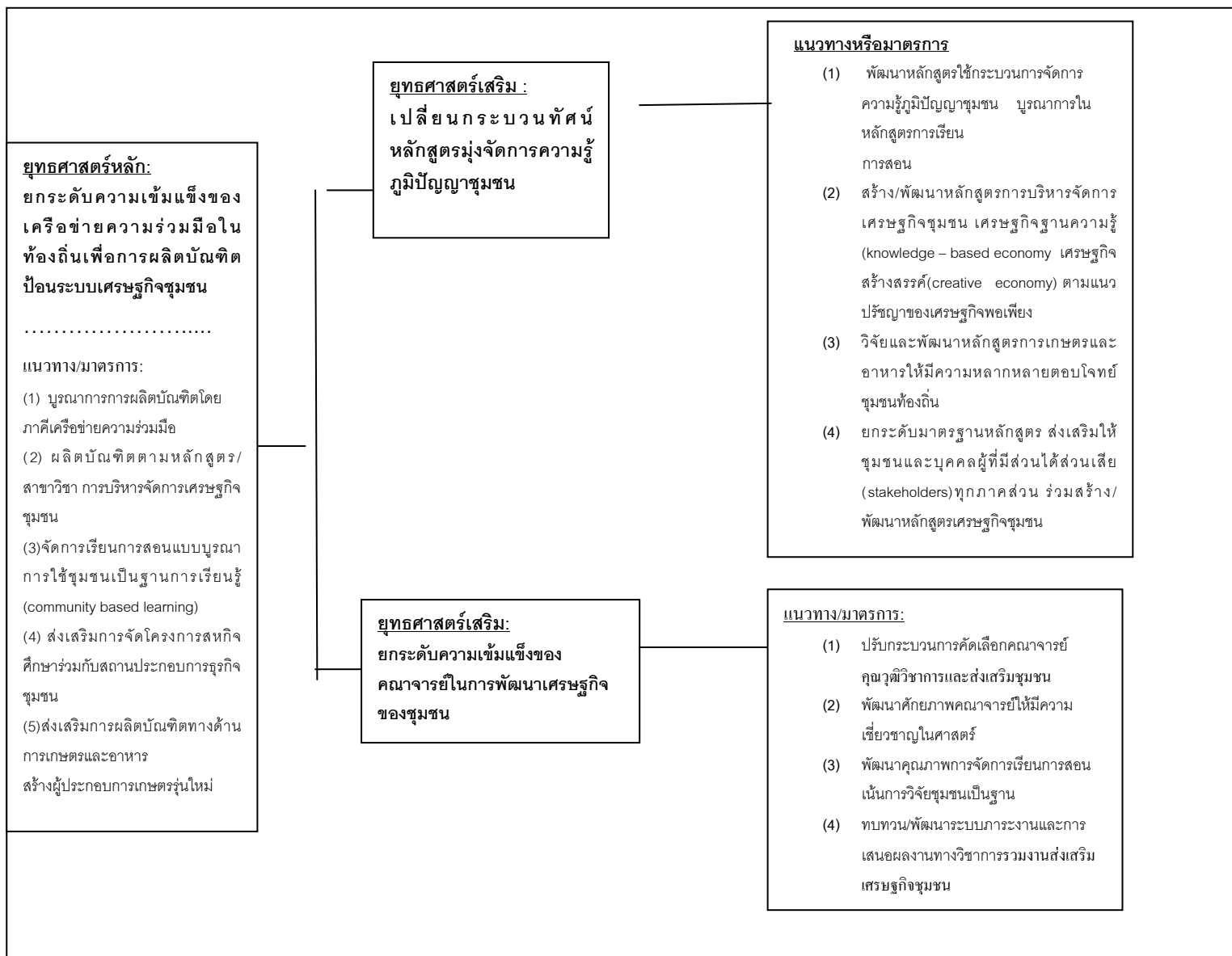
(1) ปรับกระบวนการคัดเลือกคณาจารย์ มีคุณสมบัติทางวิชาการตามเกณฑ์และมีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการการทำงานตามภารกิจด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้

(2) พัฒนาศักยภาพคณาจารย์ให้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ โดยการสนับสนุนการศึกษา ฝึกอบรมพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ท้องถิ่น ควบคู่กับสร้างจิตสำนึกในปณิธานการก่อตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามปรัชญาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ตอบสนองภารกิจโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินิฐานะ “คนของพระราชฯ” โดยมีการถ่ายทอดประสบการณ์จากคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรุ่นเก่าที่ทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่นสู่คณาจารย์รุ่นใหม่ รวมทั้งยกย่อง เชิดชู คณาจารย์ที่มีผลงาน สืบทอดปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

(3) พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนเน้นการวิจัยชุมชนเป็นฐาน และประกันประสิทธิภาพด้านการสอน มาตรฐานเทียบระดับประเทศได้ ควบคู่กับคุณภาพในระดับที่เป็นที่ต้องการของท้องถิ่น โดยผ่านการประเมินคุณภาพ

(4) ทบทวน/พัฒนาระบบภาระงานและการเสนอผลงานทางวิชาการ รวม งานสอนและงานส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ในการวิจัย บริการทางวิชาการ และการทำงานบำรู้ง ศิลปวัฒนธรรม เข้าเป็นภาระงาน และพัฒนาระบบการเสนอผลงานทางวิชาการที่สามารถบูรณา การภารกิจการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีกลไกเสริมศักยภาพทางวิชาการและกำลังใจให้ม ีความผูกพันกับการทำงานเพื่อท้องถิ่นและชุมชน

แผนภาพที่ 6-5 สรุปรูปยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย

ยุทธศาสตร์หลัก : พลิกโฉมการวิจัยสู่การวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชน

เศรษฐกิจเข้มแข็ง

แนวทางหรือมาตรการ

(1) กำหนดกรอบทิศทางการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ให้ชัดเจน

สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ โดยวิจัยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจฐานความรู้ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งเน้นงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามแนวคิด “สามมาซีพ” ที่เน้นทั้งความพอเพียง การพึ่งพาอาศัยกันและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตามแนวทางเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

(2) เน้นการวิจัยเชิงพื้นที่ (area based research) ยึดชุมชนและพื้นที่เป็นตัว

ตั้งเพื่อสร้างโมเดลต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สู่เศรษฐกิจฐานความรู้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในชุมชนที่มีความพร้อมที่อยู่ในภาคีเครือข่ายพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(3) เน้นงานวิจัยและพัฒนา (Research & Development) และการวิจัย

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action research) การวิจัยที่บูรณาการวิธีวิทยาการวิจัยสหสาขา (interdisciplinary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมพลังและขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงาน และผู้นำท้องถิ่น เสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง รวมทั้งคุณภาพของงานวิจัยที่สร้างผลิตภาพ (productivity) สิ่งประดิษฐ์ ผลงานสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อยอดภูมิปัญญาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยสร้างชาวบ้านให้เป็นนักวิจัยเศรษฐกิจชุมชน

(4) การกำหนดหัวเรื่องหลักการวิจัย (research theme) ของงานวิจัย

เศรษฐกิจชุมชนที่เป็นจุดเน้นที่ชัดเจน เพื่อกลไกการขับเคลื่อนที่สามารถบูรณาการองค์ความรู้ การวิจัยและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง สามารถสร้างต้นแบบ (model) ของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเพื่อขยายผลสู่พื้นที่อื่นต่อไป

(5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือการวิจัยแบบบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ

ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานความรู้วิถีพอเพียงและยั่งยืน รวมทั้งการนำผลการวิจัยไปใช้ต่อยอดในเชิงพาณิชย์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพิ่มช่องทางการตลาดและการลงทุนที่ก้าวหน้าสู่ตลาดแข่งขัน เพื่อสร้างรายได้อย่างมั่นคงให้กับชุมชน

ยุทธศาสตร์เสริม : ระดมทรัพยากรการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเชิงพื้นที่

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ระดมทรัพยากรเพื่อการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ เงินทุน บุคลากรนักวิจัยที่เกี่ยวข้องในศาสตร์ต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการบริหารจัดการการวิจัยแบบบูรณาการ จากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่าย โดยเน้นการพัฒนาในเชิงพื้นที่

(2) ส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เน้นการบูรณาการกิจกรรมการจัดการความรู้ (knowledge management) เข้ากับกิจกรรมวิจัย เพื่อส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้ในการต่อยอดภูมิปัญญาและความเข้มแข็งที่มีอยู่ในชุมชน

(3) วิจัยและพัฒนาทุนชุมชน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนการเงิน และทุนวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การใช้ประโยชน์ของทุนชุมชนในการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างครบวงจร

ยุทธศาสตร์เสริม : พัฒนากลไกขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อบูรณาการตอบโจทย์ชุมชนและวิชาการ

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ผลิตและพัฒนานักวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ ที่มีความเข้มแข็งทั้งองค์ความรู้ จิตสำนึกการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏ และสร้างความสำเร็จที่ถ่องแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมในสาขาต่างๆที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดให้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานพัฒนาสู่ผลงานทางวิชาการที่เพิ่มศักยภาพตำแหน่งทางวิชาการได้

(2) ส่งเสริมกิจกรรมวิชาการระหว่างสาขาวิชาเพื่อรองรับความร่วมมือของคณะและหน่วยงานเครือข่ายในการวิจัยระดับท้องถิ่น เน้นการให้คณะและสาขาวิชาต่างๆใช้องค์ความรู้ และนักวิจัยจากคณะ/สาขานั้นเข้าร่วมกิจกรรมตามความเชี่ยวชาญในศาสตร์ เช่น กิจกรรมพัฒนาโจทย์การวิจัยจากปัญหาความต้องการของชุมชน

ยุทธศาสตร์เสริม : พัฒนาระบบฐานข้อมูลวิจัยและพัฒนาเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง

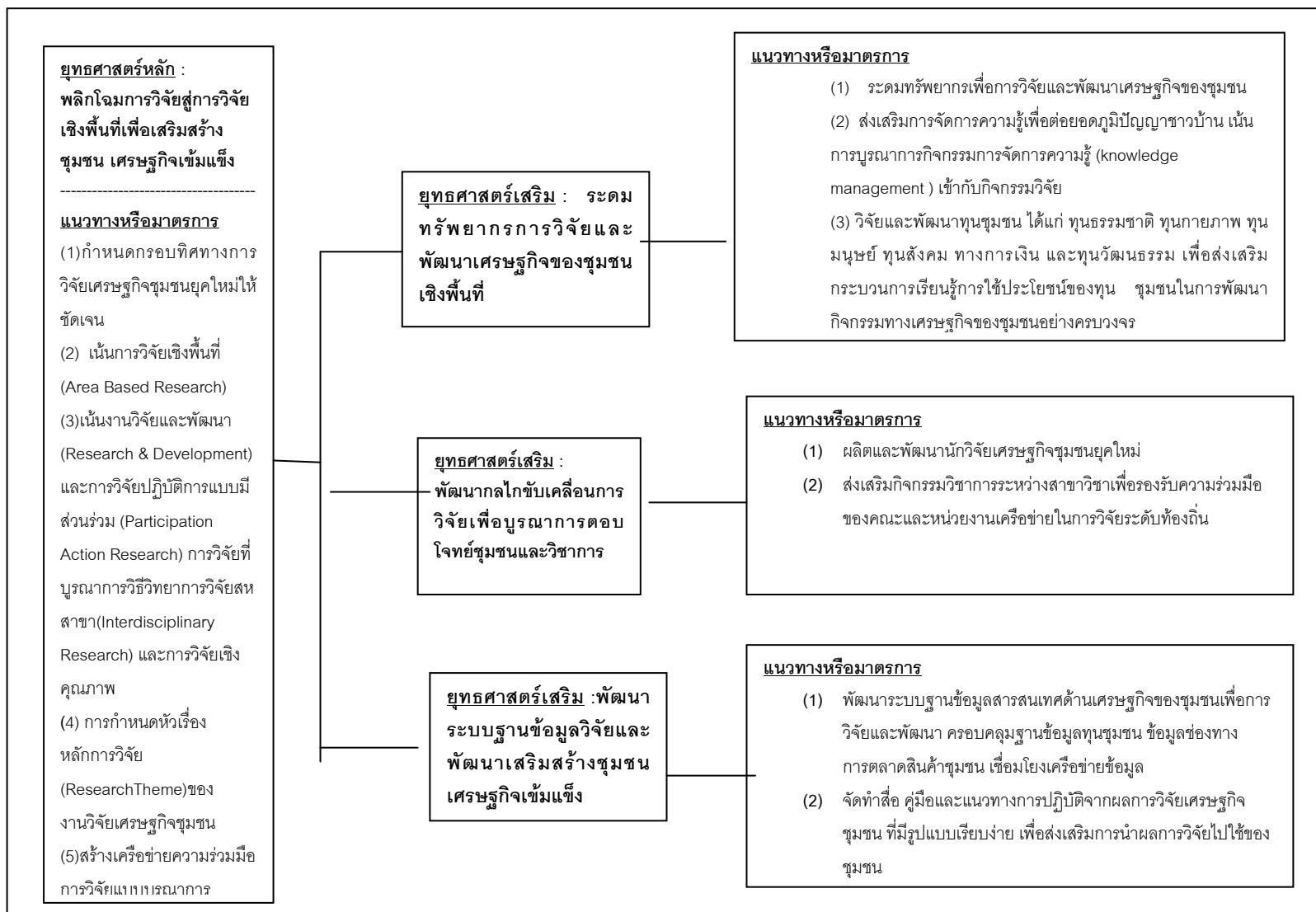
แนวทางหรือมาตรการ

(1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อการ

วิจัยและพัฒนา ครอบคลุมฐานข้อมูลทุนชุมชน ข้อมูลช่องทางการตลาดสินค้าชุมชน เชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลทุกระดับ ทั้งฐานข้อมูลในภาพรวมและระดับพื้นที่ รวมทั้งฐานข้อมูลงานวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ในเว็บไซต์ที่ภาคส่วนต่างๆ เข้าถึงและใช้ประโยชน์ของข้อมูลได้ง่าย

(2) **จัดทำสื่อ คู่มือและแนวทางการปฏิบัติจากผลการวิจัยเศรษฐกิจชุมชน** ที่มีรูปแบบเรียบง่าย เพื่อส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้ของชุมชน รวมทั้งการเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนในการนำผลการวิจัยไปใช้จนสามารถปฏิบัติได้ดี

แผนภาพที่ 6-6 สรุปยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย

ยุทธศาสตร์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

ยุทธศาสตร์หลัก : การเชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **จัดตั้งหรือพัฒนาองค์กรบริการวิชาการแก่ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ** เป็นหน่วยงานสำคัญระดับมหาวิทยาลัย มีคณะกรรมการกำกับพัฒนาที่มาจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ (steering committee) กำหนดนโยบาย กรอบทิศทางดำเนินงาน มีคณะทำงาน (working team) ที่บูรณาการจากทุกคณะ หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดทำแผนการดำเนินการระยะยาว (Roadmap) เพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่ท้องถิ่น

(2) **จัดอบรมบริการวิชาการด้านเศรษฐกิจชุมชนที่มีคุณภาพและหลากหลาย** เน้นรูปแบบการฝึกอบรมและพัฒนา (training and development) เชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน ใช้การอบรมเป็นเครื่องมือในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามเป้าหมายและศักยภาพแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และพัฒนาระบบสวัสดิการส่งเสริมแรงงานท้องถิ่น ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่คนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดเศรษฐกิจชุมชน

(3) **เปิดพื้นที่และพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการวิชาการของท้องถิ่นและภูมิภาคอย่างครบวงจร** พัฒนาศักยภาพ เพิ่มขีดความสามารถ สร้างความพร้อมทั้งด้านกายภาพและวิชาการในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการวิชาการของท้องถิ่น และเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนครบวงจร

(4) **สร้างเครือข่ายความร่วมมือการบริการวิชาการกับภาครัฐและภาคเอกชนในท้องถิ่น** เพื่อส่งเสริมการบริการวิชาการร่วมกัน พัฒนาระบบเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ มีการขยายเครือข่ายให้มากขึ้น รวมทั้งมีการจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริการวิชาการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น

(5) **สร้างระบบเครือข่ายประชาสัมพันธ์โดยใช้การประชาสัมพันธ์เชิงรุก** การบริการวิชาการด้านเศรษฐกิจชุมชนที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สร้างระบบเครือข่ายและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีรูปแบบหลากหลาย เพิ่มช่องทางการสื่อสาร (เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อมัลติมีเดีย ฯลฯ) เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในท้องถิ่น รวมทั้งผลิต

สื่อการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนที่ทันสมัย เพื่อเผยแพร่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยผ่านระบบเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์เสริม: พัฒนาการองค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **วิจัยและพัฒนารูปแบบหลักสูตรการบริการทางวิชาการ** เพื่อค้นหาและพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมทุกกิจกรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง

(2) **สร้างและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ** เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชน ส่งเสริมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมบริการวิชาการ การถ่ายทอดความรู้ ประสพการณ์ เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ การฝึกปฏิบัติของนักศึกษา รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

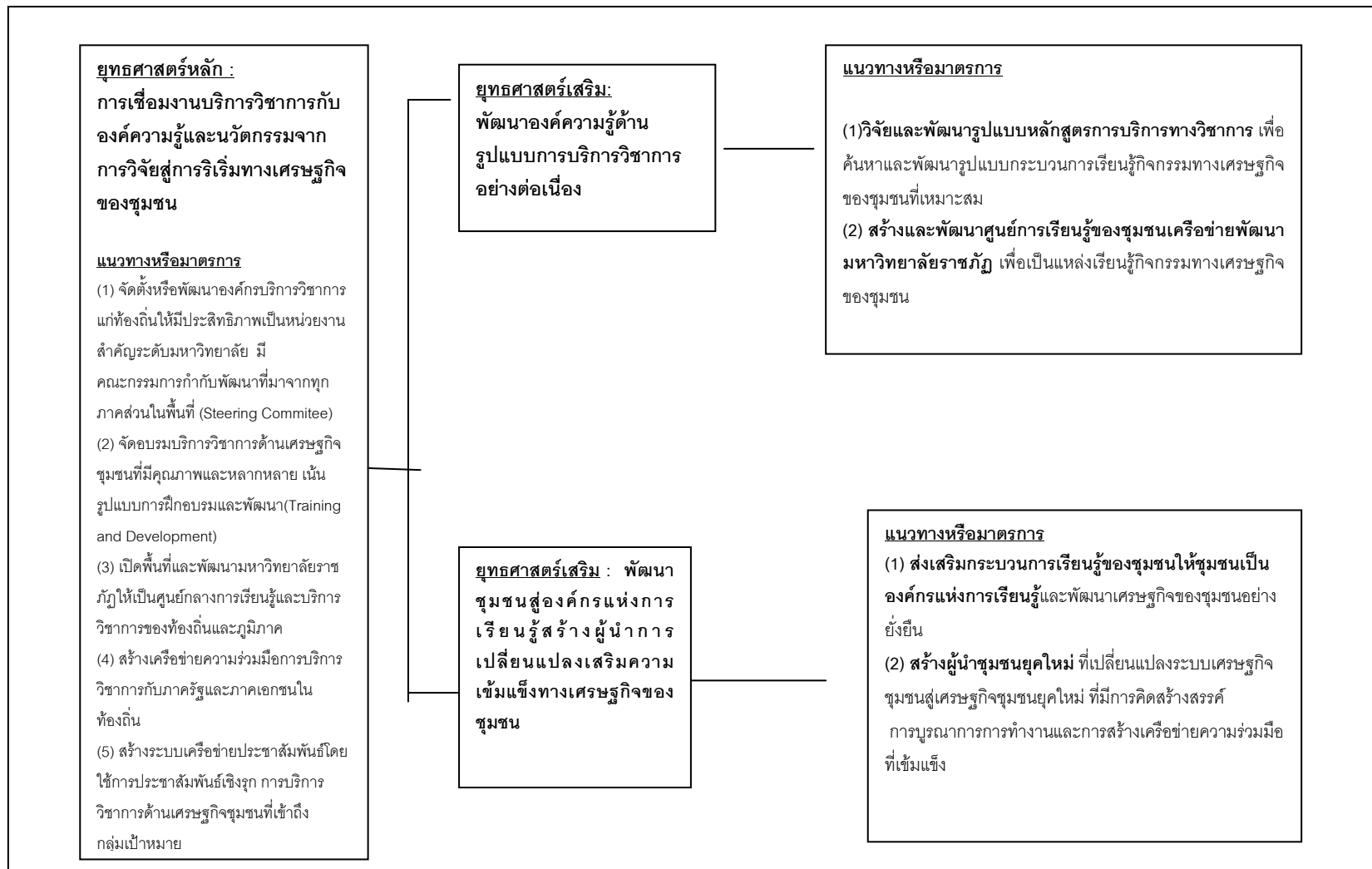
ยุทธศาสตร์เสริม : พัฒนาชุมชนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้ชุมชนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน** สร้างโอกาสให้ชุมชนใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ และเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ที่หลากหลาย และฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งการผลิต การแปรรูป การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ พัฒนาสินค้าชุมชนให้ผ่านกระบวนการคัดสรรมุ่งสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับห้าดาวการพัฒนาการตลาด โดยส่งเสริมช่องทางการตลาดใหม่ๆ วิธีการส่งเสริมการขาย รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งทุนระบบการเงินชุมชน

(2) **สร้างผู้นำชุมชนยุคใหม่** ที่เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ ที่มีการคิดสร้างสรรค์ การบูรณาการการทำงานและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง รวมทั้งการยอมรับและใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การยกระดับการพัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ทั้งกลุ่มการผลิต การออม การลงทุน และสวัสดิการแรงงานของชุมชน สร้างผู้ประกอบการเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ผ่านศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สร้างความพร้อมของชุมชนรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

แผนภาพที่ 6-7 สรุปยุทธศาสตร์ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

ยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์หลัก : การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มี ศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของ ท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ อาทิ การ บังชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้โดยวางโครงสร้างความรู้สำหรับ จัดเก็บอย่างเป็นระบบ การประมวลลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อ นำไปพัฒนาต่อยอดใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สู่เศรษฐกิจชุมชนสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรม สิ้นค้าชุมชน

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏพัฒนากาน ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยการศึกษา วิจัย เพื่อสืบทอดและสร้างสรรค์งานทางด้านศิลปวัฒนธรรม และสร้างนวัตกรรม นำองค์ความรู้สู่ภาคต่ออยอดพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่น

(3) ปรับระบบการทำงานที่เอื้ออำนวยให้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้เข้ามา มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกิจกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏมากขึ้น

ยุทธศาสตร์เสริม : ยกระดับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้าน ศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาค

แนวทางหรือมาตรการ

(1) พัฒนาระดับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาคที่สมบูรณ์แบบ สร้างจุดเด่นที่เป็น เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของภูมิภาค รวบรวมผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น และสร้างสื่อ ทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ทันสมัย

(2) ส่งเสริมการจัดแสดงสินค้า นวัตกรรม นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่เกิด จากการวิจัยและพัฒนานำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ใน รูปแบบการจัดแสดงใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมช่องทางการตลาดให้กับสินค้าชุมชน

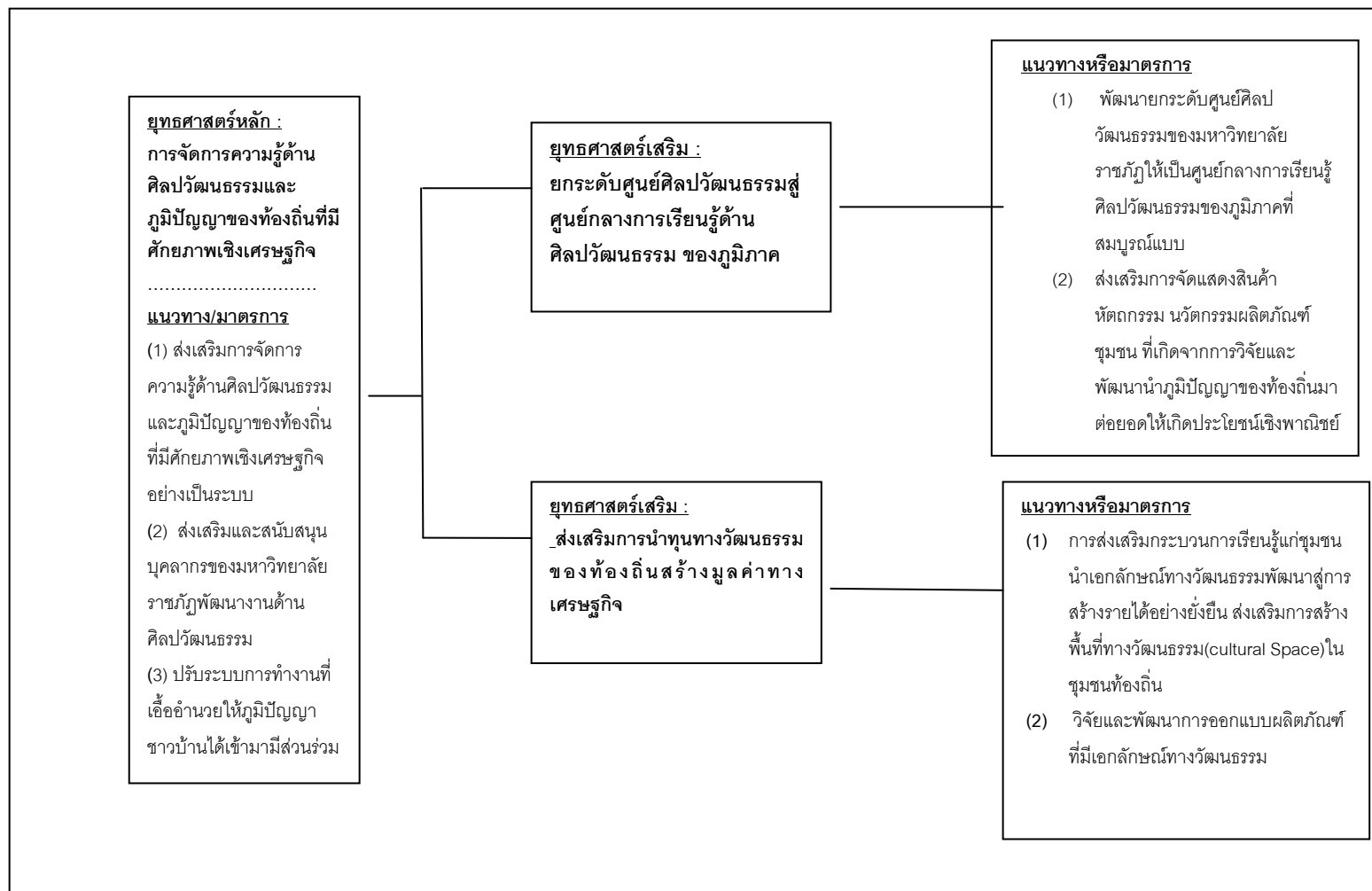
ยุทธศาสตร์เสริม : ส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

แนวทางหรือมาตรการ

(1) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนนำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพัฒนาสู่การสร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม(cultural space)ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้นำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เป็นต้น

(2) วิจัยและพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนนำไปพัฒนาสินค้าชุมชนในรูปแบบใหม่ๆ ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

แผนภาพที่ 6-8 สรุปยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ระดับการขับเคลื่อนปฏิบัติการ: เปลี่ยนกระบวนการจัดการระดับท้องถิ่นมุ่งเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **ปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ** ให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์(user) ในท้องถิ่น เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิระดับคณะ (local lay board) อาทิเช่น ประธานหอการค้าจังหวัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชนหรือประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อร่วมพิจารณานโยบาย การบริหารจัดการระดับท้องถิ่น(local management)ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(2) **พัฒนาระบบการบริหารจัดการ** ให้เอื้อต่อการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ ปรับปรุงระเบียบ ปรับระบบการเบิกจ่ายงบประมาณให้สะดวกและรวดเร็ว ลดขั้นตอน เวลาในการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

(3) **บูรณาการการบริหารจัดการ** ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งภายในสถาบันและร่วมกับชุมชน

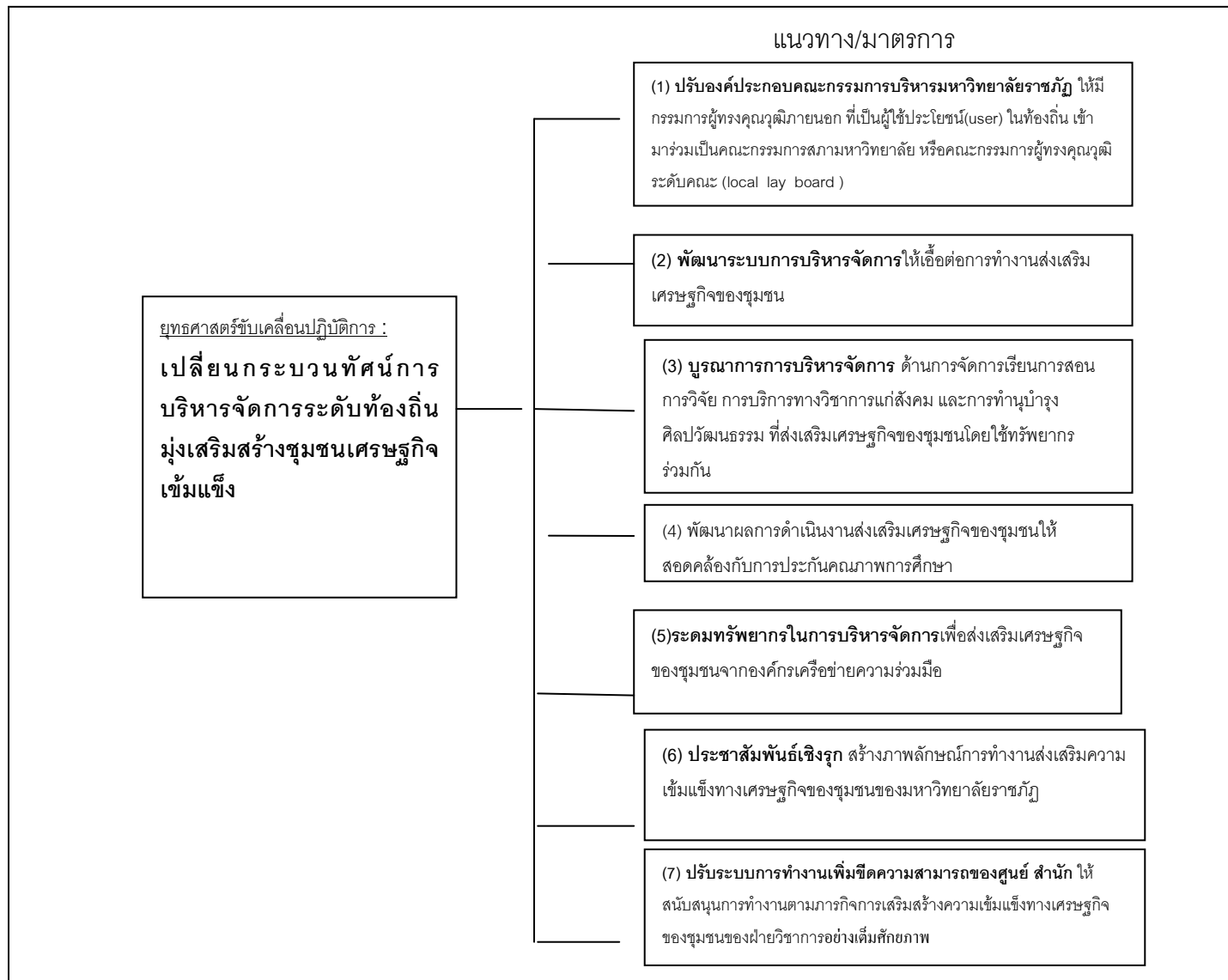
(4) **พัฒนาผลการดำเนินงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน** ให้สอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ตามตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม สอดรับกับภารกิจตามปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

(5) **ระดมทรัพยากรในการบริหารจัดการ** เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนจากองค์กรเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจร่วมกัน

(6) **ประชาสัมพันธ์เชิงรุก** สร้างภาพลักษณ์การทำงานส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เผยแพร่ผลงานในรูปสื่อ ผ่านช่องทางการสื่อสารรูปแบบต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย อาทิ สื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การทำงานพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

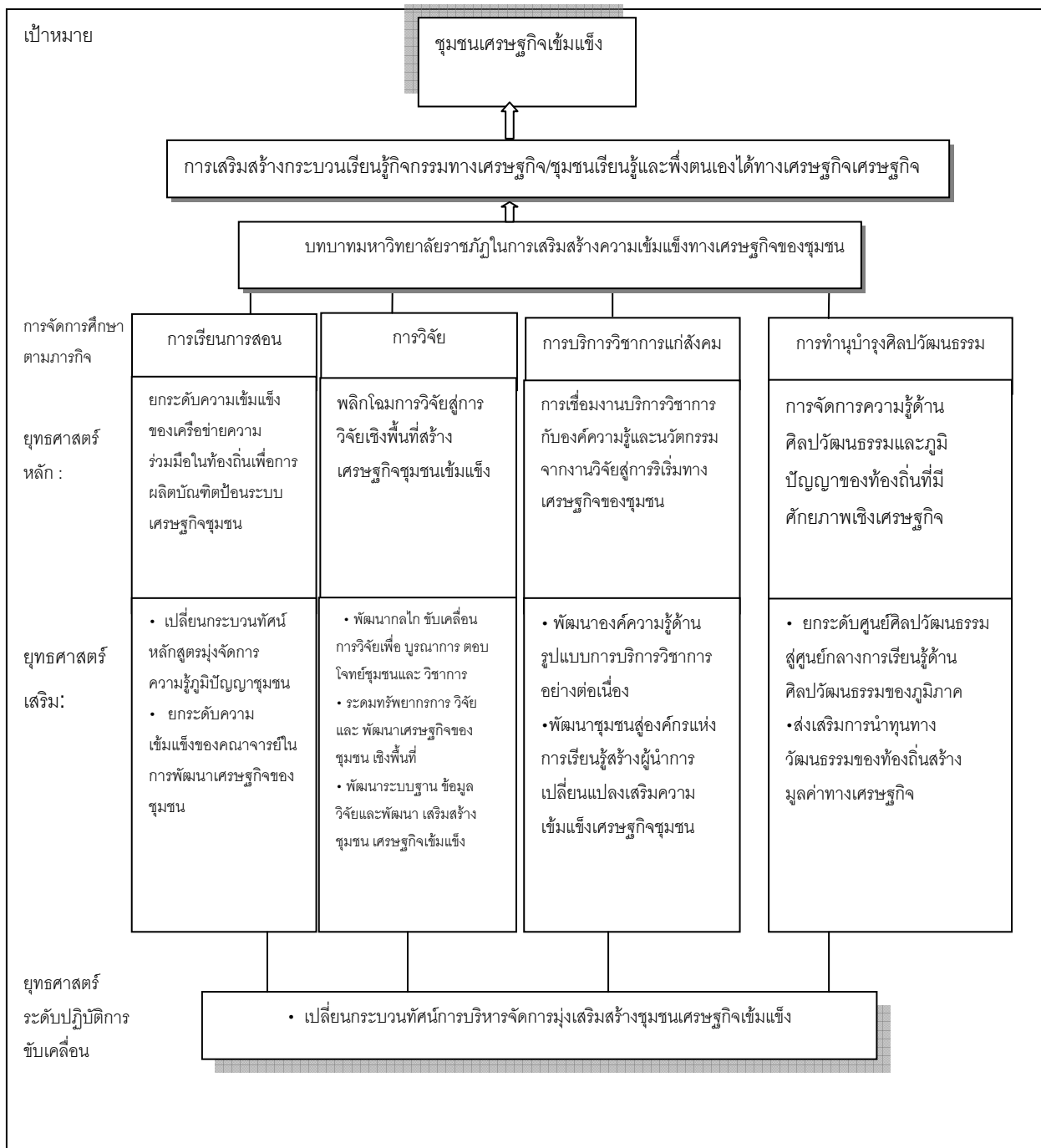
(7) **ปรับระบบการทำงานเพิ่มขีดความสามารถของศูนย์/ สำนัก** ให้สนับสนุนการทำงานตามภารกิจเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของฝ่ายวิชาการ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างเต็มศักยภาพ

แผนภาพที่ 6-9 ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปฏิบัติการ

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังกล่าวข้างต้น เป็นยุทธศาสตร์ในภาพรวมของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 40 แห่ง สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในมิติเศรษฐกิจบรรลุผล ทั้งนี้การนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปใช้อาศัยภายใต้บริบทที่แตกต่างของพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่บ้างในการส่งเสริมชุมชนในพื้นที่ตั้งซึ่งจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนชนบท ที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรเป็นอาชีพหลัก การรวมกลุ่มทางการผลิตอื่นส่วนใหญ่เป็นอาชีพเสริม ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทกิจกรรมทางเศรษฐกิจทางการเกษตรน้อยลง พื้นที่ทางเกษตรได้กลายเป็นที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจการผลิตสินค้าชุมชนบางกลุ่มจะกลายเป็นอาชีพหลักของชุมชน แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม ส่วนชุมชนเมืองไม่มีพื้นที่เกษตรกรรม ดังนั้นการรวมกลุ่มการผลิตสินค้าชุมชนจะเป็นอาชีพหลัก และการประกอบกรมุ่งสู่ตลาดแข่งขัน ซึ่งจากกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยลงศึกษาในบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏและชุมชนในพื้นที่ตั้งแต่ละภาค เป็นตัวอย่างของการศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบริบทใกล้เคียงของแต่ละภาคสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ดังนั้นยุทธศาสตร์หลัก และยุทธศาสตร์เสริมดังกล่าวครอบคลุมภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏและมียุทธศาสตร์ขับเคลื่อนด้านการบริหารจัดการเพื่อเสริมยุทธศาสตร์ด้านภารกิจการจัดการศึกษาให้บรรลุผลได้ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปการนำเสนอยุทธศาสตร์ดังกล่าวดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6-10 การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน” ได้ใช้วิธีวิจัยแบบผสม (mixed – method research) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
- 3) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
- 4) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

การวิจัยขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยครอบคลุมภารกิจ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจง (purposive random sampling) โดยยึดเกณฑ์ผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบสองระดับอุดมศึกษา (พ.ศ. 2549-2553) มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่มีผลการจัดการศึกษามีคุณภาพระดับดีมากหรือดีภาคละ 1 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่าง 4 แห่ง ประกอบด้วย ภาคเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ภาคใต้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ

(qualitative research) จากการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนาม (field research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและคณาจารย์ จำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารระดับสูง ประกอบด้วย รองอธิการบดีฝ่ายต่างๆ ผู้บริหารระดับกลาง ประกอบด้วย คณบดี รองคณบดี ผู้อำนวยการศูนย์ สำนัก และกลุ่มอาจารย์ผู้สอน/นักวิจัย จำนวนแห่งละ 12 ท่าน รวมทั้งหมด 48 ท่าน โดยเนื้อหาการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

โดยการวิจัยแบบกรณีศึกษา(case study) พื้นที่ชุมชนในระดับหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา การเลือกชุมชนเลือกแบบเจาะจง (purposive random sampling) จากการเลือกของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา 4 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านนางอย อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร พื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดสกลนคร ชุมชนบ้านป่าคลอก อำเภอถลุง จังหวัดภูเก็ท พื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภูเก็ต ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม การสำรวจใช้แบบสำรวจข้อมูลความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น จำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลชุมชนความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ด้านชุมชนพึ่งตนเอง มีการเรียนรู้ในการแก้ปัญหา และด้านเศรษฐกิจชุมชน ชุดที่ 2 แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือนเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม ด้านการมีสัมมาชีพ และความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ผู้ให้ข้อมูลในแบบสำรวจข้อมูลชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน/หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรชุมชน อบต.หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ให้ข้อมูลในแบบสำรวจครัวเรือนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย((simple random sampling) จากครัวเรือนที่อยู่ในชุมชน โดยสุ่มตัวอย่างประมาณ 40%ของประชากรครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

พื้นที่ชุมชนที่ศึกษา เป็นพื้นที่เดียวกับชุมชนที่ศึกษาในขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูล (key informants) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive random sampling)ชุมชนละประมาณ 10-15 คน โดยใช้เทคนิค snowball sampling ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพต่างๆ ชาวบ้านที่ทำการผลิตสินค้าชุมชน ชาวบ้านกลุ่มอาชีพต่างๆ และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสัมภาษณ์

กลุ่ม(group interview) ร่วมกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis)

ขั้นตอนที่ 4 ชี้นำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ประมวลผลการศึกษาที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1,2 และ 3 จัดทำร่างยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีการกำหนด มาตรการและแนวทางการดำเนินงานที่ทำให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ วิเคราะห์ข้อมูลโดย SWOT analysis และจัดประชุมสนทนากลุ่ม(focus group discussion)โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนชุมชน พิจารณาร่างยุทธศาสตร์ ปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนฉบับสมบูรณ์

จากกระบวนการวิจัยดังกล่าวสามารถสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

1.1 สภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้านคือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ด้านการเรียนการสอน

นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามปรัชญาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ไม่มีนโยบายในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง หลักสูตรมี 2 ส่วนคือหลักสูตรทั่วไป และหลักสูตรที่จัดตามความต้องการของท้องถิ่น มีหลักสูตรทางด้านเกษตรและอาหาร ไม่มีหลักสูตร/สาขาวิชาเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง ผู้เรียนส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในพื้นที่ มีการผลิตกำลังคนให้กับหน่วยงานในท้องถิ่น บัณฑิตที่จบส่วนใหญ่ทำงานในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม ทำงานธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน ประกอบอาชีพในชุมชนและภาคเกษตรมีน้อย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการ

ประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน อาทิเช่น รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้ รายวิชาภูมิสังคมการเกษตร และรายวิชาวัฒนธรรมแห่ง สกลนคร มีการจัดการเรียนการสอนโดยการวิจัยแก้โจทย์ปัญหาสินค้าชุมชน การออกแบบ ผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เป็นต้น

ด้านการวิจัย

มีนโยบายการวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสนองโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตมีการวิจัยตามหลัก การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีนโยบายการวิจัยโดยเน้นวิจัยเชิงพื้นที่จังหวัดชายนาทของ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจของชุมชน จำนวน 33 เรื่องในปี 2552 คิดเป็น 43.99%ของงานวิจัยทั้งหมด ลักษณะของงานวิจัยส่งเสริมเศรษฐกิจของ ชุมชนส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการสำรวจความต้องการของชุมชน แต่ยังไม่ตอบ โจทย์ความต้องการของชุมชนที่แท้จริง มีเครือข่ายการวิจัยกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เช่น สกว. ศูนย์อุตสาหกรรมจังหวัด กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนเครือข่ายและสถาบันการศึกษา ภารกิจด้านการวิจัยของ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน มีการ ดำรวจและวินิจฉัยชุมชนเพื่อการวิจัยของคณะเกษตรและชีวภาพ การวิจัยที่ชุมชนมีส่วนร่วมวิจัย มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน มีงานวิจัยที่ส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชนและส่งเสริมอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหนองหาร ภูพานศึกษา และงานวิจัยคนรุ่นใหม่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญา และอาชีพในชุมชนอย่างยั่งยืน

ด้านการบริการวิชาการ

มีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการให้บริการวิชาการแก่สังคม การส่งเสริมเศรษฐกิจของ ชุมชนโดยการพัฒนาอาชีพ มีโครงการบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม เศรษฐกิจของชุมชน อาทิเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีโครงการ ปี 2552 จำนวน 28 โครงการ จากจำนวนโครงการบริการวิชาการทั้งสิ้น 88 โครงการ มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียงของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการขับเคลื่อนส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีหลักสูตรฝึกอบรม ระยะสั้นในการอบรมส่งเสริมอาชีพ มีทีมวิทยากร มีการจัด workshop ออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการบริการวิชาการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนผ่านสถานศึกษาในชุมชน มีเครือข่ายความ ร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาแต่เครือข่ายความร่วมมือกับภาคธุรกิจมีน้อย

การดำเนินการด้านการบริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีนโยบายการบริการวิชาการที่ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการสืบสานภูมิปัญญาความผูกพันหลาน มีการบริการวิชาการโดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์กรรม การบริการวิชาการโดยความร่วมมือของคณะต่างๆในการลงพื้นที่ตามโครงการหมู่บ้านเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน มีเครือข่ายความร่วมมือกับโครงการหลวง หน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่น ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยการจัดโครงการอบรมของคณะต่างๆ ที่จัดโดยมีรูปแบบที่หลากหลาย การบริการวิชาการโดยเน้นส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การส่งเสริมอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และศูนย์การเรียนรู้สาธิตหัตถ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร การบริการวิชาการและการวิจัยโดยผ่านศูนย์ศึกษาพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มีนโยบายในการเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาค มีกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างครบวงจรของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม การบูรณาการศิลปวัฒนธรรมกับงานวิจัย การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนเชิงอนุรักษ์ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น สมุนไพร เครื่องปั้นดินเผา การจัดลิขสิทธิ์ศิลปวัฒนธรรมชุดการแสดงเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยว มีนโยบายส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมผ่านการวิจัย การบริการทางวิชาการและการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีศูนย์รวมศึกษาสืบทอดภูมิปัญญาความของท้องถิ่น การวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากผลิตภัณฑ์กรรม นอกจากนี้มีศูนย์การเรียนรู้ผ้าบาติกของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครที่สืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านวิถีตาลโตนดนำมาต่อยอดเป็นสินค้าชุมชนของคณะเกษตรและชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

1.2 ปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า **ปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญ**โดยภาพรวมของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา ในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ เครือข่ายความร่วมมือที่มีจากระบบความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่งที่มีมาดั้งเดิม และยังคงอยู่ ระบบความสัมพันธ์ของศิษย์เก่าศิษย์ปัจจุบันที่อยู่ในท้องถิ่น และเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่น หน่วยงาน สถาบันการศึกษา และชุมชนที่มีความใกล้ชิด เป็นโอกาสของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนตามปรัชญาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนา

ท้องถิ่น รวมทั้งปัจจัยส่งเสริมด้านบุคลากรที่มีความใกล้ชิดชุมชน บุคลากรที่มีอยู่ทำงานอย่างเต็มที่ และวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ด้านงบประมาณที่ต้องพึ่งตนเองมากขึ้น คณะจารย์มีภาระงานสอนรวมทั้งภารกิจด้านอื่นๆมาก การส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนทำได้ไม่เต็มที่ ทั้งด้านการวิจัย การบริการวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม บุคลากรรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่เป็นพนักงานราชการที่ปฏิบัติงานตามกรอบภารกิจอุดมศึกษายังไม่เข้าถึงปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ขาดเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทั้งในการเรียนการสอนและการวิจัย ในขณะที่ชุมชนมีความต้องการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจมีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากและหลากหลายประเด็น ทั้งในเชิงพื้นที่รับผิดชอบ และในภาพรวมที่ต้องตอบใจหทัยชุมชนให้ได้ตามความต้องการที่แท้จริง

ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ทั้งปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคผู้วิจัยได้นำไปประกอบการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

2. ผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ผลจากการศึกษาชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา 4 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร พื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ชุมชนบ้านป่าคดลอก จังหวัดภูเก็ต พื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก พื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และชุมชนประดิษฐ์โทรการ กรุงเทพมหานคร พื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม สรุปผลการศึกษาดังนี้

2.1 ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับชุมชน

ชุมชนพึ่งตนเองได้

(1)จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชนที่ศึกษามีจำนวน 6 -13 กลุ่ม มีการจัดตั้งขึ้นและพัฒนาในช่วงแรกของการก่อตั้ง การเพิ่มขึ้นของกลุ่มในช่วงหลังมีน้อย เมื่อพิจารณาข้อมูลภาพรวมของจำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชนจากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ. 2550 พบว่า ปี พ.ศ.2549 มีจำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชนทั่วประเทศจำนวน 50,321 กลุ่ม เพิ่มขึ้นจากปี 2544 ที่มีจำนวน 27,759 กลุ่ม แนวทางการพัฒนาควรส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มองค์กรในชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้น ให้มีความเข้มแข็งมีศักยภาพและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้

(2) **จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน** พบว่า กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนในชุมชนที่ศึกษายังมีน้อย มีจำนวน 1-3 กลุ่ม การรวมกลุ่มส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ สมาชิกในกลุ่มมีอายุมาก และจำนวนสมาชิกเริ่มน้อยลง จากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี 2549 ข้อมูลภาพรวมของประเทศ มีจำนวนกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน 37,840 กลุ่ม เพิ่มขึ้นจากปี 2547 ที่มีจำนวน 35,149 กลุ่ม

แนวทางการส่งเสริม ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านการผลิต ให้กลุ่มผู้ผลิตของชุมชนมีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการรวมกลุ่มมากขึ้น ส่งเสริมคนรุ่นใหม่ในชุมชน รวมทั้งนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเข้าร่วมและพัฒนาเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเก่าที่อายุมากขึ้น

(3) **จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต** พบว่า จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของชุมชนที่ศึกษามีจำนวน 1-3 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ที่ศึกษาพบว่า มีกลุ่มออมทรัพย์ที่มีอัตราการขยายตัวของสมาชิกเพิ่มขึ้น ยอดเงินสะสมและเงินให้กู้มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนบ้านป่าคลอกและกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนประดิษฐ์โทรการ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลภาพรวมของประเทศของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ที่มีการสำรวจเมื่อปี 2549 มีจำนวนกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนที่มีเสถียรภาพ จำนวน 2,066 กลุ่ม ลดลงจากปี 2544 ที่มีจำนวน 3,372 แห่ง

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาระบบการออมของชุมชน โดยการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาช่องทางขยายการออมในรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มปริมาณเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของชุมชนให้มากขึ้น และพัฒนาสู่ระบบการจัดสวัสดิการส่งเสริมแรงงานของชุมชน

(4) **จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน** จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของชุมชนที่ศึกษาในแต่ละชุมชนมีจำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 1-2 กลุ่ม ซึ่งการดำเนินการยังประสบปัญหาในการบริหารจัดการ การพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจยังไม่ทันสมัย ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีช่วยพัฒนาการผลิตและการออกแบบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐานสินค้าชุมชน และไม่มีช่องทางการตลาดใหม่ๆ ตรงกับภาพรวมของประเทศที่พบว่า การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้าช้า จึงไม่สามารถเป็นแหล่งสร้างงานและสร้างรายได้หลักของประชาชนในชนบทได้ (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2555:28)

ข้อมูลจากการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนของสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน(สลดช.) พบว่า จำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มาจดทะเบียนมีจำนวนลดลง ในปี 2550 เหลือ 13,028 แห่ง จากปี 2549 ที่มีวิสาหกิจชุมชนมาจดทะเบียน 20,146 แห่ง ชุมชนมีความต้องการพัฒนากลุ่มต่างๆวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้าเพิ่มขึ้น และยกระดับมาตรฐานการผลิต

ให้สูงขึ้น รวมทั้งการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์และเพิ่มช่องทางการตลาดสู่ตลาดภายนอกมากขึ้น ภาครัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษาควรร่วมกันเป็นเครือข่ายภาคีพัฒนาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้แก่ชุมชน สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจนวัตกรรม

(5) สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ครัวเรือนทำการเกษตรลดลงในบางพื้นที่ที่มีความเจริญของเมืองเข้ามาในชุมชน และมีการพัฒนาพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ เช่น ชุมชนบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจเป็นพิษณุโลกเมืองใหม่ มีการก่อสร้างห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ในพื้นที่ของชุมชน ทำให้สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเกษตรทฤษฎีใหม่ลดลง สอดคล้องกับข้อมูลภาพรวมของประเทศพบว่าร้อยละของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ ปี พ.ศ. 2548 มีจำนวนร้อยละ 4.50 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยจากปี 2544 ที่มีจำนวนร้อยละ 4.20 ซึ่งมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ดังนั้นควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่มากขึ้น โดยการปลูกพืชผสมผสาน การทำเกษตรอินทรีย์ และการแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่การเกษตรที่มีอยู่จำกัดให้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

ชุมชนมีการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง

(1) สัดส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่น/ชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า มีจำนวน 3-7 คนต่อหมู่บ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านมีอายุมาก อายุเฉลี่ย 60-80 ปี เริ่มทำการผลิตและประดิษฐ์หัตถกรรมต่างๆไม่ได้ เนื่องจากสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรม จากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน จากการสำรวจของกระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ.2550 พบว่า มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 32 คน ต่อหมู่บ้าน ลดลงจากปี 2549 ที่มี 33 คนต่อหมู่บ้าน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาต้องเร่งจัดการความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ในรูปสื่อ เอกสารต่างๆเพื่อการศึกษาเรียนรู้ของคนรุ่นหลังอย่างเร่งด่วน

(2) จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา ชุมชนที่ศึกษามีจำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา จำนวน 3-4 เครือข่ายต่อชุมชน อาทิเช่น เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น สถานศึกษา และชุมชนใกล้เคียง จากการสำรวจข้อมูลภาพรวมของประเทศ ข้อมูลจากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี 2548 จำนวนภาคีการพัฒนา มีจำนวน 3,627 ภาคี ดังนั้นควรส่งเสริมความร่วมมือในระบบภาคีเครือข่ายให้มีการทำงานบูรณาการชุมชนใช้ทรัพยากรร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมประเมินเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งขึ้น

(3) **การจัดทำแผนชุมชนที่อยู่ในคุณภาพระดับดี** ชุมชนมีการเรียนรู้และจัดทำแผนชุมชน มีการปรับปรุงและพัฒนาดีขึ้น แผนชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาอยู่ในระดับดี ข้อมูลจากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี 2550 ประเมินผลการจัดทำแผนชุมชน 69,110 หมู่บ้าน พบว่า มีหมู่บ้านที่มีแผนชุมชนผ่านตัวชี้วัดอยู่ในระดับดีมากและดี ร้อยละ 72 (49,759หมู่บ้าน)อยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 28 (19,351 หมู่บ้าน) ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมควรส่งเสริมการเรียนรู้ในการพัฒนาแผนชุมชน กระตุ้นให้มีการปฏิบัติตามแผน และมีการร่วมประเมินความก้าวหน้าของแผนเพื่อขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมาย

เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

(1) **สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด** การย้ายถิ่นในชุมชนที่ศึกษามีจำนวนประมาณ ร้อยละ 10 จากการศึกษาพบว่ามีการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ยึดโยงคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกัน มีการย้ายไปทำงานต่างถิ่นบ้าง แต่การย้ายถาวรมีน้อย ข้อมูลในภาพรวมของประเทศร้อยละของผู้ย้ายถิ่นเพื่อหางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด ข้อมูลจากการสำรวจของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ปี 2549 มีจำนวน ร้อยละ 15.30 มากกว่า ปี 2544 ที่มีจำนวนร้อยละ 13.66 แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีความมั่นคงทางอาชีพ สร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น การอพยพสู่ภาคเมืองก็จะน้อยลง

2.2 ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ด้านการมีสัมมาชีพ

(1) **การมีงานทำ** ชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่มีงานทำประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรมนอกจากชุมชนที่มีสภาพเมือง คือชุมชนในกรุงเทพมหานคร และชุมชนที่มีสภาพกึ่งเมืองกึ่งชนบท คือ ชุมชนที่จังหวัดพิษณุโลก มีการทำงานนอกภาคเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ในปี 2552 ภาคอุตสาหกรรมมูลค่าผลผลิตสัดส่วนร้อยละ 34 มีการจ้างงานสัดส่วนร้อยละ 15 ขณะที่ภาคเกษตรมีการมูลค่าผลผลิต เพียงร้อยละ 9 แต่เป็นแหล่งจ้างงานหลักของประเทศร้อยละ 38 ค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรต่อรายได้รวมของประเทศอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 4 ครัวเรือนภาคเกษตรมีรายได้ต่ำกว่าภาคเศรษฐกิจอื่น ภาคเกษตรต้องการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนทางด้านการเกษตรทฤษฎีใหม่ การเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรม ชุมชนนอกภาคเกษตรต้องการพัฒนาอาชีพ ทักษะฝีมือแรงงานและการมีอาชีพเสริม เพื่อการมีงานทำและมีรายได้ที่สูงขึ้น

(2) **การมีรายได้ที่เพียงพอ** ระดับรายได้ของครัวเรือนชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ ช่วงของรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า

รายจ่ายเนื่องจากชุมชนที่ศึกษามีการส่งเสริมการพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และบางชุมชน อาทิ ชุมชนบ้านป่าคลอกจังหวัดภูเก็ตเป็นชุมชนอนุรักษ์ มีการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาการผลิต การบริโภค และการออมในชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน จากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2554 คริวเรือนทั่วประเทศมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 23,544 บาท ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 17,861 บาท อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ และค่าใช้จ่ายของคริวเรือนทั่วประเทศ (ปี 2552 และ 2554) พบว่า รายได้มีอัตราการเพิ่มขึ้นมากกว่าค่าใช้จ่าย (ร้อยละ 6.1 และ 5.0 ต่อปีตามลำดับ) สัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ลดลงจากร้อยละ 77.5 ในปี 2552 เป็น 75.9 ในปี 2554

ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมให้คริวเรือนในชุมชนมีรายได้ที่สูงขึ้นจากการพัฒนากลุ่มองค์กรการผลิตของชุมชน ให้ผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย มีนวัตกรรมใหม่ๆที่สามารถแข่งขันได้ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคริวเรือนอย่างมั่นคงมากขึ้น

(3) มีหลักประกันและความปลอดภัยในการทำงาน (วัดจากแรงงานที่ได้รับสวัสดิการ) หลักประกันที่แรงงานในชุมชนมีส่วนใหญ่จะมีเพียงสวัสดิการขั้นต่ำที่รัฐจัดให้ เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ บัตรทองสุขภาพ เป็นต้น ชุมชนส่วนใหญ่ต้องการรับการส่งเสริมพัฒนาระบบสวัสดิการแรงงานที่ดีเพิ่มขึ้นจากสวัสดิการขั้นต่ำที่รัฐจัดให้

ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

ค่าสัมประสิทธิ์จี้จากการศึกษาพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จี้ของชุมชนที่ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและชุมชนอนุรักษ์คือชุมชนบ้านนางอย จ.สกลนครและชุมชนบ้านป่าคลอก จ.ภูเก็ต มีค่าสัมประสิทธิ์จี้ มีค่าประมาณ 0.3 แสดงถึงคนในชุมชนยังมีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และความไม่เป็นธรรมอยู่ แต่จากการศึกษาพบว่าชุมชนที่อยู่ในชนบทและใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่าชุมชนที่มีสภาพกึ่งเมือง และชุมชนในเมืองหลวง ได้แก่ ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก และชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ค่าสัมประสิทธิ์จี้สูงมากกว่า อยู่ในระดับ 0.4 ซึ่งเป็นค่าที่ใกล้เคียงกับสัมประสิทธิ์จี้รวมของประเทศ ซึ่งมีค่าอยู่ประมาณ 0.4

ค่าสัมประสิทธิ์จี้ ในภาพรวมของประเทศในปี 2550 ค่าอยู่ประมาณ 0.4 และ 0.37 และ 0.38 ในปี 2554 และ 2552 แสดงถึงค่าสัมประสิทธิ์จี้ที่เพิ่มขึ้น แสดงถึงยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจอยู่ทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ การกระจายรายได้ในกลุ่มประชากร ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่ในกลุ่มที่มีโอกาสและรายได้สูง ปี 2552 กลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 10 มีรายได้รวมสัดส่วนสูงถึง

ร้อยละ 38.4 ของรายได้รวมของประเทศ กลุ่มจนสุดร้อยละ 10 มีสัดส่วนรายได้เพียงร้อยละ 1.7 แตกต่างกันถึง 22.8 เท่ารัฐพยายามแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ผ่านนโยบายต่างๆ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การให้สินเชื่อเพื่อกระตุ้นการใช้จ่าย ฯลฯ ส่งผลให้คนยากจนในประเทศลดลงจากร้อยละ 42.2 หรือ 22.1 ล้านคนในปี 2531 เหลือ ร้อยละ 8.1 หรือ 5.3 ล้านคนในปี 2552 แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน โดยส่งเสริมให้ครัวเรือนในชุมชนมีรายได้สูงขึ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้และมีความเป็นธรรมมากขึ้น(สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2555)

3. ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน 6 กิจกรรม คือ การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และสวัสดิการ ในชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาเดียวกับการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สรุปผลการศึกษาโดยภาพรวมได้ดังนี้

การผลิต

กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้การผลิตจากภูมิปัญญาของชุมชนและฐานทรัพยากรเป็นปัจจัยการผลิต กิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการสืบทอด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การทดลองทำ รวมทั้งการอบรมพัฒนาจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน ฐานการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ภายนอกท้องถิ่น จากชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง รวมทั้งแหล่งเรียนรู้จากองค์กร สถาบันการศึกษาภายนอก

สภาพปัญหาของการผลิต ปัจจัยการผลิตมีปัญหา เช่น ขาดแรงงานวัยทำงาน ที่ดินถูกบุกรุกและขายให้แก่นายทุน ทุนด้านเครื่องจักรและเงินทุนมีน้อย ชาวบ้านยังเข้าไม่ถึงแหล่งทุนเพื่อการผลิต ผู้ประกอบการของชุมชนเป็นผู้สูงอายุประกอบธุรกิจชุมชนโดยเรียนรู้จากประสบการณ์การผลิตทางด้านการเกษตร มีการใช้สารเคมีจำนวนมากอยู่ในพื้นที่ ขาดกระบวนการเรียนรู้การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวทางการส่งเสริม โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การผลิตของชุมชนให้มีรูปแบบการผลิตที่มีความหลากหลาย ทางด้านการเกษตร อาหาร การแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าใหม่ๆ โดยการวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านทุนของชุมชน 6 ทุน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนการเงิน และทุนวัฒนธรรม เป็นปัจจัยในการผลิต และพัฒนาการผลิตที่

เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงาน การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนยุคใหม่ที่ใช้ความรู้ วิทยาการสมัยใหม่เข้ามาดำเนินการ

การบริโภค

กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ด้านการบริโภคตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ในชุมชนที่เป็นกลุ่มอนุรักษ์ ได้แก่ ชุมชนบ้านปากคลอง จังหวัดภูเก็ต และชุมชนที่มีระบบคุณค่าในแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นชุมชนพัฒนาตามโครงการพระราชดำริและเป็นที่ตั้งของโครงการหลวง ได้แก่ ชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร การบริโภคสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน มีเพียงบางส่วนที่เป็นพืชเกษตรด้านอาหาร ส่วนการบริโภคสินค้าอุปโภคบริโภคจากตลาดในชุมชนและนอกชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้จากการรับทราบแนวทางการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่หน่วยงาน/สถาบันการศึกษาจัดให้ ฐานการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ และแหล่งเรียนรู้ภายนอกจากสถาบันการศึกษาและชุมชนอื่นๆ

สภาพปัญหา การเรียนรู้การบริโภคสินค้าที่ผลิตเองในชุมชนยังมีน้อย ส่วนใหญ่บริโภคจากตลาดภายนอกกระแสบริโภคนิยมเข้าสู่ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนเมือง และชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

แนวทางการส่งเสริม โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของชุมชนอย่างแท้จริง นำสู่การบริโภคตามวิถีพอเพียง และควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การตลาด

กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ด้านการตลาดของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนมีน้อย ต้องพึ่งพิงองค์ความรู้จากภายนอก กิจกรรมการเรียนรู้ จากการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และการส่งเสริมของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาฐานการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และจากเครือข่ายความร่วมมือองค์กรภายนอก

สภาพปัญหา การดำเนินการด้านการตลาดของชุมชน ขาดกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐ การดำเนินการความร่วมมือในระบบเครือข่ายการตลาดยังไม่มีภาคธุรกิจเอกชนเข้าร่วม ทำให้ขาดโอกาสทางการตลาด และช่องทางการตลาดใหม่ ที่เข้าสู่ตลาดที่มีการแข่งขันสูง การผลิตของชุมชน เป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อที่มีจำนวนจำกัด จากปัจจัยการผลิตที่มีจำกัดจึงทำให้การขยายตลาดไปสู่ตลาดภายนอก ที่มีระบบการผลิตที่มีสมรรถนะสูงมีการผลิตที่มีการจัดการคุณภาพ การผลิตที่ต่อเนื่อง ทันเวลาทำได้ยาก

แนวทางการส่งเสริม ส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายกับองค์กรรัฐและภาคเอกชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และร่วมจัดตลาดให้กับสินค้าชุมชน ในรูปแบบต่างๆ เช่น ตลาดนัดเคลื่อนที่ การวิจัยและพัฒนาระบบการผลิตสินค้าชุมชนให้มีคุณภาพตอบสนองทันตามความต้องการของตลาดที่มีการแข่งขันสูง การส่งเสริมจากภาครัฐที่จริงจังในการสั่งซื้อสินค้าชุมชนในโอกาสต่างๆ การประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชน เพื่อส่งเสริมการผลิต และการตลาด ให้มีคำสั่งซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่อง

การออม

กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ด้านการออมของบางชุมชนมีองค์ความรู้ระบบการออมการเงินชุมชนในกลุ่มออมทรัพย์การผลิตที่มีการพัฒนา แต่บางชุมชนมีองค์ความรู้ระบบการออมนอกระบบการออมทรัพย์ไม่ก้าวหน้า กิจกรรมการเรียนรู้จากการอบรม การพัฒนาระบบการออม ระบบการเงินการบัญชีของหน่วยงานและสถาบันการศึกษา ฐานการเรียนรู้จากกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนและฐานการเรียนรู้ภายนอกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เป็นต้นแบบและกลุ่มออมทรัพย์อื่นที่มีบริบทใกล้เคียง

สภาพปัญหา กระบวนการเรียนรู้ระบบการออม ในระบบการเงินชุมชน ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการดำเนินการตามความรู้และประสบการณ์เดิม ขาดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเงินออมในชุมชนสู่การพัฒนากระบวนการผลิต มีส่วนหนึ่งที่ออมเพื่อการบริโภค

แนวทางการส่งเสริม ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัยและพัฒนาระบบการออมชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยชุมชนมีส่วนร่วมและเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างเต็มที่ วิจัยและพัฒนาระบบการออมชุมชนสู่การพัฒนากระบวนการสวัสดิการเพื่อส่งเสริมแรงงานของชุมชนในรูปแบบใหม่ที่มีความหลากหลายตอบสนองความต้องการของแรงงานในชุมชน ในวัยต่างๆ

การลงทุน

กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ในการลงทุนในเชิงธุรกิจของชุมชนยังมีน้อย มีองค์ความรู้พัฒนาวิสาหกิจชุมชน และธุรกิจชุมชนสู่การลงทุนที่ก้าวหน้าขึ้นจากการส่งเสริมของมหาวิทยาลัย ราชภัฏและหน่วยงานภายนอก กิจกรรมการเรียนรู้จากการ อบรม การดูงาน และร่วมวิจัยในบางกรณี ฐานการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาให้คำปรึกษาและฐานการเรียนรู้ภายนอกหน่วยงานและสถาบันการศึกษา

สภาพปัญหา ชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาการลงทุนวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน ที่ก้าวหน้า ผู้นำชุมชนมีความต้องการพัฒนากลุ่มต่างๆสู่การลงทุนในรูปแบบใหม่ที่ก้าวหน้ามากขึ้น ขาดการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐที่จริงจังและต่อเนื่อง ขาดการเข้าถึงแหล่ง

เงินทุนที่เพียงพอในการพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชน การลงทุนในการพัฒนากลุ่มการผลิตและสินค้าชุมชนผ่านระบบงบประมาณของภาครัฐบางพื้นที่ที่มีความไม่โปร่งใส

แนวทางการส่งเสริม วิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้การลงทุนของกลุ่มองค์กรการผลิตในชุมชนสู่รูปแบบของธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่ก้าวหน้า ระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การลงทุนในการพัฒนากลุ่มการผลิตและสินค้าชุมชน ให้มีความก้าวหน้าและยั่งยืน

สวัสดิการ

กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานในชุมชนเกิดจากการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ระบบความสัมพันธ์ ระบบคุณค่าความเชื่อ การช่วยเหลือกันในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน ฐานการเรียนรู้ระบบสวัสดิการแรงงานจากในชุมชนเองและชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง รวมทั้งหน่วยงานภายนอก

สภาพปัญหา ชุมชนส่วนใหญ่มีกระบวนการเรียนรู้ในระบบสวัสดิการแรงงานชุมชนที่เป็นระดับพื้นฐานจากโครงการส่งเสริมของภาครัฐ เช่น ระบบประกันสุขภาพของรัฐบาล เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขาดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ระบบสวัสดิการแรงงานใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของแรงงานในชุมชนในทุกช่วงวัย และสวัสดิการแรงงานที่เกิดจากการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง เช่น การผลิต การตลาด การออม การลงทุน ที่มีมั่นคง ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และต่อยอดส่งการพัฒนาระบบสวัสดิการแรงงานในชุมชนที่ดีตามไปด้วย

แนวทางการส่งเสริม ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการวิจัยและพัฒนาระบบสวัสดิการแรงงานชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาและพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจของชุมชนเอง เพื่อเกิดความยั่งยืนและชุมชนร่วมวิจัย ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ระบบสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากการร่วมคิดร่วมดำเนินการ และประเมินจากคนในชุมชนเอง

4.การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

จากการประมวลผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1,2 และ3 ผู้วิจัยได้จัดทำร่างยุทธศาสตร์ นำเสนอโดยการจัดประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนชุมชน ประกอบด้วยการนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามกรอบภารกิจ 4 ด้าน ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาและเสนอแนะเพิ่มเติมควรมียุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเป็นยุทธศาสตร์ระดับการปฏิบัติการที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตามภารกิจสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ที่หน่วยงานบริหาร

และสนับสนุนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงแก้ไขและเสนอยุทธศาสตร์ฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์หลักตามกรอบภารกิจ 4 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์เสริม 9 ยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์ระดับการขับเคลื่อนปฏิบัติการ 1 ยุทธศาสตร์ โดยมีแนวทาง/มาตรการ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอน

**ยุทธศาสตร์หลัก : ยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อการ
ผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน
แนวทางหรือมาตรการ**

(1) **บูรณาการการผลิตบัณฑิตโดยภาคีเครือข่ายความร่วมมือ** ประกอบด้วย คณะ/หน่วยงานต่างๆในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้นำ/กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจในชุมชน อาทิ วิชาศึกษาชุมชน ธุรกิจชุมชน สหกรณ์การผลิต องค์กรในท้องถิ่น ภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นเครือข่ายความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยบูรณาการศาสตร์ สร้างพลังความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือโดยจัดทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ร่วมกัน มีการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน วางแผนการผลิตบัณฑิตร่วมกันในระดับพื้นที่ ร่วมดำเนินการ ประเมิน และปรับปรุงพัฒนา โดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน

(2) **ผลิตบัณฑิตตามหลักสูตร/สาขาวิชาการบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชน** โดยคัดเลือกผู้เรียนจากในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน สร้างแรงจูงใจผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น ให้ทุนการศึกษาตลอดหลักสูตรผู้เรียนที่อยู่ในชุมชนเครือข่ายและต้องปฏิบัติงานในกลุ่ม/องค์กรเศรษฐกิจของชุมชนเมื่อจบการศึกษา สนับสนุนการประกอบการธุรกิจชุมชน ผ่านศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มุ่งสร้างบัณฑิตให้เป็น “ผู้ประกอบการเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่” สืบทอดอาชีพในชุมชน

(3) **จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้** (community based learning) โดยเน้นการฝึกภาคปฏิบัติจริงในพื้นที่ชุมชน การประเมินผลต้องเน้นการวัดผลการทำงานภาคปฏิบัติมากกว่าการสอบวัดความรู้ที่ผู้เรียนจำได้ในรายวิชาต่างๆ

(4) **ส่งเสริมการจัดโครงการสหกิจศึกษาร่วมกับสถานประกอบการธุรกิจชุมชน** โดยจัดให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานประกอบการธุรกิจชุมชน อาทิเช่น วิชาศึกษาชุมชน ธุรกิจชุมชน อุตสาหกรรมชุมชน ฯลฯ โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏชุมชนและภาคเอกชนในท้องถิ่น

(5) ส่งเสริมการผลิตบัณฑิตทางด้านเกษตรและอาหารให้มากขึ้นเพื่อสร้างผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ สร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม ปลูกฝังค่านิยมใหม่ให้กับผู้เรียน มีเจตคติที่ดีในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีอิสระ มีศักดิ์ศรี มีความคุ้มค่าตามหลักเศรษฐศาสตร์

ยุทธศาสตร์เสริม : เปลี่ยนกระบวนทัศน์หลักสูตรมุ่งจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) พัฒนาหลักสูตรใช้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน

บูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน และรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาไทยและรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ถ่ายทอด ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานข้อมูลบูรณาการในการเรียนการสอนและการวิจัย

(2) สร้าง/พัฒนาหลักสูตรการบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชน เพื่อผลิต

บัณฑิตสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง โดยใช้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเป็นฐานในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร เน้นเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge – based economy) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(3) วิจัยและพัฒนาหลักสูตรการเกษตรและอาหารให้มีความหลากหลาย

ตอบโจทย์ชุมชนท้องถิ่น ใช้กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตรเพื่อการเรียนการสอน

(4) ยกกระดับมาตรฐานหลักสูตร ส่งเสริมให้ชุมชนและบุคคลผู้ที่มีส่วนได้

ส่วนเสีย (stakeholders) ทุกภาคส่วน ร่วมสร้าง/พัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจชุมชน ครอบคลุมกระบวนการสร้าง พัฒนาและประเมินหลักสูตร โดยมีการประเมินความต้องการของผู้ใช้ที่แท้จริง (need assessment)

ยุทธศาสตร์เสริม : ยกกระดับความเข้มแข็งของคณาจารย์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ปรับกระบวนการคัดเลือกคณาจารย์ มีคุณวุฒิทางวิชาการตามเกณฑ์

และมีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการการทำงานตามภารกิจด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้

(2) พัฒนาศักยภาพคณาจารย์ให้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ โดยการ

สนับสนุนการศึกษา ฝึกอบรมพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ท้องถิ่น ควบคู่กับสร้างจิตสำนึกในปณิธานการก่อตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามปรัชญาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ตอบสนองภารกิจโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในฐานะ “คนของพระราชฯ” โดยมีการถ่ายทอดประสบการณ์จากคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรุ่นเก่าที่ทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่นสู่คณาจารย์รุ่นใหม่ รวมทั้งยกย่อง เชิดชู คณาจารย์ที่มีผลงานสืบทอดปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

(3) พัฒนาคณาจารย์จัดการเรียนการสอนเน้นการวิจัยชุมชนเป็นฐาน

และประกันประสิทธิภาพด้านการสอน มาตรฐานเทียบระดับประเทศได้ ควบคู่กับคุณภาพในระดับที่เป็นที่ต้องการของท้องถิ่น โดยผ่านการประเมินคุณภาพ

(4) ทบทวน/ปรับภาระงานและผลงานทางวิชาการ รวมงานสอนและงาน

ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ในการวิจัย บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เข้าเป็นภาระงาน และพัฒนาระบบการเสนอผลงานทางวิชาการที่สามารถบูรณาการภารกิจการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน มีกลไกเสริมศักยภาพทางวิชาการและกำลังใจให้มีความผูกพันกับการทำงานเพื่อท้องถิ่นและชุมชน

ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัย

ยุทธศาสตร์หลัก : พลิกโฉมการวิจัยสู่การวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชน

เศรษฐกิจเข้มแข็ง

แนวทางหรือมาตรการ

(1) กำหนดกรอบทิศทางการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ให้ชัดเจน

สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ โดยวิจัยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจฐานความรู้ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งเน้นงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนตามแนวคิด “สามมาชีพ” ที่เน้นทั้งความพอเพียง การพึ่งพาอาศัยกันและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตามแนวทางเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

(2) เน้นการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Based Research) ยึดชุมชนและพื้นที่เป็นตัว

ตั้งเพื่อสร้างโมเดลต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สู่เศรษฐกิจฐานความรู้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในชุมชนที่มีความพร้อมที่อยู่ในภาคีเครือข่ายพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(3) เน้นงานวิจัยและพัฒนา (Research & Development) และการวิจัย

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) การวิจัยที่บูรณาการวิธีวิทยาการวิจัยสหสาขา (Interdisciplinary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมพลังและขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงาน และผู้นำท้องถิ่น เสริมสร้างเครือข่ายการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง รวมทั้งคุณภาพของงานวิจัยที่สร้างผลิตภาพ (productivity) สิ่งประดิษฐ์ ผลงานสร้างสรรค์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อยอดภูมิปัญญาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยสร้างชาวบ้านให้เป็นนักวิจัยเศรษฐกิจชุมชน

(4) การกำหนดหัวเรื่องหลักการวิจัย (Research Theme) ของงานวิจัย

เศรษฐกิจชุมชนที่เป็นจุดเน้นที่ชัดเจน เพื่อกลไกการขับเคลื่อนที่สามารถบูรณาการองค์ความรู้ การวิจัยและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง สามารถสร้างต้นแบบ (Model) ของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเพื่อขยายผลสู่พื้นที่อื่นต่อไป

(5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือการวิจัยแบบบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐ

ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานความรู้วิถีพอเพียงและยั่งยืน รวมทั้งการนำผลการวิจัยไปใช้ต่อยอดในเชิงพาณิชย์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพิ่มช่องทางการตลาดและการลงทุนที่ก้าวหน้าสู่ตลาดแข่งขัน เพื่อสร้างรายได้อย่างมั่นคงให้กับชุมชน

ยุทธศาสตร์เสริม : ระดมทรัพยากรการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเชิงพื้นที่

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ระดมทรัพยากรเพื่อการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่

เงินทุน บุคลากรนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในศาสตร์ต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการบริหารจัดการการวิจัยแบบบูรณาการ จากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานภายนอกที่เป็นภาคีเครือข่าย โดยเน้นการพัฒนาในเชิงพื้นที่

(2) ส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เน้นการ

บูรณาการกิจกรรมการจัดการความรู้ (knowledge management) เข้ากับกิจกรรมวิจัย เพื่อส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้ในการต่อยอดภูมิปัญญาและความเข้มแข็งที่มีอยู่ในชุมชน

(3) วิจัยและพัฒนาทุนชุมชน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุน

สังคม ทุนการเงิน และทุนวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การใช้ประโยชน์ของทุนชุมชน ในการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างครบวงจร

**ยุทธศาสตร์เสริม : พัฒนากลไกขับเคลื่อนการวิจัยเพื่อบูรณาการตอบโจทย์ชุมชน
และวิชาการ**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **ผลิตและพัฒนานักวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่** ที่มีความเข้มแข็งทั้งองค์ความรู้ จิตสำนึกการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏ และสร้างความเข้าใจที่ถ่องแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมในสาขาต่างๆที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดให้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานพัฒนาสู่ผลงานทางวิชาการที่เพิ่มศักยภาพตำแหน่งทางวิชาการได้

(2) **ส่งเสริมกิจกรรมวิชาการระหว่างสาขาวิชา** เพื่อรองรับความร่วมมือของคณะและหน่วยงานเครือข่ายในการวิจัยระดับท้องถิ่น เน้นการให้คณะและสาขาวิชาต่างๆใช้องค์ความรู้ และนักวิจัยจากคณะ/สาขาวิชานั้นเข้าร่วมกิจกรรมตามความเชี่ยวชาญในศาสตร์ เช่น กิจกรรมพัฒนาโจทย์การวิจัยจากปัญหาความต้องการของชุมชน

**ยุทธศาสตร์เสริม : พัฒนาระบบฐานข้อมูลวิจัยและพัฒนาเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจ
เข้มแข็ง**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อการวิจัยและพัฒนา** ครอบคลุมฐานข้อมูลท้องถิ่น ชุมชน ชองทางการตลาดสินค้าชุมชน เชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลทุกระดับ ทั้งฐานข้อมูลในภาพรวมและระดับพื้นที่ รวมทั้งฐานข้อมูลงานวิจัยของหน่วยงานต่างๆ ในเว็บไซต์ที่ภาคส่วนต่างๆเข้าถึงและใช้ประโยชน์ของข้อมูลได้ง่าย

(2) **จัดทำสื่อ คู่มือและแนวทางการปฏิบัติจากผลการวิจัยเศรษฐกิจชุมชน** ที่มีรูปแบบเรียบง่าย เพื่อส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้ของชุมชน รวมทั้งการเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนในการนำผลการวิจัยไปใช้จนสามารถปฏิบัติได้ผลดี

ยุทธศาสตร์ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

**ยุทธศาสตร์หลัก : การเชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัย
สู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน**

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **จัดตั้งหรือพัฒนาองค์กรบริการวิชาการแก่ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ** เป็นหน่วยงานสำคัญระดับมหาวิทยาลัย มีคณะกรรมการกำกับพัฒนาที่มาจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ (steering committee) กำหนดนโยบาย กรอบทิศทางการดำเนินงาน มีคณะทำงาน(working

team) ที่บูรณาการจากทุกคณะ หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดทำแผนการดำเนินการระยะยาว (roadmap) เพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่ท้องถิ่น

(2) **จัดอบรมบริการวิชาการด้านเศรษฐกิจชุมชนที่มีคุณภาพและหลากหลาย** เน้นรูปแบบการฝึกอบรมและพัฒนา (Training and Development) เชื่อมงานบริการวิชาการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน ใช้การอบรมเป็นเครื่องมือในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามเป้าหมายและศักยภาพแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การบริโภค การตลาด การออม การลงทุน และพัฒนาระบบสวัสดิการส่งเสริมแรงงานท้องถิ่น ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่คนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดเศรษฐกิจชุมชน

(3) **เปิดพื้นที่และพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการวิชาการของท้องถิ่นและภูมิภาคอย่างครบวงจร** พัฒนาศักยภาพ เพิ่มขีดความสามารถ สร้างความพร้อมทั้งด้านกายภาพและวิชาการในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และบริการวิชาการของท้องถิ่น และเป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนครบวงจร

(4) **สร้างเครือข่ายบูรณาการความร่วมมือการบริการวิชาการกับภาครัฐ ภาคเอกชนในท้องถิ่น และชุมชน** เพื่อส่งเสริมการบริการวิชาการโดยบูรณาการการทำงานร่วมกัน พัฒนาระบบเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ มีการขยายเครือข่ายให้มากขึ้น รวมทั้งมีการจัดการความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริการวิชาการที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น

(5) **สร้างระบบเครือข่ายประชาสัมพันธ์โดยใช้การประชาสัมพันธ์เชิงรุก** การบริการวิชาการด้านเศรษฐกิจชุมชนที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สร้างระบบเครือข่ายและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีรูปแบบหลากหลาย เพิ่มช่องทางการสื่อสาร (เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อมัลติมีเดีย ฯลฯ) เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในท้องถิ่น รวมทั้งผลิตสื่อการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนที่ทันสมัย เพื่อเผยแพร่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยผ่านระบบเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์เสริม: พัฒนาองค์ความรู้ด้านรูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง

แนวทางหรือมาตรการ

(1) **วิจัยและพัฒนารูปแบบหลักสูตรการบริการทางวิชาการ** เพื่อค้นหาและพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมทุกกิจกรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง

(2) สร้างและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเครือข่ายพัฒนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชน ส่งเสริมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมบริการวิชาการ การถ่ายทอดความรู้ ประสพการณ์ เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ การฝึกปฏิบัติของนักศึกษา รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน

ยุทธศาสตร์เสริม : พัฒนาชุมชนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงเสริม ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้ชุมชนเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้และพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างโอกาสให้ชุมชนใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ และ เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ที่หลากหลาย และฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาระดับมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งการผลิต การแปรรูป การออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ พัฒนาสินค้า ชุมชนให้ผ่านกระบวนการคิดสรรหู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับห้าดาวการพัฒนาการตลาด โดย ส่งเสริมช่องทางการตลาดใหม่ๆ วิธีการส่งเสริมการขาย รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งทุนระบบการเงิน ชุมชน

(2) สร้างผู้นำชุมชนยุคใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจ ชุมชนยุคใหม่ ที่มีการคิดสร้างสรรค์ การบูรณาการการทำงานและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ที่เข้มแข็ง รวมทั้งการยอมรับและใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การยกระดับการพัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งเสริม ให้มีการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน ทั้งกลุ่มการผลิต การออม การลงทุน และสวัสดิการแรงงานของ ชุมชน สร้างผู้ประกอบการเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ผ่านศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สร้างความพร้อมของชุมชนรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคม อาเซียน

ยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์หลัก : การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มี ศักยภาพเชิงพาณิชย์

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของ ท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงพาณิชย์อย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ อาทิ การ บังชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้โดยวางโครงสร้างความรู้สำหรับ จัดเก็บอย่างเป็นระบบ การประมวลถักนกรองความรู้ การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อ

นำไปพัฒนาต่อยอดใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มชนสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรมสินค้าชุมชน

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยการศึกษา วิจัย เพื่อสืบทอดและสร้างสรรค์งานทางด้านศิลปวัฒนธรรม และสร้างนวัตกรรม นำองค์ความรู้สู่ภาคมาต่อยอดพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่น

(3) ปรับระบบการทำงานที่เอื้ออำนวยให้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและกิจกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏมากขึ้น

ยุทธศาสตร์เสริม : ยกระดับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้าน

ศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาค

แนวทางหรือมาตรการ

(1) พัฒนายกระดับศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาคที่สมบูรณ์แบบ สร้างจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาค รวบรวมผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น และสร้างสื่อทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ทันสมัย

(2) ส่งเสริมการจัดแสดงสินค้า หัตถกรรม นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ ในรูปแบบการจัดแสดงใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมช่องทางการตลาดให้กับสินค้าชุมชน

ยุทธศาสตร์เสริม : ส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

แนวทางหรือมาตรการ

(1) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนนำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพัฒนาสู่การสร้างรายได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม(cultural space)ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้นำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เป็นต้น

(2) วิจัยและพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนนำไปพัฒนาสินค้าชุมชนในรูปแบบใหม่ๆ ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ระดับการขับเคลื่อนปฏิบัติการ: เปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการระดับ

ท้องถิ่นมุ่งเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง

แนวทางหรือมาตรการ

(1) ปรับองค์ประกอบคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้มี

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์(users) ในท้องถิ่น เข้ามาร่วมเป็น คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิระดับคณะ (local lay board) อาทิเช่น ประธานหอการค้าจังหวัด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชนหรือประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อร่วมพิจารณานโยบาย การบริหารจัดการระดับท้องถิ่น(local management)ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

(2) พัฒนาระบบการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจของ ชุมชน ได้แก่ ปรับปรุงระเบียบ ปรับระบบการเบิกจ่ายงบประมาณให้สะดวกและรวดเร็ว ลด ขั้นตอน เวลาในการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

(3) บูรณาการการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การ บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนโดย ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งภายในสถาบันและร่วมกับชุมชน

(4) พัฒนาผลการดำเนินงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนให้สอดคล้องกับ การประกันคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ตาม ตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม สอดรับกับภารกิจตามปรัชญาของ สถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

(5)ระดมทรัพยากรในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนจาก องค์กรเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจร่วมกัน

(6) ประชาสัมพันธ์เชิงรุก สร้างภาพลักษณ์การทำงานส่งเสริมความเข้มแข็ง ทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เผยแพร่ผลงานในรูปแบบสื่อ ผ่านช่องทางการสื่อสาร รูปแบบต่างๆ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย อาทิ สื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ การทำงานพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

(7)ปรับระบบการทำงานเพิ่มขีดความสามารถของศูนย์/สำนัก ให้สนับสนุน การทำงานตามภารกิจการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของฝ่ายวิชาการ ทั้ง ด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1.สภาพการจัดการศึกษาและปัจจัยเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน มีข้อค้นพบที่สำคัญสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏมียุทธศาสตร์ที่เป็นอุปสรรคในด้านบุคลากร พบว่าคนรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นพนักงานราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย และลูกจ้างประจำตามสัญญาเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในปีงบประมาณ 2553 มีบุคลากรทั้งสิ้น 726 คน ประกอบด้วยบุคลากรสายงานวิชาการ จำนวน 319 คน และบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 407 คน เป็นข้าราชการ 159 คน (ร้อยละ 21.90) พนักงานราชการ 29 คน (ร้อยละ 3.99) พนักงานมหาวิทยาลัย 123 คน (ร้อยละ 16.94) ลูกจ้างประจำสายสนับสนุน 35 คน (ร้อยละ 4.82) และลูกจ้างประจำตามสัญญา 380 คน (สายวิชาการ 102 คน สายสนับสนุน 278 คน) (ร้อยละ 52.34) ซึ่งจะเห็นได้ว่าบุคลากรส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างประจำตามสัญญา ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่จึงมีความไม่มั่นคงและการทำงานก็เป็นไปตามกรอบภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ยังไม่เข้าถึงปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ในขณะที่บุคลากรรุ่นเก่าที่เป็นข้าราชการที่ผ่านช่วงของการเปลี่ยนแปลงจากการก่อกำเนิดของโรงเรียนฝึกหัดครูวิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ จนกระทั่งเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งด้านวิชาการ การบริหารจัดการและมีความใกล้ชิดกับชุมชน บุคลากรเหล่านี้ปัจจุบันเกษียณอายุเกือบหมด และมีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับการจ้างต่อ มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่ไม่ได้มีโครงการดูแลปราชญ์ราชภัฏรุ่นเก่าเหล่านี้ มีการบรรจุอาจารย์พนักงานราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย รวมทั้งลูกจ้างประจำ เข้ามาปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ผ่านกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึกและการถ่ายทอดความเป็น “ราชภัฏ” จากคนรุ่นเก่า ทำให้การดำเนินภารกิจในการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ไม่ได้ได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเท่าที่ควร ซึ่งหากมหาวิทยาลัยราชภัฏไม่เร่งดูแลปราชญ์ราชภัฏรุ่นเก่าและปลูกฝังจิตสำนึกแก่คนรุ่นใหม่ จะเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินภารกิจตามปรัชญาการเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขด้านงบประมาณที่มีจำกัดและต้องพึ่งตนเองมากขึ้น ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริมและพัฒนาเพิ่มขึ้น จึงเป็นอุปสรรคที่ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏปฏิบัติภารกิจในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนได้ไม่เต็มที่นั้น จากข้อมูล

พบว่า ในปี 2553 มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษา ได้รับงบประมาณแผ่นดิน แห่งละประมาณ 300 ล้านบาท ในขณะที่จำนวนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละแห่ง มีจำนวนนักศึกษาประมาณ 14,000-15,000 คน เฉลี่ยงบประมาณต่อหัวประมาณ 20,000 บาท เศษต่อปีนั้น ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏปฏิบัติภารกิจภายใต้ความจำกัดของงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในหนังสือ “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยกลุ่มใหม่” (บุญกรม ดงบังสถาน, 2553: 139) ที่เปรียบเทียบงบประมาณปี 2554 ของมหาวิทยาลัยรัฐกลุ่มเก่า 22 แห่ง ได้งบประมาณ 47,036 ล้านบาท เฉลี่ยแห่งละ 2,138 ล้านบาท นักศึกษา 450,000 คน เฉลี่ยค่าใช้จ่ายต่อหัว 103,312 บาท ขณะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 40 แห่ง ได้รวม 10,795 ล้านบาท เฉลี่ยแห่งละ 269 ล้านบาท นักศึกษา 400,000 คน เฉลี่ยต่อหัว 26,987 บาท และนักศึกษาที่เข้าเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความรู้ในระดับที่ต่ำกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐอื่นๆ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจึงต้องใช้พลังมากกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐกลุ่มเก่า และบทความจากหนังสือพิมพ์ มติชนรายวันฉบับวันที่ 5 ธันวาคม 2553 สัมภาษณ์ นายมีชัย ฤชุพันธุ์ กรรมการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา(ก.พ.อ. (อ้างถึงใน บุญกรม ดงบังสถาน, 2553: 139) ได้กล่าวว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยกลุ่มใหม่ถูกกำหนดให้เป็นเสมือนเด็กพิการตั้งแต่เกิด เพราะช่วงจัดตั้งถูกรัฐจำกัดทั้งอัตราข้าราชการและจัดให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ จึงเกิดปัญหาว่าจะพัฒนาให้เป็นเลิศได้อย่างไร แต่อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลก็สามารถทำให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาท่ามกลางทรัพยากรที่จำกัดได้

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน คือ ภาระงานของคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีมากทั้งภาระงานสอนและภาระงานอื่นๆ ทำให้การปฏิบัติงานในการส่งเสริมชุมชนทำได้ไม่เต็มที่นั้น จากประกาศมาตรฐานภาระงานทางวิชาการของ ก.พ.อ. ลงวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2551 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 14 (3)แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2547 ที่มีผลบังคับใช้กับสถาบันอุดมศึกษา และในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2552 เป็นต้นไปนั้น ได้กำหนดให้ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งดำรงตำแหน่งอาจารย์ ต้องมีภาระงานทั้งหมด ไม่น้อยกว่า สามสิบห้าหน่วย ชั่วโมงต่อสัปดาห์ต่อภาคการศึกษาปกติ โดยมีภาระงานสอนขั้นต่ำ ไม่น้อยกว่าร้อยละสี่สิบห้าของภาระงานทั้งหมด ส่วนภาระงานที่เหลือให้เป็นอำนาจของสภาสถาบันอุดมศึกษา ในกรณีที่เป็นภาระ

สอนระบบทวิภาค อย่างน้อยต้องมีภาระงานสอนขั้นต่ำไม่น้อยกว่าสองรายวิชาละสามหน่วยกิต (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2551 : ออนไลน์)

ซึ่งจากปัญหาภาระงานของคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีภาระงานสูงนั้น ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏได้นำหลักเกณฑ์ของ ก.พ.อ.ดังกล่าว ไปประกาศมาตรฐานภาระงานทางวิชาการของอาจารย์และตำแหน่งทางวิชาการอื่นๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ประกาศ ณ วันที่ 8 ธันวาคม 2553 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 31(1) แห่งพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 กำหนดมาตรฐานภาระงานทั้งหมดไม่น้อยกว่า 35 หน่วยชั่วโมงต่อสัปดาห์ตามเกณฑ์ ก.พ.อ. โดยครอบคลุมงานสอน งานที่ปรากฏเป็นผลงานทางวิชาการ งานบริการวิชาการ งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม งานพัฒนานักศึกษาและงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย โดยภาระงานสอนไม่น้อยกว่า 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนภารกิจอื่น อาทิเช่น งานบริการวิชาการ โดยบูรณาการกับการเรียนการสอนและการวิจัย งานสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริ 1 โครงการ คิดเป็น 2.5 หน่วยชั่วโมง งานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 1 โครงการ คิดเป็น 2 หน่วยชั่วโมง เป็นต้น (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2554 : ออนไลน์) ดังนั้น การปฏิบัติภารกิจของคณาจารย์ในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับภาระงานตามมาตรฐานที่กำหนดได้โดยการบูรณาการการทำงานทั้งด้านการวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน เข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาที่รับผิดชอบ ตามกรอบภาระงานที่กำหนดได้

1.4 จากผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม รวมทั้งการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของงานวิจัยนี้มีข้อค้นพบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏที่ศึกษาปฏิบัติภารกิจจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างเต็มที่ ตามภารกิจอุดมศึกษาทุกภารกิจในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย มีความร่วมมือในระดับบริหาร วิชาการ และปฏิบัติการ เชื่อมสู่การจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือ มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบผ่านการบริการทางวิชาการ และการศึกษาตามอัธยาศัยโดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามวิถีชุมชน ท่ามกลางข้อจำกัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องเผชิญ รวมทั้งกระแสการจัดการศึกษาที่ก้าวสู่ระดับโลก (global level) ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องเปลี่ยนผ่านสู่สากลเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น มหาวิทยาลัยราชภัฏได้ปฏิบัติภารกิจเป็นที่พึงของชุมชนท้องถิ่น สนองตอบปรัชญาการก่อตั้งมหาวิทยาลัย

ราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 รัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงพระราชทานนาม “ราชภัฏ” คือคนของพระราชินีหรือคนของแผ่นดินเป็น
 สถาบันที่ยึดโยงระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชน และวัตถุประสงค์การก่อตั้งตาม
 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 ที่ระบุไว้ในมาตรา 7 ดังนี้

“ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญา
 ของแผ่นดิน พัฒนาพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อ
 ความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของประชาชน มีส่วนร่วมในการจัดการ
 บำรุงรักษา วัตถุประสงค์ให้การศึกษ ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย
 ให้บริการวิชาการแก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุง
 ศิลปะวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยะฐานะครู”

การปฏิบัติงานส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน สอดคล้องกับกรอบภาระหน้าที่ของ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏตาม มาตรา 8 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 ซึ่ง
 ประกอบด้วย ภาระหน้าที่ 8 ประการ ได้แก่ (1) แสวงหาความจริงเพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ
 บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล (2) ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้
 คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น (3) เสริมสร้างความรู้ความ
 เข้าใจในคุณค่า ความสำนึก และความภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ (4) เรียนรู้และ
 เสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและนักการเมืองท้องถิ่นให้มีจิตสำนึก
 ประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
 เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (5) เสริมสร้าง ความเข้มแข็งของวิชาชีพครูผลิตและพัฒนาครูและ
 บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง(6)ประสาน
 ความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ
 องค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (7) ศึกษาและแสวงหาแนวทางพัฒนา
 เทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
 ของคนในท้องถิ่น (8) ศึกษา วิจัย ส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริใน
 การปฏิบัติภารกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากวัตถุประสงค์การก่อตั้งและภาระหน้าที่ดังกล่าว การจัดการศึกษาของ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มุ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นโอกาสที่ได้เปรียบเชิงอุดมการณ์ที่
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสามารถประสานเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไปสู่เป้าหมาย ดังนั้น

จากผลการศึกษาวิจัย สภาพการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน สามารถยืนยันได้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏได้จัดการศึกษาตามปรัชญาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมุ่งมั่นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาในวิถีชุมชน ที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือกลไกในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง จากกระบวนการทัศน์ชุมชนที่เปลี่ยนแปลง ไปใน 3 แนวทางคือ กระแสเรียกร้องให้วงการพัฒนาหันมาให้ความสำคัญกับชาวบ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาและคุณค่าแบบชาวบ้านมากขึ้น หรือที่เรียกว่า “indigenization” กระแสที่เรียกร้องให้หันมาสนใจศึกษาประชาสังคมในรูปของขบวนการประชาชนในระดับรากหญ้า (grassroots movements) และ กระแสความคิดขององค์กรการพัฒนาเอกชนที่เรียกร้องให้มีการพัฒนาแบบที่ให้ชุมชนเป็นตัวตั้ง (community-based development) (อมรวิชัย นครทรรพ, 2551 : 32) ดังนั้นการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนดังกล่าว จึงเป็นกลไกหนึ่งของการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง

2.จากการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า ความเข้มแข็งระดับครัวเรือน รายได้ต่อครัวเรือนของชุมชนที่ศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน เช่น ชุมชนบ้านนางอย จำนวนครัวเรือนที่รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทมีจำนวนร้อยละ 82.12 ชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต ร้อยละ 74.17 และชุมชนบ้านบางพยอมใต้ ร้อยละ 68.84 ส่วนชุมชนประดิษฐ์โทรการ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 52.58 เมื่อเทียบกับสถิติรายได้ของครัวเรือนทั่วประเทศ ที่มีรายได้โดยเฉลี่ย เดือนละ 23,544 บาทต่อครัวเรือน (ข้อมูลจากการสำรวจสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ) ชุมชนที่ศึกษามีรายได้ค่อนข้างต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่รายงานว่า ในปี 2554 ภาคเกษตรมีมูลค่าผลผลิต เพียงร้อยละ 9 แต่เป็นแหล่งจ้างงานหลักของประเทศร้อยละ 38 ค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรต่อรายได้รวมของประเทศอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 4 ครัวเรือนภาคเกษตรมีรายได้ต่ำกว่าภาคเศรษฐกิจอื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

จากสภาพการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าในขณะที่ภาคการเกษตรเป็นภาคการผลิต ที่สำคัญของประเทศ เป็นแหล่งจ้างงานหลักที่มีความสำคัญสูงสุดจากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม และประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร แต่รายได้ต่อครัวเรือนของภาคเกษตรชุมชน พบว่า ค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรต่อรายได้รวมของประเทศอยู่ในระดับเพียงร้อยละ

ละ 4 ของรายได้รวมทั้งหมด แต่ในขณะเดียวกันผลการวิจัย พบว่าชุมชนที่ศึกษาทั้ง 4 กรณี มีรายได้สูงกว่ารายจ่าย แสดงให้เห็นถึงสภาพการดำรงชีวิตของชุมชนที่สามารถดำรงอยู่ได้ แม้ว่ารายได้อยู่ในระดับต่ำก็ตาม แสดงถึงการมีปัจจัยอื่นสนับสนุนในการดำรงชีวิตของชุมชน ที่ส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ อาทิเช่น การรวมกลุ่มองค์กรในชุมชนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีรายได้เสริม ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน การผลิตทางการเกษตรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การรวมพลังชุมชนเพื่อปกป้องสิทธิของชุมชนจากกลุ่มทุน ในรูปแบบของกลุ่มอนุรักษ์ เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของนภาพรณ์ หะวานนท์(2550) ที่พบว่าดัชนีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน ทฤษฎีสถานารากได้ให้ข้อเสนอว่า ชุมชนที่มีความสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ก็คือชุมชนที่สามารถติดต่อสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ อย่างเสมอภาค มีการพึ่งกันและกันกับระบบเศรษฐกิจภายนอกชุมชน แต่ไม่ใช่ลักษณะการขอความช่วยเหลือ แต่เป็นชุมชนที่มีอำนาจต่อรองและเป็นชุมชนที่สามารถทำมาหากินได้อย่างมีคุณภาพ

3. กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

3.1 จากการศึกษามีข้อค้นพบที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ ระบบการผลิตในระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีองค์ความรู้จากภูมิปัญญาดั้งเดิมที่อยู่ในชุมชน ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นหลากหลายสาขาที่เป็นผู้สูงอายุ และการเรียนรู้ในชุมชนเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ในขณะเดียวกันการศึกษาในระบบของประชาชนที่อยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เช่น ชุมชนบ้านนางอย จังหวัดสกลนคร จากการสำรวจจำนวน 151 ครัวเรือน ร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสำรวจ อยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 98 ชุมชนบ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับปวช. ร้อยละ 35.14 ชุมชนบ้านบางพยอมใต้ จังหวัดพิษณุโลก ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 34.78 และชุมชนประดิษฐ์โทรการ กรุงเทพมหานคร ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 70.37

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีฐานภูมิปัญญาแต่ยังขาดความรู้ในระบบ การศึกษาที่เป็นวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้นชุมชนจึงมีความต้องการรับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่เพื่อต่อยอดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่ การทำธุรกิจ ในชุมชนไม่มีฐานความรู้ในการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่เพียงพอ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์

เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกระดับควรให้ความสนใจ ดังที่ เสรี พงศ์พิศ ได้เขียนไว้ในหนังสือคู่มือการทำ

วิสาหกิจชุมชน(2552 : 65)ว่า เมื่อค้นพบทุนหรือชุมชนทรัพยากรในชุมชน ถ้าหากมีการเรียนรู้ การจัดการที่ดี โดยมีฐานที่ภูมิปัญญา บวกกับความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และได้ความคิดสร้างสรรค์ดีๆ ก็จะออกมาเป็นนวัตกรรม หรือสิ่งสร้างสรรค์ใหม่ๆ กลายเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ดีได้

นอกจากนี้การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สามารถใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ (learning process)เสริมสร้างการศึกษาเน้นการเรียนรู้คู่ปฏิบัติ พัฒนาระบบการศึกษาที่มีความหลากหลายและต้องมีการร่วมมือกับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการสร้างนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และกระบวนการจัดการความรู้

3.2 จากข้อค้นพบของงานวิจัย ที่พบว่า ชุมชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการตลาด ต้องพึ่งพิงองค์ความรู้จากภายนอก ขาดโอกาสทางการตลาด และช่องทางการตลาดใหม่ ที่เข้าสู่ตลาดที่มีการแข่งขันสูง การผลิตของชุมชน เป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อที่มีจำนวนจำกัด จากปัจจัยการผลิตที่มีจำกัดจึงทำให้การขายตลาดไปสู่ตลาดภายนอก ที่มีระบบการผลิตที่มีสมรรถนะสูงมีการผลิตที่มีการจัดการคุณภาพ การผลิตที่ต่อเนื่อง ทันเวลาทำได้ยาก ดังนั้นในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านการตลาดรูปแบบที่เหมาะสมกับสินค้าชุมชน อาทิเช่น ตลาดสดและตลาดนัด ในรูปแบบตลาดเคลื่อนที่ที่เป็นทางเลือกหนึ่งที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสามารถส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิดา ธรรมมณีวงศ์ (2553) ที่กล่าวว่า ตลาดสดและตลาดนัดยังเป็นแหล่งบ่มเพาะความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยผู้ประกอบการรายเล็กรายน้อยไม่ถูกปิดกั้นในการพัฒนาความรู้ความสามารถ ตลาดสดและตลาดนัดยังเป็นแหล่งจ้างงานที่เข้มข้น การส่งเสริมเขตเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของตลาดสด เป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจครัวเรือนและเศรษฐกิจชุมชน จากงานวิจัยดังกล่าวพบว่า มูลค่าการค้าในตลาดสดและตลาดนัดในเขตเทศบาลนครนครปฐมเมื่อปีพ.ศ.2548 มีปริมาณการค้าในตลาดถึงกว่า 28,000 ล้านบาทเศษต่อปี หรือนับเป็นร้อยละ 23 ของจีดีพีในจังหวัดนครปฐม ตลาดนัดที่กระจายตัวตามหมู่บ้านต่างๆหรือละแวกชุมชน ยังเปิดพื้นที่ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงและปรับตัวให้ยืดหยุ่นเข้ากับบริบทของแต่ละพื้นที่

4. ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่เสนอในงานวิจัยนี้ มียุทธศาสตร์หลัก และยุทธศาสตร์เสริม ตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา ด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปฏิบัติการ มีประเด็นข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ

4.1 ยุทธศาสตร์การจัดการการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน ตรงกันแนวคิดการบริหารจัดการศึกษา **ยุคใหม่ที่มุ่งชุมชน** (Community Based Education) ซึ่งองค์การที่ประสบความสำเร็จในยุคใหม่ ต้องสร้างมูลค่าที่มีต่อสังคม โดยมุ่งผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน สังคมและนานาชาติ เรียกว่า ผลระดับอภิมหภาค(maga) หรือผลลัพธ์ (outcomes) ส่วนผลที่เกิดขึ้นกับองค์กร เรียกว่า ผลระดับมหภาค (macro) หรือผลผลิต(outputs) โดยลักษณะการจัดการศึกษามุ่งชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลภายนอก(External efficiency/effectiveness) คือประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลที่มีต่อชุมชน และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการศึกษาโดยฐานชุมชน จะเป็นยุทธศาสตร์มุ่งผลลัพธ์(Outcome-based Strategy) ยุทธวิธียึดชุมชนเป็นสำคัญ เน้นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน และเป็นยุทธศาสตร์มุ่งประสิทธิภาพภายนอก(External efficiency Strategy) โดยยึดประสิทธิภาพภายนอกเป็นสำคัญมีความยืดหยุ่นในปัจจุบันนำเข้าและกระบวนการ(พทุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, 2552 : 46 – 47)

ยุทธศาสตร์ด้านการเรียนการสอน จากหลักการบริหารจัดการศึกษามุ่งชุมชน ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า จากผลการวิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์หลักที่สำคัญในด้านการเรียนการสอน สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน คือยุทธศาสตร์ยกระดับความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่นเพื่อการผลิตบัณฑิตป้อนระบบเศรษฐกิจชุมชน ถือว่ามีความสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาที่ก่อตั้งเพื่อชุมชน ควรสร้างผลลัพธ์ที่มุ่งผลผลิตสู่ชุมชน โดยการสร้างกำลังคนหรือการผลิตบัณฑิตให้แก่ระบบเศรษฐกิจของชุมชน ดังนั้นยุทธศาสตร์นี้จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สร้างมูลค่าที่มีต่อชุมชนโดยตรง

นอกจากนี้ยุทธศาสตร์เสริมภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอนที่นำเสนอ ได้แก่ ยุทธศาสตร์เปลี่ยนกระบวนการทัศน์หลักสูตรมุ่งจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชน เป็นการปรับกระบวนการทัศน์หลักสูตรโดยมุ่งผลผลิตของชุมชน และมีลักษณะเฉพาะของหลักสูตร ซึ่งกรอบแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตร เชื้อในเรือของการกำหนดวัตถุประสงค์หรือผลผลิต(product approach) ที่พึงได้จากการศึกษา นักหลักสูตร Teodoroa และ Estrelab (2010) ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการตัดสินใจภายใต้กระบวนการที่เรียกว่า "กระบวนการผสมผสาน"

(hybrid process) ระหว่างค่านิยมสากล(global value) และความต้องการของ

ตลาด (market demand) ตามกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นไปได้ว่ากระบวนทัศน์สากลนี้ อาจเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนทัศน์ของหลักสูตรท้องถิ่นและเบี่ยงเบนเป้าหมายของการพัฒนานคนให้เป็นที่ตามที่ตั้งคมโลกต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือการพัฒนาไปสู่ “ความเหมือนกัน” (isomorphism) ในทุกภูมิภาคของโลก ถึงแม้ว่าการศึกษามีฐานมาจากท้องถิ่นก็ตาม ดังนั้นยุทธศาสตร์เปลี่ยนกระบวนทัศน์หลักสูตรมุ่งจัดการความรู้ภูมิปัญญาชุมชนจึงเป็นการปรับกระบวนทัศน์หลักสูตรที่ไม่พัฒนาไปตามความเหมือนกันในทุกภูมิภาคโลก แต่เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาสู่ระบบการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่มีความหลากหลายแตกต่างกันตามพื้นที่และความแตกต่างของผู้เรียน ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจึงตรงกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

4.2 ยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยที่นำเสนอสอดคล้องกับวิถีวิทยาการวิจัยที่มีแนวโน้มของการศึกษาชุมชนควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ยุทธศาสตร์ที่นำเสนอคือยุทธศาสตร์พลิกโฉมการวิจัยสู่การวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง โดยมีแนวทาง/มาตรการ กำหนดกรอบทิศทางการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนยุคใหม่ เน้นงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Based Research) เน้นงานวิจัยและพัฒนา (Research & Development) การกำหนดหัวข้อเรื่องหลักการวิจัย (Research Theme) และสร้างเครือข่ายความร่วมมือการวิจัยแบบบูรณาการ และมียุทธศาสตร์เสริม คือ การระดมทรัพยากรการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ พัฒนากลไกขับเคลื่อนการวิจัยบูรณาการตอบโจทย์ชุมชนและวิชาการ พัฒนาระบบฐานข้อมูลวิจัยและพัฒนาเสริมสร้างชุมชนเศรษฐกิจเข้มแข็ง

จากการนำเสนอยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับวิถีวิทยาการวิจัยที่มีแนวโน้มของการศึกษาชุมชนควบคู่กับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จึงเกิดการประยุกต์และผสมผสานวิถีวิทยา หลากหลายรูปแบบทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การผสมผสานความเป็นสหวิทยาการ (interdisciplinary) มีมากขึ้น เช่น แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่กำลังได้รับความนิยมในกลุ่มนักพัฒนาชุมชน การวิจัยแบบรวมพลัง (collaboration action research) หรือการวิจัยแบบรวมพลังชุมชน (collaboration community research) ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในโรงเรียน และยังรวมไปถึงภาพการวิจัยในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ที่ต้องเน้นการระดมสรรพกำลังมาร่วมวิจัยและสร้างองค์ความรู้เพื่อชุมชน สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อระเบียบโตของวิถีวิจัยในชุมชนศึกษา รวมถึงการวิจัยและพัฒนา (research & development) ที่เติบโตไปสู่การรุกคืบในการทำวิจัยที่อิงพื้นที่เป็นฐาน (area-based research) แนวโน้มของโจทย์วิจัยก็เช่นกัน

ไม่เพียงแต่จะเน้น “คนใน” เป็นคนตั้งโจทย์และหาคำตอบด้วยตนเองแล้ว ยังเน้นการบูรณาการ (integration) ระดมสรรพกำลังจากทุกภาคส่วนมาร่วมตั้งโจทย์และทำงานด้วยทั้งระดับแนวล่าง (downstream) ที่ไปเชื่อมต่อกับระดับบน (upstream) โดยมุ่งให้งานวิจัยนำไปสู่การเสริมพลัง (empowerment) ควบคู่ไปกับการจัดการความรู้ (knowledge management) พร้อมๆกับการ “คืนความรู้สู่ท้องถิ่น” เพื่อร่วมกับขับเคลื่อนความรู้ (knowledge movement) เป็นพลังการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นที่มั่นคงเข้มแข็งต่อไป (อมรวิชัย นครทรัพย์, 2551 : 37)

4.3 ยุทธศาสตร์ด้านการบริการทางวิชาการที่นำเสนอใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของท้องถิ่น จากผลการศึกษา ที่มีข้อค้นพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นมีความสำคัญ และสภาพการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏยังไม่เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรต่างๆ อย่างแท้จริง ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และรับผิดชอบ โดยผลการวิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์หลัก คือ ยุทธศาสตร์การเชื่อมงานบริการกับองค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัยสู่การริเริ่มทางเศรษฐกิจของชุมชน มีแนวทาง/มาตรการ พัฒนาองค์การบริการทางวิชาการให้เป็นหน่วยงานสำคัญระดับของมหาวิทยาลัย มีคณะกรรมการกำกับพัฒนาที่มาจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ (steering committee) กำหนดนโยบายกรอบทิศทางการดำเนินงาน มีคณะทำงาน (working team) ที่บูรณาการการทำงานอย่างมีส่วนร่วมจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนท้องถิ่น วิจัยและพัฒนารูปแบบการบริการวิชาการ เพื่อค้นหาและพัฒนารูปแบบการบริการวิชาการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาระบบเครือข่ายการบริการวิชาการ เป็นต้น

การนำเสนอยุทธศาสตร์ดังกล่าวสอดคล้องกับทัศนะของการมีส่วนร่วม ที่นักวิชาการได้อ้างถึงข้อตกลงของสภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Council States) ปี 1929 ที่ได้อภิปรายการถึงการมีส่วนร่วม และสรุปว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่สนับสนุนส่งเสริมต่อการพัฒนา มีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นผลจากการพัฒนาอย่างเสมอภาคกัน และมีความเชื่อถือในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบายและแผนรวมทั้งโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การปฏิบัติ (Midgley and others, 1986 : 25) และการมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่า การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่า จะทำอะไร และทำด้วยวิธีการอย่างไร มีส่วนในการดำเนินโครงการ ตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและ

การร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ(Cohen and Uphoff, 1977: 6)

4.4 ยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่นำเสนอใช้แนวคิดการจัดการความรู้ของชุมชนเป็นแนวคิดสำคัญ จากข้อค้นพบของงานวิจัย ที่พบว่า ชุมชนมีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่มีศักยภาพสามารถนำมาส่งเสริมให้เกิดประโยชน์และมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนในทุกระดับทั้งบุคคล ครัวเรือน และชุมชน ในขณะเดียวกัน ภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ หากไม่เร่งสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นก็จะสูญหายไป รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกคุกคามจากกระแสของโลกาภิวัตน์ที่เข้าสู่ท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงอาชีพของภูมิปัญญาสู่แรงงานในภาคเมือง รวมทั้งการเรียกร้องของชุมชนให้มีการส่งเสริมภูมิปัญญาของท้องถิ่นเหล่านั้น และให้มีการสืบทอดอาชีพที่ใช้ภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่ จากข้อค้นพบเหล่านี้ นำมาซึ่งการนำเสนอยุทธศาสตร์หลักด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม คือ ยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ โดยมีแนวทาง/มาตรการส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ อาทิ การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้โดยวางโครงสร้างความรู้สำหรับจัดเก็บอย่างเป็นระบบ การประมวลลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดใช้ประโยชน์ในเชิงพัฒนาเศรษฐกิจ สู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรมสินค้าชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดหลักการจัดการความรู้ (knowledge management) วิจารณ์ พานิช (2548) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่เป็นวงจรต่อเนื่อง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เป้าหมายคือ การพัฒนางานและพัฒนาคน โดยมีความรู้และกระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือ ประเภทของความรู้ประเภทหนึ่งคือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ ที่อธิบายออกมาได้ยากแต่สามารถพัฒนาและแบ่งปันได้ ดังนั้นการจัดการความรู้ดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการที่จะนำสู่การจัดการเปลี่ยนแปลง(change management)ทางการศึกษาที่ทรงพลัง

4.5 ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ โดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการท้องถิ่น (local Management) จากข้อค้นพบของงานวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีปัจจัยเงื่อนไขด้านระบบการทำงานที่ยังไม่เอื้อในการส่งเสริมพัฒนาท้องถิ่น ขั้นตอนการทำงาน ระเบียบ รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติในการบริหารจัดการยังเป็นอุปสรรค ในการวิจัยนี้จึงได้นำเสนอยุทธศาสตร์ที่ขับเคลื่อนปฏิบัติการ เสริมยุทธศาสตร์ภารกิจด้านวิชาการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของ

ชุมชนไปสู่ความสำเร็จ คือ ยุทธศาสตร์เปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการมุ่งเสริมสร้างชุมชน เศรษฐกิจเข้มแข็ง โดยมีแนวทางหรือมาตรการที่สำคัญ ในการสร้างระบบการบริหารจัดการชุมชน รูปแบบใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ (local management model) อาทิ ปรับองค์ประกอบ คณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่เป็นผู้ใช้ ประโยชน์(users) ในท้องถิ่น เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิระดับคณะ (local lay board) เพื่อร่วมพิจารณานโยบาย การบริหารจัดการระดับ ท้องถิ่น(local management)ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ บูรณาการและพัฒนาระบบการบริหาร จัดการโดยการมีส่วนร่วม ระดมทรัพยากรจากองค์กรเครือข่ายความร่วมมือในท้องถิ่น รวมทั้ง ประชาสัมพันธ์เชิงรุกสร้างภาพลักษณ์การทำงานส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น

ซึ่งการนำเสนอยุทธศาสตร์ด้านบริหารจัดการตามแนวคิดการบริหารจัดการ ท้องถิ่น (local management)ดังกล่าว นั้น ตรงกับแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน(community development)(โกวิทย์ พวงงาม, 2553: 126-128) ที่ว่า การจัดการชุมชนท้องถิ่น ((local community management) เป็นการเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ที่จะประสานระหว่าง ชุมชน หน่วยงาน องค์กรภายนอก ที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง โดยมีหลักการสำคัญ อาทิ การมีส่วนร่วมของประชาชน(people participation) ความคิดริเริ่มของประชาชน(initiative) ความต้องการ ของชุมชน (felt-needs) การใช้ทรัพยากรในชุมชน(community natural resources utiliz) การ พัฒนาแบบบูรณาการ(integrated Development) เป็นต้น

4.6 การนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ยุทธศาสตร์ที่นำเสนอเป็นยุทธศาสตร์ ในภาพรวมของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 40 แห่ง สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ เพื่อให้ การดำเนินตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในมิติเศรษฐกิจบรรลุผล ทั้งนี้การนำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปใช้ขึ้นอยู่กับบริบทที่แตกต่างของพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ราชภัฏ ในการส่งเสริมชุมชนในพื้นที่ตั้งซึ่งจะเป็นชุมชนที่มีลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจในรูปแบบที่ แตกต่างกันไป เช่น ชุมชนชนบท ที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการเกษตรเป็นอาชีพหลัก การ รวมกลุ่มทางการผลิตอื่นส่วนใหญ่เป็นอาชีพเสริม ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทางด้านการเกษตรน้อยลง พื้นที่ทางเกษตรได้กลายเป็นที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์ การ รวมกลุ่มทางเศรษฐกิจการผลิตสินค้าชุมชนบางกลุ่มจะกลายเป็นอาชีพหลักของชุมชน แต่ยังมี ส่วนหนึ่งที่ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม ส่วนชุมชนเมืองไม่มีพื้นที่เกษตรกรรม ดังนั้นการรวมกลุ่ม การผลิตสินค้าชุมชนจะเป็นอาชีพหลัก และการประกอบกิจการมุ่งสู่ตลาดแข่งขัน

ซึ่งจากกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยลงศึกษาในบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏและชุมชนในพื้นที่ตั้งแต่ละภาค เป็นตัวอย่างของการศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบริบทใกล้เคียงของแต่ละภาคสามารถนำไปประยุกต์ใช้จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนตามบริบทของพื้นที่ ดังนั้นยุทธศาสตร์หลัก และยุทธศาสตร์เสริมดังกล่าวครอบคลุมภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏและมียุทธศาสตร์ขับเคลื่อนด้านการบริหารจัดการเพื่อเสริมยุทธศาสตร์ด้านภารกิจการจัดการศึกษาให้บรรลุผลได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้บรรลุเป้าประสงค์ของแต่ละสถาบันต่อไป

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อผู้เกี่ยวข้องระดับนโยบาย เสนอให้มีการผลักดันยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนนำสู่การปฏิบัติ จากการนำเสนอยุทธศาสตร์ดังกล่าวตามกรอบภารกิจอุดมศึกษา หากนำสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมจะสร้างผลกระทบสู่การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง นำไปสู่การสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้สถาบันการศึกษาเสริมพลังทางเศรษฐกิจของชุมชน รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11(พ.ศ.2555) ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งการนำยุทธศาสตร์จากผลการวิจัยนี้ไปสู่การปฏิบัติในระดับนโยบาย สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ยุทธศาสตร์ที่นำเสนอเป็นยุทธศาสตร์ในภาพรวมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ เพื่อให้การดำเนินการตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นบรรลุผล ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ขององค์กร โดยกำหนดกลยุทธ์ และตัวชี้วัดประเมินในระดับต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่ครอบคลุม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏตั้งอยู่รวมทั้งบริบทของชุมชน องค์กรในท้องถิ่น เครือข่ายความร่วมมือต่างๆที่มีอยู่

ยุทธศาสตร์หลัก และยุทธศาสตร์เสริมที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ครอบคลุมภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เฉพาะภารกิจอุดมศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เท่านั้น ส่วนมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา เช่น ด้านกายภาพ เป็นข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ที่ไม่ได้ครอบคลุมถึง แต่อย่างไรก็ตาม การนำสู่การปฏิบัติโดยยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนด้านการบริหารจัดการ ที่เสนอในงานวิจัยนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมยุทธศาสตร์ภารกิจจัดการศึกษาให้บรรลุผล โดยฝ่ายบริหาร ฝ่ายปฏิบัติการ ศูนย์ สำนักของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สามารถใช้ในพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เสริมการทำงานตามภารกิจวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏตามกรอบภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่กำหนดไว้ใน มาตรา 8 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 ซึ่งประกอบด้วย ภาระหน้าที่ 8 ประการ เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย

2.2 ควรมีการวิจัยการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยยึดกรอบมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ที่ครอบคลุมมาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554

2.3 ควรมีการวิจัยที่เป็นในลักษณะการประเมินการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ก่อน – หลัง การดำเนินโครงการ /กิจกรรมเพื่อวัดความสำเร็จของการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในเชิงพื้นที่

2.4 ควรมีการวิจัยบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติอื่น ตัวอย่างเช่น มิติสังคมครอบคลุมกระบวนการทางสังคมต่างๆ มิติการเมืองเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย มิติสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: แนวความคิดและ

ยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2541.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. บ้านสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ :

ซัคเซสมีเดีย, 2543.

โกวิท พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2553.

คณะกรรมการสตรี โครงการพัฒนาการศึกษาชุมชน. อ้างอิงในปาริชาติ วลัยเสถียรและ

คณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน

สนับสนุนการวิจัย, 2531.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. การศึกษาในวิถีชุมชน: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.

ม.ป.ป.

คณะกรรมการการอุดมศึกษา. สำนักงาน. รายงานประจำปี 2548 สำนักงานคณะกรรมการการ

อุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรินติ้ง, 2548.

คณะกรรมการการอุดมศึกษา. สำนักงาน. กรอบแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2.

[ออนไลน์]. 2555 : แหล่งที่มา:

<http://www.mua.go.th/bpp/developplan/index.htm>. [2555, กุมภาพันธ์ 27]

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักงาน. เอกสารประกอบการประชุม

ประจำปี 2550 รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย. 2550.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). [ออนไลน์]. 2555 : แหล่งที่มา:

<http://www.nesdb.go.th/portals/o/news/plan/p11/plan11.pdf> [2555, กุมภาพันธ์ 27]

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม.

พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : มุลินีวิถีทรรศน์, 2550.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ. สุรินทร์ : จัดพิมพ์โดย

สถาบันราชภัฏสุรินทร์, 2544.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. การวิจัย ในชุดโครงการ “เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย”.

กรุงเทพฯ : สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2546.

ชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์. ศตวรรษที่ 21 อารยธรรมของอารยชน. กรุงเทพฯ : บริษัท วีพรีนท์ จำกัด, 2542.

ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช. ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด. กรุงเทพฯ : มูลนิธิคอนราดอาเดนเนา, 2541.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. ธุรกิจชุมชน:เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2542.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. สวัสดิการสังคม ในมิติกินดี อยู่ดี มีสุข มีสิทธิ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ณรงค์ศักดิ์ ธนวิบูลย์ชัย. หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : ฝ่ายการพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2529.

ทศนา แชนมณี และคณะ. กระบวนการเรียนรู้ ความหมาย แนวทางการพัฒนาและปัญหาข้อใจ. กรุงเทพฯ : บริษัทพัฒนาวิชาการ(พว.) จำกัด, 2545.

ธนรัฐ ธนะสมบุญ. โครงการพัฒนายุทธศาสตร์กระทรวงอุตสาหกรรม : หลักและวิธีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สอจ. ในรายงานการประชุมโครงการพัฒนายุทธศาสตร์กระทรวงอุตสาหกรรม 16- 17 ธันวาคม 2547 ณ โรงแรมอูบลบุรี รีสอร์ท จ.อุบลราชธานี. (อัดสำเนา)

นครินทร์ อาสะไวย์. เรื่องเล่าของ"คนป่าคลอก"ท่ามกลางกระแสคลื่นที่โหมกระหน่ำ.

[ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา : [http://www.raktalaethai.com/old/\[2554, เมษายน 20\]](http://www.raktalaethai.com/old/[2554, เมษายน 20])

นภาพรณี หะวานนท์. ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2550.

นภาพรณี หะวานนท์. องค์ความคิดในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2542.

นิตยา พรหมวนิช. การสังเคราะห์การปรับเปลี่ยนบทบาทของสถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

บุญกรม ดงบังสถาน. โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยกลุ่มใหม่. บรรณาธิการ สุธี แก้วเขียว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2553.

ปาน กิมปี. การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุสิตบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

- ประกอบ ใจมั่น. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ประเวศ วะสี. บทความ เรื่อง ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจพื้นฐาน ทางรอดของสังคมไทย. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของภาคกลาง. กระทรวงมหาดไทย, 2541.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางการพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2550.
- พัคตรีวิภา โพธิ์ศรี. กระบวนการพัฒนานโยบายการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสู่การเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, การบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อโลกใบเล็ก. บรรณานุกรม พรทิพย์ อันทิวโรทัย และคณะ. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค, 2552.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2550.
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547.(เอกสารจัดสำเนา)
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2538.
- พระมหาอุทัย อากาศโร. นวัตกรรมการเรียนรู้: คน ชุมชน และการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2548.
- พิทยา ว่องกุล. รั้ววิกฤติเศรษฐกิจโลกปี 2000 เศรษฐกิจยั่งยืน. กรุงเทพฯ : วิถีทรรศน์, 2543.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่สอดคล้องตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. ใน สุวัฒนา เอี่ยมอรพรรณ.พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และกมลพร บัณฑิตยานนท์(บก.)หนังสือชุดปฏิรูปการศึกษา : แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูเพื่อรองรับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พรพิไล เลิศวิชา. คีร์วงจากไพร่หนีนาย ถึงธนาคารแห่งขุนเขา. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2541.

พรรณทิพย์ เพชรมากและคณะ. เก้าปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ: ชุมชนท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้อะไรบ้าง. เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี, 2549.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. บทความ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. ในกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2544 .

ยศ สันตสมบัติ . ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ครั้งที่ 2

วิวัฒน์ ศดิธรรมนิตย์, บรรณาธิการ กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ม.ป.ป.

รัตนา สายคณิต และชลลดา จามรกุล. เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. คณะเศรษฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ : เอเชียบุคพับลิชเชอร์, 2537.

วิจารณ์ พานิช. องค์การเรียนรู้และการจัดการความรู้. เอกสารประกอบการบรรยาย ในหลักสูตร

การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน

พระปกเกล้า (อัสสัมชัญ), 2547.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด, 2547.

วิทยากร เชียงกุล. เพื่อศตวรรษที่ 21 วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย.

กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร, 2543.

วีณา เดชะพนาดร. บทความเรื่อง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เครื่องชี้วัดการพัฒนา

วารสารเศรษฐกิจและสังคม ม.ค-ก.พ 2548.

วรวิมล โธมสันพันธ์และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะ

ปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุน

การวิจัย(สกว.), 2546.

วิทยาลัยการจัดการทางสังคม(วจส.) [ออนไลน์]. 2553: แหล่งที่มา:

<http://www.thaingo.org/Headnews/SOCIAL/250847.htm>. [2553, มีนาคม 2]

สถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศไทย. เอกสารรายงานผลการสัมมนาเรื่อง ความมั่นคงของ

มนุษย์ , 2546.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. บทความ เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองแห่งชาติ. ในเอกสาร

ประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของภาคกลาง

กระทรวงมหาดไทย, 2541.

- สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร. กระบวนการค้นคว้าใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์
โดยโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข(สรส.) ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2548.
- สีลาภรณ์ นาคทรพร. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.), 2543.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. พลังท้องถิ่น บทสังเคราะห์งานวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย(สกว.), 2548.
- สุวิทย์ วีระศาสตร์. เศรษฐกิจชุมชนอีสาน : ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจอีสานหลังสงครามโลก
ครั้งที่สองถึงปัจจุบัน(2488-2544). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ,
2546.
- สมศรี จินะวงศ์. การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการ
กระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สุรพล ปธานวนิช. การวัดสำหรับการบริหารและการวิจัยด้านนโยบายสังคม. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- สุมิตร สุวรรณ. การนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการฝึกกำลังพลระดับสัญญาบัตร เพื่อ
การพัฒนาพลานามัยกองทัพอากาศไทย. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สุดารัตน์ ชาญเลขา. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันราชภัฏกับชุมชนเพื่อพัฒนาด้าน
วัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2545
- เสรี พงศ์พิศ. แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญาไท, 2546.
- เสรี พงศ์พิศ. ฐานคิด จากแผนแม่บทสหกิจศึกษาชุมชน. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา, 2548.
- เสรี พงศ์พิศ. เศรษฐกิจพอเพียง เกิดได้ ถ้าใจปรารถนา. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2550.
- เสรี พงศ์พิศ. คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลังปัญญา, 2552.
- เสรี พงศ์พิศ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลังปัญญา, 2555.
- เสรี ลีลาชัย. การสร้างเศรษฐกิจแห่งชาติบนรากฐานเศรษฐกิจชุมชนไทย. กรุงเทพฯ:
สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยชุดโครงการเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย,
2548.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. รายงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชน. [ออนไลน์].2553.

แหล่งที่มา : <http://www.trf.or.th/> [2553, ธันวาคม 10]

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ประจำปี 2542.

ศิริพร ยอดกมลศาสตร์. "เงิน"ไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. บทความ
ในหนังสือ วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและพิทยา
ว่องกุล บรรณาธิการ กรุงเทพฯ :ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ศึกษาธิการ,กระทรวง. แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของ
ชุมชน. กาศิรินทร์ : ประสานการพิมพ์, 2543.

ศุภลักษณ์ วิริยะสุนน. การนำเสนอวาระปฏิบัติเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุราษฎร์ธานีในการปฏิบัติงานในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนา
ท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2547.

อนันต์ เกตุวงศ์. หลักและเทคนิคการวางแผน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2534.

อดุลย์ วงศ์ศรีคุณ. การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนที่ทำให้ชุมชน
เข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนา
ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อมรวิทย์ นาครทรรพ. การศึกษาในวิถีชุมชน : การสังเคราะห์ประสบการณ์ในชุดโครงการวิจัยด้าน
การศึกษากับชุมชน. กรุงเทพฯ : สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว),
2551.

อมรวิทย์ นาครทรรพ. สถาบันราชภัฏในความไฝ่ฝันของแผ่นดิน. สานปฏิรูป. 3,27(2545) : 33-38.

อมรวิทย์ นาครทรรพ. สถาบันราชภัฏในความไฝ่ฝันของแผ่นดิน. สานปฏิรูป. 3,28(2545) : 52-56.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. รายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเสนอ และ
บทความ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย(สกว), 2551.

อรสุดา เจริญรัก. การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้
การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. ปริญญาานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒประสานมิตร, 2543.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึง
ยุคพัฒนาความทันสมัย. กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยวิทยาลัยการจัดการทางสังคม(วจส.),
2549.

เอกวิทย์ ณ ถกลาง. ภูมิปัญญาสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.
โครงการกิตติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.พิมพ์ครั้งที่ 1 .
นนทบุรี:โรงพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.

ภาษาอังกฤษ

Benjamin S. Bloom. Human characteristic and school learning. New York :
McGraw-Hill Book, 1976.

Carto.,S.,C .and J.Paul Peter. Stregetic Management : Concept and Application.
New York : Mc Graw Hill,1991

Cohen, J. M., and Uphoff, N. T. Rural development participation: Concept and
Measures for project design implementation and evaluation. Rural Development
Committee Center for International Studies,Cornell University,1977.

E.F.Schumacher. Small is Beautiful,A study of Economics as if People Matter.
(London:Abacus), 1973.

Goodstein,Leonard,D.,Timothy,M.,N.,and Pfeiffer.W. Applied Strategic Planning : How to
Develop a Plan that Really Works California: Pfeifer Company, 1993

Midgley,J.,Hall, A.,H.,and Narine,D. Community participation,social development and
The state. New York: Methuen, 1986.

Putnum,Robert D. “Tunning In,Tuning Out The Strange Disappearance of Social Capital
in America” ([http// apanat.org/ps](http://apsanat.org/ps)), 1973.

S.E.Stiegeler and Glyn Thomas(ed.). A Dictionary of Economics and Commerce.

London : Pan Reference,Books, 1976.

Teodoroa, A and Estrelab, E. Curriculum policy in Portugal (1995-2007): global agendas and regional and national reconfigurations. Journal of Curriculum Studies, 42(5), 2010.

ภาคผนวก

ผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม(โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก)

ที่	ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์	หมายเหตุ
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ อยู่มี	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	16 กุมภาพันธ์ 2554	
2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัตร พัฒนะ	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ	15 กุมภาพันธ์ 2554	
3	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุมพล เสมาพันธ์	คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี	17 กุมภาพันธ์ 2554	
4	ดร.สาคร สร้อยสังวาลย์	คณบดีคณะ เทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร	16 กุมภาพันธ์ 2554	
5	อาจารย์เพียรพิน ก่ออุดมพิงศ์	คณบดีคณะเทคโนโลยี อุตสาหกรรม	16 กุมภาพันธ์ 2554	
6	รองศาสตราจารย์สุวารีย์ วงศ์วัฒนา	คณบดีคณะวิทยาการจัการ	15 กุมภาพันธ์ 2554	
7	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกล เกิดผล	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์	16 กุมภาพันธ์ 2554	
8	ดร.อดุลย์ วังศรีคุณ	คณบดีคณะครุศาสตร์	17 กุมภาพันธ์ 2554	
9	ดร.ถาวร พงษ์พานิชย์	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและ พัฒนา	16 กุมภาพันธ์ 2554	
10	อาจารย์นิภารัตน์ กาญจนโชติ	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและ วัฒนธรรม	17 กุมภาพันธ์ 2554	
11	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล ธีรวิรัชชัย	อาจารย์ผู้สอนที่ทำวิจัย/บริการ ทางวิชาการแก่ชุมชน คณะวิทยาการจัการ	15 กุมภาพันธ์ 2554	
12	ดร.ปิยะวรรณ ศุภวิฑิตพัฒนา	อาจารย์ผู้สอนที่ทำวิจัย/บริการ ทางวิชาการแก่ชุมชน คณะเทคโนโลยีการเกษตรและ อาหาร	17 กุมภาพันธ์ 2554	
13	ดร.เอื้อบุญ ที่พึ่ง	อาจารย์ผู้สอนที่ทำวิจัย/บริการ ทางวิชาการแก่ชุมชน คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	7 เมษายน 2554	
14	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อติศร ไกรว่อง	อาจารย์ผู้สอนที่ทำวิจัย/บริการ ทางวิชาการแก่ชุมชน คณะครุศาสตร์	7 เมษายน 2554	

ผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร(โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก)

ที่	ชื่อ	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1	ผศ.ดร.ชนินทร์ วะสีนนท์	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและ พัฒนา	วันที่ 22 มีนาคม 2554
2	ผศ.สมจิตต์ รัตนอุดมโชค	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและพัฒนา	วันที่ 24 มีนาคม 2554
3	ดร.สำเร็จ คันธี	คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี	วันที่ 22 มีนาคม 2554
4	ผศ.ศิริชาติ ศรีวงษา	คณบดีคณะ เทคโนโลยีการเกษตร	วันที่ 22 มีนาคม 2554
5	ผศ.ปรีชาศาสตร์ มีเกาะ	คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	วันที่ 22 มีนาคม 2554
6	ผศ.ชาคริต ชาญชิตปรีชา	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ	วันที่ 22 มีนาคม 2554
7	นายรัฐพล ฤทธิธรรม	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์	วันที่ 23 มีนาคม 2554
8	ผศ.ดร.วาโร เพ็งสวัสดิ์	คณบดีคณะครุศาสตร์	วันที่ 24 มีนาคม 2554
9	ผศ.อนุรัตน์ สายทอง	ผู้อำนวยการสถาบันภาษาและ วัฒนธรรม	วันที่ 24 มีนาคม 2554
10	อาจารย์ดวงฤดี อิมบุญสุข	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและ พัฒนา	วันที่ 23 มีนาคม 2554
11	อาจารย์สุธีรา จันทน์ปทุม	อาจารย์ผู้สอน/ผู้วิจัย คณะ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วันที่ 23 มีนาคม 2554
12	อาจารย์ประภัสสร ดาเวะเศรษฐ์	อาจารย์ผู้สอน/ผู้วิจัย คณะ วิทยาการจัดการ	วันที่ 23 มีนาคม 2554

ผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก)

ที่	ชื่อ	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1	รองศาสตราจารย์สมชาย สกลทัฬห	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน	วันที่ 11 มีนาคม 2554
2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริรัตน์ เพชรเหมื่อน	คณบดีคณะเทคโนโลยีการเกษตร	วันที่ 4 มีนาคม 2554
3	ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพดล จันระวัง	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ	วันที่ 7 มีนาคม 2554
4	ดร.เพียงเพ็ญ ณ พัทลุง	รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	วันที่ 3 มีนาคม 2554
5	อาจารย์ศุภวุฒิ ศิริเกษ	รองคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วันที่ 4 มีนาคม 2554
6	ดร.หิรัญ ประสารการ	ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน	วันที่ 2 มีนาคม 2554
7	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิตร พงศ์วัชร	ผู้อำนวยการสำนักศิลปและวัฒนธรรม	วันที่ 4 มีนาคม 2554
8	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา วงศ์ธนบุรณ	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	วันที่ 9 มีนาคม 2554
9	อาจารย์ขจรเดช เจริญพร	ผู้อำนวยการสำนักงาน สถาบันวิจัยและพัฒนา/อาจารย์/นักวิจัย	วันที่ 2 มีนาคม 2554
10	อาจารย์สนธยา ปานแก้ว	อาจารย์ผู้สอน/นักวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	วันที่ 9,11 มีนาคม 2554
11	อาจารย์ฐิติพร โพธิสาร	อาจารย์ผู้สอน/ผู้วิจัย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วันที่ 4 มีนาคม 2554
12	อาจารย์ประไพพิมพ์ สุรเชษฐคุ้มสัน	อาจารย์ผู้สอน/ผู้วิจัย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	วันที่ 4 มีนาคม 2554

ผู้ให้ข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก)

ที่	ชื่อ	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร ถาวรอธิวาสน์	อดีตรองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน	6 มิถุนายน 2554
2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมเกียรติ ดุลยสัมพันธ์	คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	13 มิถุนายน 2554
3	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นสพ.ดร.สุรพล พหลภาคย์	คณบดีคณะเกษตรและชีวภาพ	8 มิถุนายน 2554
4	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกศกมล สุขเกษม	คณบดีคณะวิทยาการ จัดการ	10 มิถุนายน 2554
5	อาจารย์จรุณี เนตรบุตร	รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	13 มิถุนายน 2554
6	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมเดช เจยไสย	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	6 มิถุนายน 2554
7	อาจารย์บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม	13 มิถุนายน 2554
8	ดร.จุฑาทิพย์ พหลภาคย์	อาจารย์ผู้สอนที่ทำวิจัย/ บริการทางวิชาการแก่ ชุมชน คณะวิทยาการ จัดการ	13 มิถุนายน 2554
9	ดร.ปิยพร ท่าจิ้น	อาจารย์ผู้สอนที่ทำวิจัย/ บริการทางวิชาการแก่ ชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์	13 มิถุนายน 2554
10	นายทรงศักดิ์ ทิมา	นักวิจัย/บริการทางวิชาการ แก่ชุมชน	6 มิถุนายน 2554

แบบสัมภาษณ์

วิทยานิพนธ์เรื่อง

การนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

PROPOSED EDUCATIONAL PROVISION STRATEGIES FOR RAJABHAT
UNIVERSITIES TO ENHANCE COMMUNITY'S ECONOMIC STRENGTHS

เพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ
3. เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย

นางสมจินตนา จิรายุกุล

อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

โทร. 081- 928 -3819 E-mail som.jira@hotmail.com

ฉบับที่ 1 กรอบคำถามในการสัมภาษณ์ (สำหรับรองอธิการบดี)

1. ด้านการจัดการเรียนการสอน

1.1 นโยบายด้านการจัดการเรียนการสอน

1) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบาย และยุทธศาสตร์ ตามปณิธานของมหาวิทยาลัย

ราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอย่างไร

2) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบาย การผลิตกำลังคนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนอย่างไร เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ท้องถิ่นหรือไม่ และได้มีการสำรวจความต้องการของท้องถิ่นในเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร ผู้ที่เข้าศึกษาเป็นคนในพื้นที่มากน้อยเพียงใด

3) บัณฑิตที่จบในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่าน ได้ลงไปปฏิบัติงาน ในชุมชน ท้องถิ่น เพื่อช่วยกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ในพื้นที่ตั้งอยู่มากน้อยเพียงใด ท่านมีนโยบายในเรื่องนี้อย่างไร

4) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบายให้คณะต่างๆ จัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเสริมให้คนในท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน ในรูปแบบใดบ้าง อย่างไร

5) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบายในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน ในการจัดการศึกษาหรือจัดกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนร่วมกับหน่วยงาน องค์กรใดบ้าง มีรูปแบบอย่างไร

6) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรและสาขาวิชาต่างๆ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่าน มีนโยบายให้นักศึกษาในคณะต่างๆ มีการฝึกภาคปฏิบัติที่ต้องลงพื้นที่ในระดับชุมชนท้องถิ่น มากน้อยเพียงใด และมีนโยบายให้คณะต่างๆ จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

1.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่าน ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรค ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่าน

2. ด้านการวิจัย

2.1 นโยบายด้านการวิจัย

- 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบาย ด้านการวิจัย เพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของชุมชนอย่างไร มีแผนการดำเนินงานอย่างไร
- 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบายการนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่ อย่างไร เป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือไม่และได้รับความร่วมมือจากชุมชนเพียงใด มีแผนการดำเนินงานอย่างไร
- 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบาย และแผนพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆในการดำเนินการวิจัยรูปแบบต่างๆทางด้านเศรษฐกิจชุมชนหรือไม่ มีความร่วมมือกับองค์กรใดบ้าง มีการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันอย่างไรบ้าง

2.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการวิจัย

- 1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน
- 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรค ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่าน

3. ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

3.1 นโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

- 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบายด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนอย่างไร และได้สำรวจความต้องการของชุมชนก่อนที่จะกำหนดนโยบายหรือไม่ เป็นไปตามความต้องการ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากน้อยเพียงใด มีแผนการดำเนินงานอย่างไร
- 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบาย ที่เกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆในการดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคมรูปแบบต่างๆทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนหรือไม่ มีองค์กรใดบ้าง มีแผนการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันอย่างไรบ้าง

3.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการบริการทางวิชาการแก่สังคม

- 1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การบริการทางวิชาการทางแก่สังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน
- 2) มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริการทางวิชาการแก่สังคมใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรค ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่าน

4. ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

4.1 นโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบายด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการนำไปพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่ และได้สำรวจความต้องการของชุมชนก่อนที่จะกำหนดนโยบายหรือไม่ เป็นไปตามความต้องการ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากน้อยเพียงใด มีแผนการดำเนินงานอย่างไร

2) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบายมีการผสมผสานการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน และหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่อย่างไร

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านมีนโยบายด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆ ในการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนหรือไม่ มีองค์กรใดบ้าง มีแผนการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันอย่างไรบ้าง

4.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านให้ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2) มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

5. ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

5.1 ท่านมีข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน อย่างไร และควรมีแนวทาง/มาตรการอย่างไร

ยุทธศาสตร์	แนวทาง/มาตรการ

5.2 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา ด้านการวิจัย

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ยุทธศาสตร์	แนวทาง/มาตรการ

5.3 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ยุทธศาสตร์	แนวทาง/มาตรการ

5.4 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ยุทธศาสตร์	แนวทาง/มาตรการ

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....วันที่.....เวลา.....

ฉบับที่ 2 กรอบคำถามในการสัมภาษณ์ (สำหรับคณบดี)

1.ด้านการจัดการเรียนการสอน

1.1 สภาพการจัดการเรียนการสอน

1) คณะของท่านมีการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนหรือไม่ มีหลักสูตร และสาขาวิชาใดบ้าง

2) การผลิตกำลังคนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนในสาขาดังกล่าวข้างต้น เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ท้องถิ่นหรือไม่ และได้มีการสำรวจความต้องการของท้องถิ่นในเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร ผู้ที่เข้าศึกษาเป็นคนที่พื้นที่มากน้อยเพียงใด

3) บัณฑิตที่จบในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนจากคณะของท่าน ได้ลงไปปฏิบัติงาน ในชุมชน ท้องถิ่น เพื่อช่วยกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ในพื้นที่จังหวัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏของท่านตั้งอยู่มากน้อยเพียงใด

4) คณะของท่านมีกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเสริมให้คนในท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน ในรูปแบบใดบ้าง ดำเนินการอย่างไร

5) คณะของท่านมีเครือข่ายการเรียนรู้ทางด้านเศรษฐกิจชุมชน ที่มีการจัดการศึกษาหรือจัดกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนร่วมกับหน่วยงานองค์กรใดบ้าง มีรูปแบบอย่างไร

6) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรและสาขาวิชาต่างๆในคณะของท่าน มีการฝึกภาคปฏิบัติที่นักศึกษาต้องลงพื้นที่ในระดับชุมชนท้องถิ่น มากน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่นักศึกษาจะลงภาคปฏิบัติที่ไหน มีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชน

1.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนของคณะของท่าน และมหาวิทยาลัยราชภัฏประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรค ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2.ด้านการวิจัย

2.2 สภาพการดำเนินงานด้านการวิจัย

1) คณะของท่านมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน ในช่วง 3 ปีนี้(พ.ศ.2551-2553)

มากนักน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านใดบ้าง และท่านได้สำรวจความต้องการของชุมชนหรือไม่ว่ามีความต้องการงานวิจัยด้านใด

2) ลักษณะของงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นงานวิจัยพื้นฐาน การวิจัยประยุกต์ การวิจัยและการพัฒนา หรือการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน งานวิจัยแต่ละประเภทเป็นสัดส่วนเท่าไร และชุมชนมีส่วนร่วมในการลงทำวิจัยด้วยหรือไม่อย่างไร

3) คณะของท่านมีการนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่ อย่างไร เป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือไม่และได้รับความร่วมมือจากชุมชนเพียงใด

4) คณะของท่านมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆในการดำเนินการวิจัยรูปแบบต่างๆทางด้านเศรษฐกิจชุมชนหรือไม่ มีความร่วมมือกับองค์กรใดบ้าง มีการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันอย่างไรบ้าง

2.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการวิจัย

1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การวิจัยของคณะของท่าน และมหาวิทยาลัยราชภัฏประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรค ต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

3. ด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม

3.1 สภาพการดำเนินการบริการทางวิชาการแก่สังคม

1) คณะของท่านมีฝ่าย/งาน/สำนักงาน การบริการทางวิชาการแก่สังคมหรือไม่ มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชนหรือไม่อย่างไร

2) คณะของท่านมีหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น/ยาว ที่ดำเนินการเพื่อเสริมสร้าง/พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่ มีหลักสูตรใดบ้างในช่วงปี 2551-2553(ขอเอกสารประกอบ) และได้สำรวจความต้องการของชุมชนก่อนที่จะดำเนินการหรือไม่ เป็นไปตามความต้องการ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากนักน้อยเพียงใด

3) คณะของท่านมีโครงการ/กิจกรรมบริการทางวิชาการแก่สังคมที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่ มีโครงการ/กิจกรรมใดบ้างในช่วงปี 2551-2553(ขอเอกสารประกอบ) และได้สำรวจความต้องการของชุมชนก่อนที่จะดำเนินการหรือไม่ เป็นไปตามความต้องการ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากนักน้อยเพียงใด

4) คณะของท่านมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆในการ

ดำเนินการบริการวิชาการแก่สังคมรูปแบบต่างๆทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนหรือไม่ มีองค์กรใดบ้าง มีการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันอย่างไรบ้าง

3.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการบริการทางวิชาการแก่สังคม

1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมให้การบริการทางวิชาการทางแก่สังคมของคุณะของท่าน และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2) มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริการทางวิชาการแก่สังคมใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

4. ด้านการดำเนินงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม

4.1 สภาพการดำเนินการกิจด้านการบูรณาการศิลปวัฒนธรรม

1) คณะของท่านมีโครงการ/กิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการนำไปพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่ มีโครงการ/กิจกรรมใดบ้างในช่วงปี 2551-2553(ขอเอกสารประกอบ) และได้สำรวจความต้องการของชุมชนก่อนที่จะดำเนินการหรือไม่ เป็นไปตามความต้องการ และได้รับความร่วมมือจากชุมชนมากน้อยเพียงใด

2) คณะของท่านมีการผสมผสานการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน และหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชุมชนหรือไม่อย่างไร

3) คณะของท่านมีองค์กรบริการ ศูนย์หรือหน่วยงานการทำงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน และมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง

4) คณะของท่านมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันกับองค์กรต่างๆในการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบต่างๆเพื่อพัฒนาด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนหรือไม่ มีองค์กรใดบ้าง มีการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันอย่างไรบ้าง

4.2 ปัจจัยและเงื่อนไขเกี่ยวกับการบูรณาการศิลปวัฒนธรรม

1) ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมการกิจด้านการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมของคุณะของท่านและมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

2) มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการศิลปวัฒนธรรมใดบ้าง ที่ท่านคิดว่าเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน

5. ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

5.1 ท่านมีข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา **ด้านการจัดการเรียนการสอน** สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างไร และควรมีแนวทาง/มาตรการอย่างไร

ยุทธศาสตร์	แนวทาง/มาตรการ

5.2 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา **ด้านการวิจัย** สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ยุทธศาสตร์	มาตรการ

5.3 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา **ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม** สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ยุทธศาสตร์	มาตรการ

5.4 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา **ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม** สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ยุทธศาสตร์	มาตรการ

6. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

.....

.....

ผู้ให้สัมภาษณ์.....วันที่.....เวลา.....

ชุดที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลชุมชน

แบบสำรวจข้อมูลด้านความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ชื่อชุมชน.....

ที่ตั้งหมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....อยู่ในพื้นที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏ.....

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....ตำแหน่ง(ในชุมชน).....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E.mail:.....

ให้ข้อมูลเมื่อ วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

1) ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

1.1) ชุมชนพึ่งตนเองได้

(1) จำนวนกลุ่มองค์กรในชุมชน (ตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกร องค์กรชุมชน ต่างๆ ฯลฯ)

ชื่อกลุ่ม/ องค์กร	ก่อตั้งเมื่อ	จำนวน สมาชิก	สนับสนุนการ ก่อตั้งโดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน

(2) จำนวนกลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่ผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์	จำนวนสมาชิก ที่มาจากชุมชน	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ศูนย์จำหน่าย สินค้า	รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน

(3) จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

กลุ่มการเงิน ได้แก่ ออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารหมู่บ้าน เครดิตยูเนียน
 สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์

ชื่อกลุ่ม	ก่อตั้งเมื่อ	จำนวนสมาชิก	สนับสนุนการก่อตั้งโดย	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน

(4) จำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน/ธุรกิจชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน แปรรูปผลิตภัณฑ์
 ร้านค้า/ศูนย์สาธิตการตลาด เกษตรอินทรีย์ ปลาพิพิธภัณฑ์ เลี้ยงสัตว์
 ประมง อื่นๆ.....

ชื่อกลุ่ม	กลุ่มอาชีพ/ วิสาหกิจ ชุมชน/ ธุรกิจชุมชน	ผลิตภัณฑ์	วัน/เดือน/ปีที่ ก่อตั้ง วัตถุประสงค์	จำนวนสมาชิกที่มา จากชุมชน	สถานที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	ศูนย์จำหน่าย สินค้า	รายได้ต่อ เดือน

(5) สัดส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่

จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่.....
 จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน.....คิดเป็นสัดส่วน.....

1.2) ด้านชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง

(1) สัดส่วนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/และปราชญ์ชาวบ้านต่อประชากรของหมู่บ้าน

จำนวนผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน.....คน

มีภูมิปัญญาด้านใดบ้าง เช่น วัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่น /ศาสนา

- สมุนไพร ○ แพทย์แผนไทย ○ อนุรักษ์ประเพณี/ศาสนา/วัฒนธรรม ○ ชนเผ่า
○ ศิลปะการแสดง ดนตรี นาฏศิลป์ ○ งานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้านโบราณ ○ พระสงฆ์ นักบวช

จำนวนประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน.....ภูมิปัญญาท้องถิ่น/และปราชญ์ชาวบ้าน
คิดเป็นสัดส่วน.....

(2) จำนวนภาคีเครือข่ายการพัฒนา

ชื่อภาคี เครือข่าย	ก่อตั้งเมื่อ/ จำนวน องค์กร เครือข่าย	จำนวน สมาชิก	สนับสนุนการ ก่อตั้งโดย	สถานที่ตั้ง/ เครือข่าย	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน/ กิจกรรม

(3) การจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพระดับดี

การจัดทำแผนชุมชน ○ มีการจัดทำ.....มีคุณภาพอยู่ระดับใด.....ได้รับการ
ประเมินโดยหน่วยงานใด มีการจัดทำโดยได้รับความร่วมมือจากชุมชน/องค์กรชุมชนเพียงใด

○ ไม่มีการจัดทำ

1.3) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

(1) สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่หางานทำและต้องการรายได้เพิ่มต่อผู้ย้ายถิ่น
ทั้งหมด

ในช่วงระหว่างปี 2550-2553 มีสมาชิกในครัวเรือนในชุมชน/หมู่บ้านย้ายออกไป
ทำงานที่อื่นหรือไม่.....ประมาณกี่คน ส่วนใหญ่เป็นเพศใด.....ย้ายไปที่ใด.....
ย้ายไปถาวรประมาณ.....คน.....ย้ายชั่วคราวเฉพาะฤดูกาลผลิตของครัวเรือนเพื่อต้องการหา
รายได้เพิ่ม.....คน คิดเป็นสัดส่วนเท่าไรต่อประชากรของหมู่บ้านทั้งหมด.....

ชุดที่ 2 แบบสำรวจข้อมูลครัวเรือน

1. ข้อมูลพื้นฐาน

สำรวจจากครัวเรือนเลขที่ ชุมชน..... หมู่บ้าน..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัดพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ.....
ชื่อผู้ให้ข้อมูล..... อายุ..... ปี เพศ.....
ระดับการศึกษา.....
สถานภาพเป็น..... หัวหน้าครัวเรือน สมาชิกครัวเรือน
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน

2. การมีสัมมาชีพ

2.1 การมีงานทำ

อาชีพ

- เกษตรกรรม (ระบุด้วยว่าทำอะไร และจำนวนชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์)
.....
 ไม่ใช่เกษตรกรรม(ระบุด้วยว่าทำอะไรและจำนวนชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์)
.....

รายได้ครัวเรือน วัดจากสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10

รายได้หลักของครัวเรือนมาจาก.....ใช้แรงงาน.....คน

รายได้ตัวเงินของครัวเรือนประมาณเดือนละ.....บาท

- ต่ำกว่า 500 บาท 500 – 1,000 บาท 1,001-2000 บาท
 2,001- 3,000 บาท 3,001- 4,000 บาท 4,001- 5,000 บาท
 5,001- 6,000 บาท 6,001- 7,000 บาท 7,001- 8,000 บาท
 8,001- 9,000 บาท 9,001- 10,000 บาท สูงกว่า 10,000 บาท

ค่าใช้จ่ายครัวเรือน(ปี 2553)

รายจ่ายครัวเรือนต่อเดือนประมาณ.....บาท

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นในการสัมภาษณ์

1.ด้านการผลิต

1.1 ให้เล่าถึงสภาพทั่วไปของชุมชนและการผลิตของชุมชน ผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต มีวิวัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไร

1.2 ในการผลิตของชุมชน มีฐานพลังท้องถิ่น ได้แก่ ฐานทรัพยากรในชุมชน เครือข่ายทางสังคม ระบบความรู้(ในการทำมาหากิน) และมีระบบวัฒนธรรมและความเชื่อ ที่ช่วยส่งเสริมชุมชนในการผลิต และทำให้เกิดความได้เปรียบทางเศรษฐกิจหรือไม่อย่างไรบ้าง มีกระแสวัฒนธรรมหรือการพัฒนาจากภายนอกที่เป็นกระแสหนุนหรือทำลายฐานพลังท้องถิ่นของชุมชนหรือไม่อย่างไร

1.3 ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตได้อย่างไร ได้แก่ เนื้อหาองค์ความรู้จากที่ไหน มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนอย่างไรบ้าง และมีฐานการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้จากที่ใดบ้าง

1.4 ให้เล่าเกี่ยวกับความร่วมมือช่วยเหลือของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีต่อชุมชนในการช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการผลิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ช่วยเหลือด้านใดบ้างอย่างไร และคิดว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างด้านเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนเพียงใด

1.5 ในด้านการผลิต ชุมชนของท่านต้องการความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านใดบ้าง เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตกำลังคนที่ชุมชนต้องการ ด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ด้านการบริการทางวิชาการ หรือด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่จะช่วยในการผลิตของชุมชนให้เศรษฐกิจเข้มแข็งขึ้นได้อย่างไรบ้าง

2.ด้านการบริโภค

2.1 การบริโภคอาหารการกิน และอุปโภคบริโภคของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านได้มาจากไหน(ซื้อจากพ่อค้าหรือหาอาหารกินเอง)ได้รับอิทธิพลจากร้านค้าภายนอกชุมชน เช่น ร้านสะดวกซื้อ เซเว่นอีเลฟเว่น ห้างโลตัส ฯลฯ หรือไม่อย่างไร กระแสวัฒนธรรมการบริโภคของต่างชาติ และสื่อโฆษณาเข้ามามีอิทธิพล ต่อการบริโภคของชุมชนในลักษณะสินค้าฟุ่มเฟือยมากน้อยเพียงใด

2.2 ผลผลิตที่ผลิตได้ในแต่ละปีส่วนใหญ่ชาวบ้านแบ่งไว้บริโภคเองหรือขายสัดส่วนเท่าใด มีส่วนกิน(เหลือจากการบริโภค)เป็นอย่างไร จากอดีตถึงปัจจุบัน และมีปัจจัยใดที่ทำให้เป็นเช่นนั้น

2.3 ชาวบ้านในชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการบริโภคอย่างไร หรือมีการแนะนำช่วยเหลือจากหน่วยงานใด มหาวิทยาลัยราชภัฏมีส่วนช่วยหรือไม่อย่างไร

2.4 ในด้านการบริโภค ชุมชนของท่านต้องการความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านใดบ้าง เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตกำลังคนที่ชุมชนต้องการ ด้านการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับ**การบริโภค** ด้านการบริการทางวิชาการ หรือ**ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม**ที่จะช่วยในการบริโภคของชุมชนทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็งขึ้นได้อย่างไรบ้าง

3.ด้านการตลาด

3.1 สินค้าจากการผลิตในชุมชน จำหน่ายให้ใคร(ลูกค้าเป้าหมายคือใคร) มีการจำหน่ายที่ใดบ้าง(ผู้ซื้อภายใน/ผู้ซื้อภายนอก) สินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนของท่านมีความต้องการของตลาดมากน้อยเพียงใด การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นไปตามความต้องการของตลาดหรือไม่ รู้ได้อย่างไรว่าตลาดต้องการเท่าไร การผลิตสินค้าขายในตลาดปริมาณสินค้าเพียงพอกับการจำหน่ายหรือไม่ มีช่องทางการตลาดและการส่งเสริมการตลาดอย่างไรที่ทำให้สินค้าขายได้ มีฐานพลังท้องถิ่น เช่น ฐานทรัพยากร ฐานเครือข่ายทางสังคม ระบบความรู้และวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมในเรื่องของการตลาดสินค้าของชุมชนหรือไม่เพียงใด

3.2 ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของภาวะตลาด การขายหรือจำหน่ายสินค้าในตลาดอย่างไร เช่น เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้อย่างไร มหาวิทยาลัยราชภัฏมีส่วนช่วยในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนในเรื่องการตลาดดังกล่าวอย่างไรบ้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3.3 ในด้านการตลาด ชุมชนของท่านต้องการความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านใดบ้าง เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตกำลังคนที่ชุมชนต้องการ ด้านการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับ**การตลาด** ด้านการบริการทางวิชาการ หรือ**ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม**ที่จะช่วยในการจำหน่ายสินค้าของชุมชนในตลาดดีขึ้น

4.การออม

4.1 การออมในชุมชนเพื่อเป็นทุนดำเนินการในการผลิต มีการออมกับกลุ่มการเงิน/กองทุน/กลุ่มออมทรัพย์/ธนาคารใดบ้าง มีการบริหารการเงินของกลุ่มอย่างไร มีเงินทุนจากการออมของสมาชิกเพียงพอในการเป็นทุนการผลิตหรือไม่ เงินทุนหมุนเวียน และการจัดสรรให้กับสมาชิกเป็นอย่างไร ทุกคนในชุมชนร่วมมือกันในการออมผ่านกลุ่ม/องค์กรดังกล่าวหรือไม่ ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร/หน่วยงานภายนอกหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

4.2 ชาวบ้านมีกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการออมเพื่อการผลิตอย่างไร มีหน่วยงานใดส่งเสริมให้ความรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏมีส่วนในการช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการออมเพื่อการผลิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรบ้าง

4.3 ในด้านการออมเพื่อการผลิต การจัดการกองทุน การบริหารงานการเงินของกลุ่มการเงินต่างๆ ในชุมชนของท่านต้องการความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านใดบ้าง เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตกำลังคน^{ที่}ชุมชนต้องการ ด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออม การจัดการกองทุนการเงินต่างๆ ด้านการบริการทางวิชาการ หรือด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่จะช่วยในการออมเพื่อเป็นทุนดำเนินการการผลิตของชุมชนมีระบบที่ดีขึ้น

5.การลงทุน

5.1 การลงทุนทำการผลิตของชุมชน มีการลงทุนในรูปแบบใดบ้าง

เป็นเศรษฐกิจชุมชนพื้นฐาน คือการดำเนินการผลิต การแปรรูป การจัดการทุนของชุมชน เพื่อให้พึ่งตนเองได้และพอเพียง

หรือเป็นเศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้า คือ มีการผลิตและแปรรูปที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจตลาดโดยตรง ในรูปของวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน หรือการประกอบวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม(SME) ฯลฯ

5.2 การลงทุนทำการผลิตของชุมชนตามรูปแบบในข้อ 1 ของชุมชนของท่านมีกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินธุรกิจอย่างไร มีเนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้อย่างไร มหาวิทยาลัยราชภัฏมีส่วนช่วยในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนในเรื่องการลงทุนดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้าในรูปแบบดังกล่าวที่ชุมชนดำเนินการอยู่อย่างไรบ้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และชุมชนมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการอย่างไร

5.3.ในด้านการลงทุนดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนก้าวหน้าในรูปแบบการดำเนินการต่างๆ ชุมชนของท่านต้องการความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านใดบ้าง เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตกำลังคน^{ที่}ชุมชนต้องการ ด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการลงทุน ด้านการบริการทางวิชาการ หรือด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่จะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น

6.ด้านสวัสดิการ

6.1 จากเงินทุนกลุ่ม/กองทุน ต่างๆที่ชุมชนตั้งขึ้น ทำให้เกิดสวัสดิการแก่สมาชิกในด้านใดบ้าง มีสวัสดิการให้กู้ยืมเพื่อการพัฒนาอาชีพ หรือไม่อย่างไร ดอกผลกำไรคืนสู่สมาชิกในรูปของตัวเงินหรือสวัสดิการ ที่มาจากกองทุนสวัสดิการมาจากทุนภายในชุมชน หรือทุนจากภายนอกหน่วยงานใด ชุมชนมีปัญหาในเรื่องการจัดสวัสดิการหรือการดำเนินงานจัดสวัสดิการของกองทุน/กลุ่มการเงินต่างๆ หรือไม่อย่างไร

6.2 ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการจัดสวัสดิการชุมชนได้อย่างไร เช่น เนื้อหาองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏมีส่วนช่วยในการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนในเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชนหรือไม่อย่างไรบ้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

6.3 ในด้านสวัสดิการชุมชน โดยเฉพาะสวัสดิการเพื่อส่งเสริมอาชีพของคนในชุมชน ที่เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนของท่านต้องการความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านใดบ้าง เช่น ด้านการจัดการเรียนการสอน การผลิตกำลังคน^{ที่}ชุมชนต้องการ ด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการชุมชน ด้านการบริการทางวิชาการ หรือด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่จะช่วยให้เกิดสวัสดิการชุมชน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น

ผู้ให้ข้อมูล..... สัมภาษณ์เมื่อ.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสมจินตนา จิรายุกุล เกิดเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2504 ที่จังหวัดกระบี่ สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาโท ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจุบันรับราชการตำแหน่งอาจารย์ประจำ ที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เข้าศึกษาต่อหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2550